

SADRŽAJ

Reč autora: U čemu ovo tumačenje može da vam pomogne?.....	5
Smernice dobrog biblijskog čitanja.....	7

Tumačenje:

Petar, životna pozadina	13
Uvod u evanđelje po Marku	15
Marko 1	20
Marko 2	47
Marko 3	58
Marko 4	73
Marko 5	86
Marko 6	94
Marko 7	106
Marko 8	117
Marko 9	128
Marko 10	142
Marko 11	165
Marko 12	175
Marko 13	197
Marko 14	221
Marko 15	243
Marko 16	259
Uvod u Prvu poslanicu apostola Petra.....	265
1. Petrova 1.....	269
1. Petrova 2.....	289
1. Petrova 3.....	303
1. Petrova 4.....	318
1. Petrova 5.....	330
Uvod u Drugu poslanicu apostola Petra.....	340
2. Petrova 1.....	344
2. Petrova 2.....	362
2. Petrova 3.....	376
Dodatak 1: Sažete definicije pojmova gramatike biblijskog grčkog jezika	387
Dodatak 2: Tekstualni kritičizam	395
Dodatak 3: Izjava verovanja.....	399

Posebne teme:

<i>Archē</i> , Mk 1:1.....	21
Pokajanje, Mk 1:4.....	24
Ispovest (Veruju), Mk 1:5.....	26
Adopcionizam, Mk 1:10.....	28
Gnosticizam, Mk 1:10.....	28
Sveta Trojica, Mk 1:11.....	29
Simbolični brojevi Svetog pisma, Mk 1:13.....	31
Grčke reči za pojmove „probe, testa” i njihovo značenje, Mk 1:13.....	32
Poosobljeno zlo, Mk 1:13.....	33
Porodica Iroda Velikog, Mk 1:14.....	34
Carstvo Božije, Mk 1:15.....	36
Vera (imenica <i>pistis</i> ; glagol <i>pisteuō</i> ; pridev <i>pistos</i>), Mk 1:15.....	37
Sabat (subota), Mk 1:21.....	39
Pismoznanci, Mk 1:22.....	39
Demoni, Mk 1:23.....	40
Sveti Božiji poslanik, Mk 1:24.....	41
Egzorcizam, Mk 1:25.....	42
Srce, Mk 2:6.....	50
Fariseji, Mk 2:16.....	53
Post, 2:18.....	55
Irodovci, Mk 3:6.....	60
Propast, uništenje (<i>apollumi</i>).....	62
Sin Božiji, Mk 3:11.....	63
Broj 12, Mk 3:14.....	64
Mapa apostolskih imena, Mk 3:16.....	65
Amin, Mk 3:28.....	69
Duh Sveti kao ličnost, Mk 3:29.....	70
Večnost, Mk 3:29.....	71
„Neoprostivi greh“, Mk 3:29.....	75
Tumačenje parabola, Mk 4 kontekstualni uvid.....	78
Tajna u evanđeljima, Mk 4:11.....	78
Istrajnost, Mk 4:17.....	80
Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje, Mk 4:27-29.....	82
Pomazanje u Svetom pismu, Mk 6:13.....	98
Licemeri, Mk 7:6.....	109
Ljudski govor, Mk 7:20.....	111
Rukopoložanje u Svetom pismu, Mk 7:32.....	115
Vaskrsenje, Mk 8:31.....	124
Poslanje (<i>apostellō</i>), Mk 9:37.....	136
Gde su umrli?, Mk 9:43.....	138
<i>Ktisis</i> , Mk 10:6.....	140
Deset zapovesti, Mk 10:19.....	149
Blagostanje, Mk 10:23.....	152
Slava, Mk 10:37.....	158
Otkupljenje – izbavljenje, Mk 10:45.....	160
Isus iz Nazareta, Mk 10:47.....	163
Zauvek (grčki idiom), Mk 11:14.....	169
Delotvorna molitva, Mk 11:23-24.....	172
Ugaoni kamen, Mk 12:10.....	178
Sinedrion, Mk 12:13.....	180
Sadukeji, Mk 12:18.....	183
Mojsijevo autorstvo Petoknjižja, Mk 12:26.....	185
Božanska imena, Mk 12:36.....	190

Stepenovanje nagrada i kazni, Mk 12:40	193
Novac u Isusovo vreme, Mk 12:42	195
Zašto je među hrišćanima mnogo dogmatskih tumačenja knjige Otkrivenja?, Uvod Mk 13	199
Apokaliptička literatura, Mk 13 Uvod	203
Odgovori na pitanja učenika, Mk 13:4.....	206
Ovo doba i novo doba, Mk 13:8.....	207
Gnusoba pustoši, Mk 13:14.....	209
Predodređenje (predestinacija) i potreba uravnoteženosti, Mk 13:20	211
Zastupnička molitva, Mk 13:20	212
42 meseca, Mk 13:20	214
Dolazak na oblacima, Mk 13:26	215
Simbolički brojevi u Svetom pismu, Mk 13:27	216
Otac, Mk 13:32.....	218
Milostinja, Mk 14:5.....	225
Redosled pashalne večere u judaizmu I. veka, Mk 14:22	230
Večera Gospodnja u Jn 6, Mk 14:22	230
Zavet, Mk 14:24	231
Prolivanje, Mk 14:24.....	235
Čas, Mk 14:35	261
Proklinjanje (anatema), Mk 14:71	242
Pontije Pilat, Mk 15:1	245
Žena u Svetom pismu, Mk 15:40	254
Žene – Isusove sledbenice, Mk 16:1	261
Pogrebna smesa, Mk 16:1	262
Predodređenje (predestinacija) i potreba uravnoteženosti, 1 Pet 1:2	271
Nasledstvo vernika, 1 Pet 1:4	274
Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje, 1 Pet 1:5	275
Isus i Duh Sveti, 1 Pet 1:11	279
Kerigma rane crkve, 1 Pet 1:11	279
Pavlovo viđenje Mojsijevog Zakona, 1 Pet 1:12	280
Posvećenje, 1 Pet 1:15	282
Svetost, 1 Pet 1:16.....	283
Naziđivanje, 1 Pet 2:5	292
Hrišćanska korporativnost, 1 Pet 2:5	293
Pokoravanje, 1 Pet 2:13	270
Hrišćani i vlasti, 2:13	270
Božija volja (<i>thelēma</i>), 1 Pet 2:15	298
Pavlovo upozorenje robovima, 1 Pet 2:18	300
Pravednost, 1 Pet 3:14	308
Nada, 1 Pet 3:15	311
Gde su umrli?, 1 Pet 3:18	314
Gnosticizam, 1 Pet 3:22	317
Gresi i vrline u NZ, 1 Pet 4:2	320
Vino i žestoka pića, 1 Pet 4:3	320
Zašto hrišćani stradaju?, 1 Pet 4:12	326
Koinōnia, 1 Pet 4:13	327
Model (<i>tupos</i>), 1 Pet 5:3	332
Poosobljeno zlo, 1 Pet 5:8	334
Istrajnost, 1 Pet 5:9	336
Sila/ Siluan, 1 Pet 5:12	337
Hrišćanski rast, 2 Pet 1:5	350
Sigurnost, 2 Pet 1:10	351
Pozvani, 2 Pet 1:10	353

Otpadništvo od vere (apostazija - <i>aphistēmi</i>), 2 Pet 1:10	354
Istina, 2 Pet 1:12	356
“Istina” (ideja i pojmovi) u Jovanovim spisima, 2 Pet 1:12	357
Drugi dolazak, 2 Pet 1:16	358
Sinovi Božiji u Post 6, 2 Pet 2:4	367
Uništiti, istrebiti, iskviriti (grč. <i>phteirō</i>), 2 Pet 2:12	372
Oganj, 2 Pet 3:5	379
Moje evanđeoske pristrasnosti i predubeđenja, 2 Pet 3:7	381

Reč autora: U čemu ovo tumačenje može da vam pomogne?

Tumačenje Svetog pisma je umno i duhovno nastojanje da se shvati nadahnuti pisac Pisma, tako da nam njegova poruka bude jasna i svakodnevno delotvorna.

Duhovni proces je veoma važan ali ga nije lako objasniti. On zahteva naše predanje i našu otvorenost prema Bogu. Moramo da budemo gladni bogopoznanja (1), znanja o njegovom delu (2), voljni da mu služimo (3). A to podrazumeva molitvu, ispovedanje i voljnost za životnim promenama. Sveti Duh je najbitniji u čitavom toku tumačenja. Pa opet, biće nam tajna doveka zašto iskreni i bogobojani hrišćani tako različito shvataju Pismo.

Umni – racionalni proces je već lakše opisati. Prema tekstu Pisma moramo da budemo dosledno pošteti, kako ne bi u njega učitali naše lične i denominacijske sklonosti. Svi smo mi vremenski i istorijski uslovljeni. Niko od nas nije objektivni i neutralni tumač. Ovaj komentar, verujem, vam nudi nepristrasni umni pristup Reči. On sadrži tri pravila tumačenja sačinjena tako da odolimo sopstvenim sklonostima.

Prvo pravilo

Prepoznamo istorijsku pozadinu u kojoj je dotična biblijska knjiga napisana. Uočimo istorijske posebnosti njenog autorstva. Svaki je pisac imao svoje razloge i poruku koju je hteo da prenese. Zato nadahnuti tekst ne može da nama danas kazuje nešto što izvorni, nadahnuti autor nije hteo da poruči. Dakle, nisu naši porivi bitni - istorijski, kulturni, lični, osećajni, denominacijski – već njegovi. Istina, primena je važan deo tumačenja, ali pre bilo kakve primene mora da usledi ispravno tumačenje. Svaki biblijski tekst ima samo jedno jedino značenje – ovo moramo sebi stalno ponavljati. I to značenje je ujedno i ono što nam Duh poručuje i danas kroz taj i takav tekst. Naravno, to jedno značenje svakako ima raznovrsnu primenu na različite kulture i njihove okolnosti. A sve te primene uvek moraju biti podređene izvornom piščevom naumu. U tom smislu i ovaj priručnik ima prigodan uvod u svaku svetopisamsku knjigu.

Drugo pravilo

Prepoznamo književnu jedinstvenost. Svaka knjiga Svetog pisma je na svoj način posebna. Nijedan tumač nema pravo da izdvoji jednu istinu, ili njen deo, na račun drugih koje zapostavlja. Zato u prvom redu treba težiti razumevanju poruke čitave knjige, pre nego li se upustimo u tumačenje njenih posebnosti. Dakle, poglavlja i stihovi ne mogu da znače nešto što cela knjiga ne kazuje. Tumačenje treba da pređe sa deduktivnog na induktivni pristup, sa ukupne misli na pojedinačnu. Ovaj komentar je osmišljen tako da pomogne studentu u proučavanju pojedinih knjiga kroz odeljke. Uostalom, nadahnutost biblijskog teksta nije u njegovoj podeli na poglavlja i stihove. Ali, takva podela je osmišljena kako bi nam pomogla da razumemo glavnu poruku.

Tumačenje odeljka – ne pojedinih rečenica, fraza, reči – je ključ u razumevanju prvobitnog autorevog nauma. Jer, odeljak sačinjavaju objedinjene misli uobličene u temu. U tom smislu svaka reč, svaki izraz i rečenica nekog odeljka vode ka određenoj temi. U njoj je njihov smisao, značaj, tema ih objašnjava. Na isti način, prateći piščev naum od odeljka do odeljka dolazimo i do ukupne poruke određene biblijske knjige.

1. The United Bible Society's Greek text je popravljeno četvrto izdanje (UBS4). Podelju poglavlja su sačinili današnji stručnjaci za biblijski tekst.
2. The New King James Version (NKJV) je od reči do reči doslovan prevod zasnovan na grčkom izvorniku, posebno na tradiciji *Textus Receptus*. Odlikuju ga duži paragrafi nego kod ostalih prevoda. Takve duže celine pomažu onima koji proučavaju da vide objedinjene teme.
3. The New Revised Standard Version (NRSV) je dorađeni doslovni prevod. Kao takav predstavlja srednje rešenje između dva naredna navedena savremena prevoda. Njegova podele teksta pomažu u prepoznavanju subjekta.

4. The Today's English Version (TEV) je dinamički prevod United Bible Society. Ovaj prevod nastoji da savremenom čitaocu engleskog govornog područja približi grčki tekst. Njegove podele, posebno u evanđeljima, više odgovaraju naratoru nego subjektu, što je slučaj i sa NIV. Ova činjenica nije od pomoći u procesu tumačenja. Zanimljivo je da i UBS4 i TEV imaju istog izdavača, ali različitu podelu teksta.
5. The Jerusalem Bible (JB) je dinamički prevod urađen na osnovu francuske Rimokatoličke Biblije. Zanimljivo je posmatrati ovu podelu teksta sa evropske perspektive.
6. Updated New American Standard Bible (NASB) je objavljen 1995. god., i doslovan je prevod od reči do reči. I podela na paragrafe sledi ovaj model.

Treće pravilo

Čitajmo Sveto pismo u svim dostupnim prevodima. Tako ćemo dobiti širi i potpuniji uvid u semantičko značenje određenih reči i izraza. Vrlo često se dotična izvorna reč starogrčkog može iskazati na više načina. Više različitih prevoda upravo to ističu i u njima uviđamo raznolikosti izvornih grčkih rukopisa – manuskripta. Ovo ne utiče nužno na doktrinu, ali nas vraća na izvorni tekst koji je proizašao iz pera drevnog pisca.

Ovaj komentar pruža studentima mogućnost brzog proveravanja njihovih sopstvenih tumačenja. Ovo štivo nije konačni autoritet. Cilj mu je da izazove na rad i obavesti tumača. Ima i drugih komentara koji nam pomažu da ne budemo uskogrudi, dogmatični i navijački okrenuti svom “timu”, svojoj denominaciji. Svaki tumač treba da ima uvid u više tumačenja kako bi uvideo višeznačnost biblijskog teksta. Jer, rekli smo, zapanjujuće je primetiti koliko malo slaganja ima među tumačima koji tvrde da im je Pismo jedini izvor istine.

Iskreno, meni su ova tri pravila pomogla da savladam svoja ograničenja spram starih tekstova. Nadam se da će na isti način i vama pomoći.

Bob Utley
East Texas Baptist University
27. jun 1996 god.

Vodič dobrog biblijskog čitanja: Lično traganje za pouzdanom istinom

Možemo li da znamo šta je istina? Gde da je nađemo? Da li možemo da je shvatimo ligikom? Postoji li neki konačni autoritet? Postoji li nešto što može da u potpunosti vodi naš život, naš svet? Ima li naš život smisao? Zašto smo ovde? A gde to idemo? Ovakva i slična pitanja postavlja samo čovek – razumno biće – od samih svojih početaka (Prop 1:13-18; 3:9-11). Dobro se sećam svoje potrage za ključnim osloncem života. Bio sam mlad kada sam poverovao u Hrista, uglavnom na osnovu jakih primera nekih iz moje porodice. Ali, kako sam rastao, rasla su i moja pitanja. Kulturni i verski klišeji mi nisu donosili odgovore. Bilo je to vreme zbnjenosti, vreme traganja i htenja, vreme kada sam živo osećao beznade sveta u kome sam živeo.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na moja pitanja. Ali, brzo sam uviđao da se oni zasnivaju na (1) ličnom filozofiranju, (2) drevnim mitovima, (3) ličnim iskustvima ili (4) psihološkim projekcijama. A meni je trebao dokaz, više činjenica i oslonca za svetonazor, nepokolebljivi centar i smisao života.

I sve to sam pronašao proučavajući Sveto pismo. U njemu sam tragao za pouzdanim dokazima. I pronašao sam ih. Pronašao sam (1) da arheologija dokazuje istorijsku pouzdanost Pisma; (2) pouzdanost proroštava Starog zaveta; (3) jedinstvo biblijske poruke usprkos 16 vekova nastajanja teskta; (4) lična svedočenja ljudi koji su tvrdili da su im životu suštinski promenjeni zbog Biblije. Zato je hrišćanstvo – kao jedinstven sistem verovanja i delovanja – kadro da se bori sa složenim pitanjima ljudskog života. I tu nije reč samo o racionalnom okviru, već i o praktičnoj dokazljivosti biblijske vere, upotrebljivosti koja mi je donela unutrašnju radost i životnu ravnotežu.

U Hristu sam našao taj prekopotrebnii epicentar života. I to u onom Hristu koga objavljuje Pismo. Bio je to snažan i emotivan doživljaj. Pa opet, živo se sećam šoka, kada sam shvatio kako se na jednu te istu reč može gledati različito, čak i u krugu istih crkava i tumača. Tako je dokaz da je Biblija tačna i pouzdanja vredna postao ne cilj i kraj mog traganja, već jedan veliki početak. Pa, kako razaznajem šta je šta u areni sukobljenih tumača i tumačenja?

Ovo pitanje je postalo moja životna strast i poziv. U prvom redu sam znao da mi je vera u Hrista (1) donela mir i radost. Jer, moj um je vapijao za čvrstim tlom istine u živom blatu močvare post-modernističke kulture. (2) Dobio sam vođstvo kroz dogmatsku sigurnost sukobljenih svetskih religijskih sistema. (3) Dobio sam lek protiv denominacijske bahatosti. Kada sam se upustio u potragu za sigurnim razumevanjem drevnih biblijskih tekstova, zapanjio sam se nad sopstvenom kulturnom, crkvenom, ličnom i istorijskom ostrašćenošću. Do tada sam čitao Bibliju tek koliko da utvrdim svoja ubeđenja. Božja Reč mi je služila da napadnem neistomišljenike i da tako utvrdim sve slabosti i manjkavosti. O, bilo je bolno suočiti se sa svim tim!

Iako sam znao da ne mogu postati sasvim objektivni, postao sam mnogi bolji čitalac Svetog pisma. Počeo sam da uočavam svoje sklonosti i da ih proučavam. Još nisam sasvim ovladao njima, nisam se oslobodio svoje pristrasnosti. Stvarno – tumači Biblije su njeni najgori čitaoci!

Evo nekoliko načela koja će, verujem, biti i vama vredna u ovom priručniku o tumačenju Božje reči.

I. Načela

- A. Verujem da je Sveto pismo u celosti nadahnuto Božje samootkrivenje. Zato svako njegovo tumačenje treba da bude u skladu sa prvobitnim namerama njegovog božanskog autora – Duha – i čoveka pisca, u njegovim istorijskim posebnostima.
- B. Verujem da je Pismo pisano za obične ljude i za svakog čoveka! Bog se prilagodio čoveku i progovorio mu jasno i glasno u određenim istorijskim i kulturnim okolnostima. Bog nam nije sakrio istinu – štaviše – on nam ju je objavio i želi da je razumemo. Zato te istine treba tumačiti u svetlu ondašnjih zbivanja, a ne spram naših aršina. Biblija ne sme da kazuje nama danas nešto što nikada ranije nije, a posebno ne ono što njeni izvorni primaoci nisu čuli. Njena poruka je shvatljiva i prihvatljiva i najprosečnijoj osobi jer je pisana razumljivim jezikom svakodnevice.

- C. Verujem da svo Pismo ima jedinstvenu poruku i svrhu. Biblija ne protivureći sebi, iako ima teške izjave i naizgled paradoksalne odeljke. No, upravo zato je Biblija sama sebi najbolji tumač.
- D. Verujem da svaki svetopisamski odeljak izvorno (uključujući i proroštva) ima samo jedno značenje, onako kako je to autor zamislio. I premda nikada ne možemo sasvim da budemo sigurni u piščeve naume, postoje sigurne vodilje u tom smeru:
1. žanr, literalna vrsta kojom je tekst napisan
  2. istorijske okolnosti i/ili neke posebnosti koje su dovele do pisanja nekog teksta
  3. književni kontekst cele biblijske knjige, kao i određenog odeljka te knjige
  4. tekstualna skica neke celine, nekog odeljka u odnosu na celu knjigu
  5. gramatičke posebnosti kojima se prenosi neka poruka
  6. posebno izabrane reči i pojmovi koji prenose poruku
  7. uporedni/paralelni odeljci

Ovih sedam pristupa čine tumačenje određenog teksta. Ali, pre nego li ih detaljnije objasnim – kao praktične korake dobrog čitanja Pisma – dozvolite mi da vas podsetim na loše metode koje svakako treba izbeći. Zbog njih nastaju zabune i sukobi u različitom tumačenju.

II. Pogrešni metodi tumačenja

- A. Ne uzimanje u obzir književnog konteksta biblijskih knjiga. Kod ovog pristupa se svaka reč i izjava Pisma koriste kao samostojeći apsoluti, bez obzira na to šta je pisac hteo njima stvarno da kaže. U teologiji se ovako nakaradno tumačenje zove “proof-texting” – kada svoj stav podupireš Pismom.
- B. Ne uzimanje u obzir istorijskih okolnosti teksta i oslanjanje na nerealne, manjkave podatke i izvore koji nemaju ništa sa tekстом.
- C. Ne uzimanje u obzir istorijskih okolnosti teksta i baratanje sa istim kao da je reč o jutrošnjim novinama napisanim isključivo za nas danas.
- D. Ne uzimanje u obzir istorijskih okolnosti teksta nametanjem simbolizma. Tada tekst dobija filozofsko-teološka značenja potpuno drugačija od onih koja su čuli njegovi prvi čitaoci i slušaoci.
- E. Ne uzimanje u obzir izvornog značenja teksta kroz brutalno nametanje krutih doktrina, omiljenih dogmi ili savremenih trendova koji nemaju veze sa izvornim piščevim naumima. To se najčešće dešava kod nametanja pristupa čitanja – Šta ovaj tekst znači za mene? Tako čitalac postaje isključiva mera tumačenja.

Elem, u pisanoj ljudskoj komunikaciji srećemo barem tri stvari:

Do skora su se svi načini čitanja usredsređivali oko ova tri elementa. Ali, kada je reč o Bibliji i njenoj jedinstvenoj nadahnutosti, treba dodati sledeće:

Tok tumačenja traži sve ove elemente. Moj pristup u ovom priručniku daje naglasak na autora i izvorni tekst. Činim to svesno, upravo zbog gore navedenih zloupotreba: (1) produhovljavanja teksta i (2) “Šta-ovaj-tekst-znači-za-mene” čerečenja teksta. Zloupotrebe se mogu pojaviti na svim nivoima tumačenja. Zato uvek treba proveravati svoje motive, predubedenja, uhodane pristupe tekstu, izraženu potrebu za primenom. Ali, kako biti oprezan ako nema granica, nema pravila u tumačenju? Samo autorstvo nekog teksta i njegova struktura nam pružaju sigurne vodilje pouzdanog tumačenja.

Dakle, kako u svetlu navedenih loših pristupa možemo pouzdano i dosledno tačno čitati i tumačiti Pismo?

III. Neki od načina dobrog čitanja Pisma

Ovde ne želim da govorim o posebnim načinima tumačenja pojedinih žanrova, tj. književnih vrsta. Reč je o opštim hermeneutičkim principima – principima tumačenja koji važe za sve nadahnute tekstove. U ovom domenu preporučujem odlično štivo Gordona Fija, “How to read The Bible For All Its Vort”, u izdanju kuće Zondervan.

Pravila koja ću ovde isticati su upravo ona po kojima čitalac i tumač dozvoljava da mu sam Duh rasvetli tekst. Dakle, i Duh i tekst i čitalac čine jedno. Stalo mi je da pomognem tumačima da ne zavise isključivo od drugih, velikih i poznatih tumača. Možda znate izreku – “Biblija baca mnogo svetla na komentare”! Ne želim ovim da omalovažim veliki doprinos mnogih komentara, već da im odredim primereno mesto i upotrebu.

Moramo biti sigurni da naše tumačenje stvarno proizilazi iz teksta. Evo šta nam daje putokaz u tom smeru:

1. pisac teksta
  - a) istorijske okolnosti
  - b) književni kontekst
2. piščev izbor:
  - a) gramatičke strukture teksta – sintakse
  - b) savremene upotrebe pojedinih reči
  - c) žanr/književna vrsta
3. naše razumevanje
  - a) odgovarajućih uporednih tekstova
  - b) odnosa među doktrinama (paradoksi)

U svakoj fazi tumačenja se moramo ravnati po ovim pravilima. Jer, Sveto pismo je naše jedino merilo verovanja i delovanja. Nažalost – rekoh već ranije – hrišćani se ne slažu oko učenja Božje reči. I to je poražavajuće: tvrdimo da je u celini nadahnuta Bogom, a onda se delimo oko toga šta nam i kako kazuje!

Postoje četiri faze, četiri koraka čitanja Pisma:

A. Prva faza

1. Određenu biblijsku knjigu čitajte iz više prevoda, posebno onih koji podstiču iz različitih prevodilačkih škola.
  - a) doslovni, tj. od-reči-do-reči prevodi
  - b) dinamični prevodi
  - c) slobodni – parafrazirani prevodi
2. Uočite glavni razlog pisanja, definišite temu.
3. Prepoznamo (ukoliko se to može) literalno jedinstvo teksta. Naime, koje rečenice i poglavlja iskazuju centralnu misao, temu.
4. Prepoznajte preovlađujući žanr
  - a) u Starom zavetu:
    - (1) jevrejsku naraciju, priču
    - (2) jevrejsku poeziju (Psalmi, mudrosni spisi)
    - (3) jevrejska proroštva (proza i poezija)
    - (4) zakon

b) u Novom zavetu:

- (1) naracija, priča (Jevanđelja, Dela)
- (2) poređenja (Jevanđelja)
- (3) pisma, tj. Poslanice
- (4) apokaliptični spisi

B. Druga faza

1. Pročitajte iznova celu knjigu, ponovo izdvojite glavne teme i likove
2. Skicirajte glavne teme i iskažite ih kratkim i sadržajnim rečenicama
3. Uporedite to do čega ste došli sa svrhom čitavog svog tumačenja.

C. Treća faza

1. Još jednom pročitajte celu knjigu, ali ovoga puta jasno uočite istorijski kontekst i posebnosti koje su dovele do pisanja.
2. Nabrojite sve istorijske činjenice iz teksta:
  - a) Pisac
  - b) vreme pisanja
  - c) primaoci
  - d) razlozi pisanja
  - e) kulturne posebnosti i njihov odnos spram svrhe pisanja
  - f) podaci o tada poznatim istorijskim ličnostima i događajima
3. Skicirajte odeljak koji proučavate. Uvek pazite da se iz njega jasno vidi literalno jedinstvo odeljka. Samo tako moći ćete da pratite izvorni piščev naum i tok misli teksta.
4. Proverite istorijske odrednice pomoću odgovarajućih priručnika.

D. Četvrta faza

1. Čitajte odeljak u različitim prevodima:
  - a) doslovni, tj. od-reči-do-reči prevodi
  - b) dinamični prevodi
  - c) slobodni – parafrazirani prevodi
2. Istražite jezičku, tj. gramatičku strukturu:
  - a) ima li tekst izraze koji se ponavljaju (Ef 1:6, 12, 13)
  - b) ponavljaju li se gramatički oblici (Rim 8:31)
  - c) ima li u tekstu misaonih kontrasta
3. Uočite sledeće pojmove:
  - a) posebne termine
  - b) neuobičajene pojmove
  - c) važne gramatičke oblike
  - d) posebno teške reči, pojmove, rečenice
4. Potražite odgovarajuće uporedne odeljke
  - a) prepoznajte koji tekst najjasnije govori o temi koju proučavate
    - (1) konsultujte knjige sistematske teologije
    - (2) upotrebite prevode Pisma sa uporednim stihovima
    - (3) upotrebite konkordance
  - b) Istražite da li postoji tekst, odeljak, stih koji možda stoji u potpunoj suprotnosti sa temom vašeg tumačenja. Mnoge biblijske istine imaju svoju tkz. paradoksalnu stranu. I zato mnoge denominacije imaju silne probleme kada se podupiru polovičnim stihovima. Pošto je čitavo Pismo bogonadahnuo valja težiti ravnoteži u tumačenju.
  - c) Potražite slične izjave u samoj knjizi ili odeljku koji proučavate, u tekstovima istog autora istog žanra. Biblija je sama sebi najbolji tumač jer ju je nadahnuo sam Bog.
5. Upotrebite pomoćnu literaturu kod provere istorijskih odrednica ili nekih drugih vremenskih posebnosti:
  - a) studijske Biblije
  - b) biblijske enciklopedije, rečnike, priručnike
  - c) uvode u biblijske knjige

- d) biblijske komentare (u ovom koraku premeravamo svoja otkrića spram proverenih dostignuća na polju tumačenja).

IV. Primena tumačenja Svetog pisma

Kada uradimo sve što je potrebno da bi razumeli biblijski tekst u njegovom izvornom značenju, tek tada treba da ga primenimo u svom životu, u našoj kulturi. Zato vidim biblijski autoritet kao ispravno shvatanje šta je nadahnuti pisac rekao tada, u svoje vreme, i šta ta poruka znači sada, u naše vreme.

Primena uvek mora da sledi pravilno tumačenje. Nemoguće je pravilno primeniti svetopisamska učenja danas ako ne znamo šta su značila tada. Božja reč ne sme da govori nama danas ono što nikome nikada nije govorila.

U tome nas vodi pravilno skicirani odeljak (faza 3). Primena treba da sledi upravo odatle, a na sa nivoa analize reči. Jer, pojedine reči imaju svoje značenje samo u celini, u kontekstu. Isto vredi i za rečenice. Samo je autor teksta onaj koji je božanski nadahnut. Mi ga sledimo jedino po prosvetljenju tog istog Duha. A to je iluminacija a ne inspiracija. Zato na izraze poput – “Tako kaže Gospod” – imaju pravo samo biblijski pisci. Dakle, primena se tiče sveobuhvatne poruke tumačenog teksta, s obzirom na njegovo – rekli smo – literalno jedinstvo i razvoj ukupne misli nekog odeljaka.

V. Duhovna strana tumačenja

Sve do sada sam govorio o logičkom i tekstualnom procesu koji spada u tumačenje i primenu. Ali, u duhovnom smislu sledeće stvari su mi bile dragocene:

- A. Moli se za pomoć Svetog Duha (1 Kor 1:26 do 2:16)
- B. Moli se za oprostjenje i očišćenje od greha kojih si svestan (1 Jn 1:9)
- C. Moli se za veću želju za bogopoznanjem (Ps 19:7-14; 42:1)
- D. Primeni odmah sve što si otkrio u svom proučavanju
- E. Ostani ponizan i voljan da učiš

Nije nimalo lako održati ravnotežu između logičkog procesa tumačenja i duhovnog vođstva Svetog Duha. Meni su sledeće reči pomogle u ovome:

- A. “Izvrtnje Pisma”, od autora Džejmsa Sajera: “Prosvetljenje je nešto što pripada svakoj osobi Božjeg naroda, a ne samo nekakvoj duhovnoj eliti. Crkva ne poznaje guru povlaštenu višu kastu, nema tkz. “iluminat”, genijalce kojima pripada svo znanje. Duh je taj koji suvereno deli darove mudrosti, znanja i duhovnog razlikovanja. On ne daje grupici nadarenih ekskluzivno pravo da tumače njegovu Reč. Svaki vernik može i treba da se poučava, da prosuđuje i razlikuje biblijska učenja koja stoje i iznad onih koji su posebno nadareni za službu tumačenja. Sažeto rečeno, kroz celu ovu knjigu sam želeo da istaknem – Biblija je Božje istinito otkrivenje celom čovečanstvu. Ona je krajnji autoritet u svemu o čemu govorimo, ali nije neka misterija koju ne bi svi ljudi u svim kulturama mogli da razumeju”. (str. 17-18)
- B. U delu “Protestantsko tumačenje Pisma”, na str. 75, Bernard Ram ovako citira čuvenog Kirkegora: “Prema Kirkegoru važno je leksički, gramatički i istorijski tumačiti Pismo. Ali, to nije prevashodno najvažniji oblik njegovog čitanja. Čitati Pismo kao Božju reč znači čitati ga sa ustreptalošću i iščekivanjem, živo razgovarajući sa Bogom. Čitati ga stručno i naučno, eksegetski i akademski još ne mora da znači da ga čitamo kao poruku od Boga. Ko ga čita kao ljubavno Božje pismo, taj će u njemu stvarno pronaći Božju reč.”
- C. Autor Rouli u delu “Značaj Biblije”, na str. 19 piše: “Nijedno intelektualno razumevanje Biblije, ma kako potpuno ne iscrpljuje njeno bogastvo. Svaki uvid doprinosi potpunijem razumevanju. Ali, najvažnije je kretati se kao duhovnim vrednostima. Samo duhovno blago čini ovu knjigu razumljivom. Često nam baš to duhovno razumevanje treba više od umnog. Duhovna stvarnost se prepoznaje na duhovan način. Zato svakom učeniku Reči i svakom tumaču treba duhovna prijemljivost, žar traganja za Bogom i bogatstvima njegove Knjige, utoliko više ponire u učeno studiranje.”

VI. Metodi tumačenja

Ovaj priručnik je osmišljen da vam pomogne u sledećem:

- A. Svaka biblijska knjiga ima prigodan uvod, skicu. Setite se ovoga kada budete radili “fazu 3”.

- B. Kontekstualni uvid vam se nudi na početku svakog poglavlja. To će vam pomoći da vidite strukturu literalnog jedinstva teksta.
- C. Na početku tumačenja svakog poglavlja NZ knjige koju obrađujemo, dat je pregled skice tog poglavlja u nekoliko savremenih engleskih prevoda.
  1. *The United Bible Society's Greek text*, revidirano četvrto izdanje (UBS4)
  2. *The New American Standard Bible*, ažurirano 1995. (NASB)
  3. *The New King James Version* (NKJV)
  4. *The New Revised Standard Version* (NRSV)
  5. *Today's English Version* (TEV)
  6. *The Jerusalem Bible* (JB).

Setite se da podele na poglavlja i stihove nisu deo izvornog nadahnutog teksta. One se utvrđuju iz konteksta. Ali, kada upoređujemo više savremenih prevoda (koji, rekostmo, pripadaju različitim prevodilačkim školama), lakše prođiremo u izvorne namere biblijskog autora. Svako poglavlje obrađuje jednu istinu. Zovemo je "središnjom/centralnom idejom teksta" ili "temom". Tako uobličena misao je ključ pravilnog istorijskog i gramatičkog tumačenja. Najbolje je da niko nikada ne tumači, ne poučava i ne propoveda iz teksta koji je manji od jednog poglavlja! Ne zaboravimo takođe da je svaki odeljak živo vezan za prethodni i naredni odeljak. Zato je važna skica poglavlja cele biblijske knjige. Ona nam omogućava da pratimo prirodni i logični sled izvornih misli biblijskog pisca.

- D. Moj pristup je stih-po-stih tumačenje. Tu nema druge nego da sledimo autoreve misli. A to znači da pred sobom imamo:
  1. literalni kontekst
  2. istorijski i kulturni uvid
  3. gramatičku analizu
  4. analizu pojedinih reči
  5. odgovarajuće uporedne odeljke/citate
- E. Na kraju svakog obrađenog poglavlja nalaze se pitanja za proučavanje koja obuhvataju najvažnije teme i pitanja nadahnutog teksta.

PETAR životna pozadina

Porodica

- A. Petrova porodica je živela u Vitsaidi, selu na severnoj obali Galilejskog jezera pretežno naseljenom neznabošcima (Tiverijatsko jezero, Jn 1:44). Zbog nekih razloga kasnije se preselio u Kafernaum (Mk 1:21,29).
- B. Otac mu se zvao Jona (Mt 16:17), ili Jovan (Jn 1:42, 21:15-17).
- C. Rođeno ime mu je Simon (Mk 1:16,29,30,36), što je uobičajeno palestinsko ime u I veku. To je jevrejski oblik imena Simeun (Dl 15:14, 2 Pet 1:1) koji je rodonačelnik jednog od dvanaest izraelskih plemena (Post 29:33, Izl 1:1).
Isus ga je prozvao Petar (*Petros* – „stena“, što je slika čvrstine i stabilnosti) – Mt 16:18; Mk 3:16; Lk 6:14; Jn 1:42. Aramejski oblik imena je Kifa (Jn 1:42; 1 Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Gal 1:18; 2:9,11,14).
- D. Petrov brat se zvao Andrija (Mk 1:16). Bio je učenik Jovana Krstitelja (Jn 1:35,40) a kasnije i Isusov sledbenik (Jn 1:36-37). On je doveo Simona Isusu (Jn 1:41). Nekoliko meseci kasnije Isus ih je obojicu, na obalama Galilejskog jezera pozvao da ga slede (Mt 4:18-20; Mk 1:16-18; Lk 5:1-11).
- E. Petar je bio oženjen (Mk 1:30; 1 Kor 9:5), ali ne znamo ništa o njegovoj porodici.

Zanimanje

- A. Petrova porodica se bavila ribarstvom. Imali su nekoliko brodova i iznajmljivali su ribare za ovaj posao.
- B. Petrova porodica je ribarila zajedno sa Jakovom, Jovanom i njihovim ocem Zavedejem (Lk 5,10).
- C. Nakon Isusove smrti Petar se na kratko vratio svom starom poslu (Jn 21).

Ličnost

- A. Jake strane
  - 1. Bio je predan sledbenik, ali veoma impulsivan (Mk 9:5; Jn 13:4-11).
  - 2. Delovao je u veri ali je umeo i da podbaci (hodanje po vodi, Mt 14:28-31).
  - 3. Bio je hrabar čovek, spreman da umre sa Isusom (Mt 26:51-52; Mk 14:47; Lk 22:49-51; Jn 18:10-11).
  - 4. Nakon vaskrsenja Isus je lično sreo Petra, prema Jn 21, kao vođu Dvanaestorice čiji je ugled pao nakon izdajstva. Tako mu je pružio priliku da se pokaje i obnovi svoju ulogu vođe.
- B. Slabe strane
  - 1. Bio je sklon judejskom legalizmu:
    - a) jeo je sa neznabošcima (Gal 2:11-21)
    - b) držao se propisa o ishrani (Dl 10:9-16)
  - 2. Poput ostalih apostola ni Petar nije sasvim razumeo Isusovo novo i radikalno učenje i njegovu primenu:
    - a) Mk 9:5-6
    - b) Jn 13:6-11; 18:10-11
  - 3. Isus ga je oštro prekorio u nekoliko navrata (Mk 8:33; Mt 16:23).

4. Spavao je onda kada je trebalo da se moli sa Isusom u odsudnom času, u Getsemanskom vrtu (Mk 14:32-42; Mt 26:36-46; Lk 22:40-60).
5. Nekoliko puta se odrekao Učitelja (Mk 14:66-72; Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:16-18,25-27)

Petar kao vođa apostolskog kruga

- A. Imamo četiri popisa apostola na kojima je Petar uvek prvi (Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Lk 6:14-16; Dl 1:13). Apostolska grupa je bila podeljena u grupe od trojice ili četvorice. Verujem da je to Petru davalo mogućnost da katkad vođstvo prepusti drugome i obiđe svoju porodicu.
- B. Petar je često bio predstavnik apostolskog kruga (Mt 16:13-20; Mk 8:27-30; Lk 9:18-21). Ovi tekstovi se koriste kao dokaz za isticanje Petrovog autoriteta u grupi, posebno Mt 16:18. Ipak, u ovom kontekstu očigledno je da ga Isus prekoreva što je dozvolio da postane Sotonino oruđe (Mt 16,23; Mk 8,33). Takođe, ne vidimo ga da se lakta za vodeću poziciju onda kada su se svi svađali oko toga (Mt 20:20-28, posebno st. 24; Mk 9:33-37; 10:35-45).
- C. Petar nije bio vođa crkve u Jerusalimu. To je bio Jakov, Isusov polubrat (Dl 12:17; 15:13; 21:18; 1 Kor 15:7; Gal 1:19; 2:9,12).

Petrova služba nakon Isusovog vaskrsenja

- A. Petrova služba duhovnog vođe je očigledna u prvim poglavljima knjige Dela apostolska:
  1. Predvodio je izbor apostola koji je zamenio Judu (Dl 1:15-26).
  2. Propovedao je prvu propoved na dan Pedesetnice (Dl 2).
  3. Izlečio je hromog čoveka i propovedao drugu zabeleženu propoved (Dl 3:1-10; 3:11-26).
  4. Odvažno je govorio pred Sionedrionom (Dl 4).
  5. Odlučio je u slučaju crkvene discipline sa Ananijom i Safirom (Dl 5).
  6. Govorio je na Saboru u Jerusalimu (Dl 15,7-11).
  7. Dela beleže još nekoliko njegovih čudesna i važnih događaja.
- B. Petar ipak nije do kraja razumeo i primenjivao evanđelje:
  1. Razmišljao je na starozavetni način (Gal 2,11-14).
  2. Imao je posebno otkrivenje od Boga, kako bi shvatio da se Kornelije i ljudi drugih neznabožičkih naroda takođe spasavaju (Dl 10).

Nepoznate godine

- A. Nakon Sabora u Jerusalimu (Dl 15), gotovo da i nemamo podatke o Petru:
  1. Gal 1:18
  2. Gal 2,7-21
  3. 1 Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5
- B. Ranocrkveno predanje:
  1. Petrovo mučeničko stradanje pominje Kliment Rimski u svom pismu crkvi u Korintu, 95. god.
  2. Tertulijan (150-222) pominje da je Petar mučenički postradao u Rimu od ruke Nerona (54-68).
  3. Kliment Aleksandrijski (200) piše da je Petar ubijen u Rimu.
  4. Origen (252) piše da su Petra raspeli naglavačke u Rimu.
  - 5.

Uvod u Evanđelje po Marku

Osnovne napomene

- A. Prva je crkva najčešće prepisivala, čitala i poučavala iz ovog evanđelja, rađe nego iz Mateja i Luke, jer je u ovom tekstu videla sažetu verziju Isusovog života i učenja. Kasnije će Avgustin posebno naglašavati ovu činjenicu.
- B. Marka ne citiraju često rani crkveni oci grčkog poreka, ili apologete II veka.
- C. Ovo evanđelje je posebno došlo u žižu proučavanja s pojavom savremenih historijsko-gramatičkih metoda tumačenja. Naime, prepoznato je kao prvi zapisani evanđeoski spis. I Matej i Luka se služe Markom kao šemom svoje literalne građe kada opisuju Isusov život i službu. To samo naglašava činjenicu da je evanđelje po Marku prvi zapis Isusovog života.

Žanr

- A. Evanđelja nisu savremena istorija ili biografija. Ona su selektivni teološki zapisi koji oslikavaju Isusa različitim primaocima u želji da ih dovedu do vere. Ona su „Dobra vest“ o Isusovom životu sa ciljem evangelizacije sveta (Jn 20,30-31).
- B. Marko opisuje četiri različita historijska momenta radi četiri teološke potrebe:
  - 1. Isusov život i učenje
  - 2. Petrov život i učenje
  - 3. Potrebe rane crkve
  - 4. Jovan-Markova evangelizatorska nastojanja

- C. Četiri evanđelja su jedinstveni zapisi čitave bliskoistočne i grčkorimske literature. Njihovi pisci su potaknuti i vođeni Duhom u odabiru Isusovih reči i dela koja jasno pokazuju njegov karakter i svrhu delovanja.

Upravo zato su sva četvorica različito iskazala Gospodnje reči i dela. Primer: Matejev zapis Besede na gori (Mt 5-7) i Lukin zapis besede u dolini (Lk 6:20-49). Očigledno je da Matej želi da Isusova učenja sažme u jednu dugu propoved, dok ih Luka smešta na više mesta u svom evanđelju.

I Matej opisuje Isusova čudesa. On ih spaja u jednu celinu dok ih Luka smešta u više događaja. Ovo ne samo da dokazuje da su evanđelisti umeli da odaberu i oblikuju Isusova učenja, već i da to čine radi posebnih teoloških potreba (vidi Fee & Stuart's *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 113-134). Upravo zato kod čitanja evanđelja valja da se upitamo: Kakav teološki naglasak evanđelista ovde daje? Zašto se ovde odlučuje za određeni događaj, čudo, pouku? Zašto baš na takav način oslikava Gospoda?

- D. Markovo evanđelje je odličan primer koine grčkog jezika koji nije maternji jezik ljudima tadašnjeg Mediterana. Naime, Markov maternji jezik je bio aramejski (baš kao i Isusov i svih Jevreja I veka u Palestini). Ova semitska pozadina se prepoznaje u celom evanđelju.

Pisac

- A. Jovan-Marko i apostol Petar se u predanju crkve prepoznaju kao pisci ovog evanđelja. Naravno, sam zapis – kao i ostala evanđelja – nepotpisani je dokument.
- B. Dokaz Petrove uključenosti u nastajanje ovog evanđelja imamo u sledećoj činjenici: Marko ne beleži tri događaja u kojima je apostol učestvovao:
  - 1. Hodanje po vodi (Mt 14:28-33).

2. Ispovest vere ispred Dvanaestorice u Kesariji Filipovoj (Mt 16,13-20). U Mk 8:27-30 nemamo ni „stenu“ ni „ključeve Carstva“.
  3. Posredovanje u plaćanju hramskog poreza za njega i Isusa (Mt 17:24-27). Najverovatnije Petar iz iskrene poniznosti nije želeo da ističe sebe, pa u svojim besedama u Rimu ove događaje nije ni naglašavao.
- C. Ranocrkvena tradicija:
1. Prva Klimentova poslanica, pisana oko 95. god. iz Rima, aludira na Marka (baš kao i *Ermanov pastir*).
  2. Papije, biskup iz Jerapolja (oko 130. god.) piše „Tumačenja Gospodnjih reči“ – koje opet citira Jevsevije (275-339) u svojoj „Istoriji crkve“ 3:39:15 – i napominje da je Marko beležio tačno, iako ne i hronološki Petrova sećanja o Isusu. Tvrdi da je Marko sabrao i prilagodio propovedi apostola Petra u obliku evanđelja. Papije tvrdi da mu je to svedočio „starešina“, što se možda odnosi na samo apostola Jovana.
  3. Justin Mučenik (150), dok citira Mk 3,17, ističe da je to podatak iz Petrovog sećanja.
  4. Prolog „Protiv Markiona“, napisak oko 180. god., ističe da je apostol Petar očevidac svega što je zapisano u Markovom evanđelju. Ovo delo ističe da je Marko pisao iz Italije nakon Petrove smrti (tradicija smatra da je to bilo u Rimu oko 65. god.).
  5. Irinej, koji piše oko 180. god., pominje Jovan-Marka kao sakupljača i tumača Petrovih sećanja nakon stradanja apostola („Protiv jeresi“ 3:1:2).
  6. Kliment Aleksandrijski (195) beleži da su oni koji su slušali Petra u Rimu molili Marka da zabeleži apostolove propovedi.
  7. „Muratorijev fragment“ (popis NZ knjiga), napisak oko 200. god u Rimu (premda nepotpun), potvrđuje da je Marko zapisivao Petrove propovedi.
  8. Tertulijan (200) u delu „Protiv Markiona“ (4:5) takođe ističe da je Marko zapisivao besede apostola Petra.
  9. Valter Vizel (*The Expositor's Bible Commentary*, tom 8, str. 606) ističe nešto veoma zanimljivo: Tradicija rane crkve geografski dokazuje da je postojalo nekoliko različitih centara –
    - a) Papije je uz Male Azije.
    - b) Prolozi „Protiv Markiona“ i „Muratorijev fragment“ dolaze iz Rima.
    - c) Irinej svoje delo „Protiv jeresi“ piše iz Liona, iz Francuske. Njegove stavove srećemo i kod Tertulijana, biskupa sa severa Afrike („Protiv Markiona“ 4:5); kod Klimenta Aleksandrijskog iz Egipta (čija dela citira Jevsevije u „Istoriji crkve“ 2:15:1-2; 3:24:5-8; 6:14:6-7). Ova očigledna geografska šarolikost govori o razudenosti pouzdanog mišljenja koje je prihvatilo tadašnje svekoliko hrišćanstvo.
  10. Prema Jevsevijevoj „Istoriji crkve“ 4:25, kao i prema Origenovom „Tumačenju Matejevog evanđelja“ (ne zna se ni za jedan komentar Markovog evanđelja sve do V veka), Marko je pisao evanđelje po objašnjenjima apostola Petra.
  11. Sam Jevsevije raspravlja o Markovom evanđelju u svojoj „Istoriji crkve“ (2:15) i ističe da su mu slušaoci Petrovih propovedi naložili da ih sve zabeleži, kako bi ih kasnije čitali u svojim crkvama. Jevsevije se ovde poziva na svedočanstvo Klimenta Aleksandrijskog.
- D. Šta sve znamo o Jovan-Marku?
1. Majka mu je bila cenjena hrišćanka u Jerusalimu. U njenoj kući se okupljala crkvena zajednica (možda i za samu Večeru Gospodnju, Mk 14:14-15; D1 1:13-14; D1 12:12). Najverovatnije je on mladić koji je „pobegao go“ iz Getsemanskog vrta (Mk 14:51-52).
  2. Putovao je sa apostolom Pavlom i svojim ujakom Varnavom (Kol 4:10) iz Antiohije u Jerusalim (D1 12:25).
  3. Sa ovom dvojicom je bio na njihovom prvom misijskom putu (D1 13:5), ali se sa njega naglo vratio (D1 13:13).
  4. Ujak je kasnije želeo da ga povedu na svoje drugo misijsko putovanje, što je dovelo do velikog sukoba između njega i Pavla (D1 15:37-40).
  5. Kasnije se kao pouzdani saradnik u misiji sprijateljio sa Pavlom i pomagao mu (Kol 4:10; 2 Tim 4:11; Flm 24).

6. Bio je saputnik i saradnik apostola Petra (1 Pet 5:13), najverovatnije u Rimu.
- E. Prema zanimljivom zapisu iz Mk 14:51-51, koji se najverovatnije odnosi na samog Jovan-Marka, zaključujemo da je lično poznao Isusa. Opisani detalj je toliko originalan i neočekivan da čvrsto svedoči o živom sećanju očevidca događaja i o ličnom iskustvu.

Vreme pisanja

- A. Evanđelje po Marku je svedočanstvo i viđenje Isusovog života, dela i učenja koja je evanđelist sabrao iz propovedi apostola Petra. Nastalo je i prošireno je nakon Petrove smrti, kako kažu Irinej i „Prolog protiv Markiona“ (koji napominje da je u to vreme postradao i apostol Pavle). Naime, oba apostola su mučenički ubijena za Neronove vladavine (54.-68. god), prema predanju crkve. Iako se ne zna godina nastanka, pretpostavlja se da je evanđelje napisano sredinom šezdesetih godina I veka.
- B. Moguće je da se pomenuta napomena Irineja i „Prologa protiv Markiona“ ne odnosi na Petrovu smrt, već na njegov progon iz Rima (kada su prognani svi hrišćani). Postoje neki istorijski tragovi (Justin i Hipolit) da je Petar posetio Rim za vladavine Klaudijeve (41.-54. god.), kako piše Jevsevije u svojoj „Istoriji crkve“, 2:14:6.
- C. Evanđelista Luka završava knjigu Dela apostolskih Pavlovim tamnovanjem koje se datira ranih šezdesetih. Ukoliko je tačno da se služio Markovim evanđeljem, ono je onda moralo da nastane pre Dela, pre početka šeste decenije I veka.
- D. Autorstvo i datiranje ovog evanđelja ne narušava na bilo koji način istorijske, teološke i evanđeoske istine ove kanonske novozavetne knjige (to je slučaj i sa ostalim evanđeljima). Važniji je Onaj o kome se piše nego oni koji pišu o Njemu!
- E. Zanimljivo je da nijedno evanđelje (čak ni Jovanovo, nastalo 95.-96. god.) ne spominje na bilo koji način razorenje Jerusalima (Mt 24; Mk 13; Lk 21) koje je usledilo 70. god. od strane rimskog generala Tita (kasnije i imperatora). Markovo evanđelje je najverovatnije napisano pre ovog događaja. Verovatno su i Matej i Luka nastali pre ove kataklizme Judejskog naroda. Moramo da zaključimo da ne znamo sa sigurnošću kada je nastalo i ovo i ostala dva sinoptička evanđelja (kao što pouzdano ne znamo ni njihovu međusobnu literalnu ovisnost).

Primaoci

- A. Nekoliko ranih crkvenih pisaca ističe Markovu povezanost sa Rimom:
1. 1 Pet 5:13
  2. „Prolog protiv Markiona“ (nastao u Italiji).
  3. Irinej (Rim, „Protiv jeresi“ 3:1:2).
  4. Kliment Aleksandrijski (Jevsevije „Istorija crkve“ 4:14:6-7; 6:14:5-7).
- B. Marko ne ističe sasvim jasno razlog svog pisanja. Nekoliko je teorija:
1. Pisao je evangelizatorski traktat (1:1), u prvom redu za Rimljane (1:15; 10:45). To zaključujemo iz sledećeg:
    - a) Objašnjava jevrejske pojmove (7:3-4; 14:12; 15:42).
    - b) Prevodi aramejizme (3:17; 5:41; 7:1,34; 10:46; 14:36; 15:22,34).
    - c) Služi se latinizmima (egzekutor 6:27, sekstans 7:4, cenzus 12:14; kvadrant 12:42; pretorijum 15:16; centurion 15:39; flagelare 15:42)
    - d) Objašnjava pojmove i događaje sa Isusom:
      - (1) Onima koji žive u Palestini (1:5,28,33,39; 2:13; 4:1; 6:33,39,41,55).
      - (2) Svim ljudima (13:10).

2. Neron je 64. god., pokrenuo stravične progone hrišćana u Rimu. Optužio ih je da su zapalili grad. Marko često piše o stradanjima (Isusova stradanja 8:31; 9:39; 10:33-34,45; stradanja njegovih sledbenika 8:34-38; 10:21,30,35-44).
3. Odloženi Drugi dolazak.
4. Smrt očevidaca Isusovog života, posebno apostola.
5. Širenje jeresi po svim crkvama:
  - a) Judaisti (Poslanica Galatima).
  - b) Gnostici (Prva Poslanica Jovanova)
  - c) Spoj a) i b) (Poslanice Kološanima i Efescima; 2 Pet 2)

Struktura evanđelja po Marku

- A. Trećina evanđelja je usredsređena na poslednju sedmicu Isusovog života. Zato je teološki naglasak Isusovog stradanja više nego očigledan.
- B. Ukoliko je Marko, kako svedoči jako crkveno predanje rane crkve, zapisivao i uređivao Petrove propovedi, onda je jasno zašto je izostavio priču o Isusovom rođenju. Naime, on započinje tamo gde otpočinje i Petrovo sećanje – Isus je odrastao, susreće Jovana Preteču koji priprema narod da u pokajanju dočekaju Mesiju.
 Petrove propovedi su svakako uključivale ideje „Sina Čovečijeg“ i „Sina Božijeg“, tako da je ovo evanđelje Petrovo teološko viđenje Isusa. Iako se na prvi pogled čini da je Nazarećanin veliki čudotvorac i učitelj, sve je jasnije da je on taj dugo čekani Mesija! I to ne Mesija ratnik i pobednik nad okupatorom, već „Sluga koji strada“ (Isa 53).
- C. Markova geografska struktura odgovara ostalim sinoptičkim evanđeljima (Matej i Luka):
  1. Služba u Galileji (1:14-6:13)
  2. Služba izvan Galileje (6:14-8:30)
  3. Put za Jerusalim (8:31-10:52)
  4. Poslednja sedmica u jerusalimskoj oblasti (11:1-16:8)
- D. Marko svojom strukturom najverovatnije prati model ranog apostolskog propovedanja (DI 10:37-43 C. H. Dodd, *New Testament Studies*, str. 1-11). Ukoliko je to tačno, onda su evanđeoski zapisi kulminacija perioda usmenog predanja (oralne tradicije, *kerigme*). Inače, judaizam više ceni usmeno predanje od njegovih zapisa.
- E. Marko je prepoznatljiv po brzim, naglim prelazima („dok“, „i odmah“, 1:10) opisivanja Isusovog života. Kod njega nema dugih propovedi. Isus se brzo kreće i događaji se nižu. Njegovo evanđelje oslikava Isusa u akciji, ali bez ikakve površnosti. Štaviše, i u tim kratkim opisima provejavaju detalji svojstveni jedino očevicima svega što je zapisano (Petar!).

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Vi, Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome. Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu. Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne

pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine
5. ....

Marko 1

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Propovedanje Jovana Preteče	Preteča priprema put	Aktivnosti Preteče	Propovedanje Preteče	Objava Preteče
1:1-8	1:1-8	1:1-8	1:1-3	1:1-8
Isusovo krštenje	Jovan krštava Isusa	Isusovo krštenje	Isusovo krštenje i iskušavanje	Isus je kršten
1:9-11	1:9-11	1:9-11	1:9-11	1:9-11
Isusovo iskušavanje	Sotona kuša Isusa	Isusovo iskušavanje		Testiranje u pustinji
1:12-13	1:12-13	1:12-13	1:12-13	1:12-13
Počeci službe u Galileji	Isus otpočinje galilejsku službu	Početak Isusovog delovanja u Galileji	Isus poziva četvoricu ribara	Isus počinje da objavljuje poruku
1:14-15	1:14-15	1:14-15	1:14-15	1:14-15
Poziv četvorici ribara	Četvorica ribara pozvani za učenike			Poziv prvoj četvorici učenika
1:16-20	1:16-20	1:16-20	1:16-18	1:16-18
			1:19-20	1:19-20
Čovek sa nečistim duhom	Isus izgoni nečistog duha		Čovek sa zlim duhom	Isus poučava u Kafernaumu i proteruje demona
1:21-28	1:21-28	1:21-28	1:21-22	1:21-22
			1:23-24	1:23-28
			1:25	
			1:26-27	
			1:28	
Iscljenje mnogih ljudi	Isus leči Petrovu taštu		Isus leči mnoge ljude	Iscljenje Simnonove tašte
1:29-34	1:29-31	1:29-31	1:29-31	1:29-31
	Iscljenje mnogih na Sabat			Brojna iscljenja
	1:32-34	1:32-34	1:32-34	1:32-34
Propovedanje	Propovedanje u Galileji		Isus propoveda u Galileji	Isus tiho napušta Kafernaum i putuje Galilejom
1:35-39	1:35-39	1:35-39	1:35-37	1:35-39
			1:38	
			1:39	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

- A. Rođenje i priprema Isusa, sluge (1:1-13)
  - Jovan Krstitelj priprema put za Isusa (1:1-8)
  - Isusovo krštenje i iskušenje (1:9-11)
  - Đavo kuša Isusa u pustinji (1:12-13)

- B. Poruka i služba Isusa, sluge (1:14-13:37)
  - Isus propoveda u Galileji (1:14-15)
  - Četiri ribara slede Isusa (1:16-20)
  - Isus naučava sa velikim autoritetom (1:21-28)
  - Isus isceljuje Simonovu taštu i mnoge druge (1:29-34)
  - Isus propoveda po Galileji (1:35-39)
  - Isus isceljuje gubavca (1:40-45)

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak

Tumačenje reči i izraza

„Ovako počinje Radosna vest o Isusu Hristu, Božijem Sinu“

(Mk 1:1)

Marko na samom početku aludira na Isajino proroštvo o Mesiji. Priča Radosne vesti otpočinje proročkom tradicijom Izraela. Citati st. 2 i st. 3 su spoj Mal 3:1 i Isa 40:3.

Posebna tema: arhē

Pojmovi „domen, vlast, područje“ dolaze iz ovog grčkog izraza. „Arhe“ doslovno znači „početak“, „ishodište“ nečega.

1. početak svega stvorenog (Jn 1:1; 1 Jn 1:1; Jev 1:10)
2. početak evanđelja (Mk 1:1; Fil 4:15; 2 Sol 2:13; Jev 2:3)
3. prvi očevici (Lk 1:2)
4. početni znaci (čudesna, Jn 2:11)
5. početni principi (Jev 5:12)
6. početna sigurnost utemeljena na istini evanđelja (Jev 3:14)

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

7. početak, Kol 1:18; Otk 3:14
„Arhe“ znači i „vladavina“, „autoritet“:

1. zvanične državne vlasti:
  - a) Lk 12:11
  - b) Lk 20:20
  - c) Rim 13:3; Tit 3:1
2. anđeoske vlasti:
  - a) Rim 8:38
  - b) 1 Kor 15:24
  - c) Ef 1:21; 3:10; 6:12
  - d) Kol 1:16; 2:10, 15
  - e) Juda 6

Lažni učitelji preziru svaki autoritet, nebeski i zemaljski. Oni su „libertanisti“, tj. antinomijanisti (bezakonici). Njihove želje su im važnije i od Boga, i od anđela, državnih i anđeoskih autoriteta.

- **„Radosna vest“** Marko se najverovatnije prvi latio pisanja spisa koje danas zovemo evanđeljem. Ovo je prva upotreba reči *εὐαγγέλιον* (evangelion) (1:14,15; 8:35; 10:29; 13:10; 14:9) ovog evanđeliste (Pavle koristi ovaj pojam u Gal 2:2; 1 Sol 2:9 hronološki nešto ranije od Marka). „Evanđelion“ doslovno znači „dobra vest“, „radosna poruka“. Marko jasno aludira na Isa 61:1; 52:7; 40:9. *Jerome Biblical Commentary* kaže: „Marko se služi ovim pojmom poput Pavla, naglašavajući i sam čin objavljivanja i sadržaj onoga što se objavljuje (str. 24).
- **„o Isusu Hristu, Božijem Sinu“** Gramatički oblik rečenice može da se shvati kao: (1) poruka data Isusu; (2) poruka o Isusu. *IVP Dictionary of Jesus and the Gospels* tvdi da je ovo primer zanimljivog oblika subjektno-objektnog genitiva (apozicija) – Isus objavljuje vest koja je on sam (str. 285)!

St. 1 zapravo i nije rečenica već više naslov knjige koja sledi. Stari grčki unicaljalni manuskripti (velikoslovni prepisi) A, B, D, L, W imaju izraz „Božiji Sin“ kao dodatak (kod nas svi prevodioci, op. prev.). Ipak, „Božiji Sin“ nemaju (1) Aleksandrinus; (2) Sirijski kodeks; (3) Koptski prepis; (4) Gruzijski kodeks; (5) Jermenski kodeks; (6) Origen u svojim komentarima Jovanovog evanđelja. Upravo zato društva biblijskih prevodilaca (UBS4) ovoj frazi daju ocenu „C“ – „nesigurno“. Vidi posebnu temu „Božiji Sin“ u 3:11.

Znam da je savremenim hrišćanima koji iskreno vole Bibliju teško da shvate i prihvate sve ovo sa manuskriptnim varijantama. Ali, ta muka potiče samo od naših predubedenja o nahahnutosti Pisma i očuvanju Božije samoobjave. Nedoumice postoje. „Božiji Sin“ je očigledan dodatak i nipošto slučajan. Prvi ortodoksni prepisivači su bili veoma dobro svesni ranih jeretičkih učenja o Isusu, kakav je recimo bio adopcionizam. Ovo krivoverje tvrdi da je Isus rođen kao običan čovek i da je vremenom postao Božiji Sin. Prvi prepisivači manuskripta su pravili česte dopune u ovom smislu, kako bi sve učinili teološki pravovernijim (1 Jn 5,7-8).
- **„o Isusu“** U Judaizmu I veka najčešće su očevi davali deci imena. U ovom slučaju to čini nebeski Otac posredstvom anđela. Jevrejska imena su vrlo često simbolična, pa ni Gospodnje ime nije izuzetak. Ime Isus je spoj dve jevrejske imenice: (1) YHVH; (2) spasenje. Ovo se posebno ističe u Mt 1:21. Ime Isus je grčki prevod jevrejskog imena Ješua. Ovaj Isus će dokazati da je novi Mojsije, novi Ješua i novi Veliki sveštenik.
- **„Hristu“** I ova imenica je grčki prevod jevrejskog imena „Mesija“, što znači „Pomazanik“. Bog je u SZ pomazivao vođe (proroke, sveštenike i kraljeve) i tako simbolizovao svoj poziv i opunomoćenje za povereni zadatak.

Premda proročki pojam, Mesija se kao ime ne sreće često u SZ (Dan 9:25-26 za eshatološkog kralja), ali ideja je veoma prisutna. Vidimo je u Mt 1:1, kao paralelu izrazu „Sin Davidov“, gde se misli na kraljevskog potomka i idealnog „Davida“. Naime, Bog je prema 2

Sam 7 obećao Davidu da će jedan od njegovih potomaka večno da vlada na njegovom tronu nad Izraelom. Činilo se da od tog obećanja nema ništa kada su Vavilonci razorili Jerusalim i deportovali stanovništvo (586. god. pre Hrista). Ipak, proroci su baš tada doneli narodu objavu budućeg Davidovog potomka (Isaija, Miheja, Malahija). Isus je taj obećani „Sin Davidov“, „Sin čovečiji“ (Dan 7:13) i „Božiji Sin“ (izraz koji srećemo pet puta kod Marka).

Veoma je zanimljivo da se izraz „Isus Hrist“ sreće samo ovde u Markovom evanđelju. Kod Mateja ga srećemo dva puta a Luka i Jovan i ne koriste ovu konstrukciju! Marko se najčešće služi imenom Isus, što sasvim odgovara njegovim teološkim naglascima. Naime, Isusovo čoveštvo je u prvom planu, a iza njega je božanstvo prikriveno (Mesijanska tajna) sve dok se ne dovrši njegova mesijanska misija (misija Sluge Patnika). Titula „Isus Hrist“ će tek u Delima postati često korišćena.

U knjizi proroka Isaije zapisano je ovako:

**“Evo, šaljem svog vesnika pred tobom,
da pripremi put za tebe.”**

Glas njegov odzvanja pustinjom:

“Pripremite put za Gospoda, poravnajte mu staze!”

I tako se pojavio Jovan Krstitelj, krsteći u pustinji i propovedajući pokajanje i krštenje radi oprostjenja greha. Ljudi iz cele Judeje i mnogi stanovnici Jerusalima, dolazili su k njemu, a on ih je krštavao u reci Jordanu, pri čemu su oni ispovedali svoje grehe. Jovan je bio odeven u odeću od kamilje dlake, sa kožnim opasačem oko sebe. Hranio se skakavcima i divljim medom. Jovan je najavljivao: **“Posle mene dolazi neko ko je mnogo moćniji od mene, pred kim nisam dostojan da se sagnem i odrešim remenje na njegovoj obući. Ja vas krštavam vodom, a on će vas krstiti Svetim Duhom.”**

Mk 1:2-8

1:2 „... zapisano je ovako“ Glagol je u perfektu, što je u jevrejskoj gramatici idiom za Božije večno otkrivenje (Sveto pismo).

- **„U knjizi proroka Isaije“** Ovaj citat je spoj Mal 3:1 i Isa 40:3. Potonji citat nije uzet ni iz MZ (Masoretskog teksta) ni iz LXX (Septuaginta). Upravo zato su neki prepisivači pribegavali množini - „u knjigama proroka“ – misleći na „Proroke“ kao deo SZ kanona. Opet, jedninu srećemo u grčim unicialima B, L, D, dok MSS A i W imaju množinu.

Isaija 40-66 ima dva kolosalna eshatološka naglaska: (1) Sluga Patnik (posebno u 52:12-13); (2) novo doba Duha (Isa 56-66). Oba naglaska u kratkom obliku imamo u narednim stihovima, i oni su najverovatnija aluzija na Isijina proroštva.

- **„Evo, šaljem svog vesnika pred tobom“** „Vesnik“ može da bude i anđeo (Izl 23,20a, kao još jedna aluzija na Izlazak), ali ovde se misli na „glasnika“ (Mal 3:1). Sasvim je moguće da Marko stilski kiti svoje misli igrom reči („Dobar glas“, „Dobra vest“). Ovo je jedan od tek nekoliko SZ citata koje evanđelista navodi Rimljanima, svojim čitaocima. Dakle, reč je o službi Jovana Krstitelja (st. 4) koji ispunjava SZ proročku tradiciju (Ta se tradicija ispunjava i u Isusovim isceljenjima i egzorcizmima, o čemu Isija takođe priča). Službu Jovana Krstitelja – Preteče spominju svi evanđelisti.

1:3 „Glas njegov odzvanja pustinjom“ Citat iz Isa 40:3 nepoznatog izvora. Za Jevreje je pustinja nenaseljen pašnjak, dolina, a ne suva, peščana i jalova pustara.

- **„Pripremite put za Gospoda“** Aorist imperativ naglašava hitnost radnje. U MT manuskriptu stoji „Gospod“ (*Adon*), a u jevrejskom tekstu YHVH (Jahve, Jehova). Sam izraz se u početku odnosio na tehničku pripremu puta pre kraljeve posete (Isa 57:14; 62:10). Ovde ima slikovito značenje službe Preteče, duhovne pripreme za Mesiju, za Isusa koji je „Gospod“ (*Kirios*).

- **„Poravnajte mu staze“** MT (Masoretski tekst) i LXX (Septuaginta) imaju „Poravnajte staze Bogu našem“. Marko – ili sam Petar – menjaju ovaj citata (ili ga navode iz nama nepoznatog teksta) kako bi naglasili da je reč o Isusu, a ne o JHVH.

1:4 „Jovan Krstitelj“ Zašto je Jovan krstio vodom?

1. SZ najava značaja ustanovljenja „Novog zaveta“ (Izl 19:10,14; Isa 1:16; Jer 31:34; Jez 36:25).
2. Očišćenje od ceremonijalne nečistoće (Lev 15).
3. Poročka eshatološka metafora božanske vode života (Isa 12:2-3; Jer 2:13; 17:13; Jez 47:1; Zah 13:1; 14:8; Otk 22:1).
4. Oponašanje prozelitskog krštenja kojim neko ritualno postaje član Božijeg naroda.
5. Rabinski način pripreme hodočasnika za prilaz JHVH u njegovom hramu (najverovatnije škropljenjem, prema *Mikavot* traktatu *Mišne*). Mislimani i danas imaju slična ritualna pranja pre ulaska u džamiju.

- **„I tako se pojavio“** Možda ovim naglašavanjem evanđelista ukazuje i na iznenadnu pojavu Ilije („I iznenada će doći“, Mal 3:1, NSP revod).

- **„... i propovedajući“** Doslovno „objavljivati“, „naveštati“ (grč., *kēruseō*), neku vest učiniti što javnijom i poznatijom (1: 4, 7, 14, 38-39, 45). Marko se ne služi glagolskim oblikom imenice „evanđelje“ (grč., *euangelizō*).

Jovan je „propovedao pokajanje i krštenje“ (vidi posebnu temu koja sledi). Isus je nastavio sa tom službom, ali je njegov naglasak bio na „veri“ (vidi posebnu temu u 1:15). I u NZ se ističe potreba za pokajanjem i verom. Krštenje je znak oba Zaveta i zato se ističe u apostolskim porukama Dela apostolskih (grč., *kerigma*):

1. Petar:
  - a. Prva propoved crkve (Dl 2:37-39):
    - (1) pokajte se
    - (2) krstite se
  - b. Druga poruka crkve (Dl 3:16.19):
    - (1) vera
    - (2) pokajanje
2. Filip:
  - a) verujte
  - b) krstite se
3. Pavle:
  - a) filipski tamničar (Dl 16:31. 33):
    - (1) verujte
    - (2) krstite se
  - b) oproštaj od efeških starešina (Dl 20:21):
    - (1) pokajanje pred Bogom
    - (2) vera u Hrista
  - c) Svedočanstvo pred Agripom (Dl 26:18):
    - (1) okretanje od tame (Sotone) – pokajanje
    - (2) okretanje ka svetlu (Bogu)

Za mene lično najveći zahtevi Novog zaveta su:

1. pokajanje
2. vera
3. poslušnost
4. istrajnost

Cilj Novog zaveta je naša hristolikost, promena koju svet oko nas primećuje i koja ga privlači Hristu!

- **„krštenje...“** Krštenje nije mehanički čin koji nam donosi oproštenje. Ono je javno svedočanstvo vere onoga koji se pokajao i poverovao. Krštenje nije sakramet, sveta tajna, već čin iskazivanja

našeg novog stava prema grehu i novog odnosa sa Bogom. Ono je spoljašnji znak unutrašnje promene.

Posebna tema: Pokajanje

Pokajanje i vera su naši zavetni odgovori na Božiju ponudu oba Saveza: Starog (*Nacham*, 1 Car 8:47; *Shuv*, 1 Car 8:48; Jez 14:6; 18:30; Jl 2:12-13; Zah 1:3-4) i Novog:

1. Jovan Preteča (Mt 3:2; Mk 1:4; Lk 3:3,8)
2. Isus (Mt 4:17; Mk 1:15; 2:17; Lk 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3)
3. Petar (Dl 2:38; 3: 19; 8:22; 11:18; 2 Pet 3:9)
4. Pavle (Dl 13:24; 17:30; 20:21; 26:20; Rim 2:4; 2 Kor 2:9-10)

Pitanje je – Šta je pokajanje? Žalost? Raskid sa grehom? Najbolji tekst koji oslikava bogatstvo ovog pojma je 2 Kor 7:8-11. U njemu imamo tri slikovita izraza:

1. „Žalost“ (*lupē*, Nalazimo ga 2 puta u st. 8; tri puta u st. 9 i dva puta u st. 10; i u st. 11). Znači „žalost“, „nespokoj“ i teološki je neutralan.
2. „Pokajanje“ (*matanoēō*, st. 9,10). Doslovno „iza uma“, tj. „promena ima“, kao novi način razmišljanja prema Bogu i životu. To je pravo pokajanje.
3. „Žalost“ (*metamelomai*, st. 8 dva puta i jednom u st.10). Doslovno „naknadna briga“. Koristi se za opis Jude u Mt 27:3 i Isava u Jev 12:16-17. Ali, opisuje žalost zbog posledica dela, a ne dela samog.

Bog traži od nas pokajanje i veru kao primerene zavetne odgovore na njegov Zavet (Mk 1: 15; Dl 2:38,41; 3:16,19; 20:21). Neki tekstovi kažu da je Bog izvor našeg pokajanja (Dl 5:31; 11:18; 2 Tim 2:25). Ali, većina tekstova ističe da je pokajanje naš odgovor na Božiji besplatni dar spasenja. Analiza jevrejskih i grčkih reči za pokajanje nedvosmisleno ukazuju na njegovo puno značenje. Jevrejski pojmovi ističu potrebu za „promenom dela, dok grčki naglašavaju „promenu uma“. Spaseni ljudi dobijaju novo srce i novi um. Hrišćani misle drugačije i deluju drugačije. Zato nam je mnogo važnije da pitamo – Šta je Božija volja – a ne – Šta je moje? Pokajanje nije prolazno osećanje. Ono nam ne donosi sterilnu bezgrešnost, već živi odnos sa svetim Gospodom Bogom. On nas, kao jedini istinski Sveti menja u svete ljude.

- „... radi oprostjenja greha“ Doslovno značenje ovog glagola je „skloniti“ i jedan od biblijskih izraza koje prevodimo kao „oprostiti“. Metaforično se odnosi na „Dan očišćenja“ (Lev 16), svetkovinu u kojoj su se dva jarca na poseban ceremonijalni način terali u pustinju. To je simbol „sklonjenih greha“ (Lev 16:21-22; Jev 9:28; 1 Pet 2:24). Ovde je imenica „greh“ objektni genitiv.

1:5 „Ljudi iz cele Judeje i mnogi stanovnici Jerusalima, dolazili su k njemu.“ Ljudi drevnog Orijenta su na ovaj način preterivali u govoru (hiperbola), u želji da nešto naglase preko svake mere. Ali, očigledno je da je Krstitelj imao veliki uticaj. On je prvi nebeski glas nakon četiri veka proročkog ćutanja, prvi nakon Malahije. Glagol je u imperfektu, što ističe trajnost radnje i svest ljudi o Jovanovoj proročkoj službi.

- „a on ih je krštavao“ Još jedan imperfekt koji naglašava trajnost radnje u prošlosti. Mnogi Jevreji su osećali da dolaze novi dani Božijeg delovanja i želeli su da se pripreme za njih.
- „pri čemu su oni ispovedali svoje grehe“ Particip prezenta ističe doslovno značenje: „činili su jedno te isto“. Naime, ljudi su činom javnog ispovedanja priznavali svoju duhovnu potrebu za oprostjenjem.

Sam izraz ukazuje na jedno: Oni koji se pokaju i promene način života, dobijaju potpuno oprostjenje od JHVH (1:4; Mt 3:6; Lk 3:3). Ovo je čisti SZ koncept – Potpuno oprostjenje kroz pokajanje, vera, promena života, krštenje kao spoljašnji simbol unutrašnje promene! Isus je ipak promenio ovaj model. Naime, svi ovi elementi su i dalje tu, ali lična vera u Isusa kao Hrista postaje ono najvažnije (Dl 2:38; 3:16. 19; 20:21). Četiri evanđelja oblikuju prelazno vreme. Mk 1:14-15 govori o vremenu Jovana Krstitelja, ali njegova

teologija otvara vrata poruci Dobre vesti (pokajanje, vera, novi život). Najvažnije pitanje je ko je Isus?! On je JHVH poslanik, onaj koji donosi otkrivenje, spasenje i sud. Upravo ovo je razlog za Mesijansku tajnu u Markovom evanđelju. Jer, Isus je pravi Bog od samog početka (rođen od device), ali ta istina nije bila sasvim otkrivena svo do njegovog vaskrsenja i vaznesenja.

Posebna tema: Ispovest (Veruju)

- A. Dva su oblika za grčki pojam “ispovesti” – “*homologeō*”, “*exhomologe*”. Zajednički im je prvi deo, “*homo*”, i “*legō*” – “govoriti”. Predlog “*ex*” znači “iz”. Dakle, “reći nešto”, “složiti se”. Predlog “*ex*” naglašava javnu proklamaciju, ispovest.
- B. Naši prevodi glase:
1. objaviti,
  2. ispovediti,
  3. priznati,
  4. proglasiti i
  5. proslaviti.
- C. Dakle, uočavamo dve grupe. dva naglaska:
1. proslaviti Boga.
  2. ispovediti greh.
- Raspon ideja potiče od naše svesti ko je Bog i ko smo mi: On je svet i uzvišen, a mi smo grešnici. Znati istinu Hristovog gospodstva znači znati i jedno i drugo.
- D. NZ dvojako koristi ovu ideju:
1. obećati (Mt 14:7; Dl 7:17).
  2. složiti se sa nekim sadržajem (Jn 1:20; Lk 22:6; Dl 24:14; Jev 11:13).
  3. slaviti (Mt 11:25; Lk 10:21; Rim 14:11; 15:9).
  4. prihvatiti:
    - a) osobu (Mt 10:32; Lk 12:8; Jn 9:22; 12:42; Rim 10:9; Fil 2:11; Otk 3:5).
    - b) istinu (Dl 23:8; 2 Kor 11:13; 1 Jn 4:2).
  5. javno objaviti (uglavnom pred vlastima Dl 24:14; 1 Tim 6:13):
    - a) bez priznanja greha (1 Tim 6:12; Jev 10:23).
    - b) sa priznanjem greha (Mt 3:6; Dl 19:18; Jev 4:14; Jak 5:16; 1 Jn 1:9).

1:6 „Jovan je bio odeven u odeću od kamilje dlake“ Bila je to njegova svakodnevna odeća (perfekt participij), haljina sačinjena ne od kamilje kože, već od dlake (2 Car 1:8; Mt 3:4). Jovan je gorštak, čovek divljine i jednostavan u proročkoj pojavi (Zah 13:4). Oblači se poput Ilije za koga su Mal 3:1 i 4:5 prorekli da će doći kao preteča Mesije.

- **„Hranio se skakavcima i divljim medom“** Tipična hrana pustinjaka. Po levitskom zakonu skakavci su čista hrana (Lev 11:22). Jovan se hranio onim što mu je priroda darivala.

1:7 Ovaj i naredni stih ističu prirodu Jovanove poruke. Jovan zna da je onaj koji samo priprema duhovni put za Božijeg Mesiju (Jn 3:30). Iskreno želi da bude sluga, da bude rob (samo su robovi skidali obuću gospodarima). Sva evanđelja beleže ovo Pretečino voljno samoponiženje (Mt 3:11; Lk 3:16; Jn 1:27; Pavle u Dl 13:25). Evanđelisti najverovatnije ovo čine svesno, jer su mnogi jeretici kasnije širili pogubni kult Krstiteljeve ličnosti (Dl 18:24-19:7).

1:8 „Ja vas krštavam vodom“ Jovanovo krštenje je priprema i nije što i hrišćansko krštenje. On je poslednji SZ prorok (Lk 16:16), propovednik tranzicije a ne prvi evanđeoski propovednik (Lk 16:16; Dl 19:17). Voleo je da citira proroka Isaiju i tako povezuje Stari i Novi zavet.

- **„... a on će vas krstiti Svetim Duhom“** Suprotnost Jovanovom krštenju. Mesija donosi novo doba Duha i kao znak tome krštava Duhom, tj. u Duhu. Mnogo je polemika bilo među hrišćanskim denominacijama o tome na koje se duhovno iskustvo u našem životu odnose ove reči. Neki tvrde da je reč o moćnom doživljaju koji sledi nakon spasenja. Zovu ga „drugim blagoslovom“. Ja lično mislim da je ovde reč o događaju kojim neko postaje hrišćanin (1 Kor 12:13), što svakako ne poriče kasnija duhovna iskustva i opunomoćenja. Ipak, verujem da postoji jedno osnovno, početno duhovno krštenje u Hrista po kome se svaki vernik suobličava u Gospodnjoj smrti i vaskrsenju (Rim 6:3-4; Ef 4:5; Kol 2:12). O ovom početnom delovanju Duha Isus govori o Jn 16:8-11. Koliko ja razumem taj tekst, delo Duha je:
  1. Uverava u grešnost.
  2. Objavljuje istinu o Hristu.
  3. Otvara nas za prihvatanje evanđelja.
  4. Krštava nas u Hrista.
  5. Uverava vernike da svakodnevno greše.
  6. Menja vernike u Hristov lik.

“Tih dana je Isus došao iz Nazareta u Galileji i Jovan ga je krstio u Jordanu. Dok je Isus izlazio iz vode, ugledao je otvoreno nebo i Svetoga Duha kako se u vidu goluba spušta na njega. U to se začuje glas sa neba: “Ti si sin moj voljeni, ti si mi sva radost!”

Mk 1:9-11

1:9 „Tih dana je Isus došao iz Nazareta u Galileji“ Isus je rođen u Vitlejemu, u Judeji; živeo je nekoliko prvih godina u Egiptu a onda se naselio u Nazaret, rodni grad Marije i Josifa. Nazaret beše neznatno seoce na severu Judeje. Isus je tamo otpočeo svoju službu, u području Galilejskog jezera. Tako je ispunio proroštvo Isa 9:1.

- **„Isus... Jovan ga je krstio“** Evanđelja nisu saglasna oko početaka Isusove službe u Galileji i Judeji. Čini se da je postojala rana i kasna faza služba u Judeji. Ipak, evanđelja se slažu oko ovih početaka u Judeji (Jn 2:13-4:3).

Zašto je Isus morao da se krsti? Ovo pitanje oduvek zbunjuje vernike jer se zna da je Preteča krstio pokajničkim krštenjem. Isusu to suštinski nije bilo potrebno jer je bio bezgrešan (2 Kor 5:21; Jev 4:15; 7:26; 1 Pet 2:22; 1Jn 3:5). Evo nekoliko predloženih odgovora, teorija o ovome:

1. To je bio primer koji je trebalo da slede i drugi vernici.
2. To je poistovećivanje sa potrebama vernika.
3. To je njegova ordinacija/zaređenje i zvaničan početak službe.
4. To je simbol njegove otkupiteljske službe.
5. To je potvrda službe Krstitelja.
6. To je proročki nagoveštaj njegove smrti, sahrane i vaskrsenja (Rim 6:4; Kol 2:12).

Koji god da je razlog u pitanju, ovaj događaj je prekretnica u Isusovom životu. To svakako ne znači da je u času krštenja Isus postao Hrist, da se pretvorio u Mesiju. Naime, tako je u dobu rane crkve tvrdila jeres adopcionizma (*The Orthodox Corruption of Scripture*, Bart D. Ehrman, str. 47-118). U svakom slučaju Isusovo krštenje je nešto nemerljivo vredno u njegovom životu i otpočinjanju javne službe.

1:10 „I odmah“ (E. Čarnić) Prepoznatljiv Markov izraz, veoma tipičan za njegovo evanđelje (grč., *eutus* – „čim“ (A. Birviš) (Mk 1:10,12,18,20,21,20,28,42; 2:2,8,12; 3:6; 4:5,15,16,17,29; 5:5,29,42; 6:25,27,45, 50,54; 7:35; 8:10; 9:15,20,24; 10:52;11:3; 14:43,45; 15:1). Ovo celom evanđelju daje posebnu dinamiku, pa slušaoci i čitaoci imaju osećanje intezivnog dešavanja. Setimo se da se evanđelista pisao za bogoslužbene potrebe vernika u Rimu. „I odmah“ srećemo 47 puta kod Marka!

- **„Dok je Isus izlazio iz vode“** Moguća aluzija na Isa 63:11 gde se misli na Crveno more. U Isusu se dešava novi Izlazak. Kao što je Izrael boravio u pustinju 40 godina, tako će i Mesija u pustinji

biti kušan 40 dana. Moram ovde da primetim sledeće: Ovaj stih ne smemo da uzimamo kao dokaz za krštenje podronjenjem! Neposredni kontekst je jasan: Isus nije izlazio ispod vode već iz vode.

- „ugledao je“ Ovo možda ukazuje da je samo Isus video i čuo nebesku potvrdu svog mesijanstva. To se uklapa u Markovu temu Mesijanske tajne. U svakom slučaju i ostali evanđelisti na sličan način ističu ovaj važan detalj (Mt 3:11-17; Lk 3:21-22).
- „otvoreno nebo“ Moguća aluzija na Isa 64:1. Izraz je jak i metafora je za širom otvoren nebeski svod nad zemljom (Post 1:6).
- „... Svetog Duha kako se u vidu goluba...“ Mogući izvori ove metafore su:
  1. Duh koji lebdi nad vodama, Post 1:2
  2. Ptica koju je Noje poslao sa Arke, Post 8:6-12
  3. Rabinsko predstavljanje Izraela (Ps 68:13; 74:19)
  4. Simbol nežnosti i mira (Mt 10:16)Ovaj tekst je jedan od jakih dokaza zašto sam čvrsto opredeljen istorijsko-gramatičkoj metodi biblijskog tumačenja. Naime, to je metoda koja se usredsređuje na izvorne autoreve namere koje su iskazane u samom tekstu, u njegovom kontekstu. Zašto? I stari i savremeni tumači umeju vešto da manipulišu i ovim i mnogim sličnim tekstovima kako bi poduprli svoje lične teološke piramide. Evo primera: Kada izračunate numeričku vrednost grčke reči „golub“ (*peristera*) – koja iznosi 801 – dobijate broj koji čini zbir numeričke vrednosti prvog grčkog slova „alfa“ (*α*), tj. broja 1, i poslednjeg „omega“ (*Ω*) koji iznosi 800. Dakle, 800+1=801. Zaključak: golub=Isus Hrist!? Zanimljiva matematika, ali nema blage veze sa ispravnim egzegetskim tumačenjem Svetog pisma. Štaviše!
- „spušta na njega“ Predlog „eis“ doslovno znači „u“. Ovo svakako ne znači da Isus do tada nije imao Duha Svetog. Reč je o vidljivom znaku, darivanju sile za mesijanski zadatak. Možda se misli i na ispunjenje proroštva Isa 63:11.

Za razliku od Markovog „eis“, Matej i Luka imaju „epi“ – „nad“. Razlog ovome je što ovo evanđelje ne opisuje događaje Isusovog rođenja, već odmah otpočinje krštenjem i javnom službom. Nekoliko je jeretičkih grupa zloupotrebilo ovu Markovu jezgrovitost tvrdeći da je Isus samo običan čovek koga je na krštenju osilio „Hristov Duh“. Tako „obožen“ je dobio moć da čini čudesa, kažu oni. Prepisivači su zato kasnije svesno koristili predlog „na“ („pros“)

Posebna tema: Adopcionizam

Adopcionizam je jedan od prvih gledišta na Isusov odnos prema Bogu. U najkraćem, adopcionisti smatraju da je Isus rođen kao i svaki drugi običan čovek, ali da je na krštenju „adoptiran“ – „usvojen“ kao Božiji mezimac (Mt 3:17; Mk 1:11), kao i prilikom vaskrsenja (Rim 1:4). Naime, Isus je živeo toliko dobro i primerno da ga je Bog u posebnim prilikama (krštenje, vaskrsenje) usvojio za svog „sina“ (Rim 1:4; Fil 2:9). Ovo učenje se pojavilo na samom početku crkve i osam vekova kasnije u nekim manjim oblicima. Suština je: Nije Bog postao čovek nego je čovek postao Bog!

Ali, kako objasniti kako je Isus, Bog Sin i Bog od večnosti nagrađen božanskim činom za primeran život?! Ako je već bio Bog zašto bi bio nagrađivan? Ako od večnosti poseduje svu slavu, kako može da dobije još časti i počasti? Ne, nije nam nimalo lako da to shvatimo, ali Otac je ipak na neki način počastio Isusa za savršeno ispunjavanje njegove očinske volje.

Posebna tema: Gnosticizam

- A. Najviše saznanja o ovoj jeresi dobijamo iz samih gnostičkih spisa II veka. Ipak, ova ideja je bila živo prisutna i u I veku (svici sa Mrtvog mora), posebno u debatama poslanica apostola Jovana.
- B. Problem crkava u Efesu (1 Tim), Kritu (Tit) i Kolosima (Kol) je bio hibrid osnovnog

gnosticizma i legalističkog judaizma.

- C. Evo nekoliko načela gnostika II veka, Valentina i Kerinta:
1. Materija i duh su u sukobu (ontološki dualizam). Materija je zla a duh je dobar. Bog je duh – dobar je - i ne može suštinski ništa da ima sa zlom materijom.
  2. Postoje emanacije (monade), kao *eoni* ili anđeoski nivoi između Boga koji je duh i materije. Najniži eon je SZ Jehova koji je stvorio materiju, tj. sav kosmos.
  3. Isus je jedna od emanacija, poput JHVH, ali viši na skali i bliži pravom Bogu. Neki su rekli da je i viši od svih drugih, ali ne i od „istinskog Boga“. Tako da Isus svakako – kažu gnostici – nije pravi utelovljeni Bog (Jn 1:14). Pošto je materija zla, Isus ne može da ima grešno ljudsko telo a da u isto vreme i dalje bude Bog. On se samo prividno činio čovekom, a zapravo je oduvek bio i ostao čist duh (1 Jn 1:1-3; 4:1-6).
  4. Spasenje se postiže verom u Isusa ali i posebnim znanjem koje dosežu samo posebni i retki ljudi. Potrebno je znati lozinku kako bi putovali kroz nebeske sfere. I judejski legalizam je takođe zahtevao da se za Bogom traga.
- D. Gnostički lažni učitelji zastupaju dvojaka i potpuno oprečna etička merila:
1. Za neke gnostike način života nema blage veze sa postizanjem spasenja. Oni kažu da je spasenje duhovna vrednost i da je sadržano u tajnom znanju (lozinka) kojim se putuje kroz eone, tj. anđeoske sfere.
  2. Za neke gnostike od načina života zavisi svo spasenje. Markovo evanđelje nam govori o takvima, o učiteljima koji su asketizmom zarađivali spasenje (Mk 2:16-23).
- E. Dobar izvor podataka o gnosticizmu je knjiga *The Nag Hammadi Library*, James M. Robinson & Richard Smith

1:11 „U to se začuje glas sa neba“ Rabini nebeski glas zovu *Bat Kol* (9:7). Bog je na taj način saopštavao svoju volju, u vremenu između dva Zaveta, kada u Izraelu nije bilo proroka. Oni koji su poznavali ovo učenje judaizma znali su da je ovo najveća moguća božanska potvrda koju je Isus mogao da dobije.

- **„Ti si sin moj voljeni“** Ove titule spajaju Mesijinu kraljevsku vlast (Ps 2:7) sa Slugom patnikom (Isa 42:1). Pojam „sin“ u SZ se odnosi na: (1) Izrael kao narod; (2) kralja Izraela; (3) mesijanskog kralja koji dolazi iz Davidove loze. Vidi Posebnu temu u 3:16. Primetimo sve tri božanske osobe u st. 11: Duh, Očev glas sa neba i sin Isus.

Posebna tema: Sveta Trojica

Istaknimo delovanje sve tri osobe u Trojstvu. Tertulijan je prvi počeo da koristi ovaj pojam. Jasno je da titula nije biblijska već teološka.

1. Evanđelja
  - a) Matej 3:16-17; 28:19.
  - b) Jovan 14:26.
2. Dela – Dl 2:32-33, 38-39
3. Pavle
  - a) Rimljanima 1:4-5; 5:1, 5; 8:1-4, 8-10.
  - b) 1. Korinćanima 2:8-10; 12:4-6.
  - c) 2. Korinćanima 1:21; 13:14.
  - d) Galatima 4:4-6.
  - e) Efescima 1:3-14, 17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6.
  - f) 1. Solunjanima 1:2-5.
  - g) 2. Solunjanima 2:13.
  - h) Tit 3:4-6.
4. Petar – 1. Petrova 1:2

5. Juda – st. 20-21

Trojstvo je sakriveno u SZ

- Božije ime se koristi u množini.
  - Elohim je u množini, ali je imenica Bog uvek u jednini.
  - “Mi” u Post 1:26-27; 3:22; 11:7.
  - “Jedan” u “Šema – Čuj Izraele” u Pnz 6:4, ali i u Post 2:24; Jez 37:17.
- Gospodnji anđeli kao vidljivi predstavnici Božiji.
  - Postanje 16:7-13; 22:11-15; 31:11, 13; 48:15-16.
  - Izlazak 3:2, 4; 13:21; 14:19.
  - Sudije 2:1; 6:22-23; 13:3-22.
  - Zaharija 3:1-2.
- Bog i Duh su odvojeni, Post 1:1-2; Ps 104:30; Isa 63:9-11; Jez 37:13-14.
- Bog (Jahve) i Mesija (Adon) su odvojeni Ps 45:6-7; 110:1; Zeh 2:8-11; 10:9-12
- Mesija i Duh su odvojeni, Zah 12:10.
- Spomen sve Trojice, Isa 48:16; 61:1.

Hristovo božanstvo i osobnost Duha su činili velike probleme u verovanju prvih monoteističkih učitelja:

- Tertulijan je tvrdio da je Sin podređen Ocu.
- Origen je i Sina i Duha podređivao Ocu.
- Arije je poricao božanstvo i Sina i Duha
- Monarhianisti su naučavali postepenu Božiju objavu.

Dakle, učenje o Trojici ima svoj istorijski razvoj, ali sasvim zasnovan na Pismu:

- Potpuno Hristovo božanstvo, ravno u časti sa Očevim je 325. godine potvrđeno na saboru u Nikeji.
- Potpuno božanstvo Duha Svetog, ravno u časti i slavi sa Ocem i Sinom je potvrđeno na saboru u Kostantinopolju 381. god.
- Avgustin sasvim prihvata učenje o Trojici u svom delu *De Trinitate*.

Istina o Svetoj Trojici nas uvodi u nedokučivu tajnu. Ipak, NZ jasno potvrđuje da su Bog Otac, Bog Sin i Bog Sveti Duh tri osobe jednog božanstva.

- „... **moj voljeni**“ Izraz može da bude (1) Mesijina titula, kako stoji u nekim prevodima NZ; (2) Mesijin opis, kako ističu neki drugi prevodi. U svetlu Septuaginte (grčkog prevoda SZ), sam izraz se shvata kao „mezimac“, pa i „jedinac“, što odgovara Jn 3:16.
- „**Ti si mi sva radost**“ I ovaj izraz odgovara Mt 3:17; 17:5 (Preobraženje). Ali, takvih opisa nema u Mk 9:7; Lk 9:35.

“A Duh odmah odvede Isusa u pustinju. Tamo je proveo četrdeset dana, i bio kušan od Satane. Bio je okružen divljim životinjama i anđeli su mu služili.”

Mk 1,12-13

1:12-13 Kada ovaj opis iskušenja uporedimo sa Mt 4,1-11 i Lk 4:1-13 odmah uočavamo upadljivu sažetost. Ipak, poruka događaja je jasna: Kako će Isus da upotrebi svoju mesijansku moć u ostvarenju poduhvata otkupljenja? Zašto Marko toliko skraćuje ovaj važni događaj? Zar je Petar u njemu video tek simbol Gospodnje pobeđe nad zlom, u sili Duha, kao naznaku onoga što sledi u poslednjoj sedmici patnji? Ipak, ovo su teško dokaziva nagađanja. U ovim stihovima ne možemo sa sigurnošću da

zaključimo ništa, sem vremena događanja – „odmah“: (1) Isusa Duh odvodi u svojoj sili; (2) Otac ga je javno potvrdio pre javne službe. I sve ovo čini jedan od tri spomenuta događaja pre javne službe koja su nam zabeležena: (1) Jovanova služba; (2) Isusovo krštenje; (3) Iskušavanje Sotone.

1:12 „odmah“ vidi 1:10

- **„A Duh odmah odvede Isusa u pustinju“** Izraz „odvede“ doslovno znači „izbaci“ (glagol kojim se najčešće opisuje egzorcizam u ovom evanđelju: 1:34,39; 3:15,22,23; 6:13; 7:26; 9:18,28,38). Iako je Sotona iskušavao Isusa, Duh je taj koji je podstakao ceo događaj (Mt 4:1-11; Lk 4:1-13). Ovo iskušenje je po Božijoj volji! Predložio bih vam dva odlična naslova na ovu temu: *The Life and Teaching of Jesus* - James S. Stewart; *Between God and Satan* - Helmut Thielicke.

Pustinja je u SZ bila mesto iskušenja za sav Izrael, ali i mesto za period bliskog zajedništva sa Bogom. Rabini vreme lutanja pustinjom zovu medenim mesecom između JHVH i Izraela. Ilija i Krstitelj su odrasli u pustinji, mestu idealnom za duhovnu vežbu, meditaciju, pripremu za javnu službu. I upravo je ova pustinja bila neprocenjivo vredna za Isusovu pripremu (Jev 5:8).

1:13 „Tamo je proveo četrdeset dana“ Ovaj broj ima i doslovno i slikovito značenje u Pismu. Najčešće se odnosi na neodređenu dužinu vremena (dužu od lunarnog ciklusa a kraću od trajanja jednog godišnjeg doba).

Posebna tema: Simbolični brojevi Svetog pisma

A. Pojedini brojevi imaju i numeričku i simboličku vrednost.

1. Jedan -Bog je jedan (Pnz 6:4; Ef 4:4-6)
2. Četiri – broj zemlje (strane sveta, vetrovi)
3. Šest – ljudska nesavršenost (broj manji od sedam, Otk 13:18)
4. Sedam – božanska savršenost (sedam dana stvaranja). Simbolična upotreba u Otk:
  - a) 7 svećnjaka, 1:12,20; 2:1
  - b) 7 zvezda, 1:16,20; 2:1
  - c) 7 crkava, 1:20
  - d) 7 duhova Božijih, 3:1; 4:5; 5:6
  - e) 7 buktinja, 4:5
  - f) 7 pečata, 5:1,5
  - g) 7 truba i sedmoro očiju, 5:6
  - h) 7 anđela, 8:2,6; 15:1,6,7,8; 16:1; 17:1
  - i) 7 truba, 8:2,6
  - j) 7 gromova, 10:3-4
  - k) 7.000, 11:13
  - l) 7 glava, 13:1; 17:3, 7, 9
  - m) 7 zala, 15: 1,6,8; 21:9
  - n) 7 činija, 15:7
  - o) 7 careva, 17:10
  - p) 7 krajnjih zala, 21:9
5. Deset – punina:
  - a) u evanđeljima:
    - (1) Mt 20:24; 25:1,28
    - (2) Mk 10:41
    - (3) Lk 14:31; 15:8; 17:12,17; 19:13,16,17,24,25
  - b) u Otkrivenju:
    - (1) 2:10, deset dana nevolja
    - (2) 12:3; 17: 3,7,12,16, deset rogova
    - (3) 13:1, deset kruna
  - c) umnožavanje broja deset u Otkrivenju:
    - (1) 144.000 = 12 x 12 x 1.000, Otk 7:4; 14:1,3
    - (2) 1.000 = 10 x 10 x 10, Otk 20:2,3,6

Ovaj broj je uvek bio simbol reda i poretka:

1. van Svetog pisma
  - a) 12 znakova Zodijskih
  - b) 12 meseci u godini
2. SZ
  - a) 12 sinova Jakovljevih (12 Izraelskih plemena)
  - b) 12 dragulja na grudima Prvosveštenika (slika plemena) u Izl 28:21
  - c) 12 vekni hleba u svetinji Šatora sastanka, Lev 24:5
  - d) 12 uhoda poslanih u Hanan, Br 13 (jedan po plemenu)
  - e) 12 palica (jedna po plemenu) u Korejevoj buni, Br 17:2
  - f) 12 kamenova Isusa Navina, Isu 4:3,9,20
  - g) 12 administrativnih distrikata Solomunove administracije, 1 Car 4:7
  - h) 12 kamenova Ilijinog oltara za JHVH, 1 Car 18:31
3. NZ
  - a) 12 izabраниh apostola
  - b) 12 kotarica hleba (za svakog apostola), Mt 14:20
  - c) 12 prestola na koje će da sednu NZ učenici (prema 12 plemena Izraela), Mt 19:28
  - d) 12 legija anđela na raspolaganju da spasu Božijeg Sina, Mt 26:53
  - e) Simbolizam Otkrivenja:
    - o 24 starešine na 24 prestola, 4:4
    - o 144.000 (12x12), 7:4; 14:1,3
    - o 12 zvezda na ženinoj kruni, 12:1
    - o 12 vrata, 12 anđela za 12 plemena, 21:12
    - o 12 kamena temeljaca novog Jerusalima, a na njima imena 12 apostola, 21:14
    - o 12.000 stadija, 21:16 (veličina novog Jerusalima)
    - o četvorougao ni grad, 21:7
    - o 12 bisernih vrata, 21:21
    - o drvo u sred novog grada sa 12 vrsta plodova (po jedan za svaki mesec), 22:2
7. Četrdeset – broj vremena:
  - a) doslovno značenje (Izlazak i lutanje po pustinji, Izl 16:35), Pnz 2:7; 8:2
  - b) doslovno ili simboličko:
    - (1) potop, Post 7:4,17; 8:6
    - (2) Mojsije na Sinaju, Izl 24:18; 34:28; Pnz 9:9,11,18,25
    - (3) Periodi Mojsijevog života:
      - a) 40 god. u Egiptu
      - b) 40 god. u pustinji
      - c) 40 god vođstva Izraela
    - (4) Isus posti 40 dana, Mt 4:2; Mk 1:13; Lk 4:2
8. Sedamdeset – broj punine za ljude:
  - a) Izrael, Izl 1:5
  - b) 70 starešina, Izl 24:1,9
  - c) eshatologija, Dan 9:2,24
  - d) misijski tim, Lk 10:1,17
  - e) oprost enje (70x7), Mt 18:22

- „i bio kušan“ Perifrastični imperfekt (pasiv) u spoju sa imperfekt aktivom. „Iskušavati“ (grč, *peirazō*) ima konotaciju „testirati do propasti“. Iz uslovljene rečenice u Mt 4:3,6 vidimo da je kušnja bila u tome kako će Isus da upotrebi svoje mesijanske moći u ostvarenju Božijeg plana otkupljenja.

- „... od Satane“ Sveto pismo dosledno ističe da je zlo moćna sila koju utelovljuje ličnost Zloga.

Posebna tema: Poosobljeno zlo

Ova tema je osetljiva zbog više stvari:

1. SZ nigde ne izdvaja Đavola kao Božijeg otvorenog neprijatelja. Naprotiv, on je Božiji sluga koji nudi alternativna rešenja, nešto suprotno Božijim putevima.
2. Ideja poosobljenog zla se razvila u nekanonskoj biblijskoj literaturi pod uticajem zoroastranijanizma – persijske religije. To je snažno uticalo na rabinski Judaizam.
3. Opet, NZ nam daje moćne i nepokolebljive kategorije zla i Zloga.

Tako, ko god pokuša da sagleda učenje Pisma o ovoj temi, suočiće se sa ovih nekoliko osnovnih uglova gledanja na stvarnost zla. Opet, ko sagleda i uporedna učenja izvanbiblijskih spisa, učenja drugih religioznih sistema, uočiće sličnosti sa pomenutim persijskim dualizmom i grčko-rimskim spiritizmom.

Oni koji veruju u božansko nadahnuće Svetog pisma videće u svemu tome progresivno otkrivenje. Kao hrišćani moramo se odbraniti od napada i ultimatumata jevrejskog folklor i zapadnjačke naive Dantea i Milтона. Moramo se vratiti učenju Pisma. Naravno, i u njemu imamo stvari koje nas zbunjuju i nisu nam jasne. No, Bog i nije hteo da nam sasvim predstvi zlo – detalje porekla, delovanja i sl. – već da istakne njegov krah!

U SZ pojam Đavola se može trojako svrstati:

1. Tužitelj ljudi (1 Sam 29:4; 2 Sam 19:22; 1 Car 11:14, 23, 25; Ps 109:6).
2. Tužitelj anđela (Br 22:22-23; Zah 3:1).
3. Tužitelj demona (1 Dn 21:1; 1 Car 22:21; Zah 13:2).

Zmija iz Post 3 je tek u međuzavetnom vremenu poistovećena sa Sotonom (Knjiga Mudrosti 2:23-24, 2 Enohova 31:3). To je znatno kasnije prihvaćeno od strane rabina. Tako “sinovi Božiji” iz Post 6 postaju anđeli, prema 1 Enohovoju 54:6. Da se razumemo – ja ovo navodim kao činjenice razvoja ove teološke ideje, a ne kao argumente za njenu ispravnost. Dakle, NZ sve pomenute SZ aktivnosti zla poosobljuje u lik Sotone (2 Kor 11:3; Otk 12:9). Pronaći tragove ličnog zla u SZ je ili vrlo teško ili sasvim nemoguće (Naravno, ovo zavisi od ugla vašeg teološkog gledanja). Jedan od razloga ove teškoće je strogi jevrejski monoteizam (1 Car 22:20-22; Prop 7:14; Isa 45:7; Am 3:6). Sve što se dešavalo – i dobro i zlo – se pripisivalo Jahvi, i to u prilog njegovoj uzvišenoj neprikosnovenosti (Isa 43:11; 44:6, 8, 24; 45:5-6, 14, 18, 21, 22).

Moguće tragove vidimo na sledećim mestima: (1) Jov 1-2, gde Sotona dolazi zajedno sa “sinovima Božijim” (anđelima); (2) Isa 14 i Jez 28, gde se oholi istočni kraljevi Vavilona i Tira uzimaju kao slike Sotone (1Tim 3:6). Iskreno, nisam baš sasvim siguran oko ovoga. Prorok Jezekilj se služi slikom Edenskog vrta ne samo kada je reč o kralju Tirskom, kao Sotoni (Jez 28:12-16), već i kada je reč o egipatskom kralju. Naime, on ga poredi sa stablom poznanja dobra i zla (Jez 31). Tačno je da Isa 14 delimično opisuje pad anđela zbog oholosti. Ali, ako je Bog hteo da nam da kao “2+2” jasnu sliku o svemu tome, onda je to uradio više nego neobično na vrlo nesvakidašnjem mestu. Moramo se čuvati da od parčića vrlo nategnutih značenje ne zidamo kule sistematske teologije.

Alfred Aderšeim, u svom delu “Život i vreme Isusa Mesije” dokazuje da su rabinski spisi bili pod snažnim uticajem međuzavetne apokaliptike, persijske demonologije. No, rabini nisu dobar izvor saznanja po ovom pitanju. Isus se radikalno odvojio od učenja tadašnjih sinagoga. Mislim da rabinska učenja o anđeoskom posredovanju i borbama kod davanja Zakona Mojsiju na Sinaju otvaraju vrata ideje sukoba Boga Jahve sa Zlim – njegovim i našim neprijateljem. Ali, iranski dualizam – oslikan u bogovima *Ahkimanu* i *Ormazi* – je preglasio tu borbu Jahve i Sotone. Nema sumnje da NZ progresivno otkriva istinu duhovnog ratovanja, ali ne onako kako nam to objašnjavaju tadašnji rabini.

Recimo, razlike u pojmu "rata na nebu". Činjenica je da je Sotona zbačen sa neba, ali nam nisu dati detalji tog događaja. Čak i ono što nam je dano, zamaskirano je teškim žanrom apokalipse (Otk 12:4,7,12-13). Isto tako, premda zbačen zbog greha na zemlju, Sotona je funkcionalno u službi Božijih nauma (Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1 Kor 5 :5; 1 Tim 1:20). Moramo da disciplinujemo našu radoznalost u ovoj sferi. Moramo da razlučimo šta je šta, šta je kušnja Zloga, šta dolazi od naše pale prirode. Posebno treba da znamo da je Bog neprikosnovena sila i da smo pred njim odgovorni za sve svoje odluke i postupke. Samo u njemu možemo da pobedimo Zloga u trajnom duhovnom ratu. Zli je već pobeđen na krstu a uskoro će biti i trajno odstranjen - bačen u večnu propast!

- „**bio je okružen divljim životinjama**“ Ovaj izraz može da se odnosi na područje nenaseljeno ljudima. Ipak, „divlje zveri“ su SZ metafora ili samo ime demona, ili mesta njihovog delovanja (Ps 22:12-13,16,21; Isa 13:21-22; 34:11-15).

Takođe, „divlje zveri“ mogu da budu aluzija na novi Izlazak, novo doba obnovljenog odnosa ljudi i životinja (Isa 11:6-9; 65:25; Os 2:18). Sveto pismo često opisuje novo doba kao obnovljeni Eden (Post 2; Otk 21-22). Božiji izvorni dizajn čoveka (Post 1:26-27) je obnovljen Isusovom žrtvom, njegovom smrću na krstu. On je omogućio zajedništvo sa Bogom koje je postojalo pre pada u greh (Post 3).

- „**i anđeli su mu služili**“ Imperfekt može da znači: (1) radnju koja se ponavljala u prošlosti; (2) otpočetu aktivnost u prošlosti. Anđeli su služili: (1) Iliji u pustinji (hranili su ga, 1 Car 18:7-8). I u ovome se Isus prepoznaje kao novi prorok, kao glasonoša Božiji (Pnz 18:18-22); (2) Izrael u pustinji. Isus se i u ovome poistovećuje sa Božijim narodom. On je novi Mojsije čije krštenje i iskušavanje postaju znak starog i novog (1 Kor 10:1-13).

“A pošto je Jovan bio utamničen, Isus je došao u Galileju i propovedao radosnu vest Božiju. Govorio je: “Nastupilo je pravo vreme! Približilo se Carstvo Božije! Pokajte se i verujte u Radosnu vest!”

Mk 1:14-15

1:14-15 Ovi stihovi su svojevrsni zaključak. Marko se u više navrata služi ovom literalnom tehnikom (1:14-15, 21-22,39; 2:13; 3:7b-9; 6:7,12-13).

Nekoliko je teoloških istina ovde:

1. Isus je bio omiljen u narodu, pa su rado slušali njegove poruke i pouke.
2. Isus je imao božansku silu, pa su mnogi dolazili da ih izleči i oslobodi od demona.
3. Isus je preneo svoju silu na učenike (misijski put Dvanaestorice i sedamdesetorice).
4. Sve što je Isus govorio svodilo se na poziv na pokajanje i veru.

1:14 „A pošto je Jovan bio utamničen“ Grčki glagol „*paradidōmi*“ Marko koristi dvadeset puta, najviše u smislu „upotrebiti autoritet“. Irod Antipa je uhapsio Krstitelja, ali prorok je i dalje osuđivao kraljev preljubnički brak sa snahom, bivšom ženom njegovog rodenog brata (Mk 6:16-17).

Posebna tema: Porodica Iroda Velikog

A. Irod Veliki

1. Judejski kralj (37.-4. god.), poreklom Idumejac (iz Edoma), lukavi političar koji se manipulacijama i podrškom Marka Antonija domogao vladavine nad većim delom tadašnje Palestine (Hanan). U tome je imao odobrenje Rimskog Senata 40. god.
2. Spominje se u Mt 2:1-9; Lk 1:5
3. Sinovi Iroda Velikog:
  - a) Irod Filip (sin Mariamne Simonove)
    - (1) Irodijadin muž (4. – 34. god.)
    - (2) Spomenut u Mt 14:3; Mk 6:17

- b) Irod Filip I (Kleopatrin sin)
  - (1) Tetrarh (četverovlasnik) severno i zapadno od Galilejskog jezera (4. – 34. god.)
  - (2) Spomenut u Lk 3:1
- c) Irod Antipa
  - (1) Tetrarh Galileje i Pereje (4.-39. god.)
  - (2) Spomenut u Mt 14:1-12; Mk 6:14,29; Lk 3:1,19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12,15; Dl 4:27; 13:1
- d) Arhelaj, Irod etnarh
  - (1) Vladao Judeje, Samarije i Idumeje (4.-6. god)
  - (2) Spomenut u Mt 2:22
- e) Aristobul (sin Mariamne)
  - (1) Spomenut kao otac Iroda Agripe I koji je bio:
    - (a) Kralj Judeje (37.-44. god.)
    - (b) Spomenut u Dl 12:1-24; 23:35
      - (i) Njegov sin je bio Irod Agripa II
        - tetrarh severnih područja (50.-70. god.)
      - (ii) Njegova ćerka je bila Vernika
        - ljubavnica njegovog brata
        - spomenuta u Dl 25:13-26:32
      - (iii) Njegova ćerka je bila Drusila
        - Felisova žena
        - spomenuta u Dl 24:24

B. Irod u Sveotom pismu

1. Irod tetrarh (četverovlasnik) se spominje u Mt 14:1; Lk 3:1; 9:7; 13:31; 23:7. Sin je Iroda Velikog čije su carstvo, nakon njegove smrti, podelili sinovi. Ovaj Irod je bio poznat kao Antipa, što je skraćena od Antipater. Vladao je Galilejom i Perejom, što znači da je Isus veliki deo svoje službe činio na teritoriji ovog čoveka, Idumejca čiji je otac takođe bio vladar.
2. Irodijada je bila ćerka Aristobula, Antipinog rođenog brata. I ona je ranije bila udana za Filipa, Antipinog polubrata. Ali, ovaj Filip nije onaj koji je vladao na severu Galijeje, već onaj koji je živio u Rimu. On i Irodijada su imali jednu ćerku. Kada je Antipa jednom prilikom došao u Rim, Irodijada ga je zavela jer je želela veću političku moć. Zbog toga je on ostavio svoju ženu – Nebetejsku princezu – a ona se razvela od Filipa da bi se venčala sa Antipom. Inače, Irodijada je bila sestra Iroda Agripe (Dl 12).
3. Iz istorijske knjige Josifa Flavija *Judejske starine* saznajemo da se Irodijadina ćerka zvala Saloma (8:5:4). U to vreme je imala između dvanaest i sedamnaest godina, kada ju je majka koristila za svoje ciljeve. Kasnije se udala za Filipa tetrarha, ali je brzo ostala udovica.
4. Desetak godina nakon što je posekao Krstitelja, Antipa je otišao u Rim na nagovor žene Irodijade. Naime, ona je želela da se domogne titule kralja za svog muža, jer je to isto postao i njen brat, Agripa I. Ali, Agripa je pretekao Antipu pismom optužbi. Pisao je kako je Antipa u tajnom paktu sa Partanima iz Mesopotamije, zakletim neprijateljima Rima. Cezar je poverovao Agripi i proterao Antipu i Irodijadu u Španiju.
5. Dakle, NZ pominje nekoliko Iroda: Irod Veliki koji je pobio decu u Vitlejemu; Irod Antipa koji je ubio Krstitelja; Irod Agripa I koji je ubio apostola Jakova; Irod Agripa II koji je saslušavao Pavla, prema Delima apostolskim.

C. Više podataka o porodici Iroda velikog pogledajte delo Josifa Flavija, „*Judejske starine*“.

- „**Isus je došao u Galileju**“ Ovo evanđelje geografski prati Isusovu službu u Galileji u Judeji. Kada su Krstitelja uhapsili, Isus je napustio severne predele Palestine (Mt 4:12; Lk 4:14-15; Jn 1:43), tj. pretežno neznabožački kraj. To je predviđeno proroštvom Isa 9. Niko nije očekivao ništa i nikog posebno, u duhovnom smislu, iz tih krajeva tako udaljenih od hrama (Jn 1:46). To su područja koja su uvek bila prva na udaru svih mesopotamijskih osvajača (Asirci i Neovavilonjani).

- **„i propovedao radosnu vest Božiju“** O kakvoj se „radosnoj vesti“ ovde radi? Prvo, Isusova poruka je bila veoma slična Krstiteljevoj. Evanđelje neće biti puno sve do kraja njegovog života, smrti, sahrane, vaskrsenja i vaznesenja. Naredni stih nam otkiva sadržaj ove vesti, sadržaj rane Isusove propovedi. Ono što je Preteča najavljiavao Mesija sada utelovljuje (Jn 14:6).

1:15 „Nastupilo je pravo vreme“ Ovaj izraz otpočinje predlogom „*hoti*“ kojim Marko često citira nekoga. Rekli smo, reč je o Petrovom sećanju Isusovih reči. Glagol je u perfekt pasivu, što je proročki značajno vreme (Ef 1:10; Gal 4:4; 1 Tim 2:6; Tit 1:3). Pasiv glagola naglašava Božije delovanje i vladanje kroz istoriju.

- **„Carstvo Božije“** Carstvo Božije vladavine koje je već ovde i koje tek dolazi. Kod Mateja ovo carstvo je „Carstvo nebesko“, što je sinonim koji srećemo u Mt 13:11; Mk 4:11; Lk 8:10. Ono je došlo sa Isusovim rođenjem i prepoznaje se u njegovom životu i učenju. Njegova punina će nastupiti tek kada se Isus vrati. Gospod je o tome propovedao i to Carstvo je bilo glavna tema njegovih parabola.

Posebna tema: Carstvo Božije

SZ veliča Jahvu kao izraelskog kralja (1Sam 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Isa 43:15; 4:4,6) i Mesiju kao konačnog, večnog kralja (Ps 2:6). Kada se Isus rodio u Vitlejemu (6-4 god.), to Carstvo je ušlo u istoriju čovečanstva sa novom snagom otkupljenja (Novi savez Jer 31:31-34; Jez 36:27-36). Jovan Preteča je propovedao skori dolazak tog Carstva (Mt 3:2; Mk 1:15). Zato je Isus objavljivao da je ono – Carstvo – već tu u njemu i sa njim (Mt 4:17,23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Lk 10:9,11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Opet, ono je i stvar budućnosti koju očekujemo (Mt 16:28; 24:14; 26:29; Mk 9:1; Lk 21:31; 22:16,18).

U podudarnim odeljcima sinoptika – Marka i Luke – srećemo izraz „Carstvo Božije“. Hrist je propovedao i naučavao Božiju vladavinu u ljudskim srcima, prisutnost koja će jednog dana sasvim i zauvek zagospodariti tvorevinom. To se vidi u Isusovoj molitvi „Oče naš“, Mt 6:10. Opet, evanđelist Matej, koji piše vernicima jevrejske pozadine izbegava Božije ime, pa ovu stvarnost naziva „Carstvom nebeskim“. Za Marka i Luku, koji pišu vernicima nejevrejske pozadine ovo nije važno, te slobodno spominju Božije ime.

Carstvo je ključna ideja prva tri evanđelja. Isusova i prva i zadanja propoved, kao i mnoštvo priča, govore o Carstvu. No, najvažnije je: ono započinje sada i ovde – u našim srcima! Zanimljivo je da apostol Jovan tek dva puta koristi ovaj izraz, i to nikada u Isusovim pričama. Kod njega, u njegovom evanđelju je metafora „večni život“ ključna ideja.

Ovu napetost izaziva činjenica dva Hristova dolaska. I dok SZ računa samo na dolazak Mesije – vojnog i političkog vođe – NZ otkriva drugi vid tog dolaska: Sluga koji pati (Isa 53), ponizni Kralj (Zah 9:9). Reč je o dva tipa vremene za Jevreje, o preklpanju doba zla i pokvarenosti sa dobom mira i pravednosti. Isus sada vlada u srcu svog naroda. Jednog dana će zavladati svakim kutkom vasiona. Sve to je već predviđeno u SZ proroštvima! Mi živimo u „sada, ali ne još“ raskoraku proročkih doba.

- **„Nastupilo je pravo vreme“** Perfekt indikativ naglašava Carstvo kao realnost koja je već ostvarena (sr. 1-3) u prošlosti i koja je sada prisutna (Mt 12:28; Lk 11:20; 17:21). „Ispunilo se vreme“ (E. Čarnić) je paralelni izraz koji naglašava stvarnost Božije proročke reči. Ono što je nekada najavljiavano sada postaje istorijska činjenica! „Novo doba pravednosti“ je otpočelo Isusovim rođenjem, ali neće doći do svoje punine sve do događaja poslednje sedmice Isusovog života i silaska Duha na dan Pedesetnice. Dakle, iako je Carstvo došlo, mnogi NZ stihovi o njemu govore kao o nečemu što budućnost tek treba da donese (9:1; 14:25; Mt 26:29; Lk 22:18; Dl 1:11; 1 Sol 4:13-18). Ono što smo danas u Hristu i sve što činimo u njemu i po njemu, ističe tu našu eshatološku nadu (8:38).
- **„Pokajte se“** Vidi posebnu temu „Pokajanje“ (1:4).

- „... i verujte u Radosnu vest“ Paralelni tekstovu su u Mt 4:17 i Lk 4:14-15, ali nemaju isti sažetak kao ovaj Markov odeljak.

Posebna tema: Vera (imenica *pistís*; glagol *pisteuō*; pridev *pistos*)

- A. Veoma važan pojam Svetog pisma (Jev 11:1,6). Vera je glavna tema Isusovog ranog perioda propovedanja (Mk 1:15) i zajedno sa pokajanjem uslov uspostavljanja Novog zaveta (1:15; Dl 3:16.19; 20:21).
- B. Etimologija:
- Vera u SZ znači odanost, privrženost, pouzdanost, a to su osobine koje se uvek pripisuju Bogu a ne čoveku.
  - Pojam vere dolazi od jevrejskog termima *emun*, *emunah* (BDB 53) – „biti siguran, stabilan“. Spasonosnu veru prihvatamo umom (istina), etikom (način življenja), odnosima (otvorenost za druge), voljnim predanjem bližnjima (odluka volje).
- C. SZ upotreba:
Ovde moramo da naglasimo da Avramova vera nije mesijanska, da nije verovao u Mesiju već u Božije obećanje o potomku i njegovim brojnim naslednicima (Post 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14). Avram je verom odgovorio na obećanja koja mu je Bog dao. Ipak, imao je sumnje i pogrešne korake u periodu od trinaest godina, koliko je čekao na ispunjenje. Bog je prihvatio i takvu veru što dokazuje njegovu voljnost da radi sa nesavršenim, nesigurnim ljudima koji veruju njegovim obećanjima i onda kada im je vera „kao zrno gorušičino“ (Mt 17:20).
- D. NZ upotreba:
Pojam vere, verovanja nam dolazi iz grčkog glagola *pisteuō* – „pouzdanje, poverenje“. Zanimljivo je da se u Jovanovom evanđelju ne sreće imenica „vera“, ali se glagol „verovati“ sreće mnogo puta. U Jn 2:23-25 nismo sigurni da li mnoštvo iskreno veruje u Isusa iz Nazareta kao Mesiju, tj. da li je pojam vere tu upotrebljen u spasonosnom smislu. Najverovatnije nije. Drugi primer ove vrste imamo u Jn 8:31-59 i Dl 8:13-24. Naime, prava biblijska vera uvek ide dalje i više od svojih početaka i uvek je sledi proces učenja (Mt 13:20-22; 31-32).
- E. Upotreba pojma vere sa predlozima:
- eis* – „u“. Ovaj predlog intezivno naglašava pouzdanje, veru u Isusa:
    - u njegovo ime (Jn 1:12; 2:23; 3:18; 1 Jn 5:13)
    - u njega (Jn 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45,48; 17:37,42; Mt 18:6; Dl 10:43; Fil 1:29; 1 Pet 1:8)
    - „u mene“ (Jn 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)
    - „u Sina“ (Jn 3:36; 9:35; 1 Jn 5:10)
    - „u Isusa“ (Jn 12:11; Dl 19:4; Gal 2:16)
    - „u svetlo“ (Jn 12:36)
    - „u Boga“ (Jn 14:1)
  - en* – „u“ (Jn 3:15; Mk 1:15; Dl 5:14)
  - epi* – „na“ (Mt 27:42; Dl 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Rim 4:5,24; 9:33; 10:11; 1 Tim 1:16; 1 Pet 2:6)
  - dativ bez predloga (Gal 3:6; Dl 18:8; 27:25; 1 Jn 3:23; 5:10)
  - hoti* – vera u određenu činjenicu, istinu:
    - Isus je sveti Božiji poslanik (Jn 6:69)
    - Isus je „Ja jesam“ (Jn 8:24)
    - Isus je u Ocu i Otac je u Isusu (Jn 10:38)
    - Isus je Mesija (Jn 11:27; 20:31)
    - Isus je Sin Božiji (Jn 11:27; 20:31)
    - Isus je poslan od Oca (Jn 11:42; 17:8.21)
    - Isus je jedno sa Ocem (Jn 14:10-11)
    - Isus je došao od Oca (Jn 16:27.30)
    - Isus se poistovećuje sa Očevim zavetnim imenom „Ja jesam“ (Jn 8:24; 13:19)
    - Živećemo u Isusu (Rim 6:8)
    - Isus je umro i vaskrsnuo (1 Sol 4:14)

“Kada je Isus jednom prolazio pokraj Galilejskog jezera, video je dva ribara; braću Simona i Andriju kako bacaju ribarsku mrežu u jezero. Isus im reče: “Pođite za mnom i ja ću vas učiniti ribarima ljudi.” Oni su odmah ostavili mreže i krenuli za njim.

Odmaknuvši malo dalje, video je braću Jakova i Jovana, Zavedejeve sinove. Bili su u svojoj lađici i krpili mreže. Isus ih je odmah pozvao i oni ostaviše svoga oca Zavedeja u lađici sa najamnicima i krenuše za njim.”

Mk 1:16-20

1:16 „pokraj Galilejskog jezera“ Ovo jezero ima nekoliko imena u Pismu:

1. More Hinerot (Br 34:11; Isu 12:3; 13:27)
2. Genizaretsko jezero (Lk 5:1)
3. Tiverijatsko more (Jn 6:1; 21:1)
4. Galilejsko more/jezero (najčešći naziv, Mk 1:16; 7:31; Mt 4:18; 15:29; Jn 6:1)

- „... **Simona i Andriju kako bacaju ribarsku mrežu**“ Zanimljivo je da je Petar prvi pozvan, prema Marku, dok Luka kaže da je to bio Andrija. Ovo jezero je snabdevalo ribom čitavu Palestinu. Ribarske mreže su bile ručne izrade, 3x5 metara, a riba je bila svakodnevna Isusova hrana.
- „**Pođite za mnom**“ Priloški aorist imperativ. Ovo najverovatnije nije prvi susret Isusa sa ovim ribarima (Jn 1:35). Ovo je zvaničan poziv rabina onima koje ih želi za učenike (st.17.20).
- „... **i ja ću vas učiniti ribarima ljudi**“ Igra reči kojom se Isus služi u SZ duhu. Ribarenje je česta SZ metafora suda (Jer 16:16; Jez 29:4-5; 38:4; Am 4:2; Jev 1:14-17), ali ovde je slika spasenja.

1:18 Istu izjavu imamo u Mt 4:18-22 i nešto drugačiju u Lk 5:1-11.

1:19-20 „... lađici“ Reč je o velikom ribarskom brodu. Jakov i Jovan, Zavedejevi sinovi, bili su dobrostojeći ribari srednje klase (iznajmljivali su radnike). Budući da je Jovan bio poznat u porodici Prvosveštenika (Jn 18:15-16), verovatno je imao redovnu priliku da „plasira robu“ u čitavom Jerusalimu.

“Isus je sa svojim učenicima došao u Kafarnaum. Odmah u subotu je ušao u sinagogu i počeo da poučava. Ljudi su bili zadivljeni njegovim poučavanjem, jer ih je poučavao kao onaj koji ima vlast, a ne kao znalci Svetog pisma.

Baš tada se u sinagogi zatekao neki čovek opsednut nečistim duhom. On kriknu: “Šta hoćeš od nas, Isuse iz Nazareta? Jesi li došao da nas uništiš? Ja znam ko si ti: sveti Božiji poslanik.”

Isus zapreti nečistom duhu: “Ućuti i iziđi iz čoveka!” Nečisti duh spopade čoveka silnim trzajima i uz vrisak ga napusti.

Zadivljeni time, ljudi su počeli da govore jedni drugima: “Šta je ovo? Je li to neko novo učenje, budući da ima vlast da zapoveda nečistim duhovima, te mu se oni pokoravaju?” Glas o Isusu se brzo proširio po celoj pokrajini Galileji.”

Mk 1,21-28

1:21 „Kafarnaum“ Pošto je Nazaret iskazao neverstvo (Lk 4:16-30), i tako ispunio proroštvo (Mt 4:13-16), Kafarnaum je postao Isusova baza (2:1). Služba u ovom gradu je, prema Marku, opisana kao tipična Isusova aktivnost (1:21-3:6). Događaj u sinagogi dokazuje Isusov neosporni autoritet, silu i mesijanstvo. Markov opis kao da naslućuje nešto što se svakodnevno dešavalo oko Isusa, tokom čitave njegove javne službe.

- „Odmah“ vidi 1:10
- „... u subotu“ Vidi Posebnu temu koja sledi

Posebna tema: Sabat (subota)

„Sabat“ je jevrejska reč i znači „odmor“, „prestanak“, tj. „počinak“. Poreklo joj je u Božijem sedmodnevnom stvaranju, kada je Stvoritelj završio sa stvaranjem (Post 2:1-3). Svakako, Bog se nije odmarao zato što se umorio već: (1) zbog dovršene i savršene tvorevine (Post 1:31); (2) zbog modela redovnog odmora kojeg je namenio čovečanstvu. Sabat otpočinje poput svih ostalih dana u Post 1 – povečerjem. Tako Sabatno vreme, tj. subota otpočinje krajem petka i završava krajem subote. Mnogi detalji pridržavanja subotnjeg počinka dani su i knjizi Izlaska, posebno u poglavljima 16,20, 31, 35. Nažalost, fariseji su ove regulative – posebno kroz usmeno predanje – proširili nebrojenim detaljima i ritualima. Isus je svesno ulazio u sukob sa njima jer je često činio čudesa subotom. Ali, to nije činio jer je odbacivao Sabat kao dan odmora, već zato što nije prihvatao ljudsku samopravednost, legalizam i nedostatak ljubavi.

- „... u sinagogu“ Ova imenica je složenica doslovnog značenja „okupiti se zajedno“. Od vremena progona u Vavilon Jevreji su se redovno okupljali na bogosluženja u sinagogama. To im je postalo mesto slavljenja i obožavanja, obrazovanja, očuvanja kulture i običaja. Hram je bio izraz zajedničkog i nacionalnog a sinagoga lokalnog zajedništva. Običaj je nalagao da svako mesto u kome ima barem deset odraslih Jevreja ima svoju sinagogu.
- „... i počeo da poučava“ Običaj je nalagao da neko iz same zajednice, ili prisutni cenjeni gost predvodi pouke kao deo bogosluženja. Najčešće bi se čitao i tumačio neki od odeljaka Tore (Postanak – Ponovljeni zakoni) i odeljak iz knjige Proroka (Isus Navin – Carevi; Isaija – Malahija).

1: 22.27 „Ljudi su bili zadivljeni“ Doslovno „privučena im je pažnja“. Isusovo propovedanje – po sadržaju i stilu – bilo je radikalno drugačije od rabinskog. Naime, ovi su citirali u beskraj jedni druge, pozivali se na autoritete, a Isus je govorio božanskim autoritetom (Mt 5:17-48). Njegove reči, pouke, opaske, postupci, izazivali su zapanjenost, divljenje ali i strah (1:22,27; 2:12; 5:42; 6:2,51; 7:37; 9:6,15; 10:26,32; 11:18; 14:33).

1:22 „a ne kao znalci Svetog pisma“ Isus nije citirao u nedogled ono što su kazivali mnogi pre njega. Nije se pozivao na usmeno predanje, na Talmud. Jevreji su se toliko plašili da ne prekrše Božije zapovesti, da su svaki stih Tore (Mojsijeve knjige) tumačili mnogim rabinskim učenjima. Kasnije su se ta tumačenja oformila u misaone, teološke pravce. Tako je postojala liberalna struja, škola Hilela i konzervativna struja Šamajja. Vodeći učitelji ovih pravaca bi u nedogled citirali svoje autoritete. Rabini su bili profesionalni verski učitelji judaizma koji su na svaku životnu okolnost iz svakodnevice imali savete ogromnog usmenog predanja. Većina pismoznanaca Isusovog doba su bili fariseji.

Posebna tema: Pismoznanci

Titula ima koren u jevrejskoj imenici doslovnog značenja „izgovorena poruka“, „pisani dokument/dekret“. Grčki prevod „*gramateus*“ najčešće znači „pisana poruka“. Može da se odnosi na:

1. učitelja (Nem 8)
2. zvanične vlasti (2 Car 22:3-13)
3. pisar/bležnik (1 Dnv 24:6; 2 Dnv 34:13; Jer 36:22)
4. oficir (Sud 5:14)
5. verski vođa (Jez 7:6; Nem 12:12-13)

U NZ to su najčešće fariseji, vrsni poznavaooci SZ i usmenog predanja (Talmuda).

Pomagali su narodu da u svakodnevnom životu primenjuju tradiciju i zakone (Sirah 39:6).

Ipak, njihova pravednost (u legalizmu i ritualima) nije donosila mir s Bogom (Mt 5:20; Rim

3:19-20; 9:1-5,30-32; 10:1-6; Kol 2:20-22). U sinoptičkim evanđeljima (Jovan ih ne spominje, a 8:3 nije deo izvornog teksta) su najčešće opisani kao Isusovi protivnici, iako su ga neki i prihvatili (Mt 8:19):

1. Sukob zbog obedovanja sa „carinicima i grešnicima“ (Mk 2:16; Mt 9:9-13)
2. Sukob oko porekla Isusovog autoriteta u egzorcizmima (Mk 3:22)
3. Sukom zbog Isusovog opraštanja greha (Mt 9:3; Lk 5:21)
4. Zahtevanje posebnog znaka (Mt 12:38)
5. Sukob oko ceremonijalnog pranja ruku (Mt 15:1-2; Mk 7:1-5)
6. Sukob zbog odobravanja naroda i euforičnog ulaska u Jerusalim (Mt 21:15)
7. Sukob zbog Isusovog osuđivanja njihovih motiva (tražili su čast i ugled, Mk 12:38-40)
8. Sukob zbog Isusovih optužbi da su licemeri, da su slepci koji vode slepce a zaposeli su Mojsijevu stolicu (Mt 23:1-36). Toliko toga su znali iz Pisma da je trebalo prvi da prihvate Isusa kao Mesiju, ali su dozvolili da ih tradicija zaslepi (Isa 29:13; 6:9-10). „Kada je svetlo tamno, kako li je tek tamna tama!“

1:23 „neki čovek opsednut nečistim duhom“ Prvi opisani slučaj demonske opsednutosti (st. 34). Primitimo da se napad dešava u sred bogoslužjenja. Inače, NZ pravi razliku između bolesti i opsednutosti, iako je često reč o istim simptomima. Opsednutim ljudima upravljaju nečisti duhovi. U trenucima napada osoba gubi svoju volju. Jevreji veruju u postojanje i delovanje duhovnih bića dobra (Mk 1:13; Mt 18:10; Dl 12:15; 2 Car 6:17) i zla (1:23,26,27; 3:11,20; 5:2,8,13; 6:7; 7:25) koji deluju u našem životu.

Posebna tema: Demoni

- A. Drevni narodi su bili animisti. Poosobljavali su sile prirode, snagu životinja, prirodne objekte i strahove ljudske prirode. Život je za njih bio splet svih tih nedostižnih moćnih sila.
- B. Takva personifikacija sila stvorila je mnogoboštvo. Demoni su bili niža božanstva silno umešana u živote pojedinaca.
1. Mesopotamija – kaos i sukobi
  2. Egipat – red i delotvornost
  3. Hanan – vidi delo “Arheologija i religija Izraela” od W.F. Albrajta, str. 67-92
- C. SZ se ne bavi razvojem ideje demona i nekakvih nižih božanstava, upravo zbog svog strogog jednobojstva (Izl 8:10; 9:14; 15:11; Pnz 4:35,39; 6:4; 33:26; Ps 35:10; 71:19; 86:6; Isa 46:9; Jer. 10:6-7; Mih 7:18). Ali, pominju se lažni bogovi okolnih naroda (Pnz 32:17; Ps 106:37):
1. Seim, demon požude (Lev 17:7; 2Dn 11:15)
  2. Lilit, ženski demon zavodjenja (Isa 34:14)
  3. Manet, bog podzemlja smrti (Isa 28:15,18; Jer 9:21; Pnz 28:22)
  4. Rešef, bog kuge (Pnz 33:29; Ps 78:48; Av 3:5)
  5. Dever, demon zaraze (Ps 91:5-6; Av 3:5)
  6. Azazel, demon pustinje (Lev 16:8,10,26)
- Usprkos ovome, SZ nigde ne naučava dualizam ili nezavisnost palih anđela od Božije sile. Sotona je Jahvin sluga (Jov 1-3, Zah 3) a ne njegov neprijatelj.
- D. Učenja judaizma su se razvila tokom progona u Vavilon (586-538 god. pre Hrista), pod jakim uticajem persijskog poosobljenog dualističkog učenja – Zoroastranijanizma. Po ovom verovanju postoji vrhovni dobri bog Mazda, ili Ormazd, ili glavni zli bog Ahriman. Ovaj uticaj je omogućio da se posle progona razvije učenje o sukobu uzvišenog Jahve i Sotone sa njegovim demonskim legijama.

Judaizam personifikuje zlo na tri načina:

1. Sotona – Sammael
2. Zle namere unutar čoveka
3. Anđeo smrti

Teolog Aderhajn prema ovome u judaizmu vidi kategorije Zloga kao: (1) tužioca; (2) kušača; (3) napasnika. Ipak, mnogo je razlike između ove post-egzilske i NZ teologije.

- E. Ceo NZ, a evanđelja posebno, ističu i postojanje i protivljenje zle duhovne stvarnosti Bogu i čovečanstvu. Judaizma naučava da je Đavo samo naš neprijatelj, a ne i Božiji, jer je njegov sluga. Đavo, Sotona se protivi Bogu i svemu Božijem. Isus se direktno sukobljavao sa demonima i izgonio ih iz ljudi. Demoni se nazivaju: (1) nečistim duhovima (Lk 4:36; 6:18); (2) zlim duhovima (Lk 7:21; 8:2). Isus je jasno istakao razliku između opsednutosti Đavolom i bolesti, između mentalnih i fizičkih oboljenja i demonskog tlačenja. Pokazao je svoju suverenu nadmoć da prepozna i porazi zle sile. Demoni su ga sa strahom prepoznavali i bunili se, molili za poštedu. Ali, Hrist ih je učutkivao i izbacivao iz opsednutih. Zato je egzorcizam – služba oslobađanja - znak poraza sotonskog carstva.
- Zanimljivo je da o tome ima premalo detalja u svim apostolskim pismima. Egzorcizam se nigde ne spominje kao duhovni dar ili crkvena praksa za nove naraštaje vernika i duhovnih službenika.
- F. Zlo je stvarno; zlo je poosobljeno i vrlo prisutno. Makar i da nismo sigurni o njegovim počecima i razvoju, Pismo nam jasno govori o razornoj opakoj moći koja radi protiv nas. To, opet, ne znači da postoji stvarni dualizam snaga. Ne, Bog je jedan i jedini koji ima apsolutnu vlast. On je porazio i osudio Zloga. Na kraju će ga sasvim odstraniti iz svega stvorenog.
- G. Hrišćani se mogu i trebaju odupreti Zlome (Jak 4:7). On nas ne može kontrolisati (1Jn 5:18), ali nas može napastvovati, može naneti štetu našem duhovnom uticaju (Ef 6:10-18). Bez sumnje, Sotona je vrlo važan deo našeg hrišćanskog poimanja stvarnosti. Savremeno doba nema pravo da demitologizuje pojam zla (Rudolf Bultman), ne sme da depersonalizuje zlo (Pol Tilih), ali niti da ga psihoanalizuje – objašnjava tipovima psihoanalize (Sigmund Frojd). I danas vernici treba da hodaju u Hristovoj pobedi!

1:24 „Šta hoćeš od nas“ Doslovno „Šta je tebi do nas“ (Vuk). „U klasičnom grčkom jeziku ovaj izraz znači – Šta mi imamo zajedničko? Ovo odgovara jevrejskom izrazu – Šta je ti mešaš u moje stvari?“ (*A Translator's Handbook on the Gospel of Mark* Bratcher & Nida, str. 49). Ovaj idiom imamo u Sud 11:12; 2 Sam 16:10; 19:22; 1 Car 17:18; 2 Car 35:12.

- „**Isuse iz Nazareta**“ Vidi 10:47.
- „**Jesi li došao da nas uništiš?**“ Gramatički ovo može da bude i pitanje i tvrdnja. Prepoznatljivi SZ idiom neprijateljstva (Sud 11:12; 2 Sam 16:10; 19:22; 1 Car 17:18; 2 Car 3:13; 2 Dn 35:21). Zli zna da ga čeka siguran sud!
- „**sveti Božiji poslanik**“ Poznata SZ mesijanska titula. Ova ispovest nije ni spontana ni dobronamerna. Demon želi da uzburka prisutne i naudi Isusu. Tako je i bilo. Naime, Gospoda su kasnije optužili da mu sam Sotona daje čudotvornu snagu (cf. Matt. 9:34; 12:24; Mark 3:22; Luke 11:15).

Posebna tema: Sveti Božiji poslanik

Ovaj izraz može da se odnosi na:

1. Boga Oca (brojni su SZ stihovi o „Svecu Izraela“)
2. Boga Sina (Mk 1:24; Lk 4:34; Jn 6:69; D1 3:14)
3. Boga Duha (njegovo ime „Duh Sveti“, Jn 1:33; 14:26; 20:22)

U D1 10:38 sva tri božanska lica učestvuju u pomazanju. Isus je bio pomazan (Lk 4:18; D1 4:17; 10:38), a preko njega i svi njegovi sledbenici (1 Jn 2:27). Pomazani stvaraju pomazanike!

Ovo može da bude i paralela između Antihrista i mnogih antihrista (1 Jn 2:18). SZ simbolično polivanje uljem (Izl 29:7; 30:25; 37:29) primili su oni koje je Bog pozvao i opremio za posebne zadatke (proroci, sveštenici, kraljevi). Grčka imenica „*Hristos*“ je prevod jevrejske imenice „Mesija“ – Pomazanik.

1:25 „Isus zapreti nečistom duhu“ Marko se često služi ovim glagolom kada govori o: (1) demonima (1:25; 3:2; 9:25); (2) vetru i moru (4:39); svojim učenicima (8:30.33; 10:13).

- „**Učuti**“ Aorist pasiv imperativ doslovnog značenja „začepi gubicu“ (4:39). Gospod učtkava nečistog duha na najstroži mogući način.
- „... **iziđi iz čoveka**“ Aorist aktiv imperativ.

Posebna tema: Egzorcizam

Egzorcizam je bio uobičajen u Isusovo vreme, ali je njegov metod kao znak Novog doba bio radikalno drugačiji od svih poznatih. Naime, rabini su se služili magičnim formulama (Alfred Edersheim, *the Life and Times of Jesus, The Messiah*, tom 2, Appendix XIII, str. 748-763; XVI, str. 770-776), a Isus je delovao u sopstvenom autoritetu. Nažalost, danas je mnogo zabune i pogrešnih informacija i o demonima i o egzorcizmu. To je delimično zato što NZ ne govori o ovoj temi. Jako bih voleo da kao pastor imam više podataka o ovoj duhovnoj stvarnosti. Evo nekih naslova kojima verujem:

1. *Christian Counseling and the Occult*, Kurt E. Koch
2. *Demons in the World Today*, Merrill F. Unger
3. *Biblical Demonology*, Merrill F. Unger
4. *Principalities and Powers*, John Warwick Montgomery
5. *Christ and the Powers*, Hendrik Berkhof
6. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Clinton Anton

Iznenaduje me što dar isterivanja zlih duhova nije na NZ listama harizmi i što se ovo pitanje uopšte ne tretira u apostolskim pismima. Duboko verujem u biblijski svet koji obuhvata i duhovnu stvarnost dobra i zla, tj. prisutnost duhovnih bića u našoj realnosti (Jov 1-2; Dan 10; Ef 6:10-18). Ali, Gospodnja je volja da o tome ne znamo mnoge detalje. A to nas podseća na jednu veću istinu: Imamo sve što nam je potrebno za pobožan, plodonosan i bogougodan život. A to znači i istinu da su nam neke stvari ili sasvim ili delimično sakrivene.

1:26 Zao duh napušta ljude uz nekoliko fizičkih manifestacija (Mk 1:26; 9:26; Lk 9:39). Ovo je verovatno način na koji se potvrđuje da je duhovno biće zla zaista napustilo osobu.

Isusova sila u prvom redu dokazuje njegovo mesijansko poreklo. To je SZ titula (Ps 16:10) koju mora da prizna i sam demon, jer je svestan da Isus iz Nazareta ima silu i autoritet nad njim (st. 27). Ovaj događaj je paralelan onom iz Lk 4:31-37.

1:27 „Šta je ovo? Je li to neko novo učenje, budući da ima vlast...“ Grčka reč „novo“ (*kainos*) znači „novi u kvalitetu“ a ne „novi u određenom času nastanka“. „Vlast“ može da se odnosi na Isusovo učenje (Mt 7:29) i/ili na njegove zapovesti (Lk 4:36). Pošto je Lk 4:36 paralelan odeljak, druga mogućnost je verovatnija. Zapravo, izvor Isusovog autoriteta će do kraja biti glavna tema rasprave između Isusa i jevrejskih autoriteta (Mk 11:28; Mt 21:23; Lk 20:2). Pošto nisu mogli da poreknu Isusovu očiglednu silu, morali su da obezvrede njeno poreklo. A to je zaista, zaista neoprostivi greh!

1:28 „brzo“ vidi 1:10

- „**Glas o Isusu se brzo proširio po celoj pokrajini Galileji**“ Javni egzorcizam poput ovog nije mogao da ostane tek lokalna vest kratkog daha.

“Kada su izašli iz sinagoge, otišli su u Simonovu i Andrijinu kuću, zajedno sa Jakovom i Jovanom. Simonova tašta je ležala sva u groznici. Čim su stigli, rekli su Isusu za nju. Isus joj priđe, uze je za ruku i pridiže. Groznice nestade, te ona poče da ih poslužuje.”

Mk 1:29-31

1:30 “Simonova tašta” Jasan dokaz da je Petar bio oženjen, premda se njegova žena ne spominje nigde u NZ. Možda je preminula, ali u 1 Kor 9:5 je vidimo da putuje zajedno sa mužem. Isti događaj ovog isceljenja imamo u Lk 4:31-37 i u Mt 8:14-17.

- **„ležala“** Imperfekt naglašava trajnost radnje u prošlosti. Ova žena je svakako bila bolesna neko vreme.
- **„sva u groznici“** Doslovno „oborena groznicom“. Ovog puta glagol je u prezentu, što ističe živu prisutnost nevolje. Primetimo da ova zdravstvena nevolja nema veze sa demonskim uticajem (st. 32). Isusova moć nad bolešću je još jedna znak njegove mesijanske ličnosti i sile. On je mnogo puta činio slična dela i zbog ljudi u potrebi i zbog svojih učenika. Gospod se nedvosmisleno objavio onima koje je izabrao da ga slede. Ovo je delo milosrđa na dan Sabata, u subotu, što mora da je šokiralo sve okupljene Jevreje.

“Uveče, po zalasku sunca, narod je donosio pred Isusa sve koji su bili bolesni i one koji su bili opsednuti zlim dusima. Sav grad se sjatio pred vrata te kuće. Isus je iscelio mnogo bolesnih od svakojakih bolesti i isterao mnogo zlih duhova. Zlim dusima je branio da govore, jer su oni znali ko je on.”

Mk 1:32-34

1:32 “Uveče, po zalasku sunca” Sa zalaskom sunca završava se subota, što je za rabine znak da je svako lečenje zakonski dozvoljeno.

- **„narod je donosio pred Isusa”** Imperfekt ponovo naglašava trajnost radnje u prošlosti. Isus nije želeo da bude poznat kao čudotvorac već kao donosilac istine (Lk 4:43), ali glasine su ga pretekle (st. 28).
- **„bolesni“** „Sve“ uključuje telesno bolesne i duhovno opsednute iz grada, a „mnogi“ iz st. 34 ukazuju da ipak nisu svi bili izlečeni i oslobođeni. Zanimljivo je da su pojmovi „svi“ i „mnogi“ sinonimi u Svetom pismu (Isa 53:6 vs. 53:11-12; Rim 5:18 vs. 19). Dakle, ne znamo sa sigurnošću da li je Isus od onih koje su mu doveli izlečio „sve“ ili „mnoge“. Recimo, kod banje Vitezde u Jerusalimu Gospod je od mnoštva bolesnika izlečio tek jednoga. Izlečenja nisu bila Isusova prevashodna namera, ali ona su se dešavala po potrebi, onda kada je želeo da pouči svoje učenike, da pomogne ožalošćenima i onima u potrebi). Uvek je delovao u sili i sa ciljem evangelizacije (Susret sa ženom Samarjankom u Jn 4, posebno st. 4). Izlečenja i druga čudesa su znak, a evangelizacija je svrha i fokus Isusove službe. Dosta je zabune oko Isusovih metoda izlečenja. Nekada izlečenje zavisi od vere bolesnika, ponekad od vere njegovih najbližih, prijatelja, a nekada Isus i ne traži veru jer želi svima da pokaže svoju snagu. Primetimo i to da nisu svi izlečeni i duhovno spaseni jer se spasenje nikada ne dešava po automatizmu.
- **“ I one koji su bili opsednuti zlim dusima”** Primetimo jasno razlikovanje između bolesnih i opsednutih.

1:34 „Isus je iscelio mnogo bolesnih“ Ovo je prvi od mnogih sličnih stihova u Markovom evanđelju (1:34,43-44; 3:12; 4:11; 5:43; 7:24,36; 8:26,30; 9:9), a to je ono što kod evanđeliste zovemo „Mesijanskom tajnom“. Naime, Isus je i učenicima i izlečenima zabranjivao da razlašavaju njegova čudesa jer nije želeo da ga etiketiraju kao iscelitelja i čudotvorca. Čudesa nisu cilj sama sebi već su znak koji ukazuje na njegovo mesijanstvo koje sasvim sigurno nije bilo jasno u ovom trenutku. Isus je došao da: (1) objavi Oca; (2) da sebe kao žrtvu za grehe; (3) pruži sebe kao primer svim svojim

sledbenicima. U tom smislu su izlečenja bolesnih i oslobođenja tlačanih od demona bili znak njegovog saosećanja sa nevoljnicima, prezrenima i odbačenima. Sve to je znak koji je SZ predvideo kao deo Mesijine službe (Isa 61:1).

- „Zlim dusima je branio da govore“ Glagol je u imperfektu i tiče se svih egzorcizama koji su se do tada dogodili. Vidi posebnu temu o demonima u 1:24.

“Sledećeg jutra, dok još nije svanulo, Isus je ustao, izašao izvan grada, te otišao na jedno pusto mesto, da se moli. Ali Simon i oni koji su bili sa njim krenuli su da ga traže. Kada su ga našli, rekli su mu: “Svi te traže!”

Ali on im je odgovorio: “Pođimo i u druga mesta u okolini, da i njima propovedam, jer sam zato došao!” I tako je prošao celom Galilejom: propovedao je po tamošnjim sinagogama i izgonio zle duhove.”

Mk 1:35-39

1:35 “Sledećeg jutra, dok još nije svanulo“ Negde između tri i šest časova.

- „da se moli“ Imperfekt naglašava redovnost Isusovog molitvenog života. Luka mnogo više ponavlja ovu činjenicu, dok kod Marka Gospoda srećemo samo tri puta na molitvi: ovde, kada je čudesno nahranio pet hiljada ljudi (8:6) i u Getsemanskom vrtu (14:32-42).

1:37-39 Ljudi su tražili Isusa jer su želeli ozdravljenja a ne njegove pouke (Lk 4:43). Gospod je stalno bio u pokretu (1) jer je želeo da svi čuju njegovu poruku; (2) jer je njegova misija od početka bila krivo shvaćena.

1:38 „...jer sam zato došao!“ Isus je u sebi nosio snažnu svest o poslanju (Lk 4:43) i misiji propovedanja evanđelja (1:14-15). Znao je da mu cilj nije da leči i čini druga čudesa, da je rodonačelnik Novog doba i onaj koji ljudima otvara novi odnos sa Ocem i donosi početak Carstva Božijeg. Njegova poruka se usredsređivala na njegovoj ličnosti, delu otkupljenja, slavnom vaskrsenju i vaznesenju. „Mesijanska tajna“ je poseban literalni način evanđeliste Marka kojim ističe da su sve najvažnije stvari još uvek nejasne ljudima sve dok vreme ne sazri.

1:39 Nekoliko je tekstualnih varijanti u grčkim manuskriptima. Neki od njih imaju „otišao je“ (A, B, L, Palestinski Sirijski, NASB, NRSV, TEV, NJB), a „bio je“ imaju neki velikoslovni prepisi (A, C, D, W, Vulgata, Pešita). Stručnjaci ističu da su prepisivači promenili „otišao je“ kako bi se uklopili sa Lk 4:44 (*The Textual Commentary on the Greek New Testament*, Bruce Metzger, str 75-76). („kretao se“ Birviš; „i dođe“ Čarnić; „išao je“ SSP; „i propovijedaše“ Sinod SPC). I ovaj primer odlično pokazuje da nebrojeni NZ prepisi nemaju značajne teološke i istorijske razlike koje bi išle u korist štete značenja svetog teksta.

“Jednom prilikom, prišao mu je neki gubavac i kleknuo pred njim moleći ga: “Ako hoćeš, možeš da me isceliš od gube.”

Isus se sažali nad čovekom, ispruži ruku, dotače ga i reče mu: “Hoću, budi isceljen!” Guba je istog trenu nestala sa njega i čovek je bio zdrav.

Isus ga tada otpusti uz strogu napomenu: “O ovome nikome ne govori ni reči, nego idi i neka te sveštenik pregleda, pa zatim prinesi žrtvu za očišćenje koju je propisao Mojsije, da se pred narodom potvrdi da si zdrav.” Ali ovaj čim ode, poče svima govoriti i razglašavati o onome što mu se dogodilo, tako da Isus nije više mogao da uđe neprimećen u mesto. Zato je boravio na pustim mestima, a narod je sa svih strana hrlilo k njemu.”

Mk 1:40-45

1:40 „gubavac“ Paralelni događaj je opisan i u Mt 8:2-4 i Lk 5:12-16. Guba je u judaizmu tumačena kao Božija kazna (2 Dn 26:16-21). Svaki doticaj sa gubavcem je značio ceremonijalno onečišćenje,

pa je zato ova strašna zaraza za bolesnika značila potpunu izolaciju od ljudi. Upravo zato je nepojmljivo zašto je ovaj nesrećni čovek „prišao“ Isusu, a još je neverovatnije da ga je Isus dotakao (st. 41)! SZ dosta govori o ovoj bolesti u Lev 13-14, opisujući mnoge promene na koži i slične stvari, ali strogo zabranjuje zaraženima da učestvuju u bogoslužjenjima.

- **„i kleknuo pred njim“** Lk 5:12 ističe da se nesrećni čovek prostro pred njim u očaju i poniženju. Isus ga prihvata jer nije poput ostalih rabina. Sažalio se na čoveka i pomogao mu.
- **“Ako hoćeš, možeš da me isceliš od gube”** Uslovna rečenica koja naslućuje moguću aktivnost. Gubavac ni malo ne sumnja u Isusovu moć (u Mt 8:2 ga oslovljava sa „Gospode“) i želi da je vidi na delu.

1:41 „Isus se sažali nad čovekom“ Gospodu je stalo do onih koji su stvoreni po Božijem liku. Zapadni manuskript MS D ima „ogorči se“, ali MSS, A, B, C imaju „sažali se“ („smilova se“ Čarnić, Sinod SPC; „bi mu žao“ Birviš). To je zato što su ove reči veoma slične na aramejskom. Postoje prevodi koji, i pored jasnoće najpouzdanijih manuskripta, slede ovu neobičnu varijantu – „ogorči se“. Vidi više u dodatku o Tekstualnom kriticizmu. Istina, postoji nekoliko mesta kod Marka gde vidimo neočekivani Isusov gnev (1:43; 3:5; 10:14; Jn 11:33.38). Ako se Gospod u ovom trenutku i ogorčio, razestio, to svakako nije bilo na čoveka već na bolest, na zlo svoga doba.

Marko nam oslikava Isusa kao potpunog čoveka koji oseća i izražava svoja osećanja u njihovom punom spektru, bilo da su drugi ili on sam u pitanju:

1. žalost i gnev (1:41; 3:5)
  2. glad (2:25)
  3. uzdisanje (7:34; 8:12)
  4. negodovanje/prekor (10:14)
  5. ljubav (10:21)
  6. žalost/uznemirenost (10:33-34)
  7. napuštenost (15:35)
  8. žeđ (15:36)
- **„dotače ga“** Skandalozno! Isus je često doticao ljude (7:33; 8:22; 10:13), ali su i oni prvi doticali njega (3:10; 5:22-28,30,31; 6:56). To je najljudskiji i najtopliji gest brige i prihvatanja.
  - **„Hoću, budi isceljen!“** Aorist pasiv imperativ. Isus leči istim autoritetom svoje ličnosti kojim oslobađa od demona.

1:43 „Isus ga tada otpusti uz strogu napomenu“ Doslovno „zafrkta na njega“ („zapreti mu“ Vuk; D. Stefanović). Još jedan način evanđeliste da istakne temu Mesijanske tajne. Propovednje evanđelja je tek otpočelo i poruka je još nepotpuna. Isus nipošto ne želi da ga na samom početku etiketiraju kao čudotvorca i iscelitelja.

- **„otпусти ga“** Još jedan jak izraz („istera ga“ Vuk; „otera ga“ Stefanović) koji srećemo i u 1:12, kada je Duh „isterao“ Isusa u pustinju.

1:44 „prinesi žrtvu za očišćenje koju je propisao Mojsije“ Ovo je zahtevao zakon o gubavcima (Lev 13-14; Pnz 24:8). Isus nije odbacio SZ (Mt 5:17-19) ali se gnušao predanja koje se razvilo u judaizmu (Mt 5:21-48). Najzad, ovo pojavljivanje će za sveštenike biti posebno svedočanstvo o Isusu.

1:45 „poče svima govoriti“ Prezent infinitiv naglašava direktnu neposlušnost Isusovom strogom zahtevu (st. 43-44).

- **„Zato je boravio na pustim mestima“** Kao i u st. 3 reč je o nenaseljenim dolinama, travnatim predelima.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto Marko otpočinje evanđelje opisom službe Jovana Krstitelja? Čiji je on predstavnik?
2. Da li krštenje nosi u sebi spasenje ili je njegov simbol?
3. Zašto se Isus krstio? Da li zbog svog greha i potrebe za oproštenjem?
4. Gde u ovom poglavlju imamo pojavljivanje Svete Trojice?
5. Zašto je Isus iskušavan? U kojim životnim oblastima je bio na probi?
6. Da li Božije Carstvo ovde ili tek treba da dođe?
7. Da li je u Mk 1 zabeležen prvi Isusov kontakt sa ribarima?
8. Zašto su se ljudi u Kafernaumskoj sinagogi toliko iznenadili Isusovom naučavanju?
9. Da li je demonska opsednutost stvarnost ili kulturna neprosvećenost?
10. Zašto je demon javno otkrio svima ko je Isus?
11. Zašto je izlečenje gubavca toliko važno?
12. Zašto je Isus zapretio izlečenom čoveku da nikome ne govori ko ga je očistio od gube?

Marko 2

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Iscljenje oduzetog	Isus oprašta i leči oduzetog	Iscljenje oduzetog	Isus leči čoveka koji je paralizovan	Izlečenje oduzetog
2:11-12	2:11-12	2:11-12	2:1-5	2:11-12
			2:6-7	
			2:8-11	
			2:12	
Poziv Levija	Matej poreznik	Poziv Levija	Isus poziva Levija	Poziv Levija
2:13-17	2:13-17	2:13-14	2:13-14	2:13-14
				Obedovanje sa grešnicima
		2:15-17	2:15-16	2:15-17
			2:17	
O postu	Isusa ispituju o postu	Post	Pitanje posta	Rasparava o postu
2:18-20	2:18-22	2:18-20	2:18	2:18-22
			2:19-20	
2:21-22		2:21-22	2:21-22	
Kidanje klasja na Sabat	Isus je gospodar Sabata	Isus i zakoni Sabata	Pitanja o Sabatu	Čupanje klasja na Sabat
2:23-28	2:23-28	2:23-28	2:23-24	2:23-26
			2:25-26	
			2:27-28	2:27-28

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Isus isceljuje oduzetog čoveka 2:1-12
Isus jede sa grešnicima u Matejevoj kući 2:13-17
Religiozne vođe pitaju Isusa o postu 2:18-22
Trganje klasja na subotu 2:23-28

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Odeljak 2:1-3:6 obuhvata četiri incidenta tokom Isusovog propovedničkog puta koji je napomenut u 1:38-39:
  1. izlečenje (2:1-12)
  2. druženje sa društveno neprihvatljivim (2:13-17)
  3. post (2:18-20)
  4. zbrka oko predanja (2:23-38)
- B. Odeljak 2:1-3:6 je literalna celina o porastu protivljenja verskih vođa protiv Isusa, vođa koji nisu želeli da se menja bilo šta. Isus se svesno sukobio sa usmenim predanjem Talmuda kako bi se upustio u teološke debate sa farisejima i ostalim verskim grupama. Primitimo ponavljanje pitanja „zašto“ (st. 7, 16, 18, 24).
- C. Paralele
  1. 2:1-12 — Mt 9:1-8; Lk 5:12-26
  2. 2:13-17 — Mt 9:9-13; Lk 5:27-32
  3. 2:18-22 — Mt 9:14-17; Lk 5:33-39
  4. 2:23-25 — Mt 12:1-8; Lk 6:1-5
- D. Isus je došao da objavi svog Oca jer ga je judaizam sakrio mnogim ritualima i pravilima. Markovo evanđelje nam otkriva da Isus nije štedeo verske vođe, da se sukobljavao sa njima u želji da im predoči koliko su puni predrasuda i samonametnutih ograničenja. U tim polemikama imamo jasno oslikanu razliku između rabinskog judaizma i Isusove slobode Novog zaveta, slobode prave vere.
  1. Isus ima autoritet da oprašta grehe (2:1-12)
  2. Neophodnost posta (2:18-22)
  3. Neophodnost držanja subotnjih pravila (2:23-28)
  4. Neophodnost ceremonijalnih zakona (7:1-8)
  5. Pitanje razvoda (10:2-9)
  6. Plaćanje poreza Rimu (12:13-17)
  7. Priroda vaskrsenja (12:18-27)
  8. Najveća zapovest (12:28-34)

Tumačenje reči i izraza

“Posle nekoliko dana, Isus se vratio u Kafernaum. Ljudi su to dočuli, pa su se u tolikom broju sjatili u kuću gde je Isus bio, da ni pred vratima više nije bilo mesta. Isus im je onda objavljivao svoje učenje. U to dođu četvorica ljudi noseći jednog oduzetog čoveka. Pošto zbog mnoštva sveta nisu mogli da ga donesu pred Isusa, napravili su otvor na krovu iznad mesta gde je bio Isus, kroz koji su spustili nosila na kojima je ležao oduzeti. Kada je Isus video kolika je njihova vera, reče oduzetome: “Sinko, opraštaju ti se gresi.”

Tu su sedeli i neki od znalaca Svetog pisma i razmišljali u sebi: “Šta to ovaj priča? On vređa Boga! Ko može opraštati grehe osim samoga Boga?”

Isus je svojim duhom odmah proniknuo njihovo umovanje, pa ih je upitao: “Zašto ovako razmišljate u sebi?” Šta mislite, da li je lakše reći oduzetome: “Tvoji gresi su oprosteni”, ili: “Ustani, uzmi svoja nosila i hodaj?” “Ali, da znate: Sin Čovečiji ima moć da oprašta grehe na zemlji.” Onda reče oduzetome: “Tebi kažem: ustani, uzmi svoja nosila i idi svojoj kući!” Oduzeti se istog trenutka podiže i na očigled sveg naroda uze svoja nosila i ode. Zadivljeni time, ljudi su slavili Boga i govorili: “Ovo još nikada nismo videli!”

Mk 2:1-12

2:1 „Kafernaum“ Selo je dobilo ime po Naumu – „Naumovo selo“. Kada ga je neverstvo Nazarećana odbilo, Isus je u ovom galilejskom mestu našao novi dom (Mt 4:13) i novu bazu svoje misije. Kafernaum je bio na glavnom karavanskom putu od Damaska do Egipta.

- **„Ljudi su to dočuli“** Isusov ugled je naglo rastao i mnogi su hrlili da ga vide i čuju (bolesni, radoznali, iskreni bogotragaoici, verske vođe...) Upravo zato se njegove reči tiču različitih grupa ljudi u mnoštvu koje ga je pratilo. Ipak, nije nam uvek jasno kome se tačno obraća.
- **„... u kuću gde je Isus bio“** Ne znamo da li je reč o iznajmljenom prostoru, o Marijinoj ili o Petrovoj kući.

2:2 „u tolikom broju“ Otvorena vrata kulture Bliskog istoka su znak dobrodošlice svima koji žele da uđu.

- **„da ni pred vratima više nije bilo mesta“** Koliki god da su bili i kuća i okućnica, nije bilo dovoljno prostora za sve radoznale.
- **„Isus im je onda objavljivao svoje učenje“** Imperfekt indikativ može da znači: (1) početak delovanja; (2) ponavljanje radnje. Doslovno „kazivaše im reč“, poruku koji je otpočeo u 1:14-15 i koja je uvek ista ma koliko da su mu dela i znakovi različiti.

2:3 „jednog oduzetog čoveka“ Pojam „oduzet“ je sačinjen od prideva „mlitav“ i predloga „sa strane“, što nam daje sliku osobe koja je doživela šlog i ostala delimično paralizovana. Isus deluje iz dva razloga: (1) da ispuni mesijansko proroštvo Isa 61:6; (2) da objavi svoje božanstvo i vlast opraštanja greha. Za one koji su tada imali bistro duhovno oko nije bilo zabune oko pitanja ko je ovaj čovek!

2:4 „napravili su otvor na krovu“ Na ravan krov moglo je da se popne sa ulice. U ona vremena ljudi su se družili po takvim ravnim krovovima. Nije preteško raskopati masu slepljenog blata i pruća. Istina, Lk 5:19 spominje „crepove“, ali i oni su u svakom slučaju bili od materijala koji se mogao raskopati. Možemo samo da zamišljamo tu scenu!? U sred poučavanja komadi krova i prašine padaju po Isusu i stisnutim ljudima!

- **„nosila“** Jednostavna prostirka od slame na kojoj se spavalo.

2:5 „Kada je Isus video kolika je njihova vera“ Isus je video veru ovih ljudi, bolesnikovih prijatelja kao i veru samog oduzetog čoveka, i delovao je na osnovu njihove vere.

- **“Sinko, opraštaju ti se gresi”** Isus najverovatnije namerno provocira verske vođe koji su sve to posmatrali, ali i ohrabruje veru bolesnoga. Jevreji su verovali da gresi izazivaju bolesti (Jov; Jn 9:2; Jak 5:15-16). Verovatno je i oduzeti čovek mislio isto o sebi, o svojoj bolesti i gresima. Manuskript UBS4 ovde ima glagol u prezent pasivu, a neki drugi tekstovi u perfekt pasivu (P88, A, C, D, L, W), što je slučaj sa Lk 5:20. Opet, Mt 9:2 je prema MS B prepisu u prezent pasivu. Teško je zaključiti koje glagolsko vreme je izvornije.

2:6 „Tu su sedeli i neki od znalaca Svetog pisma“ Bili su stručnjaci za usmeno predanje i pisani Zakon. Moguće da je ova grupa bila (1) zvanična delagecija iz Jerusalima koja je dobila zadatak da pomno prati Isusa; (2) lokalni tumači jevrejske tradicije, rabini iz okoline. Verovatno su došli ranije da se smeste, a možda su zahtevali najbolja mesta s obzirom na svoj status. Vidi Posebnu temu „Pismoznanci“ u 1:22

- **„razmišljali u sebi“** Ovde imamo teološko pitanje: Da li je Isus čitao njihove misli, što bi bila još jedna manifestacija njegovog božanstva (1 Sam 16:7; Ps 7:9; 139:1-4; Pri 16:2; 21:2; 24:12; Jer 11:20; 17:10; 20:12; Lk 16:15; Dl 15:8; Jev 4:12), ili se oslanjao na dobro poznavanje njihove tradicije i tako znao šta razmišljaju?
Rabini su tumačili Isa 11:3 kao Mesijinu vlast i moć da vidi ljudska srca. U svakom slučaju Isus ovim još jednom potvrđuje ko je.

Posebna tema: Srce

Grčki pojam *kardia* se koristi u Septuaginti i NZ kao prevod jevrejskog *lēb*. Koristi se na više načina:

1. Srce je vrelo fizičkog života i slika je – metafora ličnosti (Dl 14:17; 2 Kor 3:2-3; Jak 5:5).
2. Srce je središte duhovnog – moralnog života.
  - a) Bog poznaje srce (Lk 16:15; Rim 8:27; 1 Kor 14:25; 1 Sol 2:4; Otk 2:23).
  - b) srce je centar duhovnosti svih ljudi (Mt 15:18-19; 18:35; Rim 6:17; 1 Tim 1:5; 2 Tim 2:22; 1 Pet 1:22).
3. Srce je središte misaonog života (intelekt, Mt 13:15; 24:48; Dl 7:23; 16:14; 28:2 7; Rim 1:21; 10:6; 16:18; 2 Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jak 1:26; 2 Pet 1:19; Otk 18:7; sinonim za um 2Kor 3:14-15; Fil: 4:7).
4. Srce je središte svih naših htenja (Dl 5:4; 11:23; 1 Kor 4:5; 7:37; 2 Kor 9:7).
5. Srce je središte svih naših osećanja (Mt 5:28; Dl 2:26,37; 7:54; 21:13; Rim 1:24; 2 Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Fil 1:7)
6. Srce je posebno mesto u kome deluje Duh (Rim 5:5; 2Kor 1:22; Gal 4:6 [Hrist u našem srcu Ef 3:17]).
7. Srce je slika čitave osobe (Mt 22:37 kao citat Pnz 6:5). Sve misli, motivi i delovanja se pripisuju srcu, kao nekoj osobi. To posebno vidimo u SZ:
  - a) Post 6:6; 8:21 “Pokaja se Gospod... bi mu žao u srcu” (Os 11:8-9).
  - b) Pnz 4:29; 6:5 “celim srcem, celom dušom”.
  - c) Pnz 10:16 “neobrezana srca” (Rim 2:29).
  - d) Jez 18: 31-32 “novo srce”.
  - e) Jez 36:26 “novo srce” kao suprotnost “srcu kamenom”.

2:7 „On vređa Boga!“ „Šta ovaj tako huli na Boga“ (Vuk) Hula – grč. „blasfemia“ je strašni greh zbog koga se prema Zakonu počinilac kamenovao (Lev 24:16). Da nije to što jeste – Bog - Isus bi zaista bio kriv. Ovakav dokaz božanstva je sve drugo samo ne suptilno iskazivanje nebeske sile i autoriteta.

- **„Ko može opraštati grehe osim samoga Boga?“** Isusovo propovedanje pokajanja i vere (1:14-15) podrazumeva ogrehevljenost čitavog čovečanstva, pa i Božijeg zavetnog naroda (Rim 3:9-18). Greh je opaka duhovna stvarnost koja ne obuhvata tek određene pojedince određenog vremena. Ljudska grešnost je večna eshatološka istina. Isus je došao da nas spasi od sile i posledica greha (Mk 10:45; 2 Kor 5:21).

Istina je da samo Bog može da oprostí ono što je u prvom redu okrenuto protiv njega (Post 20:6; 39:9; 2 Sam 12:13; Ps 41:4; 51:4). Knjiga proroka Isaije prožima čitavo Markovo evanđelje, a prednjače stihovi o Novom dobu i oprostjenju: 1:18; 33:24; 38:17; 43:25; 44:22. Oprostjenje je još jedna Mesijina kolosalna odlika.

2:8.12 “Odmah” Vidi 1:10

- **„Isus je ... proniknuo“** Vidi 2:7

- **„svojim duhom“** Grčki velikoslovni manuskripti nemaju:

1. razmak između reči
2. interpunkciju
3. velika slova (sva su velika!)
4. podelu na stihove i poglavlja

Samo prema kontekstu možemo da odredimo gde završava jedna i gde započinje druga rečenica. Velika slova su se najčešće koristila za:

1. imena božanstva
2. imena mesta
3. imena ljudi

Pojam „duh“ može da se odnosi na:

1. Svetog Duha (1:5)
2. ljudsku svest, ličnost (8:12; 14:38)
3. duhovna bića (nečisti duhovi 1:23)

U ovom kontekstu „duh“ označava Isusa kao osobu.

Ja lično ne verujem u „trihotomiju“, teološku ideju koja u čoveku vidi telo, dušu i duh (na osnovu 1 Sol 5:23). Oni koji zastupaju ovo učenje najčešće svoju teološku pretpostavku pretvaraju u hermeneutičko pravilo i njime tumače biblijske tekstove. U svakom slučaju sve kategorije ljudskog bića čine nedeljivu celinu s kojom Bog komunicira. Naše biće je celovito (Post 2:7). Odlična tumačenja teorija trihotomije, dihotomije i nedeljivosti čoveka vidi u Frank Stagg's *Polarities of Man's Existence in a Biblical Perspective* & Millard J. Erickson's *Christian Theology* (drugo izdanje), str. 538-557.

2:9,11 „... ustani, uzmi svoja nosila i idi svojoj kući!“ Dva aorist imperativa sledi prezent imperativ. Izlečenje je bilo trenutno i trajno. Tri su razloga:

1. Isus se iskreno brinuo za potrebe ovog čoveka i nagradio je njegovu veru i veru njegovih prijatelja.
2. Isus je ovim čudom poučio svoje učenike o tome ko je i koja je njegova misija.
3. Isus je nastavio dijalog sa verkim vođama.

Pred pismoznancima je izbor: Da veruju u Isusa ili da odbace njegovu moć i autoritet?

2:10 „Sin čovečiji“ Pojam koji potiče iz SZ (Jez 2:1; Ps 8:4) osnovnog rečničkog značenja „ljudsko biće“. Ipak, u Dan 7:13 se koristi u posebnom kontekstu koji podrazumeva božanstvo i čoveštvo u jednom biću, te tako postaje nova eshatološka kraljevska titula (Mk 8:38; 9:9; 13:26; 14:26). Isus je svesno odobrio ovu titulu za sebe. U njoj nije bilo nacionalizma, ekskluzivizma i ratoborstva. Očigledno je smatrao da „Sin čovečiji“ najbolje iskazuje njegovu dvojaku prirodu – božansku i ljudsku – kao potpuni Bog i potpuni čovek (1Jn 4:1-3), i najrađe se njome predstavljao. Čak trinaest puta srećemo ovaj izraz kod Marka (najčešće u kontekstu stradanja: 8:31; 9:12,31; 10:33,45; 14:21,41).

- **“Ali, da znate: Sin Čovečiji ima moć da oprašta grehe na zemlji.”** Isus je učinio ovo čudo kako bi pismoznancima pokazao ko je. Pitanje njegovog autoriteta (grčko „*ekssusia*“) postaće ključno pitanje među njima. Naime, nisu mogli da poreknu Isusovu silu, ali su je zato pripisali demonima i samom Sotoni (Mt 10:25; 12:24-29; Lk 11:14-22).

2:12 „Zadivljeni time, ljudi su slavili Boga“ Nisu se divili zbog čuda ozdravljenja, koje su već videli, već zbog opraštanja greha! Pismoznanci i fariseji su dobili svoj znak. Isus im je jasno i glasno pokazao ko je i kakvu silu ima. Samo, nisam siguran da su oni bili deo mnoštva onih koji su „slavili Boga“.

“Isus je ponovo otišao do obale Galilejskog jezera. Veliko mnoštvo ljudi je krenulo za njim i on ih je tada poučavao. Jednom je u prolazu opazio Levija, Alfejevog sina, poreznika, kako sedi na mestu za prikupljanje poreza. Isus mu reče: “Pođi za mnom!” Levije ustade i pođe za Isusom.”

Mk 2:13-14

2:13 „Veliko mnoštvo ljudi je krenulo za njim i on ih je tada poučavao“ Oba glagola su u imperfektu. Isus je uvek imao vremena za ovo dvoje – da se brine o ljudima i poučava ih. Upravo zato su ga voleli najobičniji ljudi. Bio je tako drugačiji od strogih, osuđivačkih, bahatih verskih vođa.

2:14 „Levi“ Tipično jevrejsko ime koje znači „sapatnik, drug“. Levi je jedno od Izraelskih plemena. Možda je sam Isus promenio ime ovo čoveku u „Matej“, što znači „dar od JHVH“ (3:18; Mt9:9). Možda je poput apostola Pavla dobio oba imena kad se rodio.

- **„kako sedi na mestu za prikupljanje poreza“** Jevreji nijedno zanimanje nisu tako prezirali kao ovo! Poreznici su sakupljali novac za Rim. Okupator je od domaćih ljudi birao najpouzdanije da u svom narodu haraće porez na sva dobra. Irod Antipa je takođe uzimao deo od ovog poreza. Poreznici su sami sebi određivali platu, a ona je bila onolika koliko bi im preteklo od obaveznog iznosa koji bi predali rimskim vlastima. Nije bilo nečasnijeg i nepoštenijeg zanimanja jer su poreznici varali kad god i gde god bi mogli. Levi je najverovatnije ubirao porez na izvoz ribe.
- **„Pođi za mnom“** Glagol je u prezent imperativu. Ovo je zvaničan poziv na učenje (1:17,20). Rabini su obavezivali svoje učenike da se vežu za Zakon, ali Isus poziva svoje sledbenike da se vežu jedino za njega. On je put spasenja, a ne ljudsko održavanje Mojsijevih zapovesti (pa ni Talmuda). Pokajanje nije u okretanju leđa Mojsijevom zakonu već u okretanju ka Isusu koji je Mesija poslan od JHVH. Upravo zato Isus nije odbacio zakon već ga je poštovao i ispunjavao na ispravan način (Mt 5:17-48). Spasenje je Osoba a ne puko recitovanje „Veruju“ ili strogi kodeks ponašanja. Upravo ovo istine su najveće bojno polje na kome se Isus sukobio sa verskim vođama. O ovome dobro piše Robert H. Stein u *The Method and Message of Jesus' Teachings*: „Iako pojam *totalitaran* ima negativan prizvuk, Arbibald M. Hanter mu daje plemenitije značenje kada tvrdi da je Isus od svojih sledbenika očekivao baš takvu privrženost – totalnu! Iz usta bilo koga drugog reči „pođi za mnom“ bi zvučale nezdravo egomanijački. Ali, samo Isus može da pozove sav svet oko sebe i sudbinu svakog pojedinca učini zavisnom od ličnog odgovora, od prihvatanja ili odbacivanja. Isus svima kaže da je njihova sudbina određena prema njemu koji ih poziva k sebi. Odbacivanje nam donosi večnu osudu a prihvatanje nam donosi Božije prihvatanje. Ove reči pokazuju da Isus u sebi vidi epicentar istorije i spasenja. Mudar je onaj ko mu se odazove i izbegne pravedni sud. Nerazuman je svako ko se ogлуši na njegov poziv i propadne. Jer, njegove su reči jedini pouzdani temelj na kome možemo da gradimo sve svoje (Mt 7:24-27).“ (str. 118).

Kasnije je Isus obedovao u Levijevoj kući. Tu je bilo i mnogo poreznika i grešnika koji su obedovali zajedno sa njim i njegovim učenicima. Neki od znalaca Svetog pisma koji su bili fariseji, videvši da Isus obeduje sa grešnicima i poreznicima, upitaše njegove učenike: “Zar on jede sa grešnicima i poreznicima?”

Kada je to Isus čuo, odgovorio im je: “Nije zdravima potreban lekar nego bolesnima. Ja nisam došao da pozovem pravednike da se pokaju, već grešnike.”

Mk 2:15-17

2:15 „Kasnije je Isus obedovao u Levijevoj kući“ I Lk 5:29 ističe da je to bila baš Levijeva kuća. Isus je jeo sa ljudima koje su svi prezirali, kako u društvenom tako i u religioznom smislu, jer je želeo da ih potakne na razgovore o duhovnosti. Takvi ljudi su ga najviše sledili jer je bio sasvim drugačiji od samopravednih verskih vođa. Obed je u ona daleka vremena na drevnom Bliskom istoku bio poseban čin međusobnog uvažavanja i prihvatanja. Tada se oko niskih stolova u obliku potkovice sedelo na rimski način -poluležeći, nogu povijenih u stranu, nalakčeno na levu ruku. U svom poznatom delu „Isusove euharistijske reči“, Joakim Jermijas piše da se Isus nije striktno pridržavao ni tog običaja, osim možda u dane velikih praznika (str. 20-21). Posebno je bio zanimljiv običaj posmatrača sa strane. Naime, svi koji nisu bili pozvani na obed, mogli su da budu iza gostiju, na prozorima, u dvorištu, kako bi posmatrali i slušali.

Dobro je sledeće pitanje: Koliko je eshatološke simbolike u ovom kontekstu? Da li su praznici slika Mesijine svadbe na koju su pozvani svi prezreni (Mt 8:11; Lk 13:29), posebno u svetlu Isa 59:15b-21? Ako jesu, onda je i ovaj obed znak večnog slavlja koje nam dolazi sa Carstvom. Grešnici su obnovljeni i sada i za večnost! Svako je dobrodošao na to slavlje, svi grešnici, čak i SZ zavetni narod (Rim 3:9-18).

- **„... i grešnika“** Misli se na sve koji se striktno nisu pridržavali svih detalja usmenog predanja, tj. Talmuda. Pismoznanci su često omalovažavali običan narod ovim izrazom koji znači i „primitivci“. Takve nisu rado primali ni u sinagoge.
- **„... i njegovim učenicima“** Izabrana grupa ljudi koja je bila svedok svih Isusovih reči i dela. Vrlo često sve što se dešavalo bilo je samo zbog njih, a oni su brižljivo pamtili, kasnije beležili i objašnjavali Gospodnje reči i dela.
- **“A bilo ih je dosta koji su krenuli za njim”** (Birviš; Bakotić; Vuk) Čudna je gramatika ove rečenice na izvornom jeziku, ali se svakako misli na „grešnike“ a ne na „učenike“.

2:16 „Neki od znalaca Svetog pisma koji su bili fariseji“ Među „znalcima Svetog pisma“ bilo je više religiozno-političkih partija. Jedni od njih su bili fariseji. Zapravo, oni su u Isusovo vreme bili veoma brojna i jaka misaona struja, teološka škola judaizma koja se pojavila i razvila u doba Makeveja. Bili su iskreni i fanatično predani u svom nastojanju da se do detalja drže predanja Talmuda (zbirka usmene tradicije).

Posebna tema: Fariseji

- I. Koreni imena:
  - A. „Odvojen“. Sam pokret datira od vremena Makaveja (najprihvaćenija teorija).
  - B. „Podeljeni“. I ovo je značenje istog rečničkog korena. Neki tvrde da je bolje značenje „tumač“, „upravitelj“ (2 Tim 2:15).
  - C. „Persijac“. Ovo značenje se dobija iz aramejskog korena reči. Naime, neke važne farisejske doktrine su zajedničke i dualizmu persijskog zoroastranijanzma.
- II. Fariseji su nastali i razvili se tokom perioda Makaveja. Njihovi prethodnici su bili „*Hasidimi*“ - „pobožni“. Inače, nekoliko radikalnih grupa je nastalo kao reakcija na jelinistički period Antioha IV Epifana. Fariseje prvi pominje istoričar Josif Flavije u

svojim „Starinama“ (8.5.1-3).

III. Osnovna učenja:

- A. Mesija dolazi. Ova doktrina je nastala pod uticajem vanbiblijske jevrejske apokalpitike, poput 1. Enohove.
- B. Bog deluje u svakodnevic. Ovo je sušta suprotnost učenju Sadukeja. Naime, mnogo od njihovih učenja su čista teološka suprotnost sadukejskim doktrinama.
- C. Naglašen ovozemaljski život, što uključuje već ovde, na zemlji, nagradu i/ili kaznu (Dan 12.2).
- D. Autoritet SZ i usmenog predanja (Talmud). Fariseji su predano držali SZ zapovesti onako kako su ih tumačili i sami primenjivali razni rabinski autoriteti (Šamai - konzervativac; Hilel - liberal). Mnoge rasprave o značenju svetih tekstova su konačno zapisane u dva oblika: vavilonski Talmud i nedovršeni palestinski Talmud. Verovalo se da je sam Mojsije dobio ova usmena tumačenja na Sinaju. Istorijski, ovo tumačenja je počelo sa Jezdrom i ljudima u „Velikoj sinagogi“ (kasnije prozvanoj Sinedrion).
- E. Vrlo razvijena angelologija. U ovo spadaju učenja i o dobrim i o lošim bićima. I ova ideja se razvila pod uticajem persijskog dualizma i vankanonske apokalpitike.

2:16 “Zar on jede sa grešnicima i poreznicima?” Iz njihove zapanjenosti je očigledno da se radilo o redovnoj praksi a ne o izuzetku (Lk 5:29; 7:34; 15:1-2). To je bilo nedopustivo skandalozno za samopavednu versku elitu.

2:17 “Nije zdravima potreban lekar nego bolesnima“ Oni koji su duboko svesni svojih potreba znaju šta je prava vera (Mt 5:3-4). Isus rado želi da takvima bude prijatelj i lekar (Lk 7:34; 19:10).

- **“Ja nisam došao da pozovem pravednike da se pokaju, već grešnike.”** Moguće je da se Isus služi ironijom, poput 7:19. Ovo svakako ne znači da su verske vođe bili pravedni (Mt 5:20), da im nije bilo potrebno pokajanje, već da se Isusova poruka (1:14-15) više tiče onih koji su svesni svojih duhovnih potreba. Gospod se u svojim naučavanjima često služio poslovicama (2:17,21,22,27; 3:27; 4:21,22,25; 7:15; 8:35,36,37; 9:40,50; 10:25,27,31,43-44). Niko nije sleplji od onih koji misle da vide! *Textus Receptus* na kraju rečenice dodaje “da se pokaju”, sledeći paralelan tekst Lk 5:32 i Vizantijski manuskript. Ali, te verijante nema ni u kritičkom aparatu UBS4 teksta.

“Jednom prilikom su Jovanovi učenici i fariseji postili. Neki ljudi dođu k Isusu i upitaju ga: “Zašto Jovanovi učenici i učenici fariseja poste, a tvoji učenici ne poste?”

Isus im odgovori: “Zar mogu svatovi postiti, dok je mladoženja sa njima? Sve dok je on sa njima, oni neće postiti. Ipak, doći će vreme kada će im mladoženja biti otet. Tog dana će postiti.”

Mk 2:18-20

2:18 „postili“ Fariseji i Krstiteljevi učenici su ponikli u kulturi koja je praktikovala post dva puta sedmično, ponedeljekom i četvrtkom (Lk 18:12). Mojsijev zakon je propisivao jedan posni period godišnje, na praznik Dana očišćenja (Lev 16). Nažalost, taj dvosedmični post postao je osnova razvoju kasnijeg tradicionalizma (Zah 7-8). Tako je post odavno izgubio svoju duhovnu vrednost, postavši obaveza i svrha samom sebi (Mt 6:16-18).

Posebna tema: Post

NZ nigde ne zapoveda post, ali se od Isusovih učenika očekuje da poste u odgovarajuće vreme (Mt 6:16-17; 9:15; Mk 2:19; Lk 5:35). Pavilan post nam je opisan u Isa 58 a i Isus je postio (Mt 4:2). Postila je i rana crkva (Dl 13:2-3; 14:23; 2 Kor 6:5; 11:27). Za post su najvažniji motivi i stav; vreme; a dužina i učestalost su stvar izbora. SZ način posta se ne zahteva od NZ vernika (Dl 15:19-29). Post nije dokaz ničije duhovnosti već način približavanja Bogu i način traženja njegovog vođstva. Kao takav post nam pomaže u duhovnosti. Sklonost rane crkve prema asketizmu nagnala je prepisivače da u nekoliko biblijskih stihova dodaju „post“ (Mk 17:21; Mk 9:29; Dl 10:30; 1 Kor 7:5). Više o ovom pitanju vidi u Bruce Metzgerov *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (United Bible Societies).

- „**Neki ljudi dođu**“ Odeljak započinje izjavom da su fariseji i Krstiteljevi učenici postili u određenim prilikama. Ta praksa je bila dobro poznata nekima koji nisu propustili priliku da pitaju Isusa o tome.

2:19 Gramatična konstrukcija pretpostavlja odrečan odgovor.

- „**mladoženja**“ Poznata SZ slika. Sam JHVH je mladoženja Izraelu, svojoj mladoj, a u istom kontesktu je i Isus mladoženja svojoj crkvi (Ef 5:23-32). Vreme „otimanje mladoženje“ se odnosi na razdvojenost.

Pred tumačima su dva izbora. Prvo, sve ovo možemo da shvatimo kao kulturnu metaforu o vremenu radosti koje venčanja i svadbe donose. Svako zna da nema posta na veseljima! Drugo, reč je o paraboli Isusovog ovozemaljskog vremena koje će prekinuti raspeće. Marko – pisar apostola Petra – je dobro svestan šta ova slika znači. Naime, u judaizmu „mladoženja“ nije slika Mesije već Božijeg Carstva. Da li je onda ipak reč o Isusovoj smrti? On je svojim delima i porukama jasno objavio da je Mesija (egzorcizmi, izlečenja, opraštanja greha). Ipak, Mesijanska tajna ovog evanđelja pokazuje da su mnogi bili zbunjeni. Jezik i implikacije parabole (st. 21-22) čine čitav kontekst eshatološki pobeđničkim (mladoženja umire ali Božiji Sin se vraća i zauvek ostaje). Između smrti i povratka (mesijanske svadbe), njegovi će učenici postiti u odgovarajuće vreme i na primereni način.

2:20 „**biti otet**“ Moguća aluzija na Isa 53:8 prema LXX prevodu. Petar je nakon Isusovog raspeća, vaskrsenja i vaznesenja dobro razumeo značenje Isa 53.

- „**Tog dana će postiti**“ Ovo je izjavna a ne zapovedna rečenica. Isus ne naređuje već opisuje ono što će da se dogodi.

“Niko ne krpi staru odeću zakrpom od nove, pranjem još neskupljene tkanine. U tom slučaju nova zakrpa dere staru tkaninu i nastaje veća poderotina. Takođe, niko ne uliva novo vino u stare mehove, jer će stari mehovi popucati od vrenja novoga vina, pa će tako propasti i mehovi i vino. Zato, novo vino ide u nove mehove.”

Mk 2:21-22

2:21 Poznata istina sročena u poslovicu.

2:22 „... mehove“ Mehovi su se u ono vreme pravili od kozje kože, a u njima su se čuvale najrazličitije tečnosti. Novi mehovi su bili elastični a stari krti i nesigurni zbog procesa fermentacije novog vina. Judaizma nije bio u stanju da prihvati Isusove primedbe i poglede i zato mora da bude odbačen kao neupotrebljiv. Došlo je vreme NZ u Isusu (Jer 31:31-34; Jez 36:22-38) i ništa više ne može da ostane isto.

Nekoliko je grčkih varijanti tekstova vezanih za ovaj stih. Neki od njih su paralelni sa Mt 9:17 i Lk 5:37-38. Markov jezgrovit stil opisanja ovih događaja naveo je prepisivače u kušnju da ga malo

objasne. Primitimo nekoliko metaforičnih titula za Isusa u ovom kontekstu: (1) lekar, st. 17; (2) mladoženja, st. 19; (3) novo vino, st. 21-22; (4) gospodar subote, st. 28.

- „propasti“ Vidi posebnu temu *Apollumi* 3:6

“Jedne subote je Isus prolazio kroz žitna polja. Njegovi učenici su idući trgali klasje. Fariseji upitaše Isusa: “Pogledaj samo! Zašto tvoji učenici rade ono što ne sme da se radi subotom?”

Isus uzvrat: “Zar niste čitali šta je David učinio kada se našao u oskudici i kada su on i njegovi pratioci ogladneli?” On je za vreme prvosveštenika Avijatra ušao u dom Božiji i jeo posvećene hlebove. Po Zakonu, niko ne sme da jede ovaj hleb osim sveštenika, a David ga je dao čak i svojim pratiocima.

Čovek nije stvoren da bi služio suboti, već je subota ustanovljena da bi služila čoveku. Uostalom, Sin Čovečiji ima vrhovnu vlast da odlučuje šta treba činiti subotom.”

Mk 2:23-28

2:23 “Jedne subote je Isus prolazio kroz žitna polja“ Gradovi i sela su u ono doba bili okruženi poljima kroz koje su vodile staze. Najčešće su to bila polja žita i ječma.

2:24 “Zašto tvoji učenici rade ono što ne sme da se radi subotom?” Za fariseje je postupak učenika bio poput: (1) žetve; (2) vejanja; (3) spremanja hrane subotom, tj. svega onoga što je zabranjivalo predanje zasnovano na Izl 34:21. Ipak, učenici nisu radili ništa što je nezakonito. Trganje klasja nije bilo zabranjeno (Pnz 23:25). Farisejima je problem bio vreme kada su to radili (Post 2:1-3; Izl 20:8-11; 23:12; 31:15; Pnz 5:12-15)! Čini se da su evanđelisti zapisivali Isusove postupke na dan Sabata kako bi pokazali (1) kontroverze koje je pokretao; (2) da za svoja dela nije razlikovao dane, pa ni subotu.

2:25-28 Ove čuvene Gospodnje reči beleži samo Marko. Isus ima autoritet da reinterpretira nasledeno shvatanje SZ (Mt 5:17-48). To je još jedan moćni znak Isusovog mesijanstva.

2:25 Rečenica je tako gramatički postavljena da pretpostavlja odrečan odgovor. Isus misli na događaj opisan u 1 Sam 21, što je tek jedan od mnogih SZ primera koje je rado navodio (2:25-26; 4:12; 10:6-8,19; 12:26,29-30,36).

2:26 Misli se na stol iz Šatora sastanka iz mesta Nod.

- „Avijatar“ Između 1 Sam 21:1 i 2 Sam 8:17, kao i 1 Dnv 18:16 postoji istorijska neusaglašenost. Da li je reč o Avijateru ili Avimelehu? (1) I otac i sin su nazvani Prvosveštenikom; (2) Isus se služi predlogom „*epi*“ u genitivu – „za vreme Avijatara“ (Dl 11:28; Jev 1:2). Znamo da je nakon ovog događaja kralj Saul ubio Avimeleha a da je Avijatar pobjegao kod Davida (1 Sam 22:11-23). Kasnije je zajedno sa Sadokom postao jedan od cenjenih Prvosveštenika.

Ovo je primer problema koji ne možemo da objasnimo, da rešimo. Ovde nemamo brojne starogrčke manuskripte. Stručnjaci smatraju da je reč o prepisivačkoj greški koja je ušla u drevni spis. Svakako, to je spekulacija, ali jedno smeta mnogima: Isus pogrešno citira SZ istoriju onima – farisejima – koje prekoreva za suštinski greh nepoznavanja Pisma.

Evo nekoliko naslova koji se bave konzervativnim stavovima tumačenja tzv. „teških tekstova“:

1. *Hard Sayings of the Bible*, Walter C Kaiser, Jr., Peter H. Davids, F. F. Bruce & Manfred T. Branch.
2. *Encyclopedia of Bible Difficulties*, Gleason L. Archer.
3. *Answers to Questions*, F. F. Bruce.

- **„posvećene hlebove“** Svaki hleb je težio oko tri kilograma! Na posvećenom stolu ih je bilo dvanaest. Oni su se menjali svake sedmice kao znak JHVH brige za Izrael. Samo su sveštenici imali pravo da ih jedu (Izl 25:23-28; Lev 24:5-9). Ali sam Bog je načinio izuzetak od svog pravila. Isus ovde nastupa kao onaj koji ima ista prava sa Davidom, koji tek što nije seo na presto; ali i ista prava kao i Prvosveštenik!

2:27 Subotnja pravila su postala važnija od svega drugog. Tradicijao državanja dana odmora postala je suština cele vere, umesto ljubavi prema bogolikom čoveku. Ceremonije i rituali su zamenili odnose. Ljubav je ustuknula pred zaslugama a predanje se nametnulo izvornim Božijim naumima (Isa 29:13; Kol 2:16-23). Kako udovoljiti Bogu? Uzimimo primer žrtve, kao odlične SZ analogije. Bog je osmislio kako će ljudi da rešavaju problem svog greha, problem pokidane veze sa njim kao Stvoriteljem. Kako? Žrtvovanjem! Ali, sve se pretvorilo i rituale i fanatično detaljnu liturgiju. Tako je bilo i sa subotnjim zakonima! Sluga je postao gospodar a gospodar sluga (zakon je osmišljen da služi čoveku).

S jedne strane sve tri izjave u st. 27-28 su paralelene jer govore o čoveku. Izraz „Sin Čovečiji“ u st. 28 je idiom za „ljudsku osobu“ („Sin Adamov“ Ps 8:4; Jez 2:1). Isus je namerno nazivao sebe na ovaj način. Isus – Čovek, koji je ostvario najveće moguće ljudsko dostojanstvo i dosegno najveće ljudske ciljeve! Bog je u njemu postao jedan od nas – za nas! Zato je čovek važniji od bilo koje religijske tradicije. Bog je za nas, za svakog ponaosob i za čitavo čovečanstvo.

2:28 „Sin Čovečiji“ Vidi 2:10

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Kojim metaforama Isus opisuje sebe u st. 17, 19, 21-22, 28?
2. Zašto su verske vođe bile toliko neprijateljski raspoložene prema Isusovom naučavanju?
3. Zašto je Isus za učenika pozvao Levija, nekoga ko je bio toliko omražen?
4. U kakvom su odnosu Isusovo naučavanje i jevrejska usmena predaja?
5. Zašto post nije stalni deo našeg bogoslužjenja i odnosa sa Bogom?
6. Šta je centralna istina Isusovih parabola u st. 19-22?
7. Da li Isusovu postupci, opisani u st 19-22, pokazuju njegovu ravnodušnost za ceremonijalni zakon, ili je reč o nečemu drugom?
8. Koji je vaš stav o istorijskoj greški u st. 26?
9. Koliko je st. 27 danas relevantan?

Marko 3

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

Čovek sa osušenom rukom	Isceljenje na Sabat	Isus i zakoni Sabata	Čovek sa osušenom rukom	Isceljenje čoveka sa osušenom rukom
		(2:23-3:6)		
3:1-6	3:1-6		3:1-4a	3:1-6
Mnoštvo kraj jezera	Veliko mnoštvo sledi Isusa	Isceljenja	Mnoštvo kraj jezera	Mnoštvo sledi Isusa
3:7-12	3:7-12	3:7-12	3:7-11	3:7-12
			3:12	
Odabir Dvanaestorice	12 apostola	Odabir Dvanaestorice	Isus izabire dvanaest apostola	Izbor Dvanaestorice
3:13-19	3:13-19	3:13-19a	3:13-15	3:13-19
			3:16-19	
Isus i Velzevul	Ponedeljena kuća ne opstaje	Pitanja o Isusovoj snazi	Isus i Velzevul	Isusova porodica brine za njega
		3:19b-27		
3:20-30	3:20-27		3:20-21	3:20-21
				Optužbe fariseja
			3:22	3:22-27
			3:23-26	
			3:27	
	Neoprostivi greh			
	3:28-30	3:28-30	3:28-30	3:28-30
Isusova majka i braća	Isusa traže majka i braća		Isusova majka i braća	Isusovi pravi rođaci
3:31-35	3:31-35	3:31-35	3:31-32	3:31-35
			3:33-35	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

Isus leći u subotu 3:1-6

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Narod sledi Isusa 3:7-12

Isus postavlja Dvanaesticu 3:13-19

Verska vođe optužuju Isusa da je pod vlašću Sotone Mk 3:20-30

Isus opisuje svoju pravu porodicu Mk 3:31-35

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

“Isus je ponovo došao u sinagogu. Tu je bio i neki čovek sa usahlom rukom. Bilo je tu i onih koji su pažljivo motrili na Isusa, da bi ga optužili ukoliko bi izlečio čoveka u subotu. Isus reče čoveku sa usahlom rukom: “Stani ovde u sredinu!”

Onda je upitao narod: “Da li je subotom dozvoljeno činiti dobro ili zlo? Spasiti nekome život ili ga oduzeti?” Niko nije rekao ni reč.

Isus ih pogleda s ljutnjom, ožalošćen zbog okorelosti njihovih srca. Onda reče čoveku: “Ispruži svoju ruku!” Čovek ispruži ruku i ruka mu bi isceljena. Tada fariseji iziđoše iz sinagoge i odmah sa irodovcima skovaše zaveru da ubiju Isusa.”

Mk 3:1-6

3:1 „u sinagogu“ Paralelne tekstove imamo u Mt 12:9-14; Lk 6:6-11. Sinagoge su nastale i razvije se u periodu vavilonskog izgnanstva. Probitno su bile okupljališta gde se učilo, molilo, slavilo, gde se Gospod obožavao. U sinagogama su Jevreji iskazivali svoje lokalno pripadništvo judaizmu a u hramu svoje nacionalno pripadništvo.

Isus je redovno odlazio u sinagogu. Tamo, u Nazaretu je učio Sveto pismo i osnove svoje kulture. Bio je živi deo boguslužnja Jevreja I veka.

Zanimljivo je to što Isus sa ciljem pokreće bure polemika u sinagogi na Sabat. Namerno je kršio predanje Talmuda, „predanje starih“, kako bi ušao u teološku debatu sa verskim vođama (kako na lokalnom, tako i na nacionalnom nivou; kako safarisejima tako i sa sadukejima). Najbolji primer ove žive polemike Isusovog učenja o Bogu i tradicionalnim normama imamo u Besedi na gori (Mt 5-7, posebno 5:17-48).

- **„sa usahlom rukom“** Perfekt pasiv particip. Lk 6:6 kaže da je to bila desna ruka, što je ovog čoveka verovatno činilo radno nesposobnim.

3:2 „Bilo je tu i onih koji su pažljivo motrili na Isusa“ Glagol je u imperfektu i naglašava da su verske vođe netremice posmatrale Isusove reakcije.

- **„ukoliko bi“** Uslovna rečenica koja podrazumeva potvrđan odgovor. Jer, Isus je već izlečio čoveka u sinagogi, na dan Sabata, na njihove oči!
- **„da bi ga optužili“** Grčki predlog *hina* snažno ističe cilj, nameru neke radnje. Verske vođe bolesni čovek uopšte nije zanimao. Želeli su da uhvate Isusa u klopku, da ga zateknu u prekršaju neke od subotnih zapovesti, omalovaže ga i odbace. To ime je bio jedini cilj. Gospod je imao više ciljeva: hteo je da pomogne bolesnom čoveku; da nauči svoje sledbenike; da se sukobi sa okoštalom, samopravednom legalističkom tradicijom verskih vođa.

3:3 „Stani ovde u sredinu“ Isus je teatralo postavio čoveka na očigled svih prisutnih.

3:4 Rabini su se maestralno služili veoma razvijenom usmenom predajom Talmuda. Setimo se da je Talmud zbirka tumačenja Mojsijeveg zakona (2:24). Trudili su se da strogo propišu šta se sme a šta ne sme; šta je dozvoljeno a šta zabranjeno da se radi subotom. Hitna pomoć može da sanira ranjenoga, ali ne i da trajno poboljša njegovo zdravlje. Zato Isus i postavlja ovo pitanje prioriteta i proziva običaje i tradiciju koji su postali važniji od čoveka i njegovih potreba. A ovo je srž svakog legalizma.

- „**spasiti**“ Bogati grčki glagol „*sōzō*“ ima dvojaku upotrebu u NZ: (1) oslobođenje od zdravstvenih tegoba, što je u SZ upotreba; (2) duhovno spasenje. U evanđeljima se najčešće sreće prva upotreba (3:4; 8:35a; 15:30-31; 5:23,28,34; 6:56; 10:52), ali u 8:35b; 10:26; 13:13 imamo drugu upotrebu, drugo značenje. Zanimljivo je da Jakov ovaj glagol koristi u dvojakom smislu: prvo u 5,15.20; drugo u 1:21; 2:14; 4:12.
- „**život**“ grčki „*psihē*“ je teško definisati. Odnosi se na:
  1. zemaljski život (3:4; 8:35; 10:45)
  2. naša osećanja i samosvest (12:30; 14:34)
  3. našu duhovnu i večnu svest (8:36.37)Nevolje sa prevodom potiču od upotrebe pojma u Grčkoj filozofiji. Naime, grci su verovali i naučavali da čovek *ima* dušu a Jevreji da čovek *jeste* duša (Post 2:7).

3:5 „Isus ih pogleda s ljutnjom“ Od svih evanđelista Marko nam najuverljivije dočarava Isusova osećanja (1:40-42,43; 3:1-5; 10:13-16,17-22; 14:33-34; 15:34). Rečita tišina i nadmenost verskih vođa razljutili su Isusa! Ovo čudo baca više svetla na njegove reči u 2:27-28.

- „**ožalošćen zbog okorelosti njihovih srca**“ Naglašeni oblik pojma „ožalošćen“ (*lupē*) sa predlogom „*sun*“ srećemo jedino ovde u čitavom NZ. Isus se poistovećuje sa čovekom u nevolji i burno reaguje na krutu beskompromisnost verkih vođa. Oni nisu želeli da vide istinu jer im je bila draža tradicija (Isa 29:13; Kol 2:16-23). Koliko često se to i nama dešava, koliko smo puta okoreli (doslovno „zakrećeni“, Rim 11:25; Ef 4:18). Vidi Posebnu temu „Srce“ u 2:6.
- „**isceljena**“ „Obnovljena“, vraćena u prvobitno stanje. To ukazuje da se čovek nije rodio takav već da je oboleo. Vankanonsko „Evanđelje po Jevrejima“ dodaje da je čovek bio zidar i da se odmah vratio svom zanatu.

3:6 „Tada fariseji iziđoše iz sinagoge“ Lk 6:11 dodaje „besni“, što doslovno znači „izbezumljeni“ (2 Tim 3:9). Vidi više o farisejima u 2:16.

- „**i odmah**“ Vidi više u 1:10
- „**skovaše zaveru**“ Imperfekt ističe radnju koja je otpočela u prošlosti, a čak tri imperfekta u st. 11 naglašavaju isto. Ovo je osnovna jezička odlika ovog glagolskog vremena.
- „**sa irodovcima**“ Konzervativni nacionalisti poput fariseja nisu hteli da imaju bilo šta sa ovom političkom strankom jasne orijentacije, kolaboracionistima okupatora i pristašama omraženog vladara.

Posebna tema: Irodovci

Pojam je izvedenica imena Irod.

- I. Porodica irodovaca:
  - A. Irod Veliki
  - B. Judejski kralj (37.-4. god.),
  - C. Spominje se u Mt 2:1-9; Lk 1:5
  - D. Sinovi Iroda Velikog:

1. Irod Filip (sin Mariamne Simonove)
  - a. Irodijadin muž (4. – 34. god.)
  - b. Spomenut u Mt 14:3; Mk 6:17
2. Irod Filip I (Kleopatrin sin):
  - a. Tetrarh (četverovlasnik) severno i zapadno od Galilejskog jezera (4. – 34. god.)
  - b. Spomenut u Lk 3:1
3. Irod Antipa:
  - a. Tetrarh Galileje i Pereje (4.-39. god.)
  - b. Spomenut u Mt 14:1-12; Mk 6:14,29; Lk 3:1,19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12,15; Dl 4:27; 13:1
4. Arhelaj, Irod etnarh:
  - a. Vladar Judeje, Samarije i Idumeje (4.-6. god)
  - b. Spomenut u Mt 2:22
5. Aristobul (sin Mariamne):
  - (1) Spomenut kao otac Iroda Agripe I koji je bio:
  - (2) Kralj Judeje (37.-44. god.)
  - (3) Spomenut u Dl 12:1-24; 23:35
    - a) Njegov sin je bio Irod Agripa II:
      - Tetrarh severnih područja (50.-70. god.)
      - b) Njegova ćerka je bila Vernika:
        - Ljubavnica njegovog brata
        - Spomenuta u Dl 25:13-26:32
        - c) Njegova ćerka je bila Drusila:
          - Felisova žena
          - Spomenuta u Dl 24:24

II. Irod u Sveotom pismu:

- A. Irod tetrarh (četverovlasnik) se spominje u Mt 14:1; Lk 3:1; 9:7; 13:31; 23:7. Sin je Iroda Velikog čije su carstvo, nakon njegove smrti, podelili sinovi. Ovaj Irod je bio poznat kao Antipa, što je skraćena od Antipater. Vladao je Galilejom i Perejom, što znači da je Isus veliki deo svoje službe činio na teritoriji ovog čoveka, Idumejca čiji je otac takođe bio vladar.
- B. Irodijada je bila ćerka Aristobula, Antipinog rođenog brata. I ona je ranije bila udata za Filipa, Antipinog polubrata. Ali, ovaj Filip nije onaj koji je vladao na severu Galijeje, već onaj koji je živio u Rimu. On i Irodijada su imali jednu ćerku. Kada je Antipa jednom prilikom došao u Rim, Irodijada ga je zavela jer je želela veću političku moć. Zbog toga je on ostavio svoju ženu – Nebetejsku princezu – a ona se razvela od Filipa da bi se venčala sa Antipom. Inače, Irodijada je bila sestra Iroda Agripe (Dl 12).
- C. Iz istorijske knjige Josifa Flavija *Judejske starine* saznajemo da se Irodijadina ćerka zvala Saloma (8:5:4). U to vreme je bila stara između dvanaest i sedamnaest godina, kada ju je majka koristila za svoje ciljeve. Kasnije se udala za Filipa tetrarha, ali je brzo ostala udovica.
- D. Desetak godina nakon što je posekao Krstitelja, Antipa je otišao u Rim na nagovor žene Irodijade. Naime, ona je želela da se domogne titule kralja za svog muža, jer je to isto postao i njen brat, Agripa I. Ali, Agripa je pretekao Antipu pismom optužbi. Pisao je kako je Antipa u tajnom paktu sa Partanima iz Mesopotamije, zakletim neprijateljima Rima. Cezar je poverovao Agripi i proterao Antipu i Irodijadu u Španiju.
- E. Dakle, NZ pominje nekoliko Iroda: Irod Veliki koji je pobio decu u Vitlejemu; Irod Antipa koji je ubio Krstitelja; Irod Agripa I koji je ubio apostola Jakova; Irod Agripa II koji je saslušavao Pavla, prema Delima apostolskim.

- „**da ubiju Isusa**“ Verske vođe su bile silno povređenje ovim izlečenjem na sveti dan odmora, ali nisu videli da je ubistvo kao rešenje bilo kakav problem!? Verovatno su se pozivali na Izl 31:13-17. Čudne stvar se dešavaju kada se u ime Božije i zlo racionalizuje, opravdava. Nema sumnje da je ovo naznaka Isusove smrti koja će nastupiti od ruke istih ovih ljudi.

Posebna tema: Propast, uništenje (*apollumi*).

Pojam ima široko jezičko značenje, što je kod mnogih tumača stvorilo nemalu zabunu u teološkim konceptima večne osude i anihilacije. Osnovno rečničko značenje čine predlog *apo* i glagol *ollumi* - “uništiti, razoriti”.

Ali, muka je sa slikovitim značenjem. Posebno kada otvorimo leksikone. Evo kako o tome govori *Greek-English Lexicon of the New Testament, Based On Semantic Domains*, drugi tom, str. 30. Nekoliko je značenja ovog pojma:

1. uništiti (Mt 10:28; Lk 5:37; Jn 10:10; 17:12; D1 5:37; Rim 9:22).
2. učiniti neupotrebljivim (Mt 10:42).
3. izgubiti (Lk 15:8).
4. zagubiti u prostoru (Lk 15.4).
5. umreti (Mt 10:39).

Poznati Gerhalt Kitel u svom *Theological Dictionary of the New Testament*, tom 1., str 394, predlaže četiri grupe značenja:

1. uništiti, ubiti (Mt 2:13; 27:20; Mk 3:6; 9:22; Lk 6:9; 1 Kor 1:19).
2. izgubiti, trpeti gubitak (Mk 9:41; Lk 15:4,8).
3. nestati (Mt 26:52; Mk 4:38; Lk 11:51; 13:3,5,33; 15:17; Jn 6:12,27; 1 Kor 10:9-10).
4. izgubiti se (Mt 5:29-30; Mk 2:22; Lk 15: 4,6,24,32; 21:18; D1 27:34).

Kitel kaže –

„Uopšte se može primetiti da 2. i 4. značenje odgovara kontekstu Sinoptičkih evanđelja, dok 1. i 3. pripadaju periodu i pismima apostola Pavla i Jovana“ (str. 394). Ipak, zaključak je konfuzan. NZ pisci koriste, na svoj način, skoro čitavu paletu značenja ovog pojma. Slažem se sa mišljenjem Roberta B. Girdlestonea, *Synonyms of the Old Testament*, str. 275-277. On smešta ceo ovaj spektar u dve grupe: Spram onih koji su moralno pokvareni i preostaje im jedino Božiji sud; te spram onih koji u Hristu imaju večni život. Ovi drugi su spaseni, a prvi – popadaju, biće uništeni. Naravno, ne mislim da ih čeka anihilacija. Jer pojam večnosti pripada i životu i smrti, tj. uništenju. Ako je večni život večan, onda je i propast, tj. uništenje nevernika večna. Moramo biti dosledni u tumačenju!

“Isus se sa svojim učenicima povukao na Galilejsko jezero. Pratilo ga je veliko mnoštvo ljudi iz Galileje, Judeje, Jerusalima, Idumeje i s druge strane Jordana, te iz okoline Tira i Sidona. Dolazili su k njemu kad su čuli kakve stvari čini. Isus je rekao učenicima da pripreme neki čamac za njega, da ga narod ne bi ugušio. Budući da je mnoge već iscelio, svi koji su patili od raznih bolesti su se probijali do njega želeći da ga dotaknu. Kada bi opsednuti nečistim duhovima ugledali Isusa, padali bi pred njim, vičući: “Ti si Sin Božiji!” Isus im je strogo zapovedio da ga ne objavljuju.”

Mk 3:7-12

3:7-8 Isusu je postajao sve omiljeniji u narodu, što je dodatno gnevilo verske vođe (Mt 12:15-16; Lk 6:17-19).

- „**Idumeje**“ Područje drevnog Edoma, rodni kraj kralja Iroda.
- „**i s druge strane Jordana**“ Misli se na oblast koja se u to vreme zvala Pereja, na krajeve preko Jordana. To je jedna od tri oblasti u kojima je važio Mojsijev zakon (Judeja, Galileja i područja sa

one strane Jordana). U strogo geografskom smislu to je područje između reka Jabok i Arnon (Amon i Moav, prema SZ).

- „te iz okoline Tira i Sidona“ Misli se na dravno Feničko kraljevstvo.
- „veliko mnoštvo ljudi“ Nema sumnje da je tu bilo i Jevreja i pripadnika drugih naroda.

3:9 „neki čamac“ Manji čamac sa veslima.

- „da pripreme neki čamac za njega“ Čamac je Isusu bio uvek na raspolaganju, jer je postojala mogućnost da ga masa ljudi odgura u jezero (1:45).

3:10 „da ga narod ne bi ugušio“ Svaki bolesnik se tiskao u želji da dotakne Isusa (5: 25-34). Bila je to masa nalik onoj koja u istovremeno traži pomoć na urgentnom odeljenju bolnice.

3:11 Tri uzastopna imperfekta ističu stalni Isusov sukob sa demonima. Vidi Posebnu temu: Egzorcizam u 1:25.

- „Ti si Sin Božiji“ Demoni ovo nisu govorili u Isusovu korist već da bi pokrenuli kojekakva pogrešna očekivanja u masi naroda. Ovo nas vraća na 3:22, na optužbe da Isus dobija moć od Sotone (Mt 9:34; 10:25; 11:18). Verske vođe nisu mogle da poreknu Isusovu silu, ali su činili sve da joj obezvrede poreklo.

Posebna tema: Sin Božiji

Ovo je jedna od najvažnijih Isusovih titula. Ona direktno ukazuje na njegovu božansku prirodu. Njoj su najbliže titule “Sin”, “moj Sin”, kao i “Otac” - kada Isus oslovljava Boga. Izraz se sreće 124 puta u NZ. Čak i titula “Sin Čovečiji”, koju je sam Isus koristio za sebe, ima u sebi božanski naglasak u Dan 7:13-14.

SZ pojam sinovstva tiče se nekoliko grupa:

1. Anđeli (najčešće u množini, Post 6:2; Jov 1:6; 2:1).
2. Kralj Izraela (2 Sam 7:14; Ps 2:7; 89:26-27).
3. Sav Izraelski narod (Izl 4:22-23; Pnz 14:1; Os 11:1; Mal 2:10).
4. Izraelske sudije (Ps 82:6).

Drugi tip upotrebe ovog pojma se tiče Gospoda. Tu su varijante “Sin Davidov” i “Sin Božiji”, prema 2 Sam 7; Ps 2 i 89. U SZ ovaj izraz se nikada ne vezuje direktno za Mesiju, osim u slučaju pomazanog kralja koji dolazi. Treba reći da svici s Mrtvog mora nazivaju Mesiju Božijim Sinom vrlo često, kao i vanbiblijska jevrejska apokaliptička literatura (2. Jezdrina 7:28; 13:32, 37, 52; 14:9; 1. Enohova 105:2).

U NZ pojam “Sin Božiji” možemo svrstati u nekoliko kategorija:

1. Isusovo prapostojanje (Jn 1:1-18).
2. Isusovo posebno (devičansko) rođenje (Mt 1:23; Lk 1:31-35).
3. Isusovo krštenje (Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 3:22). Tom prilikom je Otac proglasom s neba ujedinio kralja iz Ps 2 i slugu patnika iz Isa 53.
4. Isusovo kušanje (Mt 4:1-11; Mk 1:12, 13; Lk 4:1-13). Đavo je hteo da natera Isusa da posumnja u svoje sinovstvo, ili da mimo krsta ispuni svoj plan.
5. Ispovedanje od strane neprihvatljivih svedoka:
  - a) demona (Mk 1:23-25; Lk 4:31-37; Mk 3:11-12).
  - b) nevernika (Mt 27:43; Mk 14:61; Jn 19:7).
6. Ispovedanje od strane učenika:
  - a) Mt 14:33; 16:16.

- b) Jn 1:34, 49; 6:69; 11:27.
7. Isus sam otkriva sebe:
- a) Mt 11:25-27.
- b) Jn 10:36.
8. Isusovo oslavljanje Boga:
- a) "Ava" – tata:
- Mk 14:36.
  - Rim 8:15.
  - Gal 4:6.
- b) "Patēr" - otac. Titula suštinskog jedinstva, istobitnosti s Bogom.

Možemo da zaključimo da ova titula ima neprocenjivo teološko značenje. To se posebno vidi u odnosu na SZ kategorije i ispunjena obećanja. Ipak, pisci NZ nisu rado govorili i pisali o "Sinu Božijem" pred vernicima mnogobožačke pozadine. Njima je ovaj koncept naginjao ideji polnih veza božanstava grčko-rimskog panteona sa ženama, i potomcima tih veza (titani i giganti).

3:12 Uporno Markovo naglašavanje „Mesijanske tajne“. Na samom početku ovog evanđelja Isus je i rečima i delima osvedočen kao Mesija. Ali, on strogo zabranjuje izlečenim pojedincima da o tome govore zbog: (1) jevrejskih vođa, koji su od Mesije očekivali vojno-političkog reformatora nacionalne slave; (2) mnoštva, koje je bilo željno čuda. Evanđelje je celovito samo na relaciji Isusovog života, smrti, vaskrsenja i vaznesenja.

„Zatim se Isus popeo na goru i pozvao one koje je izabrao. Oni dođoše k njemu. Izdvojio je dvanaesticu da budu uz njega. Njih je poslao da propovedaju i dao im moć da isteruju nečiste duhove. Ovo su imena izabrane dvanaestorice: Simon, koga je Isus prozvao Petar, Zaveđejevi sinovi Jakov i njegov brat Jovan, koje je Isus prozvao Voanerges, što znači „sinovi groma“, Andrija, Filip, Vartolomej, Matej, Toma, Jakov Alfejev, Tadej, Simon hananejac, i Juda Iskariot koji ga je izdao.“

Mk 3:13-19

3:3 „Zatim se Isus popeo na goru“ Dva su značenja ove izjave: (1) Isus je napustio oblast oko Galilejskog jezera i otišao u brdovite predele; (2) Beseda na Gori (Mt 5-7) koju evanđelist Marko inače ne navodi.

3:14 „Izdvojio je dvanaesticu“ Isto beleži i Lk 6:12-16.

Posebna tema: Broj 12

Ovaj broj je uvek bio simbol reda i poretka:

1. van Svetog pisma
  - a) 12 znakova Zodijskoga
  - b) 12 meseci u godini
2. SZ
  - a) 12 sinova Jakovljevih (12 Izraelskih plemena)
  - b) 12 dragulja na grudima Prvosveštenika (slika plemena) u Izl 28:21
  - c) 12 vekni hleba u svetinji Šatora sastanka, Lev 24:5
  - d) 12 uhoda poslanih u Hanan, Br 13 (jedan po plemenu)
  - e) 12 palica (jedna po plemenu) u Korejevoj buni, Br 17:2
  - f) 12 kamenova Isusa Navina, Isu 4:3,9,20
  - g) 12 administrativnih distrikata Solomunove administracije, 1 Car 4:7
  - h) 12 kamenova Ilijinog oltara za JHVH, 1 Car 18:31

3. NZ

- a) 12 izabranih apostola
- b) 12 kotarica hleba (za svakog apostola), Mt 14:20
- c) 12 prestola na koje će da sednu NZ učenici (prema 12 plemena Izraela), Mt 19:28
- d) 12 legija anđela na raspolaganju da spasu Božijeg Sina, Mt 26:53
- e) Simbolizam Otkrivenja:
  - o 24 starešine na 24 prestola, 4:4
  - o 144.000 (12x12), 7:4; 14:1,3
  - o 12 zvezda na ženinoj kruni, 12:1
  - o 12 vrata, 12 anđela za 12 plemena, 21:12
  - o 12 kamena temeljaca novog Jerusalima, a na njima imena 12 apostola, 21:14
  - o 12.000 stadija, 21:16 (veličina novog Jerusalima)
  - o četvorougaoi grad, 21:7
  - o 12 bisernih vrata, 21:21
  - o drvo u sred novog grada sa 12 vrsta plodova (po jedan za svaki mesec), 22:2

3:14 Još jedan dodati izraz imaju stari grčki velikoslovni prepisi A, B i delimično C. A to je: „i nazva ih apostolima“. Mnogi tekstualni kritički aparati napominju da je ovo rešenje svojevrsno sažimanje sa Lk 6:13.

- **„da budu uz njega“** Isus je bio vrlo predan poučavanju Dvanaestorice. Robert Kolman je napisao dve odlične knjige o metodama njegovog rada - *The Master Plan of Evangelism* i „*The Master Plan of Discipleship*“ (postoje prevodi na hrvatskom jeziku, op. prev.) – u kojima govori da je rana crkva sledila Učiteljeve principe, te da je zato tako snažno rasla.
- **„Njih je poslao da propovedaju“** Isus je došao da objavi radosnu vest o Carstvu i svoje učenike obučio da čine isto: (1) Dvanaesticu (6:7-13; Mt 10:1,9-14; Lk 9:1-6); (2) nešto kasnije i sedamdeseticu (cf. Luke 10:1-20).

3:15 „nečiste duhove“ Najverovatnije se odnosi na pale anđele koji su stali na stranu Sotone. Ipak, Sveto pismo nam ne govori mnogo o poreklu i počecima demona. Sa druge strane, Isusova moć nad njima jasno pokazuje da poseduje mesijansku misiju i autoritet. Vidi o tome Posebnu temu u 1:24.

3:16 „Ovo su imena izabrane dvanaestorice“ Apostoli se kao grupa od dvanaest učenika spominju četiri puta u NZ (Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Lk 6:14-16; Dl 1:13 – identičan sa Mt 10:2-4). Njihova imena nam se navode u četiri grupe po troje. Redosled imena se menja, ali su Petar i Juda Iskariotski uvek prvi odnosno poslednji na listi. Moguće je da te promene svedoče o ritmu njihovog odlaska kući, kada su posećivali svoje i neko vreme se posvećivali porodičnim obavezama. Zanimljivo je kako malo znamo o prvim Gospodnjim učenicima! Samo nam rana crkvena tradicija kazuje po nešto o njima.

Posebna tema: Mapa apostolskih imena

	Mt 10:2-4	Mk 3:16-19	Lk 6:14-16	Dl 1:13
prva grupa:	Simon (Petar)	Simon (Petar)	Simon (Petar)	Petar
	Andrija (Petrov brat)	Jakov (Zavedejev sin)	Andrija (Petrov brat)	Jovan
	Jakov (Zavedejev sin)	Jovan (Jakovljevi brat)	Jakov	Jakov
	Jovan (Jakovljevi brat)	Andrija	Jovan	Andrija
druga grupa:	Filip	Filip	Filip	Filip
	Vartolomej	Vartolomej	Vartolomej	Toma

	Toma Matej (poreznik)	Matej Toma	Matej Toma	Vartolomej Matej
treća grupa:	Jakov (sin Alfejev) Tadej Simon (hananejac) Juda Iskariot	Jakov (sin Alfejev) Tadej Simon (hananejac) Juda Iskariot	Jakov (sin Alfejev) Simon (zelot) Juda (Jakovljević) Juda Iskariot	Jakov (sin Alfejev) Simon (zelot) Juda (Jakovljević)

- **„Simon, koga je Isus prozvao Petar“** Većina Jevreja iz Galileje su imala dva imena – nacionalno i grčko („Simon“, ili „Simeon“ znači „čuti“, „saslušati“). Isus je svog učenika Simona prozvao Petar – stena. Na grčkom se stena kaže „*petros*“, a na aramejskom „*kefa*“ (Jn 1:42; Mt 16:16). Petar je očevidac koji sve ovo diktira u pero Marku. Vidi više o ovome u uvodnim napomenama ovog komentara.

3:17 „Voanerges, što znači “sinovi groma” Marko prevodi aramejska imena za vernike grčke pozadine kojima piše ovo evanđelje. Rekli smo da su to najverovatnije bili hrišćani iz Rima. A braća Jakov i Jovan su zaista živeli svoj nadimak, prema Lk 9:54!

3:18 „Andrija“ „Muževan“ na grčkom. Iz Jn 1:29-42 vidimo da je Andrija bio učenik Jovana Krstitelja i da je svog brata Petra doveo Isusu.

- **„Filip“** „Ljubitelj konja“ na grčkom. Njegov poziv je opisan u Jn 1:43-51.
- **„Vartolomej“** „Tolomejev sin“ na grčkom. Moguće je da je on Natanailo iz Jn 1:45-49; 21:20.
- **„Matej“** „Dar od JHVH“ na jevrejskom. Ovo je zapravo Levi, prema 2:13-17.
- **„Toma“** „Blizanac“ na jevrejskom – „*Didimus*“ (Jn 11:16; 20:24; 21:2).
- **„Jakov“** Staro jevrejsko ime. Dvojica se učenika zovu tako. Jedan je Jovanov brat (st. 17) i deo poverljivog kruga (zajedno sa Petrom i Jovanom). Ovaj drugi je poznat kao „mali Jakov“.
- **„Tadej“** Zvali su ga i „Lebeus“ (Mt 10:3) ili „Juda“ (Jn 14:22). I jedno i drugo ime znače „voljena deca“.
- **„Simon zilot“** Grčki tekst ovog evanđelja ima „Kananej“ (Mt 10:4). Budući da je Marko pisao Rimljanima, verovatno je hteo da izbegne reč koja je u sebi nosila mnogo negativne politike – „zilot“. Ziloti su bili jevrejski gerilci koji su se do smrti borili protiv rimskog okupatora. Luka ga naziva zilotom (Lk 6:15; Dl 1:13). Odrednica „Kananej“ može da se tiče:
  1. Kane, oblasti Galileje.
  2. SZ govori o hananejima koji su trgovci.
  3. Stanovnici Hanana (koja se zvala i Palestina).
„Zilot“ znači „revnitelj“, „entuzjasta“ (Lk 6:15; Dl 1:17). Isus je odabrao učenike iz različitih, pa čak i međusobno netrpeljivih grupa ljudi. Simon je bio pristaša pobunjenika koji su verovali u mač osвете. Bio je revolucionar. Da ih Isus nije pozvao, teško da bi ovaj Simon i Matej carinik sedeli u istoj prostoriji!
- **„Juda Iskariot“** Dvojica Simona, dvojica Jakova, i dvojica Juda. „Isakriot“ može da se odnosi na: (1) onoga ko potiče iz Keriota u Judi (Isu 15:23); (2) „atentator“, što je ravno Simonu zilotu.
- **„koji ga je izdao“** Ovom glagolu posebnu težinu je dao apostol Jovan svojim opisima Jude (Jn 6:71; 12:4; 13:2,26-27; 18:2-5). Doslovno – „predade ga vlastima“ (Mk 1:14). Psihološki i/ili teološki motivi Judine izdaje nam ostaju tajna.

“Isus se vratio kući. Opet se sleglo toliko sveta, da on i njegovi učenici ni zalogaj hleba nisu mogli da pojedu. Kada je to čula njegova porodica, došli su da ga odvuku, jer su govorili da nije pri čistoj svesti.

A znalci Svetog pisma, koji su došli iz Jerusalima, govorili su: “On je opsednut Velzevulom!”, i: “On uz pomoć poglavara demonskog isteruje demone!”

Isus ih je onda pozvao k sebi i govorio im služeći se poredbenim pričama: “Kako Satana može da izgoni Satanu? Ako se u nekom carstvu narod razjedini i počne da ratuje među sobom, to carstvo neće opstati. I ako se članovi neke porodice okrenu jedni protiv drugih, takva će se porodica raspasti.” Ako je Satana poveo rat protiv sebe samog, te se podelilo njegovo carstvo, onda mu nema opstanka, nego mu je došao kraj. Jer, niko ne može ući u kuću snažnog čoveka i opljačkati ga, a da ga pre toga ne sveže. Tek onda može opljačkati njegovu kuću.“

Mk 3:20-27

3:20 „Isus se vratio kući“ Verovatno se misli na kuću iz 2:1 ili 7:17; 9:38.

- **„toliko sveta“** Mnoštvo je bilo pokrenuto izlečenjima i oslobađanjem od demona (1:45; 2:2,13; 3:7,20).
- **„da on i njegovi učenici ni zalogaj hleba nisu mogli da pojedu“** Ovo mora da je teško padalo njegovoj porodici. Isus je uvek imao vremena za ljude u potrebi. Sasvim se predao drugima.

3:21 „Kada je to čula njegova porodica“ Doslovno „njegova krv“. Neki prevodi ovde imaju „prijatelji“, ali očigledno se radi o Isusovoj majci i ostalim rođacima.

- **„došli su da ga odvuku“** Ovaj glagol je veoma jak u Mt 14:3; 18:28, ali kod Marka nema takvu snagu. Izraz se najčešće koristio za pomaganje bolesnicima, doticanje rukama. Porodica je htela na silu da ga odvede, da ga odvuče jer su mislili da nije pri čistoj svesti (st. 31-35).
- **“jer su govorili da nije pri čistoj svesti”** Iz izvornog jezika nije sasvim jasno ko je ovo govorio. Porodica ili neko drugi koga je porodica čula?
U ovom kontekstu misli se na „gubitak mentalne ravnoteže“ (2 Kor 5:13). Marko ovaj izraz najčešće koristi kada opisuje ljude koji su „raspamećeni“ Isusovim delima i rečima (2:12; 5:42).
Ovo je dokaz Isusove popularnosti u narodu ali i velike neshvaćenosti od strane: (1) njegovih učenika; (2) verskih vođa; (3) njegove porodice; (4) mase naroda.

3:22 „A znalci Svetog pisma, koji su došli iz Jerusalima“ Možda se radi o ljudima iz 2:6.16. Očigledno je reč o zvaničnoj delegaciji Sinedriona koja je imala zadatak da ispita slučaj i prouči Isusove reči i dela.

- **„On je opsednut“** Zaposednutost demonom podrazumeva da čovek kojim vlada demon dobija silu od svog gospodara, tj. od samog Sotone (Mt 9:34; Jn 7:20; 8:48-52; 10:20). Isto su govorili i za Preteču (Mt 11:18). Pošto nisu mogli da poreknu Isusova dela, njegovu očiglednu moć, počeli su da je ocrnjaju.
- **„Velzevul“** Imenica koja je manje-više u svim prevodima ostala ista. „Vel“ potiče od semitske reči „vaal“ – „gospodar“, „vlasnik“, „muž“. Val je bio hanansko božanstvo plodnosti. „Zevul“ ima nekoliko značenja: (1) visine (planine ili nebesa); (2) princ; (3) izmet. Jevreji su često mešali slova paganskih bogova kako bi dobili nešto podrugljivo.

Tako da „zevul“ može da znači:

1. Vaal iz Ekrona (2 Car 1:2,3,6)
2. Zevava, božanstvo Filistejica
3. Aramejska pošalica, ili „bog neprijateljstva“

4. Gospodar muva („muva“ – *divava* na aramejskom)
Istina, sam izgovor Velzevul je nepoznat rabinskom judaizmu.
(za više podataka vidi *The New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 3, str. 468-473.)

- „... **poglavara demonskog**“ Velzevul nije uobičajeno ime za Sotonu u judaizmu. Isus se služio ovim sinonimom kada je opisivao Sotonu.

3:23-26 Isus je u jednoj rečenici pokazao besmisao pripisivanja njegove sile Sotoni! Onaj koji se okreće protiv svoji uništava samog sebe!

3:23 „**Isus ih je onda pozvao k sebi**“ Hteo je da pokaže verskim vođama da ima moć da prozre njihove misli (vidi više u 2,6b). Takođe, hteo je da im da još jednu priliku da jasno čuju njegovu poruku.

- „**poredbenim pričama**“ Doslovno značenja grčkog izraza „*parabole*“ je „govoriti usput“. Naime, najjednostavnije i najočiglednije pojave u životu nam pokazuju duhovnu istinu.

3:24 „**ako**“ Uslovljena rečenica naslućuje moguću aktivnost.

3:27 „**snažnog čoveka... a da ga pre toga ne sveže**“ Sakrivena najava Mesije u Isa 49:24-25. Isus je svestan da je jači od Sotone.

Egzorcizam je bio uobičajen u Judaizmu (9:38; D1 19:14). Ali ovakva sila i autoritet nisu bili uobičajeni! Jer, Isus se nije služio magičnim formulama i namicima kojim su se služili rabini. Isus je jasno pokazao da je njegovim dolaskom došao kraj vladavini Sotone. Avgustin je čak citirao Mk 3:24 kao dokaz da je obećano hiljadugodišnje carstvo već nastupilo (amilenijalistički stav).

Ovaj stih se danas često koristi kao dokaz za „vezivanje“ Sotone da ne bi prisustvovao hrišćanskim sastancima. Ali, ovaj tekst ne deluje kao formula u našoj molitvenoj borbi protiv Sotone. Pismo nas nigde ne poziva da se na bilo koji način obraćamo Sotoni. Nažalost, danas su ove reči sujevna mantra koja više nema blage veze sa karakterom NZ.

“Zaista vam kažem: ljudima se mogu oprostiti svi gresi i sve izgovorene hule, ali ko izgovori hulu protiv Duha Svetoga, to mu se nikada neće oprostiti, nego će mu se ovaj greh računati doveka.”

Isus je to rekao jer su govorili za njega da ima nečistog duha.”

Mk 3:28-30

3:28 „**Zaista**“ Doslovno „amin“. Isusova upotreba ovog pojama je jedinstvena. Njome bi otpočinjao nešto veoma, veoma važno.

Posebna tema: Amin

1. Stari zavet

A. Reč je jevrejskog porekla (*emeth*), i znači potvrdu, nešto što je verodostojno.

B. U prenosnom smislu označava nekoga ko je stabilan, ko čvrsto stoji u telesnom smislu, spram onih koji to nisu (Pnz 28:64-6 7; 38:16; Ps 40:2; 73:18; Jer 23:12), onih koji padaju (Ps 73:2). Iz ove upotrebe se razvila još slikovitija primena za vernost, lojalnost, pouzdanost (Post 15:16; Av 2:4).

C. Posebna uoptreba:

a) stub, 2Kr 18:16 (1Tim 3:15)

b) sigurnost, Izl 17:12

- c) stabilnost, Izl 17:12
- d) čvrstina, Isa 33:6; 34:5-7
- e) istina, 1Kr 10:6; 17:24; 22:16; Izr 12:22
- f) jakost, 2Dn 20:20; Isa 7:9
- g) verodostojnost (Tora), Ps 119:43,142,151,168

D. SZ poznaje još dva pojma za aktivnu veru:

- a) *“batach”* – pouzdanje
- b) *“yra”* – strahopoštovanje, slavljenje (Post 22:12)

E. Pojam je od prvobitnog liturgijskog značenja dobio i primenu u međuljudskim odnosima, za opis nekoga ko je pouzdan i poverenja vredan (Pnz 27:15-26; Neh 8:6; Ps 41:13; 70:19; 89:52; 106:48).

F. Teološki naglasak pojma nije na čoveku i njegovoj sigurnosti već na Jahvi (Izl 34:6; Pnz 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Zavet sa tako naklonjenim i sigurnim Bogom je jedina nada za čovečanstvo.

Oni koji poznaju Boga će biti kao on (Av 2:4). Sveto pismo je zapis svete istorije o promeni čoveka u Božiji lik (Post 1:26-27). Cilj našeg spasenja jeste baš to – vratiti se u nepomućeno zajedništvo sa Bogom. Za njega smo stvoreni.

2. Novi zavet

A. *“Amin”* srećemo u završnim liturgijskim odeljcima kao potvrdu svega rečenog, osiguranje. I to je vrlo tipično i za NZ

(1Kor 14:16; 2Kor 1:20; Otk 1:7; 5:14; 7:12).

B. Ovim se terminom završavaju molitve NZ (Rim 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 6:18; Ef 3:21; Fil 4:20; 2Sol 3:18; 1Tim 1:17; 6:16; 2Tim 4:18).

C. Isus je jedini koji je amin koristio kao uvod u svoje reči (Lk 4:24;12:37; 18:17,29; 21:32; 23:43).

D. Amin je Isusova titula u Otk 3:14, baš kao i Jahve u Isa 65:16.

E. Pojam *“pistis”* u svim svojim oblicima u grčkom je NZ paralela SZ *“amin”*, a značenje mu je istovetno.

- **„ljudima se mogu oprostiti svi gresi i sve izgovorene hule“** Ovo nam ističe širinu Božije blagodati u Hristu. „Sinovima čovečijim“ (Sinod, Vuk, Stefanović, Bakotić) je uobičajeni semitski idiom za čoveka kao biće (Ps 8:4; Jez 2:1).

3:29 „ali ko izgovori hulu protiv Duha Svetoga“ Isus ovo govori pre silaska Duha Svetog i u tom istorijskom kontekstu moramo da razumemo njegove reči. Misli se na odbacivanje Božije istine. Ipak, prečesto se ovde učitava učenje tzv. „neoprostivog greha“. Moramo pažljivije da protumačimo ove reči u svetlu sledećih kriterijuma:

1. U SZ postoji razlika između svesnog i nesvesnog greha („ne znajući... od sile“, Br 15:27-31).
2. U ovom kontesktu očigledan je kontrast neverstva njegovih najrođenijih i neverstva fariseja.
3. Tu je i jasna najava oproštenja, st. 28.
4. Postoji razlika kod ostalih evanđelista, posebno promena „Sina čovečijeg“ (Mt 12:32; Lk 12:10) u množinu – „sinovi čovečiji“ (Mt 12:31; Mk 3:28).

Prema svemu ovome ovaj greh čine oni koji – uprkos svetlu objave koje im daje razumevanje – odbacuju Isusa kao Božijeg poslanika otkrivenja i spasenja. Oni gase svetlo evanđelja i ulaze u mrak Sotone (st. 30); odbacuju Duha koji ih privlači i uverava (Jn 6:44.65). Dakle, neoprostivi greh nije u Božijem odbacivanju čoveka zbog nekog pojedinog dela ili reči, već čovekovo uporno odbijanje Boga u Hristu kroz neverstvo (pismoznanci i fariseji).

Ovaj greh mogu da počine samo oni koji su obasjani evanđeljem, oni koji su čuli poruku o Isusu i odbacili je. Ovo posebno vidimo u savremenim kulturama koje slušaju Radosnu vest na svakom koraku ali ne žele Isusa (Amerika, zapadni svet). O Duhu Svetom kao trećem licu Svete Trojice vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Duh Sveti kao ličnost

U SZ „duh Božiji“ (*ruah*) je sila koja ispunjava JHVH namere, ali nema naznake da je ličnost, da poseduje osobnost (SZ monoteizam). Ipak, NZ nam jasno i glasno objavljuje da je Duh Sveti božanska ličnost:

1. Možemo da ga naružimo (Mt 12:31; Mk 3:29)
2. Duh poučava (Lk 12:12; Jn 14:26)
3. Duh svedoči (Jn 15:26)
4. Duh uverava, vodi (Jn 16:7-15)
5. Oslovljen je kao ličnost (zamenica muškog roda „*hos*“, Ef 1:14)
6. Možemo da ga ražalostimo (Ef 4:30)
7. Možemo da ga gasimo (1 Sol 5:19)

Trinitarni tekstovi govore o Duhu kao trećoj osobi Svete Trojice:

1. Mt 28:19
2. 2 Kor 13:14
3. 1 Pet 1:2

Duh deluje na ljudske aktivnosti:

1. Dl 15:28
2. Rim 8:26
3. 1 Kor 12:11
4. Ef 4:30

Na samom početku knjige Dela naglašena je uloga Duha Svetog. Pentekost nije početak njegovog delovanja već novo veliko poglavlje. Ni krštenje nije početak njegovog delovanja već novo, svečano poglavlje. Luka u Delima na poseban način priprema crkvu za novo poglavlje delotvorne službe. Iako je Isus i dalje u središtu, Duh Sveti se ističe kao božanski agent Očeve ljubavi, oprostjenja i obnove čoveka koji je bogolik u svojoj suštini.

- „**to mu se nikada neće oprostiti**“ Ovu izjavu moramo da shvatimo u svetlu st. 28.
- „**nego će mu se ovaj greh računati doveka**“ Svesno i voljno odbijanje evanđelja (Isusovog dela i njega kao osobe) uprkos shvatanja njegovog značenja! Manuskripti ovde imaju mnogo varijanti:
  1. genitivni oblik (*hamartias*) – C, D, W
  2. dodatak „sud“ (Vuk.) (*kriseōs*) – A, C2
  3. dodatak „teretiti“, „kriv“ (*kolaseōs*) (Vuk, Stefanović), maloslovni prepis 1234Izgleda da je ranim prepisivačima bilo nepojmljiv pojam „večnog greha“. Tako akritički aparat UBS4 daje „B“ oznaku ovoj frazi (skoro sasvim izvorna).

Posebna tema: Večnost

U svom delu „Sinonimi SZ“, Robert B. Girdleston zanimljivo razmišlja o večnosti: „Prilog „*aionios*“ srećemo više od četrdeset puta u NZ, najčešće kada se govori o *večnom životu*. Ponekad se naglašava da je večnost dar koji nam je već dan, a ponekad da je to stvarnost koja nas čeka u budućnosti. Istim pojmom se opisuje Božije postojanje u Rim 16:26; posledice Hristovog otkupljenja u Jev 9:12; 13:20; daleka prošlost u Rim 16:25; 2 Tim 1:9; Tit 1:2.

Takođe, pojam večnost se tiče „vatre“ (Mt 18:8; 25:41; Juda 7), „kazne“ (Mt 25:46), „suda“ i „propasti“ (Mk 3:29; Jev 6:2), „uništenja“ (2 Sol 1:9). U svim ovim stihovima naslućuje se *konačnost*, u smislu dovršenja perioda mogućnosti za promenu. U svakom slučaju jako malo poznamo budućnost, odnos života prema našem celokupnom postojanju, moralnu težinu neverstva. Malo toga razumemo u svetlu večnosti. Zato nam je bolje da ne dodajemo i ne oduzimamo bilo šta od Božije

Reči, ma koliko nas šokirala njena doktrina večne kazne; bolje nam je da prionemo uz evanđelje Božije ljubavi u Hristu, svesni da izvan njega postoji mračna stvarnost koju nismo u stanju da pojмимо“. (str. 318-319)

Posebna tema: Egzegetska procedura tumačenja „neoprostivog greha“

- A. Uvek imajmo na umu da su evanđelja nastala u jevrejskom kontekstu:
1. Dve su kategorije greha (Lev 4:2,22,27; 5:15,17-19; Br 15:27-31; Pnz 1:43; 17:12-13):
    - a) nameran
    - b) nenameran
  2. Jevrejski kontekst iz perioda pre dana Duhova (ispunjeno evanđelje bez pojave Duha Svetog).
- B. Pazimo na literalni kontekst Mk 3:22-30:
1. neverstvo Isusove porodice (3:31-32)
  2. neverstvo fariseja (2:24; 3:1,6,22)
- C. Uporedite stihove u kojima se titula „Sin čovečiji“ menja u „sinovi čovečiji“
1. Mt 12:22-37 (12:32 „... kaže nešto protiv Sina čovečijeg“)
  2. Lk 11:14-26; 12:8-12 (12:10, „... kaže nešto protiv Sina čovečijeg“)
  3. Mk 3:28 („Ljudima se mogu oprostiti svi gresi i sve izgovorene hule“)

“Onda je došla Isusova majka sa njegovom braćom. Poslali su nekoga da pozove Isusa, a sami su ostali da stoje napolju. Isus je sedeo okružen mnoštvom naroda. Rekli su mu: “Evo, tu napolju su tvoja majka i tvoja braća, i traže te.”

“Isus im odgovori: “Ko je moja majka i ko su moja braća?”

I osvrnuvši se na one koji su sedeli oko njega, reče: “Ovo su moja majka i moja braća! Svako ko čini ono što Bog želi od njega je moj brat, moja sestra i moja majka.”

Mk 3:31-35

3:31-35 Odeljak je povezan sa st. 21. Očigledna je razlika između iskrenog neznanja Isusove porodice, nevere prepune emocija (Jn 7:5) i svojevoljnog, netrpeljivog neverstva verskih vođa. Isus je jasno istaknuo da je „očeva volja“ da ljudi veruju u njega (Jn 6:40; 14:6).

3:33 “Ko je moja majka i ko su moja braća?” Skandaloznim pitanjem Isus pokazuje duboko samorazumevanje i radikalnu prirodu biblijske vere koja jedino može da se opiše pojavima novog rođenja i nove porodice. Porodica je Jevrejima uvek bila veoma važna i zato Isus tim slikama opisuje novu zajednicu vernika. Oni koji veruju u njega su deo Božije porodice. Bog je Otac, Isus je jedini Sin i Spasitelj a mi smo njihova deca.

3:25 „Svako ko čini ono što Bog želi od njega“ Bog želi da svi ljudi veruju u Hrista (Jn 1:12; 3:16; 6:40; 14:6; 1 Jn 5:12,13). Vidi posebnu temu „Božija volja“ u 1 Pet 2:15. Prisetimo univerzalnost i inkluzivnost poziva na veru i Isusa i njegovu poruku.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto je kontekst kod Luke drugačiji od Markovog (st. 22-30)? Šta Matej ima više od Marka?
2. Zašto verske vođe optužuju Isusa? Da li su morali tako da reaguju?

3. Zašto Isus pokušava da ih razuveri?
4. Šta je „neoprostivi greh“?
5. U kom kontekstu je danas moguće neoprostivo sagrešiti? Da li možemo da znamo kada počinimo ovo zlo?
6. Da li odeljak o neoprostivom grehu u ovom poglavlju ima veze sa 1 Jn 5:15 i/ili Jev 6 i 10?
7. U kom su odnosu neoprostivi greh i spasenje? Da li je Isusova porodica svojim neverstvom neoprostivo sagrešila?
8. Da li je hula protiv Isusa oprostiv greh a na Duha Svetog neoprostiv? U čemu je razlika (upredi Mt 12:31-32 sa Lk 12:10 i Mk 3:28).

Marko 4

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Priča o sejaču	Priča o sejaču	Pouke u pričama	Priča o sejaču	Priča o sejaču
4:1-9	4:1-9	4:1-9	4:1-2	4:1-9
			4:3-8	
			4:9	
Svrha parabola	Svrha parabola		Svrha parabola	Zašto Isus poučava u pričama
4:10-12	4:10-12	4:10-12	4:10-12	4:10-12
Objašnjenje priče o sejaču	Objašnjenje priče o sejaču		Isus tumači priču o sejaču	Objašnjenje priče o sejaču
4:13-20	4:13-20	4:13-20	4:13-20	4:13-20
Sveća pod posudom	Sveća pod posudom		Sveća pod posudom	Prihvatanje Isusovog učenja
4:21-23	4:21-25	4:21-25	4:21-23	4:21-23
Priča o semenu	Priča o semenu	Tajni rast semena	Priča o semenu koje raste	Priča o semenu koje samo raste
4:26-29	4:26-29	4:26-29	4:26-29	4:26-29
Gorušičino seme	Gorušičino seme	Gorušičino seme	Gorušičino seme	Gorušičino seme
4:30-32	4:30-32	4:30-32	4:30-32	4:30-32
Svrha parabola	Isusovo tumačenje parabola			Svrha parabola
4:33-34	4:33-34	4:33-34	4:33-34	4:33-34
Smirivanje oluje	Talasi i vetar slušaju Isusa	Stišavanje oluje	Isus stišava oluju	Umirivanje oluje
4:35-41	4:35-41	4:35-41	4:35-38	4:35-41
			4:39-40	
			4:41	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

Priča o sejaču 4:1-9

Isus tumači priču o sejaču 4:10-25

Priča o semenu koje rast 4:26-29

Priča o gorušičinom zrnu 4:30-34

Isus stišava buru 4:35-41

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Nekoliko narednih poglavlja oslikavaju sve veće protivljenje verskih vođa protiv Isusa. Marko nam pruža kontrast Isusove popularnosti u narodu i nepopularnosti kod verkih vođa.
- B. Isus više ne propoveda u sinagogama već na otvorenom, pred velikim grupama ljudi. Na ovaj način je ublažio uticaj verskih vođa i pojačao svoj uticaj.
- C. Shvatanje Isusovih priča (parabola) je u direktnoj vezi sa predanom verom. Čak ni apostoli nisu u početku razumeli Isusove pouke. U određenoj meri to razumevanje zavidi od:
1. izbora
  2. prosvetljujuće sile Duha Svetog
  3. voljnosti da se pokaje i veruje
- Shvatanje duhovne stvarnosti zahteva prosvetljenje od Boga i naš odgovor vere!
- D. Grčka reč *parabole* je složenica koja doslovno znači „posejano usput“. Najčešće se koristi za oslikavanje duhovnih istina. Ipak, evanđelja koriste ovu reč ima u pozadinu jevrejski pojam mašal (BDB 605), „rebus“, „izreka“. Parabole teraju slušaoce da razmisle o svojim očekivanjima u svetlu novootkrivene prirode Božijeg Carstva, u svetlu svega što Isus sada utelovljuje. Upravo zato su za neke slušaoce njegove priče nerazumljive (4:10-12).
- E. Parabole u Mk 4 imaju paralele kod Mateja i Luke
	<u>Marko</u>	<u>Matej</u>	<u>Luka</u>
četiri vrsta tla	4:3-20	13:3-23	8:5-15
skriveno svetlo	4:21-25		8:16-18
seme koje raste	4:26-29		
gorušičino zmo	4:30-32	13:33-35	
	(4:10-12)		
- F. Parabole o vrstama tla i o sejaču, koje beleže sva sinoptička evanđelja, ključ su tumačenja ostalih Isusovih priča. Isus ih je nasamo detaljno objasnio učenicima. Ali, ako njima nije bilo jasno o čemu Isus govori, kako su tek ostali mogli da razumeju? Ova parabola ima tipološki i/ili alegorijski aspekt koji moramo da uočimo jer u protivnom gubimo izvorno značenje.
- G. Mk 4:21-25 se ponavlja kod Mateja u drugačijem kontekstu:
- Mk 4:21 – Mt 5:15
Mk 4:22 – Mt 10:26
Mk 4:24 – Mt 7:2ž
Mk 4:25 – Mt 13:12; 25:29
- Dva su objašnjenja za ovo:
1. Isus svoje pouke kroz parabole ponavljao mnogo puta različitim grupama ljudi.
  2. Evanđelisti odabiraju, aranžiraju, prilagođavaju Isusove reči za svoje literalne i teološke potrebe (*cHow to Read the Bible for All Its Worth*, Gordon Fee and Doug Stuart, str. 113-134).
- H. Marko beleži seriju čudesa koja otkrivaju Isusovu silu i autoritet u 4:35-8:26. Smisao čudesa je da potvrde istinitost Isusovog radikalnog učenja. Isus je čudima skretao pažnju na sebe!

Posebna tema: Tumačenje parabola

Evandjelja su napisana mnogo godina nakon Isusovog života. Vođeni Duhom Svetim evandelisti su prihvatili usmeno predanje. Naime, u to vreme su i rabini oralno prenosili svoja učenja. Isus je sledio tu metodu. Koliko znamo, iza sebe nije ostavio nijedan zapis, nijednu svoju pouku ili propoved. Dakle, da bi se dobro prenelo ono što se dogodilo, njegova učenja su se stalno ponavljala. Evandelisti su sabrali, saželi i uredili to predanje. Parabole su jedna od literalnih tehnika kojima se istina sačuvala u svom jezgru. Ele, teško ih je definisati:

„Parabole je najbolje sagledati kao priče sa dva nivoa značenja. Nivo priče je ogledalo i kome prihvatamo i razumemo stvarnost“ (*Dictionary of Jesus and the Gospels*, str. 594).

„Parabola je kazivanje koje nas lagano vodi do tačke koju pripovedač želi da istakne. To se postiže slikama svakodnevnog života.“ (*The Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia*”, str. 590).

Teško nam je da saznamo šta je ovaj pojam značio u Isusovo vreme.

1. Neki tumači kažu da parabole trebamo da shvatimo u svetlu jevrejskog pojma mašal, koji je obuhvatao sve vrste zagonetki (Mk 3:23), poslovice (Lk 4:23), aforizama (Mk 7:15) ili tajanstvenih izjava.
2. Drugi tumači se drže definicije kratke priče.
Naime, ako na ovaj način definišemo parabole, onda je više od trećine Isusovog učenja isjazano u ovoj stilskoj formi. Priče su najprisutniji NZ literalni žanr i nesumnjivo autentična Isusova kazivanja. Ukoliko je ovo gledište tačno, prepoznamo nekoliko vrsti kratkih priča:

1. kratke priče (Lk 13:6-9)
2. složene priče (Lk 15:11-32)
3. kontrastne priče (Lk 16:1-8; 18:1-8)
4. alegorije (Mt 13:24-30, 47-50; Lk 8:4-8, 11-15; 10:25-37; 14:16-24; 20:9-19; Jn 10; 15:1-8)

Ova raznovrsnost tumača dovodi do višeslojnog tumačenja:

Svakako, prvi nivo je primena osnovnih heremeneutičkih principa koji važe za sve svetopisamske žanrove. I to u sledećem:

1. Uočavanje svrhe cele knjige ili barem jedne njene literalne celine.
2. Uočavanje prvobitnih slušaoca/čitaoca. Zanimljivo je da se često jedna ista parabola daje različitim grupama. Recimo:
  - a) izgubljena ovca u Lk 15 govori grešnicima
  - b) izgubljena ovca u Mt 18 govori učenicima
3. Uočavanje neposrednog konteksta parabole. Najčešće Isus ili sam evandelist ističe glavnu pouku (najčešće na samom kraju priče ili odmah nakon nje).
4. Uočavanje glavne pouke/pouka i njeno/njihovo iskazivanje u jednoj izjavnoj rečenici. Parabole najčešće imaju dva ili tri lika, junaka i uglavnom se ističe jedna istina, jedna pouka za sve junake.
5. Provera paralelnih odeljaka u ostalim evandeljima a onda i u ostatku Pisma.
Drugi nivo tumačenja parabola se tiče sagledavanja same njene materije:
  1. Čitajte parabolu (najbolje na glas) iznova i iznova. Njihova snaga je prevashodno oralna i ne krije se u analizi samog teksta.
  2. Većina parabola ima samo jednu glavnu istinu koja odgovara istorijskom i literalnom kontekstu Isusa i evandelisti.
  3. Pažljivo sa tumačenjem sitnica! Veoma često su one samo deo čitave priče.
  4. Nikada ne zaboravljajmo: Parabole nisu stvarnost. One su „kao“ analogije, prepune preterivanja jer žele da pre naglase poruku, istinu.
  5. Prepoznajte glavnu poruku prilice koja je Jevrejima prvog veka bila razumljiva i jasna. Tek se onda usredsredite na zaplet, tj. preokret koji najčešće dolazi na kraju priče (Berkeley Mickelsen, *Interpreting the Bible*, str. 221-224).
  6. Smisao parabola je u njihovim porukama koje se najčešće tiču ideje „Carstva Božijega“. Isus je donosilac novog mesijanskog Carstva (Mt 21:31; Lk 17:21). Svi koji ga čuju moraju da mu se odazovu – sada! Njegovo Carstvo tek dolazi (Mt 25) i budućnost svakog

čovaka, u odnosu na ovo Carstvo zavisi od njegovog odgovara na Isusovo poziv – sada i ovde. Parabole o Carstvu opisuju novo doba koje dolazi u Isusu. One nam ističu radikalne etičke zahteve učenitva. Isusov dolazak je promenio sve! Sve je radikalno novo i sve ukazuje na njega. Ništa više nije i ne može da bude isto.

7. Parabole često ne iskazuju poruku ili glavnu istinu, pa tumač mora da traga za kontekstualnim ključem koji otvara ono što je tada i tadašnjim slušaocima bilo jasno, a nama je sada i ovde sakriveno.

Treći nivo tumačenja je najčešće kontroverzan jer se radi o otkrivanju sakrivene istine parabole. Isus je često govorio o tome (Mt 13:9-15; Mk 4:9-13; Lk 8:8-10; Jn 10:6; 16:25) u skladu sa proroštvom iz Isa 6:9-10. Srce je ono koje kod svakog slušaoca diktira nivo shvatanja parabole (Mt 11:15; 13:9,15,16,43; Mk 4:9,23,33-34; 7:16; 8:18; Lk 8:8; 9:44; 14:35).

Opet, očigledno je da su i mnoštvo (Mt 15:10; Mk 7:14) i fariseji (Mt 21:45; Mk 12:12; Lk 20:19) često sasvim dobro razumeli šta im Isus govori, ali nisu hteli da se pokaju i veruju. Upravo ovu činjenicu nam kazuje priča o vrstama tla (Mt 13; Mk 4; Lk 8).

Parabole su priče kojima se otkriva duhovna istina (Mt 13:16-17; 16:12; 17:13; Lk 8:10; 10:23-24). „Parabole su mesta susretanja Isusa i ljudi koji ga slušaju, mesta koja zavise od samih slušalaca... Svaka grupa – vođe, masa, učenici – zahteva drugačije mesto.“ (Grant Osborne, *Hermeneutical Spiral*, str. 239). Vrlo često ni sami učenici nisu shvatali šta je smisao Isusove priče (Mt 15:16; Mk 6:52; 8:17-18,21; 9:32; Lk 9:45; 18:34; Jn 12:16).

Četvrti nivo je takođe kontroverzan a tiče se ključne istine parabole. Većina savremenih tumača poseže za alegorijskim tumačenjem. Parabola se raščlanjava na detalje koji se uklapaju u teološke sisteme. Ali, ovaj metod tumačenja ne računa sa istorijskim okolnostima, literalnim kontekstom i izvornim autorevim namerama. Štaviše, alegorijsko tumačenje više govori o teologiji tumača nego o teologiji biblijskog pisca i samom nadahnutom tekstu!

Kakogod, moramo da priznamo da je Isusovo tumačenje parabola vrlo blisko alegorijskoj i/ ili tipološkoj metodi. Naime, Gospod je detaljima prenosio određene istine (priča o sejaču, Mt 13; Mk 4; Lk 8; zli vinogradari, Mt 21; Mk 12; Lk 20).

Postoje i druge parabole sa centralnom porukom, glavnom istinom. Dobar primer je priča o izgubljenom sinu (Lk 15:11-32). Ona nam ne govori samo o očevoj ljubavi i lutanju mlađeg sina već i o stavu starijeg sina bez kojeg poruka parabole nije celovita.

„Niko kao Adolf Julicer nije toliko uticao na NZ teologe da shvate mesto parabola u Isusovim poukama. Tumači su napustili radikalnu alegorizaciju i počeli da tragaju za ključem koji će im otvoriti vrata izvornog značenja Isusovih priča. Ali, kako jasno reče Jeremijas – U želji da pobegne od fantastičnih tumačenja svakog detalja, pao je u drugu krajnost: Insistirao je na tome da parabolu moramo da shvatimo kao priču koja nam prenosi jednu jedinu ideju, i to u najopštijem mogućem smislu.“ (*Linguistics and Biblical Interpretation*, Peter Cotterell & Max Turner, str. 308)

Evo još jednog korisnog opažanja: „Mislim da postoji puno naznaka da su parabole zapravo alegorije čak i ako su pod uticajem piščevih namera. Blumerg (1990) napominje da se to posebno vidi iz mnoštva likova i detalja koje parabole nose u sebi. Ovaj stav – premda malo naglašen – naginje tumačenju tzv. jedne poruke alegorije.“ *The Hermeneutical Spiral*, Grant Osborne, str. 240.

Da li parabole prenose doktrine ili ih rasvetljavaju? Zloupotreba alegorijskog tumačenja je dovela mnoge tumače dotle da u parabole umeću doktrine koje nemaju veze sa izvornim namerama i Gospoda i evanđelista. Značenje parabole se crpi iz namere koju je njen autor prvobitno imao. I još nešto – Gospod i evanđelisti su nadahnuti ali ne i mi kao tumači!

Ali, zloupotreba ne poriče upotrebu. Parabole su i pored pomenutih preterivanja sredstvo prenošenja doktrina – istina vere. „Parabole nas uče doktrinama i pogrešno je tvrditi da to nije njihova svrha... Sva naša učenja bi trebalo da proverimo jasno izrečenim Gospodnjim učenjem i učenjem ostatka NZ. Kada im pažljivo pristupamo, parabole nam moćno oslikavaju doktrine, prosvetljavaju naša hrišćanska iskustva i daju nam praktične

pouke“ (Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation*”, str. 285).

I u zaključku bih želeo da citiram tri upozorenja za tumačenje parabola:

1. „Posle knjige Otkrivenja Jovanovog, parabole su deo Svetog pisma koji je pretrpeo najviše zloupotreba u crkvenoj istoriji tumačenja“ (*How to Read the Bible For All Its Worth* by Gordon Fee & Doug Stuart, str. 135)
2. „Parabole su bile izvor neizrečenog blagoslova u prosvetljavanju Božijeg naroda duhovnim istinama. U isto vreme su bile izvor potpune zbrke i na području verovanja crkve i na području njenog delovanja.“ (*Understanding and Applying the Bible*, J. Robertson McQuilkin, str. 164).
3. „Parabole su najtumačenije biblijsko štivo ali stoga i hermeneutički najzloupotreblijenija literalna vrsta Pisma... Najdinamičnija su litaralna forma ali i najteža za shvatanje. Mogućnosti posredovanja istina parabra su neograničene, jer se kao priče baziraju na doživljajima svakodnevice. Ali, baš zato, parabola nosi u sebi mnoga značnja koja nisu bila laka ni ondašnjem slušaocu, kao što nisu laka ni današnjem čitaocu.

“Isus je ponovo počeo da poučava pored jezera. Oko njega se okupilo toliko naroda da je morao da sedne u jednu lađicu i da se malo otisne od obale. Sav onaj silan narod ostao je na obali. On ih je onda poučavao mnogim stvarima pomoću priča. Ovako im je izlagao svoje učenje: “Slušajte! Izade sejač da seje. Ali, kako je sejao, neka zrna su pala kraj puta. Došle su ptice i pobobile zrnevlje. Druga zrna su pala na kamenito zemljište i kako nisu imala mnogo zemlje, odmah iskliaše. Međutim, kada je sunce granulo, izdanci uvenuše, jer nisu imali dubok koren. Neka zrna su opet zapala među trnje. Ali, trnje je poraslo i ugušilo izdanke, te oni nisu doneli rod. Ipak, neka zrna su pala na plodnu zemlju, pa su iskljajala, uzrasla i donela rod: neka zrna tridesetorostruko, neka šezdesetostuko a neka stostruko. “

Onda Isus reče: “Ko hoće da shvati, neka sluša!”

Mk 4:1-9

4:1 „Isus je ponovo počeo da poučava pored jezera“ Poučavanje u prirodi nije bila nikakva novina (2:13; 3:7), ali sada će postati pravilo, jer su vrata sinagoga zatvorena za Učitelja iz Nazareta. Najzad, Isus je želeo da njegove reči čuju i najjednostavniji ljudi.

- **„Oko njega se okupilo toliko naroda“** Masa nikada nije odlučujuća jer se na poziv vere uvek odazivala samo nekolicina. Masa naroda je jedna od stalnih tema u Markovom evanđelju (2:13; 3:9; 4:1,36; 5:31; 7:33; 8:1,2; 9:14,17; 14:43; 15:8).
- **„lađicu“** Grčki izraz precizno kaže da je reč o ribarskom čamcu. U 3:9 vidimo da je Isus zamolio da lađica bude spremna da se otisne, ukoliko ga mnoštvo potisne. Najzad, to je bila odlična govornica. Isusu nije bilo nimalo lako da poučava u uzavreloj masi u kojoj su mnogi bolesnici tiskali da ga dotaknu. Uh, kakav je to pritisak bio za njega!
- **„da je morao da sedne“** Tumači nisu sigurni da li je ovo bio prihvaćeni način poučavanja u tom dobu (za razliku od stajanja), ili je to zbog ljuljanja čamca!
- **„na obali“** Nema sumnje da je Isus koristio prirodno rasprostiranje glasa preko vode. Trebalo je nadglasati masu!

4:2 „On ih je onda poučavao“ Imperfekt naglašava stalnost radnje („mnogim stvarima“)

- **„pomoću priča“** Vidi posebnu temu o parabolama na početku ovog poglavlja.

4:3 „Slušajte!“ Parabole su isključivo usmene pouke. Rabini su prvo propovedali ili poučavali, onda su pravili zaključak pa tek onda davali primer. Isus je u tome pratio njihov model (William L. Blevins, *Birth of a New Testament*, str. 1-13).

- „sejač“ Uobičajen prizor u Galileji. Bilo je tako normalno videti sejače kako krstare poljima i rukom bacaju seme. Sejalo bi se gde god se moglo. Isus želi da ovom poznatom praksom oslika istinu o prijamljivosti duhovnih istina (četiri vrste tla).

4:4 „kraj puta“ Staze i javni putevi kojima su se ljudi kretali između njiva. Orači su ih često preoravali, ali su ih ljudi ubrzo ponovo utabali.

4:5 „kamenito zemljište“ Misli se na formaciju zemlje koja tek da prekriva kamenje koje sejač ne vidi.

4:7 „među trnje“ Zemlja sa dubokim korenjem trnja koje sejač ne vidi nakon oranja.

4:8 „neka zrna tridesetorostruko, neka šezdesetostruko a neka stostruko“ Urod zavisi od vrste tla. Nekoliko je manuskriptnih varijanti predloga „en“. Ali, značenje priče ostaje nepromenjeno. Pomenuti predlog dolazi od uticaja aramejskog jezika.

4:9, 23 „Ko hoće da shvati, neka sluša“ Semitski idiom. Duhovne istine bi trebalo pažljivo čuti i još pažljivije ih primeniti (Mt 11:15; 13:9,43; Lk 8:8; 14:35; Otk 2:7,11,17,29; 3:6,13,22; 13:9). Izreka je pod uticajem najčuvenije jevrejske molitve „Šema“ – „O, čuj i uradi“. Svako slušanje mora da sledi delovanje (Jak 2:14-26).

„Kada je Isus ostao sam, prišlo mu je njegovih dvanaest učenika sa još nekima, i zatražili od njega da im protumači priču. On im reče: “Vama je dano da saznate u čemu je tajna Božijeg carstva. Ali ostalima se sve govori kroz priče:

**“Da gledajući ne progledaju,
da slušajući ne uvide,
da se ne obrate
da bi im Bog oprostio.”**

Mk 4:10-12

4:10 „Kada je Isus ostao sam“ Sam sa učenicima koji su se najverovatnije stideli da ga pitaju pred narodom. Slušali su Učitelja ali ga nisu razumeli.

4:11 „Vama je dano“ Perfekt pasiv. Pred Bogom smo svi odgovorni upravitelji poverenih nam duhovnih istina. „Ko je mnogo dobio, od njega će se mnogo i tražiti“ (Lk 12:48).

Isus je često nasamo poučavao učenike, što nam dočarava razliku sinoptičkih evanđelja i Jovanovog evanđelja. Naime, Isus u spisu apostola ljubavi govori znatno drugačije. Moguće je da su parabole – tako tipične za Sinoptike – bile samo za javne pouke i da su zato toliko stilske drugačije od „Ja sam“ Isusovih izjava. Moguće je da Jovan u svom evanđelju beleži samo učenja koja je Učitelj saopštio učenicima bez prisustva bilo koga drugog.

Moguće je da su ovakve posebne pouke Dvanaestorici u ranoj crkvi bile način isticanja apostolskog autoriteta. Samo su oni znali „pravo“ značenje Isusovih reči. Svo otkrivenje nam je došlo kroz ove izabrane i nadahnute učenike.

- „tajna“ Grčki „misterion“ ima nekoliko primena u NZ. U ovom kontekstu reč je o otkrivenoj istini koju vođe i narod nisu mogli da razumeju (Isa 6:9-10).

Posebna tema: Tajna u evanđeljima

- A. Kod Sinoptika „tajna“ je sadržana u duhovnoj poruci Isusovih parabola.
1. Mk 4:11
  2. Mt 13:11
  3. Lk 8:10

- B. Kod Pavla ovaj pojam ima nekoliko različitih značenja:
1. Delimično otvrdnuće Izraela koje je omogućilo spasenje mnogobožaca. To će pokrenuti Jevreje da se okrenu Hristu i tako ispune proroštva o Mesiji (Rim 11:25-32).
  2. Evandjelje je otkriveno narodima. Svi su po njemu pozvani Bogu kroz Hrista (Rim 16:25-27; Kol 2:2).
  3. Vernici će o Drugom dolasku dobiti nova tela (1 Kor 15:5-57; 1 Sol 4:13-18).
  4. Sva stvoreno će biti sjedinjeno u Hristu (Ef 1:8-11).
  5. Mnogobožci i Jevreji su sunaslednici u Hristu (Ef 2:11-3:13).
  6. Bliskost crkve i Hrista je opisana slikom braka (Ef 5:22-33)
  7. Mnogobožci postaju zavetni narodu u kome prebiva Hristov Duh kako bi – duhovno sazrevajući – Bog obnovio svoj lik u njima (Post 1:26-27; 5:1; 6:5,11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28).
  8. Pojava Antihrista na kraju vremena (2 Sol 2:1-11)
  9. Ranocrkvena himna o tajni evandelja, prema 1 Tim 3:16.
- C. Kod apostola Jovana tajna je sadržana u apokaliptičnim simbolima:
1. 1:20
  2. 10:7
  3. 17:5-6
- D. Tajna je duhovna istina koju čovek samo po sebi ne može da otkrije, već jedino Bog može da mu je otkrije. Bez ovog uvida nikada ne bismo mogli da razumemo Božiji večni plan otkupljenja svih ljudi (Post 3:15).

- „Božijeg carstva“ Vidi 1:15.
- „Ali ostalima“ Bez Duha Svetog i lične duhovne prijemljivosti ne možemo da razumemo duhovne istine. Oni koji odbijaju Duha čine greh iz 3:29. Zato parabile imaju dvojak uлогу: da sakriju istinu (Mt 11:25-27) i da je jasno objave (Lk 10:29 i priče koje slede). Ključ je uvek u srcu slušaoca.

4:12 Citat Isa 6:9 iz aramejskog Targuma. Matejev citat ovog stiha je iz LXX. Izraelci tvrdog srca su odbacili proroka Isaiju i njegovu poruku (VIII. vek pre n.e.). Isusovi savremenici su učinili isto sa Isusom i njegovim evandjeljem. Glagoli u konjunktivu dominiraju citatom, a to samo naglašava voljnost radnje – odbijanje slušalaca.

Budući da Marko piše vernicima nejevrejskog porekla, iz Rima, u velikoj meri aludira na SZ tekstove (1:2-3; 2:25-26; 4:12; 10:6-8,19; 12:26,29-31,36).

- „da se ne obrate“ SZ pojam za pokajanje („šub“, BDB 996)

“Isus ih zatim upita: “Zar ne razumete ovu priču? Kako ćete razumeti sve druge priče?” Sejač seje Božiju reč. Neki ljudi su kao zrnelje posejano kraj puta; tek što čuju Božiju Reč, istog trena dolazi Satana i odnosi poruku koja je posejana u njima. Drugi su slični zrnelju koje je posejano na kamenitom tlu. Oni, kada čuju Božiju Reč, odmah je sa radošću prihvataju, ali pošto Reč nije uhvatila korena u njima, bivaju nepostojani. Čim ih zadesi nevolja ili progonstvo zbog iste Reči, oni odmah odustaju. Neki su opet kao zrnelje posejano u trnje. I oni su čuli Božiju Reč. Međutim, ovozemaljske brige, obmana bogatstva i žudnje za drugim stvarima dolaze i guše Reč Božiju, pa ona ostaje bez ploda. Ima i onih sličnih zrnelju koje je posejano na plodno zemljište. Oni slušaju Božiju Reč, prihvataju je i zatim donesu plod: jedni tridesetostruko, drugi šezdesetostruko, a neki stotostruko.”

Mk 4:13-20

4:13 „Zar ne razumete ovu priču? Kako ćete razumeti sve druge priče?“ Jedinствена izjava kod Marka koja pokazuje da je Isus očekivao da ga učenici razumeju. Porodica ga nije razumela, mnoštvo ga nije razumelo baš kao ni verske vođe. Evo sada bez posebnog objašnjenja ga ne razumeju ni učenici!

Ova parabola je paradigma svim ostalim. Evo nekoliko ključnih principa njihovog tumačenja:

1. Pepoznajmo istorijski i literalni kontekst.
2. Prepoznamo ključnu istinu.
3. Ne udubljujmo se previše u detalje.
4. Proverimo paralelne tekstove u ostalim evanđeljima.
5. Pazimo na neočekivane obrte i izjave koje iskaču iz kulturnog okvira i koje pozivaju na delovanje prema novoj etici Carstva.

4:14 Seme je slika objavljivanja evanđelja. Paralela u Mt 13:19 kaže „reč o Carstvu“.

4:15 „Satana“ Ovo pakleno delo krađe je jasno opisano u 2 Kor 4:4. Mt 13:19 dodaje „da ne razumeju“, jer Sotona pokrade Reč iz uma i srca kako ljudi ne bi razmišljali o njoj. Vidi posebnu temu u 1:13.

- **„i odnosi poruku“** Grčki „airō“ znači: (1) uništiti (Jn 11:48); (2) oduzeti nekome život (Lk 23:18; D1 12:19). Bez Reči nema života!

4:16 „Oni, kada čuju Božiju Reč, odmah je sa radošću prihvataju“ Početno oduševljeno prihvatanje Reči nije ključno za veru (st. 17,19). Prava biblijska vera se ne sastoji samo od prošlog emocionalnog oduševljenja već od odnosa koji stalno napreduje. Spasenje nije polisa (do)životnog osiguranja, vaučer za nebo, već obnavljanje Božijeg likama u nama kroz svakodnevno i blisko zajedništvo sa Bogom. Radosno „klijanje u veri“ ne može da zameni plodonosni odnos sa Bogom (st. 20).

4:17 „ali pošto Reč nije uhvatila korena u njima“ Jovan piše o tome na sebi svojstven način u Jn 8:30.

- **„Čim ih zadesi nevolja ili progonstvo“** Istrajnost je dokaz prave vere!

Posebna tema: Istrajnost

Nimalo nije lako našom zapadnjačkom dijalektikom objasniti biblijsko učenje o hrišćanskom životu. Posebno kada pokušavamo da sistematizujemo očigledne paradokse i prividne isključivosti. Zato imamo sklonost da se priklonimo jednoj strani istine, na račun odbacivanja ili zanemarivanja one druge.

1. Da li je spasenje jednokratni događaj, svršeni čin pouzdanja u Hrista ili je reč o doživotnom i predanom učeništvu?
2. Da li je spasenje delo milosti koja suvereno izabira, ili je reč o pokajanju i veri kao našem odgovoru na božanski poziv?
3. Da li je jednom primljeno spasenje nemoguće izgubiti, ili postoji potreba trajnog istrajavanja u njemu?

Pitanje održanja, istrajavanja u spasenju je vekovno pitanje teologije. Problem nastaje prividnim sukobom nekih svetopisamskih odeljaka.

1. Tekstovi o sigurnost spasenja:
  - a) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 6:37; 10:28-29).
  - b) Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5, 8-9; Fil 1:6; 2:13; 2 Sol 3:3; 2 Tim 1:12; 4:18).
  - c) Petrove izjave (1 Pet 1:4-5).
2. Tekstovi o potrebi za istrainosti:

- a) Isusove izjave u sinoptičkim evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9, 24-30; 24:13; Mk 13:13).
- b) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 8:31; 15:4-10, 8:31; 15:4-10).
- c) Pavlove izjave (Rim 11:22; 1 Kor 15:2; 2 Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23).
- d) Izjave pisca poslanice Jevrejima (2:1; 3:6, 14; 4:14; 6:11).
- e) Jovanove izjave (1 Jn 2:6; 2 Jn 9).
- f) Očeve izjave (Otk 21:7).

Naše spasenje je duhovna stvarnost koja pripada središtu Božijeg srca, njegovoj ljubavi i milosrđu, dobroti Trojedinog Boga. Niko ne može da se spase bez poticaja Duha. Bog je taj koji je sve osmislio i propisao. On traži odgovor pokajanja i vere na svoj poziv. I to trenutni i trajni odgovor. To je njegov zavetni odnos sa ljudskim rodom. A to podrazumeva privilegije i odgovornosti!

On se sam pobrinuo za put i način našeg povratka k njemu. On želi da se svi, kao njemu slična bića, odazovemo Hristovom pozivu ljubavi.

Pismo oslovljava dva različita problema u ovoj sferi: (1) sigurnost kao dozvola da živimo sebično i besplodno; (2) sigurnost kao ohrabrenje onima koji stradaju u službi i ličnim gresima. No, problem nastaje kada pogrešni ljudi govore pogrešne stvari i grade teološke imperije na delimičnim biblijskim stihovima. Jer, neki hrišćani očajnički trebaju dobru reč o sigurnosti spasenja, dok drugi ništa manje nisu u potrebi za opomenama o predanju i izdržljivosti. U kojoj smo mi grupi?

- „**zbog iste Reči**“ Primitimo vezu evanđelja i progonstava (Mt 5:10-12; 1 Pet 2:11-12,21; 3:14-17; 4:12-16). Božiji Sin, Božija Reč i Božiji narod su meta ovog grešnog sveta.

4:18 Neki ljudi jasno čuju Reč ali ih spoljašnji problemi (st. 19) duhovno uguše. Primitimo jasnu razliku između klijanja i plodnosnosti! Dobar start ne donosi pobedu već dobar finiš! (Jn 15; Jev 11)

4:19 „**ovozemaljske brige, obmana bogatstva**“ Bogoborni svet poseduje čitav arsenal smrtonosnih iskušenja!

4:20 „**jedni tridesetostruko, drugi šezdesetostruko, a neki stostruko**“ Ovi brojevi nisu toliko važni koliko činjenica plodnosnosti!

Isus nastavi: “Ko bi od vas doneo svetiljku i stavio je pod mericu ili ispod kreveta? Zar se svetiljka ne stavlja na njeno postolje? Što je skriveno, to će se otkriti, i obelodaniće se ono što je tajno. Ko hoće da shvati, neka sluša!”

Isus im zatim reče: “Pazite kako slušate. Jer kako slušate, tako ćete i razumeti, a Bog će vam još i dodati. Jer ko ima, njemu će se dodati; a ko nema njemu će se oduzeti i to što ima.”

Mk 4:21-25

4:21 „**svetiljku**“ Prva dva pitanja st. 21 su hipotetička i pretpostavljaju negativan odgovor. Kao što svetlo rasvetljava tako i vera donosi plod. Ovaj odeljak objašnjava zašto mnogi nisu razumeli Isusovu poruku. Naime, parabilo su svetlo za ljudska srca. Ali, ona su se zatvorila zbog greha, nije Bog taj koji im je uskratio spasenje. Štaviše, on je želeo da ih spasi (st. 22)

Neposredan kontekst ukazuje da Isus govori o objavljivanju punog evanđelja nakon svog vaskrsenja i vaznesenja. Ovaj zaključak se nameće zbog stalno prisutne mesijanske tajne, istina sakrivenih u parabolama i njihovog nerazumevanja od strane učenika.

- „**mericu**“ Sud koji je zahvatao oko osam kilograma. I ovaj latinizam ukazuje na to da je Marko svoje evanđelje pisao hrišćanima grada Rima.
- „**kreveta**“ U ona vremena ljudi su koristili prenosne ležaljke na kojima nisu samo spavali (7:30). Bila je to neka vrsta naslonjača na kome su i jeli.

- „**postolje**“ Nekoliko je položaja u kojima svetiljka može da pruži najviše svetla: (1) svećnjak pričvršćen na zid; (2) svećnjak okačen kao luster; (3) samostojeći svećnjak.

4:23 „ko“ Isus se nada da će neko razumeti i prihvatiti njegovu osobu, misiju i obećanja!

4:24-25 Ovo je princip koji se vidi nakon „sejanja Reči“. Reč je živa, ali od „tla“ zavisi hoće li se pojaviti život i plod. Naše otvaranje za duhovne istine je neizrecivo važno. I to ne samo neko početno otvaranje već stalno i istrajno. Bog ne prihvata površnu emocionalnost.

4:24 „Pazite kako slušate“ Misli se na lično prihvatanje ili odbacivanje Isusa. Rabini su o ljudskom umu govorili kao o uzoranoj njivi spremnoj za setvu. Ono što gledamo i slušamo ukorenjuje se u nama. Postajemo ono čemu se predajemo, što nam je najvažnije i na šta se usredsređujemo!

- „**Jer kako slušate, tako ćete i razumeti**“ Doslovno „kakovom merom merite, takvom će vam se meriti“. Ali, ovo nema veza sa trgovinom i novcem. „Merenje“ je slika duhovnog proveravanja, o čemu čitamo u Mt 5:7; 6:14-15; 18:21-35; Mk 11:25; Lk 6:36-37; Jak 2:13; 5:9. Nije reč o pozivu na pravedno delovanje već o upozorenju da naša dela pokazuju naše srce. Hrišćani su ljudi sa novim srcem i pripadaju novoj duhovnoj porodici.

4:25 Božiji evanđeoski princip! Gospod daje i umnožava onome koji se otvara za njega, a od onih koji ga odbacuju uzima i ono što im je dao. Isus se često služio protivurečnim poslovicama (4:22,25;6:4; 8:35; 10:43-44), što je bila odlika poučavanja bliskoistočnih učitelja. Glagol je u pasivu što indirektno upućuje na Boga kao nosioca radnje.

“Isus je takođe rekao: “Carstvo Božije je slično čoveku koji je posejao seme na svojoj njivi. On leže noću i ustaje danju, a seme niče i raste ni sam ne zna kako. Zemlja sama po sebi čini da donosi rod. Prvo se pojavi stabljika, zatim klas, onda klas pun žita. A kada usev sasvim dozri, čovek brže bolje uzima srp u ruke, jer je žetva prispela.”

Mk 4:26-29

4:26 „seme“ Ovu priču srećemo jedino kod marka. Zbog st. 14 znamo da i ona oslikava poruku evanđelja. Rast je posledica dobrog semena na dobrom tlu. Ovo dvoje predstavljaju božanski i ljudski deo zavetnog odnosa.

4:27-29 Ova slika ukazuje na spasenje kao proces (1 Kor 1:18; 15:2; 2 Kor 2:15; 2 Pet 3:18). Vera je ludo duhovnog života koji neobjašnjivo i moćno raste i u paloj, ogrehovljenoj prirodi Adamovih potomaka. A cilj rasta je samo jedan – plod!

Posebna tema: Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje

Spasenje nije puki produkt, nekakav rezultat, već živi odnos. Kada se neko pouzda u Hrista, obrati se, to ne znači da je sve gotovo. Naprotiv, tada sve počinje! Spasenje nije poput polise osiguranja, karte u jednom pravcu za nebo, ono je lični odnos sa Hristom kroz naše suobličavanje u njegov lik.

Spasenje je dovršeno delo (aorist):

- Dela 15:11.
- Rimljanima 8:24.
- 2 Timotiju 1:0.
- Titu 3:5.
- Rim 13:11 (aorist sa futurom).

Spasenje je trenutno stanje (perfekt):

- Efescima 2:5, 8.

Spasenje je trajno delo (prezent):

- 1 Korinćanima 1:18; 15:2.
- 2 Korinćanima 2:15.
- 1 Petrova 3:21; 4:18.

Spasenje je budući događaj (futura):

- sadržan je u Mt 10:22; 24:13; Mk 13:13.
- Rimljanima 5:9,10; 10:9,13.
- 1 Korinćanima 3:15; 5:5.
- Filipljanima 1:28.
- 1 Solunjanima 5:8-9.
- 1 Timoteju 4:16.
- Jevrejima 1:14; 9:28.
- 1 Petrova 1:5, 9.

Spasenje uvek započinje odlukom vere (Jn 1:12; 3:16; Rim 10:9-13), ali se nastavlja kao način življenja (Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10). Ali, jednog dana će se u potpunosti ostvariti (1Jn 3:2). To konačno stanje spasenja se zove proslavljenje. Dakle, možemo ga oslikati kao:

1. Inicijalno spasenje – opravdanje (spaseni od kazne za greh).
2. Progresivno spasenje – posvećenje (spaseni od sile greha).
3. Konačno spasenje – proslavljenje (spaseni od prisutnosti greha).

4:29 „uzima srp u ruke“ Metafora događaja poslednjeg vremena, slika poslednjeg velikog Suda (Jl 3:13; Mt 3:12; 13:30).

“Isus ponovo prozbori: “S čim ćemo uporediti Carstvo Božije? Kakvom pričom da ga objasnimo? Ono je slično gorušičinom zrnu, najmanjem od svih koja se seju u zemlju. Ali kada se poseje, izrasta i postaje veće od sveg ostalog rasti-nja, pa razvija toliko velike grane da se pod njenom senkom gnezde ptice nebeske.”

Mk 4:30-32

4:30 Paralela sa Mt 13:31-32.

4:31 „gorušičinom zrnu“ Rabini su smatrali da je seme ove biljke manje od bilo kog drugog. Stablo gorušice je žbunastog oblika koji može da dostigne i do četiri metra visine. Ova priča porukom odgovara prethodnoj: Duhovni život se lagano pomalja, mali je, ali je konačni plod ogroman! Kao što seme evanđelja raste u srcu pojedinca do potpune hristolikosti, tako i Božije carstvo polako i sigurno napreduje do konačnog, večnog carstva (Mt 13:33).

4:32 Kraj ovog stiha je moguća aluzija na veliko stablo iz Jez 17:22-24 i Dan 4:11-12 koje predstavlja Carstvo.

“Isus je narodu pripovedao mnogo ovakvih priča, onoliko koliko su mogli da razumeju. Bez priča im ništa nije govorio. Ipak, svojim učenicima je sve objašnjavao kada su bili sami.”

Mk 4:33-34

4:33 „Isus je narodu pripovedao mnogo ovakvih priča“ Evanđelja nam beleže samo mali deo svega onoga što je Isus propovedao i naučavao (Jn 21:25). Svi bi voleli da imamo više zapisanih Isusovih reči (Jn 20:30). Ipak, moramo da budemo svesni da imamo sve što nam je potrebno da znamo o Bogu, grehu, životu, smrti... (Jn 20:31). Pozvani smo da živimo u svetlu onoga što nam je dano! Ova dva stiha su paralelna sa Mt 13:33-35.

- „**onoliko koliko su mogli da razumeju**“ Misli se na duhovni kapacitet, prijemljivost naroda (st. 9,23). Koliko smo samo u danas u prednosti danas mi, u kojima prebiva Duh Sveti i koji nam pomaže da razumemo Isusove reči.

4:34 Misli se na rečeno u 4:10-12 i 13.

“Istog dana uveče, Isus im reče: “Predimo na drugu stranu jezera.” Raspustivši narod, učenici su ušli u lađicu, u kojoj je Isus već bio i otplovili zajedno sa njim. Međutim, podiže se velika bura, tako da su talasi plavili lađicu, te je bila skoro pod vodom. A Isus je spavao na krmi na uzglavlju. Oni ga probudiše govoreći: “Učitelju, zar ne mariš što propadamo?!”

**Isus ustade i zapreti vetru: “Prestani!” Onda reče talasima: “Umirite se!”
Vetar prestade i nastala velika tišina.**

Onda im Isus reče: “Zašto ste se uplašili? Zar nemate vere?”

Obuzeti silnim strahom, učenici su počeli da pitaju jedni druge: “Pa ko je, onda, ovaj da mu se i vetar i more pokoravaju?”

Mk 4:35-41

4:35-41 Ovaj odeljak proširuje kontekst čudesa: 4:35-8:26. Isus je svoje reči dokazivao svojim delima. Ovaj događaj odgovara opisima Mt 8:18,23-27; Lk 8:22-25.

4:36 Ovaj stih ima nekoliko detalja koje ne srećemo na paralelnim mestima kod sinoptika.

1. Šta znači izraz „uzeše ga ka0 što beše u lađi“? (svi naši prevodi sem Živković, NSP, op. prev.) Savremeni prevodi biraju bolje rešenje – „u kojoj je Isus već bio“.
2. Šta znači izraz „a i druge lađe behu s njim“? Da li su apostoli bili raspoređeni po drugim čamcima ili su se neki drugi ljudi takođe našli u oluji? Nema sumnje da je i ovaj detalj sećanje očevica, ali prilično nejasan i nejasne namere.

4:37 „**podigne se velika bura**“ Galilejsko jezero je ispod nivoa mora i okruženo je brdima sa koji se i danas naglo i bez najave spuštaju olujni vetrovi. Mora da je stvarno bilo opasno kada su se i iskusni ribari prepali!

4:38 Očigledno je da u svemu opisanom dominiraju strah učenika i Isusovo smirivanje. Nije li to pitanje nad pitanjima – Božija briga za nas? Ako nas svemogući toliko voli, zašto stradamo u olujama života!?

- „**propadamo**“ Vidi posebnu temu *Apolumi* u 3:6.

4:39 Sve ovo moćno pokazuje Isusovu svemoć i autoritet čak i nad stihijama prirode.

- „**Prestani... umirite se**“ Present aktiv imperativ i perfekt pasiv imperativ. Bog Otac je po Sinu stvarao svet (Jn 1:3,10; 1 Kor 8:6; Kol 1:16; Jev 1:2) i dao mu moć i vlast nad svime (Ps 33:7; 65:2; 147:18).

4:40 Dobro pitanje za sve vernike svih vremena. Isus je poučavao učenike i rečima i delima.

4:41 Učenici su teološki nedorasli. Kontekst nam upoređuje nekoliko vrsta neverstva: (1) njegova porodica; (2) verske vođe; (3) učenici. Prvi i treći su napredovali u veri, rasli su za razliku od drugih.

Neverstvo Isusovih najbližih i učenika je posledica neznanja a neverstvo duhovnih vođa je svesno i namerno. Kako je zastrašujuća moć predrasuda i okorelih stavova tadašnjih teološki najupućenijih ljudi! Gledali su delo za delom, čudo za čudom, slušali su istinu za istinom i opet sve to pripisali Sotoni!?! To je zaista neoprostivi greh.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto je priča u st. 3-5 ključ tumačenja ostalih priča?
2. U kom odnosu u ovom odeljku stoje Božija suverenost i čovekova slobodna volja?
3. Ko je su ključne istine u:
  - a. st. 21-23
  - b. st. 24-25
  - c. st. 28-29
  - d. st. 30-32
4. Koja je osnovna istina svih ovih priča/ parabola? (Mislite na kontekst!)
5. Koje tri grupe ljudi nisu verovala?

Marko 5

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Izlečenje opsednutog iz Gerase	Opsednuti čovek oslobođen	Demonijak iz Gerase	Isus leči čoveka sa zlim duhom	Gerasinski demonijak
5:1-10	5:1-20	5:1-13	5:1-5	5:1-20
			5:6-8	
			5:9a	
			5:9b-10	
5:11-20			5:11-13	
		5:14-20	5:14-16	
			5:17	
			5:18	
			5:19	
			5:20	
Jairova ćerka i krvotočiva žena	Oživljena devojka i ozdravljena žena	Jairova ćerka vaskrsnuta	Jairova ćerka i žena koja je dotakla Isusa	Isus leči hemoralgičarku i Jairovu ćerku
5:21-24a	5:21-43	5:21-24a	5:21-23	5:21-24
			5:24	
5:24b-34		5:24b-34		
			5:25-28	5:25-34
			5:29-30	
			5:31	
			5:32-34	
5:35-43		5:35-43	5:35	5:35-43
			5:36-39	
			5:40-41	
			5:42-43	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba

Isus šalje demone u krdo svinja (5:1-20)
Jairova kći i isceljenje bolesne žene (5:21-43)

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualnu uvid

Ovo poglavlje je svojom građom organizovano tako da pokazuje jedan tipičan dan u Isusovoj službi. Poseban naglasak je na Isusovoj moći i autoritetu nad:

- A. Opsednitim iz Gadare (Mt 8:24-34; Lk 8:26-39)
U st. 1-20 vidimo Isusovu moć nad duhovnim silama.
- B. Jairovom ćerkom (Mt 9:18-19,23-26; Lk 8:40-42,49-56)
U st. 21-24; 35-43 vidimo Isusovu moć nad smrću.
- C. Hemoralgičnom ženom (Mt 9:20-22; Lk 8:43-48)
U st. 25-34 vidimo Isusovu moć nad bolešću.

Tumačenje reči i izraza

“Zatim su stigli na suprotnu obalu jezera u gadarinsku oblast. Čim je Isus izašao iz lađice, istrča pred njega čovek koji je bio opsednut nečistim duhom. On je živeo po grobovima. Njega čak ni lancima niko više nije mogao držati svezanog. Mnogo puta je bio vezan okovima i lancima, ali bi on pokidao lance i položio okove. Niko nije mogao da ga obuzda. Danju i noću je tumarao po grobovima i brdima, urlajući i udarajući se kamenjem.

Kada je ugledao Isusa, potrčao je prema njemu i pao ničice pred njim. Onda kriknu i reče: “Šta hoćeš od mene, Isuse, Sine najuzvišenijeg Boga? Zaklinjem te Bogom, nemoj me mučiti!” (Isus mu je, naime, već rekao: “Nečisti duše, izlazi iz ovog čoveka!”).

Isus ga upita: “Kako ti je ime?”

Nečisti duh mu odgovori: “Ime mi je Legija, jer nas je mnogo.” Nečisti dusi su preklinjali Isusa da ih ne istera iz tog kraja.

Tu u blizini, na jednoj padini, paslo je veliko krdo svinja. “Pošalji nas da uđemo u te svinje”, preklinjali su ga. Isus im je to dozvolio. Nečisti dusi iziđoše iz čoveka i uđoše u svinje. Istog časa, celo krdo svinja, oko dve hiljade, sjurnu se niz padinu u more i podavi se.”

(Mk 5:1-13)

---

odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

5:1 „Zatim su stigli na suprotnu obalu jezera“ Verovatno je još bila noć (4:35). Isus je smirio oluju i učenici su sada bez problema doveslali do odredišta.

- „u gadarinsku oblast“ Mesto na severoistoku jezera u obalsti Dekapolisa. Ovo područje naseljavali su mnogobošci jake jelinističke pozadine. Sinoptici nisu složni u nazivu ovog obalskog mestra („Gerasa“, D. Stefanović, Čarnić, SSP).

5:2 „Čim je Isus izašao“ Možda se učenici sećaju vike i vriske opsednutog (st. 5). U svakom slučaju im je bilo drago što je Učitelj prvi istupio iz čamca!

- „čim“, „odmah“ vidi 1:10
- „... čovek“ Mt 8:28 govori o dvojici. Inače, Matej ističe da su pored puta za Jerihon bila dva slepca (Mt 20:29; Mk 10:46; Lk 18:35). Ovo uparivanje je odlika Matejevog evanđelja. Marko i Luka se slažu u tome da je reč samo o jednom opsednutom (Lk 8:26).
- „... koji je bio opsednut nečistim duhom“ Jasan opis osobe opsednute demonom. NZ nam ne objašnjava poreklo zlih duhova i postupak borbe protiv njih. U popisima darova Duha Svetog egzorcizam ne srećemo egzorcizam. Vidi posebnu temu o ovome u 1:25.

5:3 „On je živeo po grobovima“ Isus i učenici su pristali tačno kod lokalnog groblja. Žitelji onog kraja oterali su nesrećnog čoveka i on je prebivao ovde. Groblje mu je postalo novi dom.

5:4 „Njega čak ni lancima niko više nije mogao držati svezanog“ Glagol je u perfek pasiv infinitivu. Ovaj čovek je svakako bio problem lokalnih meštana koji više nisu imali načina da ga obuzdaju.

- „... ali bi on pokidao lance i polomio okove“ Zle sile su mu davale nadljudsku snagu!

5:5 „... urlajući i udarajući se kamenjem“ Ovo nas podseća na starozavetnu praksu samopovređivanja u paganskim ritualima (1 Car 18:28). Prilično detaljan opis ponašanja ovog čoveka verovatno potiče iz priče nekog od meštana Gadare.

5:6 „Kada je ugledao Isusa, potrčao je prema njemu i pao ničice pred njim“ Prva reakcija ovog čoveka je neprijateljska. On preteći trči prema Isusu. Ali kada je stigao shvata o kome je reč. (st. 4b).

5:7 „Onda kriknu i reče: „Šta hoćeš od mene, Isuse, Sine najuzvišenijeg Boga?“ Jedan od demona oslovljava Isusa jer ga poznaje (1:23; Jak 2:19). Zanimljivo je da koristi mesijansku titulu. Naravno, motiv je strah pred Svemogućim (1:23).

- „... zaklinjem te Bogom“ Poznata jevrejske zakletva
- „nemoj me mučiti“ Aorist konjunktiv u ulozi imperativa značenja „ne otpočini da ne mučiš“ (cf. Barbara & Timothy Friberg's *Analytical Greek New Testament*, str. 120). Demon zna da mu dolazi sud (1:23-24; Mt 25:41; Otk 12:9; 20:10). Paralela Mt 8:9 i Lk 8:28 takođe sadrži eshatološki sud. Primitimo da demon ne zna ništa o dva dolaska Mesije. Ali primitimo i to da i duhovi mogu da pate, da se „muče“!

5:8-9 „Isus mu je, naime, već rekao“ Grči imperfekt ima dvojaku ulogu: (1) ponovljena radnja u prošlosti; (2) radnja otpočeta u prošlosti. U ovom kontekstu druga upotreba je verovatnija, mada opis događaja ne prati striktno vremenski sled, pa je i prva varijanta moguća. Marko ovo glagolsko stanje koristi u kolokvijalnom smislu, jer imperfekt srećemo i u st. 10.

5:9 „Kako ti je ime?“ Jevrejski idiom koji se odnosi na osobine dotičnog.

- „**Legija**“ Šest hiljada vojnika je u Rimskoj vojsci činilo jednu legiju. Još jedan latinski termin u evanđelju. Najverovatnije se radi o metafori koja opisuje stepen zaposednutosti, potpuno kontrolu nad čovekom. Opet, broj od dve hiljade svinja u st. 13 možda ima doslovno značenje.

5:10 „... da ih ne istera iz tog kraja“ „Kraj“ može da se odnosi na (1) područje groblja; (2) područje Dekapolisa; (3) „Bezdan“ o kome piše u Lk 8:31. Matej još dodaje „mučenje pre određenog vremena“ (Mt 8:29).

5:11 Krda svinja pokazuju da je reč o neznabožačkom području.

5:12 „Pošalji nas da uđemo u te svinje“ Zanimljivo je da demoni zahtevaju nešto od Isusa. Tekst nam ne otkriva zašto, kao ni zašto im Isus to dopušta. Verovatno Gospod želi da oslobođenje bude vidljivo, da opsednuti čovek jasno vidi da je rešen svoje muke. Sličan oblik materijalne pomoći vidimo u izlečenju slepca, kada je Isus pljunuo u prašinu i time namazao slepčeve oči. Demoni mole jer su im svinje draže od Bezdana, svakako im nije stalo da pomognu Isusu. Tek, sve ovo je izbezumilo ondašnje stanovnike koji su što pre želeli da Isusu vide leđa.

5:13 „... i podavi se“ Imperfekt pasiv indikativ. Kakav prizor! Jedna za drugom svinje su poskakale sa litice u more.

Na to su se čuvari svinja razbežali i javili to ljudima u gradu i po selima. Narod je došao da vidi šta se dogodilo. Kad su došli k Isusu, ugledali su čoveka koji je bio opsednut mnoštvom nečistih duhova kako sedi. Bio je odeven i pri zdravoj pameti. Očevici su ispričali drugima šta se zbilo sa opsednutim čovekom i svinjama. Tada su počeli da mole Isusa da ode iz njihovog kraja.

A kada je Isus ulazio u lađicu, zamoli ga čovek koji je bio opsednut nečistim dusima da pođe sa njim. Međutim, Isus mu to nije dozvolio. Rekao mu je: “Vrati se svojoj kući, k svojim, i reci šta ti je Gospod učinio i kako ti se smilovao.” Čovek je otišao i počeo da govori po Dekapolju šta mu je Isus učinio. Svi su bili zadivljeni.”

Mk 5:14-20

5:14 „Narod je došao da vidi šta se dogodilo“ Iako je bila noć, strah i radoznalost su naterali ljude da dođu.

5:15 „... kako sedi“ Nešto što je normalno za ljude postaje znak novog stanja uma ovog čoveka.

- „**bio je odeven**“ Lk 8:27 precizno kaže da je opsednuti bio go.
- „**... i pri zdravoj pameti**“ Demonska opsednutost se iskazuje na više načina:
  1. nemost (Mk 9:17,25; Mt 9:32)
  2. slepilo (Mt 12:22)
  3. epilepsija (Mt 17:15,18)
  4. nadljudska snaga (Mk 5:3-4)
  5. grčenje (Mk 1:26; 9:20)
  6. paraliza (Dl 8:17)

Ovim ne želimo da kažemo da je svaka bolest, svaki zdravstveni problem demonskog porekla. Evanđelja razlikuju bolest od opsednutosti (Mk 1:32,34; 6:13; Mt 4:24; 10:8; Lk 4:40-41; 9:1; 13:32).

5:17 “Tada su počeli da mole Isusa da ode iz njihovog kraja” Spoj aorist indikativa i prezent aktiv infinitiva. Materijalni gubitak je očigledan razlog ovog koliko-toliko pristojnog teranja. Nije im bilo važno što je pre njima Čovek koji je uradio ono što su svi želeli, a što niko drugi nije mogao. Koliko

su samo drugačiji ljudi iz Samarije (Jn 4)! Tuga zbog gubitka svinja bila je veća od radosti zbog izlečenog sunarodnika.

5:19 “Vrati se svojoj kući, k svojim” Present imperativ. Isus zna da će njegove sunarodnike u najmanju ruku čuditi ako svojoj družini pridoda jednog mnogobošca. Ali, u njemu je dobio oduševljenog svedoka u ovom kraju! Isus ipak brine za one kojima nije bio draži od krda svinja.

- **“... i reci”** Zapovest u aoristu. Ispričaj svima šta ti je Bog uradio! St. 20 nam kazuje da je izlečeni čovek bio odličan svedok. Ovde vidimo trag Božije brige za sve narode.

5:20 „Dekapolj“ „Deset gradova“, Dekapolis, konfederacija koju je osnovao Aleksandar Veliki. Ova oblast izražene jelinističke kulture se nalazila na severu Pereje, tj. na istoku Galilejskog jezera.

Isus se vratio lađicom na drugu obalu jezera. Ponovo se oko njega okupilo veliko mnoštvo ljudi. Dok je stajao uz jezero, priđe mu čovek po imenu Jair, starešina tamošnje sinagoge, i pade pred njegove noge. Saletao ga je molbama: “Moja kći je na samrti. Kada bi došao i položio ruke na nju, ona bi sigurno ozdravila.” Isus pođe za njim. Mnogo naroda je išlo za njim i tiskalo se oko njega.”

Mk 5:21-24

5:22 „... čovek po imenu Jair, starešina tamošnje sinagoge“ „Jair“ – „Jehova je uzvišen“. Biti starešina sinagoge značilo je biti čovek od ugleda, ali i odgovornosti za potrebe objekta.

- **„... i pade pred njegove noge“** Gest poštovanja i obožavanja (5:6,22,33). Bilo je krajnje neobično videti poštovanog vođu kako pada u prašinu pred nezvaničnim rabinom!
- **„Moja kći je na samrti“** Prema Mt 9:18 devojčica je već umrla. Otac veruje da će Isusovo prisustvo i dodir spasiti njegovo dete.

5:23 „... ona bi sigurno ozdravila“ Aorist pasiv konjunktiv. Glagol „sōzō“ u SZ označava telesno ozdravljenje (Jak 5:15), dok u NZ dobija značenje duhovnog spasenja. Ipak, nismo sigurno u teološkom smislu da li su svi koje je Isus izlečio ujedno i spaseni. Najverovatnije su njegova izlečenja otpočela duhovne procese u dotičnim ljudima, promene o kojima nam Pismo ništa ne kazuje.

S druge strane, videli smo da opsednuti pokazuje svoju veru u Mesijinu moć tek nakon što je izlečen, a ne ranije. Isus po veri oca leči kćerku. Opet, bolesna žena, u događaju koji sledi, sujevno dotiče Isusove haljine, Sebična je jer je znala da će tako ritualno da onečisti Isusa. Dakle – gde prestaju sebični prohtevi a gde počinje prava vera?

5:24 „... i tiskalo se oko njega“ Lk 8:42 kaže da je ljuljanje mase bilo toliko da je Isus jedva disao od stešnjenosti.

Tu je bila i neka žena koja dvanaest godina bolovala od izliva krvi. Ona je mnogo propatila obilazeći lekare i potrošila sve što je imala. Ipak, sve to ne samo da joj nije pomoglo, nego joj je bivalo sve gore. Čuvši za Isusa, umešala se u narod iza njega i dotakla ga. Mislila je u sebi: “Ako dotaknem samo njegovu odeću, ozdraviću.” Istog časa je krvarenje prestalo, i ona je osetila u telu da se rešila svoje muke. Isus je odmah osetio da je iz njega izašla sila. Okrenuo se mnoštvu i upitao: “Ko je dotakao moju odeću?”

Njegovi učenici mu odgovoriše: “Vidiš i sam koliko se naroda gura oko tebe. Zašto onda pitaš: ‘Ko me je dotakao.’” Ali Isus je i dalje gledao oko sebe da vidi ko ga je dotakao. Uplašena i uzdrhtala žena je bila svesna onoga što se dogodilo. Istupila je napred, pala pred Isusa, i rekla mu celu istinu. Isus joj onda reče: “Kćeri, tvoja vera te je spasla. Idi s mirom i budi zdrava od svoje bolesti.”

Mk 5:25-34

5:25 „dvanaest godina bolovala od izliva krvi“ Žena je sve ove godine bila ceremonijalno nečista, bez kontakta sa ljudima (Lev 15:25-27). Na hram i bogoslužjenje, na sinagogu nije smela ni da pomisli.

5:26 „Ona je mnogo propatila obilazeći lekare“ I lekar Luka posebno naglašava ovu tužnu činjenicu (Lk 8:43).

- **„Ipak, sve to ne samo da joj nije pomoglo“** Evo šta je jevrejski Talmud propisivao kao lek za ovu bolest: (1) Nastrugati ljusku nojevog jajeta u lanenu krpju i leti je previjati oko bolesnikovog vrata. Isti lek staviti u pamučnu krpju za zimsko vreme; (2) Previjati bolesniku zrna ječma iz balege bele magarice (Shabb. 110 A & B).

5:27 “Ako dotaknem samo njegovu odeću“ Verovano se radi o molitvenoj tunici („ogrtič“ SSP, jevrejski „talit“ Br 15:38-40; Pnz 22:12) kojima su muškarci pokrivali glave dok su se molili. Bilo je više nego nedolično da ovako bolesna žena dotiče bilo koga, posebno rabina. To pokazuje koliko je bila očajna!

5:30 “odmah” Vidi 1:10.

- **„Isus je odmah osetio da je iz njega izašla sila“** Pismo nam ne objašnjava detalje ove sile. U svakom slučaju reč je o božanskoj snazi (Lk 5:17) koju je Isus mogao da daje drugima, poput Dvanaestorice ili sedamdesetorice kada ih je slao u misiju.
- **„... da je iz njega izašla sila“** Mt 8:17 citira Isa 53:4 „A on je naše bolove poneo i naše bolesti na sebe uzeo“ (A. Birviš).
- **“Ko je dotakao moju odeću?”** Oko Isusa se tiskalo mnoštvo ljudi (st. 31) Matej u 9:20 ima „rese“, „kićanke“. Naime, molitveni šalovi su imali trinaest plavih resa, kao podsećanje na Mojsijev zakon.

5:32 „Okrenuo se mnoštvu“ Imperfek ukazuje da je uporno tražio pogledom. U ovom slučaju Isus nije imao božansko znanje, ili je želeo da ženi da priliku da smelo istupi i pokaže svoju veru.

5:33 „... uplašena i uzdrhtala“ Žena je dobro znala ko je i gde joj je mesto u javnom životu. Oklevala je da progovori javno. Znala je da je svojim gestom prekršila ceremonijalni zakon.

5:34 „kćeri“ Isus je jasno poučavao da svaki čovek po veri u njega postaje deo porodice Božije dece. Naime, spasenje nam je opisano porodičnim slikama i odnosima. Kako je to moćna metafora hrišćanskog iskustva!

- **„... tvoja vera te je spasla“** Dodir sam po sebi joj nije doneo ozdravljenje, već vera u Mesiju, vera kojom je to uradila. Opet, ni vera sama po sebi nema vrednost ako nije okrenuta Isusu. Ovde nema nikakve magije. Ovo nije snaga pozitivnog razmišljanja! Ovo je Hristova sila na delu.
I ovde imamo glagol „sozo“ u SZ smislu (st. 23), i to u perfektu – Bila je izlečena i ostala je zdrava!
- **”Idi s mirom i budi zdrava od svoje bolesti”** Oba glagola su u zapovednom obliku sadašnjeg vremena. Mir (grčki “*eirene*”) ukazuje na celovitost dobrostanja a ne samo na odsustvo zdravstvenog ili nekog drugog problema. U izvornom jeziku imenica “bolest” ima koren u imenici “bič”.

“Dok je on još govorio, dođu glasnici iz Jairove kuće govoreći Jairu: “Kći ti je umrla. Zašto da i dalje zamaraš učitelja?”

Isus se nije obazreo na njihove reči, već je rekao starešini: “Ne boj se, samo veruj!” Nikome nije dozvolio da pođe sa njim, osim Petru, Jakovu, Jovanu i svome bratu Jakovu. Zatim su došli u kuću starešine Jaira. Isus je video pometnju i čuo plač i naricanje. On uđe u kuću i upita okupljene: “Zašto ste uznemireni? Zašto plačete? Dete nije umrlo, već spava.” Oni su mu se, pak, podsmevali.

Isus je zatim udaljio sve prisutne osim detetovih roditelja i svojih učenika, te sa njima otišao u sobu u kojoj je ležala devojčica. Onda ju je uzeo za ruku i rekao joj: “Talita, kum!” (što u prevodu znači: “Devojčice, tebi govorim, ustani!”). Ona je istog trenutka ustala i počela da hoda. Bilo joj je dvanaest godina. Prisutni su bili veoma začuđeni i zapanjeni. Isus je onda strogo zapovedio njenim roditeljima da ne pričaju drugima o ovome. Još im je rekao da daju devojčici da jede.” Mk 5:35-43

5:35 “Kći ti je umrla” Aorist ističe sigurnost događaja. Možemo samo da zamislimo kako je ovo uticalo na Jaira koji je požurivao Isusa! Dramatičnost ukazuje na testiranje očeve vere i/ili na još jednu priliku da Isus pokaže svoju moć i autoritet.

5:36 “Isus se nije obazreo na njihove reči” Izvorni jezik ukazuje ili da je Isus namerno ignorisao ove vesti ili da ih je prečuo. Ovo je zbunjivalo prepisivače, pa su stavili “čuvši ovo” (prepisi MSS, A,C,D,K), kao što je u Lk 8:50.

- **“Ne boj se!”** Negativni oblik zapovesti najčešće ukazuje na nešto što traje, što je otpočelo. Vera je suprotnost strahu!
- **“... samo veruj”** Zapovest u pozitivu. Pravi poziv za pravo vreme (Dl 16:31).

5:37 “Nikome nije dozvolio da pođe sa njim” Nismo sigurni zašto je Isus među Dvanaesticom imao ovaj poverljivi krug učenika (1:29; 5:37; 9:2; 13:3; 14:33). Rekli smo da je Markovo evanđelje svedočanstvo očevica svih događaja – apostola Petra. U svakom slučaju ova trojica nisu imali neke posebne prednosti od ovoga. Naime, Jakov je smaknut brzo nakog odlaska svog brata – Gospoda Isusa Hrista.

Isus nije želeo da se proslavi kao iscelitelj ili kao onaj koji podiže iz mrtvih. Ovo je jedna od napomena tzv. mesijanske tajne u ovom evanđelju (st. 43). Isus je već imao ozbiljne logističke probleme sa masom koja samo što ga nije pregazila!

- **„Petru, Jakovu, Jovanu“** Unutrašnji krug Isusovih učenika (9:2; 14:33; Mt 17:1; 26:37; Lk 9:28).

5:38 „Isus je video pometnju i čuo plač i naricanje“ Sve ovo je bio način oplakivanja i priprema za sahranu kod Jevreja. Očigledno je da je porodica očekivala smrt devojčice.

5:39 „Dete nije umrlo, već spava” SZ eufemizam za smrt koji Isus koristi i u slučaju Lazara (Jn 11:11). San je suprotnost smrti. Neki se pitaju: Zašto je Isus ovo kazao mnoštvu, ako st. 37 sadrži mesijansku tajnu? Da li je na ovaj način hteo da spreči glasine da ju je podigao iz mrtvih?

5:40 “Oni su mu se, pak, podsmevali” Imperfekt ukazuje da se ovaj podrugljivi kikut širio među okupljenima.

- **“... i svojih učenika”** Petar, Jakov i Jovan. Isus je svoja čudesa činio zbog svojih učenika, kako bi jačao njihovu veru, i zbog dobra ljudi kojim je pomagao.

5:41 “Talita, kum!” Aramejska fraza. Jevreji Isusovog doba su govorili aramejski dijalekt. To je bio Isusov maternji jezik. Nekoliko je aramejskih izraza u evanđelju - Sabat 3:4; Voanagres 3:17; Satana 3:23,26; 8:33; talita kum 5:41; Efata 7:35; Gehana 9:43,45,47; pasha 14:14; Aba, 14:36; Eli, Eli, lama savahtani, 15:34. Markov prevod ovih pojmova očigledni je dokaz da je svoje evanđelje namenio nejevrsjekim narodima.

5:42 “odmah“ Vidi 1:10.

- **„Bilo joj je dvanaest godina“** Bila je odgovorna pred Zakonom (Bar Micvah) i spremna za udaju. Dečaci su ove dve velike životne stvari postizali sa trinaest godina. U to doba ljudi nisu očekivali previše od svog života, živelo se kraće i surovije pa su se zato ženili u ranoj mladosti.

5:43 „Isus je onda strogo zapovedio njenim roditeljima da ne pričaju drugima o ovome“ Isus nipošto nije želeo hysteriju oko sebe zbog etikete čudotvorca. Sve što je uradio bilo je zbog otkrivanja Božije milosti i potvrde svoje poruke, svog autoriteta (Mk 1:44; 3:12; 5:43; 7:36;8:26,30; 9:30; Mt 8:4; 9:30; 12:16; 17:9).

- **„Još im je rekao da daju devojčici da jede“** Još jedan detalj koji ukazuje na sećanje očevice. Isus se u celosti brine za ovu devojčicu. Glad je siguran dokaz da joj je zdravlje obnovljeno!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Šta je demonska opsednutost? Dešava li se ona i danas? Da li hrišćani mogu da budu opsednuti demonima?
2. Zašto je Isus dozvolio da svinje budu uništene?
3. Zašto su stanovnici gadarskog kraja oterali Isusa?
4. Zašto su demoni hteli da ostanu u onom kraju?
5. Šta znači izraz „Isus je odmah osetio da je iz njega izašla sila“?
6. Zašto Isus smt naziva „spavanjem“?
7. Zašto Isus želi da oživljavanje Jairove kćeri ostane tajna?
8. Zašto je Isus imao unutrašnji, poverljivi krug učenika?

Marko 6

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isus odbačen u Nazaretu	Odbacivanje Isusa u Nazaretu	Odbacivanje u rodnom kraju	Isus odbačen u Nazaretu	Poseta Nazaretu
6:1-6a	6:1-6	6:1-6a	6:1-3	6:1-6a
			6:4	
			6:5-6a	
Misija Dvanaestorice	Poslanje Dvanaestorice	Slanje, uputstva apostola	Isus šalje svoje učenike	Misija Dvanaestorice
6:6b-13		6:6b-13	6:6b-11	6:6b-13
	6:7-13			
			6:12-13	
Smrt Krstitelja	Usekovanje	Jovanova smrt	Smrt Krstitelja	Irod i Isus
6:14-29	6:14-29	6:14-16	6:14	6:14-16
			6:15a	
			6:15b	
			6:16-18	Usekovanje
		6:17-29		6:17-20
			6:19-20	
			6:21-23	6:21-29
			6:24a	
			6:24b	
			6:25	
			6:26-29	
Hranjenje pet hiljada ljudi	Hranjenje mnoštva	Pet hiljada ljudi nahranjeno	Isus hrani pet hiljada ljudi	Prvo čudo sa hlebovima
6:30-44	6:30-44	6:30-44	6:30-32	6:30-44
			6:33-36	
			6:37a	
			6:37b	
			6:38a	
			6:38b	
			6:39-44	
Hod po vodi	Isus hoda po jezeru	Isus hoda po vodi	Isus hoda po vodi	Isus hoda po vodi
6:45-52	6:45-52	6:45-46	6:45-50a	6:45-52

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Isus u Nazaretu (6:1-6)
Isus šalje dvanaestoricu (6:7-13)
Smrt Jovana Krstitelja (6:14-29)
Isus hrani pet hiljada ljudi (6:30-44)
Isus hoda po vodi (6:45-52)
Isus isceljuje sve koji ga dotaknu (6:53-56)

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug вреди sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Sinoptičke parapele

- A. 1-6a odgovara Mt 13:54-58
- B. 6b-13 odgovara Mt 9:35-11:1 i Lk 9:1-6
- C. 14-29 odgovara Mt 14:1-12; 14-16 i Lk 9:7-9
- D. 30-44 odgovara uporednim tekstovima svih evanđelja: Mk 6:30-44; Mt. 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-13
- E. 45-52 odgovara Mt 14:22-23 i Jn 6:14-21
- F. 53-56 odgovara Mt 14:34-36

Tumačenje reči i izraza

Isus je otišao odatle i vratio se u svoje zavičajno mesto. Kada je došla subota, počeo je da poučava u sinagogi. Mnogi slušaoci su bili iznenađeni. Govorili su:

“Otkud ovaj to zna? Gde li je stekao takvu mudrost? Na koji način on čini čuda?” Zar on nije drvodelja, sin Marije i Josifa? Nisu li njegova braća Jakov, Josija, Juda i Simon? Zar njegove sestre ne žive ovde?” Zato ga nisu prihvatili.

Isus im je onda rekao: “Proroka svi poštuju, osim u svom zavičaju, svojoj rodbini i svome domu.” Zato tamo nije mogao da učini nijedno čudo, osim što je iscelio nekoliko bolesnika polažući ruke na njih. Bio je začuđen njihovim neverovanjem.”
Mk 6:1-6a

6:1 „Isus je otišao odatle“ Pod „zavičajnim mestom“ misli se na Kafernaum u Galileji.

- „u svoje zavičajno mesto“ Isus je odrastao u Nazaretu, tridesetak kilometara od Kafernauma. Mnogi su iz ovog mesta odlazili u Judeju.
- „a učenici njegovi idahu za njim“ (E. Čarnić) Isus je vodio svoje učenike gde god da je išao, što je bilo u prirodi njegovog poučavanja (vidi Robert Coleman - *The Master Plan of Evangelism*, prevedeno na hrv. op. prev.)

6:2 „počeo je da poučava u sinagogi“ Isus je redovno posećivao sinagogu. Često je propovedao, jer je bilo uobičajeno da gostu ponude tu čast.

- **„Mnogi slušaoci su bili iznenađeni“** Nije ih brinulo ono što je Isus govorio već to što je uopšte govorio. Na sličan način su i fariseji postavljali pitanje njegovog autoriteta.
- **„Otkud ovaj to zna?“** Svi su bili zapanjeni Isusovom mudrošću, silom i autoritetom. Poznavali su ga tek kako jednog od običnih dečaka, mladića onog kraja. Bili su zbunjeni poreklom svega toga što je znao, činio, čime je isijavao! Njegova mudrost i autoritet su bili očigledni svima.
- **„Na koji način on čini čuda?“** Kafarnaum je tridesetak kilometara udaljen od Nazareta i vesti o čudima su se proširile poput munje.

6:3 „Zar on nije drvodelja?“ Koren ove reči može da se odnosi i na radnika sa metalom i kamenom. Justin piše da se u njegovo vreme tako nazivao zanatlija koji je izrađivao plugove i jarmove („Dijalog“ 88:8). Najverovatnije je Isus postao obližnji drvodelja nakon Josifove smrti.

- **„sin Marije“** „Ovaj“ iz st. 2, baš kao i pominjanje Isusove majke, verovatno je izraz omalovažavanja. Posebno kada su šapatom podsetili jedni druge na problematičnu Marijinu trudnoću! Origen tvrdi da izvorni tekst treba čitati - „sin drvodelje i Marije“ – ali u svakom slučaju je tada bilo sasvim neobično da se spominje ime majke. Naime, prema Jn 8:41 vidimo da se glasina o Isusovom vanbračnom poreklu pronela kroz narod. Pričalo se da je Isus kopile rimskog vojnika. Upravo zato je većina MSS prepisa NZ opterećena strahom za doktrinu devičanskog rođenja. Smatralo se da je paralna fraza kod Mateja – „sin drvodelje i Marije“ – prilično nezgodna (Mt 13:55).
- **„... njegova braća“** Isus je imao normalo detinjstvo (Lk 2:40,52) i nije bio jedino dete svoje majke. Imao je sestre i najmanje dva brata (Mt 13:55-56), Jakova i Judu, pisce NZ poslanica.
- **„Zato ga nisu prihvatili“** Grka reč „skandalon“ (doslovno „mamac“) nam je dobro poznata – „skandal“. Ovaj koncept ima veliko SZ mesijansko značenje (Ps 118:22; Isa 8:14; 28:16). Ni verske vođe ni Isusovi sunarodnici nisu mogli da pređu preko predrasuda i podozrivosti (st. 4).

6:4 „Proroka ...“ Poznata izreka Isusovog doba. Iako je bio više od proroka, ovo je jedna od titula koju je Mojsije video u Onome koji dolazi (Pnz 18:15,18).

6:5 „Zato tamo nije mogao da učini nijedno čudo“ Ovo nije neki oblik Isusove nemoći već voljno ograničavanje službe. Mat 13:58 jasno kaže da Isus nije želeo da deluje protiv njihovog neverovanja. Nije im gledao kroz prste zato što su bili ljudi njegovog kraja. Zapravo, Isus nikada nije imao ljubimce među ljudima u tom smislu. Lk 7:11-14 pokazuje da Isus nije uvek očekivao veru kao odgovor na njegova dela, ali ona je bila neizbežna kao preduslov za ta ista dela.

- **„osim što je iscelio nekoliko bolesnika polažući ruke na njih“** Vidi Posebnu temu u 7:32.

6:6a „Bio je začuđen njihovim neverovanjem“ Imperfekt ističe učestalost radnje. Isus se zapanjivo tvrdoćom srca i duhovnim slepilom ovih ljudi (dva puta su ga odbacili u Nazaretu, Lk 4:16-31). Neverovatno – i pored tako moćno objavljivane istine, i pored čudesnih znakova oni ne žele da veruju (Isa 6:9-10)!

“Onda je otišao odatle i poučavao po okolnim selima.

Isus je zatim sazvaio dvanaestoricu i slao ih dvojicu po dvojicu, dajući im moć nad zlim dusima.

Zapovedio im je da ne uzimaju sa sobom ni hleba, ni torbe, ni novca u pojasu, osim jednoga štapa: “Obujte samo sandale, i ne nosite sa sobom dodatnu odeću.” Rekao im je još: “U koju kuću uđete, u njoj i ostanite, sve dok ne odete iz tog mesta. A ako vas neko mesto ne primi, niti želi da vas sasluša, udaljite se odande i otresite prašinu sa svojih nogu. To će biti dokaz protiv njih na Božjem sudu.”

Učenici su otišli i propovedali ljudima da se pokaju za svoje grehe. Čak su i mnoge nečiste duhove izgonili, i uljem pomazali mnoge bolesnike i iscelili ih.”

Mk 6b-13

6:7 „slao ih dvojicu po dvojicu“ Verovatno se radilo o misiji u kratkoročnom smislu a ne o sveopštem poslanju. Prema Pnz 19:15 dvojica imaju kredibilitet svedočenja pred zakonom. Dvojici je svakako lakše nego jednom u svetu duhovnog neprijateljstva obližnjih kultura.

- **„dajući im moć nad zlim dusima“** Uporedni tekst u Lk 9:1 dodaje „i da leče bolesti“, dok je Mt 10:8 najopširniji: „Bolesne lečite, mrtve uskrsavajte, gubave isceljujte, zle duhove izgonite! Besplatno ste primili, besplatno i dajite.“ Sve ovo su mesijanska dela, znaci Božije brige i sile njegovog budućeg Carstva. Vidi više u Posebnoj temi 1:25.

Isus deli svoju silu i autoritet sa učenicima. Njegov identitet je nedeljiv i neprenosiv, ali njegova moć je na raspolaganju njegovoj crkvi. Gde je ta moć, gde je ta sila danas među nama? Ovde vidimo da su znaci i čudesa potvrda poruke evanđelja i potvrda autoriteta onoga ko evanđelje objavljuje. Tako je i danas. Ipak, u kulturama gde je hrišćanstvo odavno uhvatilo koren, hrišćani moraju da žive po veri a ne po znakovima; moraju da veruju Bogu a ne da zahtevaju čudesa (Jn 4:48). Naime, čudesa nisu odgovor na probleme vere! Bog će suditi mlakoj crkvi koja umišlja da je uspešna, a u stvarnosti je nedelotvorna.

Znači i čudesa, baš kao i anđeoske i demonske aktivnosti, bili su intezivni u doba Isusa i apostola. I danas se mnogo toga događa u duhovnoj sferi, ali ne sa tolikim intezitetom kao o prvom i drugom Isusovom dolasku. Raduju me znači i čudesa Božije sile i ljubavi (duhovni darovi i danas postoje), ali pouzdajem se u evanđelje a ne u prisustvo ili odusustvo vidljivih znakova. Čudesa i znaci mogu da budu lažni (Mt 24:24; 2 Sol 2:9; Otk 13:13; 16:14; 19:20). Hrišćani ne smeju da zahtevaju dokaze! Detinjasta je vera koja zahteva natprirodne znake i čudesa.

6: 8 „Zapovedio im je da ne uzimaju sa sobom ni hleba, ni torbe, ni novca u pojasu, osim jednoga štapa“ Ostali sinoptici imaju ovde manje izmene. Mt 10:9-11 ne preporučuje štap, a Lk 9:3 je sličan sa Mt 10:10, samo bez fraze „ne tražite“ kao što je u Mt 10:9. U ona vremena svi putnici su nosili nešto za odbranu i zaštitu. Naglasak je da se misionari u potpunosti oslone na Božiju snagu i staranje (i u materijalnom i u duhovnom smislu) a ne u svoju snalažljivost.

Za više podataka o različitosti sinoptika – Mateja, Marka, Luke – u opisu slanja misionara vidite *Hard Sayings of the Bible*, str. 422-24.

- **„ni torbe“** Verovatno se misli na neki oblik tadašnjeg ranca.
- **„ni novca u pojasu“** Pojas posebno napravljen za čuvanje novca.

6: 9 „dodatnu odeću“ Ogrtač kojim se noću pokrivalo. Previše stvari je usporavalo tadašnje putnike. Učenici nisu pozvani da gube vreme pripremajući se za sve prilike.

6:10 „sve dok ne odete iz tog mesta“ Učenici ne trebaju da teže udobnostima. Prvi dom koji im otvori vrata neka im budu i poslednji u tom mestu.

6:11 „A ako vas neko mesto ne primi, niti želi da vas sasluša“ „Mesto“ može da se odnosi na naselje ili na sinagogu. „Primanje“ može da se odnosi ili na dobrodošlicu ili na doslovno prihvatanje u mesto, u sredinu.

- **„udaljite se odande i otrešite prašinu sa svojih nogu“** Vizuelni simboli suda koji dolazi (Dl 13:51, slično je i u 18:6). Jevreji su otrešali prašinu sa sebe kada bi iz Samarije ulazili u Judu.
- Neki prevodi imaju dodatak „Zaista vam kažem: lakše će biti Sodomu i Gomoru u dan strašnog suda nego gradu onom.“ (Vuk) Dodatak srećemo u A prepisu i u mnogim kasnijim maloslovnim grčkim manuskriptima. Očigledno je da izraz nije deo izvornog teksta već je preuzet iz Mt 10:15.

6:12 „Učenici su otišli i propovedali ljudima da se pokaju za svoje grehe“ Pokajanje u veri je temelj odnosa sa Bogom (Mt 3:2; 4:17; Mk 1:15; 6:12; Lk 13:3,5; Dl 2:38; 3:19; 20:21). Kod Jevreja pokajanje se odnosi na promenu delovanja a kod Grka na promenu razmišljanja. Pokajanje je voljnost da se okrenemo od samoljublja ka bogoljublju, ka životu koji pripada Bogu; okretanje od sebe kao Bogu. Pokajanje nam donosi novi stav, novi pogled na svet i novog Gospodara. Bog želi da se svi ljudi pokaju jer su stvoreni po njegovom liku i pripadaju mu (Jez 18:21,23,32; Lk 13:1-5; 2 Pet 3:9).

2 Kor 7:8-12 je najbolji NZ odeljak koji nam otkriva lepezu izraza za pokajanje:

1. „*lupe*“, „tuga“, „žalost“, st. 8 dva puta, st. 9 tri puta, st. 10 (dva puta), st. 11.
2. „*metamelomai*“, „brinuti posle“, st. 8 dva puta, st. 9.
3. „*metanoēō*“, „pokajati se“, „promeniti misli“, st. 9-10.

Suprotnost pravom pokajanju je lažno pokajanje (*metamelomai*) Jude (Mt 27:3); Isava (Jev 12:16-17).

Pravo pokajanje je teološki povezano sa:

1. Isusovim propovedanjem promena koje donosi Novi zavet (Mt 4:17; Mk 1:15; Lk 13:3,5).
2. Apostolskim propovedima u Delima (*kerigma*, Dl 3:16,19; 20:21).
3. Božijim suverenim darom (Dl 5:31; 11:18; 2 Tim 2:25).
4. Sudom i propašću (2 Pet 3:9). Dakle, pokajanje nije nešto što možemo da biramo ako želimo da se istinski spasimo.

Vidi posebnu temu Pokajanje u 1:4d.

6:13 „Čak su i mnoge nečiste duhove izgonili, i uljem pomazali mnoge bolesnike i iscelili ih“ Još jedno jasno NZ razlikovanje bolesti i opsednutosti. Vidi 1:25c.

- **„i uljem pomazali“** Ulje se u biblijsko vreme višestruko koristilo: (1) kao lek (Jak 5:14); kao simbol Duha Svetog, posebno kod SZ kraljeva, sveštenika, proroka; (3) psihološka pomoć u prepoznavanju Božije prisutnosti. Isus je koristio nekoliko supstanci kao takvu vrstu pomoći u lečenju bolesnih.

Posebna tema: Pomazanje u Svetom pismu

- A. Ulepšavanje (Pnz 28:40; Ruta 3:3; 2 Sam 12:20; 14:2; 2 Dnv 28:1-5; Dan 10:3; Am 6:6; Mih 6:15).
- B. Ugošćavanje (Ps 23:5; Lk 7:38, 46; Jn 11:2).
- C. Lečenje (Isa 6:1; Jer 51:8; Mk 6:13; Lk 10:34; Jak 5:14; higijenska upotreba u Jez 16:9).
- D. Sahranjivanje (Post 50:2; 2 Dnv 16:14; Mk 16:1; Jn 12:3, 7; 19:39-40).
- E. Verski rituali (predmeti, Post 28:18, 20; 31:13; Izl 29:36; Izl 30:36; 40:9-16; Lev 8:10-13; Br 7:1).
- F. Postavljenje vođa:
  1. sveštenici:
    - a) Aron (Izl 28:41; 29:7; 30:30).
    - b) Aronovi sinovi (Izl 40:15; Lev 7:36).

- c) ostali sveštenici (Br 3:3; Lev 16:32).
- 2. kraljevi:
  - a) od Boga postavljeni (1 Sam 2:10; 2 Sam 12:7; 2 Car 9:3, 6, 12; Ps 45:7; 89:20).
  - b) od proroka postavljeni (1 Sam 9:16; 10:1; 15:1,17; 16:3,12-13; 1 Car 1:45; 19:15-16).
  - c) od sveštenika (1 Car 1:34, 39; 2 Car 11:12).
  - d) od starešina (Sud 9:8, 15; 2 Sam 2:7; 5:3; 2 Car 23:30).
  - e) Isus - mesijanski kralj (Ps 2:2; Lk 4:18 [Isa 61:1]; D1 4:27; 10:38; Jev 1:9 [Ps 45:7]).
  - f) Isusovi sledbenici (2 Kor 1:21; 1 Jn 2:20, 27, *harisma*).
- 3. od strane proroka (Isa 61:1).
- 4. nevernici kao oruđa božanske poruke:
  - a) Kir (Isa 45:1).
  - b) kralj Tira (Jez 28:14).
- 5. "Mesija" - "Pomazanik".

"I car Irod je čuo za Isusa, jer je njegovo ime postalo svuda poznato. Jedni su govorili: "To se Jovan Krstitelj vratio iz mrtvih i zato ima moć da čini čuda."

Drugi su govorili: "To je prorok Ilija." Neki su, opet, govorili da je to jedan od proroka.

Kada je to došlo do Irodovih ušiju, on je zaključio: "To je Jovan kome sam ja odrubio glavu. On je ustao iz mrtvih."

Mk 6:14-16

6:14 „car Irod“ Irod Antipa nije zvanično nosio titulu kralja. Zvali su ga tetrah – četverovlasnik (vladar četvrtine kraljevstva). Bio je sin čuvenog Iroda Velikog a majka mu je bila Samarjanka. Vladao je Perejom i Galilejom Od 4. god. pre nove ere do 39. god. nove ere. Vidi posebnu temu o porodici Iroda Velikog u 1:14

- **Jedni su govorili: "To se Jovan Krstitelj vratio iz mrtvih"** Fariseji su verovali u vaskrsenje mrtvih (D1 23:6; 24:21; Jev 6:2). Ova glasina je pokušaj da se objasni Isusov autoritet. Nekoliko je mišljenja kružilo narodom. Verske vođe su Isusu pripisivali demonsku silu; Ljudi iz njegovog kraja su ga omalovažavali jer su verovali u klevete o njegovom poreklu, znali su ga kao dečaka koji je odrastao među njima. Ipak, neki su smatrali da je Krstitelj ponovo među njima, ili „jedan od proroka“ SZ.

6:15 "To je prorok Ilija" Bilo je i onih koji su u Isusovim delima prepoznavali mesijanski autoritet. Ovaj stav odgovara proroštvu Mal 3:1-2 i 4:5-6.

- **"Neki su, opet, govorili da je to jedan od proroka"** Ljudi su prepoznali autoritet kakav se vekovima nije sreo u Izraelu, još od doba proroka Malahije (ili pisca knjiga Dnevnika). Mesijansko proroštvo Pnz 18:15 najvaljuje "proroka poput Mojsija".

6:16 "... kome sam ja odrubio glavu" Iroda je mučila nečista savest (Mt 14:10; Lk 9:9) i nepoznavanje odnosa Krstitelja i Jovana.

“Naime, sam Irod je zapovedio da uhvate Jovana i i da ga okovanog bace u tamnicu. To je učinio zbog Irodijade, kojom se oženio iako je bila žena njegovog brata Filipa. Jovan mu je naime govorio: “Ti nemaš prava na ženu svoga brata.” Irodijada je zbog toga mrzela Jovana i htela da ga ubije, ali nije mogla, jer se Irod plašio Jovana, budući da je Jovan bio pravedan i svet čovek. Zato ga je držao na sigurnom i često ga je rado slušao, iako ga je to onespokojavalo.

Ali, Irodijadi se ukazala prilika. Bilo je to na Irodov rođendan, kada je Irod priredio gozbu za sve vojne zapovednike i vodeće ljude u Galileji. Tada je ušla Irodijadina kći i zaplesala, te tako ugodila Irodu i njegovim zvanicama.

Car reče devojci: “Zatraži od mene što god hoćeš i ja ću ti to dati.” On joj je uz zakletvu rekao: “Ako zatražiš i polovinu moga carstva, daću ti.”

Ona izađe iz odaje i reče svojoj majci: “Šta da tražim?”

Ona joj odgovori: “Glavu Jovana Krstitelja.”

Devojka se odmah vratila pred cara i zatražila: “Hoću da mi se odmah donese glava Jovana Krstitelja na tanjiru!”

Car se snuždi, ali pošto se pred gostima zakleo, nije hteo da odbije njen zahtev. Car odmah poslao dželata i naredi mu da donese Jovanovu glavu. Dželat ode i odrubi glavu Jovanu u tamnici, te je donese na tanjiru i pokaza je devojci, a ona je dade svojoj majci. Kada su to čuli Jovanovi učenici, došli su, uzeli njegovo telo i položili ga u grob.”

Mk 6:17-29

6:17-29 Hronološki odeljak koji objašnjava st. 14.

6:17 “Irodijada” Bivša žena Irodovog brata, Filipa (Mt 14:3). Živela je u Rimu i bila Antipina rođaka sa Aristobulove strane. Antipa ju je preoteo od svog brata i zakonski je oženio. Prema Josifovim „Judejskim starinama“ (18.5.4) Irodijada se udala za Iroda, sina Iroda Velikog (majka joj je bila Marijana, kćerka Prvosveštenika). Njena ćerka, Saloma kasnije se udala za Filipa. Naime, Irod je poznat i kao Irod-Filip.

6:18 Rodoskrvna veza koju zabranjuje Lev 18:16; 20:21.

6:19 “Irodijada je zbog toga mrzela Jovana” Imperfekt naglašava trajnost radnje otpočete u prošlosti. Irodijada je najverovatnije uporno navaljivala na muža da se reši proroka, ali je kralj držao Krstitelja podalje (imperfekt) od svoje krvožedne žene (st. 20).

6:20 “jer se Irod plašio Jovana” Irod je znao da je prorok sveti Božiji čovek. Mt 14:4 ističe da je tetrah osluškiavao narod koji je voleo proroka, što je bio još jedan razlog za vlastodrščev strah. Irod je zaista bio opterećen strahovima od mnogih – od Krstitelja, Irodijade, Rima, svog naroda. Bojao se svega i svakoga – samo ne i Boga!

6:21 Dvorska zabava za: (1) civilne vladare; (2) oficire i (3) lokalne moćnike.

- „i često ga je rado slušao“ Ili je odlazio kod njega u zatvor ili ga je dovodio k sebi na dvor. Jovan je prema istoričaru Josifu tamnovao u zatvorskoj kuli na istočnoj obali Mrtvog mora. („Judejske starine 18.5.2)
- “... iako ga je to onespokojavalo” Paradoks čoveka koga privlači istina koju u konačnosti ipak odbacuje (Jn 3:19-21).
- Irodijada je lukavo čekala svoj priliku. Znala je da je rođendanska bahanalija prepuna pijanstva i požude prava prilika da od muža iznudi ono što želi.

6:22 “Irodijadina kći” I Josif istoričar je naziva Salomom, Filipovom kćerkom.

- „zaplesala“ Nije nimalo uobičajeno da neko kraljevskog porekla pleše na ovakvoj zabavi. U to vreme su se za ovakve zabave angažovale profesionalne plesačice ili prostitutke.
- **“Zatraži od mene što god hoćeš i ja ću ti to dati”** Raspomamljeni Irod se istrčao sa obećanjem pred gostima i više nije mogao nazad (st. 21. 26).

6:23 “On joj je uz zakletvu rekao” Bahati vlastodržac se pozvao i na Boga da bi pokazao koliko ozbiljno misli.

6:24 Saloma je činila sve kako mama kaže! (st. 28b)

6:26 Želja da se drugi zadive kod sumanutog Iroda je bila jača od straha (grč. „*perilupos*“ ističe žaljenje zbog nekog postupka, Mt 26:38; Mk 14:34).

6:27 “dželat” Latinski pojam koji se izvorno odnosio na špijuna, posebnog čuvara. Kasnije je upotrebom dobio značenje „dželat“ (Seneka). Setimo se da Marko ima više latinizama od ostalih evanđelista, što ukazuje da je pisao hrišćanima iz Rima.

6:29 Jovan Krstitelj je bio prorok po Božijoj volji. Zanimljivo je da je delovao tek nekih godinu i po dana. Koliko god se ovde činio žrtvom groteskne zavere jedne zle vladarke, činjenica je da je njegov život bio u Božijim rukama. Jer, Bog suvereno vlada istorijom i svim njenim događajima. Ovaj stih pokazuje da Krstitelju niko nije smeo da zabrani dostojanstvenu sahranu.

“Isusovi učenici su se po povratku okupili oko Isusa i ispričali mu sve što su radili i kako su poučavali. Onda im on reče: “Idite na neko mirno mesto da se malo odmorite.” Bilo je, naime, mnogo ljudi koji su dolazili i odlazili, pa nisu imali kad da jedu.

Onda su otplovili na neko mirno mesto da se osame. Ipak mnogi ljudi su ih videli i prepoznali, pa je mnoštvo ljudi iz svih gradova krenulo kopnom za njima i stiglo na to mesto pre Isusa i njegovih učenika. Izašavši iz lađice, Isus ugleda mnogo naroda, i sažali se na njih, jer su bili kao stado bez pastira. Zato je počeo da ih uči mnogim stvarima. Kako je već bilo dosta kasno, učenici dođoše k Isusu i rekoše mu: “Već je dosta kasno, a mesto je pusto. Zato raspusti narod neka ode do obližnjih imanja i sela da kupe sebi nešto za jelo.”

“Dajte im vi da jedu”, reče im Isus.

“Hoćeš li da kupimo hleba za dve stotine dinara i damo im da jedu?” – upitaše ga. Isus im zatim reče: “Pogledajte koliko hlebova imate.”

Kada su saznali, rekoše: “Pet hlebova i dve ribe.”

Isus im je onda naredio da podele narod na grupe i da posedaju po zelenoj travi. Narod je posedao u grupama od po pedeset i sto ljudi. Onda je Isus uzeo pet hlebova i dve ribe, pogledao prema nebu i izrekao blagoslov. Zatim je izlomio hlebove na komade i dodavao ih učenicima da ih podele narodu. Tako je svima podelio i ribu. Svi su jeli i nasitili se. Učenici su, pak, pokupili dvanaest košara preostalog hleba i ribe. Bilo je oko pet hiljada muškaraca koji su jeli ove hlebove.”

Mk 6:30-44

6:30 “Apostoli” (NSP; Čarnić; Vuk; SSP). Marko jedino ovde koristi imenicu „apostol“ u svom evanđelju. Najčešće ih imenuje kao „učenike“. „Apostol“ – grčki „*apostelō*“ – znači „poslati“. Isus je odabrao Dvanaesticu da ga prate i prozvao ih apostolima (Lk 6:13). Sam glagol, iz kojeg je izvedena imenica, najčešće opisuje Isusa kao poslanog od Oca (Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Lk 9:48; Jn 4:34; 5:24, 30, 36, 37, 38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). Jevreji su apostolima zvali zvanične poslanike (ambasadori). Upravo to su Isusovi učenici na ovom putu – Predstavljali su svog Učitelja u njegovom autoritetu i sili.

- **“i ispričali mu sve”** Ovo je bio deo Isusove obuke. Učio ih je kako, pokazivao im to na delu, slao ih na iste zadatke i očekivao njihove izveštaje. Na taj način je zatvarao krug svojih pouka. (Vidi više o ovome u već pominjanoj knjizi Roberta Kolmana).

6:31 Isus je znao da i njegovi učenici moraju da se odmore od stalnog pritiska potreba mase ljudi koja ih je pratila (3:20). Ni on ni učenici više nisu ni za tren bili bez pratnje naroda! Nema dobre obuke bez odmora u tišini!

6:32 “čamcem” (NSP; Vuk, Čarnić, SSP) Izvorni pojam ukazuje na veću ribarsku lađu, čim je u nju moglo da stane trinaest odraslih muškaraca (Mt 4:21-22; Dl 21:2-3). Inače Isus i družina su koristili i manje čamce (Lk 5:2).

6:33 “ mnoštvo ljudi iz svih gradova krenulo kopnom za njima” Možete li da zamislite masu očajnih ljudi, bolesnih, bogalja kako najbrže što su mogli žure obalom da sretnu Isusa? Tužno stado bez pastira.

6:34 “ Isus ugleda mnogo naroda, i sažali se na njih” Gospod je uvek imao volje i snage za ljude u potrebi (Mt 9:36).

- **“ jer su bili kao stado bez pastira”** SZ metafora (Br 27:17; Jez 34:5; Zah 13). Možda Marko parafrazira Gospodnje reči iz Jn 10.
- **“Zato je počeo da ih uči”** Isus je znao potrebe okupljenih ljudi. Znao je da im je potrebna duhovna celina, a ne samo izlečenje tela. On je celoviti Spasitelj (Mt 14:14).

6:35 „... a mesto je pusto“ To je ono „mirno mesto“ iz st. 31.

6:37 “Dajte im vi da jedu” Učitelj testira veru svojih učenika. Ako znate šta i kako bi trebalo – postupite tako!

- **“dve stotine dinara”** Dnevna radnička nadnica je iznosila jedan dinar (Mt 20:2), kao i vojnička dnevica.

6:38 “pet hlebova i dve ribe” Bilo je očigledno da učenici nemaju dovoljno hrane ni za sebe. Ali Isus želi da nauči učenike nešto važno: Koliko god da imaju – imaju dovoljno, pa i više nego što im je potrebno, ukoliko sve to stave u njegove ruke!

6:39 “da podele narod na grupe” Idiom „*sumpinō*“ – „priprema za jelo“. Isus je znao da mnoštvo mora da se organizuje ako želi da sve nahrani u redu i miru.

- **“... po zelenoj travi”** Predivan detalj iz sećanja očevica! Petar nikada nije zaboravio ovaj neverovatan događaj. Zelenilo ukazuje da se bližio prolećni praznik Pashe.

6:41 “pogledao prema nebu” Uobičajeni molitveni položaj Jevreja je bio da stoje pogleda uprtog u nebo i podignutih ruku. I Isus ovim gestom pokazuje da je nebeski Otac izvor svog njegovog autoriteta.

- **“izrekao blagoslov... izlomio”** Aorist i imperfekt daju dinamiku Isusovom čudu. Jn 6 izvlači određene teološke zaključke iz svega ovoga, posebno u vezi narodnih mesijanskih očekivanja. Naime, svi su mislili da će – poput Mojsija u pustinji – i Mesija dati da daždi nebeski hleb (Jn 6:30-40). Isus im je dao znak i veći od toga, ali oni to nisu mogli ili nisu hteli da vide.

6:42 Septuaginta (LXX, grčki prevod SZ) na isti način opisuje sitost SZ naroda u pustinji, kada su kupili manju i hvatali prepelice (Ps 78:29; 105:40). Ova tema se razvija u Jn 6:30-40, jer Isus ispunjava

očekivanja rabina i postupa poput Mojsija. On zapravo i jeste novi Mojsije jer vodi novi narod u novi Izlazak donoseći novo doba obilja (Ps 132: 15; Isa 49:10).

6:43 “ dvanaest košara preostalog hleba i ribe ” Ovo pokazuje da Isus nije želeo da bude dežurni, svakodnevni čudotvorac. Obezbedio je hranu i za nekoliko narednih obroka. Nažalost, neki komentatori – poput Viljema Barklija – obezvređuju ovo čudo i tvrde da je reč o nečem drugom. Naime, videvši kako jedan dečak spremno deli sve što ima, i drugi su izvadili svoje zalihe hrane i ponudili jedni druge (Jn 6:9). Ako je tako, odakle ovaj silni višak!? Neverovatno je koliko naše predrasude diktiraju tumačenje Pisma, baš kao što su predrasude pismoznana Isusovog doba učinile da obezvrede sva Gospodnja dela i reči!

6:44 “pet hiljada muškaraca” Bio je to dugi put (st. 33) na nenaseljeno područje (st. 32) pa možda i nije bilo mnogo žena i dece. Možda. Jednostavno, ne znamo koliko je ovo mnoštvo bilo veliko. Ali svako mnoštvo je u svakom slučaju poprilično veliko!

“Odmah zatim je Isus zapovedio svojim učenicima da uđu u lađicu i otplove na drugu stranu jezera prema Vitsaidi, dok on ne raspusti narod. Oprostivši se od naroda, otišao je na jedno brdo da se moli.”

Mk 6:45-46

6:45 “Vitsaida” Vitsaida znači „kuća svetla“ i nalazila se na zapadnoj strani jezera.

- **“ Oprostivši se od naroda ”** Rekli smo da Jn 6 pruža mnogo više podataka o reakciji mnoštva na Isusovo čudo. Marko naglašava Isusovu lekciju datu učenicima, ističe Gospodnje staranje za potebe naroda, a Jovan kako Isus ispunjava očekivanja naroda od Mesije u duhu Mojsijevog proroštva (mana). Ovom prilikom narod je pokušao da Isusa proglaši kraljem, što pokazuje da su potpuno pogrešno shvatili njegovu misiju – baš kao i učenici, verske vođe i njegova porodica.

6:46 „otišao je na jedno brdo da se moli” Isus se redovno molio. O tome nam najviše piše Luka u svom evanđelju. Isus je znao da će narod pogrešno da protumači njegovo čudo, jer mu namera nije bila da postane omiljeni čudotvorac i hlebotvorac (Jn 6:15). Njegova misija je bila da objavi Oca, a to razgaljeno mnoštvo ili nije htelo ili nije moglo da vidi. U tom smislu ovo je kušnja „hleba“ kojom je Sotona kušao Isusa u pustinji (Mt 4:3-4).

“Kad se spustilo veče, lađica je bila nasred jezera, dok je Isus bio sam na kopnu. Video je da se njegovi učenici veslajući bore protiv jakog vetra. Negde između tri i šest sati ujutro, došao je k njima hodajući po vodi. Kada su ga učenici ugledali, pomislili su da je to neka sablast, pa su počeli da viču. Svi su se prepa- li kada su ga ugledali. Isus je odmah progovorio i rekao im: “Budite hrabri! To sam ja, ne bojte se!” Onda se pope k njima u lađicu i vetar prestade da duva. Učenici su bili potpuno smeteni, jer nisu shvatili šta znači čudo sa hlebovima; ta- da još nisu bili u stanju da to shvate.”

Mk 6:47-52

6:48 “Video je” Ne znamo da li je Isus video nevolju učenika svojim telesnim ili duhovnim očima.

- **“ veslajući bore protiv jakog vetra”** Doslovno „muče se“ (NSP; Vuk, Čarnić, SSP). Snaga ljudskog veslanja je preslaba za oluju.
- **“ Negde između tri i šest sati ujutro”** To je vreme računanja „četvrte noćne straže“, prema rimskoj satnici (Vuk; Čarnić).

- „došao je k njima hodajući po vodi“ Još jedno čudo nad prirodom kojim Isus želi da ojača veru učenika. Oni su u više navrata videli različite oblike njegovog autoriteta i moći. Ipak, nisu sve to razumeli i još uvek su se plašili (st. 49-50) i divili (st. 51).
Moguće je da ovim čudom Isus ispunjava Jov 9:8; 38:16; Ps 77:19; Isa 43:16. Isus je činio čudesa u duhu SZ (st. 52).
- „Ali, hteo je da ih mimoide“ (NSP; Čarnić; „htede da ih zaobide“ SSP). Ova misao ne odgovara kontekstu događaja, osim ako je ne povezujemo sa Jov 9:8.11! Neki noviji prevodi imaju rešenje „da im se pridruži“ (TEV, engl.), što ukazuje na Lk 12:32 i 17:7.

6:49 “sablast” („utvara“ NSP; Čarnić; SSP; Vuk). Doslovno „fantom“, kao u Mt 14:26, „pojava koja izaziva mentalnu i duhovnu zbrku“ (The Greek-English Lexicon, Bauer, Arndt, Gingrich, & Danker, str. 805).

6:50 “Budite hrabri!” Present imperativ karakterističan za Isusa (Mt 9:2,22; 14:27; Mk 6:50; 10:49; Jn 16:33; D1 23:11).

- „... ne bojte se“ Imperativ medij present, takođe tipičan za Isusa (Mt 14:27; 17:7; 28:10; Mk 6:50; Lk 5:10; 12:32; Jn 6:20; Otk 1:17). Još jedna veza Isusa i Mojsija (Izl 14:13; 20:20). Isus je novi Mojsije, novi Božiji glasnik (Post 15:1; Isu 8:1).

6:51 Marko nam ne piše o Petrovom hodanju po vodi (i tonjenju!), kao Mt 14:28-31. „Petar najverovatnije nije želeo da stavlja sebe u čitavu ovu priču o Isusu“ (A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 1, str. 319).

6:52 “jer nisu shvatili” Učenici su sporo učili. Ipak, Isus je strpljiv prema njima. O, koliko me to ohrabruje!

- “nego im srce to i dalje nije moglo razumeti” (NSP; „pošto im je srce bilo okorelo“ SSP; Čarnić; „okamenilo“ Vuk) Perfek pasiv particip nosi u sebi teško razumljiv teološki koncept. Da li pasivni oblik glagola ukazuje na to da im je Božiji Duh zatvorio um? U svakom slučaju učenici su bili deca svoga doba, vezani mnogim predrasudama i prema Isusovim delima i rečima (8:17-18). Isus se nije uklapao u bilo koji do tada poznati stereotip (4:13.40; 7:18). Marko često spominje ovu činjenicu. Vidi posebnu temu o srcu u 2:6.

“Doplovivši na obalu, došli su u Genisaret i pristali tamo. Dok je Isus izlazio iz lađice, ljudi ga odmah prepoznaše. Kada su čuli gde se on nalazi, rastrčali su se po svoj okolini i počeli da donose k njemu bolesnike na nosilima. Po svim selima, gradovima ili zaseocima u koje je dolazio, ljudi su iznosile bolesnike na trgove, moleći ga da bolesni dotaknu makar rese njegove odeće. Ko god ga je dotakao, bio je izlečen.”

Mk 6: 53-56

6:55 Isusova pojava izaziva kaos očajnih ljudi u mnogim potrebama! Od svih svojih potreba i planova Isus je baš takve ljude uvek stavlja na prvo mesto. Uvek je imao vremena i volje za nevoljnike.

6:56 “rese njegove odeće” Moltvene rese (Br 15:38-40; Pnz 22:12). Očajni ljudi su skoro uvek sujeverni i sebični u svojim potrebama.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Kako rešavaš prividnu protivurečnost evanđeoskih zapisa?
2. Zašto je postojalo toliko oprečnih mišljenja o Isusu?
3. Da li je vaskrsenje bilo neobična ideja u Isusovo vreme?
4. Zašto je Bog dozvolio da jedna opaka žena dođe glave Jovana Krstitelja?
5. Zašto je Isus privlačio mase ljudi?
6. Zašto je Isus nahranio pet hiljada ljudi?
7. U kakvom je odnosu Isusovo učenje prema njegovim izlečenjima?

Marko 7

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Predanje starih	Nečistoća dolazi iznutra	Tradicija starih	Učenje predaka	Predanje fariseja
7:1-13	7:1-23	7:1-8	7:1-2	7:1-13
			7:3-4	
			7:5	
			7:6-7	
			7:8	
		7:9-13	7:9-13	
			Ono što nas prlja	Čisto i nečisto
7:14-23		7:14-16	7:14-16	7:14-16
		7:17-23	7:17-19	7:17-23
			7:20-23	
Sirofeničanka	Vera mnogobožaca	Sirofeničanka	Ženina vera	Izlečena ćerka Sirofeničanke
7:24-30	7:24-30	7:24-30		7:24-30
			7:28	
			7:29	
			7:30	
Izlečen gluvonemi	Isus leči gluvonemog	Isceļjenja	Isus leči gluvonemog	Izlečenje gluvog
7:31-37	7:31-37	7:31-37	7:31-34	7:31-37
			7:35-37	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

Čisto i nečisto (7:1-23)

Isusova služba van Galileje

Vera Sirofeničanke (7:24-30)

Isceļjenje gluvonemog čoveka (7:31-37)

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene pišćeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak

2. drugi odeljak

---

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

3. treći odeljak

Sinoptičke paralele

- A. Mk 7:1-23 odgovara Mt 15:1-20
- B. Mk 7:24-30 odgovara Mt 15:21-28
- C. Mk 7:31-8:9 odgovara Mt 15:29-38

Tumačenje reči i izraza

“Jednom prilikom, dođu fariseji i neki učitelji zakona iz Jerusalima i okupe se oko Isusa. Oni su videli da neki od njegovih učenika jedu neopranim rukama, odnosno, da ih nisu oprali po obredu. Fariseji, naime, kao i svi drugi Jevreji, držeći se predanja starih, ne počinju da jedu pre no što brižljivo operu ruke. Oni takođe ne jedu ono što su kupili na pijaci dok to prethodno ne operu.

Fariseji i učitelji zakona upitaše Isusa: “Zašto tvoji učenici ne slede predanje starih, nego jedu neopranim rukama?”

Isus im odgovori: “Dobro je prorokovao Isaija o vama licemerima, jer je napisano:

**‘Ovaj narod me poštuje usnama,
ali mu je srce daleko od mene.
Uzalud je njihova pobožnost,
kad zapovesti ljudske naučavaju.’**

Vi ste napustili zapoved Božiju i držite se od ljudi ustanovljenih predanja.” **Mk 7:1-8**

7:1 “Fariseji” Najrevnosniji bogotragaoci Isusovog doba. Po svim tadašnjim merilima pobožnosti bili su najbolji od najboljih. I Marko beleži nekoliko Isusovih dijaloga sa njima (7:5-8; 11:27-33; 12:13-17). Vidi više o njima u 2:6.

- **„i neki učitelji zakona iz Jerusalima ”** Verske vođe su uvek iz pozadine pažljivo pratile Isusa i beležili mu svaki propust (3:22; Jn 1:19). Ovde se verovatno radi o zvaničnoj delegaciji samog Sinedriona – najvišeg državnog organa vlasti. Došli su iz Jerusalima (vidi posebnu temu u 12:13). Sinedrion su činili sedamdeset vođa iz:
  - svešteničkih porodica (sadukeji, vidi posebnu temu u 12:18)
  - lokalnih verskih krugova (fariseji)
  - bogati i uticajni krugovi, veleposednici

7:2 “... neopranim rukama” Ovde nije reč o higijenskoj već o ritualnoj, ceremonijalnoj čistoći (st. 4) koja je za verske vođe bila neizrecivo važna (Lk 11:38; Mt 15:2). Talmud je nadugo i naširoko raspredao o tome. Naravno, Talmud je zbirka kontroverzne usmene predaje tumačenja SZ tekstova.

- **“neopranim...”** Grčki „*koinos*“ znači „uobičajen“, „dostupan svima“. „*Koinosima*“ su Jevreji Isusovog doba generalno zvali sve Grke. Istog značenja je i latinski izraz „*vulgata*“ („vulgaran“ – „jednostavan, prost“). U ovom kontekstu reč ima značenje ceremonijalne nečistoće koja nastupa u dodiru sa nečistim stvarima.

7:3 „ne počinju da jedu pre no što brižljivo operu ruke“ Nekoliko je varijanti grčkih manuskripta ovde. Velikoslovni prepisi A, B, L imaju izraz „*pugm*“ – „pesnica“, dok se izraz „*pukna*“ – „često“ nalazi u W, Vulgati i Pešiti. Neki od nastarijih prepisa nemaju ovaj umetak (st. 3-4), poput dokumenta 037, neki koptski i sirijski prepisi kao i Diatesaron. Kritički aparat UBS4 daje prednost prvom pomenutom rešenju.

Moguće je da ovaj složeni grči izraz dolazi od pokušaja prevoda aramejske fraze „dok ne operu ruke u posebnom krčagu“ (*Theological Dictionary of the New Testament*, uradnik Gerhard

Friedrich & Geoffrey W. Broomiley, vol. 6, str. 916). Odakle ovi običaji? Fariseji su SZ uredbe koje se odnose samo na sveštenike proširili na sve „prave“ Jevreje. I to kao svakodnevnu obavezu! To je klasično dodavanje Mojsijevom zakonu.

Drugo tumačenje tvrdi da je reč o rabinskom načinu pranja ruku i nadlaktica zatvorenom šakom, pesnicom. Ali, ovaj stav ne podržava nijedna usmena rabinska predaja. Neki tvrde da se radilo o posebnom pranju ruku. Naime, voda se sipala niz nadlakticu od lakta prema šaci. Glagol „prati“ (grč., *niptō*, Mt 15:2) se koristio za delimično pranje tela a ne za potpuno kupanja (grč., *louō*, Jn 13:10).

- **“držeci se predanja starih”** I Talmud i Mišna podržavaju ovu tradiciju, i to u oba svoja izdanja. Valilonski Talmud je obimniji od svoje nedovršene verzije sa područja Palestine. Savremena tumačenja ovih spisa su onemogućena činjenicom da niko više ne zna gde je šta izvorno rečeno i zapisano. Zato su se u brojnim tumačenjima nametnule dve rabinske škole. Prva je Šamaijeva, konzervativna, druga je liberalna Hilelova. Svaka priča o ovim predanjima se odigrava na relaciji ove dve škole tumačenja, a najveći autoritet u samom tumačenju su preci na koje se i jedni i drugi pozivaju.

7:4 “dok to prethodno ne operu” Pismoznanci su zakone koji su dati sveštenicima proširili na sve Jevreje (Izl 30:19). Posebno ove koji se tiču ceremonijalne čistoće. Sva ta pravila su se razvijala dugo tokom tradicije, a sve pod uticajem Levitskih zakona.

Nekoliko je manuskriptnih verzija ovog teksta:

- Aorist medij konjunktiv glagola „*baptizō*“ („zagnjuriti“) (MSS A, D, W, Vulgata i Sirijski prevod).
- Prezent pasiv indikativ glagola „*baptizō*“ (MSS F, L).
- Aorist mediji konjunktiv glagola „*rantizō*“ („škropiti“) (MSS, B, koptski prevod). Većina savremenih prevoda prati prvo rešenje. Zanimljivo je da su rani prepisivači bili skloni trećem rešenju, kako bi glagol „*baptizō*“ sačuvali kao tehnički izraz za hrišćansko krštenje. Kritički aparat UBS4 daje prednost prvom rešenju kao „skoro sigurnom“:
- **„Pranje čaša, krčaga i bakrenog posuđa“** Imenica „krčag“ je latinskog porekla, što ističe da Marko više od svih drugih NZ pisaca koristi latinizme. Nekoliko je varijanti u prepisima, posebno dodatak „*klinōn*“ – „kreveti“, „ležajevi“ (A, D, W, dok ovo rešenje nemaju p45, B, L). Verovatno su rani prepisivači, poznavajući Lev 15, dodali ove fraze. Ali, kasniji prepisivači koji nisu poznavali Levitsku knjigu su ih ih izbacili. Eto, zanimljiva spekulacija zanemarljivog teološkog značaja.

7:5 “upitaše Isusa” Imperfekt naglašava da se ovo pitanje uporno postavljalo Isusu.

- **“Zašto tvoji učenici ne slede predanje starih”** Za njih je ovo bio teološki skandal! Jevrejska literatura beleži slučajeve kada su rabini bili ekskomunicirani samo zato što nisu propisno prali ruke. Posebno se Talmud nametnuo kao autoritet po ovom pitanju, kao zbirka rabinskih razmatranja SZ i načina njegove primene.

7:6 “Dobro je prorokovao Isaija o vama” Isus primenjuje sedam vekova staro proroštvo na fariseje svoga doba. To nam pokazuje da je Pismo relevantno za svako doba i svaki novi naraštaj. Božanske istine nisu neosetljive na kulturu, ali njihova snaga je u tome što su nadvremenske i nadkulturalne! Isus je ovde citirao Isa 29:13.

- **„licemerima”** Pojam sačinjen od dve reči: „ispod“ i „suditi“. Označava glumu ispod maske. Isus je optuživao fariseje za histeriju nad nebitnim i za nezainteresovanost nad bitnim stvarima (Isa 29:13; Kol 2:16-23). Zato nije neobično da se hipokrizija i pranje ruku nalaze zajedno u Ps 26:4 i 6.

Posebna tema: Licemeri

Pojam doslovno znači „osuđivati sa strane“ i koristio se u dva smisla: (1) u pozorištu za govor glumca ispod maske; (2) za „preglumljavanje“, u smislu religioznog pretvaranja.

Fariseji su se razmetali ritualima kako bih im se ljudi divili, a ne da bi udovoljili Bogu (iako je, verujem, i ovaj motiv bio prisutan).

1. Davali su milostinju siromasima da bi ih ljudi hvalili, Mt 6:2.
2. Postili su sa pačeničim izrazima na licu, da bi svima pokazali koliko su duhovni, Mt 6:16.
3. Molili su se teatralno u sinagogama na očigled prisutnih, Mt 6:5.
4. Davali su desetak od najsitnijih dobara, a u isto vreme su propuštali najbitnije stvari koje je Zakon propisivao, Mt 23:23.
5. Pazili su na spoljašnju pobožnost ali ne i na unutrašnju, Mt 23:25 (Mk 7:1-8).
6. Bili su samopravedni, Mt 23:29-30.
7. Branili su drugima da uđu u Božije Carstvo, Mt 23:13-15.
8. Isusu su postavljali zamke lukavim pitanjima, a navodno ih je zanimala istina, Mt 22:15-22.
9. Sebi su obezbedili posebno mesto u paklu, Mt 24:51.
10. Ličili su na okrečene grobove, Mt 23:27.

- **„jer je napisano”** Idiom kojim (perfekt) su se Jevreji pozivali na nadahnutu Božiju Reč (9:12-13; 11:17; Mt 4:4,7,10). Citat Isa 29:13 je uzet iz Septuaginte. Bog proziva ljudsku samopravednost. Isus daje primer u st. 9-19 (Mt 15:4-6).
- **„srce“** Srce je središte umnih aktivnosti i centar svih aktivnosti. Fariseji su verskim aktivnostima želeli da zavrede prihvatanje od Boga. Zato im je tradicija postala važnija od svega drugog! Fariseja nema odavno, ali farisejizam uvek vreba religiozne ljude. Vidi posebnu temu 2:6.
- **„daleko od mene“** Doslovno „na distanci“. Rituali i ceremonije su lukavi način izbegavanja potpunog predanja Bogu. Zato i kažemo da je religija daleko više prepreka nego što je most do Boga.

7:7 Tragična dijagnoza verskog licemerja i formalizma.

7:8 **„napustili”** („ostavili“ Čarnić; „odbacili“ SSP; „ukidate“ NSP) Sasvim suprotno od „držanja“ ljudskog predanja!

- **„napustili zapoved Božiju i držite se od ljudi ustanovljenih predanja.”** Očigledan je kontrast Božijeg otkrivenja (SZ) i ljudske tradicije (Talmud). Ovo je opasnost koja vreba svakog vernika bilo kada i bilo gde (bilo koje denominacije). Verski autoriteti ovde imaju glavnu ulogu!

Isus nastavi: “Vama odgovara da ukidate Božiju zapoved da biste se držali svojih uredaba. Mojsije je zapovedio: ‘Poštuj svoga oca i svoju majku’, i: ‘Ko naruži svoga oca ili majku, neka se pogubi’. Vi, naprotiv, kažete: ‘Ako neko kaže svom ocu ili majci: Sve što ja mogu da ti učinim, jeste da prinesem korvan za tebe, (to jest, žrtveni prinos Bogu); onda se taj čovek oslobađa dužnosti da se stara o svojim roditeljima.’ Vi, tako, poništavate Božiju zapovest radi učenja koje ste sami ustanovili, a isto postupate i sa mnogo drugih stvari.”
Mk 7:9-13

7:9 „Vama odgovara da ukidate“ Ironija poput one u Jn 3:10.

7:10 “Mojsije je zapovedio” Paralela sa Mt 15:4 – „Bog je rekao“. To ukazuje da je Mojsijeve reči Bog nadahnuo.

- **„poštuj”** Isus citira jednu od Deset zapovedi iz Izl 20:12, iz Dekaloga koji se ponavlja u Pnz 5:16. Ovaj izraz dolazi iz trgovačkog jezika – „priznati nečiju stvarnu težinu“ (BDB 457), tj. uvideti koliko neko istinski vredi. Isus kritikuje savremene načine izvrđavanja obaveza koje Zakon nalaže! (st. 12)
- **“svog oca i svoju majku”** Oba roditelja bi trebalo podjednako poštovati.
- **„Ko naruži svoga oca ili majku“** Citat iz Izl 21:17. Nepoštovanje izaziva Božiji sud. Rabini su često koristili ove reči kao potporu svojih predanja.
- **„korvan“** Grki prevod jevrejske reči (ne aramejske) „poklon“ namenjen Bogu. Isus svoj stav o farisejskom izvrđavanju Zakona zarad tradicije argumentuje dokazom. Upravo zato su i gomilali predanje za predanjem, da bi opravdavali svoje postupke (Mt 5:33-34; 23:16-22).

“Zatim Isus ponovo pozva narod i reče im: “Čujte me svi i shvatite: Čoveka ne može učiniti nečistim ništa što ulazi u njega, već ono što izlazi iz njega samog. Ko hoće da shvati, neka sluša!”

Mk 7,14-16

- **„Čujte me svi i shvatite”** Oba glagola su aorist imperativu, što nagoveštava šokantnu izjavu koja sledi.

7:15 Klasičan način Isusovog tumačenja SZ, njegove reinterpetacije zakona (Mt 5:17-48). On podelu hrane na čistu i nečistu, prema Lev 11, pravo proglašava ništavnom. To je moćan način iskazivanja njegovog autoriteta. Mogao je da promeni ili poništi čitav SZ, ali nije. U svakom slučaju ovo je ozbiljno upozorenje svima koji od hrane i pića prave suštinske vrednosti vere (Rim 14:13-23; 1 Kor 8:1-13; 10:23-33). Novi zavet donosi slobodu od ovakvih ceremonijalnih ograničenja (Rim 14:1-15:13; 1 Kor 8-10).

7:16 Većina grčkih manuskripta ima ovu frazu (A, D, K, W, 2), kao Diatesaron i grčki tekstovi koje je koristio Avgustin. Istu frazu nemaju MSS, B i L. Verovatno je reč o prepisivačkom dodatku iz Mk 4:9 ili 23. Ipak, kritički aparat USB4 prvom rešenju daje „A“ ocenu – „sigurno“.

“Kad je otišao od naroda i došao u kuću, njegovi učenici ga upitaše o značenju izreke. A on im reče: “Pa zar ni vi niste u stanju da razumete? Zar ne shvatate da čoveka ne može učiniti nečistim hrana koja u njega ulazi, jer ne ulazi u njegovo srce, već u trbuh, a odatle se izbacuje iz tela.” Isus je na taj način proglasio sva jela “čistim.”

Isus nastavi: “Čoveka čini nečistim ono što iz njega samog izlazi. Iz čovekove nutrine, iz njegovog srca izlaze zle pomisli koje ga vode u blud, krađe, ubistva, preljuje, la-komstva, zlobe, prevare, razuzdanost, zavist, pogrdne reči, oholost i bezumlje. Sva ova zla dolaze iz čovekove nutrine i čine ga nečistim.”

Mk 7:17-23

7:17 “njegovi učenici ga upitaše” Prema Mt 15:15 Petar je ovo pitao Učitelja. Ne možemo ni da zamislimo koliko je ova Isusova izjava bila skandalozna za Jevreje onog doba!? Isus ukida Mojsija?! Ko je ovaj rabin sa takvim autoritetom?

7:18 “Pa zar ni vi niste u stanju da razumete?” Isus je zapanjen koliko su učenici spori da shvate duhovne stvari! Ipak, ono što je on govorio je bilo toliko drugačije od bilo čega što su ikada čuli u životu (farisejska teologija). Ispraviti tradiciju je nemoguća misija (4:13,40; 6:52; 8:21). Upravo zato

je prihvatanje Isusa kao Mesije radikalno raskidanje sa idealizovanom tradicijom i sa svim drugim kulturnim očekivanjima. Živa Reč menja pisanu reč! Mi obožavamo Isusa a ne Sveto pismo!

Tumači ponekad olako kažu da je Isus odbacio usmeno jevrejsko predanje a prihvatio i potvrdio SZ zakone. Ipak, primeri odbacivanja podele hrane na čistu i nečistu, kao i odbacivanje Mojsijevog učenja o razvodu (Mt 5:31-32; Mk 10:2-12) jasno pokazuju da je Isus sebe kao Gospoda SZ i merodavnog tumača Zakona (Mt 5:38-39). On je Očevo najveće otkrivenje. Iskreno, niko od nas – koji volimo Bilibiju – nije baš oduševljen ovim jer je za nas ona relevantni autoritet. Ali, koliko je Isus još SZ tekstova video kao one koji ne objavljuju jasno Očeve namere? To nije šokantno saznanje za fariseje i pismoznance već i za mene! Očigledno je da SZ nije obaveza NZ vernika (Dl 15; Gal 3). Koliko god da su ceremonije i rituali biblijska stvar, oni me ne obavezuju svojim zahtevima (Dl 15:6-11,19). Obavezuje me Božije otkrivenje u Hristu, obavezuju me njegove namere i njegova obećanja! (Mt 5:17-20).

7:19 „Isus je na taj način proglasio sva jela “čistim.” Umetnuta misao koja očigledno dolazi od onoga koji dikтира evanđelje (Verovatno Petrovo iskustvo iz Dl 10). Ovo je veoma, veoma važna NZ istina (Rim 14:13-23; 1 Kor 8:1-13; 10:23-33). Niko se ne opravdava pred Bogom onim što jede ili ne jede! Novi zavet nije osnovan na starozavetnim regulativama (Lev 11 – Dl 15). Bog gleda na srce a ne u stomak!

7:20 SZ rabini su govorili da je naš um plodno polje a da su oči i uši prozori naše duše. Ono što primamo u sebe, to se i ukorenjuje u nama. Greh prvo otpočinje u mislima i pretvara se u dela. Naše reči otkrivaju naša srca!

Posebna tema: Ljudski govor

I. Osnovne činjenice o govoru, o našim rečima iz Priča Solomunovih:

- A. Govor je odlika naše bogolikosti. Stvoreni smo Božijim govorom i naš Stvoritelj nam od tada govori. Govor je jedna od suštinskih odlika našeg bića, naše ljudskosti.
- B. Govorom se sporazumevamo, saopštavamo sebe međusobno. Govorom pokazujemo ko smo (Pri 18:2; 4:23, 20-27), pokazujemo svoju vrednost (Pri 23:7).
- C. Mi smo socijalna bića, bića odnosa. Stalo nam je do prihvatanja i potvrđivanja i od Boga i od ljudi. Reči imaju moć da zadovolje naše suštinske potrebe (Pri 17:10), ali i da ih nezadovolje (Pri 12:18).
- D. Naš govor ima veliku snagu (Pri 18:20-21) – da leči i blagosilja; da razboljeva i uništava (Pri 11:9).
- E. Svi mi žanjemo ono što smo sejali (Pri 12:14).

II. Principi o našem govoru iz Priča Solomunovih:

- A. Negativan i rušilački potencijal našeg govora, naših reči:
  - 1. reči zlih ljudi (1:11-19; 10:6; 11:9,11; 12:2-6)
  - 2. reči preljubnika (5:2-5; 6:24-35; 7:5ff; 9:13-18; 22:14)
  - 3. reči lažova (6:12-15,19; 10:18; 12:17-19,22; 14:5,25; 17:4; 19:5,9,28; 21:28; 24:28; 25:18; 26:23-28)
  - 4. reči bezumnika (10:10,14; 14:3; 15:14; 18:6-8)
  - 5. reči lažnih svedoka (6:19; 12:17; 19:5,9,28; 21:28; 24:28; 25:18)
  - 6. reči klevetnika (6:14,19; 11:13; 16:27-28; 20:19; 25:23; 26:20)
  - 7. reči brzopletih ljudi (6:1-5; 12:18; 20:25; 29:20)
  - 8. reči laskavaca (29:5)
  - 9. reči brbljivaca (10:14,19,23; 11:13; 13:3,16; 14:23; 15:2; 17:27-28; 18:2; 21:23; 29:20)
  - 10. izopačene reči (17:20; 19:1)

- B. Pozitivan, isceljujući i izgrađujući potencijal našeg govora, naših reči:

1. pravedne reči (10:11,20-21,31-32; 12:14; 13:2; 15:23; 16:13; 18:20)
2. pronicljive reči (10:13; 11:12)
3. reči znanja (15:1,4,7,8; 20:15)
4. reči izlečenja (15:4)
5. reči nežnog odgovaranja (15:1,4,18,23; 16:1; 25:15)
6. reči ljubaznog odgovaranja (12:25; 15:26,30; 16:24)
7. reči zakona (22:17-21)

III. Isti princip imamo i u NZ

- A. Govorom se sporazumevamo, saopštavamo sebe međusobno. Govorom pokazujemo ko smo, pokazujemo svoju vrednost (Mt 12:33-37; 15:1-20; Mk 7:2-23).
- B. Mi smo socijalna bića, bića odnosa. Stalo nam je do prihvatanja i potvrđivanja i od Boga i od ljudi. Reči imaju moć da zadovolje naše suštinske potrebe (2 Tim 3:15-17), ali i da ih nezadovolje (Jak 3:2-12).
- C. Naš govor ima veliku snagu (Ef 4:29) –da leči i blagosilja; da razboljeva i uništava (Jak 3:9). Odgovorni smo za sve što govorimo (Mt 12: 36-37; Jak 3:2-12).
- D. Bog će nam suditi po našim rečima (Mt 12:33-37; Lk 6:38-45) i po našim delima (Mt 25:31-46). Uvek žanjemo ono što smo sejali (Gal 6:7).

7:21 “iz njegovog srca” Isus pruža popis grešnih stavova i dela. Zanimljivo je da su i stoici imali istu listu. I apostol Pavle u svojim poslanicama ima nekoliko sličnih popisa (Rim 1:29-31; 1 Kor 5:11; 6:9; 2 Kor 12:20; Gal 5:19-21; Ef 4:31; 5:3-4; Kol 3:5-9; 2 Tim 3:2-5). Vidi posebnu temu o porocima i vrlinama u 1 Pet 4:2.

- **“blud”** Doslovno „pornografija“ u koju spadaju svi oblici predbračnih polnih odnosa, homoseksualizma, bestijalnost, pa čak i odbijanje leviratskih dužnosti (dužnost brata da pokojnom bratu, ukoliko nije iza sebe ostavio decu, obezbedi porod). SZ je pravio razliku između bračnog neverstva (preljuba) i predbračne polne aktivnosti (blud). Ipak, ova se razlika gubi u NZ.
- **“lakomstva, zlobe, prevare, razuzdanost, zavist”** Istim opisima apostol Pavle dočarava paganski svet u Rim 1:29-31. Ovi gresi pokazuju srce koje je izvan kontrole čoveka i koje živi po pravilu „uzmi sve što ti život pruža.“
- **“preljube”** „*Moikeia*“ oslikava vanbračnu seksualnu aktivnost (1 Kor 6:9-10). Pojam se koristio i kao metafora za idolatriju. Naime, u SZ Jehova je sebe zvao mužem svoje žene –svoga naroda Izraela. Za njega je idolopoklonstvo naroda bilo bolna duhovna preljuba.
- **„razuzdanost“** Istu reč srećemo u Rim 13:13 kao upozorenje vernicima. „Razuzdanost je ponašanje oslobođeno bilo kakvih moralnih stega, posebno u sferi seksualnosti.“ (*Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, tom 1., str. 771, Louw & Nida). Zanimljivo je koliko ima pojmova kojima se dočarava polna raskalašnost paganskih kultura I veka.

7:22 Redosled greha ove liste varira od prevoda do prevoda. U svakom slučaju sasvim je jasno da je život bez Boga život bez ikakvih granica! Pavle u Gal 5:19-21 opisuje zlo bez Boga a u Gal 5:22-23 dobro u Bogu.

- **„zavist“** Doslovno „zlo oko“, tj. podozrivost. Ljudi drevnog Bliskog istoka su duboko verovali da je zavist sila zla kojom možemo da delujemo na ljude. Jevreji su takođe poznavali snagu ljubomore kao snagu pomahnitalog samoljublja (Pnz 15:9; Pri 23:6).

- „**pogrdne reči**“ „Blasfemija“ je brutalna laž, kleveta koju neko širi o nekoj osobi ili samom Bogu (Dl 6:11; Rim 2:24).
- „**oholost**“ Pismo mnogo govori o bahatim, samoljubivim, ponosnim ljudima (Lk 1:51; Rim 1:30; 2 Tim 3:2; Jak 4:6; 1 Pet 5:5).

7:23 Paralela u Mt 15:20 sažima čitav Isusov argument (1 Sam 16:7).

“Isus je zatim napustio to mesto i otišao u tirski kraj. Došao je u jednu kuću gledajući da se ne dozna za to, ali nije mogao da ostane skriven. Neka žena, čija je kćerka bila opsednuta nečistim duhom, čim je čula za njega, došla je k njemu i pala ničice pred njegove noge. Ova žena je bila nejevrejka, rodом Sirofeničanka. Molila je Isusa da istera zlog duha iz njene kćerke.

Isus joj reče: “Pusti da se prvo nasite deca, jer nije pravo uzeti hleb od dece i baciti ga psima.”

A ona mu odgovori: “Tako je, Gospode, ali i psi jedu od onog što padne sa detinje trpeze.”

Isus joj zatim reče: “Zbog ovih tvojih reči, idi kući, zli duh je izašao iz tvoje kćerke.”

Kada se vratila kući, našla je devojčicu kako spokojno leži u krevetu; zli duh je već bio izašao iz nje.”

Mt 7:24-30

7:24 **“tirski kraj”** Severozapadna oblast Galilejskog mora, izvan granica Obećane zemlje. Kraj su uglavnom nastanjivali neznabožački narodi. Manuskripti D, L, W nemaju dodatak „i Tira“ koji srećemo u Mt 15:21; Mk 7:31 (A, B, Vulgata i Pešita).

- **“ali nije mogao da ostane skriven”** Ovo je posledica Isusovih čuda (3:8). Čak ni u pretežno nejevrejskoj sredini Isus nije mogao da sa svojim učenicima bude sasvim na miru.

7:25 **“čija je kćerka bila opsednuta nečistim duhom”** Ne znamo kako se ovo dogodilo, kao ni razlog strahote opisane u 9:17-29. Moguće je da se radilo o demonu koji je kroz više naraštaja vladao kroz nekog od članova ovih porodica. Više više o ovome u posebnoj temi o egzorcizmu, u 1:25.

- **“pala ničice pred njegove noge”** Na ovaj način ljudi onog vremena su pokazivali (1) poniznost pred osobama veće moći i autoriteta; (2) molbu, potrebu u kojoj im je bila potrebna pomoć. Žena je najverovatnije čula o Isusovim čudima i u majčinskom očaju pristupila u strahopoštovanju Isusu kao rabinu.

7:26 **“Ova žena je bila nejevrejka, rodом Sirofeničanka”** Zanimljivo je da je Isus pomagao nekolicini nejevreja u granicama Obećane zemlje. Ukolio bi počeo da leči izvan Izraela, navukao bi na sebe bes svojih sunarodnika zbog ustaljenih, jakih rasnih predrasuda.

Zanimljiva je paralela Isusove službe ovoj ženi i Ilijine službe ženi iz istog kraja, prema 1 Car 17. Bog pokazuje ljubav i brigu prema pripadanicama omraženih mnogobožačkih naroda. Ovo je još jedan dokaz Isusovog mesijanstva.

Na kom jeziku su razgovarali Isus i žena? To je svakako bio grčki. Isus je odrastao na severu Palastine i načio tri jezika. U Lk 4:16-20 ga vidimo kako čita svitak proroka Isaije na jevrejskom koji je učio u sinagogi. U svakodnevici je govorio aramejski, a ovde vidimo daje vladao i grčkim jezikom (razgovor sa Pilatom).

- **“Molila je Isusa”** Imperfekt naglašava njenu upornost!
- **“da istera zlog duha iz njene kćerke”** Aorist konjunktiv ističe da je žena bila uporna jer je sumnjala u Isusovu voljnost da joj pomogne.

7:27 “deca” Uobičajeni naziv za Izraelce (Mt 15:24).

7:27-28 „psi“ Doslovno „kučići“, deminutiv imenice „*kunarion*“. Jevreji su podrugljivo zvali sve mnogobošce „psima“. Isus želi da nauči učenike kako mogu da pobede uvrežene predrasude (Mt 15:23). Zato je javno pohvalio njenu veru kao veliku i primernu (Mt 15:28).

7:28 “Gospode” Poput Jn 4:11 ova titula se koristila i kao kulturno oslovljavanje nekoga – „gospodine“, „uvaženi“. Zanimljivo je da je ovo jedini put da kod Marka srećemo imenicu „*Kurios*“!

- **“detinje”** Mala deca – „*paidion*“. Još jedan deminutiv u ovom odeljku. „Mala deca su oduvek namerno bacala komadiće hleba psima na pod“ (*Word Pictures in the New Testament*, tom 1, str. 326, A. T. Robertson). Šteta je što ne možemo da vidimo Isusovo lice, pokrete tela, da čujemo intonaciju glasa koji su svakako govorili mnogo više od ovih šturih reči!
- **“što padne sa detinje trpeze”** Bogataši su komadima hleba čistili ruke nakon obroka.

7:29 „Zbog ovih tvojih reči” Isus je zadivljen upornom verom ove majke (Mt 15:28). Ovo je jedan od slučajeva kada je izlečio ljude na osnovu nečije vere (2:3-12; 9:14-29; Mt 8:5-13).

- **“idi kući, zli duh je izašao iz tvoje kćerke”** Majka je čvrsto verovala da Isus bez posebnih rituala ili magije može da joj izleči dete i na daljinu.

7:29,30 “Kada se vratila...” Perfekt indikativ u ovom stihu u perfekt particip u st. 30 naglašavaju trajnost posledica učinjenog dela. Demon je izašao iz deteta i nije se više vraćao.

7:30 “našla je devojčicu kako spokojno leži u krevetu” Ovaj perfekt pasiv particip možemo da razumemo dvojako: (1) Demon je bučno napustio devojčicu (1:26; 9:26) pa je ona legla zbog iscrpljenosti; (2) Demon je devojčicu teško mučio pa je svo vreme morala da leži.

“Isus je zatim napustio tirsku oblast i preko Sidona došao do Galilejskog jezera u oblast Dekapolja. Tamo su mu neki ljudi doveli jednog gluvog čoveka koji je s teškom mukom govorio. Molili su Isusa da položi svoje ruke na njega.

Isus ga je poveo sa sobom malo dalje od naroda, da bi bio nasamo sa njim. Zatim je stavio svoje prste u njegove uši, pljunuo, i dotakao njegov jezik. Onda je pogledao na nebo, uzdahnuo i rekao čoveku: “Efata!”, što znači: “Otvori se!” Čoveku se tada vrati sluh, razveza mu se jezik i on počeo pravilno govoriti.

Potom je Isus zabranio narodu da razlašava ovo. Međutim, što im je on više branio, to su oni više razlašavali ovaj događaj. Ljudi su bili začuđeni preko svake mere. Govorili su: “Sve što je uradio bilo je dobro: On čini da gluvi čuju i nemi da govore.”

Mk 7:31-37

7:31 Nesvakidašnja geografska odrednica. Sidon se nalazi severno od Tira koji je bio na severnoj obali jezera, a Dekapolis se nalazio jugoistočno od jezera. Neki prevodi imaju rešenje „iz tirske krajeva, pa preko Sidona“ (SSP), ali to ne podržavaju prepisi P45, A, W i Pešita. Većina prevoda sa kritičkim aparatom podržavaju težu verziju teksta po kojoj je Isus otišao na sever i na istok pre nego što je otišao na jug.

- **“Galilejsko jezero”** Ovo jezero u Pismu srećemo pod nekoliko naziva: (1) Geneter u SZ; (2) Genizeret u Lk 5:1 i (3) Tiverijatsko more u Jn 6:1; 21:1, kako se zvalo tokom rimskog period u I veku.

- **“oblast Dekapolja”** U ovoj oblasti je boravio demonijak iz 5:1-20. To je neznabožačko područje jugoistočno od Galilejskog jezera. Isus ovim posetama pokazuje svoju ljubav prema svim narodima.

7:32 “koji je s teškom mukom govorio” Ovo je jedino mesto u NZ gde srećemo ovaj izraz, kao i u LXX prevodu Isa 35:6. Stih 37. je verovatno povezan sa Isa 35:5-6 gde se opisuje buduća isceliteljska služba Mesije.

- **“da položi svoje ruke na njega”** Pogledaj posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Rukopoložanje u Svetom pismu

Rukopoložanje je čin ličnog uključivanja u nečiji život i potrebe o kome Sveto pismo govori na nekoliko načina:

1. Zavetovanje („stavi svoju ruku pod moje stegno“, Post 24:2,9; 47:29).
2. Prenosenje odgovornosti vođenje porodice (Post 48:14,17-18).
3. Poistovećivanje sa životinjama koje se žrtvuju kao zamena za ljude:
  - a) sveštenici (Izl 29:10,15,19; Lev 16:21; Br 8:12)
  - b) laici (Lev 1:4; 3:2,8; 4:4,15,24; 2 Dnv 29:23)
4. Posvećivanje osobe za služenje Bogu ili za poslanje na neki posebni zadatak (Br 8:10; 27:18,23; Pnz 34:9; Dl 6:6; 13:3; 1 Tim 4:14; 5:22; 2 Tim 1:6).
5. Učestvovanje u ritualnom kamenovanju grešnika (Lev 24:14).
6. Simbolično pokrivanje usta kao znak žaljenja i kajanja (Sud 18:19; Jov 21:5; 29:9; 40:4; Mih 7:16).
7. Pokrivanje glave rukama kao znak očaja i tuge (2 Sam 13:19).
8. Prenosenje blagoslova zdravlja, sreće i pobožnosti (Mt 19:13,15; Mk 10:16).
9. Prenosenje telesnog ozdravljenja (Mt 9:18; Mk 5:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18; Lk 4:40; 13:13; Dl 9:17; 28:8).
10. Prenosenje Duha Svetog (Dl 8:17-19; 9:17; 19:6).

Uočljiva je neuniformisanost tekstova koji se tradicionalno koriste kao dokaz ceremonijalne, ekleziološke ordinacije (zaredjenja) sveštenstva:

1. U Dl 6:6 apostoli rukopolažu sedmoricu đakona.
2. U Dl 13:3 proroci i učitelji rukopolažu Varnavu i Savla za službu misije.
3. U 1 Tim 4:14 lokalne crkvene vođe rukopolažu Timoteja na početku njegove službe.
4. U 2 Tim 1:6 Pavle rukopolaže Timoteja.

Ova neuhvatljiva raznolikost pokazuje da crkva I veka nije bila uštogljeno organizovana, da je bila dinamična i da je koristila duhovne darove svih vernika (1 Kor 14). NZ nije pisan da bi propisao proceduru tzv. sveštenečke instalacije.

7:33 “Isus ga je poveo sa sobom malo dalje od naroda” Dva su razloga za ovaj gest: Isus nije želeo da priče o isceljenjima budu udarne vesti o njemu; želeo je da ovaj nesećni čovek ne bude izložen ljubopitljivim pogledima (8:23).

- **“Zatim je stavio svoje prste u njegove uši”** Ovaj gest, kao i pljuvačka na jeziku, bili su u to vreme kulturno prihvatljivi i razumljivi.
- **„pljunuo, i dotakao njegov jezik“** Pljuvačka je u mediteranskom svetu I veka bila često sredstvo lečenja. U svakom slučaju Isus želi da vidljivim znakom ojača bolesnikovu veru.

7:34 “onda je pogledao na nebo” Jereji su se oduvek molili na ovaj način – Stajali su dignute glave, otvorenih očiju sa podignutim rukama otvorenih dlanova.

- **“uzdahnuo”** Neartikulisani zvuk jakih osećanja (Rim 4; 8:22-23; 2 Kor 5:12) – pozitivnih (Mk 7:34; Rim 8:26) ili negativnih (Dl 7:34; Jak 5:9), što određuje literalni kontekst. Isus je

najverovatnije zgrožen silom greha i bolesti u svetu kojim hara bogoborstvo. Sličan izraz imamo i u 8:12.

- **“Efata”** Aorist pasiv imperativ – „Otvori se!“ (radnja osiguranog ishoda, st. 35). Petar se živo seća da je Isus ovo rekao na aramejskom, što Marko prevodi svojim nejevrejskim čitaocima. Vidi 5:41.

7:36 “Potom je Isus zabranio narodu da razglašava ovo” Razlog? Evanđelje još nije upotpunjeno i Isus ne želi da ga svi znaju kao čudotvorca. Ali, teško je rukovoditi masom ljudi. Rekli smo da je „Mesijanska tajna“ posebnost ovog evanđelja. S druge strane, ovo donekle zbunjuje, jer je Isus već rekao toliko toga o sebi i dokazao svoje reči delima. Naime, on se jasno objavio kao Mesija i nepobitno ispunio sva jevrejska očekivanja. Ali, to su mogli da vide i shvate samo oni koji su imali duhovne oči!

7:37 Vraćanje sluha gluvima je jedan od znakova Mesijine vladavine (Isa 35:5-6).

- **“Sve što je uradio bilo je dobro”** Ovo je opšti zaključak stanovnika severne Palestine.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Kako da se odnosimo prema tradiciji? Šta je uopšte tradicija – predanje?
2. Da li je Isus odbacio SZ? Ako jeste, da li je onda SZ bogonadahnut (st. 19)?
3. U čemu je razlika Isusovog i farisejskog pogleda na veru?
4. Zašto je Isus odlazio u neznabožačke krajeve (st. 24)?
5. Kako je moguće da deca budu opsednuta demonima? Dešava li se to i danas (st. 25)?
6. Zašto je Isus zabranjivao ljudima da objavljuju njegova isceljenja (st. 36)?

Marko 8

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Hranjenje četiri hiljade ljudi	Hranjenje četiri hiljade ljudi	Četiri hiljade nahranjeno	Isus hrani četiri hiljade ljudi	Drugo čudo sa hlebovima
8:1-10	8:1-10	8:1-10	8:1-3	8:1-10
			8:4	
			8:5	
			8:6-10	
Zahtev za znakom	Fariseji traže znak	O znakovima	Fariseji zahtevaju čudo	Fariseji traže znak sa neba
8:11-13	8:11-12	8:11-13	8:11-12	8:11-13
	Upozorenje o kvascu fariseja			
	8:13-21		8:13	
Kvasac fariseja I irodovaca		Farisejski kvasac	Irodovski I farisejski kvasac	Irodovski I farisejski kvasac
8:14-21		8:14-21		8:14-21
			8:16	
			8:17-19	
			8:20	
			8:21	
Isceljenje slepog u Vitsaidi	Isceljenje slepog bogalja u Vitsaidi	Isceljeni slepac	Isus leči slepca u Vitsaidi	Isus leči slepca u Vitsaidi
8:22-26	8:22-26	8:22-26	8:22-23	8:22-26
			8:24	
			8:25-26	
Petrova ispovest o Isusu	Petar ispoveda Isusa kao Hrista	Petrova ispovest	Petrova ispovest o Isusu	Petrova ispovest vere
8:27-30	8:27-30	8:27-30	8:27	8:27-30
			8:28	
			8:29a	
			8:29b	
			8:30	
Isus najavljuje smrt I vaskrsenje	Isus predviđa smrt I vaskrsenje		Isus proriče svoju patnju I smrt	Prvo proroštvo o stradanjima
8:31-9:1	8:31-33	8:31-33	8:31-33	8:31-33
	Uzimanje krsta I sledbeništvo	Učeništvo		Uslovi Isusovog sledbeništva
	8:34-9:1	8:34-9:1	8:34-9:1	8:34-9:1

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Isus hrani četiri hiljade ljudi (8:1-9)
Fariseji traže dokaz (8:11-13)
Kvasac farisejski i irodovski (8:14-21)
Iseljenje slepog čoveka u Vitsaidi (8:22-26)
Petrova izjava o Isusu (8:27-30)
Isus govori o svojoj patnji i smrti (8:31-38)

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Sinoptičke paralele

- A. Nije jasno da li je Isus hranio mnoštvo u više navrata ili je ovo ponavljanje istog događaja iz razloga koji je nama savremenim čitaocima nepoznat (6:34-44; 8:1-10)
- B. Mk 8:10-12 odgovara Mt 15:39-16:4
- C. Mak 8:13-26 odgovara Mt 16:5-12
- D. Mk 8:27-30 odgovara Mt 16:13-20 i Lk 9:18-21
- E. Mk 8:31-37 odgovara Mt 16:21-27 i Lk 9:22-25
- F. Mk 8:38-9:1 odgovara Mt 16:27-28 i Lk 9:26-27

Tumačenje reči i izraza

“Tih dana ponovo se okupilo veliko mnoštvo ljudi. Kako narod nije imao šta da jede, Isus pozva k sebi svoje učenike, i reče im: “Žao mi je ovog naroda, jer, evo, ima već tri dana od kako su sa mnom, a nemaju šta da jedu. Ako ih pošaljem gladne kući, malaksaće uz put, jer neki od njih su prevalili dug put”

Učenici mu rekoše: **“Može li neko u ovoj pustinji da nađe dovoljno hrane za sav ovaj narod?”**

Isus ih zatim upita: **“Koliko hlebova imate?”**

“Sedam”, odgovoriše oni.

Isus tada zapovedi narodu da poseda po zemlji. Zatim je uzeo onih sedam hlebova i zahvalio Bogu. Onda je razlomio hlebove i dodavao ih svojim učenicima, a oni su ih delili narodu. A imali su i nešto riba. Isus je i za njih zahvalio Bogu i zatim rekao učenicima da ih podele. Narod je jeo i nasitio se, a učenici su pokupili sedam kotarica preostalih komada. Bilo je tu oko četiri hiljade ljudi. Čim je Isus poslao narod kućama, ušao je u ladicu sa svojim učenicima i otišao u krajeve oko Dalmanute.”

Mk 8:1-10

8:1 “Tih dana” Događaji koji slede desili su se u mnogobožackoj oblasti deset gradova – Dekapolisa (7:31).

- **“ponovo se okupilo veliko mnoštvo ljudi”** Mnoštvo okupljenih je bila karakteristika Isusove službe tokom ovog perioda.

8:2 “Žao mi je ovog naroda” „Saosećanje“ je pojam kojim se u grčkom jeziku doslovno opisuju stomačni organi – jetra, bubrezi, creva. Stomak je za SZ ljude bio središte osećanja.

Isus je iskreno voleo ljude (1:41; 6:34; 8:2; 9:22; Mt 9:36; 14:41; 15:32; 18:27; 20:34; Lk 7:13; 10:33). Rabini nisu marili za mase neukih koji su osećali da ih ovaj učitelj prihvata. Zato su se rojili oko njega.

- **“evo, ima već tri dana od kako su sa mnom”** Svo ovo vreme Isus ih je poučavao. Jevreji su računali dan od sumraka do sumraka, što i u ovom slučaju ne znači da je narod proveo sa Isusom sedamdeset i dva sata. U svakom slučaju nisu se odvajali od Isusa kako bi se pobrinuli za svoje obroke. Jednostavno, pojeli su sve što su poneli sa sobom.

8:3 “ako” Uslovna rečenica uvek ukazuje na moguću radnju. Možda nisu svi bili toliko iscrpljeni i gladni, ali svakako je bilo slabih i onih blizu kolapsa.

- **“malaksaće uz put”** Glad isprpljuje (Sud 8:15; Plač 2:19). Koliko god hrane da im je i ostalo, pri povratku kući će svakako gladovati.
- **“jer neki od njih su prevalili dug put”** Još jedan dokaz da su se Isusova čudesa razglasila, a očajni ljudi će ići bilo gde samo da nađu pomoć za svoje nevolje.

8:4 “Može li neko u ovoj pustinji da nađe dovoljno hrane za sav ovaj narod?” Čak i da su imali dovoljno novca, pustinja nije mesto u kome mogu da kupe potrebnu količinu hrane! Isus ponovo iskušava veru učenika u njegovo staranje. I oni ponovo padaju na ispitu (6:34-44).

8:6 “... da poseda po zemlji” Isus poziva narod da se pripremi za obed!

8:6-8 “hlebova... riba” Uobičajena hrana ljudi onog podneblja. Ovaj događaj je toliko sličan onom u 6:34-44.

- **“zahvalio”** Molitva zahvalnosti pokazuje svest o Božijoj svakodnevnoj brizi (Mt 6:11). Isus se uvek ovako molio pre obroka.
- **“razlomio... i dodavao”** Aorist i imperfekt. Ponavlja se čudo umnožavanja hrane kao i u 6:41.

8:8 “učenici su pokupili sedam kotarica preostalih komada” Imenica „kotarica“ je drugačija od one u 6:43. Ove kotarice su veoma velike (Dl 9:25). Ostatak hrane je sakupljen za kasnije, ali iz st. 14 vidimo da su učenici zaboravili da od toga bar nešto ponesu za sobom.

8:9 “Bilo ih je tu oko četiri hiljade ljudi” Mt 15:38 računa samo muškarce, što svakako znači da je masa bila veća. Koliko je žena i dece bilo – ne znamo – jer je ovo bilo nepristupačno, nenaseljeno područje.

8:10 „Čim” Vidi „odmah“ u 1:10.

- **“u krajeve oko Dalmanute”** Nekoliko je varijanti ovog izraza u manuskriptima. Naime, u onom kraju u Isusovo vreme nije bilo mesta sa ovim nazivom. Zato su prepisivači usklađivali ovaj naziv sa Matejevim rešenjem – „Magdala“.

Neki fariseji pristupiše Isusu i počеше da raspravljaju sa njim. Iskušavali su ga, tražeći od njega da učini neko čudo sa neba. Isus iz dubine svoje duše uzdahnu i reče: “Zašto ovoj naraštaj traži čudo kao dokaz? Zaista vam kažem: takav dokaz današnji ljudi neće dobiti.”

Mk 8:11-12

8:11 “fariseji... počeše da raspravljaju sa njim” Prepoznatljivi tok događaja. Fariseji nisu mogli da ospore Isusov autoritet, silu, omiljenost, pa su pokušavali da ga podlim pitanjima obezvrede u očima naroda. Vidi posebnu temu o farisejima u 2:16.

- **“neko čudo sa neba”** Apostol Jovan pojmu „čudo“ – „znak“ daje posebno značenje. Kod Marka je „znak“ dokaz autoriteta: (1) predskazanje (Pnz 13:2-5; 18:18-22); (2) znak sa neba (Isa 7:11; 38:7-8); (3) apokaliptički znak (vojna pobjeda nad neprijateljima).
- **“Iskušavali su ga”** Grčki „*peirazō*“ znači „testirati“, „isprobavati“ ili „iskušavati sa namerom uništenja“. Moguće je da se ovde izraz koristi kao aluzija na neverstvo Izraela u pustinji (Izl 17:7; Br 14:11-12,22; Pnz 33:8). Vidi posebnu temu o „Grčke reči za pojmove probe, testa“ u 1:13.

8:12 “Isus ... uzdahnu” Izraženi oblik glagola „uzdisati“ (7:34). Iako je jasno i glasno rečima i delima pokazao svoj autoritet, Isus je zgrožen njihovim duhovnim neverstvom.

- **“iz dubine svoje duše”** Ovaj detalj nam ističe stvarnost Isusove ljudske prirode (2:8). A iz napomene u 14:38 vidimo koliko kao Bogočovjek razume paradoks našeg bića.
Kod Marka „duša“ se odnosi na:
  1. Svetog Duha (1:10,12)
  2. Nečistog duha (1:23,26,27; 3:11,30; 5:2,8,13; 6:7; 7:25; 9:17,20,25)
  3. Čovekov duh (2:8; 8:12; 14:38)
- **“naraštaj”** I ovaj pojam ima prizvuk doba lutanja Izraela pustinjom (Br 32:13; Pnz 1:35; 32:5,20).
- **“Zaista”** Doslovno „amin“. Vidi posebnu temu o tome u 3:28.
- **“takav dokaz današnji ljudi neće dobiti”** Jevrejski idiom snažne negacije (u grčkom nema oblik uslovne rečenice) sa prizvukom zaveta. Isus je čvrst u nameri da nikome ne daje bilo kakve dodatne znakove i uveravanja (Mt 16:4). Tolike znakove je već dao ispunjavajući rečima i delima SZ proroštva. Ali, verske vođe su odbile da poveruju u njega, da ga prihvate, jer je izazvao njihovu tradiciju, kulturnu pozicioniranost i omiljenost u narodu.

8:13 Isus je predano obilazio severne delove tadašnje Palestine jer mu je stalo da svi čuju njegovu poruku, ali i zbog mnoštva koje ga je uporno pratilo sa mnogim potrebama.

“Učenici su zaboravili da ponesu hleba, osim jednog komada koji su imali sa sobom na lađici. Isus ih upozori: “Čuvajte se kvasca farisejskog i kvasca irodovskog.”

Međutim, oni su umovali među sobom: “To je zato što nismo poneli hleba.”

A on, znajući šta misle, reče im: “Zašto mislite o tome što nemate hleba? Zar još ne razumete? Zar ne shvatate? Zar vam je um otupeo? Oči imate, a ne vidite, uši imate, a ne čujete. Zar se ne sećate? Koliko punih kotarica preostalog hleba ste sakupili kada sam pet hlebova razdelio na pet hiljada ljudi?”

“Dvanaest”, odgovoriše mu.

A koliko ste punih kotarica preostalog hleba sakupili kada sam pet hlebova razdelio na četiri hiljade ljudi?, upita ih Isus.

“Sedam”, odgovoriše mu.

Onda im Isus reče: “Zar još uvek ne razumete?”

Mk 8:14-21

8:14 Još jedan prelepi detalj iz sećanja očevica.

8:15 “Isus ih upozori” Imperfekt medij jakog oblika „zapovediti sa autoritetom“ (5:43; 7:36; 8:15; 9:9). I ovaj izraz je vezan za mesijansku tajnu, karakterističnu za ovo evanđelje.

- **„Pazite“** (SSP) Doslovno „Gledajte!“ – grč. „*horaō*“. Present imperativ koji pozivana na budnost.
- **„Čuvajte se“** (SSP) Još jedna zapovest u sadašnjem vremenu, istog glagolskog korena „gledati“. (grč. *horaō*, *blepō*). Pozvani smo da pazimo (4:24; 12:38; 13:5,9,23,33) na opasnost samopavednosti, legalizma i institucionalizma.
- **„irodovskog“** Rani prepisivači su nastojali da uobliče Isusove izreke. Manuskripti p45, G, W, neke verzije Vulgate i koptskih prevoda menjaju ovu genitivnu formu u 3:6 i 12:13. Ipak, previše je pouzdanih manuskripta koji imaju genitivni oblik – MSS, A, B, C, D, L. Vidi posebnu temu o Irodu u 1:14.
- **“kvasca”** Uobičajeni simbol podmuklog delovanja zla (1 Kor 5:6-8; Gal 5:9). Moguće je da je u pitanju igra reči na aramejskom, jer „kvasac“ i „reč“ zvuče veoma slično. Nažalost, i učenici su imali problem koji je mučio fariseje – duhovna otupelost i slepilo. Zato moraju stalo da budu na oprezu. S druge strane Irod je utelovljenje drugačijeg zla – svetovnosti, nemenjanja pod svaku cenu!

8:16 “oni su umovali među sobom: “To je zato što nismo poneli hleba” Imperfekt ističe da učenici još uvek nisu naučili lekciju. Isus će se pobrinuti za sve njihove potrebe! Ali, on ovde upozorava na razoreno delovanje greha i ne govori o hrani! Neki prevodi dodaju „govorili“, „raspravljali“, što imaju mnogi manuskripti sledeći Mt 16:7.

8:17 „A on, znajući šta misle” Nije nam sasvim jasno kako je Isus znao njihove misli. Ponekad je reč o natprirodnoj sili a ponekad o poznavanju predvidive ljudske prirode, karaktera.

- **“Zašto mislite o tome što nemate hleba?”** Ovo je prvo u seriji šest ili sedam pitanja kojima Isus iskazuje svoju razočaranost u sporst duhovnog razumevanja učenika. Čitav kontekst ovog odeljka oslikava nemogućnost i Isusovih prijatelja i neprijatelja da pojme njegovu radikalnu poruku. Učenici, porodica, komšije i sunarodnici, narod, verske vođe – Niko nije imao duhovne uši i oči!
- **“Zar još ne razumete? Zar ne shvatate?”** Ponovljena misao (st. 21; 6:52). Isusa nisu razumeli i prihvatili ni porodica, ni sunarodnici, ni učenici, ni verske vođe. Mračna duhovna pozadina i klima u koju će na dan Pedesetnice sići Duh Sveti. Mesijanska tajna će se otkriti sasvim u raspetom i vaskrsnom Gospodu.
- **„Zar vam je um otupeo?”** Perfekt pasiv particip ističe trajnost duhovnog stanja koje je uzrokovao neko sa strane (4:13,40; 6:52; 7:18; 8:17,21,33; 9:10,32). Upravo to se dogodilo Judi iskariotskom. Vidi posebnu temu „Srce“ u 2:6.

8:18 SZ citat iz Jez 12:2 (Jer 5:21), teološki paralelan sa Isa 6:9-10 (Mk 4:12). I SZ proroci su govorili Božiju Reč, ali su ih duhovno slepi slušaoci odbacivali. Gramatički oblik ovog pitanja zahteva potvrdan odgovor.

- **“Zar se ne sećate?”** Isus prekoreva učenike zbog kratkog sećanja, zbog zaborava čudesa umnožavanja hrane (st. 17-21). I ove reči imaju SZ prizvuk (Pnz 4:9-10; 8:11. 19). Božiji narod je u obavezi da prihvati, da pamti istine koju čuje i vidi.

8:19 “kotarica” Ova se imenica razlikuje od one u 8:8, a srećemo je u 6:43 (male kotarice). Isus ih podseća na prethodno čudo koje kao da im je isparilo iz uma (8:32-33; 9:32-34; 10:35-37).

8:20 Prethodni stih se tiče čuda sa hranom u Mk 6, a ovaj sa trenutnim čudom.

**“Neki ljudi su pred Isusa doveli jednog slepog čoveka. Molili su ga da ga dotakne. Isus uze slepog čoveka za ruku i izvede ga izvan sela, pljunu mu u oči, stavi svoje ruke na njega i upita ga: “Vidiš li nešto?”
On pogleda i reče: “Vidim ljude. Izgledaju mi kao drveće koje se kreće.”
Isus ponovo stavi svoje ruke na njegove oči. Čovek je progledao, vratio mu se vid, i sve je video jasno. Isus ga zatim posla njegovoj kući rekavši mu: “U selo nikako da nisi ušao!”**

Mk 8:21-26

8:22 “jednog slepog čoveka” Isaija je prorokovao da će Mesija vraćati slepima vid (Isa 29:18-35:5; 42:7,16,18,19). U SZ je fizičko slepilo bilo slika duhovnog slepila (Isa 56:10; 59:10), a tu istu metaforu imamo i u Jn 9. U 8:15,18 očigledno se radi o slepilu učenika.

8:23 “izvadi ga izvan sela” Isus želi da poštedi nevoljnika radoznalosti i da izlečenje ostane tajna (7:33; 8:26).

- **“pljunu mu u oči, stavi svoje ruke na njega”** Način lečenja i tela i duše odgovara ondašnjoj kulturi. Vidi posebnu temu o polaganju ruku, u 7:32.

8:24 “Vidim ljude. Izgledaju mi kao drveće” Isusova sila je beskonačna, ali deluje srazmerno ljudske vere. Ovo je jedini evanđeoski zapis delimičnog izlečenja, tj. izlečenja u fazama.

8:25 Druga faza izlečenja počinje Isusovim delovanjem – polaganjem ruku – a onda je naglasak na bolesniku. On mora da usredsredi pogled (Mt 7:5), mora da saraduje da bi video jasno.

8:26 Jedna od brojnih napomena kojima Isus zabranjuje da se raširi glas o njemu kao o iscelitelju. *Textus receptus* ima i neke dodatne izraze kojima osigurava poruku – Isus ne želi da bude poznat kao čudotvorac, kao iscelitelj. Iceljenja su znak Božije milosti; ona izgrađuju veru učenika i potvrđuju njegove reči, njegovo učenje.

“Isus i njegovi učenici odoše u sela oko Kesarije Filipove. Na putu je upitao svoje učenike: “Šta govore ljudi: Ko sam ja?”

Oni mu odgovoriše: “Jedni kažu da si Jovan Krstitelj, drugi da si Ilija, a treći, opet, da si jedan od proroka.”

**A vi, šta vi kažete: Ko sam ja?, upita ih Isus. Petar odgovori: “Ti si Mesija!”
Isus ih je opomenuo da nikome ne govore o njemu.”**

Mk 8:27-30

8:27-30 Ovaj odeljak je raskršće čitavog evanđelja. Marko više neće pisati o sili i autoritetu Isusovog božanstva dokazanim mnogim delima. Sada sve ide ka vrhuncu – ka krstu, ka slavnom delu otkupljenja.

8:27 “u sela” Mt 16:13 dodaje „u okolinu“. Isus namerava (1) da pobegne od zahtevne mase ljudi i (2) da propoveda ljudima onih krajeva. Verovatniji je prvi razlog.

- **“Kesarija Filipova”** Mesto udaljeno pedesetak kilometara od Galilejskog jezera. Pretežno je bilo naseljeno nejevrejskim stanovništvom i bilo je pod upraviteljstvom Iroda Filipa, a ne Iroda Antipe.

- **“Na putu je upitao svoje učenike”** Dok su putovali Isus je otpočeo važan razgovor sa svojim učenicima (imperpekt).
- **“Šta govore ljudi: Ko sam ja?”** Mt 16:13 dodaje „Sin Čovečiji“, titulu kojom je Isus rado sebe oslovljavao. I upravo je ovo suštinsko pitanje vere Božijeg naroda Izraela.

8:28 “Jovan Krstitelj” Ovo je bio najveći strah Iroda Antipe, ali bilo je i drugih koji su tako razmišljali (Mk 6:14,16; Lk 9:19).

- **“Ilija”** To bi značilo da je Nazarećanin preteča Mesije (Mal 4:5).
- **“jedan od proroka”** Mt 16:14 ima „Jeremija“. Sve ova mišljenja su oživela stare mesijanske nade, iako same titule nisu striktno mesijanske.

8:29 “A vi, šta vi kažete: Ko sam ja?” Isus oslovljava sve učenike naglašenom zamenicom „vi“, koja u grčkoj konstrukciji stoji na početku rečenice.

- **“Ti si Mesija”** Petar je strastven, eksplozivnog karaktera i uvek odgovara prvi. „Mesija“ (jev.) = „*Hristos*“ (grč.) = „Pomazanik“. Isus nije rado prihvatao ovu titulu u javnosti zbog pogrešnih vojno-političkih očekivanja, koja su vladala u narodu i zbog prenatlažene nacionalističke ostrašćenosti. Ali, svojim ne zabranjuje da ga ovako oslovljavaju. Štaviše. Paralelni odeljak Mt 16:16 kaže „Hristos, Sin Boga živog“. Takođe, kao da Petar – koji svedoči evanđelisti sve ovo u pero – namerno prelazi preko Hristove pohvale (Mt 16:17,19).

8:30 “Isus ih je opomenuo da nikome ne govore o njemu” Još jedna napomena mesijanske tajne tipične za ovo evanđelje (1:33-34,43; 3:12; 4:11; 5:43; 7:24,36; 8:26,30). Isus ne želi da ga zovu Mesijom oni koji ne znaju šta to znači!

“Tada je počeo da ih uči da Sin čovečiji mora mnogo da propati. Njega će odbaciti starešine, vodeći sveštenici i znalci Svetog pisma. Biće ubijen, ali će uskrsnuti posle tri dana. Otvoreno im je govorio o tome. Petar ga je tada poveo na stranu i počeo da ga kori zbog toga.

“Isus se okrenu i, pogledavši svoje učenike, ukori Petra: “Odlazi od mene, Sata-no, jer tvoje umovanje nije Božje, već ljudsko.”

Mk 8:31-33

8:31 “Tada je počeo da ih uči” Imperpekt ima dvojako značenje: (1) početak radnje; (2) trajnost radnje u prošlosti. Kontekst daje prednost prvoj mogućnosti, ali isto glagolsko stanje u narednom stihu daje prednost drugoj varijanti. Isus po prvi put najvaljuje svoje stradanje i smrt (9:12,31; 10:33-34).

- **“Sin čovečiji mora”** Očigledno je koliko je Isus svestan svoje misije i njene cene (Mk 10:45). I upravo to je znak pravog proroka, znak koji su fariseji histerično tražili od njega u st. 12.
- **“mora mnogo da propati”** Isus još nije ispunio ovu mesijansku službu (Post 3:15; Ps 22; Isa 52:13-53:12; Zah 9-14). Za njegove savremenike, sunarodnike, Mesija je bio vojni osvajač Davidovog kalibra. Ali, on je i sveštenik, kako stoji u Ps 110 i Zah 3-4. Ova udvojenost je toliko zbunjivala da na svicima pronađenim kod Mrtvog mora vidimo da su tadašnje radikalne verske grupe očekivale dvojicu Mesija! Jedan je trebalo da potiče iz Judinog, a drugi iz Levijevog plemena – ratnik i sveštenik. Prenatlažena ratobornost očekivanog Mesije je sasvim zapostavila proroštva o njegovoj patnji, o stradanjima i – samoj smrti.

Upravo zato je Isus u nekoliko navrata pokušao da kaže učenicima da ga očekuju proročene nevolje (8:31; 9:12,30-31; 10:33-34), ali oni to uopšte nisu mogli da shvate (8:32-33; 9:32-34; 10:35-37).

- **“odbaciti”** Doslovno „ne odobriti“. Isus je potpuno razočarao verske vođe u njihovim mesijanskim očekivanjima. Uopšte se nije uklopio u njihove kalupe!
- **“starešine, vodeći sveštenici i znalci Svetog pisma”** Jednu rečju – čitav Sinedrion – vodeće rukovodeće telo iz Jerusalima, svojevrсна Jevrejska Skupština. Vidi posebnu temu 12:13.
- **“Biće ubijen, ali će uskrsnuti”** Srž evanđelja! Isus je zastupnička žrtva koja je prihvaćena od Boga.

Posebna tema: Vaskrsenje

- A. Dokazi vaskrsenja
1. Na Pedeseticu (Pentekost), vaskrsenje je bilo temelj Petrovog propovedanja (Dl 2). Nekoliko hiljada ljudi je overovalo ovoj istini!
  2. Životi apostola su bili radikalno promenjeni. Oni prvi nisu očekivali vaskrsenje, a upravo ono ih je preobrazilo, pa su od grupe razočaranih i preplašenih postali neustrašivi, vatreni svedoci, spremni da svoje živote polože za isitnu.
- B. Osobine vaskrsenja
1. Ono dokazuje da je Isus bio sve što je tvrdio o sebi (Mt 12:38-40, ukazivanje na smrt i vaskrsenje).
  2. Ono pokazuje da je Bog Otac privatio Isusov život, učenje i zstupničku smrt (Rim 4:25).
  3. Ono obećava i naše telesno vaskrsenje (1 Kor 15).
- C. Isusove najave vaskrsenja:
1. Mt 12:38-40; 16:21; 17:9,22,23; 20:18-19; 26:32; 27:63
  2. Mk 8:31-9:1-10,31; 14:28,58
  3. Lk 9:22-27
  4. Jn 2:19-22; 12:34; poglavlje 14-16

- **“ali će uskrsnuti posle tri dana”** Moguće je da se ova fraza odnosi na Os 6:1-2. Na sličan način piše i aramejski Targum. Možda Isus misli na Jonu 1:17 (Mt 12:39; 16:4). Paradoksalno je, ali to je onaj znak koji su tražili fariseji u st. 12 (Mt 16:4). Isus ovde na pravilan način tumači propštvo iz Pnz 13:2-5; 18:18-22. Iako je uporno svima pružao znak za znakom, niko nije želeo da ih vidi i razume!

8:32 „Otvoreno im je govorio o tome“ Imperekat kao i u prethodnom stihu, koji je naglasio početak radnje, a ovde ističe trajnost. Rekli smo da je Isus u više navrata najavljiavao učenicima svoja stradanja i smrt – jasno i glasno – bez parabole, bez teško razumljivih simbola i metafora (Jn 10:24; 11:14; 16:25,29; 18:20).

- **“Petar ga je tada poveo na stranu”** Iskrena zabluda! Petar ovo radi od srca ali bez razuma. On i ne sanja da ga Sotona podgovara da Isusa uputi na popularni mesijanski put spasenja ljudi (1:12-13; Mt 4:1-11).
- **“ukori Petra”** Jak grčki izraz (LXX Post 37:10; Lk 4:41; 2 Tim 4:2) koji Isus koristi u 1:25; 3:12; 4:39; 9:25. Prekorom odgovara na Petrov prekor. Nema sumnje da je njegov učenik želeo dobro, da je hteo da zaštiti svog Učitelja, ali suštinski nije razumeo slavu prirode Mesijinog stradanja. To je razlog zbog kojeg ga Učitelj prekoreva – duhovno je slep i ne razume ono najvažnije.

8:33 “pogleda svoje učenike” Isus razgovara sa Petrom, ali pogledom oslovljava sve svoje učenike!

- **“Odlazi od mene, Satano”** Present imperativ. Isus tera Petra iz svog vidokruga, što je prepoznatljiva SZ kategorija odbacivanja („baciti iza leđa“, 1 Car 14:9; Jez 23:35). Petar nije ni pomišljao da je iskušavao Isusa poput Sotone u pustinji (1:12-13; Mt 4:1-11). Naime, Đavo je nudio Isusu sve puteve i sve načine zadobijanja ljudske slave, samo da se odrekne Golgote (hrana, čudesa, ublažavanje poruke). Petar nije shvatao da su Isusova stradanja i smrt Božiji plan (10:45; Dl 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; 2 Kor 5:21). Vidi posebnu temu o Sotoni u 1:13.
Najbolnija i najpodmuklija iskušenja nam dolaze od trane prijatelja i porodice! Naše najveće vrednosti i prioriteti nisu lična htenja, povlastice i ciljevi, već Božije carstvo (8:34-38).

Isus je tada okupio narod i svoje učenike i rekao im: “Ko hoće da ide za mnom, neka se odrekne sebe samog i neka uzme svoj krst, pa neka me sledi. Jer, ko hoće da spase svoj život, izgubiće ga, a ko izgubi svoj život radi mene i Radosne vesti, spašće ga. Šta vredi čoveku da zadobije i sav svet, a životu svom naudi? Šta može čovek dati u zamenu za svoj život? Ko se postidi mene i mojih reči pred nevernim i grešnim ljudima ovog vremena, i Sin čovečiji će se postideti njega kada bude došao u slavi svoga Oca i sa svojim svetim anđelima.”

Isus dodade: “Zaista vam kažem da ovde među vama ima onih koji neće umreti, dok ne vide da je carstvo Božije došlo sa silom.”

Mk 8:34-9:1

8:34 „Isus je tada okupio narod i svoje učenike” Marko je jedini evanđelista koji beleži prisustvo naroda u Kesariji Filipovoj. Jovan i ostali sinoptici ostavljaju utisak da je ovo bio intimni trenutak Učitelja i učenika, ali Petar se seća i naroda. U prisutnom mnoštvu sigurno je bilo mnogo nejevreja, što znači da nije bilo fariseja i ostalih izraelskih verskih vođa. Oni nisu voleli da se kreću kroz neznabožacke krajeve. Dakle, šarolikom mnoštvu Isus govori o ceni istinskog učenitstva i potpunog predanog sledbenitstva. On poziva sve da ga slede, ali pre toga moraju da znaju koliko će to da ih košta!

- **“Ko hoće da ide za mnom”** Poziv na učenitstvo je sveopšti, ali cena je jasno određena. Iako je spasenje besplatno, spaseni su u obavezi da slede Gospoda i lično ponesu svoje krst. Zanimljivo je da se ponavlja ono što je Isus rekao Petru u s. 33 („*hupage opisō mou*“) – „odlazi“ – sada dobija drugi smer – „za mnom“. Postoji neprihvatljivo sledbenitstvo (Petar – Sotona) i prihvatljivo (Petar/ostali – Gospod). Ono od čega je Petar odgovarao Isusa postaje cilj – nošenje krsta!
- **„neka se odrekne sebe samog”** Aorist medij imperativ glagola „odreći se“, „poništiti“ (Mt 16:24; 20:35,75; Mk 8:34; 14:30,32,72; Lk 9:23; 12:9; 23:34,61; Jn 13:38).
Pad u greh (Post 3) je osamostalio čovečanstvo u bogobornom egoizmu, kao cilju života, ali novo čovečanstvo mora da se vrati u zajedništvo sa Bogom. U tom smislu spasenje je obnova Božijeg lika u ljudima i popravka štete pada u greh. Cilj stvaranja je duboko i blisko zajedništvo sa Stvoriteljem.
- **“i neka uzme svoj krst”** Aorist imperativ. Čitav izraz oslikava zločinca koji na svoje stratište nosi svoj uzrok smrti i metafora je za bolnu i sramnu kaznu. Kontekst jasno određuje značenje – Umreti sebi, umreti svojoj staroj prirodi. Evanđelje je radikalni poziv za trajno sledbenitstvo, za doživotno učenitstvo (Mt 10:38; 16:24; Lk 9:23; 14:27; 17:33; Jn 12:25). Isus je dao svoj život za nas i mi smo pozvani da sledimo njegov primer (2 Kor 5:14-15; Gal 2:20; 1 Jn 3:16), a to je dokaz otklanjanja svih posledica pada u greh.
- **“pa neka me sledi”** Present imperativ. Rabini su na ovaj način pozivali svoje učenike. Hrišćanstvo je slobodni izbor pojedinca na istrajno učenitstvo (Mt 28:19-20; Ef 2:8-10).

8:35-37 “spase svoj život ... izgubi svoj život” Igra grčke reči „*psihē*“ – „sebe“, „duša“. Kontekst ističe kontrast duhovnog života usredsređenog na Carstvo i ljudsku samoživost. Neki savremeni prevodi imaju rešenje „viši život... niži život“, što ističe kontrast: Živimo li za Hrista – imamo večnost sa njim; živimo li za sebe - ostajemo duhovno mrtvi (Post 3; Isa 59:2; Rim 5:18-19; 7:10-11; 8:1-8; Ef 2:1,5; Kol 2:13; Jak 1:15), što nas na dan Suda vodi u večnu smrt (Otk 2:11; 20:6,14; 21:8). Ovu istinu vidimo u priči u „bezumnom bogatašu“ (Lk 12:16-20).

8:35 “radi... Radosne vesti” Reč evanđelje (*euangelion*) je sačinjena od predloga „*eu*“ – „dobro“ i imenice „*angelos*“ – „vest“, „poruka“. Evanđelje je prenošenje radosnih, dobrih vesti o spasenju Isusa Mesije (i svih doktrina o njemu). Govoriti evanđelje znači ispovedati i objavlјivati istine o Hristu. Markovo evanđelje je po starosti prvi zvanični proglas u ovom smislu (1:1,14-15;8:35; 10:29; 14:9).

8:36 “Šta vredi čoveku da zadobije i sav svet” Sotona je iskušavao Isusa „svim carstvima ovog sveta“ (Mt 4:8-9).

- **“a životu svom naudi”** Aorist pasiv infinitiv naglašava gubitak nečega što smo posedovali (Mt 16:26; Dl 27:10).

8:37 Snažno pitanje – Do čega nam je više stalo: do sadašnjeg ili do večnog života? Samoljublje nas lišava i životnih radosti i samog života! Jer, život je dar za čije smo upravljanje odgovorni pred Bogom.

8:38 “Ko se postidi mene i mojih reči” Svaki čovek se pre ili kasnije suočava sa evanđeljem. Ova istina je drugačije iskazana u Mt 10:32-33; Lk 12:8-9. Odluka koju danas donesemo određuje naše večno sutra – odluka o Isusu koji je evanđelje!

- **“pred nevernim i grešnim ljudima ovog vremena”** Jevreji koji su živeli u međuzavetno vreme razvili su učenje o dva doba. U sadašnjem dobu zla i greha vlada nepravda. (Vidi posebnu temu „Ovo doba i novo doba“ u 13:8). Bog u Hristu, u Mesiji otpočinje novo doba pravednosti. Isus je objavio da sa njim dolazi novi dan, ali dolazak pravednosti zavisi od naše lične vere (Jn 1:12; 3:16) i pouzdanja u njega, a ne od bilo kakvih ljudskih nastojanja (Jer 31:31-34; Mt 5:20).
- **“Sin čovečiji”** Isus je sebe ovako nazivao, ali bez ikakvih militantnih, nacionalističkih prizvuka judaizma I veka. Titula potiče iz Jez 2:1 i Ps 8:4 i znači „ljudsko biće“, dok u Dan 7:13 ukazuje na božanstvo, na Mesiju (dolazi na oblacima slave da od Boga primi večno Carstvo). Dakle, idealni termin koji obuhvata bogočovečansku Isusovu ličnost – potpuni Bog i potpuni čovek (Jn 4:1-3).
- **“kada bude došao”** SZ jasno govori o jednom Mesijinom dolasku i sledeći odeljci nam jasno govore o njegovom stradanju - Post 3:15; Ps 22; Isa 53; Zah 9-14. Mesija drugi put dolazi kao suvereni Gospod i Sudija čitavog kosmosa, a to je ono što su Jevreji očekivali od njegovog prvog dolaska! Toliko su bili uporni u svojim ubeđenjima, u svom teološkom dogmatizmu da su odbacili Isusa kao Mesiju.
Drugi Hristov dolazak je velika NZ istina koju srećemo mnogo puta (Mt 10:23; 16:27-28; 24:3,27,30,37; 26:64; Mk 8:38-39;13:26; Lk 21:27; Jn 21:22; Dl 1:11; 1 Kor 1:7; 15:23; Fil 3:20; 1 Sol 1:10; 2:19; 3:13; 4:16; 2 Sol 1:7,10; 2:1,8; Jak 5:7-8; 2 Pet 1:16; 3:4,12; 1 Jn 2:28; Otk 1:7).
- **“u slavi svoga Oca i sa svojim svetim anđelima”** SZ proroštvo iz Dan 7:10 (Mt 16:27; Mk 13:20; Lk 9:26; 2 Sol 1:7) koje se odnosi na Drugi dolazak. Ovo je poseban način na koji se ističe Isusovo božanstvo. U Matejevom evanđelju nekoliko puta čitamo o anđelima koji će okupiti sav svet da bi ga podelili na pravednike i nepravednike (13:39-41,49; 24:31).

- **“u slavi”** „*Kabod*“ je uobičajena jevrejska reč za „slavu“ i izvorno je trgovački pojam za „težinu“. Slavan je onaj „ko je težak“. Ovom konceptu se najčešće dodaje slika sjaja, svetlosti, kao znak Božije veličine (Izl 15:16; 24:17; Isa 60:1-2). Bog je „težak“ sam po sebi – slavan i slavljenja vredan. Grešno čovečanstvo ne može da ga pojmi (Izl 33:17-23; Isa 6:5) bez Hrista (Jer 1:14; Mt 17:2; Jn 14:8-9; Jev 1:3; Jak 2:1). Ipak, pojam slave je višeznačan:
  1. Odgovara Božijoj pravednosti.
  2. Odgovara Božijoj svetosti i savršenstvu.
  3. Odgovara Božijem liku koji je u nas utisnut stvaranjem (Post 1:26-27; 5:1; 9:6), a koji je naružen našim bogoborstvom (Post 3:1-22).
Prva Jehovina pojava pred narodom, dok su putovali pustinjom, bila je u oblaku slave (Izl 16:7,10; Lev 9:23; Br 14:10).

9:1 Mnogo je pokušaja da se objasne ove Isusove reči. Evo nekih tumačenja:

1. Isusovo vaznesenje
2. Carstvo je već tu, u Isusu
3. Dolazak Duha na Pedeseticu
4. Razorenje Jerusalima 70. god
5. Očekivanja što skorijeg Isusovog povratka
6. Naglo širenje hrišćanstva
7. Preobraženje

Sva ova mišljenja se usredsređuju na različite fraze rečenice: (1) „ovde među vama“; (2) „Carstvo Božije“; (3) „došlo sa silom“. Neposredni kontekst daje prednost sedmom tumačenju, zajedno sa Mk 9:2-13; 2 Pet 1:16-18. Takođe, nijedna druga teorija ne obuhvata sva tri aspekta teksta. U svakom slučaju ove Učiteljeve reči se tiču trojice njegovih učenika – Petra, Jakova i Jovana.

- **“Zaista”** Doslovno „amin“. Vidi posebnu temu u 3:28.
- **“... onih koji neće umreti”** Dvostruka negacija upotrebljena kao metafora.
- **“carstvo Božije”** Vidi 1:15.
- **“došlo sa silom”** Perfekt particip naglašava puninu i konačnost dolaska Carstva. U jednom smislu to je Carstvo došlo sa Isusom, sa njegovim utelovljenjem, ali ono je i budući događaj (Drugi dolazak).

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li je Isus čudesno nahranio dve grupe ljudi, dva mnoštva, ili je reč o dva izveštaja jednog događaja?
2. Kakav znak su zahtevali fariseji?
3. Zašto je Isus prekovao učenike?
4. Zašto je Isus u prvom pokušaju samo delimično izlečio slepca?
5. Zašto evanđelista Matej iscrpnije piše o Petrovoj ispovedi?
6. Šta je to Petar suštinski ispovedio o Isusu?
7. Zašto su učenici bili zapanjeni Isusovim nagoveštajem smrti u Jerusalimu?
8. Svojim rečima objasnite značenje stihova 34-38.

Marko 9

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isusovo preobraženje	Preobraženje Isusovo na gori	Preobraženje	Preobraženje	Preobraženje
9:2-8	9:2-13	9:2-8	9:2-6	9:2-8
		Proroštvo o Iliji	9:7-8	Pitanja o Iliji
9:9-13		9:9-13	9:9	9:9-13
			9:10-11	
			9:12-13	
Iscljenje dečaka sa nečistim duhom	Ozdravljenje dečaka	Epileptični dečak ozdravljen	Isus leči dečaka sa zlim duhom	Epileptični demonijak
9:14-29	9:14-29	9:14-29	9:14-16	9:14-29
			9:17-18	
			9:19-20a	
			9:20b-21a	
			9:21b-22	
			9:23	
			9:24	
			9:25	
			9:26-27	
			9:28	
			9:29	
Isus ponovo govori o smrti I vaskrsu	Isus ponovo govori o smrti I vaskrsu	Najavljena stradanja	Isus najavljuje opet svoju smrt	Druga proroštvo o stradanju
9:30-32	9:30-32	9:30-32	9:30-31	9:30-32
			9:32	
Ko je najveći?	Ko je najveći?	Prava veličina	Ko je najveći?	Ko je najveći?
9:33-37	9:33-37	9:33-37	9:33	9:33-37
			9:34-37	
Ko nije protiv vas, sa vama je	Isus ne dozvoljava strančarenja	Nepoznati isterivač duhova	Ko nije protiv vas, sa vama je	Korišćenje Isusovog imena
9:38-41	9:38-41	9:38-41	9:38	9:38-40
			9:39-41	Darežljivost je znak učenja
				9:41
Iskušavanje na greh	Isus upozorava na sablazni	Upozorenja na pakao	Iskušavanje na greh	O zavodnju drugih
9:42-50	9:42-48	9:42-48	9:42-48	9:42-50

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Preobraženje 9:2-13
Isus isceljuje opsednutog dečaka 9:14-29
Isus ponovo nagoveštava svoju smrt 9:30-32
Ko je najveći? 9:33-37
Ko nije protiv nas, sa nama je 9:38-41
Navođenje na greh 9:42-50

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Sinoptičke paralele

- A. Mk 9:2-8 odgovara Mt 17:1-8 i 9:28-36.
- B. Mk 9:9-13 odgovara Mt 17:9-13 i 9:36.
- C. Mk 9:14-29 odgovara Mt 17:14-20 i 9:37-43.
- D. Mk 9:30-32 odgovara Mt 17:22-23 i 9:43-45.
- E. Mk 9:33-37 odgovara Mt 18:1-5 i 9:46-48.
- F. Mk 9:38-50 odgovara Mt 18:6-14 i 9:49-50.

Tumačenje reči i izraza

“Posle šest dana, Isus povede sa sobom Petra, Jakova i Jovana i odvede ih na visoku goru, gde su bili sami, te se preobrazi pred njima. Njegova odeća postade blistava, toliko bela da je niko na zemlji ne bi mogao tako ubeliti. U to se pred njima pojave Mojsije i Ilija, pa su razgovarali sa Isusom.

Petar progovori: “Učitelju, dobro je za nas da smo ovde! Načinićemo tri senice: jednu za tebe, jednu za Mojsija i jednu za Iliju.” Petar nije znao šta govori, jer su sva trojica bila preplašena.

Tada se pojavio jedan oblak koji ih je zaklonio, i začuo se glas sa neba: “Ovo je Sin moj voljeni, njega slušajte!”

U trenu su se osvrnuli, ali nisu više videli nikoga, osim samoga Isusa.”

Mk 9:2-8

9:2 “šest dana” Lk 9:28 ima „osam dana“. Ovakav vremenska odrednica je neobična za Markovo evanđelje.

- **“Petra, Jakova i Jovana”** Unutrašnji krug poverljivih učenika koji su uvek prisutni kada se dešava nešto važno (5:37). A ovo što sledi biće nezaboravno za njih.
- **“odvede ih na visoku goru”** Tradicija tvrdi da je ovo gora Tavor (apokrifno evanđelje po Jevrejima), ali se najverovatnije radi o gori Ermon.
Neki tumači smatraju da je ovaj doživljaj istovetan Mojsijevom doživljaju na Sinaju.
Razlozi:
  1. visina brda
  2. oblaci
  3. preobražena lica (Izl 34:29)

4. šest dana (Izl 24:16)

Egzodus motiv (Isus kao novi Mojsije donosi Zavet i oslobađa svoj narod iz ropstva greha) je prisutan u ovom evanđelju. Zanimljivo je da prema Lukinom evanđelju Isus sreće Mojsija i Iliju.

- **“sa sobom”** Lk 9:28 dodaje „da se mole“. U svakom slučaju Isus je želeo da se sa najbližim učenicima skloni od vreve mnoštva.
- **“te se preobrazi pred njima”** Aorist pasiv indikativ sačinjen od predloga „posle“ (*meta*) i glagola „promeniti se“ (*morfoō*). Od ovog pojma nam dolazi poznati izraz „metamorfoza“. Isus pokazuje svoju nebesku slavu, veličanstvo svog prapostojanja kroz fizičko telo. Učenici su svedoci i očevici njegovog božanstva (2 Pet 1:16-18). „*Morfē*“ (Fil 2:6-7) ističe njegovu nepromenjivu suštinu, što je suprotno od „*schma*“ u Fil 2:8, čime se ističe njegova promenljiva ljudska priroda.
Isusuovi učenici su takođe pozvani na ovakav preobražaj (Rim 12:2; 2 Kor 3:18). Bog želi da u nama obnovi svoj lik, da popravi štetu nastalu padom u greh (Post 3). Isus nas menja u svoj lik i u prave ljude.

9:3 „Njegova odeća postade blistava, toliko bela“ Mt 17:2 dodaje „te zasja njegovo lice kao sunce“ (E. Čarnić). Sjaj i neopisiva svetlost su jedna od odlika Isusove slave (8:38).

- **„da je niko na zemlji ne bi mogao tako ubeliti“** Beljenje odeće u ona vremena bio je tražen zanat. Ovde su nam najviše od pomoći knjige koje opisuju ondašnju kulturu i istoriju:

1. Roland de Vaux, *Ancient Israel*,
2. Fred H. Wright, *Manners and Customs of Bible Lands*
3. James M. Freeman, *Manners and Customs of the Bible*
4. Jack Finegan, *Light From the Ancient Past*,
5. James S. Jeffers, *The Greco-Roman World of the New Testament Era*
6. K. A. Kitchen, *Ancient Orient and the Old Testament*
7. Edwin M. Yamauchi, *The Stones and the Scriptures*

9:4 “Mojsije i Ilija ... sa Isusom” Imena koja ističu kontinuitet otkrivenja. Zanimljivo je da su proroci u svojim vaskrsnim telima, s obzirom na 1 Sol 4:13-18. Mojsije i Ilija su dve najvažnije osobe SZ u eshatološkom proročkom smislu (Ilija je živeo posle Mojsija a pre Mesije, ali je prorok poput Isusa).

- **“pojave”** Istom rečju se opisuje prikaz anđela u Lk 1:11; 22:43 i Isusa u Lk 24:34.
- **“pa su razgovarali sa Isusom”** Perifrastični imperfekt ističe poduži razgovor. Lk 9:31 ističe da su pričali o Isusovom „izlasku“, o smrti u Jerusalimu. Zaista je zanimljiva veza ovog odeljka i Izl 24:12-18:
  1. šest dana (st. 2)
  2. visoko brdo (st. 2)
  3. oblaci iz kojih Bog govori (st. 7)
  4. slava na Mojsijevom i Isusovom licu (Izl 34:29-30; Lk 9:29)

9:5 “Petar progovori” Prema Lk 9:32 učenici su zaspali od umora nakon napornog dana i penjanja na brdo. Petar se probudio baš kada su proroci razgovarali sa Učiteljem.

- **„Učitelju“** Marko i Luka se slažu u ovom oslovljavanju, dok Matej ima „Gospode“.
- **“dobro je za nas da smo ovde”** Ovo mora da je bilo neopisivo duhovno i telesno iskustvo! Preobraženje je jedinstvena potvrda Isusovog mesijanstva proročenog u SZ.

- **“senice”** Petar misli na kolibice koje su se podizale na praznik Senica. Toliko je oduševljen da želi trajno da nastani nebeske posetioce i da se ovaj izuzetni trenutak nikada ne završi!

9:6 Strah dolazi i kao posledica nesvakidašnje lepih stvari i tera nas na nepromišljene izjave.

9:7 “oblak” Simbol JHVH prisustva tokom Izlaska (Izl 13-14). Rabini su ovaj oblak slave nazivali „Šekina“ – „Bog je uvek vidljivo sa svojim narodom“.

- **„koji ih je zaklonio”** JHVH prisutnost je vodila i štitila narod na putovanju kroz pustinju dugom 38 god. Ovaj oblak se pojavljuje tri puta u Isusovom životu:
  1. Marija je „zasenjena“ Duhom u času začeća (Lk 1:35).
  2. Isus je na krštenju potvrđen glasom sa neba, iako se oblak direktno ne navodi u Mt 3:17.
  3. Glas i oblak pri preobraženju (Mt 17:5; Lk 9:34).
Ovu sliku srećemo još dva puta u NZ: (1) Kada bi Petrova senka padala na bolesnike i lečila ih (Dl 5:15); (2) Opis heruvima slave „koji osenjivahu poklopac pomirenja“ (Jev 9:5).
- **“glas”** Moguće da je ovo (1) JHVH glas, onaj koji je govorio iz pustinjskog oblaka; (2) „Bat kol“ – „glas sa neba“, način na koji je Bog objavljivao svoju volju u međuzavetnom vremenu kada Izrael nije imao proroke (Mk 1:11).
- **“Ovo je Sin moj voljeni”** SZ izraz za (1) Izrael kao celokupan narod; (2) izraelske kraljeve kao JHVH predstavnike; (3) obećanog Mesiju (Ps 2:7). Otac po drugi put na ovaj poseban način oslovljava svog Sina (Mt 3:17; 17:5). Vidi više o ovome u 1:11 i posebnu temu u 3:11.
- **“njega slušajte”** Prezent imperativ ističe proroštvo Pnz 18:15. Bog očekuje da prepoznamo i prihvatimo Onoga koji je njegovo konačno i puno otkrivenje (Lk 6:46).

9:8 Moguće da je sve ovo bila (1) vizija; (2) čudesna duhovna stvarnost iz koje su se naglo vratili.

“Dok su silazili sa gore, Isus im je zapovedio da nikome ne govore šta su videli dok Sin čovečiji ne ustane iz mrtvih. Oni su ga poslušali, ali su se među sobom pitali šta znači “uskrsnuti iz mrtvih.”

Oni zapitaše Isusa: “Zašto znalci Svetog pisma govore da prvo treba da dođe Ilija?”

Isus im odgovori: “Ilija zaista treba prvi da dođe i da sve obnovi. Ipak, zašto piše u Pismu da će Sin Čovečiji mnogo postradati i biti odbačen? Ali ja vam kažem da je Ilija već došao, a oni su učinili sa njim što su hteli.”

Mk 9:9-13

9:9 “Dok su silazili sa gore, Isus im je zapovedio da nikome ne govore šta su videli dok Sin čovečiji ne ustane iz mrtvih” Prvi put uz poznatu zabranu se spominje vremenska odrednica (5:43; 7:36; 8:30). Razlog: evanđelje još nije kompletirano. Učenici će zato kasnije i ovaj i sve druge događaje iz Učiteljevog života razumeti na pravi način i u pravom svetlu (2 Pet 1:16-18).

9:10 “ali su se među sobom pitali šta znači “uskrsnuti iz mrtvih” Učenici nisu shvatali razliku između Drugog dolaska (8:38) i vaskrsenja (9:9). Jevreji Isusovog doba su očekivali jedan dolazak Mesije, u određeno vreme istorije, njegovu vojnu pobjedu i širenje globalnog geopolitičkog uticaja Izraela. Vidi posebnu temu o vaskrsenju u 8:31.

9:11 “znalci Svetog pisma” Opšteprihvaćeni ugledni tumači SZ koji su objašnjavali narodu način primene duhovnih istina u svakodnevicu. U Isusovo vreme fariseji su činili najveću grupu pismoznanaca. Vidi posebnu temu u 2:6.

9:12-13 “Ilija zaista treba prvi da dođe... da je Ilija već došao” Prema Isusu, Jovan Preteča je ispunio Ilijinu proročku ulogu iz Mal 3:1; 4:5. Tumači mnogo raspravljaju o ovim Gospodnjim rečima. Naime, on je jasno rekao da je Ilija došao kroz službu Krstitelja (Mt 11:10, 14; Mk 9:11-13; Lk 1:17). S druge strane, na jasno pitanje fariseja – da li je on Ilija – Krstitelj je to porekao. Ova prividna protivurečnost može da se razume ako se uzme u obzir da je Jovan porekao da je oživljeni prorok, oživljeni Ilija, a da je Isus mislio na njegovo simbolično ispunjavanje pripreme Ilijine službe. Jer, i jedan i drugi – i Preteča i Ilija – deluju na sličan način i liče međusobno, pa je njihovo poistovećivanje bilo prirodno za sve one Jevreje koji su posmatrali Jovana a znali su ko je i kakav je bio Ilija.

9:12 “mnogo postradati i biti odbačen” Isus nije mogao da kaže ništa užasnije za svoje savremenike koji su čekali super ratnika a ne Spasitelja koji trpi stradanja. Nažalost, nisu dobro čitali SZ i odeljke Post 3:15; Ps 22; Isa 52:13-53:12; Zah 9-14. Ni nekoliko godina zajedništva sa Učiteljem nije bilo dovoljno učenicima da shvate ovo. Tek će Duh Sveti nakon Pedesetnice da im objavi i objasni ovu istinu (Jn 16:13-14).

Isus se ovde trudi da nauči učenike teološkom razmišljanju. Pokušava da im ukaže na vezu dva različita proroštva. Iako nisu bili učeni pismoznanci, učenici će uskoro silno propovedati i tumačiti duhovne istine.

Isus ih ovde zbunjuje sa tipološkim (nedoslovnim) ispunjenjem proroštva. Jovan Krstitelj je delovao u Ilijinom duhu pripreme Mesijinog dolaska.

Učitelj je koristio svaki trenutak privatnosti da pouči učenike. Čak i dok su se spuštali niz kosinu brda on ih je neumorno poučavao (Malahijino proroštvo o Iliji). Ovakva nastojanja su u duhu saveta upornih verskih pouka iz Pnz 6:7; 11:19.

9:13 “kao što je napisano za njega” (E. Čarnić) Kao što je Jezavelja progonila Iliju (1 Car 19:2,10,14) tako je i Irodijada progonila Krstitelja.

“Kada su došli k ostalim učenicima, videli su mnogo naroda oko njih i znalce Svetog pisma kako raspravljaju s njima. Čim je narod ugledao Isusa, iznenadi se, pa pohrli k njemu da ga pozdravi.

Isus upita učenike: “O čemu to raspravljate sa njima?”

“Neko iz gomile mu odgovori: “Učitelju, doveo sam ti svoga sina koji ne može da govori, jer je opsednut zlim duhom. Gde god ga zli duh zgrabi, obara ga, te ovaj peni, škrguće zubima i koči se. Rekao sam tvojim učenicima da ga izagnaju, ali oni nisu mogli.”

Isus im reče: “O rode bezverni, dokle ću još biti sa vama? Dokle ću vas podnositi?” Dovedoše dečaka pred njega. Kad je zli duh ugledao Isusa, odmah je spopao dečaka grčevima. Dečak je pao na zemlju i počeo da se valja, a pena mu je udarila na usta.

Isus upita dečakovog oca: “Koliko ima vremena kako mu se ovo događa?”

“Još od njegovog detinjstva”, odgovori otac. “Zli duh ga često baca u vodu i u vodu da bi ga ubio. Stoga, smiluj se na nas i pomози nam ako možeš.”

Isus mu odgovori na to: “Ako možeš? Sve je moguće za onoga koji veruje.”

Dečakov otac brže povika: “Verujem!, ali pomози mi da nadvladam svoju neveru.” Kad je Isus video da se narod sve brže okuplja, zapovedi nečistom duhu: “Duše nemi i gluvi, zapovedam ti: iziđi iz dečaka i ne ulazi više u njega!”

Na to zli duh vrisnu, spopade dečaka silnim trzajima i iziđe iz njega. Izgledalo je kao da je dečak mrtav, te su mnogi rekli da je umro. Međutim, Isus uhvati dečaka za ruku, podiže ga i dečak ustade. Kasnije, kada je Isus ušao u kuću, upitaše ga njegovi učenici: “Zašto mi nismo bili u stanju da isteramo zlog duha?” Isus im odgovori: “Ova vrsta zlih duhova ne može se izagnati ničim drugim do molitvom.”

Mk 9:14-29

9:14 „Kada su došli k ostalim učenicima” Isus je ostavio ostatak grupe učenika u podnožju brda. Lk 9:37 kaže da su se vratili „sutrđan“.

- **„videli su mnogo naroda oko njih i znalce Svetog pisma kako raspravljaju s njima”** Dve stvari tipične za Isusovu službu. Devetorica učenika proživljavaju ono što je njihov Učitelj stalno prolazio, ali i ono što će ubuduće pratiti njihovu apostolsku službu. Masa naroda i rasprava sa verskim zvaničnicima – stalne neprilike ali i prilike!

9:15 “odmah” Vidi 1:10.

- **“iznenadi se”** Neki tumači smatraju da je to zbog Isusovog lica koje je još uvek svetlilo (Izl 34:29-30), ali kontekst daje prednost običnom iznenađenju naroda koji je u Isusovoj pojavi video novu priliku za njegovo poučavanje i delovanje.
- **„pa pohrli k njemu da ga pozdravi“** Imperfekt označava (1) početak akcije; (2) ponavljanje akcije u prošlosti. Ljudi su se obradovali Isusovom dolasku i spontano mu prilazili i pozdravljali ga.

9:16 “O čemu to raspravljate sa njima?” Pitanje upućeno mnoštvu. Fariseji nisu marili za nesrećnog dečaka već za teološku težinu nemoći učenika da ga izleče.

9:17 “opsednut zlim duhom” Evandjelja jasno razlikuju opsednutost nečistim duhovima od bolesti. Ipak, ovde to kao da nije sasvim jasno. Simptomi koje opisuje otac dečaka, kao i nekoliko izvornih grčkih reči u tekstu, naslućuju da se radi o epilepsiji ili tonično-kloničnom napadu. Pojavni oblici ovih napada su veoma slični klasičnoj opsednutosti. Vidi više o ovome u slučaju demonijaka, 1:23.

9:18 “koči se” Pojava tipična za tonično-klonični napad.

- **“Rekao sam tvojim učenicima da ga izagnaju, ali oni nisu mogli”** I učenici su zbunjeni. U 6:7,13 vidimo da im je Isus dao silu nad demonima, ali – ovog puta nisu uspeali.

9:19 Dva retorička pitanja kojima Isus izražava svoje razočarenje u manjak vere svojih učenika, naroda i znalaca Svetog pisma.

9:20 “Kad je zli duh ugledao Isusa, odmah je spopao dečaka grčevima” Reč je o demonskoj opsednutosti koja se pokazuje kroz epilepsiju.

9:21 Evandjelja beleže nekoliko slučajeva opsednutosti dece. Nije nam sasvim jasno zašto se to dešava i kada ova pojava počinje.

9:22 Očev opis dovoljno rečito pokazuje koliko zlo ovaj demon čini dečaku.

- **“ubio”** Vidi posebnu temu „*Apolumi*“ u 3:6.
- **“ako”** Uslovna rečenica koja ističe očevu veru u Isusovu isceliteljsku silu.
- **“smiluj se na nas i pomози nam”** Otac veruje Isusu makar da je video neuspeh njegovih učenika. M.R. Vinsent (*Word Studies in the New Testament*, tom 1. str. 113) ističe da se ovaj čovek sasvim poistovetio sa nevoljom svog sina, baš kao i ona Sirofeničanka sa bolešću svoje ćerke (Mt 15:22).

9:23 “ako možeš” Isus ponavlja očeve reči jer želi da iskuša njegovu veru.

- **“Sve je moguće za onoga koji veruje”** Ova Isusova izjava nije blanko ček za bilo kakve manipulacije. Ovo je obećanje ispunjavanja Božije volje kroz veru (vidi Gordon Fee, *The Disease of the Health and Wealth Gospels*). Dakle, dva su uslova važna: (1) Božija volja; (2) vera! Vidi posebnu temu o delotvornoj molitvi u 11:23.

9:24 “Verujem!, ali pomoz mi da nadvladam svoju neveru” Present imperativ. Od vere se traži kvalitet a ne kvantitet (Mt 17:20; Lk 17:6). Isus je imao razumevanje za nesigurnost ovog čoveka baš kao što ima razumevanja i za nas.

Pošto je dečak onemogućen da veruje zbog opsednutosti, Isusu je stalo do vere njegovog oca. Neki tumači smatraju da je baš očeva nevera razlog neuspeha učenika da izleče dečaka. U svakom slučaju Gospod je u više navrata čudesno lečio zbog vere roditelja ili prijatelja bolesnih i nemoćnih ljudi. Otac ponizno priznaje svoju podvojenost i vapi za smilovanjem, vapi za jačanjem vere. O, ovo je molitva koju bi svako od nas trebalo da moli!

Textus Receptus dodaje „*kurie*“ – „Gospode“ (vokativ, Vuk; Sinod;), što je verovatno dodatak prepisivača – verujem u Isusa kao Gospoda. Ipak, savremeniji prevodi ne prate ovo rešenje (NSP; SSP; Čarnič; Birviš)

9:25 “da se narod sve brže okuplja” Ne znamo kako ovo utiče na egzorcizam, ali je savim suprotno od onoga što zovemo „mesijanskom tajnom“ Markovog evanđelja. Isus pokazuje svoju silu i autoritet tamo gde njegovi učenici nisu uspeali. Radoznalost i pritisak mase stvaraju probleme, ali i mogućnosti za božansko delovanje. Možda se radi o istom mnoštvu iz st. 14-15 koje se očigledno uvećavalo.

- **“Duše nemi i gluvi”** I ove nevolje dečakovog zdravlja su posledica demonskog tlačenja (st. 17).
- **“zapovedam ti: iziđi iz dečaka i ne ulazi više u njega”** Aorist imperativ i aorist konjunktiv ističu vremensku postojanost oslobođenja.

9:26 Radikalna fizička manifestacija oslobađanja je tipična za sve NZ egzorcizme.

- **“Izgledalo je kao da je dečak mrtav”** I ovaj simptom je tipičan za tonično-klonični napad.

9:27 “Isus uhvati dečaka za ruku, podiže ga” Znak brige i saosećanja (1:31; 5:41). Gospod se nije bojao da dotakne bolesne i opsednute!

9:28 “Zašto mi nismo bili u stanju da isteramo zlog duha?” Učenici su zbunjeni. Odakle ovaj neuspeh kada su već imali iskustva sa nečistim duhovima? Mt 17:20 kaže da je to zbog malovernosti.

9:29 “Ova vrsta zlih duhova ne može se izagnati ničim drugim do molitvom” Dosta manuskripta ima dodatak „i postom“. Ipak, ovo rešenje na podržavaju *Alexandrinus* i *Vatikanus*, kao ni prepisi koje je koristio Kliment. Tačno je da je reč o dodatku koji je i star i raširen, ali to je najverovatnije zbog naklonosti Rane crkve prema judaističkoj praksi posta (MSS P45, A, C, D, K, L, W, X, Diatesaron). Vidi posebnu temu o postu u 2:18-20. Zato kritički aparat UBS4 daje prednost kraćoj varijanti teksta – bez „posta“.

Teološka poruka ove izjave je da je za proterivanje različitih demona potrebna različita tehnika. Vidi posebnu temu u 1:25.

Otišavši odatle prolazili su kroz Galileju. Isus nije hteo da iko sazna za to, jer je poučavao svoje učenike govoreći im: “Sin čovečiji će biti predat ljudima u ruke i oni će ga ubiti, ali će on nakon tri dana uskrsnuti.” No, oni nisu razumeli te reči, ali su se bojali da ga pitaju za to.”

Mk 9:30-32

9:30 “prolazili su kroz Galileju” Sa gore Isus odlazi na jug zemlje. Želi da sretne što više ljudi i propoveda im.

- „**Isus nije hteo da iko sazna za to**“ Gospod nije želeo da bude poznat kao čudotvorac. Mase naroda su već bile dovoljno velike i zahtevne, pa mu ne bi ostalo ni vremene ni snage za poučavanje i propovedanje.

9:31 “Sin Čovečiji” Vidi 8:38c.

- **“biti predat”** Present pasiv indikativ. Misli se na izručenje vlastima. Isus po treći put jasno objavljuje učenicima ono što ga čeka u Jerusalimu (8:31; 9:12).
- **“ali će on ... uskrsnuti”** Vidi posebnu temu u 8:31.
- **“nakon tri dana”** Prema jevrejskom računanju vremena to je 30-38 časova (petka pre sumraka, subota, nedelja pre zore). U više navrata ova vremenska odrednica se povezuje sa doživljajem proroka Jone (Mt 12:39-40; 16:3; Lk 11:29-32).

9:32 “nisu razumeli” Tema svih Sinoptika. Luka baca najviše svetla na ovo:

1. Učenici nisu razumeli Učitelja (2:50; 9:45; 18:34).
2. Trebalo je da ga shvate jer im je Isus rastumačio sve (8:10).
3. Isus je otvorio um učenicima (24:45).
Bez Isusove reči i Duha i učenici su, poput naroda bili duhovno slepog srca i uma za istinu Novog saveza. Grešan čovek ne može da shvati duhovne istine bez Duha Svetog. Pa i sa njim mi veoma sporo napredujemo od spasenja kroz proces posvećenja.

“Došli su u Kafarnaum. Kada su bili u kući, upita Isus svoje učenike: “O čemu ste to putem raspravljali?” Učenici su ćutali, jer su putem raspravljali ko je najveći među njima.

Isus je zatim seo i pozvao Dvanaesticu. Rekao im je: “Ko hoće da bude prvi, neka sebe smatra poslednjim i neka svima služi.”

Zatim je uzeo jedno dete i postavio ga između njih, zagrlio ga i rekao im: “Ko jedno ovakvo dete primi u moje ime, mene prima; a ko mene prima, ne prima samo mene, već i onoga koji me je poslao.”

Mk 9:33-37

9:33 “Kafarnaum” Rodno mesto Petra i Andrije postalo je Isusu i njegovoj družini glavno mesto prebivališta nakon neverstva stanovnika Nazareta.

- **“kada su bili u kući”** Verovatno u Petrovom domu (1:29) ili kući koju je Isus iznajmio.
- **“O čemu ste to putem raspravljali?”** Bilo je to više od „razgovora“ (D. Stefanović). Zanimalo ih je ko će da preuzme ulogu vođe nakon Isusove smrti! (Mt 18:1-18; Lk 9:46-48; 22:24).

9:34 “najveći” Očigledno su devetorica učenika bili ljubomorni na „unutrašnji krug“ – Petra, Jakova i Jovana. Takođe, ova „rasprava“ ističe jevrejsku ideju nacionalnog zemaljskog carstva.

9:35 “seo” Rabini su na ovaj način otpočinjali zvaničan čas pouke (4:1; 9:35; Mt 5:1; Lk 4:20).

- **“Ko hoće da bude prvi”** Isus ne odbacuje ambiciju kao nešto samo po sebi loše, ali je definiše u odnosu na ukupnu novu etiku Carstva Božijeg. Naime, istinska veličina čoveka je suštinski povezana sa njegovim služenjem (10:31,45; Mt 20:26; 19:30; Jn 13:5) a ne

pozicijom, silom i kontrolom! Po tome se Carstvo razlikuje od svakog drugog ljudskog društva.

Ova misao je dobar primer kako je Isus umeo da ponavlja svoja učenja na različite načine u različitim prilikama (10:43-44; Mt 23:11; Lk 22:24-25).

- **“sluga”** (Vuk) Pošto je Isus govorio aramejski, ova izreka (st. 35-37) je svojevrsna igra reči. Imenica „*talia*“ znači i „sluga“ i „dete“.

9:36 “Zatim je uzeo jedno dete” Prema Mt 18:1-18 i Lk 9:46-49 jasno je da Isus ovde govori o vernicima a ne o deci.

- **“zagrlj ga”** Još jedan lep detalj sećanja očevica! Ko zna, ako su bili u Petrovoj kući, možda je to bilo jedno od njegove dece?

9:37 “Ko jedno ovakvo dete primi u moje ime” „U ime“ – „u Isusovom duhu, karakteru“. Snaga hrišćanstva nije u magijskom ponavljanju određenih reči, formula, već u bogopoznanju i oponašanju Hristovog načina života. Volimo sve ljude jer smo Isusovi sledbenici, jer je čovekoljublje pravi dokaz bogoljublja (Mt 25:31-45).

U Dl 19:13-16 imamo primer uzaludnog mantranja Isusovim imenom u egzorcizmu. Mt 7:21-23 nam otkriva da je lični odnos sa Gospodom najvažniji i da isprazno religiozno ponavljanje njegovog imena ne znači ništa.

- **„ko mene prima, ne prima samo mene, već i onoga koji me je poslao”** Isusov karakteristični način uzdizanja Oca. Ova tema je najprisutnija u Jovanovom evanđelju. Sinoljevo podčinjavanje Ocu nije zbog njegove suštinske nejednakosti već zbog funkcionalnog odnosa Svete Trojice.

Posebna tema: Poslanje (grč. *apostellō*)

Uobičajena grčka reč za „poslanje“ - „*apostellō*“ - ima nekoliko teoloških značenja:

1. Rabini su apostolom zvali zvaničnog poslanika, nečijeg predstavnika (ambasador, 2 Kor 5:20).
2. Isus je Očev poslanik. U Jovanovom evanđelju ovaj pojam ima jak mesijanski naglasak (Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Lk 9:48; Jn 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42;10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). Naravno, poslanici – apostoli su oni koje Isus šalje u svoje ime (Jn 17:18; 20:21).
3. NZ naziva učenike apostolima:
  - a. Dvanaestorica (Lk 6:13; Dl 1:21-22)
  - b. Pomoćnici, saradnici apostola:
    - (1) Varnava (Dl 14:4,14)
    - (2) Andronika i Junije (Junija?, Rim 16:7)
    - (3) Apolos (1 Kor 4:6-9)
    - (4) Jakov, brat Gospodnji (Gal 1:19)
    - (5) Sila i Timotej (1 Sol 2:6)
    - (6) Tit (2 Kor 8:23)
    - (7) Epafrodit (Fil 2:25)
  - c. Apostolstvo je trajni duhovni dar crkve (1 Kor 12:28-29; Ef 4:11)
4. Pavle sebe naziva poslanikom – apostolom u većini svojih poslanica, te tako utvrđuje svoj bogomdani autoritet u Hristu (Rim 1:1; 1 Kor 1:1; 2 Kor 1:1; Gal 1:1; Ef 1:1; Kol 1:1; 1 Tim 1:1; 2 Tim 1:1; Tit 1:1).

“Jovan mu reče: “Učitelju, videli smo jednog čoveka kako u tvoje ime isteruje zle duhove, a ne ide sa nama. Mi smo mu to zabranili, jer nije sa nama.”

Isus im reče: “Nemojte mu braniti, jer niko ko čini čuda u moje ime neće odmah govoriti loše o meni. Jer, ko nije protiv nas, sa nama je. Ko vas napoji čašom hladne vode zato što pripadate Hristu, zaista vam kažem: taj čovek neće biti lišen svoje nagrade.”

Mk 9:38-41

9:38 “ Mi smo mu to zabranili, jer nije sa nama” Manuskripti imaju nekoliko varijanti ove rečenice koju – ruku na srce – nije lako rastumačiti. Zato su je drevni prepisivači doterivali. Dobro je što savremeniji prevodi slede ovo čitanje koje najviše vrednuje kritički aparat UBS4 u MSS, B i Sirijskom prevodu.

9:39 „Nemojte mu braniti” Present imparativ u negativu koji se odnosi na radnju koja traje.

9:40 “Jer, ko nije protiv nas, sa nama je” Isus se često u svojim poukama služio narodnim poslovicama (2:17,21,22; 3:27; 4:21,22,25; 7:15; 8:35,36,37; 9:40,50; 10:25,27,31,43-44). Uporedimo ovo sa Mt 12:30 i Lk 11:23.

Zanimljiva je debata među bibličarima o prividnoj protivurečnosti Mk 9:40 i Lk 11:23 (*Hard Sayings of the Bible*, IVP, str. 466-467. Ovo delo poznatih evanđeoskih teologa je od velike pomoći). Elem, uvek moramo da imamo na umu da kontekst neke izjave baca svetlo razumevanja na ono što se zaista nekim tekstom poručuje.

9:41 Pogledajte paralelne tekstove u Mt 10:42; 25:40. Oni čine oštar kontrast sa st. 38-41; 42-48. Naime, Isus se ovde ne poziva na sebe kao izvor dobrih dela. Ali, oni koji ga poznaju kao Gospoda znaju da se ova metafora odnosi na njih i na njihovu odgovornost prema bližnjima, posebno prema novim vernicima. Ovaj paradoks oslikava istinu odelka st. 33-37.

One koji verno služe čeka nagrada u Carstvu (9:41; 10:21,28-31; Mt 5:12,46; 6:5-6,16-18,19-21). Nije lako napraviti ravnotežu između besplatnog spasenja u Hristu, koje počiva na dovršenom Hristovom delu, i zavetne odgovornosti koju kao vernici imamo kroz čitav život.

Takođe, nije lako uravnotežiti NZ koncept stepenovanja nagrada i kazne (Mt 10:45; 11:22; 18:6; 25:21,23; Mk 12:40; Lk 12:47-48; 20:47). Vidi posebnu temu u 12:40.

“Ali ako neko navede na greh nekoga od tih malih što veruju u mene, tome bi bilo bolje da veže sebi o vrat teški vodenični kamen i da se baci u more. Ako te tvoja ruka navodi na greh, odseci je. Bolje ti je da budeš sakat, te da uđeš u život, nego da sa obe ruke odeš u pakao, u neugasivi oganj. Crv njihov tamo ne umire i oganj se ne gasi. I ako te tvoja noga navodi na greh, odseci je. Bolje ti je da si hrom, pa da uđeš u život, nego da sa obe noge budeš bačen u pakao. Crv njihov tamo ne umire i oganj se ne gasi. I ako te tvoje oko navodi na greh, iskopaj ga. Bolje ti je uđeš u carstvo Božije s jednim okom, nego da sa oba oka budeš bačen u pakao. Crv njihov tamo ne umire i oganj se ne gasi.”

Mk 9:42-48

9:42 “Ali ako neko navede na greh nekoga od tih malih” U teološkom smislu ovde se misli na nove vernike, ali kontekst još uvek u središte svega stavlja dečaka oslobođenog od demona. Naime, Bog voli decu i gnevi se kad god ih neko iskorišćava.

- **“što veruju”** Present particip naglašava trajnost radnje. Neki manuskripti imaju dodatak „u mene“ (MSS A, B, C2, L, W, Vulgata, siriski i koptski prevodi). Čini se da je reč o dodatku prepisivača, radi paralele sa Mt 18:6, jer toga nema u MSS i C manuskriptima. Vidi posebnu temu u 1:15.
- **“navede”** Doslovno, „namamiti nekoga u zamku“.

- „**ako**“ Ozbiljno upozorenje svim hrišćanskim vođama! Veliki pastir brine o svim svojim ovcama, posebno o mladim i ranjivim. Zar vođe njegovog naroda mogu da čine drugačije? Naravno, ovo je hiperbola (Mt 5:29,30,38-46; 6:2-4; 7:3-5; 23:23-24; 10:24-25). Isus metaforički govori o večnom sudu. Ovakav orijentalni način preterivanja u izražavanju zbunjuje svaku novu savremenu generaciju vernika. Iz ljubavi prema Pismu i želje da sledimo Isusa propuštamo – posebno mi hrišćani sa Zapada – smisao literalnih formi istoka i smisao biblijskih metafora.
- **“teški vodenični kamen”** Misli se na žrvanj koji su životinje okretale. Još jedna orijentalna hiperbola.
- **“da se baci u more”** Perfekt pasiv indikativ ističe stalnost radnje. Kolosalna metafora suda! Naime, Jevreji su narod pustinje koji se plaši mora.

9:43-47 Čitav odeljak je metafora, tačnija hiperbola o radikalnom predanju kojeg Isus zahteva od svojih sledbenika (Robert H. Stein, *The Method and Message of Jesus' Teachings*, str. 8-11).

Ovi stihovi su biser tipične SZ poetike sinonimnog paralelizma (Mk 2:21-22; 3:4,24-25,28; 4:22,30; 8:17,18; 9:43-47; 10:38,43-44; 13:24-25). Kod Marka srećemo više antitetičnih paralelizama 2:19-20; 3:28-19; 4:25; 7:8,15; 8:35 (Stein, str. 27-29).

- **„da uđeš u život“** NZ poznaje dve reči za „život“: (1) „*bios*“ – zemaljski život; „*zoe*“ – duhovni život. Isus ovde govori o ulasku u duhovnu realnost (večni život). Ovaj izraz je u tom smislu istovetan sa „Božijim Carstvom“ u st. 47. Vernici već sada i ovde mogu da uđu u to Carstvo, mogu da u određenom smislu dožive nebo (Ef 2:5-6).
NZ govori o nekoliko načina ovog „ulaska“:
  1. svet koji dolazi, večni život (Mk 10:17,30)
  2. pronaći...izgubiti život (Mk 8:35; Mt 10:39; Lk 17:33)
  3. ući u život (Mk 9:43; Mt 25:46)
  4. ući u radost Gospodnju (Mt 25:21,23)
- **„neugasiv oganj“** *Gehena* (Jer 7:31) je izvorno bila mesto na kome su Feničani obožavali Moloha, svog vatrenog idola plodnosti. Bila je to dolina sinova Hinomovih, južno od Jerusalima. Hananci su božanstvima plodnosti žrtvovali prvorodene sinove (Lev 18:21; 20:2-5; Pnz 12:31; 18:10; 2 Car 21:6; 2 Dnv 28:3; 33:6; Jer 2:23; 7:32; 32:35). Jevreji su bili užasnuti ovom praksom starosedelaca Hanana pa su dolinu pretvorili delimično u obradiva polja, delimično u smetlište prestonice. Geneha je metafora kojom Isus opisuje užas večnog odvojenja od Očeve ljubavi (smrad, vatra, crvi).
Gospod je ovaj izraz koristio u više navrata, a u ostatku NZ srećemo ga samo jednom u Jak 3:6. Ne zaboravimo da je pakao biblijska realnost isto onoliko koliko je to i nebo (Mt 25:46). Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Gde su umrli?

I. Stari zavet

A. Svaki preminuli odlazi u Šeol (imenica nesigurne etimologije). Šeol je eufemizam za smrt, za grob. Sreće se najviše u Mudrosnoj literaturi i kod proroka Isaije. U njemu čovek nastavlja svoje svesno postojanje, ali kao senka, bez radosti (Jov 10:21-22; 38:17; Ps 107:10,14).

B. Osobine Šeola:

1. Povezan je sa Božijim sudom (vatrom), Pnz 32:22
2. Deo je kazne i pre Sudnjeg dana, Ps 18:4-5
3. Povezan je sa uništenjem, (Abaddon) koje takođe pripada Bogu, Jov 26:6; Ps 139:8; Am 9:2.
4. Deo je groba, Ps 16:10; Isa 14:15; Jez 31:15-17

5. Zli će dospeti ovde, Br 16:30,33; Ps 55: 15
6. Ogromne čeljusti čudovišta su poput Šeola, Br 16:30; Isa 5:14; 14:9; Ava 2:5
7. U njemu se boravi, drema, Isa 14:9-11

II. Novi zavet

- A. Jevrejski Šeol je na grčkom preveden kao Hades (nevideni svet)
- B. Osobine Hadesa
  1. Ima moć smrti, Mt 16:18
  2. Mesto smrti, Otk 1:18; 6:8; 20:13-14
  3. Mesto trajne kazne (Gehenna), Mt 11:23 (SZ citat), Lk 10:15; 16:23-24
  4. analogija groba, Lk 16:23
- C. Moguća podela Hadesa prema učenju rabina
  1. Raj, mesto za pravednike (drugo ime je nebo, 2 Kor 12:4; Otk 2:7), Lk 23:43
  2. Tartarus, mesto za nepravednike, 2 Pet 2:4. Tu prebivaju i demoni (Post 6; I Enohova).
- D. Gehena
  1. Dolazi od SZ izraza “dolina sinova Hinoma” (jug Jerusalima). Tu su Feničani slavili Moloha, svog boga vatre, prinoseći mu bebe na žrtvu (2 Car 16:3; 21:6; 2 Dnv 28:3; 33:6), što Lev 18:21; 20:2-5 najstrožije zabranjuje.
  2. Prorok Jeremija ovo ogavno idolopokloničko mesto vidi kao poprište Božijeg suda (Jer 7:32; 19:6-7). To je mesto najstrašnijeg i konačnog suda (I Enoh 90:26-27; Sibila 1:103).
  3. Jevrejski naraštaj Isusovog vremena je bio toliko užasnut ovom paganskom praksom, da su celo to područje ostavili za gradsko đubrište. Mnoge Isusove metafore dolaze upravo sa ovog mesta (vatra, dim, crvi, smrad, Mk 9:44,46). Jedino je Gospod upotrebio imenicu Gehena (osim Jak 3:6).
  4. Isusovo korišćenje imenice Gehena:
    - a. tamo je vatra, Mt 5:22; 18:9; Mk 9:43
    - b. večno mesto, Mk 9:48 (Mt 25:46)
    - c. mesto uništenja (tela i duše), Mt 10:28
    - d. odgovara Šeolu, Mt 5:29-30; 18:9
    - e. u njemu su zli, “sinovi pakla”, Mt 23:15
    - f. tamo se ide posle suda, Mt 23:33; Lk 12:5
    - g. koncept Gehene odgovara “drugoju smrti” (Otk 2:11; 20:6,14), a to je “ognjeno jezero” (Mt 13:42,50; Otk 19:20; 20:10,14-15; 21:8). Moguće je da ovo “jezero” bude trajno konačište svih nevernih ljudi i palih anđela (Tartarus, 2 Pet 2:4, Juda 6 “ambis”, Lk 8:31; Otk 9:1-10; 20:1,3).
    - h. ovo mesto nije stvoreno za ljude već za Sotonu i njegove demone, Mt 25:41.
- E. Pošto su očigledna preklapanja pojmova Šeol, Hades, Gehena:
  1. Svi ljudi odlaze u Šeol/Hades
  2. Njihovo iskustvo tog podzemnog sveta (dobrog ili lošeg) biva do kraja pojačano nakon Sudnjeg dana, ali mesto za zle ostaje isto (zato neki bolji zapadni prevodi, kao KJV, hades prevode sa “grob”, a gehena sa “pakao”).
  3. Jedino NZ mesto koje spominje mučenje pre Suda je parabola iz Lk 16:19-31 (Lazar i bogataš). Šeol je mesto gde se i sada kažnjava (Pnz 32:22; Ps 18:1-5). Ali, ne možemo da gradimo čitavu doktrinu na osnovu jedne priče.

III. Stanje između smrti i vaskrsenja

- A. NZ ne naučava “besmrtnost duše”, što je jedan od drevnih pogleda na život posle smrti:
  1. Ljudske duše postoje pre telesnog rođenja.
  2. Ljudske duše su večne i pre i posle fizičke, telesne smrti.
  3. Telo je zatvor duše, a smrt je njeno oslobođenje, prelazak na predašnje stanje postojanja.
- B. NZ nagoveštava vantelesno stanje duše između smrti i vaskrsenja:
  1. Isus govori o razlici duše i tela, Mt 10:28

2. Avram je dobio novo telo, Mk 12:26-27; Lk 16:23
3. Mojsije i Ilija su bili u telu o preobraženju, Mt 17
4. Pavle tvrdi da će o Drugom Hristovom dolasku duše usnulih u Hristu dobiti nova tela, 2 Sol 4:13-18.
5. Pavle tvrdi da će svi hrišćani da dobiju nova, duhovna tela na dan vaskrsenja, 1 Kor 15:23,52.
6. Pavle tvrdi da hrišćani po smrti ne idu u Hades, već Gospodu Isusu, 2 Kor 5:6,8; Fil 1:23. Jer, Isus je pobedio smrt i poveo pravednike sa sobom na nebo (1 Pet 3:18-22).

IV. Nebo

- A. Pojam trostrukog značenja u Svetom pismu:
  1. Područje stvarnosti iznad zemlje, atmosfera, Post 1:1,8; Isa 42:5; 45:18
  2. Zvezdano nebo, Post 1:14; Pnz 10:14; Ps 148:4; Jev 4:14; 7:26
  3. Božiji tron, Pnz 10: 14; 1 Car 8:27; Ps 148:4; Ef 4: 10; Jev 9:24 (treće nebo, 2 Kor 12:2).
- B. Sveto pismo ne otkriva mnogo o životu posle smrti. To je najverovatnije zbog naše ogrehovljenosti, ljudske nemoći da pojмимо tu stvarnost (1 Kor 2:9).
- C. Nebo je i mesto (Jn 14:2-3), i stanje, zajedništvo (2 Kor 5:6,8). Možda je ono obnovljeni Edenski vrt (Post 1-2; Otk 21-22). Zemlja će se očistiti i obnoviti (Dl 3:21; Rim 8:21; 2 Pet 3:10). Božiji lik (Post 1:26-27) je obnovljen u Hristu. Zato je edenska bliskost zajedništva ponovo moguća.

Ipak, sve ovo može da bude metafora bez doslovnih ispunjenja (nebo kao ogromni kockasti grad, Otk 21:9-27). 1 Kor 15 nam opisuje razliku između fizičkog i duhovnog tela u slici semena koja postaje izrasla biljka. A 1 Kor 2:9 (citat Isa 64:4; 65:17) je veliko obećanje i velika nada! Znamo da ćemo videti Gospoda i da ćemo tada postati kao on (1 Jn 3:2).

V. Korisna štiva

- A. Viljem Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter*
- B. Moris Ravlings, *Beyond Death's Door*

9:44,46 Stihovi istovetni sa st. 48 i koji se ne nalaze u starim velikoslovnim manuskriptima A, B, Cl, W. Izgleda su su prepisivači st. 48 umetnuli u ova dva stiha.

9:48 “Crv njihov tamo ne umire i oganj se ne gasi” Citat Isa 66:24. Jevreji su bili užasnuti hananskom praksom spaljivanja dece (2 Car 21:6) da su dolinu Hinom pretvorili jednim delom u smetlište svog glavnog grada. Ovo mesto je slika pakla, metafora večnog odvojenja od Boga. Isti termin za večnost se koristi u opisivanju neba u Mt 25:46 (kao i za sud u istom stihu).

“Jer će svaki od ovih biti ognju izručen.

So je dobra; ali ako so prestane da bude slana, čime će joj se povratiti slanost? Imajte soli u sebi i mir među sobom.”

Mk 9:49-50

9:49 „ognju izručen“ Doslovno „ognjem osoliti“ (Vuk; Bakotić; Čarnić; SSP) So je slika zdravlja, pročišćenja, očuvanja („proveren u ognju“, Birviš). Njom su se pečatili zaveti (Br 18:19). Za pustinjske narode so je bila neizrecivo važna. Nije do kraja jasno (1) kako se ove reči odnose na st. 48; (2) i šta im je stvarno značenje? Moguće je da je neko od prepisivača na margini video zapis Lev 2:13 i ubacio ga u tekst. U svakom slučaju, Isus je često koristio so kao sliku duhovnih istina (Mt 5:13; Lk 14:34-35).

9:50 Poput prethodnog, i ovaj stih stoji u nesigurnom odnosu na svoj neposredni literalni kontekst. Moguće je da se odnosi na st. 35. Tek, i vatra i so su važne slike hrišćanskog života. Nije svejedno kako živimo!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto se Isus preobrazio?
2. U kakvom je odnosu ovaj događaj sa SZ?
3. Zašto su učenici bili zbunjeni po pitanju proroka Ilije?
4. Zašto učenici uporno nisu shvatali Isusove najave smrti i vaskrsenja?
5. Da li je pogrešno ako su hrišćani ambiciozni? Šta je prema Isusu prava veličina?
6. Da li Isus u st. 35-37 i 42 govori o deci ili ih koristi kao sliku pouke odraslima?
7. Da li postoji stepenovanje suda?
8. Da li možemo st. 43-47 da shvatimo doslovno?
9. Šta so simbolizuje?

Marko 10

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pouka o razvodu	Brak I razvod	O braku I razvodu	Isus naučava o razvodu	Pitanja o razvodu
10:1-12	10:1-12	10:1	10:1	10:1-12
		10:2-9	10:2	
			10:3	
			10:4	
			10:5-9	
		10:10-12	10:10-12	
Blagosiljanje male dece	Isus blagosilja malu decu	Blagosiljanje dece	Isus blagosilja malu decu	Isus I deca
10:13-16	10:13-16	10:13-16	10:13-16	10:13-16
Bogataš	Isusovo savet mladom bogatašu	Bogataš	Bogataš	Mladi bogataš
10:17-22	10:17-22	10:17-22	10:17	10:17-22
			10:18-19	
			10:20	
	S Bogom je sve moguće		10:21-22	Opasnosti bogatstva
10:23-31	10:23-31	10:23-27	10:23	10:23-27
			10:24-25	
			10:26	
			10:27	Nagrada zbog odricanja
		10:28-31	10:28	10:28-31
			10:29-31	
Isus treći put o smrti I vaskrsenju	Isus treći put o smrti I vaskrsenju	Treća najava stradanja	Isus treći put govori o svojoj smrti	Treća najava stradanja
10:32-34	10:32-34	10:32-34	10:32-34	10:32-34
Jovanov I Jakovljevi zahtev	Nejveći su oni koji služe	Jakov i Jovan traže čast	Zahtev Jakova I Jovana	Zahtev sinova Zavedejevih
10:35-45	10:35-45	10:35-40	10:35	10:35-40
			10:36	
			10:37	
			10:38	
			10:39-41	
		10:41-45	10:41-45	10:41-45

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Nerazrešivost braka 10:1-12
Isus i deca 10:13-16
Bogati čovek 10:17-31
Isus treći put najavljuje svoju smrt 10:32-34
Nerazumni zahtev Jakova i Jovana 10:35-45
Isceljenje slepog Vartimeja 10:46-52

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Sinoptičke paralele

- A. Mk 10:2-12 odgovara Mt 19:1-12
- B. Mk 10:13-16 odgovara Mt 19:13-15; Lk 18:15-17
- C. Mk 10:17-31 odgovara Mt 19:16-20:16; Lk 18:18-30
- D. Mk 10:32-34 odgovara Mt 20:17-20; Lk 18:31-34
- E. Mk 10:35-45 odgovara Mt 20:21-28
- F. Mk 10:46-52 odgovara Mt 20:29-34; Lk 18:35-43

Tumačenje reči i izraza

“Isus ode odande i dođe u Judeju, s druge strane Jordana. Narod je ponovo nagrnulo k njemu, a on ih je po svom običaju poučavao.”

Mk 10:1

10:1 „Isus ode odande i dođe u Judeju, s druge strane Jordana“ Iz konteksta se vidi da je Isus na svom poslednjem putu za Jerusalim. Prošao je severom, kroz Samariju, preko Galijeje, gde se pridružio reci hodočasnika koji su za Pashu išli u Jerusalim. Većina Jevreja je izbegavala da na ovom putu prolazi kroz Samariju, pa su je zaobilazili sa istočne strane Jordana. Naime, prolazili su kroz Pereju i onda išli na zapad, preko Jerihona do svoje prestonice. Ovakva maršruta objašnjava ovaj poprilično zbunjujući stih. A. T. Robertson tvrdi da je više od jedne trećine Lukinog evanđelja obuhvaćeno devetim i desetim poglavljem Markovog evanđelja.

- **„Narod je ponovo nagrnulo k njemu“** Ovo su (1) hodočasnici na putu za Jerusalim; (2) bolesni, radoznali, verske vođe i učenici. Isus je uvek privlačio mnoštvo!
- **„po svom običaju“** Isus je koristio svaku priliku za pouku (1:21; 2:13; 4:2; 6:2,6,34; 12:35; 14:49), a sadržaj svega što je govorio bilo je:
  1. Pokajte se i verujte (poruka Jovana Krstitelja).
  2. U Božije Carstvo se ulazi verom u njega, u Isusa.
  3. Božije Carstvo radikalno menja način razmišljenja i življenja.

“Tada mu pristupiše fariseji i upitaše ga s namerom da ga iskušaju: “Da li zakon dopušta čoveku da se razvede od svoje žene?”

Isus im na to odgovori:

“Šta vam je zapovedio Mojsije?” Oni rekoše: “Mojsije je dozvolio da čovek napiše potvrdu o razvodu braka i da se razvede od žene.”

Isus im reče: “Mojsije vam je napisao ovu zapovest zbog tvrdoće vašeg srca. Međutim, na početku stvaranja sveta, Bog je stvorio muškarca i ženu. ‘Zato će,’ kaže Pismo, ‘čovek ostaviti svoga oca i majku i prionuti uz svoju ženu, te će dvoje biti jedno. Stoga nisu više dvoje, već jedno.’ Prema tome, što je Bog sastavio, čovek da ne rastavlja.”

Mk 10:2-9

10:2 „Fariseji” Vidi posebnu temu u 2:16.

- **„sa namerom da ga iskušaju”** Izraz „*peirazō*“ znači „isprobavati“, čak i do samog uništenja (8:11; 10:2; 12:15 Posebna tema o ovome u 1:13). Fariseji žele (1) da svrstaju Isusa u jednu od dve tadašnje teološke struje – konzervativnu (Šama'i) ili liberalnu (Hilel) – i tako podele narod i pismoznance na one koji su „za“ i „protiv“ njega; (2) da izazovu bes Iroda Antipe.
- **„Da li zakon dopušta čoveku da se razvede od svoje žene?”** Primetimo da su fariseji usredsređeni na razvod a ne na novi brak. Isus je oslovljen vrlo direktno. On ne drži predavanje „o“ nekoj temi sa neutralnog stanovišta. Fariseji zahtevaju crno-beli odgovor – Ili jeste ili nije? Sledbenici Hileloveog tumačenja su dozvoljavali razvod. Mt 19:3 proširuje pitanje na razloge razvoda. Posebna podlost njihovog vajnog interesovanja jeste činjenica da su svi znali da je tetrah, Irod Antipa bio razveden (6:17-20).
„Zakon“ je ili Mojsijev zakon ili rabinska tradicija (Talmud). Inače, Isus im u odgovoru citira Ponovljene zakone.

10:4 „da čovek napiše potvrdu o razvodu braka” Citat iz Pnz 24:1-4. Mojsije je propisao uredbu kojom je štitio dostojanstvo žene (Izl 21:1-11). To je bila legalna procedura:

1. Morao je da prođe određeni vremenski period.
2. Leviti i sveštenici su bili ovlašteni za ovu potvrdu.
3. U većini slučajeva ženi je morao da se vrati miraz.

Procedura je osmišljena kao pokušaj pomirenja. Tu je i Pnz 24 koji pretpostavlja pravo novog braka za razvedenog i razvedenu. Ali ovo pravo nije radi promocije razvoda već radi (1) zaštite devičanstva i vernosti mlade; (2) utvrđivanja procedure i ograničenja razvoda.

Stvarni problem je u liberalnom tumačenju ovog odeljka Hilelove rabinske škole (*The Christ of the Gospels*, J. W. Shepherd, str. 451-457), posebno kada je reč o izrazu „za svaku krivicu“ (Mt 19:3, Čarnić). Hilel i njegovi sledbenici su proširili izvorno značenje ovog ograničenja. Ponovimo: Fariseji citiraju Isusu Mojsija da bi ga navukli u zamki. Nije im stalo do odgovora.

Tek, u svom odgovoru Isus ih podseća na izvornu Božiju zamisao braka – Jedan čovek i jedna žena za čitav život. Problem je u tome kako da uravnotežimo ove reči sa pozivima na oprostjenje u drugim kontekstima. Standardi Carstva za njegove sledbenike su visoki, ali je i njegova milost preobilna! Zato je po pitanju razvoda najbolje svakom slučaju pristupiti ponaosob, bolje nego se držati jednog rigidnog pravila.

U SZ Bog se služi slikom razvoda kako bi opisao svoje postupke prema idolatriji naroda, prema njihovoj duhovnoj preljubi (Isa 50:1; Jer 3:1-8; Os 2:2). Takođe, SZ nam pokazuje neke primere gde je razvod neizbežan (Post 21:8-14; Izl 21:10-11; Pnz 21:10-14; Jez 9-10).

10:5 „zbog tvrdoće vašeg srca” Ovo je Isusov opis duhovnog stanja Izraela (Jez 1:4; 3:7). Metafora „tvrdo vratosti“ ima isti smisao (Izl 32:9; 33:3,5,9; Pnz 9:6,13). Božiji narod je uvek hteo po svome! Ali, to je tragika čitavog ljudskog roda. I Isusovi učenici su u više navrata pokazivali isti stav (Mk 3:5; 6:52).

Pitanje razvoda je dobar primer najtipičnijeg problema tumačenja Pisma, tzv. „dokazivanja stihovima“ („proof-texting“, engl. op. prev.). Moramo da dozvolimo Božijoj Reči da nam govori po svakom pitanju, a ne da mi govorimo njoj. Ne smemo da učtavamo svoje misli u nju već da iz nje iščitavamo ono što nam izvorno poručuje. Nažalost, pitanje razvoda je samo jedan od mnogih primera ovog problema tumačenja.

Mene ove Isusove reči iskreno uznemiravaju. Naime, kako mogu da znam da Pnz 24:1-4 nije JHVH konačna reč po ovom pitanju? Pa i to je Pismo, i to je njegova reč. Da se Isus nije suočio sa ovim, ja verovatno nikada ne bih znao njihovu ograničenost. Pravo je pitanje koliko je u SZ još stvari koji su date „zbog tvrdoće nešeg srca“ i koliko je toga istinska Božija volja za ljudski rod? Ovu nesigurnost možemo da razrešimo samo sistematskim teološkim pristupom, posebno uzimajući u obzir oba Zaveta i istorijske okolnosti (7:14-16;17-23). Mi, savremeni hrišćani, skloni smo da izolujemo određene tekstove i od njih stvaramo apsolutne istine – dogme.

Isus ovde odbija Mojsijevu uredbu o razvodu i na moćan način iskazuje svoj autoritet. Nema sumnje da su svi bili iznenađeni time što odlično poznaje razloge Mojsijevog ustupka, ali još više snagom i ovlašćenjem od JHVH da to ispravi. Ovaj odeljak je teološki paralelan sa Mt 5:17-48.

10:6 „na početku stvaranja sveta” Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: *Ktisis*

Pojam „*ktisis*“ ima nekoliko značenja u NZ. Evo šta o tome kaže *Louw & Nida* leksikon:

1. Stvaranje (čin stvaranja, Mk 13:19; Rim 1:20; Ef 3:9)
2. Stvorenja (živa bića, Mk 10:6; Rim 1:25; 8:39; Kol 1:15;23)
3. Kosmos (sve stvoreno, Mk 13:19; Rim 8:20; Jev 9:11)
4. Institucije (1 Pet 2:13)
5. Autoritet (1 Pet 2:13)

U Rim 8:18-25 apostol Pavle poosobljuje tvorevinu. Takođe, u 2 Kor 5:17 i Gal 6:15 on daje karakter Božijoj novoj tvorevini, novom dobu i eri Duha Svetog. Zato su vernici pozvani da žive kao građani svega toga novog (Rim 6:4).

- **„Bog je stvorio muškarca i ženu”** Brak je izvorni Božiji plan stvaranja (Post 1:27). Seks je Božiji dar čoveku za zapovest „napunite zemlju“ (Post 1:28).

10:7 „Zato će, kaže Pismo, čovek ostaviti svoga oca i majku” Još jedan citat iz Post 2:24 jasne poruke: Brak je toliko vredan da prevazilazi i autoritet roditelja. Ženidba i udaja su Jevrejima donosili mentalno odvojenje od roditeljima i onda kada su mladenci ostajali da žive sa svojimima. U ona vremena generacije ukućana su često ostajale pod istim krovom.

10:8 „te će dvoje biti jedno” Ponovo citat Post 2:24. Brak spaja telesno, emocionalno i u svakom drugom pogledu. To dokazuje večni Božiji dizajn ove čudesne stvarnosti. Setimo se da je Mojsije živeo mnogo, mnogo godina nakon događaja opisanih u knjizi Postanja. To znači da je u odeljak stvaranja, u kontekst prvih ljudi stavio važne odredbe o braku koje su došle kasnije.

10:9 „šta je Bog sastavio” Doslovno „ujarmio“. Razvod je plod pada u greh, jedan od načina da se pokvari ono što je Bog napravio, što je ustanovio kao potrebnu socijalnu normu. Brak je oslonac stabilnog društva (Pnz 5:16,33: 4:40; 32:47) – „da ti se produže dani života tvoga i dobro ti bude na zemlji koju ti dade Gospod Bog tvoj“. Prihvatanje ovog „jarma“ je način na koji kao zavetni vernici podređujemo svoju volju Božijoj volji.

- **„čovek da ne rastavlja”** Prezent imperativ u negativu obično poziva na prestanak akcije koja traje. Odličnu diskusiju o braku, razvodu i porodici daje Frank Staf u *New Testament Theology*, str. 296-302 (izdato i na našem jeziku, op. prev.).

“Kada su se ponovo našli u kući, učenici su ponovo upitali Isusa o ovome. On im odgovori: “Svako ko se razvede od svoje žene i oženi drugom, čini preljubu prema svojoj ženi. I ako se žena razvede od svoga muža, pa se uda za drugog, takođe čini preljubu.”
Mk 10:10-12

10:10 „učenici su ponovo upitali Isusa o ovome” Mt 19:10 beleži zapanjenost učenika Učiteljevom poukom. Želeli su više da saznaju o razvodu i novom braku. U ovom odeljku vidimo Isusovo javno učenje mnoštva naroda i ličnu pouku učenicima. To je model koji ukazuje na činjenicu da su Gospoda često pogrešno razumeli. Zato on u više navrata učenicima nasamo objašnjava nove perspektive Carstva. Isus je sav svoj autoritet temeljio na samom sebi a ne na SZ (Mt 5:17-19), koliko god da ga je potvrđivao i živeo.

10:11-12 „čini preljubu ... takođe čini preljubu” Oba glagola su u prezent indikativu. U Koine grčkom imenica „preljuba“ može da bude i u mediju i u pasivu. Mt 5:32 govori takođe o ovoj temi, ali je glagol u aorist pasiv infinitivu. Ovo ukazuje na to da su svi morfološki oblici pasivi. A šta to znači? Znači da preljuba nije u razvodu i novom braku već u legalnom „otpuštanju žene“ koje je žigoše kao preljubnicu. Isus doslovno kaže: „naterana je da napravi preljubu“. Ove reči nisu potpuna biblijska zabrana novog braka, već one više ističu teološki aspekt jevrejskog tumačenja na relaciji Hilel – Šamai.

U svakom slučaju, razvod braka među vernicima – koji su se u Hristovo ime obećali doživotno jedno drugome – nikada nije bio Božija zamisao. Mi smo pozvani na najviši standard života. Razvod je često puta manje zlo i nipošto nije neoprostivi greh! Vidi više o ovome u st. 4.

10:12 „I ako se žena razvede od svoga muža, pa se uda za drugog, takođe čini preljubu” Ovaj prevod sledi grči *Alexandrinus* manuskript. Zapadni tekstovi slede rešenje: „napusti muža, ali se ne razvede i ne preuda, čini preljubu“. Paralelni odeljak Mt 19:1-12 izostavlja ovaj stih. Matej – koji piše hrišćanima iz jevrejstva – verovatno ne vidi potrebu za ovim rečima. U judaizmu Jevrejke nisu imale pravo da se razvedu od muževa. S druge strane, Marko piše svoje evanđelje hrišćanima neznabožacke pozadine i želi da istakne univerzalnost Isusovog učenja. Ovo nas upućuje na pravnu jednakost supružnika u Rimskom zakonu, što je još jedan dokaz kome evanđelista piše. Rečju, Isus je „za porodicu“ (st. 13-16)!

“Neki ljudi su donosili Isusu malu decu da stavi svoje ruke na njih, ali su im učenici branili. Kada je Isus to video, naljutio se i rekao učenicima: “Pustite decu da dolaze k meni; nemojte im braniti, jer Carstvo Božije pripada takvima kao što su oni. Uistinu vam kažem: Ko ne prihvati Carstvo Božije kao malo dete, ne može nikako ući u njega.” Tada je zagrlio decu blagosiljao ih, polažući ruke na njih.”

Mk 10:13-16

10:13 „donosili” Imperfekt ističe trajnost radnje u prošlosti. Tradicija je nalagala da roditelji od rabina traže blagoslov za svoju decu. Ovo nema veze sa spasavanjem dece u duhovnom smislu! Deca jevreja su deo zavetnog naroda. Dečaci su se osmog dana obrezivali i u trinaestoj svečano uvodili u svet odraslih, dok su devojčice sa dvanaest zvanično postajale žene.

- **„decu”** Lk 18:15 kaže „malu decu“ (Čarnić; SSP). Opet, znamo da su do dvanaeste, tj. do trinaeste i dečaci i devojčice smatrani decom.
- **„da stavi svoje ruke na njih”** Uobičajena praksa rabinskog blagosiljanja dece. Isto vidimo još u Post 48. Inače, deca su se blagosiljala i pri rođenju, pa je ovaj kasniji blagoslov više bio radi roditeljske brige.
- **„ali su im učenici branili”** Ovo „im“ nije sasvim jasno, pa su prepisivači manuskripta dodavali „onima koji su ih donosili“. Ovog dodatka nema u najstarijim prepisma B, C, ali ih

ima u D i W. Kraću verziju imamo u Mt 9:13 i Lk 18:15. Napomenimo da deca u ona vremena na Istoku nisu imala privilegije dece našeg doba. Dakle, učenici su mislili da štite Učitelja od nečeg zamornog i nebitnog. Ali Isusu su ljudi uvek bili na prvom mestu.

10:14 „naljutio se“ Isto je i u 10:41, kada su Jakov i Jovan tražili vodeće pozicije; 14:4, kada se Juda bunio protiv Isusovog pomazanja. Isti opis imamo i u Mt 20:24; 21:15; 26:8.

Markovo evanđelje nam otkriva Isusovu ljudsku prirodu opisujući njegova osećanja (*Jesus and the Rise of Early Christianity*, Pol Barnet, str. 156).

1. saosećanje sa gubavcem (1:40-42)
2. gnev na tvrdoću srca fariseja (3:1-5)
3. ozlojeđenost na učenike (10:13-16)
4. simpatija za mladog bogataša (10:17-22)
5. teskoba u Getsemaniji (14:33-34)
6. napuštenost na krstu (15:34)

Isus je često pokazivao ljutnju pred učenicima (6:52; 8:17; 9:19). Za njega su deca Božija stvorena dostojna svake Stvoriteljeve ljubavi. Često je uzimao decu kao primer prave vere i učenništva.

- **„Pustite decu da dolaze k meni“** Aorist imperativ naglašava hitnost ili jačinu radnje.
- **„nemojte im braniti“** Prezent imperativ u negativu najčešće poziva da se prekine sa nekom radnjom koja traje.
- **„Carstvo Božije“** Uobičajeni izraz u evanđeljima kao slika Božije današnje vladavine u ljudskim srcima koja će se jednog dana proširiti i na nebo i na zemlju. Vidi više u posebnoj temi 1:15.

10:15 „Uistinu“ Vidi posebnu temu „Amin“ u 3:28.

- **„ko ne prihvati“** Isus govori odraslima važnu duhovnu istinu kroz decu kao primer (Mt 18). Najzad, NZ je istina dana odraslima i nigde ne raspravlja o duhovnom stanju dece!
Grčki glagol „*dehōmai*“ izvorno znači „držati se nečega“. U tom smislu je istovetan sa „*lambanō*“ – „prihvatiti, „verovati“. Ako tragamo za nijansama onda „*dehōmai*“ naglašava ulogu davaoca a „*lambanō*“ aktivnost primaoca. (*Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, Louw & Nida, tom 1, str. 572, podložna napomena 31).
Teološka pouka: Svaki čovek je pozvan da prihvati Isusa i veruje u njega. Zato je spasenje iskazivanje dobrodošlice Osobi, verovanje u istinu o njoj (evanđelje) i življenje koje uzdiže tu Osobu. Spasenje ima svoj početak u našem voljnom prihvatanju Spasitelja i voljnom sledbeništvu, učeništvu.
- **„ne može nikako ući u njega“** Dvostruka negacija naglašava nemogućnost radnje, događaja. Za Isusa je Carstvo Božije detinje pouzdanje u njega i njegovo učenje. Nama danas to zvuči uskorgrudo, netolerantno, ali ovo je jasno učenje NZ koje zovemo „skandaloznom ekskluzivnošću evanđelja“. Kakogod i kakvagod – istina je istina. Vera u Isusa je jedini put do Oca (Jn 14:6)! Ovo bi trebalo potpuno da nas oslobodi bahatosti, osuđivačkog stava i ponosa; a da nas u isto vreme ojača u molitvi, poniznosti i svedočanstvu!

10:16 „Tada je zagrljio decu“ Još jedan detalj iz sećanja očevica ovog događaja (9:36).

- **„polažući ruke na njih“** Isus je posvetio vreme svakom prisutnom detetu. Zato i mi možemo svoju decu da predamo zagrljaju Božije ljubavi koja nam širi ruke u Isusu Hristu! Ovim gestom Isus je podigao socijalnu vrednost dece, baš kao i oba pola. Vidi posebnu temu o rukopoložanju, u 7:32.

“Kada se Isus ponovo našao na putu, pritrča jedan čovek, pade pred njim na kolena i upita ga: “Dobri učitelju, šta treba da činim da bih baštinio večni život?”

Isus mu odgovori: “Zašto me nazivaš dobrim? Niko nije dobar osim samoga Boga. Zapovesti poznaješ: ne ubij, ne čini preljube, ne kradi, ne svedoči lažno, ne zakidaj, poštuju oca svog i majku svoju.”

Čovek mu na to odgovori: “Učitelju, sve sam to izvršavao još od svoje mladosti.”

Isus ga je pogleda sa mnogo ljubavi i reče mu: “Još ti jedno nedostaje: idi i prodaj sve što imaš, pa razdeli to siromasima i imaćeš blago na nebesima. Onda dođi i sledi me.” Čovek se snuždi na ove reči i ode žalostan, jer je bio veoma bogat.”

Mk 10:17-22

10:17 „Kada se Isus ponovo našao na putu” Markovo evanđelje nam prikazuje Isusa koji je stalno na putu. Ovo je njegova jedinstvena literalna tehnika kojom oblikuje Petrova sećanja (ili propovedi).

- **„jedan čovek”** Mt 19:20 dodaje „mlad“, a dva stiha dalje čitamo „jer je imao mnoga imanja“. Lk 18:18 ga naziva „starešinom“. Nema sumnje da je reč o dobrostojećem, moralnom i respektovanom građaninu i vođi sinagoge. Vidi posebnu temu o pravednosti u 1 Pet 3:14.
- **„pritrča ... pade pred njim na kolena”** Nesvakidašnji javni gest jednog aristokrate koji simbolizuje njegovu iskrenu želju. Ovde nema licemerstva i pokušaja namamljivanja u zamku.
- **„Dobri učitelju”** Ovakvo oslovljavanje dalo je Isusu priliku da proveri duhovne poglede ovog čoveka. „Dobar“ – „*agatos*“ – znači „darežljivi“, „pun vrlina“. Mladi čovek misli na jednu od ovih stvari, ali za Učitelja je dobrota nešto daleko više.
- **„Šta treba da činim”** Za ovog čoveka je duhovnost ono što čovek radi, što odgovara tradicionalnim stavovima rabina o vrednosti dobrih dela (Mt 19:16).
- **„da bih baštinio”** Poznata fraza koja podrazumeva i lični odnos sa Bogom. Prema SZ sam Bog je bio „baština“, „nasledstvo“ sveštenstva jer im nije dodeljena zemlja, kao svim izraelskim plemenima. Ovaj čovek svojim pitanjem otkriva da veruje da ga je Bog sasvim prihvatio, ali želi da bude siguran u to.
- **„večni život”** Ideja života nakon života (eshatološko Carstvo) potiče iz Dan 12:2; Jov 14:14; 19:25-27. Fariseji su večni život definisali materijalnim vrednostima. Verovali su da će ih JHVH nagraditi večnošću zbog (1) nacionalnog identiteta; (2) života po predaji starih (Talmud).

10:18 „dobrim” Isus skreće pažnju na Božiju pravednost kao jedini istinski standard večnosti. „Pravednost“ je SZ koncept koji izvorno potiče od slike „merne trske“, standardizovane mere.

- **„Niko nije dobar osim samoga Boga”** Isus ne govori o sebi i svojoj dobroti. Želi da površan pogled ovog čoveka okrene prema Bogu i njegovoj dobroti (Mt 5:48). Ovo je aluzija na SZ – 1 Dnv 16:34; 2 Dnv 5:13;7:3; Ps 25:8; 86:5; 100:5; 106:1; 107:1; 118:1; Jezdra 3:11.
Mt 19:16 drugačije postavlja pitanje ovog čoveka: „Učitelju, kakvo dobro da učinim da imam život večni“ (Čarnić). Stalo mu je da čini dobro kako bi nasledio večno dobro (19:20).

10:19 „Zapovesti poznaješ” Sažetak druge polovine Deset zapovesti koje regulišu međusobne odnose pripadnika zavetnog naroda.

- **„ne zakidaj”** Ovu zapovest, u ovom obliku ne srećemo ni u Dekalogu ni u ostatku SZ. Čak je ni paralelni tekstovi sinoptika ne navode (Mt 19:18-19; Lk 18:20). To odgovara neslaganju prva tri evanđelja u Isusovom citiranju zapovesti ali i potvrđuje poznati problem svedočanstva

očevidaca. U svakom slučaju nema narušavanja pouzdanosti i bogonadahnutosti evanđeoskih zapisa!

Posebna tema: Deset zapovesti (Izl 20:1-17; Pnz 5:6-21)

I. Pojmovi:

A. Doslovno značenje je „Deset Reči“ (Izl 34:28; Pnz 4:13; 10:4).

B. Kliment Aleksandrijski koristi pojam „Dekalog“ (*deka logous*) i u tome ga slede rani crkveni oci.

C. Sveto pismo koristi pojmove:

1. Zavet (jev. *berit* BDB 136, Izl 34:28; Pnz 4:13; 9:9)
  - a) od akadskog *barah* – „jesti“ (svakodnevni obrok)
  - b) od akadskog *biritu* – „vezati“, „sputati“ (međusobni dogovor)
  - c) od akadskog *birit* – „između“ (ugovor dve strane)
  - d) *Baru* – „isprobati“ (obligacija)
2. Svedočanstvo – Izl 16:34; 25:16 (dve ploče)

II. Svrha:

A. Zapovesti otkrivaju Božiji karakter:

1. Jedinstven i autoritativan (monoteizam)
2. Etičan, prema pojednicu i društvu

B. Namena:

1. Za sve ljude, jer otkrivaju Božiju volju za bogoliko čovečanstvo.
2. Za vernike, jer bez Božije pomoći zapovesti ne mogu da se razumeju i poslušaju.
3. C. S. Luis kaže da su zapovesti prisutne i kod najprimitivnijih plemena kao unutrašnje osećanje, kao moral (Rim 1:19-20; 2:14-15).

C. Kao i svi drevni zakoni i Deset zapovesti:

1. Regulišu međusobne odnose.
2. Održavaju stabilnost društva.
3. Zapovesti su ujedinjavale grupu robova u Egiptu i činile je heterogenom zajednicom zakona i vere. „Osam zapovesti u negativu pokazuju gde su granice zaveta. Njihovo kršenje lomi božansko - ljudski odnos. Dve zapovesti u pozitivu definišu život unutar zaveta. Dekalog reguliše i ljudsku unutrašnjost i spoljašnjost, čuva od smrti ukazujući na put života“ (B. S. Childs, *Old Testament Library, Exodus*, str. 398).

III. Paralele:

A. Biblija:

1. Dekalog je zapisan dva puta – Izl 20 i Pnz 5. Male razlike u četvrtoj, petoj i desetoj zapovesti ukazuju na to da se one, kao sveopšti principi prilagođavaju različitim okolnostima.
2. Suštinska podudarnost oba zapisa zapovesti dokazuje preciznost njihovog oralnog prenošenja.
3. Prema Isu 24 Dekalog se čitao s vremena na vreme i potvrđivao.

B. Kultura:

1. Ostali postojeći zakoni drevnog Istoka:
  - a) Ur-Namu (sumerski zakon, 2050 god. pre n.e.) iz Ura

- b) Lipit-Ištar (sumerski zakon, 1900 god. pre n.e.) iz Isina
  - c) Ešnuna (akadski zakon, 1875 god. pre n.e.) iz Ešnuna
  - d) Hamurabijev (vavilonski zakon, 1690 god. pre n.e.) iz Vavilona, iako je Stela pronađena u gradu Susi.
2. Oblik zapovesti iz Izl 20:18-23:37 ima dosta toga zajedničkog sa nevedenim istočnjačkim kodeksima. Ipak, njegova forma je originalna i autoritativna (zapovesti su u drugom licu, apodiktičke su).
  3. Očigledne su kulturološke dodirne tačke sa hetitskom tradicijom (1450-1200 god. pre n.e.). To se vidi iz sledećeg:
    - a) Deset Reči
    - b) Knjiga Ponovljenih zakona
    - c) Isu 24
- Elementi ove studije:
- a) identifikacija Kralja
  - b) naracija o njegovim velikim delima
  - c) zavetne obligacije
  - d) uputstva o javnom čitanju zaveta u svetinji
  - e) pozivanje na božanstvo kao svedoka
  - f) blagoslovi za vernost, prokletstva za nevernost.
4. Dobri izvori o ovom pitanju:
    - a. George Mendenhall, *Law and Covenant in Israel and the Ancient Near East*
    - b. Dewey Beegle, *Moses, The Servant of Yahweh*
    - c. W. Bezzel, *Origin and History*
    - d. D. J. McCarthy, *Treaty and Covenant*

IV. Unutrašnja struktura:

- A. Alt A. U svom delu „*The Origins of Israelite Law*“, ukazuje na razliku kazuističkog i apodiktičkog u zakonu:
  1. Kazuistička forma je najprisutnija i tiče se uslova – „ako...onda“.
  2. Apodiktička forma je ređa i tiče se direktnog zapovedanja: „Ljubi ... drži ... ne čini...“.
  3. Roland de Vaux, u delu „*Ancient Israel: Social Institutions*“, tom 1, str. 146 tvdi da se kazuistički oblik zapovesti najviše tiče sekularnog, a apodiktički svetog.
- B. Dekalog je većinom iskazan zapovestima u negativu – čak osam od 10 – u drugom licu jednine. Tako se oslovljava pojedinac u Božijem narodu, ali i narod u celini („you“ – „ti“, tj. „vi“ na eng. op. prev.).
- C. Dve ploče zakona (Izl 24:12; 31:18) se najčešće tumače kao „vertikala“ i „horizontala“. Naime, preve četiri zapovesti regulišu čovekov odnos sa Bogom a ostalih šest čovekov odnos sa bližnjim.
- D. Istorijski redosled Dekaloga:
  1. Očigledno je da imamo deset zapovesti. Ipak, u izvornom jeziku među njima nije jasna razlika.
  2. Današnjim Jevrejima je Izl 20:2 prva zapovest, pa da bi imali podelu na deset zapovesti oni stihove 3-6 spajaju u drugu zapovest.
  3. Rimokatolička i Luteranske crkve slede Avgustinovu podelu i u Izl 20:3-6 vide prvu zapovest. Ali da bi se uklopili u broj deset, st. 17 dele na dva dela, na dve odvojene zapovesti.
  4. Reformatorske crkve ovde slede Origena i rane crkve Istoka i Zapada. To znači da Izl 20:3 uzimaju kao prvu zapovest. Ovo je bila stara jevrejska podela, prema istoričarima Filonu i Josifu.

V. Odnos hrišćana prema Deset zapovesti:

A. Isusovo visoko vrednovanje čitavog SZ je zabeleženo u Besedi na gori, u Mt 5-7 (posebno 5:17-48). To nam pokazuje da pažljivo moramo da sagledamo i njegov odnos prema Dekalogu. Uostalom, Beseda na gori je zasnovana na Deset zapovesti i njihovoj ispravnoj primeni.

B. Teorije:

1. Za hrišćane:

a. Roz Honeycutt, *These Ten Words*

(1) „Nikada ne možemo da ispunimo Dekalog jer nikada ne možemo da dosegnemo Boga“, (str. 7). „

(2) Zapovesti su Božije svedočanstvo o sebi. One i Bog su u svojoj relevantnosti isprepletani i neodvojivi. Ne možemo da imamo jedno bez drugog. Zapovesti su opisi Božijeg karaktera i svega što želi od nas.“ (str. 8)

b. Moramo da primetimo da su zapovesti zahtevi vere. Razorićemo zapovesti ukoliko ih odvojimo od vere. Bog hoće da ga svi ljudi upoznaju, i u tome je univerzalnost zapovesti. One svakom ljudskom biću svedoče o Bogu unutar njih samih, o čemu govori apostol Pavle u Rim 1:19-20; 2:14-15. U tom smislu su zapovesti unutrašnje svetlo koje čovečanstvo vodi Bogu.

2. Za sve ljude bilo gde i bilo kada:

a. „Svojim skromnim delom želim da doprinesem obnovi moralnog zakona, onako kako je predstavljen u jevrejskom Dekalogu. Zapovesti su lek svakom moralnom rasulu“ (Elton Trueblood, *Foundation for Reconstruction*, str. 6).

b. „Zapovesti su dane za sva vremena i sažimaju dužnosti koje čovek ima pred Bogom. One vrede uvek, svuda i za svakoga. Dokle god je sveta i veka neće zastareti. Hrišćanske zajednice pokazuju da je Dekalog najbolji mogući sažetak sveoštog moralnog zakona.“ (George Rawlinson, *Pulpit Commentary, "Exodus"*, str. 130)

3. Zapovesti nikada nisu bile i nisu sredstvo spasenja, božanski instrument duhovnog otkupljenja grešnog čovečanstva. Apostol Pavle to jasno kaže u Gal 2:15-4:31 i Rim 3:21-6:23. One su čovekov vodič života u društvu, putokaz ka Bogu i ka bližnjem. Propustimo li ovu svrhu zapovesti, propustili smo sve o njima! Moralni zakoni bez promena srca samo pokazuju i dokazuju koliko smo očajno izgubljeni! Da, Dekalog još važi, ali samo kao priprema za susret sa Bogom u našoj nemoći i izgubljenost. Odvojimo li zapovesti od spasenja, od otkupljenja, odvojili smo mapu od cilja kome mapa vodi!

10:20 „sve sam to izvršavao“ Mladi čovek je sasvim zadovoljavao religiozne zahteve svoga vremena. I Pavle je sebe takvim doživljavao (Dl 23:1-2; Fil 3:6). Dakle, ovaj čovek govori od srca i skreno oseća da je neporočan pred Bogom.

- **„još od svoje mladosti“** Misli na Bar Micvah ceremoniju u svojoj trinaestoj godini, kada je stupio u svet odraslih i prihvatio odgovornost držanja zakona.

10:21 „Isus ga je pogleda sa mnogo ljubavi“ Jedinstvena Markova rečenica. Isusova ljubav nikada ne umanjuje standarde Božijeg Carstva. Poznati paradoks spasenja: Bog nas voli bezuslovno, ali od nas zahteva ništa manje od vere u njega.

- **„Još ti jedno nedostaje“** Slično je i u 12:34. Isus prepoznaje stepen nečije blizine ili udaljenosti od pravog Carstva, a to nije odlika uvreženog stava spasavanja pripadništvom izabranom narodu i obdržavanjem Mojsijevog zakona. Gospod traži ličnu veru pojedinca u

njega. Dakle, verski vođa dolazi prvoj osobi u ispravnom duhu sa ispravnim pitanjem. Ali – nije mogao da donese ispravnu odluku! Isus mu ne povlađuje i on se na to okreće žalostan i odlazi. Tako blizu a tako daleko!

- **„idi i prodaj sve što imaš, pa razdeli to siromasima... Onda dođi i sledi me ”** Zahtevi NZ vere su radikalni (Lk 14:33). Isus zna šta je najvažnije za ovog čoveka. Hrišćanin je onaj koji zbog Najvažnijeg ostavi sve drugo važno, i baš to je ono što hrišćanstvo čini istinski teškim. Ovim rečima Isus se poziva na prvu polovinu Dekaloga, na bezpogovornu privrženost Bogu (Mt 5:20). Ipak, ovaj zahtev ne smemo da pretvorimo u zakon koji obavezuje sve vernike (siromaštvo kao ideal). Moramo da pazimo na kontekst izjave.

Duhovni odnos Boga i čoveka po važnosti prevazilazi svaki ovozemaljski telesni odnos prema materijalnim vrednostima, slavi, karijeri, porodici, čak i samom životu. Nije ovde reč o odricanju od zlih stvari. Uostalom, zašto bi Gospod tražio da se odrekemo zla i uvalimo ga drugima, makar i siromasima!?

Još nešto: Zašto se uvek usredsređujemo na Isusov zahtev a zapostavljamo njegovo predivno obećanje? On poziva mladog čoveka da bude jedan od njegovih učenika. To znači da dobija više nego što gubi!

- **„i imaćeš blago na nebesima”** Zbog buntovništva čovečanstva najbolji blagoslovi nas čekaju tek nakon ovog života (st. 30; Mt 5-7). U tom smislu je odricanje od ovozemaljskog blaga dokaz našeg obraćenja i posedovanja nebeskog blaga, a ne uslov i osnov spasenja.

10:22 „Čovek se snuždi na ove reči i ode žalostan” Ove reči možemo da shvatimo na dva načina: (1) zapanjen je, šokiran; (2) lice mu se zgrčilo. Oba značenja odgovaraju kontekstu.

“Isus se okrenu i reče svojim učenicima: “Kako li je teško za imućne da uđu u Carstvo Božije.”

Učenici se zaprepaste na ove njegove reči. No, Isus ponovo reče: “Deco, kako je teško onima koji se uzdaju u bogatstvo da uđu u Carstvo Božije. Lakše je kamili da prođe kroz iglene uši, nego bogatašu da uđe u Carstvo Božije!”

Učenici su, sada već potpuno zbunjeni, pitali jedan drugoga: “Pa ko se onda može spasiti?”

Isus ih pogleda i reče: “Za ljude je to nemoguće, ali za Boga nije.”

Mk 10:23-27

10:23 „Isus se okrenu” Ovom frazom se u više navrata ističe Isusova želja da vidi kako njegove pouke deluju na posmatrača nekog događaja (3:5,34; 5:32; 10:23; 11:11). Isto imamo smo u Lk 6:10. Ponovo je reč o detalju iz Petrovog sećanja.

- **„Kako li je teško za imućne da uđu u Carstvo Božije”** Izjava koja je šokirala učenike (st. 24). Naime, smatralo se da su bogatstvo i zdravlje blagoslovi zavetnog odnosa i nagrada za dobru religioznost (Pnz 27-28). O ovom pitanju dosta raspravljaju Psalam 73 i Knjiga o Jovu. Bogataši su skloni da se pre pouzdaju u svoju moć i imovinu nego u Boga.

Posebna tema: Blagostanje

I. Stari zavet

A. Bog je vlasnik svega

- a) Postanak 1-2
- b) 1. Dnevnika 29:11
- c) Psalam 24:1; 50:12; 89:11
- d) Isaija 66:2

B. Ljudi su korisnici svih dobara sa bogom danom svrhom

- a) Ponovljeni zakon 8:11-20

- b) Levitska 19:9-18
- c) Jov 31:16-33
- d) Isaija 58:6-10
- C. Davanje je deo bogoslužnja
  - a) dva desetka
    - Brojevi 18:21-29; Pnz 12:6-7; 14:22-27
    - Pnz 14:28-29; 26:12-15
  - b) Izreke 3:9
- D. Blagostanje je Božiji dar i znak zavetne odanosti
  - a) Ponovljeni zakon 27-28
  - b) Izreke 3:10; 8:20-21; 10:22; 15:6
- E. Upozorenje protiv bogaćenja na račun drugih
  - a) Izreke 21:6
  - b) Jeremija 5:26-29
  - c) Josija 12:6-8
  - d) Mihej 6:9-12
- F. Bogatstvo nije samo po sebi greh, ali ni cilj
  - a) Psalam 52:7; 62:10; 73:3-9
  - b) Izreke 11:28; 23:4-5; 27:24; 28:20-22
  - c) Jov 31:24-28

II. Poseban naglasak Solomunovih Izreka

- A. Blagostanje kao izvor sebičnosti
  - a) osuda lenjosti: 6:6-11; 10:4-5,26; 12:24,27; 13:4; 15:19; 18:9; 19:15,24; 20:4,13; 21:25; 22:13; 24:30-34; 26:13-16
  - b) pohvala radu: 12:11,14; 13:11
- B. Siromaštvo kao kontrast bogatstvu je slika kontrasta pravednosti i grešnosti 10:1; 11:27-28; 13:7; 15 :16-17; 28:6,19-20
- C. Mudrost je bolja od bogatstva (mudrost je poznavanje Boga i njegove reči i život po tom poznanju): 3:13-15; 8:9-11,18-21; 13:18.
- D. Upozorenja i podsećanja
  - a) upozorenja
    - jamstvo za pozajmice 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13.
    - nepošteno bogaćenje 1:19; 10:2,15; 11:1; 13:11; 16:11; 20 :10,23; 21:6; 22:16,22; 28:8
    - pozajmice: 22:7
    - nestalnost bogatstva: 23:4-5
    - neupotrebljivost bogatstva za dan Suda: 11:4
    - lažni prijatelji: 14:20; 19:4
  - b) podsećanja
    - preporučeno davanje 11:24-26; 14:31; 17:5; 19:17; 22:9,22-23; 23:10-11; 28:27
    - pravednost je bolja od bogatstva: 16:8; 28:6,8,20-22
    - molitva za potrebe, ne za želje: 30:7-9
    - dati siromahu = dati Bogu: 14:31

III. Novi zavet

- A. Isus
  - a) bogatstvo nas kuša da se pouzdamo u sebe i svoje, umesto u Boga i Božije
    - Matej 6:24; 13:22; 19:23
    - Marko 10:23-31
    - Luka 12:15-21,33-34
    - Otkrivenje 3:17-19
  - b) Bog se brine za naše fizičke potrebe
    - Matej 6:19-34
    - Luka 12:29-32

- c) žetva zavisi od setve (i doslovno i slikovito)
    - Marko 4:24
    - Luka 6:36-38
    - Matej 6:14; 18:35
  - d) blagostanje zavisi od pokajanja
    - Luka 19:2-10
    - Levitska 5:16
  - e) Bog osuđuje iskorišćavanje
    - Matej 23:25
    - Marko 12:38-40
  - f) Naša upotreba materijalnih dobara biće prozvana na Sudu: Mt 25:31-46
- B. Pavle
- a) rad je blagoslov
    - Efescima 4:28
    - 1. Solunjanima 4:11-12
    - 2. Solunjanima 3:8,11-12
    - 1. Timoteju 5:8
  - b) bogatstvo je prolazno, zadovoljstvo je vrlina
    - 1. Timoteju 6:6-10
    - Filipljanima 4:11-12
    - Jevrejima 13:5
    - 1. Timoteju 6:17-19
    - 1. Korinćanima 7:30-31

IV. Zaključak

- A. Pismo nam ne sistematizuje teologiju o blagostanju.
- B. Pismo nam ne daje posebne odeljke na ovu temu, zato je potrebno posmatrati mnoge kontekste. Čuvajmo se uskogrudnih stavova na osnovu pojedinih odlomaka.
- C. Izreke su poseban biblijski žanr s posebnim pogledom na blagostanje. Pisac je praktično i lično uključen u ovu temu. Zato nam je potrebna ravnoteža sa ostalim delovima Božije reči (Jer 18:18).
- D. Nama je potrebno da se pažljivo odredimo prema blagostanju u svetlu svetopisamskog učenja. Moramo da se čuvamo krajnosti kapitalizma i komunizma. Zadovoljenje potreba treba da nam je važnije od gomilanja dobara.
- E. Svako bogaćenje mora da bude u skladu sa našom odgovornom upotrebom (2Kor 8-9).

10:24 „Deco” Isus oslovljava učenike pojmom kojim se poslužio u predhodnoj pouci (st. 13-16). I ovde je jasno da se misli na odrasle.

- **„kako je teško ući u Carstvo Božije”** (SSP, NSP) Isus ponavlja svoju šokantnu izjavu. Spasenje je besplatan dar Hristovog dovršenog dela spasenja svakome ko ga prihvati u pokajanju i veri. Nevolja je ako mislimo da smo zaradili ili nekako zaslužili da budemo spaseni!? Zato je ponosnim, samodovoljnim ljudima jako teško da ovako veruju. Religiozni ljudi bi voleli da je put spasenja mukotrpan, da moramo da se patimo i mučimo ne bi li nekako zavredili i dosegнули večni život. Ali za sav grešni ljudski rod Bog ima samo jedan put spasenja. A on je tako ponižavajući za grešnog čoveka, posebno za obrazovane, privilegovane, moćne i bogate.

Ovako jezgrovitom Isusovu izjavu prepisivači su nastojali da dotaraju umetnutim objašnjenjima. Evo kako to sažeto iznosi Bruce M. Metzger u *A Textual Commentary on the Greek New Testament*:

1. „onima koji se uzdaju u bogatstvo“, u MSS A, C, D, *Textus Receptus* (većina naših prevod, op. prev)
2. „bogatašu“, u MS W
3. „onima koji nešto poseduju“, u maloslovnom prepisu 1241

10:25 „Lakše je kamili da prođe kroz iglene uši” Još jedan primer orijentalne hiperbole, poput one u Mt 23:24. Tumači nude nekoliko objašnjenja: (1) igra reči „kamila“ (*kamēlos*) i „konopac“ (*kamilus*), kako se govorilo u V veku; (2) „iglene uši“ su mala vrata na velikom vratima prestonice. Ipak, istorija ne daje podršku ovim stavovima (Fee & Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*, str. 21). Štaviše, ovo promašuje poruku hiperbole (Mt 19:24; Lk 18:25).

10:26 „potpuno zbunjeni” Čest izraz kod Marka (*ekplēsomai*) kojim se opisuje kako su ljudi reagovali na Isusove reči i dela (1:22; 6:2; 7:37; 10:26; 11:18; i sinonim *tambeō* u 10:24). Gospod je govorio drugačije od tadašnjih rabina – po formi, autoritetu, i samom sadržaju.

- **„pitali jedan drugog“** Različita su prevodilačka rešenja ovog dela stiha:
  1. „upitali su ga“ (NSP), prema MSS A, D, W i *Textus Receptus*.
  2. „Počeše međusobom da govore“ (SSP); „govoreći jedan drugom“ (Čarnić), prema MS M i Pešita prevodu.
  3. „govoreći u sebi“ (Vuk), pre ma MSS A, B, C.
  4. Jedan maloslovni manuskript iz 569. God. i neki koptski prevodi izostavljaju ovu frazu, kao što je u Mt 19:25; Lk 18:26.

10:27 Ova izjava ističe veličinu Božije spasonosne blagodati kao neophodnu ravnotežu radikalne prirode NZ učenitva. Čovek ne može sam po sebi da pristupi svetom Bogu, ali zadivljujuća istina je da on prvi pristupa nama!

Moguća je aluzija na SZ, na Post 18:14 ili Jer 32:17,24. Jedina nada čovečanstva je u postojanom Božijem karakteru i obećanjima po kojima deluje!

Tada mu Petar reče: “Evo, mi smo sve ostavili i krenuli za tobom.”

Isus odgovori: “Zaista vam kažem, svako ko je ostavio kuću, ili braću, ili sestre, ili majku, ili oca, ili decu, ili njive radi mene i Radosne vesti, stotruko će sve to primiti. Taj će sada, u ovo vreme, s progonstvima primiti: kuće, braću, sestre, majku, oca, decu, i njive, a u vremenu koje dolazi primiće večni život. Ipak, mnogi koji su sada prvi, biće poslednji, a oni koji su sada poslednji, biće prvi.”

Mk 10:28-31

10:28 „Evo, mi smo sve ostavili i krenuli za tobom” Aorist u kombinaciji sa perfektom naglašava trajnost jednom otpočete radnje. Petar naglašava odluku koju su i on i ostali učenici već doneli, a možda je i poredi sa odlukom mladog vođe.

10:29 Isus najbrija stvari iz tadašnjeg svakodnevnog života, sve ono što je činilo živote njegovih učenika. Takođe, jasna je veza njihovog predanja samom Isusu i njegovoj istini – „radi mene i Radosne vesti“.

Rana crkva je bila pod snažnim uticajem grčkog asketizma, posebno neženstva. Zanimljivo je da se na Isusovoj listi nema supruga. Možda baš zato što se i od učenika i nije očekivalo da se odreknu braka. Opet, lista spominje „decu“ koju je teško zamisliti bez majki, a posebno kada je tu i napuštanje „kuće“. U svakom slučaju prioritet predanog hrišćanskog sledbeništva prevazilazi i samu porodicu (1 Tim 5:8). Ne, ne moramo da prihvatimo celibat kao standard učenitva, ali moramo da znamo šta i Ko nam je važniji od svega i svakog drugog.

10:30 Isus opisuje Carstvo Božije (1) ovozemaljskim slikama, istim onim koje su na listi vrednosti kojih su se učenici odrekli radi svog sledbeništva; (2) odnosima koji vrede ovde i sada, u našem svetu. Nebrojani blagoslovi postoje za one koji voljno postaju deo Božijeg naroda.

Porodične slike zvuče utešno. Ako sledbeništvo za Isusom i ošteti naše porodične odnose, širina Božije porodice će nam nadomestiti sve oduzeto. Lično ne verujem da je ova misao obećanje o prosperitetu, o izobilnom životu blagostanja (poput onog u Pnz 27-28). Ako tražimo Božije blagoslove kao nagradu za svoje predanje i neku mukotrpnu duhovnu službu – gde je tu mesto spasonosnoj blagodati? Nisu svi duhovni i pobožni vernici materijalno blagosloveni, ali svi imaju radost pripadanja velikoj hrišćanskoj porodici sada i ovde!

- **„s progonstvima”** Šokantni dodatak jedinstven za Marka. Hrišćani će biti progonjeni za Hrista u ovom ogrehovljenom svetu i zlom dobu (Mt 5:10-12; Rim 8:17; 2 Kor 1:5,7; Fil 3:10; 2 Tim 2:9-12; 1 Pet 4:12-16). Ali i ovo zlo donosi dobro: (1) progonstva dokazuju da smo spaseni; (2) Bog nas nevoljama menja u Hristov lik; (3) progonstva dokazuju da ovaj svet čeka Sud.
- **„u vremenu koje dolazi”** Vanbiblijski judaizam (rabinizam i pisci svitaka sa Mrtvog mora) dele čitavu ljudsku istoriju na dva dela. Prvi deo je zlo doba u kome živimo, u kome vladaju andeoska i ljudska pobuna; drugi deo otpočinje Božijim dolaskom kroz Mesiju koji otpočinje sve novo, novo doba pravednosti i mira. Nešto od ovoga je opisano ovozemaljskim slikama blagostanja, prema Pnz 27-28 i Am 9:13-15; a nešto kao „novo nebo i nova zemlja“ (Isa 56-66). NZ jasno svedoči da je novo doba (Božije Carstvo) otpočelo Hristovim utelovljenjem u Vitljevemu, ali da još nije do kraja ostvareno. Takođe, NZ otkriva dva dolaska Mesije. Prvi put je došao kao sluga koji strada (Isa 53), a drugi put dolazi kao Kralj kraljeva. Hrišćani žive u paradoksu „sada, ali ne još“, u preklapanju dva doba o kojima govori pomenuti judaizam. Kao Hristovi sledbenici duhovno smo blagosloveni u oba doba (Ef 2:5-6). Vidi posebnu temu o dva doba, u 13:8.
- **„večni život”** To je najviše zanimalo mladog, bogatog vođu – život sa Bogom. Marko se služi pridevom „*aiōnios*“ – „večan“, za greh u 3:29, i ovde za život. Vечan je „*zōe*“ – život novog doba u Božijem Carstvu. Mi ga već sada imamo u Hristu, a o njegovom povratku (*parusia* – prisutnost) uživaćemo ga u punini.
Ostali sinoptici retko koriste ovu frazu, ali je ona veoma česta kod Jovana. Štaviše, „večni život“ je jedan od ključnih pojmova Jovanovog evanđelja (Jn 3:15; 4:36; 5:39; 6:54,68; 10:28; 12:25; 17:2,3; 1 Jn 1:2; 2:25; 3:15; 5:11,13,20). Vidi posebnu temu o večnosti u 3:29.

10:31 „prvi, biće poslednji” Moćna duhovna istina (Mt 19:30; 20:16). Prava vrednost i veličina nemaju ništa sa ovozemaljskim standardima (Isa 55:8-9). Ovaj redosled veličina sasvim je suprotan onome što su učenici verovali. Razmišljali su u duhu SZ vrednosti dela i pravednosti (Mt 19:30; Lk 13:30).

Moguće da Isus ima na umu Petrovo brzopleto isticanje o žrtvama koje su on i družina učenika podeneli zbog Isusa (10:28). Ovaj odeljak postavlja teološki osnov za 10:41-45. Isus je eshatološki Kralj kraljeva a ipak postaje sluga koji strada (Isa 52:13-53:12)! Na nama je da ga sledimo životom, smrću i služenjem (1 Jn 3:16). Evanđelje je u služenju a ne u sili; u ljubavi a ne u vladanju!

“Isus i njegovi učenici su se, potom, uspinjali putem za Jerusalim. Dok je Isus išao ispred njih, učenici su bili zbunjeni, a oni koji su išli za njima bili su uplašeni. Onda Isus ponovo povede učenike na stranu i počeo da ih poučava o onome što treba da mu se dogodi: “Evo, uspinjemo se prema Jerusalimu. Tamo će Sin Čovečiji biti predat sveštenicima i znalcima Svetog pisma. Oni će ga osuditi na smrt i izručiti ga neznabošcima, koji će mu se narugati, ispljuvati ga, išibati i zatim ga pogubiti, ali će on trećeg dana uskrsnuti.”

Mk 10:32-34

10:32 „uspinjali putem” „Put“ je SZ metafora kojom se opisuje bogougodni život (Ps 23:3; 32:8; 50:23; 119:1; 139:3; Pri 2:12-15; 4:18; 12:28; 15:24). Služba Jovana Krstitelja je sročena u izreku – „Pripremite put Gospodnji“ (Isa 40). Takođe, u Delima vidimo da je crkva prvo zvana „Put“, a učenike su pre naziva „hrišćani“ zvali „sledbenici Puta“ (9:2; 19:9,23; 22:4,14,22).

Marko oblikuje svoje evanđelje oko ove biblijske metafore, oko vere kao životnog puta (1:2,3; 8:27; 9:33,34; 10:32,52). Isus kreće na svoje hodočašće do krsta (10:45).

- **„Dok je Isus išao ispred njih”** Ispred svojih učenika ili ispred grupe drugih ljudi koji su hodočastili na praznik u Jerusolim.
- **„učenici su bili zbunjeni, a oni koji su išli za njima bili su uplašeni”** Ovo je najverovatnije posledica Isusovih prethodnih najava svog stradanja i smrti od ruke vođa svog naroda i okupatora. Gospod je znao šta ga čeka, ali ipak ide u pouzdanju napred za korak ispred svih. Oblak zebnje se nadvio nad svima.
- **„Onda Isus ponovo povede učenike na stranu”** Četvrta i najživopisnija najava stradanja i smrti. Isus je znao do detalja šta ga očekuje (10:45). Ali učenici još uvek ne mogu da pojme o čemu je reč, zašto, čemu sve to (9:32; Lk 9:45; 18:34)?
- **„i počeo da ih poučava o onome što treba da mu se dogodi”** Većina glagola u st. 32 je u imperfektu, što naglašava ponavljanje radnji. Mislim da zato prevodi „i počeo” nisu najbolje rešenje (bolja rešnja „i kaza im“, Birviš, op. prev.)
Čak i ovde Isus pokazuje svoju moć i autoritet jer ne samo da vidi budućnost, već ima kontrolu nad tim događajima – nad svojom smrću i vaskrsenjem (Jn 10:17-18).

10:33 “Sin Čovečiji” Vidi 8:38c.

- **„predat sveštenicima i znalcima Svetog pisma”** Isus misli na Sinedion (14:43), najvišu vlast Jevreja koja je u I veku bila pod okupacijom Rima. Vidi posebnu temu u 12:13.
Isus zna šta će mu uraditi Sinedrion. Njegov trijumfalni ulazak u Jerusolim i čišćenje hrama će u očima ovog tela zapečatiti njegovu sudbinu. Ulazak će ogorčiti fariseje a skandal u hramu će razbesneti sadukeje.
- **„izručiti ga neznabošcima”** Naravno, misli se na Rimljane (15:1) koji su Sinedrionu oduzeli pravo izvršenja smrtnih kazni.

10:34 „koji će mu se narugati” Ovo proroštvo su ispunili rimski dželatari, prema 15:16-20. Marko ne beleži Isusovo suđenje pred Irododom Antipom (Lk 23).

- **„ispljuvati ga”** SZ znak prezira (Br 12:14; Pnz 25:9; Job 17:6; 30:10; Isa 50:6). Vojnici koji su ponižavali Isusa pljuvanjem su izrazili svoju mržnju prema čitavom jevrejskom narodu (14:65).
- **„išibati”** Uobičajena praksa sa osuđenima na smrt raspećem (15:15). Vezali bi im ruke oko stuba i šibali bičem posebno napravljenim za ovo monstruozno mučenje. Naime, bič je bio napravljen od više kožnih traka, dugih skoro dva metra, u koje su uplitali komadiće oštrog kamenja, metalne opiljke i kao žilet tanke kosti. Osuđenike su bičevali čitavom dužinom leđa a svaki udarac je stvarao užasne duboke rane. Od siline udaranja ljudima bi ispadali zubi, a ponekad i oči. Treba li reći da su mnogi umirali u mukama od masovnog gubitka krvi, mnogo pre samog krsta (Isa 52:14).
- **„trećeg dana”** Doslovno „posle tri dana“ (Čarnić; SSP). Ovaj vremenski period podseća na Jonino iskustvo (Mt 12:39-41; 16:4,21; Lk 11:39,32). I apostol Pavle govori o „trećem danu“ u 1 Kor 15:4.
Isus se služi ovim proroštvom u vezi dva događaja: (1) vaskrsenje iz ada (8:31; 9:31; 10:34); (2) izgradnja novog hrama (14:58; 15:29; Jn 2:19; D1 6:14).
Nekoliko je varijanti ove fraze u manuskriptima. U paralelnim tekstovima (Mt 20:19; Lk 18:33) imamo „trećeg dana“, prema MSS A i W. A „posle tri dana“ imamo u MSS, B, C, D, L.
- **„uskrsnuti”** Futur medij indikativ. Ova misao ističe Isusovo delo nad samim sobom (Jn 10:17-18). Ipak, većina glagola u stihovima o njegovom vaskrsenju je u pasivu, što ističe delovanje Boga Oca. Otac je vaskrsenjem pokazao da prihvata Isusovu žrtvu. Sva lica Svete

Trojice su uključena u Isusovo vaskrsenje (Duh se spominje u Rim 8:11). Vidi posebnu temu o vaskrsenju u 8:31.

“Tadu su Jakov i Jovan, sinovi Zavedejevi, pristupili Isusu rekavši mu: “Učitelju, hteli bismo da učiniš nešto za nas što te zamolimo.”
“Šta želite da učinim za vas?”, upita ih Isus.
Oni mu rekoše: “Postavi nas da sedimo jedan s tvoje desne strane, a drugi sa leve, kada budeš bio u svojoj nebeskoj slavi.”
Isus im odgovori: “Ne znate šta tražite. Možete li ispiti čašu patnje koju ću ja ispiti? Možete li primiti krštenje smrti kojim ću se ja krstiti?”
“Možemo!”, odgovoriše oni. Isus im uzvrat: “Čašu koju ću ja ispiti, ispićete i vi, krštenje koje ću ja primiti, primićete i vi. Ali, ko će sesti meni sa desne ili leve strane, to ne određujem ja. To je za one kojima je Bog to namenio.”

Mk 10:35-40

10:35 „sinovi Zavedejevi” Prema Mt 20:20 njihova majka je postavila ovo pitanje.

- **„hteli bismo da učiniš nešto za nas što te zamolimo”** Kad god bi Isus spomenuo svoju smrt, njegovi bi se učenici raspravljali o tome ko će od njih da ga zameni na mestu vođe! Za njih su pojmovi carstva i vladanja bili ovozemaljski, materijalni, isključivo vezani za to ko vlada. Tek na dan Pedesetnice su razumeli Učiteljeve reči! Verujem da nam je ova (ne)zgoda zapisana kako bi nam ukazala na ove činjenice (Lk 18:34). Kakva ironija!

10:37 „jedan s tvoje desne strane, a drugi sa leve” Braća žele položaje slave i moći. Ovo nam govori da Petar baš i nije prihvaćen kao očigledni vođa apostolske grupe. Petar je po naravi bio kolerik i uvek bi u svemu istupao prvi, ali to ne znači da je zbog toga bio prihvaćen kao vođa.

- **„u svojoj nebeskoj slavi”** Mt 20:21 dodaje „u svom Carstvu“. Kod Marka je Carstvo vidljiva manifestacija eshatološke Božije vladavine (8:38; 10:37; 13:36).

Posebna tema: Slava

Teško je odrediti značenje ovog svetopisamskog pojma. Naša slava je u tome da shvatamo Božiju slavu u objavljenom evanđelju, a ne u sebi (1:29-31; Jer 9:23-24).

Najtišičniji SZ pojam za slavu (*kbd*) doslovno znači “biti težak” u smislu fizilke težine. Tako su “teške” stvari i pojave bile ujedno i slavne. Opet, slici Božije slave se redovno dodavala i slika sletlosti, jasnoće (Izl 19:16-18; 24:17; Isa 60:1-2). Sam po sebi Bog je “težak i sjajan” – vredan slave i divljenja. Toliko je slavan da ga buntovno čovečanstvo ne može gledati (Izl 33:17-23; Isa 6:5). I taj isti JHVH se može sresti samo kroz Hrista (Jer 1:14; Mat 17:2; Jev 1:3; Jak 2:1). Pojam je višeznačan: (1) saglasan je ideji Božije pravедnosti; (2) oslikava Božiji svetost, besprekorno savršenstvo; (3) odosi se na sliku, na model po kome smo stvoreni (Post 3:1-22). Inače, Božija – JHVH – prisutnost se uočava prvi put u čudesima pustinjskog putovanja (Izl 16:7,10; Lev 9:23; Br 14: 10).

10:38 „Ne znate šta tražite” Glagol je u mediju, što naglašava subjekt – „vi“. Takva je i sledeća rečenica.

- **„čaša”** SZ slika čovekove sudbine, najčešće u negativnom smislu (Ps 75:8; Isa 51:17-23; Jer 25:15-28; 49:12; 51:7; Plač 4:21-22; Jez 32:34; Av 2:16; Zah 12:2). Čaša je u Getsemaniji biti simbol Hristovg raspeća (14:36).
- **“krštenje smrti kojim ću se ja krstiti?”** Metafora stradanja pa i same smrti (Lk 12:50). Hristova slava dolazi kroz patnju (Jev 2:18; 5:8).

10:39 Učenici će postati duhovne vođe koje će doživeti Učiteljevo iskustvo odbacivanja i nerazumevanja (Jakov u Dl 12:2; Jovan u Otk 1:9).

10:40 „To je za one kojima je Bog to namenio” Primer Isusove voljne pokornosti Očevim naumima. On zna da za ove stvari postoji božanski plan (Dl 2:3; 3:18; 4:28; 13:29). Drevni manuskript *Alexandrinus* dodaje „moj Otac“, što imamo u Mt 20:23.

Grčki manuskripti su pisani velikim slovima bez rastavljanja reči, bez znakova interpunkcije i odeljaka. Zato je u nekim slučajevima više nego teško da se odrede reči i rečenice. Tako i ova rečenica ima dve varijante, prema (*Interpreting the New Testament*, Hans Conzelmann & Andreas Lindemann, str. 22).

1. „kome je namenjeno“
2. „namenjeno je drugima“ (Sirijski prevod)

“Kada su to čula ostala desetorica, razgneviše se na Jakova i Jovana. Isus ih onda sve dozva i reče im: “Vi znate da oni koji važe za vladare, gospodare narodima i da ih njihovi velikaši tlače. Među vama ne treba da bude tako. Nego, ko hoće da bude veliki među vama, neka vam bude sluga, i ko hoće da bude prvi među vama, neka svima bude rob. Jer, Sin čovečiji nije došao da mu služe već da služi, te da da svoj život da kao otkup za mnoge.”

Mk 10:41-45

10:41 „Kad su to čula” Jakov i Jovan su očigledno nasamo razgovarali sa Isusom. Čitava ova zgoda pokazuje da su apostoli bili samo obični ljudi, a ne sveci sa oreolom iznad glave. Behu to tek obični ljudi koje je Bog pozvao u posebnu službu i opremio ih za nju. Ostali učenici se nisu razgnevili zbog same prirode i motiva zahteva ove dvojice, već zbog toga što se oni sami nisu toga setili prvi. Da, i apostoli su bili sebični grešnici poput svih nas.

10:42 Učitelj ponovo oslovljava pogrešnu ambiciju svojih učenika i njihovo nerazumevanje prirode Božijeg Carstva.

10:43 „Među vama ne treba da bude tako“ I ovde različiti prevodi prate više mogućnosti koje pružaju grčki prepisi. Neki od njih (A,B,C,D,L,W) imaju glagol u sadašnjem vremenu (Čarnić), što odgovara paralelnom odeljku Mt 20:26. Ostali prepisi (A,C3) imaju buduće vreme (SSP, Vuk, NSP).

- **„ko hoće da bude veliki među vama”** Isus ne odbacuje ambiciju kao nešto grešno samo po sebi. Ali, stalo mu je da učenicima predoči šta je prava veličina kojoj valja da teže – služenje u poniznosti (Mt 20:26; Mk 9:35).
- **„sluga”** *Dikonos* je kasnije postala crkvena institucija – đakonstvo. Svi vernici su pozvani da budu „đakoni“, da služe (Ef 4:11-12).

10:44 Ovo nam objašnjava 10:31.

- **“rob”** „*Dulos*“ je kućni sluga.

10:45 “Sin Čovečiji” Vidi 8:38c.

- **„nije došao da mu služe već da služi”** Ovo je definicija istinske veličine. Isus nam je svojim životom pokazao primer na koji smo pozvani (1 Pet2.21). Pokazao je to simbolički kada je svim učenicima oprao noge u Gornjoj sobi u noći svog izdajstva (Jn 13:14-15).

Ova istina je težak zalogaj za vođstvo crkve. Ali bez vođa koji služe ni crkva ne može da služi bilo kome!

- „**da da svoj život**” Sažetak čitavog Markovog evanđelja! Isus je uvek na svoju žrtvu gledao kao na dar svoje slave. Tu se vidi pobeda zameničke smrti koja nas je pomirila sa Bogom (žrtva za greh, 2 Kor 5:21; Post 3:15; Isa 52:13-53:12).
- „**otkup**” „Kupiti nešto nazad“, „isplatiti dug“ (Mt 20:28; Tit 2:14; 1 Pet 1:18). Izraz potiče iz SZ otkupa robova i ratnih zarobljenika, najčešće od strane najbližih rođaka (*go`el*). Isus u sebi spaja ljubav i pravdu Boga Oca. Greh zahteva oduzimanje života i zato Bog u Hristu plaća tu cenu umesto nas.

Posebna tema: Otkupljenje – izbavljenje

I. Stari zavet

A. Dva su istoznačna starozavetna pojma

1. *Gaal* sa osnovnim smislom “osloboditi”, u smislu plaćene cene. Glagolski oblik *go`el* ima prizvuk ličnog posredovanja, najčešće člana porodice (skrbnik, osvetnik, otkupitelj). Reč je o običajnom pravu otkupa u jevrejskoj kulturi, povratka zemljišta, kuća, životinja (Lev 25 i 27), pa i rođaka (Ruta 4:15; Isa 29:22). U teološkom smislu reč je o sećanju na izbavljenje Izraela iz egipatskog ropstva (Izl 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77:15; Jer 31:11). Rođak postaje “otkupitelj” (Jov 19:25; Ps 19:14; 78:35; Izr 23:1; Isa 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer 50:34).
2. *Padah*, sa osnovnim značenjem “izbaviti”, “osloboditi”.
  - a) Otkupljenje prvorođenca, prema Izl 13:13-14 i Br 18:15-17
  - b) Fizičko izbavljenje upoređeno sa duhovnim, Ps 49:7-8,15
  - c) Jahve će otkupiti Izrael od njegovih greha i pobuna, Ps 130:7-8

B. Trojako je značenje ovog teološkog koncepta

1. Postoji hitna potreba, porobljenost, vezanost
  - a) fizička
  - b) socijalna
  - c) duhovna (Ps 130:8)
2. Za oslobođenje treba platiti cenu, kao i za obnovu
  - a) nacije Izrael (Pnz 7:8)
  - b) pojedinca (Jov 19:25-27; 33:28)
3. Neko treba da deluje kao posrednik. U *gaal* konceptu to je najčešće neko blizak, član porodice (*go`el*).
4. Jahve sebe često predstavlja u slikama članova porodice
  - a) otac
  - b) muž
  - c) rođak

Otkupljenje je sigurno zbog Jahvinog ličnog zalaganja. On plaća cenu i potpuno otkupljuje svoje.

Novi zavet

A. Nekoliko je teoloških pojmova

1. *Agorazō* (1Kor 6:20; 7:23; 2Pet 2:1; Otk 5:9; 14:34) je trgovački izraz, glagol koji kazuje da je

nešto plaćeno. Mi smo narod koji je plaćen Hristovom krvlju i pripadamo samo njemu.

2. *Eksagorazō* (Gal 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5) je takođe trgovački pojam i opisuje Isusovu zastupničku smrt za nas. On je poneo naše prokletstvo pred Zakonom (Pnz 21:23). On umesto svih nas! U njemu su se Očeva ljubav i pravednost spojili u potpuno oprostjenje i prihvatanje.
3. *Luō* – “osloboditi”
  - a) *Lutron*, “isplaćena cena” (Mt 20:28; Mk 10:45). Ovo su predivne reči koje je sam Isus izrekao o smislu svog dolaska, o svom otkupu naših greha (Jn 1:29).
  - b) *Lutroō*, “osloboditi”
    1. osloboditi Izrael, Lk 24:21
    2. dati sebe za oslobođenje i očišćenje naroda, Tit 2:14
    3. biti bezgrešna zemena, 1Pet 1:18-19
  - c) *Lutrōsis*, “otkupljenje, oslobađanje, otpuštanje”
    1. Zaharijino proroštvo o Isusu, Lk 1:68
    2. Anina zahvalnost Bogu za Isusa, Lk 2:38
    3. Isus je bolja, jednom zauvek prineta žrtva, Jev 9:12

4. *Apolitrōsis*,

a) Otkupljenje i Drugi dolazak (Dl 3:19-21)

- 1) Lk 21:28
- 2) Rim 8:23
- 3) Ef 1:14; 4:30
- 4) Jev 9:15

b) Otkupljenje u Hristovoj smrti

- 1) Rim 3:24
- 2) 1Kor 1:30
- 3) Ef 1:7
- 4) Kol 1:14

5. *Antilutron*, (1Tim 2:6). Ovo je ključni tekst, baš kao i Tit 2:14, koji Isusovo oslobođenje smeštaju u njegovu krsnu smrt. On je jedna, jedina i dovoljna žrtva, onaj koji je umro za sve (Jn 1:29; 3:16-17; 4:42; 1Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2Pet 3:9; 1Jn 2:2; 4:14).

B. Primena ovih novozavetnih koncepata

1. Čovečanstvo je porobljeno grehom (Jn 8:34; Rim 3:10-18; 6:23).
2. Ova porobljenost se otkriva po starozavetnom Zakonu (Gal 3), kao i u Isusovoj besedi na gori (Mt 5 do 7). Celo čovečanstvo je pod smrtnom presudom (Kol 2:14).
3. Isus je kao bezgrešno Božije jagnje umro umesto svih nas (Jn 1:29; 2Kor 5:21). U njemu smo oslobođeni od greha za službu Bogu (Rim 6).
4. Isus je i naš “oslobodilac”. I on i Jahve se predstavljaju kao “otac, muž, sin, brat, bliski rođak”.
5. Bog nije Sotoni platio naše oslobođenje (srednjevekovna teologija). U Hristu je došlo do savršenog izmirenja Božje reči, Božje pravednosti i ljubavi. Krst je obnovio mir sa Bogom i buntovništvo čovečanstva je oprosteno. Božji lik je kroz Hrista trajno i delotvorno obnovljen.
6. Ipak, postoji i budući aspekt otkupljenja (Rim 8:23; Ef 1:14; 4:30). On obuhvata vaskrsenje tela i blisko zajedništvo sa trojedinim Bogom.

- „za” Grčki predlog „anti”. Ponekad je srećemo pored imenice „otkup” (*lutron* = *antilutron*, 1 Tim 2:6) i znači „umesto”, „za račun”. Pošto je zamenica „*huper*” sličnog značenja, njen

odnos sa „*anti*“ određuje kontekst (2 Kor 5:14; Jev 10:12; 1 Pet 2:21; 3:18; 1 Jn 3:16). U svim ovim stihovima dominira slavna, pobjednička i zamjenička Spasiteljeva smrt. Umro je umesto nas ponevši naše grehe (Isa 53:4-6).

- **„mnoge“** Neki tumači Pisma u ovome vide ograničenost Isusovog otkupljenja na „izabrane“. Ali, pojmovi „mnogi“ i „svi“ su sinonimi u dva ključna odeljka o otkupljenju. Naime, uporedimo „mnoge“ u Isa 53:11-12 sa „svima“ Isa 53:6. Ovaj paralelizam se jasno vidi u Rim 5:18 („svi“) i Rim 5:19 („mnogi“). Isus je na krstu platio cenu za grehe svih ljudi, ali otupljuje samo one koji mu se - na poziv Duha Svetog - u pokajanju i veri lično odazovu.
Zato je Mk 10:45 teološko središte čitavog evanđelja na koje Isus ukazuje dok se osvrće na lične ambicije učenika. Sva naša htenja moramo da damo Bogu na „živu žrtvu“ (Rim 12:1-2) i u tome oponašamo primer žrtvovanja svog Gospoda (1 Jn 3:16).

“Došli su u Jerihon. Kad su Isus i njegovi učenici izlazili iz Jerihona, pratilo ih je veliko mnoštvo. Tu kraj puta je sedeo i prosio jedan slepi čovek po imenu Vartimej, sin nekog Timeja. Kad je čuo da prolazi Isus iz Nazareta, počeo je da viče: “Isuse, sine Davidov, smiluj mi se!”

Mnogi su ga opominjali da prestane, ali je on još glasnije zapomagao: “Isuse, sine Davidov, smiluj se na mene!”

Isus se zaustavi i reče: “Pozovite ga ovamo!”

Pozvali su slepog čoveka bodreći ga: “Hajde, ustani! On te zove!” On zbacivši ogrtač sa sebe pa skoči na noge i stupi pred Isusa.

Isus ga upita: “Šta hoćeš da učinim za tebe?”

Slepi čovek odgovori: “Učitelju, hteo bih da progledam.”

“Idi!”, reče mu Isus. “Tvoja vera te je iscelila.” Čovek je istog časa progledao i krenuo putem za Isusom.”

Mk 10:46-52

10:46 „Jerihon“ Jedna od najstarijih naseobina na svetu koju su u to vreme zvali i „gradom palmi“. Jerihon znači „mirišljavi“, jer je podignut u predivnom plodnom kraju. U Isusovo vreme bilo je dva Jerihoba: ovaj stari i novi koji su podigli Rimljani odmah pored. Nalazili su se četrdesetak kilometara severo-istočno od Jerusalima na velikom gazu reke Jordan.

- **„izlazili“** Isto je i u Mt 20:29, dok u Lk 18:35 imamo „približili“. Prividna protivurečnost je tipična za svedočanstva različitih očevidaca. Ali, ako se setimo da su onda postojali stari i novi Jerihon, nije čudno ako su iz jednog „izlazili“ a drugom se „približavali“.
- **„veliko mnoštvo“** Slili su se u reku hodočasnika koja je išla u Jerusalim na praznik Pashe. Mnogi sveštenici hrama su živeli u Jerihonu. Put od ovog grada do jevrejske prestonice je bio opasan zbog čestih prepada razbojnika (priča o milosrdnom Samarjaninu). Zato se uvek putovalo u većim grupama.
- **„Tu kraj puta je sedeo i prosio jedan slepi čovek“** I ovde postoje razlike u grčkim manuskriptima. Imenica „prosjak“ je veoma retka u izvornom jeziku NZ. Najčešće se koristio glagolski pridev (MSS A, K, W i *Textus Receptus*, kod nas Čarnić, NSP, SSP,). Opet, imenicu „*prosaiteō*“ srećemo u MSS, B, L, kod nas Vuk). Manuskript D koristi sinonim „*epiateō*“ koji srećemo i u paralelnom tekstu Lk 18:35. U svakom slučaju ove razlike ne utiču na dobro tumačenje teksta.
- **„Vartimej“** Doslovno „Timejev sin“. Neobično je da Marko beleži ime osobe koju je Isus izlečio. Opet, zanimljivo je da Mt 20:30 govori o dvojici slepaca. Ne znamo odakle ova razlika, baš kao ni brojne razlike u zapisima sve trojice sinoptika – Mateja, Marka i Luke.

- „sin nekog Timeja” Aramejsko ime – „nečist“. Marko želi da svojim čitaocima iz nejevrejske pozadine objasni i ovaj pojam.
- „Tu kraj puta je sedeo” Najverovatnije je to bilo njegovo stalno mesto gde je svakodnevno prosio. Znao je da su Jevreji u obavezi da se brinu za siromahe.

10:47 „Isus iz Nazareta” Doslovno „Nazarećanin“, kako Marko jedinstveno oslovljava Gospoda (1:24; 10:47; 14:67; 16:6). Matej citira proroštvo: „Nazarećanin će se zvati“ (Mt 2:23, Čarnić). Isus je odrastao u seocetu zvanom Nazaret koje ne spominje ni NZ, ni Talmud ni istoričar Josif. Izgleda da nije ni postojalo do doba Hasmoneja, do vladavine Jovana Hirkana (134.-104. pre n.e.). Marijin i Josifov dolazak u Nazaret ukazuje da su tu živeli potomci Davidovog klana.

Moguće je da ovde postoji etimološka veza imena Nazaret i mesijanske titule „izdanak“ (*netser*, jevr.) prema Isa 11:1; Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12; Otk 5:5; 22:16.

Ovaj nadimak najverovatnije ima prizvuk omalovažavanja. Nazaret je beznačajno selo u neznabožačkoj zabiti, daleko od Jerusalima (Jn 1:46; Dl 24:5, a tu je i proroštvo u Isa 9:1). Moguće je da su baš zato svim optužbama protiv Isusa pridodali i ovu, prikucavši je na krst iznad njegove glave!

Posebna tema: Isus iz Nazareta

Nekoliko je grčkih pojmova koji jasno opisuju Gospoda Isusa.

A. Novozavetni pojmovi

1. Nazaret: grad u Galileji (Lk 1:26; 2:4,39,51; 4:16; Dl 10:38). Grad se ne pominje toliko u savremenim izvorima, ali je vrlo prisutan u starim zapisima. Nazvati Isusa Nazarećaninom nipošto nije bio kompliment (Jn 1:46). Naprotiv! Pločica na krstu je ovaj pojam isticala kao deo njegove krivice!
2. *Nazarēnos* – I ovo je geografski pojam (Lk 4:34; 24:19).
3. *Nazōraios* – Može da se odnosi na grad, ali može da bude i mesijanski pojam “izdanak” (*netser*, Isa 4:2; 11:1; 53:2; Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12; i Otk 22:16). Luka koristi ovu reč u 18:37 (Dl 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9).
4. Treba reći da imenica *nāzir* označava onog ko drži zavet.

B. Istorijska upotreba pojmova izvan NZ.

1. Nazarećanima su se zvali jevrejska jeretička grupa (aramijski *nāsōrayā*)
2. U pravovernim jevrejskim krugovima ovako su zvali Isusove sledbenike (Dl 24:5,14; 28:22, *nosri*).
3. Stalni naziv hrišćana u sirijskim (aramijskim) crkvama. “Hrišćanima” su se međusobno zvali vernici crkava grčkog porekla.
4. Nedugo posle pada Jerusalima, fariseji su se reorganizovali u Jamniji i ozvaničili i formalnu podelu između sinagoge i crkve. U propisanim, ritualnim kletvama koje su se bacale na hrišćane, sreće se naziv “Nazareni” (“18 blagoslova”, *Berakoth* 28b-29a).
5. Justin Mučenik se služio ovim imenom

C. Moje mišljenje

Iznenaduje me broj raznih izgovora ove imenice. Ona nije toliko duboko u SZ, poput imenice “Jošua”, koja ima nekoliko verzija na jevrejskom. Zato i nije sasvim jasno njeno značenje:

1. Bliska je mesijanskoj imenici “izdanak”.
2. Ima negativan kontekst.
3. Premalo je potvrda iz savremenog galilejskog Nazareta.

4. Pojam dolazi iz demonskih usta i ima eshatološki prizvuk (“Zar si došao da nas uništiš”).

Za potpunu bibliografiju o ovom pojmu vidi studiju Kolina Brauna *New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 346.

- „**Sin Davidov**” Mesijanska titula iz 2 Sam 7 jakog nacionalističkog naglaska. Retko je srećemo kod Marka (10:47,48; 12:35).
- „**smiluj se na mene**” Aorist imperativ najizraženijeg naglaska. Inače, ovo je tipična molitva Psalama (Ps 51:1).

10:48 „Mnogi su ga opominjali da prestane“ Sada je glagol u imperfektu, što ukazuje da je na uporna učutkavanja još upornije vikao (Lk 18:39).

10:49 „Isus se zaustavi” Dok korača ka svojoj smrti, Isus ima volje i ljubavi za još jednog nesrećnog čoveka! Kakav moćni znak ispunjavanja proroštva iz Isaije za sve one koji hoće i mogu duhovno da vide.

- „... **bodreći ga: “Hajde, ustani! On te zove!”** U koine grčkom svaka fraza je spojena sa pethodnom veznikom ili zamenicom koji odgovaraju kontekstu. Tako gde nema jedne od ovih veza – kao što je slučaj ovde – imamo tzv. stakato – emfatičku izjavu. Oba glagola su u sadašnjem vremenu, s tim što je prvi u zapovednom načinu a drugi u indikativu.

10:50 “On zbací ogrtač sa sebe” Ogrtač na kome se spavalo ili se u njemu sakupljala milostinja. Slepac na ovaj način verom simbolično odbacuje svoju jedinu sigurnost i okreće se Isusu.

- “**pa skoči**” Petar se živo seća onoga što je video ovom prilikom!

10:51 “Šta hoćeš da učinim za tebe?” Isus ga ohrabruje da istupi u veri i kaže svoju potrebu!

- „**hteo bih da progledam**” Vraćanje vida slepima je važan mesijanski znak (Isa 35:4-5; 42:7,16; 61:1). Ovo je jedan od dokaza koje su fariseji tražili da vide.

10:52 „Tvoja vera te je iscelila” Doslovno „spasila“, što je takođe značenje glagola „sozo“. Ovaj snažni koncept nosi u sebi SZ konotacije fitičkog izbavljenja (Jak 5:15).

- „**i krenuo putem za Isusom**” Luke 18:43 dodaje „hvalio je Boga“ (Čarnić).

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto su roditelji želeli da Isus stavi ruke na njihovu decu?
2. Zašto su učenici pokušavali da zaustave roditelje u njihovoj nameri?
3. Zašto se Isus naljutio na učenike zbog ovakve njihove reakcije?
4. U kom su smislu deca slika Božijeg Carstva?
5. Šta je to detinje što Isus traži da vidi u svojim učenicima?
6. Zašto je Isus nekoliko puta učenicima najavljivao svoje stradanje i smrt?
7. Šta je prava čovekova veličina?

Marko 11

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Trijumfalni Isusov ulazak u Jerusalim	Trijumfalni ulazak	Cveti	Trijumfalni ulazak u Jerusalim	Mesijin ulazak u Jerusalimu
11:1-11	11:1-11	11:1-10	11:1-3	11:1-11
			11:4-5	
			11:6-10	
		11:1-11	11:1-11	
Proklinjanje smokve	Osušena smokva	Prokleta smokva	Isus proklinje smokvu	Jalova smokva
11:12-14	11:12-14	11:12-14	11:12-14a	11:12-14
			11:14b	
Čišćenje hrama	Isus čisti hram	Čišćenje hrama	Isus ide u hram	Isterivanje trgovaca iz hrama
11:15-19	11:15-19	11:15-19		11:15-19
			11:18	
			11:19	
Pouke jalove smokve	Pouke jalove smokve	Lekcije proklete smokve	Pouke jalove smokve	Pouke smokve o veri I molitvi
11:20-25	11:20-24	11:20-24	11:20-21	11:20-25
	Oproštenje I molitva		11:22-25	
	11:25-26	11:25		
nedostaje st. 26		nedostaje st. 26	nedostaje st. 26	nedostaje st. 26
Proveravanje Isusovog poslanja	Proveravanje Isusovog poslanja	O Isusovom autoritetu	Proveravanje Isusovog poslanja	Proveravanje Isusovog poslanja
11:27-33	11:27-33	11:27-33	11:27-28	11:27-33
			11:29-30	
			11:31-33a	
			11:33b	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

Isusova služba u Jerusalimu

Isus ulazi u Jerusalim na magaretu Mk 11:1-11

Isus ponovo čisti hram Mk 11:12-19

Pouka o smokvi Mk 11:20-26

Isusova vlast Mk 11:27-33

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. Trijumfalni ulaz u prestonicu je značajan proročki znak. Isus je prepoznat kao obećani Mesija (Mt 21:1-11; Lk 19:29-44; Jn 12:12-19).
- B. Isusov ulazak nosi u sebi svojevrsnu protivurečnost. Naime, očigledno je da se ovim ispunjava proroštvo Zah 9:9, kao što su povici odobravanja mnoštva (liturgijski povici Psalama) potvrdili njegovo mesijanstvo. Opet, činjenica je da se Halel Psalmom iskazivala dobrodošlica svim hodočasnicima koji su dolazili da u prestonici proslave Pashu. Novina je u tome što se sada ovaj Psalm prvi put primenjuje na jednu osobu. To se jasno vidi iz činjenice da su verske vođe bile preneražene ovom pojavom.
- C. Čišćenje hrama opisano u st. 15-19 je drugo Isusovo čišćenje. Prvo nam je zapisano u Jn 2:15. Ne slažem se sa zastupnicima literalnog kriticizma koji ove događaje spajaju u jedan. Tu je i sklonost ka usklađivanju hronologije Sinoptika i Jovanovog evanđelja. Ipak, smatramo da je dobro da na ove događaje gledamo kao na različite – jedan u periodu rane Isusove službe a drugi na kraju. Na ovaj način objašnjavamo netrpeljivost koju su prema Isusu od samog početka pokazivale verske vođe. Sam događaj je zapisan i u Mt 21:12-16 i Lk 19:45-47.
- D. Proklinjanje smokve se nedvosmisleno tiče judaizma. Paralelni tekstovi su u Mt 21:18-19; Lk 19:45-48.
- E. Opis uvenule smokve iz Mk 11:20-25 je paralelan sa Mt 21:19-11 i Lk 21:37-38.
- F. Isusov autoritet je došao na udar (Mk 11:27-12:12), a upravo on je ključno teološko pitanje (Mt 21:23-46; Lk 20:1-19).

“Kada su se približili Jerusalmu, kod Vitfage i Vitanije prema Maslin-skoj gori, Isus posla dvojicu svojih učenika. Rekao im je: “Idite u selo koje je pred vama. Čim uđete u njega, videćete privezano magare koje još niko nije jahao. Odvezite ga i dovedite. A ako vas ko upita: ‘Zašto to radite?’, vi mu recite: ‘Gospodu je potrebno. Odmah će ga vratiti.’”

Oni odu i nađu magare privezano kod vrata, napolju, na ulici, i odvežu ga. Neki ljudi koji su tu stajali upitali su ih: “Zašto odvezujete magare?” Oni su im odgovorili onako kako im je Isus rekao, pa su ih pustili. Zatim su doveli Isusu magare. Prebacili su svoje ogrtače preko životinje, pa je Isus seo na nju. Mnogi su prostirali svoje ogrtače po putu, a drugi zeleno granje koje su nasekli po poljima. Ljudi koji su išli ispred Isusa izvikivali su:

“Slava Bogu!

Neka je blagosloven onaj koji dolazi u ime Gospodnje!

Neka je blagosloveno nastupajuće carstvo našega oca Davida!

Slava nek je Bogu Svevišnjem!”

Mk 11:1-10

11:1 “Vitfage” „Kuća smokava“ ili „mesto nezrelih smokava“ nalazila se na jerusalimskom brdu zvanom Maslinska gora. Prema staroj rabinskoj literaturi to je bilo predgade Jerusalmu, blizu glavnog puta od Jerihona kojim su stizale reke hodočasnika.

- **“Vitanija”** „Kuća urmi“. Iz Jn 11:18 saznajemo da je bila oko četiri kilometra severoistočno od Jerusalima na putu za Jerihon. Tu je bio dom Lazara, Marte i Marije. Za vreme trajanja tri najveća godišnja višednevna nacionalna praznika (Lev 23), sva mesta oko prestonice su otvarala svoje domove za putnike namernike. Isus je odsedao u Vitaniji kad bi dolazio u Jerusolim (Mt 21:17).
- **“prema Maslinskoj gori”** Oba sela su se nalazila na istoj strani Maslinske gore.
- **“Isus posla dvojicu svojih učenika”** Činjenica da je čitav događaj koji sledi poznat, pokazuje da je jedan od poslanih bio Petar.

11:2 “odmah” Vidi 1:10.

- **“magare”** Ispunjava se proroštvo Post 49:11 i Zah 9:9. Izraelski kraljevi su uvek jahali magarce (isto priča i sumerski „Ep o Gilgamešu“). Magare ispunjava proroštvo o kralju (Naravno, kraljevi su imali svoje magare koje niko drugi nije jahao. Tako je bilo i sa Isusovim magaretom). Takođe, vladar koji jaše magare poručuje da mu je stalo do mira. Kada bude dolazio Drugi put, Mesija će zajahati dorata, kao pravi Kralj kraljeva i Sudija čitavog kosmosa (Otk 19:11-16). Rabini su dobro poznavali ova proroštva. Govorili su da, ako bi Izrael bio makar jedan dan dostojan, Mesija će doći na oblacima slave; ali ako Izrael to ne bude, doći će jednog dana na magaretu.
- **“koje još niko nije jahao”** Kraljevsko magare je jahao jedino kralj. Ovaj moćni simbol vidimo i 1 Car 1:33, kada je Solomun jahao magare svog oca Davida.
- **“Gospodu je potrebno”** U više navrata je teško razabrati u evanđeljima gde se Isus poziva na proroštva a gde je sam unapred uradio određene pripreme (14:12-16).
Marko retko koristi imenicu „Gospod“ – „*kurios*“ – kao Isusovu titulu (7:28; 11:3). Ali, kako „*kurios*“ znači i „vlasnik“, „gospodar“, moguće je da se misli na vlasnika životinje. Opet, kontekst ukazuje na Isusa. Teološka težina je u tome što se u SZ JHVH oslovljavao kao Gospod – „*adon*“ (jevr.) – „gospodar“, „vlasnik“, „muž“.
- **“Odmah će ga vratiti”** Nije jasno da li je ovo izjava učenika ili deo Isusove poruke. Upravo zbog te nesigurnosti više je varijanti u različitim grčkim manuskriptima.

11:5 “Neki ljudi koji su tu stajali” Paralelni tekst u Lk 19:33 ima „vlasnici“.

11:7 “Prebacili su svoje ogrtače preko životinje” U ona vremena ogrtači su imali višestruku namenu, pa i ovu. Verovatno su ih birali po bojama koje su simbolizovale parade, proslave i kraljevske povorke.

11:8 “Mnogi su prostirali svoje ogrtače po putu” Ko su „mnogi“? Ako su učenici, onda je ovo gest priznanja Isusove kraljevske časti (2 Car 9:13). Ako su jerusalimljani to činili svake godine o Pashi, mora da su im ogrtači dobro stradali od magarećih kopita. Najverovatnije je da je sam Isus razlog svoga ovog. Čuli su o njemu i priznali mu koliko je drugačiji, koliko je poseban.

- **“a drugi zeleno granje”** Prema Jn 12:13 ovo su grane palmi sa Maslinske gore (prema istoričaru Josifu). Očigledan znak trijumfa (Otk 7:9). Svake godine su žitelji prestonice na ovaj način dočekivali reke hodočasnika koje bi se slivale na praznike Pashe i Presnih hlebova. Ove godine se dešava nešto drugačije – Kralj je tu!
Iako se ovaj simbolični ritual dešavao o svakom prazniku Presnih hlebova (Lev 23:13-20), ove grane su bile daleko manje od uobičajenih. U tom smislu podsećaju na latice cveća koje se bacaju pred mladu, dok hoda prema oltaru. Dakle, tri simbola: (1) ogrtači na magaretu; (2)

ogrti na putu; (3) palmine grane na putu pokazuju da je Isus dočekan kao obećani kralj (Ps 2) iz Davidove loze (2 Sam 7) – kao Mesija!

11:9 “Ljudi ... uzvikivali su” Nema sumnje da su rituali st. 9-10 uobičajeni deo godišnjih praznika i da imaju jak nacionalni prizvuk. Ali, Rimljani su sve to posmatrali iz godine u godinu i više nisu pridavali previše pažnje. Ove godine Isus iz Nazareta menja sve. Ritualni koji su do juče bili deo višednevne liturgije sada najavljuju revoluciju!

- **“Slava Bogu”** Doslovno „*osana*“ – „dobrodošao“. Povik je deo Halel Psalma 118:25 i ponavljao se svake godine kada bi hodočasnici dolazili u Jerusalim. „*Osana*“ još znači – „sada nas spasi“ (2 Sam 14:4; 2 Car 6:16).
- **“Neka je blagosloven onaj koji dolazi u ime Gospodnje”** Citat Ps 118:26. Jedan od Halel Psalama (113-118) koji su se čitali o Pashi. Ps 118 ima snažan mesijanski naglasak, posebno st. 22. Paralelni tekst Lk 19:38 kaže: „Neka je blagosloven car koji dolazi u ime Gospodnje“ (Čarnić). Uobičajena praznična liturgija postaje ispunjeno proroštvo!?

11:10 “nastupajuće carstvo našega oca Davida” Jak nacionalni naglasak (2 Sam 7; Os 3:5). Neki tumači nisu sigurni da li su se ove reči izgovarale svake godine, kao deo ustaljenog ceremonijala, ili se ovom prilikom posebno tiču samo Isusa. Moguće je da se misli na Zah 9:9, na proroštvo koje se citira u Mt 21:5. Zapravo, Lk 19:39 pokazuje da su se fariseji razbesneli zbog svega ovoga.

- **“Slava nek je Bogu Svevišnjem”** Doslovno „*Osana na visinama*“ (Čarnić). Idiom koji znači (1) slava Bogu nebeskom; (2) neka ga nebeski Bog spasi.

“Po ulasku u Jerusalim, Isus je došao u hram i tamo sve razgledao. Kako je bilo već dosta kasno, ode sa dvanaestoricom svojih učenika do Vitanije.”

Mk 11:11

11:11 “hram” „*Hieron*“ je šire hramsko područje, a ne samo Svetinja ili Svetinja nad svetinjama.

- **“Kada je bilo već dosta kasno”** Učitelj i učenici su prešli skoro četrdeset kilometara od Jerihona do Jerusalima. Kako u hramu skoro nije bilo više nikog, Isus nije želeo da svoje simboličko čišćenje hrama ostane nepoznato. Želeo je da mnogi vide i čuju šta je prvobitna, bogomdana namena ovog svetog mesta.

“Sledećeg dana, kada su odlazili iz Vitanije, Isus je ogladneo. Izdaleka je spazio jednu lisnatu smokvu, pa je došao do nje ne bi li pronašao neki plod na njoj. Ali kada je prišao, nije našao ništa osim lišća, jer još nije bilo vreme kada smokve rađaju. Isus reče smokvi: “Neka niko više ne jede od tvoga ploda za sva vremena!” Njegovi učenici su to slušali.”

Mk 11:12-14

11:12 Gospod se služio najjednostavnijim stvarima kako bi naučio učenike važne duhovne lekcije.

11:13 “smokvu” Rekli smo da Vitfaga znači „kuća smokava“. Očigledno je ovo mesto bilo poznato po velikom broju ovog plemenitog stabla.

- **“lisnatu”** Tumači Pisma dosta raspravljaju o ovom stablu i Isusovom gestu.
  1. Verovatno je bila u voćnjaku, ograđena, sa malim listovima i malim ranim plodovima.
  2. Lišće smokve obećava plod, ali od toga ništa nije bilo, baš kao ni od Izraela.
  3. Isus nije tražio nove plodove, već sasušene ali ipak jestive ostatke (F. E. Bruce, *Answers to Questions*, str. 56; *Hard Sayings of the Bible*, str. 441-442).

Moje mišljenje je da je ovo simbolička reč o sudu (Lk 13:6-9), poput čišćenja hrama, o sudu nad ondašnjim judaizmom ustoličenom u Jerusalimu. Ovo je naznaka razaranja prestonice koje dolazi 70. god. sa pohodom rimskog generala Tita, kasnije i imperatora. Takođe, ovo je i naznaka eshatološkog suda zbog odbacivanja Isusa (st. 14).

- **“još nije bilo vreme kada smokve rađaju”** Pasha je, još nije vreme smokava što samo ukazuje na simbolizam ovog događaja. Primitimo da Isus govori glasno kako bi ga svi učenici čuli. Izrael se u SZ često opisuje kao smokvino stablo (takođe i vinova loza, Jer 29:17; Os 9:10; Joel 1:7; Mih 7:1-6). Smokva rađa plod uporedo sa pojavom lišća. Krošnja ovog stabla je obećavala – baš kao i Izrael! Ali, ništa od ploda. Događaj sa smokvom je podeljen scenom čišćenja hrama kako bi poruka suda nad jevrejskim religioznom sistemom i vođstvom I veka bila jasna. Ipak, nije do kraja jasno da li se sud tiče Izraela u celini ili samozvanih vođa. Naime, sadukeji su bili puki izvršioци rimskim nalogodavaca. Sud nad Izraelom je posebno naglašen u Lk 13:6-9 i Mk 12:1-12.

11:14 Fraza kojom se izriče nepovratni sud!

Posebna tema: Zauvek (grčki idiom)

Grčki „doveka“, „za vek vekova“ (Lk 1:33; Rim 1:25; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 1 Tim 1:17) odgovara jevrejskom „*’olam*“ (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 319-321). Tu je i izraz „za sva vremena“ (Mt 21:19 [Mk 11:14]; Lk 1:55; Jn 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; 2 Kor 9:9); „od večnosti do večnosti“ (Ef 3:21). Nema razlike u značenju među ovim idiomima. Plural „vekovi“ odgovara slikovitoj upotrebi rabinske gramatičke konstrukcije „plurala slave“, ili konceptu više doba – „doba pokvarenosti“, „doba koje dolazi“, tj. „doba pravednosti“.

“Došli su u Jerusalim. Isus uđe u hram i poče da isteruje sve koji su tu prodavali i kupovali. Ispremetao je stolove menjačima novca i stolice prodavaca golubova. Nikome nije dopuštao da pronese nešto kroz hram. Učio ih je: “Nije li u Svetom pismu zapisano: ‘Moj dom prozvaće se domom molitve za sve narode’, a vi ste od njega napravili razbojničku pećinu.” Kad su vodeći sveštenici i znalci Svetog pisma čuli za to, gledali su kako da ubiju Isusa. Naime, bojali su ga se, jer je narod bio zadivljen njegovim učenjem.”
Mk 11:15-18

11:15 “uđe u hram” Misli se na hramsko dvorište za mnogobošce gde su stajale trgovačke tezge (porodica Prvosveštenika bila je monopolista ove prodaje). U Jn 2:13 imamo opis prvog čišćenja u kome nam Isus pokazuje lice koje je daleko drugačije od naših uobičajenih „oreolskih“ predstava.

Ovim postupkom Isus je ogorčio sadukeje, dok se odobravanjem mesijanskog klicanja hodočasnika smrtno zamerio farisejima (st. 18).

- **“i poče da isteruje”** Aluzija na Zah 14:21 – „I toga dana neće više biti Hananaca u domu Gospoda nad vojskama“ (NSP).
- **“sve koji su tu prodavali i kupovali”** Sva roba i sve tezge su bile vlasništvo porodice Prvosveštenika koji je, osim sveštenećkih prava dobio koncesiju od Rima (vladali su od 30. do 34. god. nove ere, do Hristovog raspeća).
- **“menjačima novca”** Hramska taksa je iznosila polovinu šekela (Izl 30:13). U Isusovo vreme jedini šekel u opticaju je bio tirski. Hodočasnici su menjali svoj novac i zato plaćali 1/24!

- **“i stolice prodavaca golubova”** Golub je najmanja žrtvena životinja, jedina koju su sebi mogli da dozvole siromasi, gubavci i žene. Ko ne bi sebi obezbedio žrtvu na vreme, ovde bi je kupovao po tri puta većoj ceni! Pa i ogroman broj onih koji bi sa sobom povelu neku od propisanih životinja, dovođeni su pred svršen čin. Naime, sveštenici bi im namerno nalazili neku „manu“, pa su hodočasnici jednostavno morali da plate koliko god da je koštalo.

11:16 “Nikome nije dopuštao da pronese nešto kroz hram” Fraza koju srećemo jedino kod Marka. Ovo dvorište je bilo prečica između grada i Maslinske gore za sve namernike. To je bio još jedan dokaz koliko je hram izgubio prvobitnih smisao – da bude stecište svih bogotragaoca.

11:17 “Moj dom prozvaće se domom molitve za sve narode” Citat Isa 56:7 koji pokazuje sveobuhvatnost Božije ljubavi. Zanimljivo je da Matej – koji piše hrišćanima Jevrejima – izostavlja ove reči.

- **„razbojničku pećinu“** Isus citira čuvene reči proroka Jeremije, deo njegove poruke ondašnjim religioznim dodvoricama, ljudima prepunim sujeverja i ispraznih rituala (Jer 7:11). Mesto na kome bi svi narodi trebalo da dođu i mole se u dostojanstvenoj tišini, postalo je vašarište religioznog profita i pijaca sramote.

11:18 “vodeći sveštenici i znalci Svetog pisma” Bogataške porodice su vladale institucijom prvosveštenstva. Ova duhovna služba odavno nije imala ništa sa prvobitnom zamisli koja potiče od Arona. Mesto prvog čoveka jevrejske vere kupovalo se za novac. Rimljani su u ovu fotelju postavljali sebi najodanijeg čoveka.

- **„znalci Svetog pisma“** Pokret koji je otpočeo u Jezdrino vreme. U Isusovo vreme većinu ovog reda činili su fariseji, zvanični tumači zakona običnom narodu. Posebno su tumačili usmeno predanje – Talmud. U ovom smislu veoma liče na današnje rabine. Vidi posebnu temu u 2:6.
- **“gledali su kako da ubiju Isusa”** Imperfek ukazuje na već otpočetu radnju ili na radnju koja se ponavljala u prošlosti. Svi glagoli u st. 18 su u imperfektu, što daje posebnu dinamiku ključnim događajima poslednje sedmice Isusovog života. Započeto je ono što se više ne zaustavlja. Isus zna da će mesijanski ulazak u grad i čišćenje hrama zapečatiti njegovu sudbinu.

“Uveče su Isus i njegovi učenici izašli iz grada”

Mk 11:19

11:19 Ova misao se prirodno nadovezuje na prethodni odeljak, st. 15-18. I ovo je detalj iz Petrovog sećanja. Mala fraza koju različiti grčki manuskripti navode u množini i/ili u jednini.

“Kad su sledećeg jutra prolazili pored one smokve, opazili su da se ona iz korena sasušila. Petar se tada prisetio i rekao: “Vidi, učitelju, osušila se ona smokva koju si prokleo.”

Isus im odgovori: “Pouzđajte se u Boga! Zaista vam kažem, ko god kaže ovoj gori: ‘Digni se i baci se u more!’ i ne posumnja u sebi, nego veruje da će se to što je rekao zaista dogoditi – tako će i biti. Zbog toga vam kažem: Sve što u molitvi zatražite, verujte da ste primili, i dobićete. A kad stojite i molite se, praštajte ako šta imate protiv koga, da bi i Otac vaš koji je na nebesima oprostio vama vaše prestupe. Ako vi ne opraštate drugima, ni Otac vaš nebeski neće oprostiti vama vaše prestupe.”

Mk 11:20-26

11:20 “prolazili pored one smokve” Grupa se sada vraća istim putem, od Vitanije u Jerusolim.

- **“iz korena sasušila”** Znak potpunog odbacivanja Izraela (Mk 12:1-12) ili njegovog vođstva.

11:21 “Petar se tada prisetio i rekao” Petar se živo seća ovog događaja!

11:22 “Isus im odgovori” Petar još jednom naglas govori ono što svi učenici misle.

- **„Pouzđajte se u Boga“** Present imperativ. Vera u Boga je stalna tema ovog evanđelja. Vera/ pouzdanje/ verovanje (*pistis* – imenica; *pisteuō* – glagol) u JHVH i njegovog Mesiju je jednina nada za grešno čovečanstvo. Sistem sveta i sva sila njegovih struktura nemaju ništa što bi nas privuklo i zaokupilo. Bog je sa nama i brine se za nas. Pouzđajmo se jedino u njega!
Simboličko delo osude i odbacivanja uzdrmlalo je sve što su učenici verovali. Ne možemo ni da zamislimo koliko je Isusovo učenje bilo radikalno za ove jednostavne ljude judaizma I veka! Isus je nedvosmisleno, sa silom i autoritetom odbacio hram u tadašnjem obliku i sistemu funkcionisanja, odbacio je i fariseje i sadukeje (i konzervativce i liberalce).
Neki grčki manuskripti dodaju uslovni član „*ei*“ – „ako“, poput MMS A i D. To nam u čitanju daje uslovnu rečenicu. Moguće je da je cela fraza jevrejski idiom nekog citata. S druge strane, „ako“ nemaju MSS, B, C, L, W, pa se pretpostavlja da je reč o prepisivačkom dodatku radi usklađivanja sa Lk 17:6 ili čak Mt 21:21 (koji ima „*ean*“ umesto Lukinog „*ei*“).

11:23 “Zaista” Doslovno „amin“. Vidi posebnu temu u 3:28.

- **“ovoj gori”** Misli se na (1) Maslinsku goru (Zah 14:4) ili (2) je u pitanju slika poput one iz Zah 4:7. Rabini su se služili ovim izrazom kada su govorili o uklanjanju prepreka.
Ovakvim slikama „izravnavanja neravnina“ se u SZ često opisivao JHVH dolazak (Mih 1:3-4; Av 3:6). Bog će biti dostupan svim stanovnicima zemlje jer više neće biti prepreka na putu prema njemu (Zah 14:4). Planine će se izravnati, dolovi popuniti, reke i mora isušiti kako bi se narodi slili u Jerusolim. Ove metafore su prenesene i u NZ, ali ne prema Jerusolimu već prema Isusu koji je svima potreban. Tako u NZ Jerusolim u Obećanoj zemlji postaje „Novi Jerusolim“ – nebeski grad koji nam dolazi sa neba. NZ je poopštio SZ proroštva vezana za Obećanu zemlju i sveti grad u geografskom smislu.
- **“u more”** Možda je Isus pokazao na Mrtvo more koje se naziralo sa obronaka Maslinske gore?
- **“i ne posumnja u sebi”** Vera je ključ delotvorne molitve (Jak 1:6-8).
- **„srce“** Vidi posebnu temu u 2:6.

11:23-24 “tako će i biti” Ovu izjavu moramo staviti u ravnotežu sa drugim biblijskim izjavama o molitvi. Upravo ove reči su tipičan primer koliko moramo da pazimo da ne vitlamo stihovima Božije Reči i ne podcikujemo – „Ovako kaže Biblija!“ Biblija govori mnogo više o molitvi. Najgore što može da nam se desi - barem većini nas - jeste da nam Bog odgovori na molitve! Zašto? Zato što molimo za pogrešne stvari. Molim vas da pažljivo pročitate posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Delotvorna molitva

A. Ukorenjena je u ličnom odnosu sa Trojedinim Bogom

1. po Očevoj je volji
  - a) Mt 6:10
  - b) 1 Jn 3:22
  - c) 1 Jn 5:14-15
2. izvire iz našeg prebivanja u Hristu
  - a) Jn 15:7
3. izrečena je u Isusovo ime
  - a) Jn 14:13, 14
  - b) Jn 15:16
  - c) Jn 16:23-24
4. molitva u Duhu
  - a) Ef 6:18
  - b) Juda 20

B. Zavisi od naših motiva

1. ne tražimo
  - a) Mt 21:22
  - b) Jak 1:6-7
2. loše tražimo
  - a) Jak 4:3
3. tražimo sebično
  - a) Jak 4:2-3

C. Zavisi od našeg izbora

1. od upornosti
  - a) Lk 18:1-8
  - b) Kol 4:2
  - c) Jak 5:16
2. ometa je bračna nesloga
  - a) 1 Pet 3:7
3. ometa je greh
  - a) Ps 66:18
  - b) Isa 59:1-2
  - c) Isa 64:7

Bog odgovara na svaku našu molitvu, ali ih ne uslišava sve. Jer, molitva je uvek ulica dvosmernog saobraćaja. Najgore bi bilo po nas kada bi nam Bog dao sve što tražimo: vidi posebnu temu: "Zastupnička molitva", u Kol 4:3.

11:24 "i dobićete" Gčki prepisi se i ovde razlikuju u vremenu glagola „*lambano*“ – „dobiti“, „primiti“. Aorist – koji je jevr. idiom za ispunjena očekivanja – srećemo u MSS, B, C, L, W. Izgleda da su prepisivači kasnije stavljali futur kako bi uskladili ovo mesto sa Mt 21:22 (MS D, Vulgata) ili prezent (MS A, Jermenski prevod).

11:25 "Sve što u molitvi zatražite" Uobičajeni molitveni položaj za Jevreje je stajanje, otvorene oči i pogled ka nebu, podignute ruke sa otvorenim dlanovima prema gore. Na molitvu se gledalo kao na razgovor sa Bogom.

- **"praštajte ako šta imate protiv koga"** Naše praštanje drugima je dokaz da nam je oprošteno a ne uslov da bi nam se oprostilo (Mt 5:7; 6:14-15; 7:1-2; 18:21-35; Lk 6:36-37; Ef 4:32; Kol 3:13; Jak 2:13; 5:9). Oni koji ne praštaju bližnjima ne mogu da stanu pred Boga!

- „**ako**“ Svi smo mi skloni da zadržavamo u sebi ozlojeđenost prema drugima. Pravo bogopoznanje menja taj stav. Kako možemo bilo koga da ne trpimo, da mrzimo kao bogoliko biće a nama je Gospod toliko oprostio!?
- **“Otac vaš koji je na nebesima”** Isus je govorio armajeski dijalekt. To znači da gde god u grčkom tekstu stoji „*Pater*“, on je rekao „*Aba*“ (14:36). „*Aba*“ znači „tata“, što ukazuje na Isusovu bliskost sa Ocem. Takođe, on nas poziva da na Boga gledamo na isti način, da budemo bliski sa njim. „*Otac*“ je u SZ bio jedino JHVH, ali Isus često i rado koristi ovu sliku, ovaj pojam. Božije očinstvo u Hristu je srž NZ odnosa!

11:26 Ovog stiha nema u velikoslovnim prepisima A; B, L, W. Ima ga u varijantama MSS A, D, K, X, Pešiti i Diatesaronu (četiri evanđelja spojena u jedno). Kao da je neki od prepisivača dodao frazu iz Mk 6:15.

„Ponovo su došli u Jerusolim. Dok je hodao hramom, priđoše mu vodeći sveštenici, učitelji zakona i starešine, pa ga upitaše: “Čijom vlašću činiš ova dela? Ko ti je dao vlast da činiš ovakve stvari?”

Isus im odgovori: “Postaviću i ja vama jedno pitanje i ako mi odgovorite, odgovoriću i ja vama odakle mi vlast da činim ova dela. Odgovorite mi: Od koga je Jovan dobio nalog da krštava? Od Boga ili od ljudi?”

A oni stadoše da umuju među sobom: “Ako kažemo da je s neba, reći će: ‘Zašto mu onda niste verovali?’ A šta ako kažemo da je od ljudi?” Ipak, bojali su se naroda, jer su svi bili ubeđeni da je Jovan zaista bio prorok.

Odgovorili su Isusu: “Ne znamo.”

Isus im odgovori: “Ni ja vama neću reći čijom vlašću činim ova dela.”

Mk 11:27-33

11:27 „Ponovo su došli u Jerusolim“ Isus i učenici se vraćaju nakon noći provedene u Vitiniji, najverovatnije u domu Lazara i njegovih sestara, Marte i Marije.

- **“dok je hodao hramom”** Možemo samo da zamislimo kako su trgovci gledali Isusa!? Gospod se nije sakrivao u želji da izbegne sukobe. Svaki njegov korak je bio snažan uticaj na Jerusolim.
- **“vodeći sveštenici, učitelji zakona i starešine”** Sve ove partije činile su Sinedrion – najviše upravno telo nacije, sačinjeno od sedamdeset članova. Ovakav način vođenja zemlje uveo je reformator Jezdra, nakon velikog okupljanja naroda. Tu su bili i Prvosveštenik sa porodicom, svi Pismoznaci, bogate i uticajne starešine iz oblasti prestonice. Vidi posebnu temu u 12:13.

11:28 “Čijom vlašću činiš ova dela?” Suštinsko pitanje o Isusu! Odakle mu moć koju je posedovao? Odakle mu autoritet da govori i deluje na takav način? Zbunjeni su jer nije ispunio očekivanja koja su imali od Mesije poslanog od JHVH.

11:29 Isus je često pitanjima odgovarao na pitanja koja su mu neiskreno postavljana, sa željom da se kompromituje i uhvati u neku zamku (2:6-9,19,25-26; 3:23-24; 10:3, 37-39; 12:14-16). Da su ga pitali u dobroj nameri, dobili bi odgovor u istom duhu (st. 33).

11:30 “ Od koga je Jovan dobio nalog da krštava? Od Boga ili od ljudi?” Pitanjem o Krstitelju pogodio ih je najviše što je mogao. Svi ovi ljudi su odbacili ovog Božijeg proroka. I baš zato im ni ovom prilikom nije stalo do istine (st. 31-33) već do svog ugleda i moći koju su imali u društvu (st. 32).

11:33 Isus im je zapravo odgovorio parabolom koja sledi u 12:1-12, slikom koja je jedna od najtežih NZ osuda Izraela i njegovih vođa.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Šta nam ovo poglavlje otkriva o Isusu?
2. Zašto je Isus prihvatio titulu „Sin Davidov“?
3. U kom odnosu stoje vera i izlečenje?
4. Zašto je važan Isusov trijumfalni ulazak u Jerusolim?
5. Šta je smisao slavljeničkog klicanja naroda?
6. Zašto je Isus prokleo smokvu?
7. Zašto je Isus razjurio trgovce u hramu? Da li mu je to bio prvi put?
8. Zašto ga hramski čuvari nisu zaustavili u ovome?
9. Možemo li da molimo Boga za bila šta? U kom su odnosu naša vera i Božije uslišenje?
10. Zašto je pitanje u st. 28 važno?

Marko 12

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Priče o vinogradu I talentima	Priča o zlim vinogradarima	Priča o vinogradu	Priče o vinogradu I talentima	Priča o zlim vinogradarima
12:1-11	12:1-12	12:1-11	12:1-8 12:9-11	12:1-11
12:12		12:12	12:12	12:12
Plaćanje poreza cezaru	Fariseji o plaćanju poreza cezaru	Plaćanje poreza cezaru	Pitanja o plaćanju poreza	Carski porez
12:13-17	12:13-17	12:13-17	12:13-14 12:15 12:16a 12:16b 12:17a 12:17b	12:13-17
O vaskrsenju	Sadukejska pitanja o vaskrsenju	O vaskrsenju	O podizanju mrtvih	Vaskrsenje iz mrtvih
12:18-27	12:18-27	12:18-23 12:24-27	12:18-23 12:24-27	12:18-23 12:24-27
Najveća zapovest	Pismoznanci: Najveća zapovest?	Najveća zapovest	Najveća zapovest	Zapovest veća od svih
12:28-34	12:28-34	12:28-34	12:28 12:29-31 12:32-33 12:34	12:28-34
O Davidovom sinu	David potomka zove Gospodom	Davidov sin	Pitanje o Mesiji	Isus je I sin I Gospod Davidov
12:35-37	12:35-37	12:35-37	12:35-37a	12:35-37
Raskrinkavanje pismoznanaca	Čuvajte se pismoznanaca	O ponosu I poniznosti	Isus upozorava na učitelje Zakona 12:37b-40	Isus osuđuje pismoznance
12:38-40	12:38-40	12:38-40		12:38-40
Udovičin dar	Udovica daje dva novčića	Udovičin dar	Udovičin dar	Udovičina milostinja
12:41-44	12:41-44	12:41-44	12:41-44	12:41-44

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Priča o zlim vinogradarima Mk 12:1-12
Plaćanje poreza Mk 12:13-17
O uskrsenju mrtvih Mk 12:18-27
Najveća zapovest Mk 12:27-34
Mesija, Davidov sin i Gospod Mk 12:35-37
Upozorenje protiv znalaca Svetog pisma 12:38-40
Udovičin prilog 12:41-44

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Sinoptičke paralele

- A. Pitanje predstavnika Sinedriona (11:27-12:12) i Isusov odgovor parabolom (12:1-12) odgovara Mt 21:33-46; Lk 20:1-19.
- B. Fariseji i Irodovci pitaju o davanju poreza cezaru (12:13-17), što odgovara Mt 22:15-22; Lk 20:20-26.
- C. Sadukeji pitaju o vaskrsenju (12:18-27), što odgovara Mt 22:34-40.
- D. Pitanje Pismoznance o najvećoj zapovesti (12:28-34) odgovara Mt 22:34-40.
- E. Isus pita vođe o odnosu Mesije i Davida (12:35-37), što odgovara Mt 22:41-46; Lk 20:41-44.
- F. Isus osuđuje Pismoznance (12:38-40), što odgovara Mt 23:1-39; Lk 20:45-47.
- G. Milostinja udovice (Mk 12:41-44) odgovara Lk 21:1-4.

Tumačenje reči i izraza

“Isus poče da im govori u pričama: “Neki čovek je zasadio vinograd. Ogradio ga je, iskopao muljaru, izgradio kulu, pa ga dao u zakup vinogradarima. Zatim je oputovao. U vreme berbe je poslao jednog slugu vinogradarima da uzme od njih deo vinogradskog roda. No, vinogradari uhvate slugu, pretuku ga i praznih ruku ga vrate. Vlasnik pošalje vinogradarima drugog slugu, ali oni ovome razbiju glavu i narugaju mu se. Vlasnik posla i trećeg slugu, ali ovoga ubiše. Tako bi i sa mnogim drugima: jedne pretukoše, a druge pobiše.

Vlasnik je imao još i voljenog sina. Na kraju je poslao i njega govoreći: ‘Mog sina će poštovati.’

Ali, kada su ga vinogradari ugledali, rekoše jedan drugome: ‘Ovo je naslednik. Hajde da ga ubijemo, pa će nasledstvo biti naše!’ Vinogradari ga uhvate i ubiju, i mrtvog ga izbace izvan vinograda.

Šta će preduzeti vlasnik vinograda? Doći će i pogubiti te vinogradare, a vinograd će dati drugima. Zar ne čitate u Pismu:

**‘Kamen koji graditelji odbaciše,
postade ugaoni kamen.**

**Od Gospoda dođe ovo
i čudesno je u našim očima.’”**

Oni su onda gledali da ga uhvate, jer su znali da je Isus ispričao priču zbog njih, ali su se bojali naroda. Stoga su ga ostavili i otišli.”

Mk 12: 1-12

12:1 “Isus poče da im govori u pričama” Misli se na predstavnike Sinedriona (11:27), ali tu je i narod koji ih je okruživao i sve pažljivo posmatrao i slušao.

Čitavo poglavlje čini serija pitanja od strane verskih vođa:

1. pitanja Sinedriona (11:27-12:12)
2. pitanja fariseja i Irodovaca (12:13-17)
3. pitanja sadukeja (12:18-27)
4. pitanja Pismoznanača (12:28-34)
5. Isusova pitanja (11:29-33; 12:9,35-37)

- **„zasadio vinograd. Ogradio ga je, iskopao muljaru, izgradio kulu“** Citat iz LXX, Isa 5:1-2. Vinograd je simbol Izraela kao nacije (kao i smokva u 11:12-14,20-25). Isa 5 je narodna pesma o vinogradu primenjena na čitav narod. Matej takođe ima nekoliko parabola u ovom smislu (Mt 22:1-14). Nije do kraja jasno koga Bog odbacuje:

1. Samozvane vođe naroda koji ne potiču od Arona?
2. Samopravednost i osuđivački legalizam?
3. Neverstvo naroda u celini? Sa svim zavetnim prednostima (Rim 9:4-5) Izrael je bio odgovoran (Pnz 27-28).

Koliko je samo opis Božije ljubavi iz Isa 5, dosežne svima koji je zatraže, drugačiji od nasilne mržne vinogradara iz parabole.

12:2 „u vreme berbe” Vinogradu je potrebno oko pet godina da bi počeo da donosi rod na veliko, rod za prodaju. Vreme je da vlasnik počne da vraća svoj ulog.

12:2,4,5,6 “poslao” Bog je uporno pokušavao da razgovara sa svojim narodom. Slao im je mnogo slugu, a na kraju i svog Sina. To je nepobitni dokaz Božijeg dugotrpljenja i njegove želje da ustanovi trajan zavetni odnos.

12:2,4,5 “sluga” Predstavnik SZ proroka. Mt 21:34 pominje dvojicu sluga. Ovo je primer sinoptičkog pojednostavljenja, kada evanđelista sažima nekoliko događaja u jedan.

12:3 “pretuku ga” Jak izraz – „odratu od batina“ (13:9).

12:4 „razbiju glavu” SZ proroci su bili zlostavljani zbog poruka koje su prenosili narodu. I to od ruke zavetnog naroda!?

- **„narugaju mu se”** Glagolski oblik imena Timotej – „poštovan“, „vredan“ u negativu (Jak 2:6).

12:5 Zašto je Bog uporno slao slugu? Zato što mu je stalo da živimo život sa prvobitnom svrhom – život zajedništva sa njim. Gospod želi ljude sebi nalik – ali ljudi to ne žele. Ali, i kada ga odbijemo, on uporno pokušava da dopre do nas i privuče nas k sebi. To je božanska ljubav za voljena, bogolika stvorenja, ljubav koja nikada neće odustati od nas.

12:6 „Vlasnik je imao još i voljenog sina” Jasna aluzija na Isusa. Ovu frazu srećemo već na krštenju, kada Otac uzdiže Sina (Mt 1:11;3:17), i na gori preobraženja (9:7; Mt 17:5). Isto imamo i u Jn 3:16; Jev 1:1-2. Ove reči su spoj kraljevskog Psalma (2:7) i odeljaka o Sluzi koji strada (Isa 42:1).

12:7 „pa će nasledstvo biti naše” Jevreji su imali zakon koji je regulisao vlasničko pravo nad „dobrom bez vlasnika“. Ovo je princip razmišljanja i delovanja grešne ljudske prirode koja želi više i više bez obzira na cenu. Svaki čovek u konačnosti želi da bude svoj bog (Post 3).

12:8 „i mrtvog ga izbace izvan vinograda” Postupak sa mrtvim telom samo pojačava mržnju vinogradara prema vlasniku. Naime, za Jevreje je dostojanstvena sahrana veoma važna. Paralelni tekstovi kažu da su sina prvo izbacili izvan vinograda pa tek onda ubili (Mt 21:39; Lk 19:15). Ovo je nastojanje da se uskladi tok događaja, jer je Isus postradao izvan zidina Jerusalima.

12:9 Bog će ovako da postupa sa ubicama njegovog Sina. Zanimljivo je da u ovom evanđelju Isus upućuje pitanje okupljenom narodu, kao što je prorok Isaija učinio (Isa 5:3-4). Odgovarajući na postavljeno pitanje, slušaoci sami izriču svoju presudu (Mt 21:41). Pred Bogom smo svi odgovorni za dar života koji nam je poverio. Najzad, svi žanjemo ono što smo sejali (4:21-25; Mt 13:12; 25:14-30; Gal 6:7).

- **„a vinograd će dati drugima“** „Drugi“ je crkva koju će činiti svi koji veruju, u od Jevreja i od drugih naroda (Ef 2:11-3:13).

12:10 „Zar ne čitate u Pismu“ Isus citira stih kojim su verski profesionalci svake godine dobrodošlicom dočekivali hodočasnike (Ps 118:22-23). Ovo pitanje je stalna tema NZ (Mt 21:42; Lk 20:17; D1 4:11; Rim 9:32-33; 1 Pet 2:7) i objašnjava zašto je Izrael odbacio Mesiju (Rim 9-11). Kakav šamar za sve samoproklamovane Pismoznance!

- **„kamen“** Citat Ps 118:22-23 iz LXX prevoda. U spisima rabina ovaj „kamen“ se odnosi na Avraama, Davida ili na Mesiju (Dan 2:34-35). Psalam se koristio i kao deo Halel Psalma – dobrodošlice izražene hodočasniciima koji su o Pashi dolazili u Jerusolim.

Posebna tema: Ugaoni kamen

I. Stari zavet

- A. Slika kamena, stene kao nečega jakog, izdržljivog opisivala je samog Jahvu (Ps 18:1)
- B. Vremenom se ta slika razvila u mesijansku ideju (Post 49:24; Ps 118:22; Isa 28:16).
- C. Mesija će doneti Božiji sud (Isa 8:14; Dan 2:34-35,44-45).
- D. Vremenom slika dobila i građevinsku metaforu:
  1. Kamen temeljac koji se prvi stavlja, kao mera i sigurnost čitavom temelju, uglavnom kao ugaoni kamen.
  2. Poslednji kamen u građevini, onaj koji drži ceo zid (Zah 4:7; Ef 2:20-21)
  3. “Ključni” kamen, onaj koji stoji u centru dovratka i drži sve.

II. Novi zavet

- A. Isus je citirao Ps 118 nekoliko puta i primenio ga na sebi samom (Mt 21:41-46; Mk 12:10-11; Lk 20:17).
- B. Pavle citira takođe Ps 118 kao sliku Božijeg odbacivanja nevernog, buntovnog Izraela (Rim 9:33).
- C. Za Pavla je Hrist ugaoni kamen, prema Ef 2:20-22
- D. I apostol Petar u 1Pet 2:1-10 govori na isti način o Gospodu. On je ugaoni kamen a vernici su živo kamenje koje se zida (slika vernika kao hrama, 1Kor 6:19). Isus je taj novi hram (Mk 14:58; Mt 12:6; Jn 2:19-20).

Odbacivši Isusa kao Mesiju Jevreji su odbacili svu svoju nadu.

III. Teološke izjave

- A. Jahve je pozvao Davida/Solomuna da mu sazidaju hram. Rekao im je da će biti blagosloveni ako budu čuvali Savez sa njim. Ali, ako mu budu nesposlušni, hram će se pretvoriti u ruinu (1Kr 9:1-9).
- B. Rabinski se Judaizam usredsredio na rituale, te tako zapostavio ličnu veru (iako su većina njih bili iskreno pobožni ljudi). Ali, Bog i tada i sada traži samo našu, predanu i svakodnevnu veru – zajedništvo sa čovekom, svojom slikom (Post 1:26-27). Zato u Lk 20:17-18 čitamo zastrašujuće reči osude.
- C. Isus je u metafori hrama oslikao svoje telo. To naglašava i proširuje koncept lične vere u

Mesiju, kao posrednika Boga i čoveka.

- D. Spasenje obnavlja Božiju sliku u nama. Zato je zajedništvo sa Bogom moguće. Cilj hrišćanstva je naša hristolikost sada i ovdje. Mi smo to "živo kamenje".
- E. Isus je temelj naše vere – Alfa i Omega. Nekima je kamen spoticanja a nekima stena zaštite. Ne sakriti se u njemu znači propasti. Sredine nema!

- „**graditelji**“ U rabinskim spisima zakonici i njima slični Pismoznanci se nazivaju „graditeljima“. Mt 21:43-44 ima i dodatnu Isusovu opasku. Tek, ovi graditelji propuštaju ono najvažnije – Isus je obećani Mesija.
- „**ugaoni kamen**“ Ova slika Mesije dolazi iz SZ u nekoliko vidova:
  1. JHVH snaga i stabilnost (Ps 18:1-2)
  2. Danilova vizija u Dan 2:34-35,48
  3. Kamen za izgradnju:
    - a) kamen od koga sve kreće (temeljac)
    - b) kamen koji drži celu građevinu (ugaoni kamen)Izgradnja je metafora stvaranja živog hrama, Božijeg naroda (1 Kor 3:16-17; 2 Kor 6:16; Ef 2:19-22).

12:11 Odbacivanje Isusa kao Mesije i njegovo razapinjanje je unapred prorečeno (Isa 53:10; Lk 22:22; Dl 2:23; 3:18; 4:28; 1 Pet 1:20).

Oni su onda gledali da ga uhvate, jer su znali da je Isus ispričao priču zbog njih, ali su se bojali naroda. Stoga su ga ostavili i otišli.”

Mk 12:12

12:12 „Oni su onda gledali da ga uhvate” Verske vođe su shvatile da Isus govori o njima i reaguju na način koji je već predviđen. Želeli su odmah da završe sa ovim čovekom.

- „**ali su se bojali naroda**” Vođe koje na sve strane brinu o utiscima, mišljenjima (11:18,32; Mt 21:26,46; Lk 19:48), rađe nego da svoje postupke provere u svetlu Božije Reči.
- „**jer su znali da je Isus ispričao priču zbog njih**” „Oni“ mogu da budu (1) vođe uplašene zbog Isusove popularnosti kod naroda (Mt 21:45); (2) narod koji je shvatio da se priča odnosi na vođe.

“Kasnije su ovi isti poslali Isusu neke fariseje i neke Irodove pristalice da izmame od njega neku reč za koju bi ga optužili. Došli su i rekli mu: “Učitelju, mi znamo da ti govoriš samo istinu i da ne ugađaš ljudima, jer nikome ne držiš stranu, nego po istini poučavaš Božijem putu. Da li je dopušteno davati rimskom caru porez ili ne? Trebamo li da dajemo ili ne?”

Ali Isus je prozreo njihovu dvoličnost, pa im je rekao: “Zašto me iskušavate? Donesite mi jedan novčić da ga pogledam.” Oni donesoše. Isus ih upita: “Čiji je ovo lik i natpis?”

“Carev”, odgovoriše oni.

Isus im reče: “Onda dajte caru carevo, a Bogu Božije.”

I divili su mu se.”

Mk 12:13-17

12:13 „ovi isti poslali” Delegacija Sinedriona, najvišeg verskog autoriteta Izraela (11:27).

Posebna tema: Sinedrion

I. Izvori podataka:

- A. Novi zavet
- B. „Starine“, Josif Flavije
- C. Mišna, deo Talmuda (traktat o Sinedriona)

Nažalost, NZ i Flavije se ne podudaraju sa rabinskim spisima koji tvrde da su postojala dva Sinedriona, dva velika veća u Jerusalimu. Jedan je bio sveštenečki (sadukeji), kontrolisao ga je Prvosveštenik deleći pravdu po svim građanskim pitanjima. Drugi su činili fariseji i Pismoznanci, baveći se više verskim i običajnim pitanjima. Tek, ovi rabinski izvori datiraju oko 200. god nove ere i odraz su kulturnih zbivanja nakon pada Jerusalima (razaranja 70. god. od strane rimskog generala Tita). Jevreji su obnovili svoj religiozni život u gradu Jamniji da bi se 118. god. preselili u Galileju.

II. Terminologija:

U tačnom određivanju ovog upravnog tela teškoće čine i različita imena koja srećemo:

- A. *Gerusia* – „senat“, „koncil“. Najstariji pojam s kraja persijskog perioda („Starine“ 12.3.3; 2. Makavejcima 11:27). Srećemo ga u Lk 5:21 zajedno sa „Sinedrion“. Moguće da je Luka želeo da objasni ovaj pojam hrišćanima grčke pozadine (1 Makavejcima 12:35).
- B. *Sinedrion*. Složenica: predlog „*sin*“ (sa) i imenica „*hedra*“ (stolica). Zanimljivo je to što je ovo grčka reč a koristi se na aramejskom. Krajem Makvejskog perioda ovako se naziva Visoki sud u Jerusalimu (Mt 26:59; Mk 15:1; Lk 22:66; Jn 11:47; DI 5:27). Problem nastaje kada znamo da se isti naziv koristi za lokalna sudska tela izvan jevrejske prestonice (Mt 5:22; 10:17).
- C. *Presbiterion* – „savet starešina“ (Lk 22:66). SZ izraz za plemenske vođe, ali i za Visoki sud u Jerusalimu (DI 22:5).
- D. *Boul* – „koncil“, pojam kojim se služi istoričar Josif Flavije u „Starinama“ (2.16.2; 5.4.2) za nekoliko sudijskih tela: (1) senat u Rimu; (2) lokalni rimski sudovi; (3) visoki jevrejski sud u Jerusalimu; (4) lokalni jevrejski sudovi. Josif iz Arimateje je opisan kao član Sinedriona u nekom navedenom smislu (*bouleues* – „savetnik“, Mk 15:43; Lk 23:50).

III. Istorijski razvoj:

Reformator Jezdra je okupio rasejani narod (Targum, Pisma nad pesmama 6:1) i osnovao vodeće telo koje najviše liči na Sinedrion Isusovih dana.

- A. Mišna (deo Talmuda) beleži da su postojala dva glavna sudska veća u Jerusalimu (Sanh. 7:1).
  - 1. Jedno veće je bilo sačinjeno od sedamdeset, ili sedamdeset i jednog člana (Sand. 1:6 tvrdi da je još Mojsije osnovao prvi Sinedrion u Br 11:16-25).
  - 2. Drugo veće je imalo dvadeset i tri člana (verovatno veće lokalne sinagoge).
  - 3. Neki rabini smatraju da je Sinedrion u Jerusalimu imao tri Sinediona od po dvadeset i tri člana koja su – zajedno sa dvojicom vođa – činili tzv. Veliki Sinedrion od sedamdeset i jednog člana (*Nasi & Av Bet Din*).
    - a) prvi Sinedrion je bio sveštenečki (sadukeji)
    - b) drugi Sinedrion je bio zakonodavni (fariseji)
    - c) treći Sinedrion je bio aristokratski (starešine)
- B. U periodu nakon progona Zorovavelj je predvodio Davidovu lozu a Aronovu Jošua. Ipak, izvršna vlast je nakon Zorovaveljeve smrti prešla isključivo u ruke sveštenstva (1 Makavejcima 12:6) i lokalnih starešina (Nem 2:16; 5:7).
- C. Ulogu sveštenstva u sudskim pitanjima dokumentuje Diodorus (40:3:4-5) tokom jelinističkog perioda.
- D. Uloga sveštenika u upravljanju nacijom je obnovljena tokom perioda Seleukida. Flavije o tome citira Antioha „Velikog“ III. (223-187. god. pre n.e.) u delu „Starine“ 12.138-142.
- E. Moć i uticaj sveštenstva su trajali i za vreme Makaveja (Falvije, „Starine“ 13.10.5-6; 13.15.5).

- F. Tokom rimske vladavine nad pokrajinom Sirija ustanovljeno je pet regionalnih Sinedriona (Flavije, „Starine“ 14.5.4 i „Judejski rat“ 1.8.5), koje je Rim 47. god. kasnije ukinuo.
- G. Sinedrion je bio u političkom sukobu sa kraljem Irodom („Starine“ 14.9.3-5) koji je u znak osvete pobio većinu članova ovog tela. „Starine“ 14.9.4; 15.1.2).
- H. Pod okupacijom Rima (6.-66. god.) Flavije piše („Starine“ 20.200,251) da je Sinedrion dobio određenu moć i okvir delovanja (Mk 14:55). NZ beleži tri suda pred ovim telom, pod vođstvom Prvosveštenika i njegove porodice:
  - a) suđenje Isusu (Mk 14:53-15:1; Jn 18:12-23,28-32)
  - b) suđenje Petru i Jovanu (Dl 4:3-6)
  - c) suđenje Pavlu (Dl 22:25-30)
- I. Kada su 66. god. Jevreji podigli bunu, Rimljani su planski uništili jevrejsko društvo, a posebno njihovu prestonicu 70. god. Sinedrion nije postojao sve dok fariseji nisu u gradu Jamnji obnovili Visoki sud (Bet Din). Ipak, nisu želeli da se ovo telo bavi civilnim i političkim životom, već samo pitanjima vere.

IV. Članstvo:

- A. Ovaj sud se prvi put u Pismu spominje u 2 Dnv 19:8-11. Činili su ga: 1) Leviti; 2) sveštenici; 3) glave porodica (starešine, 1. Makavejcima 14:20; 2. Makavejcima 4:44).
- B. Tokom perioda Makaveja Sinedrionom su dominirali: 1) sadukejske sveštenečke porodice; 2) lokalne aristokrate (1. Makavejcima 7:33; 11:23; 14:28). Kasnije, pridodani su i Pismoznanci (čuvari Mojsijeve vere, najčešće fariseji) na urgiranje Salome, žene Aleksandra Janausa (76.-67 god.). Istoričar Josif piše da se Saloma izborila da Pismoznanci postanu najbrojniji u Sinedrionu („Judejski ratovi“ 1.5.2).
- C. U Isusovo vreme sud su činili:
  1. Porodice Prvosveštenika
  2. Lokalni bogataši
  3. Pismoznanci (11:27; Lk 19:47).

V. Izvori:

- A. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, IVP, str. 728-732
- B. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 5, str. 268-273
- C. *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, tom 10, str. 203-204
- D. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 4, str. 214-218
- E. *Encyclopedia Judaica*, tom 14, str. 836-839

- **“fariseje”** Verska grupa predana usmenoj predaji (Talmudu), nastala u vremenu Makaveja. Vidi posebnu temu u 2:16.
- **“Irodove pristalice”** Politička stranka koja je podržavala vladavinu idumejske dinastije Irodovaca i rimski *status quo*. Zanimljivo je da su zbog svega ovoga fariseji i Irodovci bili neprijatelji. Ali, sada su toliko zabrinuti zbog Isusa da su se udružili! Vidi posebnu temu u 1:14.
- **“da izmame od njega neku reč za koju bi ga optužili”** Doslovno „da ga zgrabe“, što je izraz za hvatanje divljih životinja. Upotrebom je ovo postala metafora verbalnog navođenja sagovornika u grešku, izjavu nečeg nedozvoljenog (Lk 11:54). U čemu je bila zamka? Želeli su da ga svrstaju u ili u rodoljube ili u petokolonaše – Ili je Isus za okupatore ili za svoj narod!?

12:14 „Učitelju, mi znamo da ti govoriš samo istinu i da ne ugadaš ljudima, jer nikome ne držiš stranu, nego po istini poučavaš Božijem putu” Podlo laskanje iza koga se krije zamka. Govore dobro i tačno da bi postigli loše. Isus govori istinu jer govori ono što mu JHVH kazuje. Vrhunac

ironije!? Vođe naroda – i to verske – hvataju Božijeg Sina u zamku najvećim mogućim komplimentom koji su mogli da mu daju.

- **„i da ne ugadaš ljudima”** Idiom za doslovni izraz „ne gledaš u lice ljudima“ i u istorijskom kontekstu tiče se izraelskih sudija. Naime, kada su razmatrali neki slučaj, optuženi je stajao pred njima pognute glave kako se ne bi znalo ko je. Pravda je slepa!
- **„da li je dopušteno davati”** Pravno pitanje Mojsijevog zakonodavstva, ali i vrlo vruć politički krompir trenutne okupacije Rima. Sa ovom dilemom Pismoznanci su se svakodnevno mučili. Dva su odgovora moguća: jedan prema Mojsijevom zakonu a drugi prema logici sile okupatora. Ove vođe traže zakonski oslonac za sukobljavanje rimske vlasti i religiozne vlasti (Lk 20:20). Potvrđan odgovor izaziva ogorčenje zelota; negativan odgovor daje Rimljanima pravo na odmazdu.
- **„porez”** Transliteracija latinskog izraza „*census*“. Ovo je osnovni porez koji su Rimljani ubirali od svih pokorenih nacija. Od 6. do 20. god. nove ere svi muškarci od četrnaest do šezdeset i pet godina, i sve žene od dvanaest do šezdeset i pet godina, koji su živeli u provincijama imperije, morali su da plaćaju porez cezaru. Zbog ovoga je Josif napustio Nazaret i sa trudnom Marijom otišao za Vitlajem (Lk 2:1-6).

12:15 „Isus je prozreo njihovu dvoličnost...Zašto me iskušavate ” Hipokrizija (*hupokrisis*) je izvorno značila „gluma pod maskom“. Isus zna da se ovi ljudi pretvaraju, da se pokazuju onakvim kakvim nisu (Mt 23:28; Lk 12:1; 20:20; 1 Tim 4:2; 1 Pet 2:1). Dvolični ljudi manipulišu drugima u želji da ih zavaraju, da ih nateraju da prihvate ono čega nema. Ironija ovih vođa je u tome što su, sve ono što su rekli Isusu u st. 14, porekli svojim delima u st. 15! Izraz „*peirazô*“ – „testirati“, ima u sebi i nameru uništenja. O ovome vidi više u 1:13.

- **„novčić”** Srebrni „*denarius*“ je bilo jedino prihvaćeno platežno sredstvo plaćenja poreza. Jedan dinar je u ono vreme bila dnevica vojnika ili fizičkog radnika. Rimljani su time simbolički iskazivali svoju nadmoć i vlast. Vidi posebnu temu u 12:42.

12:16 „Čiji je ovo lik i natpis?” Od 14. 37 god. vladao je imperator Tiberije. Na jednoj strani dinara je pisalo „Tiberije cezar Avgust, sin božanskog Avgusta“. Na drugoj strani je bio njegov lik, na tronu, i reč „Prvosveštenik“.

12:17 „dajte caru carevo” Kao vernici smo pozvani da poštujemo sve civilne, sve državne autoritete koje je Bog postavio (Rim 13:1-7; Tit 3:1; 1 Pet 2:13-14). Grčki glagol „dati“ znači i „vratiti nekome ono što mu pripada“.

- **„Bogu Božije”** Bog jeste dao državi svoje božansko pravo da deluje, da sankcioniše, ali joj nije dao božanski status. Iskreni vernici su se uvek protivili kada vlasti proglase sebe i svoje odluke neprikosnovenim. Mnogi tumači u ovim rečima vide polazište savremene političke doktrine odvojenja crkve od države. Tačno je da u vrlo ograničenom smislu ovaj stih dotiče ovo pitanje, ali je još tačnije da njime ne možemo dati biblijsku potporu pomenutoj novovekovnoj političkoj teoriji. Odvojenje crkve od države je nešto što crpimo iz istorije a ne prevashodno iz Pisma.

“Tada su sadukeji, koji govore da nema uskrsenja, pristupili Isusu sa pitanjem: ‘Učitelju, Mojsije nam je napisao: ‘Ako neki čovek umre i iza sebe ostavi ženu, a nema dece, onda neka se njegov brat oženi udovicom i podigne potomstvo svome bratu.’ Bilo tako sedmoro braće. Prvi od njih se oženi, ali umre ne ostavivši za sobom potomstva. Onda drugi brat oženi udovicu, ali i on umre ne ostavivši potomstva za sobom. Isto je bilo i sa trećim bratom. Uglavnom, nijedan od ove sedmorice nije ostavio potomstvo za sobom. Na kraju umre i žena. Kad prilikom uskrsenja budu uskrsli, kome će pripasti žena, bu-

dući da su sva sedmorica bila njome oženjena?”

Isus im reče: “Niste li u zabludi, zbog toga što ne poznajete Sveto pismo ni Božiju silu? Jer, kad mrtvi budu uskrsli, neće se ni ženiti ni udavati, nego će biti kao anđeli na nebesima. A što se tiče mrtvih da uskrsavaju, niste li čitali u Mojsijevoj knjizi, gde se govori o gorućem žbunu? Tu je Bog rekao Mojsiju: ‘Ja sam Bog Avramov, Bog Isakov i Bog Jakovljevi.’ On nije Bog mrtvih, nego Bog živih. Vi se grdno varate.”

Mk 12:18-27

12:18 „Sadukeji” Aristokratska, svešteneička partija judaizma koja je kontrolisala Sinedrion i instituciju Prvosveštenika. Bili su bogati, politički moćni i uvek u žiži zbivanja. Po teologiji su bili konzervativni i prihvatili su samo Petoknjžje (Postanje – Ponovljeni zakoni) kao autoritet, bez ikakvog usmenog predanja.

Posebna tema: Sadukeji

I. Nastanak:

- A. Većina teologa smatra da ime ove verske grupe dolazi od Sadoka, jednog od visokih sveštenika u Davidovom vremenu (2 Sam 8:17; 15:24). Kasnije je Solomun u tu službu postavio Avijatara zbog pomoći koju mu je pružio u pokušaju Adonijine pobune (1 Car 2). Takođe, postavio je Sadoka na mesto Prvosveštenika (1 Car 2:35). Nakon ropstva u Vavilonu ova svešteneička linija je obnovljena u Jošui Josedekovom (Ag 1:1). Ova Levitska porodica je bila izabrana da služi u hramu a vremenom se oformila u tradiciju sa brojnim pristicama – „sadokistima“, „sadukejima“.
- B. Rabinsko predanje iz IX veka (*Abot* rabina Natana) kazuje da je Sadok bio učenik Antigonusa iz Soka (II. vek pre n.e.), ali da je pogrešno razumeo učenje svog učitelja o „nagradama nakon smrti“. Tako je razvio teologiju koja poriče život nakon života i vaskrsenje tela.
- C. Kasniji judaizam poistovećuje sadukeje sa boetusijancima. Boetije je takođe bio učenik Antigonusa iz Soka i razvio je učenje slično Sadokovom, teologiju koja poriče bilo kakav život nakon života.
- D. Ime sadukeja se ne pojavljuje do vremena Jovana Hirkana (135.-104. god. pre n.e.) koga citira istoričar Josif („Starine“ 13:10:5-6): „Postojale su tri misaone škole – fariseji, sadukeji i eseni.“
- E. Suprotna teorija o nastanku sadukeja dolazi iz doba vladavine Seleukida, kada je Antioh IV Epifan vršio snažnu jelinizaciju sveštenstva (175.-163. god. pre n.e). Makavejski ustanak je kasnije otpočeo novu svešteneičku liniju sa Simonom Makavejom (142.-135.) i njegovim naslednicima (1. Mak 14:41). Nova hasmonejska prvosvešteneička loza bila je verovatno i početak aristokratske partije sadukeja. U tom dobu su od hasida nastali i razvili se i fariseji („odvojeni“, 1 Mak 2:42; 7:5-23).
- F. Savremena teorija T.W. Mansona tvrdi da naziv sadukeji dolazi od grčkog pojma „*sundikoi*“ koji označava lokalne vlasti u sprezi sa Rimljanima. Možda su zbog ovog neki od sadukeja bili članovi Sinedriona ali ne i aristokratski svešteneici.

II. Uverenja sadukeja:

- A. Konzervativna svešteneička grupa nastala u vremenu Hasmoneja i Rimljana.
- B. Brinuli su se o hramskom ceremonijalu, protokolima, mnogih ritualima i liturgiji.

- C. Držali su se jedino Tore, Mojsijevog Petoknjižja (Post – Pnz) kao isključivog autoriteta dok su u isto vreme odbacivali Talmud i bilo koji oblik usmene predaje.
- D. Zbog ovakvog načelnog stava sadukeji su odbacivali mnoga farisejska uverenja:
1. Vaskrsenje tela (Mt 22:23; Mk 12:18; Lk 20:27; D1 4:1-2; 23:8).
  2. Besmrtnost duše („Starine“ 18.1.3-4; „Judejski rat“ 2.8.14).
  3. Detaljnu hijerarhiju anđela (D1 23:8).
  4. Zapovest „oko za oko“ su shvatali doslovno (*lex talionis*), podržavali su fizičko kažnjavanje i smrtnu kaznu (nisu prihvatili novčanu nadoknadu, poravnanje štete).
- E. Vodili su teološki rat na liniji predestinacija – čovekova slobodna volja. Uverenja tri grupe koje spominja Josif:
1. Eseni su verovali u neki oblik predodređenja.
  2. Sadukeji su naglašavali čovekovu slobodnu volju („Starine“ 13.5.9; „Judejski rat“ 2.8.14).
  3. Fariseji su pokušavali da održe ravnotežu između ova dva stava.
- F. Na neki način sukob sadukeja i fariseja odražava sukob sveštenika i prokora u SZ. Napetost je dolazila i iz činjenice da su sadukeji poticali iz gospodskog staleža („Starine“ 13.10.6; 18.1.4-5; 20.9.1) a fariseji iz najširih narodnih slojeva. Hram protiv lokalnih sinagoga!
- Još jedan izvor sukoba je to što su sadukeji odlučno odbijali uticaj zoroastarizma u farisejskoj teologiji. Primer: Detaljno razvijenu anđelologiju, dualizam JHVH i Sotone, učenje o zagrobnom životu u jakim fizičkim pojmovima. Na slične sukobe esena i fariseja sadukeji su reagovali još odlučnijim i konzervativnijim okretanjem Mojsiju, tvrdeći da je ta teologija jedino ispravna.

III. Izvori podataka:

- A. Istoričar Josif nam pruža najviše podataka o sadukejima. Ipak, trebalo bi imati na umu da je bio pristrasan prema farisejima i da je pisao u želji da Rimljanima prikaže jevrejski način života u što boljem svetlu.
- B. Rabinska literatura je takođe pristrasna. Posebno zbog sadukejskog odbijanja svakog oblika autoriteta starešina kroz usmeno predanje (Talmud). Nema sumnje da su fariseji u opisivanju sadukeja preterivali u negativizmu.
- C. Nema sačuvanih dela samih sadukeja. Svi podaci ove sveštenečke elitne grupe su nestali 70. god., razaranjem Jerusalima i hrama. Nastojali su da očuvaju mir u čitavom regionu, a jedini način da to u I. veku i ostvare je kroz saradnju sa Rimom (Jn 11:48-50).

12:19 „Mojsije nam je napisao” Misle na Pnz 25:5-10, pouku o leviratskom braku.

- **„Ako neki čovek umre”** Pojam „leviratski brak“ je latinskog porekla i znači „muževljev brat“. Nasledna prava su bila veoma važna za Izraelce kojima je Bog žrebom podelio Obećanu zemlju (Isu 12-19). Dakle: „Ako neki čovek umre i iza sebe ostavi ženu, a nema dece, onda neka se njegov brat oženi udovicom i podigne potomstvo svome bratu.“ Zašto? Da bi zemlja i sve pokojnikovo ostalo i dalje u krugu porodice, u rodu.

12:23 U samom pitanju sadukeja se oseća koliko preziru ideju fizičkog vaskrsenja tela.

12:24 Isusovo šokantno pitanje spušta nos sadukeja na činjenicu da ne razumeju ni Pismo na koga se pozivaju, ni Boga. Naravno, pitanje je teoretsko i podrazumeva potvrđan odgovor.

12:25 „nego će biti kao anđeli na nebesima” Kratka misao koja izaziva opsežne polemike! Anđeli u SZ su uglavnom muževni (osim Zah 5:9). Da li iz ove Isusove izjave možemo da iščitamo anđeosku polonost ili bezpolnost? U kojoj meri ovo utiče na naše shvatanje tekst Post 6:1-2? Možda iz ovog nastupa sadukeja iščitavamo previše teologije. Nebo je bitno drugačija realnost od svega ovozemaljskog. Ne znamo kakva je i kako funkcioniše ova interpersonalna, večna duhovna stvarnost. Sveto pismo nam ne pruža previše podataka o životu nakon smrti. Ali, sadukeji su ovu činjenicu iskoristili kao izgovor da poreknu bilo kakvu onozemaljsku stvarnost. Mi možemo da prihvatimo činjenicu da ne znamo mnogo toga o onome što nas čeka iza linije života, nakon smrti, ali možemo da prihvatimo stvarnost Božijih obećanja koja o svemu tome imamo u Hristu. Sveto pismo nam ipak daje sve ono što nam je kao vernicima potrebno da znamo!

Isus je jasan u jednom – U nebu nema razmožavanja seksualnim putem. Možda ovde možemo da postavimo brojna pitanja, ali znajmo da nam NZ o tome ne pruža nikakva objašnjenja. Jasno je i to da su anđeli Božija stvorenja i da ne nastaju rađanjem poput nas ljudi.

12:25-26 „ anđeli... A što se tiče mrtvih da uskrsavaju” Sadukeji nisu verovali ni u anđele ni u vaskrsenje, dok su fariseji prihvatili oboje.

12:26 „A što se tiče mrtvih da uskrsavaju” Nekoliko tekstova SZ dokazuje ovo - Jov 14:14-15; 19:25-27; Ps 23:6; Isa 25:6-9; 26:14-19; Dan 12:2. Ipak, život nakon smrti je u SZ nejasna stvarnost. NZ progresivno osvetljava ovu istinu, ali zbog metaforičnog jezika još uvek ne sasvim jasno. Nebo je sigurno Božije obećanje, izvesna realnost, ali nepoznata nam u svojoj prirodi.

- **„u Mojsijevoj knjizi”** Isus ističe da je Mojsije pisac knjige Ponovljenih zakona. „Niste li čitali?” – Jesu!

Posebna tema: Mojsijevo autorstvo Petoknjižja

- A. Sveto pismo ne navodi ime pisca Petoknjižja (kao ni mnogih SZ knjiga). Postanje nam nije napisano u prvom licu jednine, poput Jezdrine knjige; ili u prvom licu množine, pout Dela apostolskih.
- B. Jevrejska tradicija
1. Najstariji jevrejski pisci pišu o Mojsiju kao autoru:
    - a. *Ekleziastik* Ben Siraha (24:23), nastao oko 185. god. pre n.e.
    - b. Deo Talmuda – Baba Batra 14b – navodi tradicionalne pisce svih SZ knjiga.
    - c. Filon Aleksandrijski (Egipat), jevrejski filozof (20. god. pre n.e – 42. god. n.e)
    - d. Josif Flavije, jevrejski istoričar, živeo 37.-70. god. n.e.
  2. JHVH je otkrio istine Mojsiju:
    - a. Sam Mojsije govori o tome:
      - (1) Izl 17:14
      - (2) Izl 24:4,7
      - (3) Izl 34:27,28
      - (4) Br 33:2
      - (5) Pnz 31:9,22,24-26
    - b. Sam Bog svedoči da govori narodu kroz Mojsija:
      - (1) Pnz 5:4-5,22
      - (2) Pnz 6:
      - (3) Pnz 10:1
    - c. Mojsije svedoči da prenosi reči Tore narodu:
      - (1) Pnz 1:1,3
      - (2) Pnz 5:1
      - (3) Pnz 27:1
      - (4) Pnz 29:2
      - (5) Pnz 31:1,30

- (6) Pnz 32:44
- (7) Pnz 33:1
- 3. SZ pisci prepoznaju Mojsijevo autorstvo:
  - a. Isu 8:31
  - b. 2 Car 14:6
  - c. Jez 6:18
  - d. Nem 8:1; 13:1-2
  - e. 2 Dnv 25:4; 34:12; 35:12
  - f. Dan 9:11
  - g. Mal 4:4
- C. Hrišćanska tradicija:
  - 1. Isus citira Toru kao Mojsijev zapis:
    - a. Mt 8:4; 19:8
    - b. Mk 1:44; 7:10; 10:5; 12:26
    - c. Lk 5:14; 16:31; 20:37; 24:27, 44
    - d. Jn 5:46-47; 7:19, 23
  - 2. Drugi NZ pisci govore o Mojsiju kao o autoru Petoknjžja:
    - a. Lk 2:22
    - b. Dl 3:22; 13:39; 15:1, 15-21; 26:22; 28:23
    - c. Rim 10:5, 19
    - d. 1 Kor 9:9
    - e. 2 Kor 3:15
    - f. Jev 10:28
    - g. Otk 15:3
  - 3. Većina ranih crkvenih otaca prihvata Mojsijevo autorstvo Petoknjžja. Irinej, Kliment Aleksandrijski, Origen i Tertulijan ističu Mojsijevo autorstvo u opšteprihvaćenom kanonskom redosledu.
- D. Savremenno teolozi:
  - 1. Opšte je mišljenje da postoje određeni urednički dodaci u Petkonjžju. To je rađeno prevashodno u želji da se drevni spisi približe savremnim čitaocima. To je posebno karakteristično za egipatske prepisivače:
    - a. Post 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
    - b. Izl 11:3; 16:36
    - c. Br 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33
    - d. Pnz 3:14; 34:6
  - 2. Drevni prepisivači su listom bili visoko obrazovani i vešti u svom poslu. Ipak, tehnika njihovog prepisivanja se razlikovala od zemlje do zemlje:
    - a. U Mesopotamiji su pazili da ništa ne menjaju i strogo proveravaju tačnost svega što su prepisali. Evo kako glasi opaska (fusnota) jednog drevnog sumerijskog pisara oko 1400 god. pre n.e.: “Posao je urađen od početka do kraja – prepisano je sve, provereno, upoređeno znak po znak.“
    - b. U Egiptu su prepisivači doterivali drevne tekstove po potrebama čitaoca svoga doba. Istog pravila su se držali i kumranski pisari (Svici sa Mrtvog mora).
  - 3. Teolozi XIX veka su postavili teoriju po kojoj je Petoknjžje skup više različitih dokumenata nastajalih u dužem vremenskom periodu (Graf-Velhauzen). Razlozi:
    - a. Bog se oslovljava različitim imenima
    - b. uočljiva ponavljanja tekstova
    - c. literalna forma svih pet knjiga
    - d. teologija svih pet knjiga
  - 4. Mogući izvori i datumi:
    - a. „J“ izvor (Ime JHVH u upotrebi na jugu Izraela) – 950 god. pre n.e.
    - b. „E“ izvor (Ime Elohim u upotrebi na severu Izraela) – 850 god. pre n.e.
    - c. „JE“ kombinacija izvora – 750 god. pre n.e.

- d. „D“ izvor – 621 god. pre n.e. („Knjiga zakona“ - 2 Car 22:8, otkrivena tokom Josijine reforme hrama. Najverovatnije knjiga Ponovljenih zakona, napisana od strane nepoznatog sveštenika koji je podupirao kraljevu reformu.)
- e. „P“ izvor (Prepravka SZ od strane sveštenika, posebno rituala i ceremonija, 400 god. pre n.e.)
5. Ova teorija tvrdi da Tora ima očigledne uredničke prepravke. Sami Jevreji tvrde da su to učinili:
  - a. Prvosveštenik (ili neko iz njegove porodice)
  - b. Prorok Jeremija
  - c. Pismoznamac Jezdra – IV Jezdra je tvrdio da je ponovo napisao Toru jer je original uništen 586. god. tokom razaranja Jerusalima.
6. Ipak, sve ove teorije – J, E, D, P – više govore o našim savremenim literalnim kategorijama nego o dokazima iz same Tore/Petoknjižja. (R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 495-541 & *Tyndale's Commentaries*, "Leviticus", str. 15-25)
7. Osobine jevrejske litarature:
  - a. Dubleti – poput Post 1 i 2 – su tipični za Jevreje koji prvo uopšteno opisuje neke pojave, a onda ih detaljno objašnjavaju. Tako se određena istina naglašavala i jačalo usmeno predanje.
  - b. Još su stari rabini isticali da su dva najčešća Božija imena imala određenu teološku vrednost:
    - (1) JHVH – Zavetno ime kojim se Bog objavio Izraelu kao Spasitelj i Otkupitelj (Ps 19:7-14; 103).
    - (2) Elohim – Bog kao stvoritelj, održavatelj i zaštitnik sveg života na zemlji (Ps 19:1-6; 104).
  - c. I u vanbiblijskoj bliskoistočnoj literaturi uobičajena je raznovrsnost stilova i rečnika u objedinjenim delima (R.K. Harison, str. 522-526).
8. Jedna od najnovijih teorija kaže da je više prepisivača, u različitim delovima Izraela, istovremeno radilo na različitim delovima Tore pod vodstvom proroka Samuila (1 Sam 10:25). Ovu teoriju je prvi izneo E. Robertson u „*The Old Testament Problem*“.

E. Neke činjenice drevne bliskoistočne literature nagoveštavaju da je Mojsije pisao Postanje klinastim pismom ili mesopotamijskim stilom (patrijahnim) usmenog predanja. Ovim se ne umanjuje bogonadahnutost knjige Postanja već se objašnjava njen literalni fenomen (P. J. Wiseman's *New Discoveries in Babylonia about Genesis*). Početak Post 37 stilom, formom i izborom reči ukazuje na uticaj egipatske škole. To ukazuje da je Mojsije posegao za literalnim oblicima i usmenim predanjem vremena kada je Izrael boravio u Egiptu i Mesopotamiji. Najzad, nije li Mojsije sasvim egipatski đak! Ipak, tačna litaralna forma Petoknjižja nije sasvim jasna. Lično verujem da je Mojsije i pisac i sastavljač najvećeg dela prvih pet SZ knjiga, makar da je u tome imao pomoć pisara i/ili postojećih spisa i usmenog predanja, tj. tradicije patrijarha. Njegove spise su kasniji prepisivači ažurirali. Najzad, savremena arheologija je jasno potvrdila istoričnost i pouzdanost prvih pet SZ knjiga.

- „**Ja sam Bog Avraamov**“ Citat Izl 3:2-6 nosi u sebi snagu glagola „biti“. Uzročno-posledični oblik ovog glagola je zavetno ime izaelskog Boga – JHVH (Izl 3:14). To znači da je Bog jedincat, „suštastven“ sam po sebi, jedan i jedini te vrste. Zato što on živi – živi i njegov narod (st 27; Ps 103:15-17; Isa 40:6-8; 1 Pet 1:24-25). Dakle, Isus potvrđuje stvarnost života nakon smrti iz Mojsijevih dela, iz jedinih spisa koje su sadukeji prihvatili kao svete i dogmatične!

“Tada je prišao jedan od znalaca Svetoga pisma koji je slušao kako raspravljaju. Videvši da im je Isus dobro odgovorio, upitao ga je: “Koja Božija zapovest je važnija od svih drugih?”

Isus mu odgovori: “Najvažnija je: ‘Čuj, Izrailju, Gospod Bog naš jedini je Gospod. Zato ljubi Gospoda Boga svoga, svim svojim srcem, svom svojom dušom, svim svojim umom i svom svojom snagom.’ A druga zapovest je: ‘Ljubi

bližnjega svoga kao samoga sebe.' Nijedna druga zapovest nije važnija od ovih dveju."

Reče mu znalac Svetog pisma: "Tako je, učitelju. Istina je to što si rekao da je on jedini Bog i da osim njega nema drugog Boga, te da Boga treba ljubiti svim svojim srcem, svim svojim razumom i svom svojom snagom, kao i da treba ljubiti svoga bližnjega kao samoga sebe. To je važnije od svih žrtava svespalnica i drugih žrtava."

Isus je video da je čovek razumno odgovorio, pa mu je rekao: "Nisi daleko od Carstva Božijeg." Posle ovoga se niko više nije usuđivao da ga zapita što god."

Mk 12:28-34

12:28 "znalaca Svetog pisma" Ovi učeni ljudi nisu pripadali ni sveštenućkom ni levitskom redu. Bili su najupućeniji u Talmud (zbirka predanja). Inače, u SZ su Leviti tumačili svete spise običnom narodu širom zemlje (Nem 8). Ova služba je posebno uznapredovala u peridu nakon vavilonskog ropstva sa pojavom i razvojem sinagoga. U Isusovo vreme najveći broj ovih „znalaca“ (Pismoznanaca) pripadala je redu fariseja. Nakon razaranja hrama, njihova služba se razvila u rabinistički judaizam. Vidi posebnu temu o tome u 2:6.

- „koji je slušao kako raspravljaju” Mt 22:34-35 kazuje da je reč o novoj zamci, dok Marko ostavlja drugačiji utisak.

12:29 „Čuj” Isus citira Pnz 6:4-5, ali ne prema Masoretskom tekstu (MT) ili Septuaginti (LXX). Inače, Mt 22:37 je bliži MT, iako ne u doslovnom smislu. Isus ovde dodaje frazu i jevrejskom i grčkom tekstu, što ne odgovara nijednom SZ citatu. Naime, LXX menja jevrejsku imenicu „srce“ u „um“, „razumevanje“. Ali ovaj citat dodaje frazu „svim svojim umom“, inače trostrukom izrazu MT i LXX teksta – srce, duša, snaga. Zato neki noviji prevodi Pisma za ovaj dodatak ističu da nije deo SZ citata (ne stavljaju ga u *italic*). Zanimljivo je da grčki velikoslovni manuskript D (Beza), iz V veka, u celosti ispušta izraz „svim svojim umom“. To možda ukazuje na izvorni tekst, jer je prepisivač verovatno želeo da uskladi ove reči sa „znalčevim“ odgovorom u st. 33.

U paralelnom tekstu Mt 22:37 čitamo: „Ljubi Gospoda Boga svojega svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom mišlju svojom.“ Nema jevrejskog izraza „svom snagom svojom“, pa iznenađuje da se ni Matej ni Marko ne slažu ni sa MT ni LXX tekstom. Sve ovo je odličan primer neuštogljenog citiranja SZ u NZ (čak i sa Isusove strane). Najzad, doslovnost citiranja je ovde nemoguća. Najvažnije je da svi – LXX, Mt i Mk – u opštem smislu navode Mojsijeve reči.

„Čuj“ (Pnz 6:4-5) je poznat kao „Š'ma“ tekst. Doslovno – „Čuj i poslušaj, uradi to što ti se govori“. Vremenom je ovaj stih postao iskaz jevrejskog pravoverja, iskaz monoteističke vere. Pobožni Jevreji se svakodnevno mole ovom molitvom, posebno na Šabat. Iako postoje i drugi proročki tekstovi koji uzdižu Božiju jedinstvenost i jedinstvo, Isus citira Mojsija kako bi prozvao sve koji ga sada slušaju – posebno sadukeje i fariseje.

12:30 U Isusovom odgovoru prepoznavamo dva aspekta najveće Božije zapovesti: (1) Bog je jedan i jedinstven; (2) Samo takvom Bogu bi trebalo da se predamo u potpunosti.

- „srce” Vidi posebnu temu u 2:6.

12:31 „Ljubi bližnjega svoga” Citat Lev 19:18 iz LXX prevoda. Isus spaja teološke istine sa praktičnim zahtevima etike (Zah 7-8). Ne možemo u isto vreme da volimo Stvoritelja a da mrzimo njegovu stvorenja (1 Jn 2:9-11; 3:15; 4:20).

Takođe, niko ne može da voli svoje bližnje (zavetnu braću i sestre) ako prvo istinski ne voli sebe. To je ona dobra, bogomdana ljubav prema sebi koja se temelji na božanskoj ljubavi prema čovečanstvu. Svi smo mi Božija stvorenja, svi smo bogoliki (Post 1:26-27). Možemo i trebalo bi da se radujemo u toj istini, u životnim darovima kojima smo obasuti, da prihvatimo svoje telesne, umne,

psihološke osobine (Ps 139). Kritikovati ili prezirati sebe znači kritikovati i prezirati Stvoritelja! On može da preobrazi sve naše nedostatke u odraz svoje slave (naša hristolikost!).

Upravo zato hrišćanstvo poziva na predanje Bogu kroz Hrista ličnom verom. To predanje otpočinje voljnom odlukom koja se pretače u pokajanje i veru. Ali, koliko god ovaj doživljaj vere bio ličan, on nas sve ipak povezuje kao jednu duhovnu porodicu. Svi smo obdareni za zajedničko dobro (1 Kor 12:7) i svi smo živi udovi Hristovog tela. Zato, onako kako se odnosimo prema drugima tako se odnosimo i prema Hristu. Božija posebnost koja je stvaranjem utisnuta u sve nas zahteva da se i prema Stvoritelju i prema njegovim stvorenjima valjano odnosimo (Posebno prema onima „koji pripadaju našoj verskoj porodici“).

- **„Nijedna druga zapovest nije važnija od ovih dveju”** Legalistima („slabi“ prema Rim 14:1-15:13) je više nego teško da prihvate ovaj koncept. Kada potpuno volimo Boga i zavetnu braću i sestre – pa čak i nespasene – nisu nam potrebna pravila. Promenjenim srcima i umovima nisu potrebna pravila koja nikada ne mogu da nam donesu bogolikost!

12:32-33 „On... njega” (D. Stefanović) Svakako, misli se na JHVH. Ali, zbog Izl 20:7 većini Jevreja je bilo skardno da izgovaraju Božije zavetno ime.

- **„i da osim njega nema drugog Boga”** Ovo svakako ne znači da ne postoje druga duhovna bića, poput anđela. Doslovno, „nema nikoga iznad i pored JHVH.“ On je jedan i jedini u svojoj vrsti (Izl 8:10; 9:14; Pnz 4:35,39). JHVH je unikatan!

12:33 „ljubiti... To je važnije od svih žrtava svespalcica i drugih žrtava” Isus zna u čemu je odnos vere i rituala (1 Sam 15:22; Isa 1:11-14; Os 6:6; Am 5:21-24; Mih 6:6-8). Ovim se ne omalovažavaju hramski obredi već se ističe važnost ispravnih motiva i vere u njihovom obavljanju (spoj svešteničkog i proročkog naglaska).

12:34 „Nisi daleko od Carstva Božijeg” Ovo je Isusov poseban način na koji u središte svega stavlja veru kao najveću vrednost, kao ono što očekuje u našem odazivu na njegov poziv. Carstvo je tu, na dohvata ruke, a ne tamo, nekad i negde. Ono nam se otvara po veri u Isusa. Ovaj „znalac Svetog pisma“ razume srž SZ teologije. Ali, to mu ništa ne vredi ako kroz veru u Hrista ne dobije pravednost od Boga. Ispravna teologija ne donosi spasenje! Besprekorno poznavanje Svetog pisma ne donosi spasenje! Ceremonije, rituali i obredi ne donose spasenje! Samo vera u Hrista spasava!

**“Kad je jednom prilikom Isus poučavao u hramu, zapitao je prisutne:
“Kako to da učitelji zakona govore da će Mesija biti Davidov potomak? Naime,
sam David je, nadahnut Svetim Duhom, rekao:**

‘Reče Gospod Gospodu mome:

**Sedi meni s moje desne strane,
dok dušmane ne položim tvoje,
za tvoje nogu podnožje da budu.’**

**Ako ga sam David naziva Gospodom, otkuda mu je onda potomak?”
Mnogi narod ga je rado slušao.”**

12:35 „Kako to” U ovom pitanju srećemo seriju pitanja sa više strana:

1. Sinedrion (11:27-12:12)
2. Fariseji i Irodovci (12:13-17)
3. Sadukeji (12:18-27)
4. Pismoznanci (12:28-34)
5. Isus (11:29-33,35-37)

Sada Isus svima njima postavlja pitanje, kao u 11:29-30. Metod pitanje-odgovor je odlika rabinskog judaizma.

- „da će Mesija biti Davidov potomak” Pročitajte Mt 12:23; 21:15; 2 Sam 7:11-16 i uporedite sa Ps 110:1. Isus istinski želi da dosegne sve verske vođe. Stalo mu je do njih i služi se njihovim načinom zaključivanja i eksegeze. O, toliko su svetla imali a ipak su zaslepljeni tradicijom!

12:36 „sam David je, nadahnut Svetim Duhom, rekao” Isus potvrđuje bogonadahnutost Psalma 110. Sveto pismo je božanska istina, pisana poruka koju je nadahnuo Bog Duh Sveti, ali pisana u kulturnom kontekstu i jezikom izvornih autora.

- „Reče Gospod Gospodu mome” Citat Ps 110:1 iz LXX. Imenicom „Gospod” prevodimo jevrejsko Božije ime JHVH. Jevreji su iz strahopoštovanja izbegavali da izgovaraju sveto Božije ime. Kad god bi u tekstu došli do JHVH, zaminili bi tu reč imenicom „Adon” – „Gospod”, „vlasnik”, „suprug”, „gospodar”. Na grčkom je „Adon” „Kirios”. LXX i NZ manuskripti sa „Kirios” prevode i JHVH i „Adon”.

Posebna tema: Božanska imena

A. *El*

1. Opšti drevni bliskoistočni pojam za božanstvo nesigurnog značenja. Mnogi bogoslovi smatraju da potiče od akadskog korena „biti jak”, „biti moćan” (Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
2. *El* je vrhovno hanansko božanstvo (prema tekstu *Ras Šamra*).
3. U Pismu se imenica *El* uglavnom nalazi u spoju sa drugim pojmovima. Tako dobijamo složena imena:
  - a. *El-Elion* (Bog svevišnji), Post 14:18-22; Pnz 32:8; Isa 14:14
  - b. *El-Roi* (Bog svevideći, Bog koji se objavljuje), Post 16:13
  - c. *El-Šadaj* (Bog svemogući, Bog svemilosni, Bog planina), Post 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izl 6:3
  - d. *El-Olam* (Bog večni), Post 21:33. Ovo ime je teološki vezano sa Božijim obećanjima datim Davidu u 2 Sam 7:13,16
  - e. *El-Berit* (Bog zavetni), Sud 9:46
4. *El* je izjednačen sa:
  - a. JHVH u Ps 85:8; Isa 42:5
  - b. Elohim u Post 46:3; Jov 5:8, „Ja sam El, Elohim otaca tvojih”
  - c. Šadaj u Post 49:25
  - d. „ljubomora” u Izl 34:14; Pnz 4:24; 5:9; 6:15
  - e. „milost” u Pnz 4:31; Nem 9:31
  - f. „velik i slavan” u Pnz 7:21; 10:17; Nem 1:5; 9:32; Dan 9:4
  - g. „znanje” u 1 Sam 2:3
  - h. „moj jaki zaklon” u 2 Sam 22:33
  - i. „moj osvetnik” u 2 Sam 22:48
  - j. „svetac” u Isa 5:16
  - k. „moćni” u Isa 10:21
  - l. „moje spasenje” u Isa 12:2
  - m. „velik i moćan” u Jer 32:18
  - n. „osvetnik” u Jer 51:56
5. Kombinaciju svih velikih SZ božanskih imena u Isu 22:22 (El, Elohim, JHVH i nekoliko navrata).

B. *Elion*

1. Osnovno značenje je „visok”, „uzvišen”, „uzveličan” (Post 40:17; 1 Car 9:8; 2 Car

- 18:17; Nem 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
2. Ovo ime srećemo kao sinonim nekoliko drugih Božijih imena/titula:
    - a. *Elohim*, Ps 47:1-2; 73:11; 107:11
    - b. *JHVH*, Post 14:22; 2 Sam 22:14
    - c. *El-Šadaj*, Ps 91:1,9
    - d. *El*, Br 24:16
    - e. *Elah*, u više navrata u Dan 2-6 i Jez 4-7, povezan sa *Ilair* – aramejski izraz „Svevišnji Bog“ u Dan 3:26; 4:2; 5:18,21.
  3. Često se koristi za „neznabošce“, nejevrejske narode:
    - a. Melhisedek, Post 14:18-22
    - b. Valaam, Br 24:16
    - c. Mojsije, kada govori o narodima u Pnz 32:8
    - d. Lukino evanđelje, pisano grčkim narodima, koristi grčki ekvivalent *Hipsistos* (1:32,35,76; 6:35; 8:28; D1 7:48; 16:17)

C. *Elohim* (množina), *Eloah* (jednina), najčešće korišćeni u poeziji

1. Ovih pojmova nema izvan SZ.
2. *Elohim* može da bude i Bog Izraela i bogovi drugih naroda (Izl 12:12; 20:3). Avram potiče iz mnogobožачke porodice (Isu 24:2).
3. Ovako se nazivaju u sudije Izraela (Ozl 21:6; Ps 82:6).
4. *Elohim* je imenica koja označava i druha duhovna bića (anđeli i demoni), Pnz 32:8 LXX, Ps 8:5; Jov 1:6; 38:7.
5. Prema Post 1:1 Bog je prvo oslovljen kao *Elohim*, i ta se imenica koristi sve do 2:4 gde se javlja kombinacija sa *JHVH*. Teološko značenje: Bog je stvoritelj, održavatelj koji se brine za ukupni život na planeti (Ps 104). *Elohim* i *El* su sinonimi (Pnz 35:15-19), u Ps 14 imamo paralelu sa *JHVH* i u Ps 53.
6. Pošto se množina koristi za druge bogove, jednina ističe izraelski monoteizam.
7. I drugi narodi ovom imenicom oslovljavaju božanstvo:
  - a. Melhisedek, Post 14:18-22
  - b. Valam, Br 24:2
  - c. Mojsije, Pnz 32:8
8. Neobično je da je tako često ime jednog Boga jevrejske religije u množini! Evo nekoliko teorija o tome:
  - a. Jevrejski jezik ima više plurala čije je uloga naglašavanje. Ovoj teoriji u prilog ide kasnije razvijena gramatička kategorija „božanska množina“ koja ističe koncept jednoboštva.
  - b. Reč je o saboru anđela koji stoje pred Bogom i izvršavaju njegovu volju (1 Car 22:19-23; Job 1:6; Ps 82:1; 89:5,7).
  - c. Moguće je da je ovo naznaka NZ učenja o Božijoj trojedinosti. Recimo, Prema Post 1:1 Otac stvara; u Post 1:2 Duh stvara, a prema NZ vidimo da je i Sin Očev agent stvaranja (Jn 1:3,10; Rim 11:36; 1 Kor 8:6; Kol 1:15; Jev 1:2; 2:10).

D. *JHVH*

1. Zavetno Božije ime koje znači „Bog je Spasitelj“, „Bog je Otkupitelj“! Iako ljudi krše svoj deo odgovornosti u zavetu, Bog je veran svojoj datoj Reči i obećanjima (Ps 103).
Ovo ime srećemo prvi put u kombinaciji sa imenom *Elohim*, u Post 2:4. Ne postoje dva izveštaja o stvaranju, već jedan sa dva naglaska: (1) Bog je tvorac kosmosa; (2) Bog je tvorac ljudskog roda. Post 2:4-3:24 počinje posebnim otkrivenjem o privilegovanom položaju ljudskog roda i njegovoj posebnoj svrsi. Tu je i priča o padu u greh, pobuni prvih ljudi i posledicama koje su proizašle iz svega toga.
2. U Post 4:26 čitamo: „Od tada se počeo prizivati imenom Gospodnjim“ (A. Birviš). Opet, Izl 6:3 naslućuje da je rani zavetni narod (patrijarsi i njihove porodice) poznao Boga samo kao *El-Šadaja*. Ime *JHVH* je objašnjeno samo jednom, i to u Izl 3:13-16 (posebno u st. 14). Ali, Mojsijeve knjige nam ne objašnjavaju reči u etimološkom smislu (Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Nekoliko je teorija o značenju ovog imena:

- a. arapski koren „pokazati snažnu ljubav“
  - b. arapski koren glagola „oduvati“ (JHVH kao Bog oluje)
  - c. ugaritski (hananski) koren glagola „govoriti“
  - d. fenički koren uzročnog participa „Onaj koji sve održava“; „Onaj koji se sve ustanovio“
  - e. jevrejski oblik „kual“ – „Onaj koji jeste“; „Prisutni“ (u futuru: „Onaj koji će da bude“)
  - f. jevrejski glagoski modalitet „hifil“ – „Onaj koji je uzrok svega“
  - g. jevrejski glagol „živeti“ (Post 3:20) – „Večno živ“; „Jedini živi“
  - h. Prema Izl 3:13-16 imperfekt se koristi kao perfekt – „Nastaviću da budem ono što sam oduvek bio“; „Nastaviću da budem ono što sam najčešće bio“ (Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Ime JHVH srećemo ili u skraćenom ili izvornom obliku:
    - (1) *Jah* (Halelu – jah, Izl 15:2; 17:16; Ps 89:9; 104:35)
    - (2) *Jahu* („iah“, završetak imena Isaija)
    - (3) *Jo* (Početak imena Jošua, Joel)
3. U poznom judaizmu ovo je ime postalo toliko sveto (tetragramaton) da su Jevreji prestali da ga izgovaraju kako ne bi prekršili zapovest Izl 20:7; Pnz 5:11; 6:13. Zamenili su ga imenicom Adon, Adonaj – „muž“, „vlasnik“, „gospodar“. Kada bi čitali biblijske tekstove, kad god bi odošli do JHVH izgovarali bi Adonaj – „Gospod“ – kako i kažu naši prevodi.
  4. Poput imena El i JHVH se često spaja sa drugim pojmovima kako bi se istakle osobine zavetnog Boga Izraela. Tako srećemo mnoga Božija iskombinovana imena. Evo nekih od njih:
    - a. *JHVH – Jireh*, Gospod koji provida, Post 22:14
    - b. *JHVH – Rofeka*, Gospod je tvoj lekar, Izl 15:26
    - c. *JHVH – Nisi*, Gospod moja zastava, Izl 17:15
    - d. *JHVH – Mekadiškem*, Gospod tvog posvećenja, Izl 31:13
    - e. *JHVH – Šalom*, Gospod je tvoj mir, Sud 6:24
    - f. *JHVH – Savaot*, Gospod nad vojskama, 1 Sam 1:3,11;4:4; 15:2, načešće u prorocima
    - g. *JHVH – Roi*, Gospod moj pastir, Ps 23:1
    - h. *JHVH – Sidkenu*, Gospod moja pravda, Jer 23:6
    - i. *JHVH – Šamah*, Gospod je tu, Jez 48:35

- „**sedi meni s moje desne strane**“ „Meni“ se odnosi na JHVH. Ovo je primer antroporfizma (oslikavanje Boga ljudskim telom) koji ističe Mesijinu silu, autoritet i prapostojanje. Kralj kosmosa deli svoj tron sa Mesijom (14:62).
- „**dok dušmane ne položim tvoje, za tvoje nogu podnožje da budu**” Nastavak citat Ps 110:1. Izjava JHVH pobeđe u delu Mesije (Ps 2), istina koja je više objašnjena u 1 Kor 15:24-27 i koja kulminara u večnom Očevom Carstvu (1 Kor 15:28)!
Markov citat (baš kao i Matejev u 22:44) Ps 110:1 odstupa od jevrejskog masoretskog teksta (MT) i Septuaginte (LXX) (onako kako Marko citira Pnz 6:4-5 u st. 29-30). Naime, MT i LXX imaju „dok dušmane ne položim tvoje ispod tvojih nogu“ (Birviš, Lk 20:43; Dl 2:34-35). Prepisivači – u prepisima MSS, A,L, Vulgata i Pešita – prilagođavaju Marka SZ.

12:37 Vmunac čitave polemike! Ovo pitanje (1) pokazuje da verske vođe nisu razumele Pismo o najavama Mesije, zbog svoje duhovne zaslepljenosti; (2) pokazuje da je Hrist - premda Davidov potomak – duhovni prethodnik svog telesnog pretka jer je božanskog porekla. Na ovo pitanje su zanemeli oni koji su bili uvereni da će se Isus zapletiti u zamku njihove podlosti.

Mislim da je (2) teološki prihvatljiviji odgovor. JHVH je u SZ odabrao mesijansku liniju sa kojom kultura, tradicija i bilo koje ljudsko dostignuće nemaju ništa. Zar nisu svi patrijarsi imali žene nerotkinje? Zar njihovi najstariji sinovi nisu bili isključeni iz linije mesijanskih potomaka? Ovo je

suptilna, ali jaka potvrda Mesijine veličine koja nadmoćno prevazilazi i samog Davida i svojom ličnošću i svojim delima.

- **„Mnogi narod ga je rado slušao”** Mnoštvo je prisutno u čitavom Markovom evanđelju. Obični, jednostavni ljudi – najčešće prezreni od verske elite (st. 38-40) – uživali su posmatrajući kako Isus čisti hram od prodavaca, kako posramljuje bahate legaliste njihovim oružjem.

“Izlažući svoje učenje, rekao je: “Čuvajte se znalaca Svetog pisma. Oni rado idu u dugim haljinama i vole da ih pozdravljaju na trgovima. U sinagogama zauzimaju počasna mesta i pročelja na gozbama. Oni osiromašuju domove udovica pod izgovorom dugih molitava. Zato će biti strože osuđeni.”

Mk 12:38-40

12:38 „oni rado...” Nesigurna veza sa 12:25-27 i st. 38-40. Nema sumnje da Isus oslovljava istu kategoriju vođa (Pismoznanci), ali ne znamo da li je reč o onima iz st. 35-37 ili nekim drugima. Svakako, ovo se tiče i sadukeja i fariseja koji su voleli da se šepure pred ljudima.

- **„Oni rado idu u dugim haljinama”** Duga lanena haljina – *talit* – sa velikim plavim kićankama. Talmud je do detalja propisivao rabinsku odeću zbog koje su ovi ljudi očekivali poseban tretman. Nosili su posebne molitvene šalove, očekivali pozdrave pune poštovanja, najbolja mesta u sinagogama i za trpezama. Imali su sve – osim Mesije!

12:40 „Oni osiromašuju domove udovica” Metafora o (1) zahtevanju milostinje koja se očekivala od svih; (2) zahtevanju da udovice zaveštaju svoje nekretnine hramu. Verske vođe su manipulirali ljudima da bi obezbedili novac za sebe i religiozni aparat.

- **„pod izgovorom dugih molitava”** Religiozni ljude uvek misle na utisak koji ostavljaju pred ljudima a ne pred Bogom. U svom tom glumatanju (Isa 29:13; Mt 7:21-23; Kol 2:16-23) nisu mogli da vide Božiji najveći dar!
- **„Zato će biti strože osuđeni”** Za ove ljude je vera bila u ritualu, u obredima, a ne u ljubavi srca koja se pretače u služenje Bogu i ljudima (st. 28-34). Ova fraza može da bude (1) stepenovanje kazne (Mt 10:15; 11:22,24; 18:6; 25:21,23; Lk 12:47-48; 20:47; Jak 3:1); (2) orijentalna hiperbola.

Posebna tema: Stepenovanje nagrada i kazni

A. Odgovarajući ili neodgovarajući odgovor Bogu na osnovu znanja. Ko malo zna od njega će se malo i tražiti, i obratno.

B. Znanje o Bogu dobijamo na dva osnovna načina:

1. kroz prirodu (Ps 19; Rim 1 do 2)
2. kroz Sveto pismo (Ps 19; 119; evanđelja)

C. Stari zavet

1. nagrade
  - a) Pos 15:1 (materijalno blago: zemlja, sinovi)
  - b) Pnz 27-28 (zavetna poslušnost donosi blagoslov)
2. kazne
  - a) Pnu 27-28 (zavetna neposlušnost donosi prokletstvo)

3. SZ gledanje na nagrade za ličnu, zavetnu poslušnost je ograničeno zbog pada u greh. To se vidi u Jovu i Ps 73. NZ sasvim menja fokus sa ovog na onaj svet (Mt 5-7).

D. Novi zavet

1. nagrade (na kraju spasenja)

a) Mk 9:41

b) Mt 5:12,46; 6:1-4,5-6,6-18; 10:41-42; 16:27; 25:14-23

c) Lk 6:23,35; 19: 11-19,25-26

2. kazne

a) Mk 12:38-40

b) Lk 10:12; 12:47-48; 19:20-24; 20:47

c) Mt 5:22,29,30; 7:19; 10:15,28; 11:22-24; 13:49-50; 18:6; 25: 14-30

d) Jak 3:1

E. Meni lično je na ovoj relaciji nagrade-kazne najmoćniji primer opere. Ne gledam opere i zato ih ne razumem. Kad bih dokučio u čemu je bit svog tog kretanja, plesa, muzike i mnoštva glasova, verovatno bi je zavoleo. Zato verujem da ćemo u nebu dobiti onoliko kolika nam je porcija! Ali, ne zaboravimo da naša služba, ovde na zemlji, određuje njenu veličinu.

Ono što znamo, što nam je dato i objavljeno, to određuje naše nagrade ili kazne (Mt 16:7; 1 Kor 3:8,14; 9:17,18; Gal 6:7; 2 Tim 4:14). Sve počiva na osnovnom duhovnom zakonu setve i žetve! Što više sejemo, obilnije ćemo žnjeti (Mt 13:8,23).

F. “Kruna pravедnosti” nam pripada smo zbog dovršenog Hristovog dela (2 Tim 4:8). “Kruna života” je plod izdržljivosti pod nevoljama (Jak 1:12; Otk 2:10; 3: 10-11). “Kruna slave” namenjena duhovnim vođama je povezana sa njihovim načinom života (1 Pet 5.1-4). Pavle zna da ga čeka neproipadljivi venac slave, večna kruna, ali ipak želi da bude krajnje samodisciplinovan (1 Kor 9:24-27).

U tome je sva tajna hrišćanskog života: Evandelje je potpuno slobodno u dovršenom Hristovom delu, ali mi moramo da odgovorimo na tu Božiju ponudu. Takođe, moramo da prihvatimo snagu hrišćanskog življenja. Kao što je spasenje čudo milosti, tako je i sa našim svakodnevnim životom. Prvu milost moramo da primimo a druge da se čvrsto držimo. To je ona neobična preskupa milost evanđelja. Besplatno, a košta svega. Tako je i sa tajnom setve i žetve, nagrada i kazni.

Nismo spaseni zbog dobrih dela već za dobra dela (Ef 2:8-10). Ona su plod, znak i dokaz da smo sreli Gospoda (Mt 7). Naša dela u spasenju vode u propast, ali dobra dela nastala iz spasenja nam donose nagradu.

“Isus je seo u hramu kod kovčega za priloge i posmatrao narod kako ubacuje novac u kovčeg. Mnogi bogati ljudi su stavljali mnogo novca. Onda dođe jedna siromašna udovica i ubaci dva mala bakarna novčića, veoma male vrednosti.

Isus pozva svoje učenike i reče im: “Zaista vam kažem, da je ova siromašna udovica stavila u kovčeg više od svih drugih, jer su svi stavili od svog izobilja, a ona je od svoje neimaštine stavila sve što je imala, sav svoj imetak.”

Mk 12:41-44

12:41 “novac” Mišna tvrdi da je u hramu bilo čak trinaest kutija za dobrovoljne priloge i svaka je bila drugačijeg oblika (Alfred Edersheim, *Temple*, str. 48-49). Nalazile su se u dvorištu za žene i svaka je imala posebnu namenu. Ali, osim ovog podatka ne postoji nijedan drugi istorijski trag koji dokazuje ovo.

12:42 “dva mala bakarna novčića” Doslovno „tanki novac“ – grč. *lepton* – vredan tek 1/24 ili 1/96 grčkog dinarijusa. Ova je jevrejska kovanica, bakrenjak najmanje vrednosti.

- „veoma male vrednosti” Latinski *quadrans* rimska kovanica najmanje vrednosti i odgovara *leptonu*. Iznosila je 1/4 asariona, tj. 1/16 denariusa. I iz ovoga vidimo da je Marko svoje evanđelje pisao hrišćanima u Rimu.

Posebna tema: Novac u Isusovo vreme

1. Bakrenjaci
  - A. *Čerma* – mala vrednost (Jn 2:15)
  - B. *Čalčos* – mala vrednost (Mt 10:9; Mk 12:41)
  - C. *Asarion* – rimski bakarni novac vredan 1/16 denariusa (Mt 10:29)
  - D. *Kodrant* – rimski bakreni novac vredan 1/64 denariusa (Mt 5:26)
  - E. *Lepton* – jevrejski bakreni novac vredan 1/128 denariusa (Mk 12:42; Lk 21:2)
  - F. *Kodrant* – rimska kovanica male vrednosti.
2. Srebrnjaci
  - A. *Arguros* – daleko vredniji od bakrenjaka i bronzanog novca (Mt 10:9; 26:15).
  - B. *Denar* – rimski srebrnjak vredan dnevne nadnice (Mt 18:28; Mk 6:37).
  - C. *Drahma* – rimski srebrnjak vredan kao jedan denar (Lk 15:9).
  - D. *Didrahma* – Dvostruka dragma vredna pola sikala (Mt 17:24).
  - E. *Statir* – srebrnjak vredan oko četiri denara (Mt 17:27)
3. Zlatnici
  - A. *Črusos* - najvrednije kovanice (Mt 10:9)
4. Opšti pojmovi za težinu metala
  - A. *M'na* – latinski *mina*, metal težak u vrednosti stotinu denariusa (Lk 19:13)
  - B. *Talanat* – grčka mera za težinu (Mt 18:24; 25:15,16,20,24,25,28)
    1. Srebro vedno 6.000 denariusa
    2. Zlato vredno 180.000 denariusa
  - C. *Sikal* – jevrejska SZ mera za težinu (Post 23:15; 37:28; Izl 21:32)
    1. *pem* – 2/3 sikala
    2. *beka* – 1/2 sikala
    3. *gera* – 1/20 sikala
 Veće merne jedinice:
    1. *mina* – 50 sikala
    2. *kikar* - 3.000 sikala

12:44 Vera ove žene blista naspram bahatosti i površnosti verskih vođa. Oni su „stavili od svog izobilja“, od onoga što su oteli ljudima poput ove udovice. Udovica je dala doslovno sve što joj je preostalo jer je umela da se za sve svoje potrebe osloni na Božiju brigu. Zato Bog uvek u našem novčanom davanju gleda na srce a ne na količinu koju dajemo (2 Kor 8-9). Davanje je delo koje otkriva stanje našeg srca. Vidi posebnu temu u 10:23.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Šta znači svaka od spomenutih slika u Isusovoj paraboli 12:1-12?
  - a. vlasnik vinograda _____
  - b. vinograd _____
  - c. zakupci _____
  - d. sluge _____
  - e. sin _____
2. Zašto je delimično citiranje PS 118 ovde toliko važno (st. 10)?
3. Zašto je ova parabola (st. 1-12) važna za Jevreje kao narod (Mt 21:43-44)? Zašto je odeljak Rim 9-11 važan za teološku ravnotežu?
4. Koje su najveće istine koje Isus iskazuje:
  - a. civilnim autoritetima (st. 13-17)
  - b. o vaskrsenju (st. 18-27)
  - c. o zakonu (st. 28-34)
  - d. o tituli Sin Davidov (st. 35-40)
  - e. o davanju i predanju (st. 41-44)
5. Postoji li stepenovanje kazni (st. 40)?

Marko 13

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Najava razorenja hrama	Isus proriče razorenje hrama	Najava razorenja hrama	Isus govori o razorenju hrama	Eshatologija: uvod
13:1-2	13:1-2	13:1-2	13:1-2	13:1-2
Početak nevolja	Znaci vremena i kraja veka	Kraj sveta i veka	Nevolje i progoni	
13:1-13	13:1-13	13:1-13	13:3-8	13:3-4
				Početak žalosti
				3:5-8
			13:9-13	13:9-10
				13:11-13
Velike nevolje	Velike nevolje		Velike nevolje	Velike nevolje za Jerusalim
13:14-23	13:14-23	13:14-23	13:14-20	13:14-20
			13:21-23	13:21-23
Dolazak Sina Čovečijeg	Dolazak Sina Čovečijeg		Dolazak Sina Čovečijeg	Dolazak Sina Čovečijeg
13:14-27	13:14-27	13:14-27	13:14-27	13:14-27
Pouke smokve	Priča o smokvi		Pouke smokve	Vreme dolazi
13:28-31	13:28-31	13:28-31	13:28-31	13:28-31
Neznani dan i čas	Niko ne zna taj dan i čas		Niko ne zna taj dan i čas	
13:32-37	13:32-37	13:32-37	13:32-37	13:32
				Bdijte
				3:33-37

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevod s napomenama“¹

Proroštvo o razorenju hrama 13:1-23

Dolazak Sina Čovečijeg 13:24-31

Neznani dan i čas 13:32-37

Treći krug čitanja – sleđenje izvorne piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vodstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid

- A. NZ eshatološki odlomci odražavaju duh SZ proroštava i kraj ovog veka i sveta sagledavaju kroz savremene događaje. Isus je imao ovakav pristup. SZ proroci Miheja i Jeremija su predvideli razaranje Jerusalima i hrama kao znak Božijeg suda nad neverstvom Izraela. Bog je pozvao neznabožačke narode da pokore njegov narod i zauzmu im zemlju. I u NZ srećemo izabrani narod u stanju nevrestva. Odbacili su Mesiju i zato će biti razoreni zajedno sa prestonicom i hramom u njoj (70. god. n.e.). Njihova obećana zemlja je sada vlasništvo drugih ljudi (12:-12, posebno st.9 gde se misli na vernike iz neznaboštva. U 13:9-13 opisana je misija među nejevrejskim narodima).
- B. Mt 24; Mk 13 i Lk 21 su veoma teški tekstovi za tumačenje jer nam istovremeno postavljaju nekoliko pitanja:
1. Kada će hram biti razoren?
  2. Koji je znak Mesijinog povratka?
  3. Kada će ovom svetu doći kraj?
- C. Žanr NZ eshatologije je spoj apokalptičnog i proročkog jezika. Dakle – višesmislen i veoma simboličan.
- D. Nekoliko NZ odeljaka govori o Drugom dolasku – Mt 24, Mk 13, Lk 17;21,1 Sol; 2 Sol; Otk). Oni naglašavaju:
1. Ne znamo tačno vreme ovih događaja, ali su oni sigurni.
  2. Poslednji naraštaj ljudi na zemlji će znati koje je to vreme u opštem smislu, ne u smislu satnice.
  3. Sve će se odigrati neočekivano i naglo.
  4. Svaki naraštaj vernika je pozvan da čeka ovo vreme u molitvi, duhovno budan i veran svim svojim službama.
- E. Naglasak ovog poglavlja je na praksi (čak 19 imperativa!), na savetima kako i šta uraditi, a ne na predviđanju „dana i časa“ Drugog dolaska.
- F. Dva ključna izraza su: (1) „Pazite“ (st. 5,9,23,33); (2) „još ne“ (st. 7,10). Ovi izrazi, koji pozivaju na budnost i strpljivost, u ravnoteži su sa teološkim paradoksom zvanim „da, ali ne još“.

Važne uvodne napomene ili: Zašto je među hrišćanima tako mnogo dogmatskih tumačenje knjige Otkrivenja?

Kroz mnoge godine proučavanja eshatologije (učenje o poslednjim vremenima) jedno sam svakako naučio: hrišćani nemaju, ili ne žele da imaju jasno razvijeno, sređeno učenje o događajima poslednjih vremena. Neki se usredsređuju samo na glavne teme ovog područja - radi šire slike - iz teoloških, psiholoških ili crkvenih, denominacijskih razloga. Pojedinicima je kraj sveta i veka prava opsesija. Toliko su okrenuti pitanjima kada, gde, kako, da zapostavljaju i samo evanđelje! Hrišćani ne mogu da utiču na Božiji plan budućnosti, ali mogu da budu deo njegovog soteriološkog plana (doktrina spasenja), prema Mt 28:19-20. Tek, većina hrišćana veruje u Hristov Drugi dolazak kao konačno ispunjenje svih Božijih obećanja. Ali, problemi u tumačenju nastaju iz više razloga:

1. Postoji napetost između starozavetnog proročkog modela i novozavetnog apostolskog modela.
2. Druga napetost je u odnosu biblijskog monoteizma (jedan Bog za sve) i posebnog položaja Izraela (izabrani narod).
3. Napetost je i u odnosu uslovljenih biblijskih zaveta i obećanja ("ako ... onda") i onih koji nisu uslovljeni.
4. Trajna napetost žanrova bliskoistočne literature i savremene zapadnjačke literature.
5. Napetost koju u sebi nosi samo Carstvo Božije, koje je "već tu, ali ne još".
6. Napetost između istine da je Isusov povratak tu, da je neposredan, i potrebe da se neki događaju odigraju pre toga.

Pogledajmo malo detaljnije svaku od ovih napetosti.

Prva napetost

Proroci SZ su najavili obnovu jevrejskog carstva u Palestini. Svi narodi sveta će se sliti u Jerusolim da slave i služe večnog vladara iz loze Davidove. Napetost je u tome što se apostoli NZ ne fokusiraju na ovu temu. Da li SZ onda nije božanski nadahnut (Mt 5:17-19)? Da nisu novozavetni pisci propustili ipak nešto tako važno, kako što je kraj vremena?

Nekoliko je izvora podataka o kraju sveta i veka:

1. SZ proroci
2. SZ apokaliptični spisi (Jez 37-39; Dan 7-12)
3. Međuzavetni spisi, vankanonska apokaliptična literatira (1. Enohova)
4. Gospod Isus Hrist (Mt 24; Mk 13; Lk 21)
5. Pavlovi spisi (1 Kor 15; 2 Kor 5; 1 Sol 4; 2 Sol 2)
6. Jovanovi spisi (knjiga Otkrivenja)

Da li u ovim izvorima imamo jasna učenja i raspored događaja poslednjih vremena (hronologija, mesta, osobe)? Ako ne – zašto? Zar sve te knjige nisu Duhom nadahnute (osim međuzavetnih spisa)?

Duh Sveti je objavljivao istinu piscima SZ na njima razumljiv i prihvatljiv način. Ali, i pored te ljudske omeđenosti otkrivenje Duha je bilo progresivno i makar koliko delimični, SZ koncepti su dobili svoju univerzalnost. Evo nekoliko primera:

1. Jerusolim je metafora za Božiji narod (Sion) i u NZ je pojam kojim se iskazuje Božije prihvatanje svih ljudi koji se kaju (novi Jerusolim Otk 20-22). Osvajanje, razvoj i širenje grada u doslovnom smislu je teološki prototip obećanja Božijeg konačnog otkupljenja ogrehovljenog čovečanstva. To obećanje je dano još u Post 12:3, mnogo pre nastanka jevrejske nacije i ovog slavnog grada. Uostalom, i sam Božiji poziv Avramu uključuje u

- sebe i mnogobožačke narode.
2. SZ neprijatelj Božijeg naroda su okolni narodi drevnog Bliskog istoka. U NZ neprijatelj crkve je ceo nevernički svet, bogomrzci nadahnuti Sotonom. Duhovna borba više nije geografska već kosmička.
  3. Obećana zemlja je bitni deo obećanja datog patrijarsima. NZ ističe da nam pripada cela zemlja. Novi Jerusolim nije neko blistavo zdanje na svom vekovnom lokalitetu, već Božije delo koje dolazi na obnovljenu zemlju (Otk 20-22).
  4. Tu su i sledeći koncepti koji su dobili šire značenje: (1) Avramovo potomstvo se duhovno obrezuje; (2) Hram postaje lokalno zajedništvo vernika; (3) Prepoznatljivi opisi Izraela se prenose na sav Božiji narod.

Proročki model dobija svoje ispunjenje i šire značenje, uključuje više stvarnosti u sebe. Isus i apostoli ne govore o poslednjim vremenima poput SZ proroka. Neki savremeni tumači silom guraju SZ normative u knjigu Otkrivenja. Tako pokušavaju da ovu nadahnutu knjigu prikažu kao jedan od izdanaka tipične jevrejske apokalipse. Čak u njoj pronalaze, makar i do tada nečuvane, Isusove i Pavlove reči i izraze! Istina je da NZ pisci ne poriču SZ proroke. Naprotiv, oni ističu njihova nadvremenska učenja. Ni Gospod Isus ni apostol Pavle nemaju sistematski obrađenu i izloženu eshatologiju. Ona je za njih u službi otkupljenja!

Napetosti postoje i u samom NZ. Događaji budućnosti nisu logički i vremenski poredani. Otkrivenje na mnoge načine koristi SZ aluzije u opisu poslednjih vremena umesto Isusovog učenja (Mt 24, Mk 13)! Tu se vidi da pisac sledi stil pisanja razvijen u međuzavetnom periodu (jevrejska apokalipsa). Možda Jovan na ovaj način povezuje SZ i NZ. On naglašava prastare obrasce ljudske pobune i Božiju rešenost da i pored svega otkupi čovečanstvo! Ipak, SZ jezik Otkrivenja, pomenute ličnosti i događaji se tumače u svetlu grada Rima prvog veka nove ere.

Druga napetost

Sveto pismo uzdiže Boga Stvoritelja, živog i ličnog Duha koji je i Otkupitelj. To je posebno istaknuto u monoteizmu SZ. Svi okolni narodi toga doba su bili politeisti. Zato je ova istina, doktrina da je Bog jedan i jedini, samo srce SZ otkrivenja (Pnz 6:4). Tvorevina je pozornica na kojoj Stvoritelj i stvoreni čovek imaju zajedništvo, jer je čovek najveće Božije delo i njegov preslikani lik (Post 1:26-27). Ali, čovek se odmetnuo, sagrešio protiv Božije ljubavi, vođstva i svrhe (Post 3). Ipak, Stvoriteljeva ljubav i naumi su toliko uzvišeni i jači, da je odlučio da spasi pobunjeno čovečanstvo (Post 3)!

Gde je tu tenzija? Bog odlučuje da od celog sveta odabere jednog čoveka, njegovu porodicu, pleme, naciju. Preko njih će dosegnuti sav svet. Ali, izbor Avrama i njegovih potomaka, Jevreja, u njima - umesto služenja svrsi - pokreće ponos, ekskluzivnost umesto inkluzivnosti (Izl 19:4-6).

Božiji poziv Avramu sadrži blagoslov za celo čovečanstvo (Post 12:3). Zato uvek valja naglasiti da izabranje SZ cilja na službu, a ne spasenje kao takvo. Nikada sav Izrael nije bio u dobrom odnosu prema Bogu i večno spasen zbog svojih prava po rođenju (Jn 8:31-59; Mt 3:9). Naglasak je uvek bio na ličnoj veri i poslušnosti (Post 15:6 citiran u Rim 4). Nažalost, Izrael je izgubio svoj misijski poziv, preokrenuo svoj mandat u privilegiju, službu u povlašćeni status! Bog je u jednom izabrao sve!

Treća napetost

Teološka napetost izvire i iz paradoksa odnosa uslovljenih i neuslovljenih zaveta. Nesumnjivo je da je Božiji plan spasenja bezuslovan (Post 15:12-21). Ali, je čovekov odgovor na ovaj plan uvek uslovljen!

Model "ako ... biće ti" je uočljiv u oba Zaveta. Bog je veran, ali čovečanstvo nije. Ova napetost stvara mnoge zabune. Neki se tumači baš zato drže samo jedne strane – Ili Božije verne sigurnosti ili čovekovog truda; Ili Božije suverenosti ili čovekove slobodne volje. Valja uvek naglašavati da su obe stvarnosti svetopisamski utemeljene, te stoga neophodne.

Ovo utiče na naše shvatanje eshatologije, posebno Božijih SZ obećanja Izraelu. Ako on nešto obeća onda je to tako, zar ne? Bog sebe obavezuje svojim obećanjima. On svoje ime, ugled stavlja

pred nas (Jez 36:22-38). Pa opet, odlučio je da blagosilja celo čovečanstvo! Zato su i uslovljeni i neuslovljeni zaveti spojeni u Hristu (Isa 53), a ne u Izraelu! Gospodnja nepokolebiva vernost se ogleda u spasenju svih koji se kaju i veruju, a ne u tome ko su nam otac i majka, ko su nam preci! Isus Hrist, a ne Izrael je ključ svih Božijih zaveta i obećanja. Zato, nije Crkva već Izrael teološka parenteza u Svetom pismu, teološki umetak (Gal 3).

Zato je baklja misije sveta prešla na Crkvu (Mt 28:19-20; D1 1:8). Ovo ne znači da je Bog sasvim odbacio Izrael (Rim 9-11). On je svakako ključ poslednjih događaja, ali ne u ekskluzivnom smislu, već kao Izrael koji veruje i ostvaruje svoju konačnu svrhu i planirane eshatološke naume (Zah 12:10).

Četvrta napetost

Literalna vrsta, žanr pisanja je trajno kritičan element u svakom tumačenju Božije Reči. Crkva se rodila i razvijala u Grčkom (zapadnom) kulturnom miljeu.

Literatura istoka je slikovita, metaforična, prepuna simbola. To se bitno razlikuje od zapadnih literalnih modela. Hrišćani su uveliko grešili i greše što kroz prizmu svoje istorije i pomenutih žanrova tumače i SZ i NZ proroštva. Skoro svaki naraštaj, svaki geografski i nacionalni entitet je koristio svoju kulturu, istoriju i literalne modele u tumačenju knjige Otkrivenja. I svi su grešili! Bahato je misliti kako savremena kultura zapada može sama sobom da rastumači biblijska proroštva.

Način pisanja, vrsta spisa koju je nadahnuti pisac stvorio, uvek je bila razumljiva primaocima. Knjiga Otkrivenja nije puka istorijska čitanka, naracija. Ona je spoj proroštava (Otk 1-3), priče, pouke i najviše apokaliptične misli. Sasvim je pogrešno pripisati ovom štivu manje ili više od onog što je sam autor saopštio. Čini mi se da nigde ne vidimo greške dogmatizma i interpretativne arogancije kao na primeru poslednje knjige NZ.

Crkva se nikada nije usaglasila oko toga šta je dobro tumačenje. Ja sam dijalektički tumač. Želja mi je da nam celo Pismo progovori a ne samo njegovi pojedini delovi. Istočnjačka misao, koja je osnovna potka svetih tekstova, skoro uvek istinu oslikava dvojnim mislima. A već to je napetost sama po sebi. Naša zapadnjačka sklonost ka jasnoći, uklanjanju svake napetosti u premisama nije sama po sebi pogrešna, već neuravnotežena. Zato verujem da možemo da izbegnemo barem neke od ovih misaonih ćorsokaka u tumačenju Otkrivenja, a da ne okrnjimo ništa od njegove svrhe, od poruke koja je za svaki naraštaj vernika. To znači da je svakom ozbiljnom tumaču jasno da ova knjiga mora da se tumači u svetlu svog vremena i svog načina pisanja. Istorijski metod mora da poštuje ono što su prvi čitaoci, izvorni primaoci pročitali, čuli i razumeli. Na mnoge načine svaki savremeni čitalac gubi smisao, gubi značenje simbola ove knjige. Naime, prevashodna svrha Otkrivenja je da ohrabri tada progonjene vernike. Ona uzdiže Božiju suverenu kontrolu nad istorijom (to čine i proroci SZ); ona naglašava da sama istorija ide svom ispunjenju, zacrtanom vremenskom roku, sudu ili blagoslovima (i to je naglasak SZ proroka). A sve to je zapisano jezikom jevrejske apokalipse prvog veka, pojmovima Božije ljubavi, prisustva, sile i suverenosti.

Ova poruka ima svoju teološku delotvornost za svaku generaciju vernika. Otkrivenje govori o kosmičkoj dimenziji sukoba dobra i zla.

Mnogi podaci, detalji prvog veka su izgubljeni, ali ne i moćna poruka, sila utešne istine. U tome je suština. Zato, sve dok savremeni tumač našeg doba i kulture pošto-poto, silom gura svoje istorijske datosti u detalje ove knjige, trajaće i priča o pogrešnim tumačenjima. Sasvim je moguće da će i svi detalji Otkrivenja jednom, za poslednji naraštaj vernika postati zapanjujuće tačni i jasni. Biće to vreme tiranije poslednjeg bezbožnog vladara sveta (2 Sol 2), završnica divljanja sistematskog zla. Niko ne može da zna kada i kako će se sve ispuniti, a da se pri tome ne ispune Gospodnje reči (Mt 24; Mk 13; Lk 21) i reči apostola Pavla (2 Sol 2), dok se istorijski ne dese. Nagadanja, špekulacije i dogmatizam ovde ne uspevaju. Apokaliptična literatura sama po sebi dozvoljava fleksibilnost. Bogu hvala za sve slike i simbole koji nadilaze istoriju! Gospod vlada! On nadgleda sve i nezadrživo dolazi!

Dakle, većina današnjih zapadnih tumača promašuje poruku ovog žanra. Mi u svemu vidimo jasne logične teološke sisteme. Previđamo simboliku, dvostruka značenja, dramatiku jevrejske apokalipse. Ovo vrlo dobro ističe Ralf P. Martin:

“Sve dok ne uvidimo dubinu kvaliteta ovog teksta, dok ne prihvatimo njegov jezik kao ono što nam donosi istine vere, i dalje ćemo uporno da grešimo ne shvatajući poruku knjige Otkrivenja. I dalje ćemo uporno objašnjavati njene vizije na doslovan način, gledajući na njih kao na konkretne istorijske

događaje. A to nam donosi brojne probleme u tumačenju, a samim tim i iskrivljuje osnovnu poruku ovog apokaliptičnog štiva. Tako propuštamo suštinske vredosti ovog dela NZ kao posebne književne vrste – mitopoetskog jezika kojim se opisuje Božija svemoć u Hristu, upravo kroz paradoks spoja snage i ljubavi (Lav je Jagnje, Otk 5:5-6)”.

V. Randolph Tejt piše u svom delu “Tumačenje Biblije”:

“Nijedna druga književna vrsta u Svetom pismu nije čitana sa toliko obeshrabrenja kao apokaliptično štivo, posebno knjiga proroka Danila i Jovanovo Otkrivenje. Ovaj žanr hronično strada od fatalnih pogrešnih tumačenja. Poduža je istorija suštinskog nerazumevanja njene strukture i same svrhe. Zbog svojih tvrdnji o tome šta će se uskoro dogoditi, na Otkrivenje se uvek gledalo kao na detaljnu mapu budućnosti. Ovaj tragični stav počiva na pretpostavci da je knjiga ogledalo vremena savremenog, a ne prvobitnog čitaoca. Ovako pogrešan pristup apokaliptici (a posebno Otkrivenju) celo tumačenje svodi na kriptograme, na kušnju da se simboli nadahnutog teksta tumače savremenim događajima. Ali, svako doslovno tumačenje simbola, tamo gde je reč o metaforama, klasično je nasilje nad tekstom. Nije stvar u tome da li su opisani događaji u Otkrivenju istorični ili nisu. Ako i jesu, ako se sve tako i tada i zbililo, ili tek treba da se zbude, to ne znači da nam pisac kroz sve te arhetipove ne komunicira neko značenje” (str. 137).

Evo još jednog mišljenja:

“Današnji čitaoci Otkrivenja su najčešće zbunjeni tom vrstom štiva, tim žanrom pisanja. Više nego neobični likovi i nesvakidašnji doživljaji deluju bizarno, nevezano sa ostatkom Svetog pisma. Pa opet, ljudi našeg doba tako kodiranim tekstom uporno nastoje da razotkriju “šta tek treba da se dogodi”, uporno propuštajući ono što im tekst već govori“ (“*Dictionary of Biblical Imagery*”, Ryken, Wilhost and Longman III)

Peta napetost

Carstvo Božije je već tu ali tek treba da dođe. Ovaj teološki paradoks je posebno uočljiv u domenu eshatologije, tzv. *Eshatološka napetost*.

Jedno mišljenje o doslovnom ispunjavanju SZ proroštava, koje se odnose na Izrael, tvrdi da Carstvo dolazi sa obnovom slave Božijeg naroda u njegovim drevnim geografskim granicama i povratkom teološkom preimućtvu. Ovo onda znači da je neophodno tajno vaznesenje Crkve, i da se sve od Otk 5 tiče samo Izraela.

S druge strane, ako je naglasak Carstva na Hristovom prvom dolasku, onda je reč o utelovljenju, životu, učenju, smrti i vaskrsenju. To je teologija sadašnjeg spasenja. Carstvo je tu, došlo je. SZ je ispunjen u Hristovom pozivu svima da se spasu, a ne u njegovoj milenijumskoj vladavini tek nad nekima!

Sveto pismo nesumnjivo govori o dva Hristova dolaska, ali gde je njegov naglasak? Mišljenja sam da se većina SZ proroštava usredsređuje na prvi Dolazak, na ustoličenje mesijanskog carstva (Dan 2). Ono je na mnoge načine slično Božijoj večnoj vladavini (Dan 7) i Hristovoj hiljadugodišnjoj vladavini (Otk 20). SZ naglašava tu večnu vladavinu, makar da je mehanizam te vladavine u Mesijinoj službi (1 Kor 15:26-27). Nije ovde pitanje šta je od ovo dvoje tačno već gde je naglasak? Valja reći da su neki tumači toliko okrenuti Mesijinom hiljadugodišnjem Carstvu, da sasvim zapostavljaju svetopismSKI fokus Očeve večne vladavine. Hristova vladavina je uvod u večnost. Ta vladavina je ipak privremena, jer nam SZ ne daje jasne obrise dva Hristova dolaska.

Carstvo Božije je ključ razumevanja Gospodnjeg propovedanja i naučavanja. Ono je tu (u spasenju i služenju) ali nam tek dolazi (nepropadljivost i sila). Ako se Otkrivenje i fokusira na Mesijin milenijum (Otk 20), to je opet privremena vladavina (Otk 21-22). Nije sasvim jasna iz SZ neophodnost ove vladavine, posebno kada u Dan 7 čitamo da će Mesija večno da vlada.

Šesta napetost

Hrišćani svakog doba su očekivali da se Gospod vrati svaki čas, iznenada i neočekivano (Mt 10:23; 24:27,34,44; Mk 9:1; 13:30). Nisu bili u pravu. Pa opet, ta blizina, neposrednost je najdivnija nada svakog naraštaja vernika, posebno onih koji stradaju u progonima. Pozvani smo da živimo kao da će se Gospod sutra vratiti. Ali samo Gospod zna kada će se ispuniti plan njegovog Velikog misijskog poslanja (Mt 28:19-20).

Neki odeljci u evanđeljima (Mk 13: 10; Lk 17:2; 18:8), u 1. i 2. Solunjanima govore o odloženom, “zakasnelom” Drugom dolasku (*Parusia*). Naime, neki istorijski događaji prvo moraju da se ispune:

1. Evangelizacija celog sveta (Mt 24:15; Mk 13:10)
2. Pojava “čoveka bezakonika” (Mt 24:15; 2 Sol 2; Otk)
3. Veliko progonstvo (Mt 24:21,24; Otk)

Zato dvosmislenost nadahnutih tekstova ima svoju svrhu (Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Živimo pred Gospodom kao da nam je svaki dan poslednji ali i planirajmo svoju budućnost i službu.

Doslednost i ravnoteža

Moram da naglasim da mnoge savremene eshatološke škole, pristupi tumačenju, sadrže tek pola istine. Oni dobro tumače pojedine tekstove, ali uvek imaju problem sa doslednošću i ravnotežom. Najčešći problem je gomila predubedenja koja koriste svetopisamske tekstove za podršku već stvorenim teološkim sistemima. Ali, Sveto pismo nam nigde ne daje sistematski sređenu eshatologiju. Ono pre liči na album porodičnih slika. Sve su slike prave, verodostojne, ali nisu poređane nekim nama svojstvenim redosledom. Neke stare slike su se vremenom i zagubile, pa sadašnji članovi porodice ne znaju gde pripadaju, gde da ih vrata. Zato i u dobrom tumačenju ove knjige Božije Reči vredi pravilo: Valja slediti izvorni piščev naum koji je i zapisao određenom književnom vrstom. Mnogi tumači unose neke druge egzegetske alate, koji su im poznati iz nekih drugih žanrova, te njima pokušavaju da rastumače Otkrivenje. Oni uporno slede SZ matrice umesto da dozvole Isusovom i Pavlovom učenju da ih vodi, kao i da dozvole samom Otkrivenju da govori za sebe.

Sve ovo mi je donelo nemalu nervozu u radu koji je pred vama. Nisam se bojao upozorenja iz Otk 22:18-19, već svega onoga od čega Božji narod trpi zbog kontroverzi oko tumačenja ove knjige. Volim Božija otkrivenja. Ona nam kazuju koliko je svaki čovek lažljiv (Rim 3:4). Zato vas molim da ovaj komentar nipošto ne koristite kao savršeno rešenje za svaki problem. Nije mi to cilj. Rađe bih da vas izazovem, uputim kao saobraćajni znak, a ne da vam dam nepogrešivu mapu u stopu do cilja. Više volim da vam kažem “šta ako...”, nego “ovako govori Gospod”. U ovom radu sam se suočavao sa ličnim nedostacima, ograničenjima i teološkim okvirima. Sve to sam, naravno, uočio i kod drugih tumača. Ponekad mi se činilo da je u knjizi Otkrivenja svako pronašao ono što je i hteo da nađe. Ovaj književni žanr prosto mami na zloupotrebu! Ali, i kao takav nije uzalud stavljen u Božiju Reč. Nije tu slučajno. Nije njime tek tako zaključeno Sveto pismo. U ovoj književnoj vrsti je Božija poruka svakom njegovom detetu bilo kada i bilo gde u istoriji. Gospod želi da razumemo ovu knjigu! Zato, hajde da se udružimo u tom smislu. Hajde da naglasimo ono jasno i razumljivo, ne ono što bi moglo da bude, trebalo i sl. Neka nam u tome Gospod svima pomogne!

Posebna tema: Apokaliptička literatura

Knjiga Otkrivenja je biser jevrejskog literalnog žanra zvanog apokaliptika. Ovakvom načinu pisanja se pribegavalo u vremenima političkih i vojnih nemira i napetosti, kako bi se iskazalo uverenje da Bog i dalje vlada istorijom i da je moćan da oslobodi svoj narod. Osobine ovog žanra su:

1. Jako uverenje Božije suverenosti (monoteizam i determinizam).
2. Borba dobra i zla, sukob ovog veka i sveta i onih koji dolaze (dualizam).
3. Upotreba šifrovanih reči i izraza, najčešće iz SZ ili međuzavetne jevrejske apokaliptičke literature.
4. Upotreba boja, brojeva, likova životinja, likova koje čine i životinje i ljudi.
5. Posredovanje anđela u donošenju vizija i snova.
6. Usredsređivanje na kraj sveta i veka (dolazak novog doba).
7. Govor o kraju sveta i veka ustaljenom grupom simbola.
8. Primeri ovog žanra:
  - a. Stari zavet
    - (1) Isaiah 24-27, 56-66

- (2) Jezekilj 37-48
- (3) Danilo 7-12
- (4) Joel 2:28-3:21
- (5) Zaharija 1-6, 12-14
- b. Novi zavet
  - (1) Matej 24; Marko 13; Luka 21; 1. Korinćanima 15 (u nekim delovima).
  - (2) 2. Solunjanima 2
  - (3) Otkrivenje (poglavlja 4-22)
- c. Vankanonska literatira (prema D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*, str. 37-38):
  - (1) 1. i 2. Enohova (Enohove tajne)
  - (2) Knjiga jubileja
  - (3) Sibilina proroštva III, IV, V
  - (4) Testament Dvanaest patrijarha
  - (5) Psalmi Solomunovi
  - (6) Vaznesenje Mojsijevo
  - (7) Mučeništvo Isajino
  - (8) Apokalipsa Mojsijeva (život Adama i Eve)
  - (9) Apokalipsa Avraamova
  - (10) Avramov testament
  - (11) 2. Knjiga Jezdrina
  - (12) 2. i 3. Knjiga Varuhova
- 9. Ovaj žanr nosi u sebi jake dualističke ideje. Stvarnost je opisana u serijama sukoba, mnogih suprotnosti, napetosti (odlika dela apostola Jovana) između:
  - a. nebo-zemlja
  - b. zlo doba (zli ljudi i zli anđeli) – pravedno doba (pravedni ljudi i pravedni anđeli)
  - c. ovo doba – buduće doba

Sve ove napetosti vode ka konačnoj i potpunoj Božijoj vladavini. Naš svet nije onakav kakvim ga je Stvoritelj zamislio, ali on suvreno deluje i ostvaruje svoju volju. Na kraju će sve biti vraćeno na početak – na prvobitno zajedništvo iz Edena. Kako? Zbog Hristovog dolaska koji je ključ čitavog Božijeg plana sa čovečanstvom. Ali, istina o dva njegova dolaska je ono što nam ovde donosi određenu dualističku napetost.

Skica pitanja Hristovih učenika

(E. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 57)

- A. Upozorenje na zavodjenje (13:5-8)
- B. Predviđanje progonstava (13:9-13)
- C. Razorenje Jerusalima (13:14-23)
- D. Hristov povratak (13:24-27)
- E. Poziv na budnost zbog Gospodnjeg povratka (13:32-37, „to niko ne zna... već samo Otac“)
- F. Poziv na budnost u sadašnjem trenutku koji vodi razaranju Jerusalima (13:28-31).
- G. F.F Bruce vidi paralelu Mk 13 i prvih šest pečata iz Otk 6 (str. 57 i 138).

Tumačenje reči i izraza

“Dok je Isus izlazio iz hrama, reče mu jedan od njegovih učenika: “Učite-lju, pogledaj ovo divno kamenje! Kako su predivne ove građevine!”

Isus mu odgovori: “Vidiš li ove velike građevine? Neće ovde ostati ni kamen na kamenu koji se neće porušiti.”

Mk 13:1-2

13:1 „iz hrama” *Hieron* je hramska oblast, gde je Isus već poučavao (Mk 11; Mt 26:55). Ovo zdanje je središte svih jevrejskih nada, simbol posebne Božije naklonosti za Izrael (Jer 7; Jn 8:31-59).

- **„jedan od njegovih učenika”** Verovatno apostol Petar (st. 3). Jovan Marko beleži sećanja ovog učenika. Ovo je najduža Isusova pouka u ovom evanđelju.
- **„divno kamenje”** Doslovno „ogromno“ („silno kamenje“, I. Šarić). Istoričar Josif beleži da je Irod Veliki koristio izbrušene krečnjačke stene (*mezeh*) sa onih područja. Veličina blokova je bila 25 x 8 x 12 lakata („Starine“ 15.11.3), što se i danas jasno vidi na Zidu plača u Jerusalimu.
- **„Kako su predivne ove građevine”** Doslovno „ogromno“ („silno zdanje“, I. Šarić). Irod je kolosalnom građevinom nastojao da stiša jevrejsko nezadovoljstvo zbog svog idumejskog porekla. Gradnja je započeta oko 20. god. pre n.e, a završena je oko 64. god. n.e. (Josifove „Starine“ 15.11.1-7; „Judejski rat“ 5.5.1-6).

13:2 „Neće ovde ostati ni kamen na kamenu koji se neće porušiti” Konjuktivni oblik dvostruke negacije je najjača moguća gramatička negacija grčkog jezika! Razaranje će biti potpuno. Ovo mora da je skamenilo učenike! Josif beleži da je nakon rimskog razaranja grada 70. god., mesto na kome je stajao hram bilo ravno poput oranice (Mih 3:12; Jer 26:18).

Nekoliko je varijanti ove rečenice u grčkim manuskriptima. Neki prate Mt 24:2 u velikoslovnim prepisima B, L, W; dok ostali slede Lk 21:6 prema MS A i Vulgati. Kritički aparat UBS4 daje prednost Mt 24:2, ali dodaje pridev „ovde“, „na ovom mestu“.

“Kada je Isus sedeo na Maslinskoj gori, nasuprot hramu, upitaju ga nasamo Petar, Jakov, Jovan i Andrija: “Reci nam, kada će se ovo dogoditi i šta će biti znak da je došao kraj svemu ovome?”

Isus počeo da im govori: “Pazite da vas ko ne zavede! Mnogi će doći u moje ime govoreći: ‘Ja sam taj’ i mnoge će zvesti. Međutim, ne uznemiravajte se kada čujete da se vode ratovi i da se šire glasine o predstojećim ratovima, jer sve to mora da se dogodi, ali to još nije kraj. Ratovaće narod protiv naroda i carstvo protiv carstva, biće zemljotresa po raznim mestima i gladi. Ovo je tek početak nevolja.”

Mk 13:1-8

13:3 „Kada je Isus sedeo na Maslinskoj gori” Oblast udaljena oko pet kilometara od hramskog područja.

- **„Petar, Jakov, Jovan i Andrija”** Samo Marko beleži ovaj detalj, što je tipično za sećanje očevica događaja – apostola Petra.

13:4 „Reci nam, kada će se ovo dogoditi i šta će biti znak da je došao kraj svemu ovome?” Mt 24:3 ima šire pitanje. Učenike je zanimalo nekoliko stvari: (1) vreme razaranja hrama; (2) vreme Drugog dolaska; (3) vreme kraja sveta i veka. Verovatno su mislili da se sve dešava u isti mah. Primetimo da Isus spaja vremensko i eshatološko u stilu SZ proroka.

Posebna tema: Odgovori na pitanja učenika iz Mt 24:3
(prema F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 57).

- A. Upozorenje na zavodenje lažnih proroka o kraju sveta:
1. Mt 24:4-
  2. Mk 13:5-8
  3. Lk 21:8-11

- B. Predviđanje progona i obećanje pomoći:
1. Mt 24:9-14
  2. Mk 13:9-13
  3. Lk 21:12-19
- C. Odgovor na prvo pitanje o razaranju Jerusalima i rasejavanja stanovnika:
1. Mt 24:15-28
  2. Mk 13:14-23
  3. Lk 21:20-24
- D. Odgovor na drugo pitanje o Hristovom dolasku:
1. Mt 24:29-31
  2. Mk 13:24-27
  3. Lk 21:20-24
- E. Poziv na budnost u okolnostima koje predskazuju pad Jerusalima:
1. Mt 24:32-35
  2. Mk 13:28-31
  3. Lk 21:29-33
- F. Poziv na budno iščekivanje Hristovog dolaska:
1. Mt 24:36-44
  2. Mk 13:32-37
  3. Lk 21:34-36

13:5-13 „Pazite da vas ko ne zavede!” Present imperativ poziva na stalnu budnost. Čak i ustaljena shvatanja o Mesiji su u određenoj meri zavedla učenike. Isus upozorava na lažne znakove i na znakove koji su prisutni uvek i svuda, navodi ih u više navrata (st. 5, 9, 23, 33). Mnogi će pokušati da ih općine svojim učenjima.

Svaki naraštaj hrišćana je pokušavao da pošto-poto iščita biblijska proroštva u događajima svoga doba. Ali, svi predviđeni datumi su bili pogrešni! Zašto? Zato što zaboravljamo da smo pozvani da živimo iz dana u dan u očekivanju Drugog dolaska, u isto vreme ne zaboravljajući da su ova proroštva napisana za poslednju generaciju progonjenih vernika. Zato je najbolje da se radujemo u tom neznanju!

13:6 „Mnogi će doći u moje ime” To su lažne Mesije (Mt 24:11,23-24). U analima jevrejskog istoričara Josifa („Judejski rat“ 6.54) postoje naznake da su Rimljani razorili Jerusolim i zbog fanatizma lažnih proroka. Oni su zaveli narod na osnovu krivog tumačenja Isa 37, o JHVH spasavanju Jerusalima. Naravno, prećutali su ono što je prorok Jeremija u više navrata najavljavao o padu ovog grada!

- **„govoreći: ‘Ja sam taj’”** Doslovno - „Ja jesam“ – što je zavetno Božije ime (JHVH) izvedeno iz glagola „biti“ (Izl 3:12,14; Jn 4:26; 8:24,58; 13:19; 18:5). Vidi posebnu temu u 12:36.
- **„i mnoge će zvesti”** Tipično upozorenje prepoznatljivim izrazima apokaliptičke literature. Ubeđivanja lažnih mesija su uporna i jaka, posebno u vremenima duhovnog vakuma (Mt 24:11,23-26). Prevaranti računaju ili na naivnost mladih vernika i/ili na telesnost hrišćana (1 Kor 3:1-3; Jev 5:11-14).

13:7 „ne uznemiravajte se” Present imperativ u negativu najčešće poziva da se prekine sa radnjom koja se odvija.

- **„jer sve to mora da se dogodi, ali to još nije kraj”** Ratovi i zemljotresi nisu znakovi kraja već najave onoga što nam dolazi na kraju sveta i veka (st. 8,10; Mt 24:6-8). Prirodne katastrofe su trajni znak da živimo u grešnom svetu, a ne direktna najava Drugog dolaska (John L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled*, str. 25,28, dobar prikaz preterističkog tumačenja) („Preteristi gledaju na Otkrivenje kao na simboličnu sliku konflikta u ranoj crkvi koja se već dogodila. Ovaj pogled poriče proročki aspekt većine knjiga Otkrivenja. Do nekog stepena, ovaj pogled pravi kombinaciju alegoričkih i simboličkih tumačenja sa konceptom da se Otkrivenje ne bavi specifičnim budućim događajima. Pokret praterista u osnovi uči da su se sva proroštva o poslednjim vremenima Novog zaveta već ispunila 70. posle Hrista kada su Rimljani napali i uništili Jerusalim i Izrael“, prema *got Question?org*, op. prev.)

13:8 „biće... gladi” Neki manuskripti dodaju „i nevolja“ („i bune“ Vuk) (MSS A, W). Ipak, većina prevoda odgovara Mt 24:7 (MSS, B, L). Opet, u Lk 21:11 ima još nekoliko dodataka. Kritički aparat UBS4 kraćoj varijanti daje „B“ ocenu (skoro sigurno).

- **„početak nevolja”** Doslovno „porođajne muke“ (Isa 13:8; 26:17; Jer 30:6-7; Mih 4:9-10; Mt 24:8; Mk 13:8; Dl 2:24; 1 Sol 5:3). Jevreji su verovali da će zlo doba dosegnuti svoj vrhunac pre pojave novog doba (st. 19-20 i „Knjiga Jubileja“ 23:18; „Varuhova apokalipsa“ 27-29). Smatrali su da se sva istorija deli na sadašnje zlo doba (prepuno greha i bogoborstva) i novog doba koje otpočinje dolaskom Mesije (Ps 2). Novo doba je carstvo vladavine Božije vernosti i pravednosti. Ovo je samo delimično tačno jer se ne uzima u obzir da Mesija na zemlju dolazi dva puta. Upravo zato i kažemo da živimo u preklapanju ta dva doba, živimo u „da, ali ne još“ času Božijeg Carstva!

Posebna tema: Ovo doba i novo doba

Proroci SZ su videli budućnost pročišćenjem sadašnjosti. Za njih je ono što dolazi sutra obnova geografske slave Izraela. Takvim su videli nove dane (Isa 65:17; 66:22). Ali, uporno odbijanje zavetnog odnosa sa Bogom njihovih praotaca, sa Jahvom – posebno posle perioda izgnanstava – razvilo je novo poimanje stvarnosti: apokaliptične spise (Enoh, 4. Jezdrina, 2. Baruhova). U ovim se knjigama počinje praviti razlika između dve vremena: sadašnjeg, koje pripada Sotoni; i onog koje dolazi, doba pravednosti u kome svojim Duhom vlada Mesija (najčešće ratnik osvajač).

Uočljiv je razvoj ovog teološkog ogranka (eshatologija). Teolozi to zovu “progresivnim otkrivenjem”. Tek, i NZ ističe kosmičku realnost dva dova, dva perioda vremena (privremeni dualizam):

<u>Isus</u>	<u>Pavle</u>	<u>Jevrejima</u>
Matej 12:32	Rimljanima 12:2	1:2
Matej 13:22, 29	1. Korinćanima 1:20; 2:6,8; 3:18	6:5
	2. Korinćanima 4:4	11:3
	Galatima 1:4	
Marko 10:30	Efescima 1:21; 2:1,7; 6:12	
	1. Timoteju 6:17	
Luka 16:8	2. Timoteju 4:10	
Luka 18:30	Titus 2:12	
Luka 20:34-35		

U NZ se ova dva doba preklapaju, nisu im jasne granice. To je zbog neočekivanih dolazaka Mesije. Isusovim utelovljenjem su se ispunila SZ proroštva o novom dobu. Iako SZ vidi Mesiju i kao Pobjednika, kao Sudiju, on je došao kao sluga (Isa 53), krotki i ponizni stradalnik (Zah 9:9). Ali, vratiće se u punoj slavi, onako kako je i prorečeno (Otk 19). Ovaj dualizam u dolasku Carstvu se tiče i sadašnjosti i budućnosti, ostvarene inauguracije i tek očekivane pune afirmacije. Ta se tenzija zove – “Da, ali ne još” – eshatološka napetost.

“Ali vi pazite: predavaće vas sudovima i tući po sinagogama. Izvediće vas pred namesnike i careve radi mene, da svedočite. Prvo treba da se Radosna vest o meni objavi svim narodima. A kad vas odvedu i predaju na sud, nemojte se unapred brinuti šta ćete reći, nego govorite ono što će vam se tog časa dati, jer nećete vi govoriti nego Sveti Duh kroz vas.

Brat će brata predati da se pogubi i otac svoje dete, ustaće deca na svoje roditelje i ubijaće ih. Svi će vas mrzeti zbog mene, ali ko ustraje do kraja, biće spasen.”

Mk 13:9-13

13:9-13 Zanimljivo je da ovaj odeljak ne odgovara Mt 24 već Mt 10:17-22. To ukazuje na mogućnost Isusovog ponavljanja određenih pouka različitim povodima, ili i na tematsku strukturu ova dva evanđelja.

13:9 “pazite“ Bog čuva svoje u času nevolje, ali svako je odgovoran da bude spreman za poslednje događaje.

- **„sudovima... sinagogama... pred namesnike i careve“** U Mt 24:9 nema „sinagoga“ i „sudova“ koji utelovljuju državnu i religioznu represiju hrišćana i od strane Jevreje i od strane neznabožičkih naroda (1 Pet 4:12-16).
- **„sudovima“** Plural jednog oblika Sinedriona, najverovatnije vlasti lokalnih sudova (2 Kor 11:24).
- **„tući“** Doslovno „bičevati“ (2 Kor 11:24). Jevreji su kažnjavali prestupnike sa 39 udarača bičem: 13 udarača sprema i 26 udarača otpozadi, prema Pnz 25:1-3.

13:9,12 „radi mene“ Da li će prema Mt 5:10-16 i 1 Pet 4:12-16 hrišćani biti progonjeni zbog Hrista ili zbog svojih ličnih nedela?

13:10 „Prvo treba da se Radosna vest o meni objavi svim narodima“ Grčki „dei“ – „mora“ podrazumeva neophodnu radnju. Isus (ili apostol Petar, zajedno sa nadahnutim evanđelistom) želi da ukaže učenicima: (1) na misiju neznabožičkim narodima (Post 12:3; 1 Car 8:60; Isa 42:6; 49:6; 51:4; 52:10; 60:1-3; Mt 24:14; 28:19-20; Dl 1:8; Rim 11:25-27); (2) vreme između razorenja Jerusalima i Drugog dolaska (2 Sol 2; 2 Pet 2). Moramo da imamo u vidu da će se pre Gospodnjeg povratka – koji može da se zbude svaki čak – dogoditi određene stvari. NZ nam otvoreno prenosi napetosti vezane za Drugi dolazak – on je blizu, odložen je i niko ne zna njegovo vreme.

13:11 Duh Sveti će uvek biti sa vernicima i osnaživeće ih i u najvećim progonstvima (Dl 4)! Duh se često poistovećuje sa Sinom, kao što to pokazuje parabola u Lk 21:15. Ipak, ovo obećanje nas ne oslobađa odgovornosti da budemo spremni za svakodnevne prilike propovedanja evanđelja i duhovnog poučavanja. Duh Sveti nije zamena za naše predano i valjano proučavanje Pisma. Ovde je reč o posebnoj blagodati koja nam se daje da bismo u veri svedočili Hrista i u danima progona (Mt 10:19-20; Lk 12:11-12; 21:14-15).

- **„tog časa“** Vidi posebnu temu u 14:35.

13:12 „brat će brata“ Porodica je središte života Jevreja, ali i ona će se podeliti zbog Hrista (Mt 10:21,35-37). Ovo je česta tema apokaliptičkih knjiga („Jubileji“ 23:19; 2. Varuhova 70:3).

13:13 „ali ko ustraje do kraja, biće spasen“ Ovo je veoma važna doktrina o istrajnosti (Mt 10:22) koja stoji u dijalektičkoj napetosti sa doktrinom o sigurnosti (Otk 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Vidi posebnu temu o ovome u 4:17.

“A kad vidite da gnusoba pustoši stoji gde ne treba – ko čita neka razume! – tada stanovnici Judeje neka beže u brda. Ko se nađe na krovu, neka ne silazi i ne ulazi u kuću da uzme štogod. A ko bude u polju, neka se ne vraća da ponese svoj ogrtač. Teško trudnim ženama i dojiljama u te dane! Molite se da se to ne dogodi u zimu, jer će u te dane nastati takva nevolja kakve nije bilo od početka, kad je Bog stvorio svet, pa do danas, niti će je više biti. I da Gospod nije odlučio da skрати broj tih dana, niko se ne bi spasio; ali zbog izabranih, onih koje je On izabrao, on će skratiti broj tih dana. Ako vam tada neko kaže: ‘Evo, tu je Hristos!’, ili, ‘Eno ga tamo!’, ne verujte. Pojaviće se, naime, lažne mesije i lažni proroci, koji će činiti znake i čudesa, da ako je moguće, zavedu i izabrane. Ali vi pazite; sve sam vam unapred kazao.”

Mk 13:14-23

Posebna tema: Gnusoba pustoši

„Glagol *bdelussmai* doslovno znači „gaditi se na hranu“ ali se koristio za zgađenost u najširem smislu pojma. Ovde ima moralni prizvuk zgroženosti nad nečim što je odvratno na polju religije. Vidi 2 Dnv 15:8; Jer 13:27; Jez 11:21; Dan 9:27; 11:31. Izraz se koristio za idole u 1 Car 11:17; Pnz 7:26; 2 Car 23:13, ali se odnosi na sve pojave koje su suprotne božanskim manifestacijama (nečiste životinje u Lev 11:11; Pnz 14:3 i sve druge pojave religije mnogobožaca). NZ ovom pojmu daje najjače moguće negativno moralno značenje (uporedi Lk 16:15 i Otk 17:4,5;21:27). Ali ovde se ne misli samo na pojavnu, estetsku skaradnost, već i na okupaciju čitave hramske oblasti od strane idolopokloničkih Rimljana, na pohod Tita pod zastavama i amblemima imperije. Istoričar Josif beleži da su Rimljani nakon razorenja hrama postavili oltar i sve svoje ambleme kod Istočnih vrata grada, prinoseći žrtve. Tu su vojnici slavili pobjedu svog generala i klicali mu kao budućem cezaru“ (M. R. Vincent, *Word Studies in the New Testament*, str. 74-75).

„Gnusoba“ je svetogrđe, izraz koji srećemo u Dan 9:27; 11:31; 12:11.

1. Izvorno se ovaj pojam odnosio na Antioha IV Epifana koji je 167. god. pre n.e. u jerusalimskom hramu postavio Zevsov oltar (Dan 8:9-14; 1. Mak 1:54).
2. Prema Dan 7:7-8 „gnusoba“ je Antihrist kraja vremena (2 Sol 2:4).
3. Prema Lk 21:20 najverovatnije se govori o Titu, rimskom generalu (jasnije i imperatoru) koji je 70. god. n.e. razorio Jerusolim i hram, i pred Istočnim vratima žrtvovao idolima, u skladu sa rimskom praksom.

Dakle, i ovde imamo primer upotrebe jednog izraza na više različitih ali sličnih načina u smislu višestruko ispunjenog proroštva. Takve izraze je teško rastumačiti dok se nešto ne zbude. Tek kasnije, gledajući na neki događaj, prepoznamo očiglednu tipologiju.

- „**stoji gde ne treba**“ Glagolski prilog, perfet akuzativ u muškom rodu, prema *The Analytical Greek New Testament*, Barbara & Timothy Friberg, str. 154. Ali, prema *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*, William D. Mounce, str. 219 ovaj prilog je u srednjem rodu. U prvom sličaju se odnosi na „gnusobu“ (*bdelugma*) a u drugom na Titovu vojsku (*strateuma*). Mt 24:15 dodaje „stoji na svetom mestu“, što je muški rod i odnosi se na rimskog generala i njegovo mnogobožачko žrtvovanje na mestu porušenog hrama.
- „– **ko čita neka razume!** –“ Doslovno „neka dobro razmisli“ (2 Tim 2:7), što je verovatno umetak samog evanđeliste. Marko zna da će ova tema pokrenuti mnoga pitanja (gnusoba pustoši, Dan 9:27;11:31;12:11) kada se njegovo evanđelje bude čitalo pred okupljenom zajednicom. (Ono što i mi činimo na biblijskim časovima)
- „**tada stanovnici Judeje neka beže u brda**“ Jevsevije – crkveni istoričar iz IV veka – beleži da su hrišćani pre rimske opsade Jerusalima, 70. god., pobjegli iz Jerusalima. Smestili su se u

Pelu, gradić na jugoistoku Galilejskog jezera, četrdesetak kilometara od jevrejske prestonice (*Hist. Eccl.* 3:5:2-3).

13:15 „Ko se nađe na krovu” Tadašnje kuće su imale ravne krovove. U toplim mesecima to su bila mesta porodičnog zajedništva i drugih okupljanja. U to vreme se govorilo da se preko takvih krovova moglo preći s jednog na drugi kraj Jerusalima. Pošto su se kuće podizale i uz same zidine grada, dolazak osvajačke vojske bio je lako uočljiv. A tada je preostajalo samo jedno rešenje – bežanija!

13:16 „ogrtač” Odevni predmet koji se stavljao preko uobičajene odeće i koji se često koristio i kao prostirka za spavanje. Oni koji su radili na poljima nisu nosili ogrtače sa sobom.

13:17 „teško” Proroci SZ su ovako otpočinjali opomene suda koji se spremao. Istim povikom su narikače oplakivale pokojnike u ono vreme. Božiji sud nad Jerusalimom će pogoditi i vernike i nevernike (baš kao i Velike nevolje).

- **„trudnim ženama”** Ovde se očigledno misli samo na razaranje Jerusalima. Ne treba mnogo objašnjavati zašto je svako bežanje pred vihorom ratnih okršaja teško za trudnice. Ova misao nema ništa sa Drugim dolaskom! Pitanja učenika se odnosi na tri stvari - razorenje Jerusalima, Drugi dolazak i kraj sveta i veka – i Isus im u isto vreme odgovara na njih. Zato nije lako odrediti koja se misao odnosi na određeno pitanje.

13:18 „u zimu” Bežanija sa ratnog područja u zimskom vremenu je najteža na najslabije – trudnice i decu.

13:19 Isus misli na: (1) užase progona vernika u poslednjem vremenu i užase Božijeg suda nad nevernicima; (2) ili je reč o tipičnoj orijentalnoj hiperboli (preterivanju). Takođe, nije lako odrediti kada se nešto govori u doslovnom a kada u prenosnom smislu (uporedi Joel 2:28-32 i Petrovo pozivanje na ove reči u nedoslovnom smislu, u D1 2). NZ je istočnjačka knjiga sa mnogo ondašnjih slika, alegorija, hiperbola kojima su se bogonadahnuti pisci služili po svom nahođenju. Napravili bi kaos u tumačenju ukoliko bi sve njihove reči shvatili doslovno.

Možda je ovde reč o aluziji na Dan 12:1, sa dodatom frazom. Izabrani su oni čija su imena u Knjizi života (verujući Jevreji, pravi ostatak, verujući mnogobošci – Tajna od vekova sakrivena, ali sada objavljena, Ef 2:11-3:13!).

- **„od početka, kad je Bog stvorio svet”** Vidi posebnu temu u 10:6.

13:20 Ni ovde nismo sigurni na koji se događaj misli: (1) razorenje Jerusalima; (2) Hristov dolazak; (3) kraj sveta i veka? Isus o sve tri teme govori istovremeno i one se prepliću. Njegovi odgovori nisu jasno podeljeni po temama. Lično mislim da se ova misao odnosi na Drugi dolazak i kraj vremena, a ne na razorenje Jerusalima, jer su hrišćani pobjegli iz grada pre invazije Rimljana.

- **„I da Gospod nije...”** Uslovna rečenica tipa „uprkos činjenicama“. Doslovno: „Da Gospod nije skratio te dane (kao što jeste), niko se ne bi spasio (kao što jeste)“.
- **„Gospod”** Ovde se misli na JHVH a ne na Isusa, jer je JHVH onaj koji „izabire“ (Ef 1:4).
- **„spasio”** Ovde se uobičajeni glagol „spasiti“ koristi u SZ smislu fizičkog izbavljenja (Jak 5:15) a ne u duhovnom smislu.
- **„ali zbog izabranih, onih koje je On izabrao”** Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Predodređenje (predestinacija) I potreba uravnoteženosti

Predestinacija je divna doktrina. Ona nije Božija pristrasnost za jedne, već put spasenja za

mnoge! U SZ se ovaj pojam uglavnom koristio za službu, U NZ se tiče spasenja koje je u funkciji služenja. Sveto pismo nigde ne pokušava da ublaži napetost protivurečnosti Božije suverenosti i čovekove slobodne volje. Naprotiv – oboje podjednako naglašava! Dobar primer za ovo je Rim 9, gde se govori o Božijem izboru, a Rim 10 ističe neophodni čovekov odgovor na taj izbor (10:11,13).

Možda je Ef 1:4 ključ za ovu teološku napetost. Isus je Očev izabrani čovek i svi ljudi su potencijalno izabrani u njemu. Isus je Božije “da” ogrehovljenom čovečanstvu (Karl Bart). Takođe, Ef 1:4 nam ističe da cilj predodređenja nije nebo, već svetost – hristolikost. Mi smo mnogo više zagledani u dobrobiti koje nam donosi evanđelje, a manje u svoje odgovornosti! Božiji poziv (izbor) je sada, za vreme i za večnost!

Ova doktrina ne stoji sama za sebe, već je u živom odnosu sa svim drugim istinama. Kao odnos zvezde u sazvežđu. Ne zaboravimo da nam je Bog svoje istine dao u žanrovima istoka, istočne misli, a ne zapada i zapadnih misaonih kategorija. Zato ne smemo da uklanjamo dijalektičku napetost paradoksalne polarizovanosti biblijskih istina:

1. Predesetinacija – slobodna ljudska volja
2. Sigurnost spasenja – poziv na istrajnost
3. Izvorni greh – voljni greh
4. Bezgrešnost (perfekcionizam) – manje grešenja
5. Početno i trenutno, zadato opravdanje – progresivno, trajno posvećenje
6. Hrišćanska sloboda – hrišćanska odgovornost
7. Predukus Božijeg carstva sada i ovde – punina tog carstva sutra
8. Nedokučivi Bog – otkriveni Bog Svetog pisma
9. Pokajanje kao Božiji dar – pokajanje kao neizbežni čovekov zavetni odgovor
10. Isus Bog – Isus čovek
11. Isus jednak sa Ocem – Isus podređen Ocu.

Teološki koncept “zaveta” ujedinjuje Božiju suverenost (koji uvek prvi čini korak ka čoveku) i čovekov odgovor vere – pokajanje koje se desi u obraćenju i koje traje.

Čuvajmo se krajnosti u tumačenju. Čuvajmo se da jednu stranu ove protivurečnosti ne podupiremo nedoslednim tumačenjem jedne grupe biblijskih stihova, dok drugu stranu istine i druge odeljke svesno i namerno zanemarujemo! Čuvajmo se da ne propovedamo samo svoje omiljene doktrine!

- „**da skрати broj tih dana**” Nepromenjivi Bog (Ps 102:26-27; Mal 3:6) može da promeni svoje planove! Njegov karakter i svi naumi otkupljenja su nepromenjivi, ali molitve njegovog naroda utiču na promene njegovih planova. Ovo je tajna koju ne možemo da razumemo i koja je okosnica zastupničke molitve.

Posebna tema: Zastupnička molitva

I. Uvod

A. Isusov primer:

- lična molitva, Mk 1:35; Lk 3:21; 6:12; 9:29; 22:29-46.
- čišćenje Hrama, Mt 21:13; Mk 11:17; Lk 19:46.
- oblik molitve, Mt 6:5-13; Lk 11:2-4.

B. Molitva je stavljanje vere na delo, pouzdanje da će Bog lično i voljno da se zauzme za nas.

C. Bog je sebe na više načina ograničio kada je reč o našim molitvama (Jak 4:2).

D. Svrha svake molitve je zajedništvo sa Trojedinim Bogom.

E. U molitvu spada sve ono što bilo koji vernik donese pred Boga. Možemo da se molimo samo jednom za određeni predmet, ali i mnogo više puta.

F. Nekoliko je elemenata molitve:

- slavljenje i uzvisivanje Trojedinog Boga.
- zahvaljivanje Bogu za to što je tu, što je s nama i što se brine.
- ispovedanje greha.
- zastupanje drugih pred Bogom za njihove potrebe.

G. Zastupnička molitva je posebno tajnovita. Jer, Bog voli osobe za koje se molimo više od nas. Pa opet, naše molitve mu mnogo znače. One menjaju stvari i donose uslišenje.

II. Sveto pismo

A. Stari zavet

- Neki primeri zastupničke molitve:
  - Avram se moli za Sodomu, Post 18:22.
  - Izlazak 5:22-23.
  - Izlazak 32:31.
  - Ponovljeni zakon 5:5.
  - Ponovljeni zakon 9:18, 25.
- Samuilova molitva za Izrael.
  - 1. Samuilova 7:5-6,8-9.
  - 1. Samuilova 12:16-23.
  - 1. Samuilova 15:11.
- David se moli za svoje dete, 2 Sam 12:16-18.
- Bog traži zastupne molitelje, Isa 59:16.
- Nepokajani gresi gase zastupničku molitvu:
  - Psalam 66:1.
  - Izreke 28:9.
  - Isaija 59:1-2; 64:7.

B. Novi zavet

1. Bog Sin i Bog Duh u molitvi zastupanja

a) Isus:

- Rimljanima 8:34.
- Jevrejima 7:25.
- 1. Jovanova 2:1.

b) Molitva za crkvu.

2. Pavlove zastupničke molitve

a) molitva za Jevreje:

- Rimljanima 9:1.
- Rimljanima 10:1.

b) molitva za crkvu:

- Rimljanima 1:9.
- Efescima 1:16.

- Filipljanima 1:3-4:9.
  - Kološanima 1:3,9.
  - 1. Solunjanima 1:2-3.
  - 2. Solunjanima 1:11.
  - 2. Timotiju 1:3.
  - Filemonu st. 4.
- c) Pavle traži zastupničke molitve od drugih:
- Rimljanima 15:30.
  - 2. Korinćanima 1:11.
  - Efescima 6:19.
  - Kološanima 4:3.
  - 1. Solunjanima 5:25.
  - 2. Solunjanima 3:1.
3. Zastupnička molitva crkve
- a) molitva za druge:
- Efescima 6:18.
  - 1. Timotijeva 2:1.
  - Jakov 5:16.
- b) molitva za posebne grupe ljudi:
- za neprijatelje, Mt 5:44.
  - hrišćanske radnike, Jev 13:18.
  - vladare, 1Tim 2:2.
  - bolesne, Jak 5:13-16.
  - posrnule, 1Jn 5:16.
- c) molitva za sve ljude, 1Tim 2:1.

III. Prepreke za uslišenje molitava

A. Naš odnos sa Sinom i Duhom:

- prebivanje u Hristu, Jn 15:7.
- u njegovo ime, Jn 14:13-14; 15:16; 16:23-24.
- u Duhu, Ef 6:18; Juda 20.
- prema Božijoj volji, Mt 6:10; 1 Jn 3:22; 5:14-15.

B. Motivi:

- vera, Mt 21:22; Jak 1:6-7.
- poniznost i pokajanje, Lk 18:9-14.
- loše moljenje, Jak 4:3.
- sebičnost, Jak 4:2-3.

C. ostali aspekti:

1. upornost:
  - Luka 18:1-8.
  - Kološanima 4:2.
  - Jakov 5:16.
2. uporno traženje:
  - Matej 7:7-8.
  - Luka 11:5-13.
  - Jakov 1:5.
3. nesuglasice u domu, 1 Pet 3:7.
4. oslobođenje od poznatih greha:
  - Psalam 66:18.
  - Izreke 28:9.
  - Isaija 59:1-2.
  - Isaija 64:7

IV. Teološki zaključci

- A. Molitva je privilegija! Kakva mogućnost! Opet, kakva odgovornost i kakav poziv.
- B. Isus je naš primer. Duh je naš vodič. Otac je željan takvih molitava.
- C. Molitva menja nas, naš dom, porodicu, prijatelje, svet.

Posebna tema: 42 meseca

Broj 42 je proročki broj vremena progonstava. „Gaženje hramskog dvorišta“ je izraz kojim je Božiji narod opisivao vremena svoje okupacije u različitim periodima istorije – Antioh IV Epifan, Rimljani 70. god, Antihrist poslednjeg vremena. Ovaj broj i još neke njemu slične srećemo u više navrata u Svetom pismu. Koren ove ideje je u knjizi proroka Danila:

1. Dan 7:25; 12:7 govori o „vremenu, vremenima i polovini vremena“, ili o 1277 dana (pretpostavlja se da je „vreme“ jedna godina).
2. Dan 8:14 govori o 2300 večeri i jutara.
3. Dan 12:11 govori o 1290 dana.
4. Dan 12:12 govori o 1335 dana, a slično je i u Otk 12:6 (1260 dana); 13:5 (42 meseca).

Svi ovi brojevi svojom različitošću govore o svojoj simbolici, a kako se svi kreću oko 42 meseca najverovatnije ukazuju na dužinu vremena progonstava. Pošto je 3/5 polovina od 7, to ukazuje da će se ovo teško vreme znatno skratiti (Mt 24:22; Mk 13:20; Lk 21:24). Božija ljubav je ta koja ograničava i progone i sud.

- „**ne verujte**“ Present imperativ u negativu najčešće poziva da se prestane sa radnjom koja već traje, ali to u ovom kontekstu ne mora da znači.

Hrišćani su pozvani da budu mudri kao zmijske i bezazleni kao golubovi (Mt 10:16). Naivni, lakoverni, detinjasti vernici uvek postoje. Ipak, moramo da „proveravamo duhove“ (1 Jn 4:1), moramo da se uverimo da li neko govori „od Boga“. Uvek me rastuži kada čujem da hrišćani hrle „specijanim“, „svetim“ novotarijama u potrazi za Isusom. Ovde nam je jasno rečeno – Kada Isus dođe jasno ćemo videti da je to on (Mt 24:27)!

Neposredan kontekst ovog odeljka (st. 14-23) se tiče onih koji beže iz Jerusalima i koje će saletati mnoge objave o pojavi Mesije u hramu, na ovom ili onom mestu u gradu.

13:22 „koji će činiti znake i čudesa“ Lažni hristosi će činiti čudesa i zato ne smemo svaku natprirodnu pojavu i događaj da pripisujemo Bogu (Izl 7:11-12,22; Pnz 13; Mt 24:24; 2 Sol 2:9-12; Otk 13:13-14). I lažni vernici mogu da budu čudotvorci (Mt 7:21-23).

- „**ako je moguće**“ Mislim da se čitav ovaj stih kontekstualno oslanja na st. 20, jer „izabrane“ niko ne može da „zavede“!

13:23 Predskazivanje budućih događaja je jedan od načina na koje Isus dokazuje svojim učenicima da vlada istorijom i otkupljenjem (poput JHVH u SZ). Da, JHVH i njegov Mesija suvereno kontrolišu našu istoriju! Čak su i vremena najgorih progonstava deo sveobuhvatnog plana otkupljenja.

“Ali u dane posle tih nevolja:

**’Sunce će se pomračiti,
a mesec neće više svetliti;
zvezde sa neba će padati,
a sile će se nebeske uzdrmati.’**

Tada će ljudi videti Sina Čovečijeg kako dolazi na oblacima sa velikom silom i slavom. On će onda poslati anđele i sabraćće izabrane sa sve četiri strane sveta, sa kraja zemlje do nakraj neba.”

Mk 13:24-27

13:24 „Ali” suprotni veznik kojim se prekida kontekst i otpočinje novi vremenski period.

13:24 „sunce će se pomoračiti” SZ apokaliptički jezik kraja vremena (Jez 32:7-8; Jl 2:10; 3:15; 28:3-4; Am 8:9; apokrifi: 2. Jezdrina 5:5; Vaznesenje Mojsijevo 10:5; 1. Enohova 80:4-7). Isus navodi nekoliko SZ stihova:

1. st. 24 – Isa 13:10
2. st. 25 – Isa 34:3
3. st. 26 – Dan 7:13

Moguće je da i da sam Stvoritelj promeni svoj pristup (2 Pet 3:7,10-12; Rim 8:18-22). Često se apokaliptičnim slikama kosmičkih kretnji oslikavaju padovi država i državnika.

13:25 Citat iz Isa 34:5. Verovalo se da su zvezde nebeske sile (Sud 5:20; Jov 38:7), dok je pad zvezda u apokaliptičnoj literaturi bio idiom za anđele (Otk 8:10; 9:1; 12:4). U Bibliji anđeli su Božije slugе, ali u mesopotamijskim idolatrijskim kultovima su božanstva koja kontrolišu čovekovu sudbinu (12 znakova zodijaka).

13:26 „Sina Čovečijeg kako dolazi na oblacima” Titula „Sin Čovečiji” ističe Isusovu ljudsku i božansku prirodu, kako to čini Ps 8:4. Inače, ona je uobičajeni jevrejski idiom za „ljudsko biće” (Jez 2:1), ali i božanstvo, kao u Dan 7:13 (Mk 8:38; 13:26; 14:62 – svi prema Dan 7:13). „Sin Čovečiji” dolaskom na oblacima pokazuje svoju božansku prirodu (Ps 68:4; 104:3). Oblaci obavijaju JHVH i znak su njegovog dolaska. *Šekina* – „oblak slave” je znak božanske prisutnosti tokom putovanja kroz pustinju (Izl; Br). Isus je napustio zemlju u oblacima (Dl 1:9) i vratiće se na njima (1 Sol 4:17).

Posebna tema: Dolazak na oblacima

Ova fraza najavljuje Hristov Drugi dolazak i važan je eshatološki znak. U SZ se koristi na tri načina:

1. Pokazuje Božiju prisutnost, kao *Šekina* – „oblak slave” (Izl 13:21; 16:10; Br 11:25).
2. Sakriva Božiju svetost kako ljudi ne bi umrli od nje (Izl 33:20; Isa 6:5).
3. Božanstvo dolazi na oblacima (Isa 19:1).

U Dan 7:13 božanski i ljudski Mesija dolazi na oblacima, a na ovo proroštvo se više od 30 puta aludira u NZ (Mt 24:30; Mk 13:26; Lk 21:27; 14:62; Dl 1:9,11; 1 Sol 4:17).

- **„sa velikom silom i slavom”** Prikaz ogromne razlike prvog i Drugog dolaska (Otk 19). Sličan opis je i u Mt 24:30.

13:27 „anđele” U 2 Sol 1:7 ovi anđeli se nazivaju Isusovim a u Juda 14 JHVH.

- **„i sabraće izabrane”** SZ proročki jezik (Pnz 30:35; Isa 43:6; Ps 50:5). Ne znamo tačan redosled svih događaja na kraju sveta i veka. Prema Pavlu, sa Hristom će već biti svi umrli vernici (2 Kor 5:6,8). Opet, prema 1 Sol 4:13-18 naša tela će se ujediniti sa našim duhom koji dolazi sa Gospodom. To nam ukazuje na postojanje van tela između dva dolaska – između dana smrti i dana vaskrsenja. Sveto pismo ne spominje toliko toga što nas zanima o poslednjim danima i postojanju iza linije smrti!
- **„sa sve četiri strane sveta, sa kraja zemlje do nakraj neba”** Isus ima sledbenike po celom svetu! Ove reči nam indirektno ukazuju na dug vremenski period propovedanja evanđelja. Broj četiri je simbol zemlje – četiri strane sveta i četiri vetra (Dan 7:2; Zah 2:6), četiri kraja neba (Jer 49:36). Niko od izabranih neće biti zaboravljen!

Posebna tema: Simbolički brojevi u Svetom pismu

A. Brojevi koji su i numerčki i simbolički:

1. Jedan – Bog (Pnz 6:4; Ef 4:4-6)
2. Četiri – zemlja (četiri strane, četiri vetra)
3. Šest – ljudska nesavršenost (za 1 manje od 7, Otk 13:18)
4. Sedam – božanska savršenost (7 dana stvaranja). Ovaj broj ima simboličko značenje u Otk:
  - a. 7 svećnjaka, 1:12,20;2,1
  - b. 7 zvezda, 1:16,20;2:1
  - c. 7 crkava, 1:20
  - d. 7 duhova Božijih, 3:1;4:5;5:6
  - e. 7 lampi, 4:5
  - f. 7 pečata, 5;1,5
  - g. 7 rogova i 7 očiju, 5:6
  - h. 7 anđela, 8:2,6; 15:1,6,7,8; 16:1; 17:1
  - i. 7 truba, 8:2,6
  - j. 7 gromova, 10:3,4
  - k. 7 hiljada, 11:13
  - l. 7 glava, 13:1;17:3,7,9
  - m. 7 zala, 15:1,6,8; 21:9
  - n. 7 činija, 15:7
  - o. 7 kraljeva, 17:10
  - p. 7 zdela, 21:9
5. Deset – punina
  - a. upotreba u evanđeljima:
    - (1) Mt 20:24; 25:1,28
    - (2) Mk 10:41
    - (3) Lk 14:31; 15:8; 17:12,17; 19:13,16,17,24,25
  - b. upotreba u Otk:
    - (1) 2:10, deset dana nevolja
    - (2) 12:3; 17:3,7,12,16, deset rogova
    - (3) 13:1, deset kruna
  - c. moženje broja 10:
    - (1) $144,000 = 12 \times 12 \times 1000$, 7:4; 14:1,3
    - (2) $1,000 = 10 \times 10 \times 10$, 20:2,3,6
6. Dvanaest – ljudska organizacija:
  - a. 12 sinova Jakovljevih (12 plemena Izraela, Post 35:22; 49:28)
  - b. 12 stubova, Izl 24:4
  - c. 12 kamenova na grudima Prvosveštenika, Izl 28:21; 39:14
  - d. 12 hlebova na stolu Svetinje (Simbol Božije brige za 12 plemena Izraela), Lev 24:5; Izl 25:30
  - e. 12 uhoda, Pnz 1:23; Isu 3:22; 4:2,3,4,8,9,20
  - f. 12 apostola, Mt 10:1
  - g. upotreba u Otk:
    - (1) 12 hiljada zapečaćenih, 7:5-8
    - (2) 12 zvezda, 12:1
    - (3) 12 vrata, 12 anđela, 12 plemena, 21:12
    - (4) 12 kamena temeljaca sa imenima 12 apostola, 21:14
    - (5) 12 hiljada stadija, osnova novog Jerusalima, 21:16
    - (6) 12 vrata i 12 bisera, 21:2
    - (7) 12 vrsta plodova na stablu života, 22:2
7. Četrdeset – broj vremena
  - a. doslovna upotreba (Izlazak i lutanje u pustinji, Izl 16:35), Pnz 2:7;8:2

- b. doslovna ili simbolička upotreba:
- (1) Potop, Post 7:4,17;8:6
  - (2) Mojsije na Sinaju, Izl 24:18; 34:28; Pnz 9:9,11,18,25
  - (3) Periodi Mojsijevog života:
    - (a) 40 god. u Egiptu
    - (b) 40 god. u pustinji
    - (c) 40 god. u službi vođenja Izraela
  - (4) Isus posti 40 dana, Mt 4:2; Mk 1:13; Lk 4:2
8. Sedamdeset – putovanje naroda
- a. Izrael, Izl 1:5
  - b. 70 vođa, Izl 24:1,9
  - c. eshatologija, Dan 9:2,24
  - d. misija, Lk 10:1,17
  - e. oproštenje, (70 x 7), Mt 18:22

B. Dobri izvori:

1. John J. Davis, *Biblical Numerology*
2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks*

“Neka vam priča o smokvi bude pouka. Kada grana smokve omekša i prolista, onda znate da je leto blizu. Tako i vi, kada vidite da se sve to dešava, znajte da se vreme približilo. Zaista vam kažem da ovaj naraštaj neće proći dok se sve ovo ne dogodi. Nebo i zemlja će proći, ali moje reči neće proći. A koji je to dan i čas, to niko ne zna, ni anđeli na nebu, pa ni sam Sin, već samo Otac.”

Mk 13:28-32

13:28 „o smokvi” U ovoj paraboli smokva ne predstavlja Izrael kao narod, kao u Mk 11:12-14, već hrišćane koji – iako ne znaju dan i čas Gospodnjeg povratka – znaju da prepoznaju znakove vremena. Smokva kasno cveta, na kraju proleća i početku leta.

13:29 „znajte” Prezent imperativ/indikativ. Poslednji naraštaj vernika će tačno znati smisao ovog proroštva. Problem crkve je u tome što svaki naraštaj hrišćana pokušava silom da uklopi proroštva u svoju kulturu i svoje tokove istorije. Zato su/smo svi grešili do sada u predviđanjima. Lažna predskazanja su obezvređila glas crkve!

- **„On”** (Bakotić) U grčkom tekstu nema ove zamenice. Glagol „biti“ može u rečenici da bude ili u muškom ili u srednjem rodu. Pošto je imenica st. 14 u srednjem rodu i ovde treba slediti isto rešenje, u smislu razorenja Jerusalima.

13:30 Naglašena dvostuka negacija koja može da se odnosi na:

1. Razaranje Jerusalima
2. Preobraženje (9:1)
3. Znakove Drugog dolaska

Problem u prepoznavanju – kako smo napomenuli – je u tome što Isus istovremenom odgovara na tri pitanja učenika (Mt 24:3), bez jasnog razgraničenja.

13:31 „Nebo i zemlja će proći” SZ apokaliptički jezik nosi u sebi velike istine (2 Pet 3:7,10). Božija Reč nikada neće proći, ali će sva tvorevina silno pretrpeti dok se bude čistila od posledica ljudskog greha. Ovo je tema koja se provlači kroz čitavo Sveto pismo – Isu 21:45; 23:14-15; 1 Car 8:56; Isa 40:6-8; 55:8-11; Mt 5:17-20.

13:32 „dan” Skraćeni oblik SZ izraza „Dan Gospodnji“ koji najčešće srećemo kod Amosa i Joila. „Dan“ je Drugi dolazak ili dan Suda (privremeni sud – razorenje Jerusalima; eshatološki Sud – poslednji Sud).

- „čas” Vidi posebnu temu u 14:35.
- „to niko ne zna... već samo Otac” Misli se na Drugi dolazak i novo doba, a ne na razorenje Jerusalima. Isus je u st. 30 direktno oslovio svoj naraštaj kao savremenike strahota koje očekuju ova grad. Najzad, zar nama danas treba jače upozorenje od ovog, jača opomena da ne kalkulišemo oko datuma Drugog dolaska!?

Posebna tema: Otac

Još u SZ imam vrlo nežne metafore o Bogu kao Ocu:

1. Izrael se često opisuje kao JHVH sin (Os 11:1; Mal 3:17).
2. Već u knjizi Ponovljenih zakona Bog je oslikan kao Otac naroda (1:31).
3. U Pnz 32 Izrael se naziva “njegovim detetom” a Bog “njegovim Ocem”.
4. Ovu analogiju imamo u Ps 103:13, a još jasniju u Ps 68:5 (otac siročadi).
5. Česta slika kod proroka (Isa 1:2; 63:8; Izrael kao sin, Bog kao Otac, 63:16; 64:8; Jer 3:4,19; 31:9).

Isus je govorio aramejskim dijalektom, što znači da gde god se u grčkim tekstovima nalazi imenica “Pater”, on je rekao *Avva* (14:36). “Ava” je tepanje i znači “tata”, što pokazuje Isusovu bliskost sa Ocem. Štaviše, Isus je ohrabrivao svoje učenike da na isti način u molitvi oslovljavaju Boga, da budu bliski sa njim. Ako je SZ štedljiv u nazivanju JHVH Ocem, Isus je tu uočljivo drugačiji, a to pokazuje suštinsku razliku koju po njemu imamo sa Bogom (Mt 6:9).

- „ni anđeli na nebu” Anđeli su ljubopitljivi kada je reč o Božijim postupcima i naumima sa čovečanstvom (1 Kor 4:9; Ef 2:7; 3:10; 1 Pet 3:12). Uvek su sa Bogom ali ne mogu da dokuče sve njegove namere. Ali jedno znaju – Bog u Hristu želi nešto što se nikada neće promeniti!
- „pa ni sam Sin” Ovo Isusovo neznanje jasno dokazuje njegovu stvarnu ljudsku prirodu. Iako je u potpunost Bog Sin, Isus se mnogo toga od svog božanstva odrekao utelovljenjem (Fil 2:7). I tako je bilo sve do vaznesenja.

Isus sebe naziva Sinom i time pokazuje svoje samorazumevanje (JHVH je njegov Otac, a on je njegov Sin, izabrani Mesija). Rekli smo da Isus sebe najčešće naziva „Sinom Čovečijim“, ali ovde „Sin“ ukazuje na njegov odnos sa Bogom Ocem. Istina, i „Sin Čovečiji“ u Dan 7:13 govori o božanstvu, što su njegovi savremenici mogli da znaju ukoliko su hteli. Nažalost, ovaj stih proroka Danila i ova istina nisu bili važni za judaizam onih dana.

Dakle, ove fraze nema u Mt 24:36 kao ni u grčkim velikoslovnim prepisima A, K, L, W. Većina prevoda ipak sledi varijante B, D, Diatesaron i prepise kojima su se služili Irinej, Origen, Zlatousti; kao i latinske prepise koje je koristio Jeronim. Vrlo je moguće da su pravoverni prepisivači ovim naglasili Hristovo božanstvo, u borbi protiv lažnih učitelja (Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford University Press, 1993, str. 91-92).

“Pazite i bdite, jer ne znate kada je taj čas. To je kao kada neki čovek krene na put, a kuću preda na upravu slugama. Zatim svakome odredi njegovo zaduženje, a vrataru zapovedi da čuva stražu.

Zato, bdite, jer ne znate kada će se gospodar kuće vratiti: da li uveče ili u ponoć; da li kad prvi petlovi zakukuriču ili ujutro, da vas, ako iznenada dođe, ne zatekne da spavate. A što vama govorim, svima govorim: bdite!”

Mk 13:33-37

13:33 „Pazite i bdite” Oba glagola su u imperativu sadašnjeg vremena (st. 5,9,23). Potrebno je da živimo u trajnoj nadi bliskog Drugog dolaska. U st. 33-36 imamo dva različita grčka glagola koja prevodima sa „pazite“:

1. *blepô* – st. 33, Gal 6:1
2. *grêgoreô* – st. 34,35,37; Ef 6:18

Ovi glagoli se preklapaju u značenjima: „ostanite budni“, „bdite“(Louw & Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, tom 1, str. 333).

Iako će Drugi dolazak biti stvarnost tek za jednu, poslednju generaciju hrišćana, svaka generacija je pozvana da živi u trajnoj nadi neprestanog iščekivanja ove „blažene nade“. Upravo zato su apostoli i prva crkva očekivali da se Gospod vrati svaki čas. Zato nije tačno da, evo već dva hiljadugoda „Gospod kasni“. Ne, on ne želi da iko propadne (1 Tim 2:4; 2 Pet 3:9) i zato odlaže svoj Dolazak kako bi crkva ispunila svoje Veliko misijsko poslanje (Mt 28:19-20; Lk 24:46-47; Dl 1:8). On čeka da spaseni i od Jevreja i od mnogobožičkih naroda ispune svoj broj (Rim 11). Tek tada će njegov povratak biti najveća sreća za vernike i najveća nesreća za nevernike.

- **(i molite se Bogu)** (Vuk; Bakotić) Ovaj dodatak postoji u većini velikoslovnih grčkih prepisa – A, C; K; L; W; X – ali ga nema u B i D. Iako je najverovatnije deo izvornog teksta, kritički aparat UBS4 mu daje „B“ oznaku – „skoro sigurno“.
- **„kada je taj čas“** Ovde ne stoji „*hronos*“ – hronološko vreme, već „*kairos*“ – zakazano vreme (1:15). Reč je o predviđenom eshatološkom događaju. Ali, da li se ovo odnosi na: (1) razorenje Jerusalima; (2) pojavu Sina Čovečijeg; (3) početak novog doba? Prvi se događaj zbio 70. god. Drugi se – u jednom smislu – već dogodio (Hristovo utelovljenje i život); ali u drugom smislu tek predstoji (Hristov dolazak i punina Carstva Božijeg). Treći događaj je poput drugog: Po Duhu već živimo u novom dobu, ali ono još nije došlo u svojoj punini (Fee & Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 131-134).

13:34 „To je kao kada neki čovek krene na put“ Prepoznatljiv rečnik mnogih Isusovih parabola (Mk 12:1; Mt 21:33; 25:14; Lk 15:13; 19:12; 20:9). Reč je o faktoru vremena (st. 35-37). Iščekivanje otkriva ono što je zaista u ljudima, pokazuje koliko smo odani i šta nam je najvažnije. Mt 24:42-51 daje više detalja.

- **„svakome odredi njegovo zaduženje“** Moguće je da se misli na darove Duha Svetog (Rim 12; 1 Kor 12; Ef 4). Naime, i nama hrišćanima će Bog da sudi (2 Kor 5:10), ali na osnovu čega? Svakako ne zbog greha jer nam je Hristova krv sve oprostila (Jev 9). Bogu ćemo odgovarati za upravljanje evanđeljem i svih duhovnih darova koje imamo.

13:35 „da li uveče ili u ponoć; da li kad prvi petlovi zakukuriču ili ujutro“ Podela prema rimskim vojnim stražarskim trosatnim smenama:

1. večernja, 18.00-21.00
2. ponoćna, 21.00-24.00
3. jutarnja, 24.00-3.00
4. dnevna, 3.00-6.00

13:37 Vidi st. 33

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Šta je osnovna svrha ovog poglavlja?
2. Da li st. 4-7 opisuje kraj sveta i veka?
3. U kom su odnosu Danilova proroštva (Dan 7-12) i Drugi dolazak?
4. Zašto se Isus služi apokaliptičkim jezikom (st. 24)?
5. Možemo li da znamo tačno kada će Gospod da se vrati?
6. Da li je Drugi dolazak neposredan, odložen ili mu ne znamo dan i čas?
7. Kako to da Isus ne zna vreme svog povratka?
8. Da li očekuješ Gospodnji povratak za svog života?

Marko 14

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Dogovor da se Isus ubije	Dogovor da se Isus ubije	Isusova smrt (14:1-15:47)	Zavera protiv Isusa	Zavera protiv Isusa
14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2	14:1-2
Pomazanje u Vitaniji	Pomazanje u Vitaniji		Isus pomazan u Vitaniji	Pomazanje u Vitaniji
14:3-9	14:3-9	14:3-9	14:3-5 4:6-9	14:3-9
Juda pristaje da izda Isusa	Judin pristanak da izda Isusa		Juda pristaje da izda Isusa	Juda izdaje Isusa
14:10-11	14:10-11	14:10-11	14:10-11	14:10-11
Pasha sa učenicima	Isus slavi Pashu sa učenicima	Poslednja Večera	Isus na Pashi sa učenicima	Pripreme za Pashu
14:21-21	14:12-21	14:12-16	14:12 14:13-15 4:16	4:12-16 Judina izdaja predskazana
		14:17-21	14:17-18 14:19	4:17-21
Ustanovljenje Gospodnje večere	Isus ozvaničava Gospodnju večeru		Gospodnja Večera	Istucija Evharistije
14:22-26	14:22-26	4:22-25 Getsemanija	14:22 14:23-25	14:22-25 Prorečeno Petrovo odricanje
		14:26-31	14:26	14:26-31
Predskazano Petrovo odricanje	Isus proriče Petrovo odricanje		Isus proriče Petrovo odricanje	
14:27-31	14:27-31		4:27-28 14:29 14:30 14:31a 14:31b	
Molitva u Getsimaniji	Molitva u Getsimaniji		Isus se moli u Getsimaniji	Getsimanija
14:32-42	14:32-42	14:32-42	14:32-34 14:35-36 14:37-38 14:39-40 14:41-42	14:32-42
Isus izdan i uhapšen	Izdaja i hapšenje u Getsimeniji		Isusa hapse	Hapšenje
14:43-50	14:43-50	14:43-50	14:43-44 4:45-49	4:43-52
Beg mladog čoveka	Beg nagog mladića		14:50	
14:51-52	14:51-52	14:51-52	14:51-52	
Isus pred većem	Isus pred Sinedrionom	Isus pred Kajafom	Isus pred savetom	Isus pred Sinedrionom
14:53-65	14:53-65	14:53-65	14:53-56	14:53-54

				14:55-64
			14:57-59	
			14:60	
			14:61	
			14:62	
			14:63-64a	
			14:64b	
			14:65	14:65
Petar se odriče Isusa	Petar se odriče Isusa i plače		Petar se odriče Isusa	Petrovo odricanje
14:66-72	14:66-72	14:66-72	14:66-67	14:66-72
			14:68	
			14:69-70a	
			14:70b	
			14:71	
			14:72	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Smrt i uskrsenje Isusa, sluge

Verske vođe planiraju da ubiju Isusa 14:1-2

Žena pomazuje Isusa mirišljavim uljem Mk 14:3-9

Judina izdaja 14:10-11

Pashalna večera 14:12-16

Večera Gospodnja 14:17-26

Nagoveštaj Petrovog odricanja 14:27-31

Molitva u Getsemaniji 14:32-42

Isusa hvataju Mk 14:43-51

Pred Sinedrionom Mk 14:52-65

Petar se odriče Hrista Mk 14:66-72

Treći krug čitanja – sledenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Sinoptičke paralele

- A. Zavera verskih vođa o hvatanju i smaknuću Isusa: Mk 14:1-2 odgovara Mt 16:1-5; Lk 22:1
- B. Pomazanje u Vitaniji: Mk 14:3-9 odgovara Mt 16:6-13; Jn 12:2-8 (moguće da je bilo još jedno pomazanje u Galileji, prema Lk 7:36-39).
- C. Judino pristajanje da izda Isusa: Mk 14:10-11 odgovara Mt 26:14-16; Lk 22:3-6.
- D. Pasha sa učenicima: Mk 14:12-21 odgovara Mt 26:17-25; Lk 22:21-23; Jn 13:21-30.
- E. Ustanovljenje Večere Gospodnje: Mk 14:22-26 odgovara Mt 26:26-29; Lk 22:17-20 (1 Kor 11:23-26).
- F. Ispunjeno proroštvo o Petrovom odricanju: Mk 14:27-31 odgovara Mt 26:31-35.
- G. Isusova molitva u Getsimani: Mk 14:32-42 odgovara Mt 26:36-46, Lk 22:47-53; Jn 18:2-12.
- H. Izdaja i hapšenje Isusa: Mk 14:43-50 odgovara Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:2-12.
- I. Isus saslušan pred Sinedrionom: Mk 14:53-65 odgovara Mt 26:57-68; Jn 18:12,19-24
- J. Petar se odriče Isusa: Mk 14:66-72 odgovara Mt 26:69-75; Lk 22:54-62; Jn 18:15-18,25-27.

“Bilo je još dva dana do praznika Pashe i beskvasnih hlebova. Prvosveštenici i učitelji zakona gledali su kako da Isusa na prevaru uhvate i ubiju. Ali rekoše: “Samo da ne bude na praznik, da se narod ne bi pobunio.”

Mk 14:1-2

14:1 „do praznika Pashe i beskvasnih hlebova” Ovi praznici su zamišljeni kao odvojeni spomeni na jedan isti događaj – poslednje zlo u Egiptu koje je nateralo farona da pusti Jevreje iz ropstva. Način praznovanja Pashe određen je u Izl 12:1-14, 21-28,43-51, a sedmodnevno slavlje beskvasnih hlebova u Izl 12:8,15-20 (Br 28:16-25, Pnz 16:1-8 i Josifove „Starine“ 3.10.5)

- **„još dva dana”** Pošto je reč o dva spojena praznika, Jevreji su ovo vreme nazivali Pashom. Ova odrednica se odnosi na: (1) vreme pred osmodnevni praznik; (2) dva dana pred Pashu. Prema Jn 12:1-8 ovo se odigravalo u drugo vreme, tako da je moguće da je opis događaja od st. 3 sećanje očevica. Najzad, hronologija poslednjih Isusovih dana je različita u svim kaknonskim evanđeljima. Lično mislim da je rana crkva bila svesna ove neusklađenosti ali da nije ni pomišljala na bilo kakvo usaglašavanje. Različitosti mogu da budu: (1) zbog različitih viđenja očevidaca koji su pisali evanđelja; (2) zbog različitih teoloških naglasaka pisaca, a usled ekzezioloških i misijskih potreba primaoca. Svaki od evanđelista je imao potpunu slobodu – pod bogonadahnutosti – da odabere, prilagodi i uredi Isusova učenja i dela za posebne potrebe onih kojima je pisano (Gordon Fee & Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 126-129).
- **„Prvosveštenici i učitelji zakona”** Matej dodaje „starešine“, čime zaokružuje sastav Sinedriona. Vidi posebnu temu u 12:13.
- **„kako da Isusa na prevaru uhvate i ubiju”** Ništa novo (3:6; 11:18), ali sada je „kap prevršila čašu“. Isusovo prihvatanje mesijanskog klicanja naroda, dok je ulazio u grad, i čišćenje hramskog dvorišta za neznabošce, zapečatili su mu sudbinu u očima ovih ljudi.

14:2 „da se narod ne bi pobunio” Isus je bio veoma omiljen u Galileji. Verske vođe su znale da se tokom ovih prazničnih dana broj ljudi u prestonici najmanje utrostručuje. Jevreji su hodočastili sa svih strana mediteranskog područja. Naravno, najviše ih je brinulo to što je i mnoštvo iz Galileje došlo! Moguća buna se spominje i u Mt 26:5; 27:24.

“Kad je boravio u Vitiniji i sedeo za stolom u kući Simona Gubavca, dođe neka žena sa bočicom od alabastra punom skupocenog mirisnog ulja od pravog narda. Razbila je bočicu i izlila ulje na Isusovu glavu.

Neki od učenika su negodovali, govoreći među sobom: “Zašto se ovo mirisno ulje tako nemilice rasipa? To ulje je moglo da se proda za više od trista dinara, a novac da se podeli siromasima.”

Ali Isus reče: “Ostavite je! Zašto joj stvarate neprijatnosti? Ona mi je učinila dobro delo. Jer siromahe ćete uvek imati sa sobom, te im možete iskazivati dobra dela kad god hoćete, a mene nećete imati svagda.

Ona je učinila što je mogla; izlivši mirisno ulje na mene, unapred je pripremila moje telo za pogreb. Zaista vam kažem, gde god se po svetu bude propovedala Radosna vest, govoriće se i o ovome što je ona učinila. Po tome će je pamtiti.”

Mk 14:3-9

14:3 „Vitiniji” Selo na obroncima Maslinske gore, nedaleko od prestonice, bilo je omiljeno konačište hodočasnika ovih nezaobilaznih praznika. Naime, svaka jevrejska porodica u mestima oko Jerusalima bila je u obavezi da otvori vrata svoga doma za zemljake koji su došli iz daleka.

- **„u kući Simona Gubavca”** Na gubavost se u SZ gledalo kao na Božiju kaznu. Nesrećni ljudi su više patili od socijalne izolovanosti – „kao da su gubavi“! Moguće da je ovog čoveka izlečio sam Isus. Naime, u ona vremena gubom se zvalo više kožnih oboljenja (Lev 13-14) a ne samo guba u strogo medicinskom smislu. Prema Jn 12:2-8 ovo se odigravalo u domu Lazara, i moguće je da je žena iz ovog odlomka njegova sestra, Marija. Da li je onda ovaj Simon njihov otac?
- **„sedeo za stolom”** Doslovno „ležao za trpezom“ (Stefanović; SSP; Čarnić). Stolovi su bili niski i oko njih se ležalo na boku, s nogama savijenim pozadi, s naslonom na jednu ruku.
- **„dođe neka žena”** Lk 7:36-50 beleži sličan događaj pomazanja na istom mestu, ali od strane grešnice. Opet, Jn 12:3 je imenuje kao Mariju, Lazarevu sestru. Kod Marka ne znamo kako se zove. Možda je u pitanju vremenska distanca. Naime, Marko piše rano svoje evanđelje i verovatno ne želi da otkrije ko je ova Hristova sledbenica. Jovan – koji piše pod kraj I veka – ima slobodu u ovome (Lenski, *St. Mark's Gospel*). Ali, naglasak je na delu ljubavi koje ukazuje na skorbu Isusovu sahranu.
- **„sa bočicom od alabastra”** Zapečaćeni parfem u bočici od alabastera, kamena iz istoimenog egipatskog grada. Parfem se tako pakovao da se jednom otvorena bočica više nije mogla zatvoriti. Prema Jn 12:3 radilo se o litarskoj boci, o skupocenom mirisu koji je možda bio i deo miraza ove žene. Pravi prekomerni izliv ljubavi i divljenja.

14:3 „punom skupocenog mirisnog ulja od pravog narda” Jak miris koji se pravio od korena istoimene biljke sa Himalaja. Reč „čist“ (većina naših prevoda) dolazi iz grčkog „*pistikos*“, što ukazuje više na kvalitet („od pravog narda“, Birviš, NSP; Čarnić; SSP), kako naglašava i Jn 12:3.

Sama imenica je verovatno latinskog porekla (A. T. Robertson *Word Pictures in the New Testament*, tom 1, str. 380). Inače, ovo evanđelje ima više latinizama od ostalih. To je dokaz da je pisano vernicima rimske pozadine.

- **„i izlila ulje na Isusovu glavu”** Jovan nam kaže da je ulje izliveno po njegovim nogama (Jn 12:3). Verovatno je i jedno i drugo tačno, jer je ulja bilo dovoljno i za čitavo telo. Sasvim je moguće da je pomazanje po glavi bio znak okupljenim Jevrejima – Ovaj čovek je Kralj (1 Sam 10:1; 2 Car 9:3,6 i primena u 1 Sam 16:13). Moćni mesijanski simbol ali i poznata praksa pripreme za sahranu (15:46; 16:1; Luke 23:56; John 19:39-40).

14:4 “neki” Iz Jn 12:4-5 saznajemo da je to bio Juda Iskariotski, ali najverovatnije su se i ostali učenici došaptavali o ovome (9:10; 10:26; 11:31; 12:7; 16:3).

- **„govoreći među sobom”** Perifrastični imperfekt. Učenici procenjuju postupak ove žene. Ljuti su zbog njene nepromišljenosti pa čak i zgađeni. Ista reč se koristi u 10:14, o Isusovoj reakciji na zabranu učenika da mu roditelji prinose decu.
- **„To ulje je moglo da se proda za više od trista dinara”** Ne bi nam mnogo značili pokušaji preračunavanja tadašnje valute u neke naše današnje. Naime, tadašnji rimski dinar je bio iznos vojničke dnevne plate i nadnice fizičkog radnika. Dakle, skoro godišnja zarada!

14:5 „a novac da se podeli siromasima” Davanje milostinje tokom pashalnih dana bilo je važan deo religiozne prakse koju su rabini zahtevali od svih (Jn 13:29).

Posebna tema: Milostinja

- I. Poreklo pojma:
  - A. Sama ideja milostinje se razvila u judaizmu, u periodu nastanka Septuaginte.
  - B. Milostinja je davanje novca siromasima i svima u potrebi.

- II. SZ koncept:
  - A. Već u Tori imamo razrađenu ideju pomaganja siromaha:
    1. Pnz 14:7-11, tipičan kontekst ove prakse.
    2. „Pabirčenje“ je praksa detaljnog (ne)sakupljanja plodova sa njiva, kako bi siromasi imali šta da uzmu (Lev 19:9; 23:22; Pnz 24:20).
    3. „Sabatna godina“ je dozvoljavala siromasima da te godine jedu od svih plodova letina i nerbi (Izl 23:10-11; Lev 25:2-7).
  - B. Ideja milostinje je bila razvijena u Mudrosnoj literaturi (odabrani primeri):
    1. Jov 5:8-16; 29:12-17 (opis zlih ljudi 24:1-12)
    2. Ps 11:7
    3. Pri 11:4; 14:21,31; 16:6; 21:3,13

- III. Razvoj prakse u judaizmu:
  - A. Prvi deo Mišne govori o postupanju prema siromasima, ljudima u potrebi i lokalnim Levitima.
  - B. Odabrani citati:
    1. Propovednik (poznat i kao mudri Ben Sirah) 3:30 – „kao što voda gasi plamen, tako i milostinja gasi grehe“.
    2. Propovednik 29:12 – „Sabiraj milostinju kao svoje najveće blago i bićeš spasen od svake propasti“.
    3. Tovija 4:6-11 „Jer ako činiš po istini, uspijevat ćeš u djelima svojim, kao svi oni koji čine pravdu. Djeli milostinju od svoga dobra: kad dijeliš milostinju, neka ti ne bude oko stisnuto. Ne okreći lica od siromaha, pa ni Bog neće okrenuti lica od tebe. Od onoga što imaš i prema tome koliko imaš dijeli milostinju: imaš li malo, daj malo, ali ne oklijevaj dati milostinju. Jer dobar polog spremaš sebi za dan potrebe. Udijeljena milostinja oslobađa od smrti i ne dopušta da odeš u mrak. Jer milostinja je mio dar pred licem Svevišnjega.“ (KS)
    4. Tovija 12:8-9 “Dobra je molitva s postom, s milostinjom i s pravednošću. Bolje je malo s pravednošću nego mnogo s nepravdom. Bolje je dijeliti milostinju nego sabirati u hrpe zlato. Milostinja oslobađa od smrti, ona čisti od svakoga grijeha. Koji dijele milostinju i čine pravednost napunit će se života” (KS)
  - C. Citat Tovija 12:8-9 ukazuje na problem ove prakse pobožnosti. Naime, na materijalno žrtvovanje se gleda kao na dobra dela koja donose oprostjenje i obilje. Ova ideja se kasnije razvijala u Septuaginti sa poistovećivanjem pojma milostinja

(*elêmosunê*) i pravednost (*dokaiosunê*), prema Pnz 6:25; 24:13; Isa 1:27; 28:17; 59:16; Dan 4:27.

- D. Tako je delo milosrđa, delo milostinje postalo cilj samom sebi, tj. put ka sigurnom oproštenju greha i spasenju od smrti i put životu izobilja. Izopačio se suštinski smisao ove prakse. Bog prvo gleda na naše srce, u naše motive, a tek onda u naša dela. Istina, i rabini su ovako poučavali, ali sve se to negde usput izgubilo pred isticanjem samopravednosti (Mih 6:8).

IV. Novi zavet:

A. Ovaj pojam srećemo u :

1. Mt 6:1-4
2. Lk 11:41; 12:33
3. Dl 3:2-3,10; 10:2,4,31; 24:17

B. Isus je ukazao na probleme tradicionalnog shvatanja pravednosti (2. Klimentova 16:4) u obliku:

1. milostinje
2. posta
3. molitve

C. U Besedi na gori (Mt 5-7) Isus ukazuje na pravi koren, na prave motive svih ovih dela – Ljubav prema Bogu, njegovoj Reči i zavetnoj braći i sestrama; a ne samoljublje i samopravednost! Poniznost i anonimnost nas vode u bogougodna dela milosrđa. Uvek moramo da pazimo na svoje srce. Ono je prevrtljivo i podlo i samo Bog može da ga promeni. Samo novo, promenjeno srce može da iskreno voli Boga i čoveka!

14:6 „Ostavite je” Aorist imperativ. Isus brani njeno iskreno delo ljubavi. Jasno je video da je ovo proročko pripremanje za predstojeće stradanje, smrt i sahranu (st. 8).

14:7 „siromahe ćete uvek imati sa sobom” Ovo nije omalovažavanje siromaha i drugih nevoljnika (Pnz 15:4,11) već isticanje Isusove jedinstvenosti i prepoznavanje njegovog posebnog vremena na zemlji.

14:8 „unapred je pripremila moje telo za pogreb” Da li je ova žena razumela ono što Isusovi učenici nisu? Istim mirisima se pripremalo i telo pokojnika za sahranu (Jn 19:40).

14:9 „Zaista” Doslovno „amin“. Vidi posebnu temu o tome u 3:28.

- **„gde god se po svetu bude propovedala Radosna vest”** Evandjelje je Isusova poruka svetu o Bogu, o čovečanstvu, grehu i spasenju, večnosti. Sam je Gospod objavio Duhom Svetom tu Radosnu vest nadahnutim piscima. Evandjelje je božanski otkriveno i nije pronalazak nikakvih ljudskih napora. Evandjelje je u prvom redu otkrivenje o osobi i odnosu sa njom, a ne skup doktrina o toj osobi. Ono govori o ličnom, neposrednom odnosu sa Hristom po pokajanju i veri, po razumevanju onoga ko je on i zašto je došao. A to razumevanje evandjelja nas vodi u hristolik život i novi odnos sa Bogom po potpuno novom pogledu na svet.
- **„po svetu”** Isus želi da se čitav svet natopi evandjeljem (13:27; Mt 28:19-20; Lk 24:46-47; Dl 1:8).
- **„govoriće se i o ovome što je ona učinila. Po tome će je pamtiti”** Isus ne zaboravlja ovakva dela veličanja. Ovo je možda tek jedno od zabeleženih u Svetom pismu, ali sva ostala su u Božijem srcu i čekaju platu poslednjeg Dana (Gal 6:7-9; 1 Tim 5:25; Otk 14:13; 2:1,19; 3:8).

“Juda Iskariot, jedan od Dvanaestorice, ode vodećim sveštenicima da im izda Isusa. Oni su se obradovali kada su to čuli, pa su mu obećali da će mu platiti. Juda je od tada tražio zgodnu priliku da izda Isusa.”

Mk 14:10-11

14:10 „Juda Iskariot” Nekoliko je mišljenja o ovom čoveku čije se ime pojavljuje u nekoliko oblika u grčkim manuskriptima. Razlog ovim nedoumicama je u tome što ime „Iskariot“ može da se odnosi na:

1. Keriot, grad u Judi
2. Kartam, grad u Galileji
3. torbu za novac
4. jevrejski glagol „gušiti“
5. grčku reč za atentatorov nož

Ukoliko je 1. tačno, onda je ovo bio jedini Judejac u krugu učenika. Ukoliko je 4. ili 5. tačno, onda je Juda bio zilot poput Simona.

Nedavno se pojavila zanimljiva i vrlo kontroverzna knjiga (obezvređuje Jovanovo evanđelje) koja Judu veliča kao pozitivca. To je *Judas, Betrayer or Friend of Jesus*, William Klassen, Fortress Press, 1996.

- **„jedan od Dvanaestorice“** Jedan od posebno odabranih učenika, jedan od onih koji su bili stalno sa Učiteljem; prisutan na svim njegovim poukama, delima i čudesima pa i – Poslednjoj večeri.
„Jedan“ u ovoj rečenici stoji kao određeni član. Tumači predlažu nekoliko rešenja: (1) Juda je vođa apostolske grupe jer drži novac kod sebe i na Večeri sedi na počasnom mestu; (2) Juda je „jedan“ od onih koji su gundali, st. 4.
- **„ode vodećim sveštenicima”** Lk 22:4 dodaje i „hramskoj policiji“. Juda se dogovorio sa vlastima (Mt 26:15) za cenu „probodenog roba“ (Izl 21:32; Zah 11:12). Prema Mt 26:16 to je „trideset srebrnjaka“, prema proroštvu Zah 11:12-13 (Mt 27:9-10).
Isus je odbačen „Pastir“, što se vidi iz činjenice da evanđelisti citiraju Zah 9-14, proroštva koja se tipološki ispunjavaju u njegovoj službi:
  1. Mt 21:4-5 citat Zah 9:9
  2. Mt 24:3 citat Zah 12:10
  3. Mt 26:15 citat Zah 11:12-13
  4. Mt 26:31 citat Zah 13:7
  5. Mt 27:9-10 citat Zah 11:12-13
- **„da im izda”** Doslovno na grčkom „predati“, „isporučiti“ (*paradidōmi*). Iako su svi prevodioci ovde složni – „izdati“ – ovo nije jedino značenje. Smisao može da bude pozitivan: „otkriti“ (Mt 11:27); „predati“ (Božijoj blagodati, Dl 14:26; 15:40); ili negativan „predarti u ruke autoritetima“; „predati u ruke Sotone“ (1 Kor 5:5; 1 Tim 1:20); Bog predaje nekoga idolopoklonstvu (Dl 7:42). Zato se značenje određuje prema kontekstu, što je i očigledno u Judinom primeru.

14:11 „Oni su se obradovali” Tekst nam je ne kaže da ih je Judin postupak iznenadio, a to je mnogima pružilo prostor za nagađanja oko njegovih motiva. Sveštenike u konačnoti motivi ovog čoveka nisu ni zanimali, jer se njegov postupak uklapao u plan koji su doneli!

- **„zgodnu priliku”** Lk 22:6 dodaje „kad tu ne bude naroda“ (Čarnić). I on i oni su se plašili mnoštva galilejskih hodočasnika koji su za praznike došli u Jerusalim (11:18; 12:12; Mt 26:5; 27:24).

“Prvoga dana beskvasnih hlebova, kada se klalo pashalno jagnje, učenici rekoše Isusu: “Gde želiš da odemo i da ti pripremimo pashalnu večeru?”

Isus posla dva svoja učenika i reče im: “Idite u grad. Tamo će vas sresti čovek koji nosi krčag s vodom. Vi pođite za njim, pa u koju kuću uđe, vi recite tom domaćinu: ‘Učitelj pita: gde je soba u kojoj ću sa svojim učenicima jesti pashalnu večeru?’ On će vam pokazati veliku sobu na spratu, opremljenu i uređenu. Tamo nam pripremite večeru.”

Učenici krenu i dođu u grad. Tamo su našli sve onako kako im je Isus rekao, pa su spremili večeru.”
Mk 14:12-16

14:12 „Prvoga dana beskvasnih hlebova” Nije sasvim jasno kada su Učitelj i učenici imali ovu Večeru – 13. ili 14. nisana? Prema Jovanu to je bilo 13. (18:29; 19:14,31,32) a prema Sinoptcima 14. Uzrok razlike je:

1. Nesloga rimskog kalendara i jevrejskog lunarnog kalendara.
2. Drugačije računanje otpočinjanja dana: za Rimljane je to jutro a za Jevreje večer.
3. Zajednica sa Mrtvog mora držala se solarnog kalendara i imala je Pashu dan ranije, u znak odbacivanja svešteničkog autoriteta u Jerusalimu.

I ovde bi trebalo imati u vidu činjenicu da su evanđelja svedočanstva očevidaca koji pišu iz svojih teoloških i evangelizatorskih pobuda. Oni su – pod nadahnućem – odabirali, prilagođavali i uređivali događaje i reči Isusovog života. U toj činjenici leže sve naše nevolje oko usaglašavanja sadržaja četiri evanđelja. (Fee & Stuart's *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 126-129). Svi evanđelisti pišu izvorne činjenice uprkos postojećih raličitosti. Rana crkva je prihvatila sva četiri evanđelja bez pokušaja usaglašavanja ili ujedinjavanja, što je Tacijan krajem II. veka pokušao stvarajući *Diatesaron*.

U heremeneutičkom smislu sva evanđelja bi trebalo tumačiti u njihovo kontekstu - u svetlu izvornih namera pisaca – i upoređivati ih samo da bi dobili više istorijskih činjenica.

14:13 „dva svoja učenika” Prema Lk 22:8 to su Petar i Jovan. Iz rabinskih istorijskih spisa otkrivamo da su samo dva člana jednog domaćinstva mogla da, uz pomoć sveštenika žrtvuju jagnje u hramu.

- **„Tamo će vas sresti čovek koji nosi krčag s vodom”** Za ondašnju kulturu je više nego nesvakidašnje da muškarci nose vodu, i to posebno u krčagu. Ako su to i činili, koristili bi ovčji ili kozji meh a ne bilo kakav glineni sud. Ova neobičnost je tipična za sećanje očevica, kakav je u ovom slučaju apostol Petar.

14:14 „vi recite tom domaćinu” Mnogi smatraju da je ovaj čovek Jovan Marko, evanđelista koji je u Rimu sakupio propovedi apostola Petra. U njegovom domu se odigrala Poslednja večera i Isusova ukazanja nakon vaskrsenja. Jovan Marko je bio Varnavin rođak, deo tima prvog misijskog poduhvata apostola Pavla. Očigledno je kasnije bio Petrov pratilac i pisac prvonastalog evanđelja prema apostolovim sećanima i propovedima. Čini se da je sav ovaj događaj unapred pripremljen.

14:15 Isus se na ovom mestu ukazivao svojim učenicima nakon vaskrsenja (Dl 1:12). „Gornja soba“ je postala jerusalimski štab učenika.

“A kada je palo večer, Isus dođe sa Dvanaesticom. Dok su večerali, Isus im reče: “Zaista vam kažem da će me izdati jedan od vas koji jedete sa mnom.”

Oni počehše da se žaloste i da ga pitaju: “Da nisam ja taj?”

Isus im odgovori: “To je jedan od Dvanaestorice, koji umače sa mnom hleb u zdelu. Sin čovečiji će, doduše, umreti, ali teško onom čoveku koji će izdati Sina Čovečijeg. Bolje bi mu bilo da se nije ni rodio.”

Mk 14:17-21

14:17 „veče” Jevrejima je dan otpočinjao sumrakom (Post 1:5,8,13,19,23,31). Ovo je vreme pashalne večere, nakon 18.00, dok je uobičajeno vreme večernjeg obroka jevrejske porodice bilo kasno poslepodne.

14:18 “dok su ležali za trpezom” (Stefanović, Čarnić, SSP) Prema Izl 12:11 Pasha se jela stojeći. Jevreji I veka nisu koristili stolice, čemu su ih naučili Pesijanci (Jestira 1:6; 7:8). Bokom su ležali na jastucima (najčešće tri), nalakćeni na levu ruku oko niskog stola u obliku potkovice (kako bi se hrana brzo i lako servirala), dok su im noge bile blago savijene u kolenima.

- **„Zaista”** Doslovno „amin“. Vidi posebnu temu u 3:28.
- **„Zaista vam kažem da će me izdati jedan od vas koji jedete sa mnom”** Aluzija na Ps 41:9. Judina izdaja ovim dobija svoj opori znak (Jn 13:18), jer je zajednički obed kulturološki simbol prijateljstva i zajedništva. Za ljude sa Istoka je užasavajuća i sama misao izdajstva tako bliskog prijatelja!

14:19 „Da nisam ja taj?” Svaki učenik je sebi postavljao ovo pitanje. To ukazuje na činjenicu da do tog trenutka niko od njih nije znao Judine namere. Svi su se osetili prozvanim.

14:20 „koji umače sa mnom hleb u zdelu” Svi učesnici večere su jeli iz velike sive činije. Juda je imao počasno mesto odmah pored Isusa! Učitelj pokušava do zadnjeg trenutka da dopre do njega i duhovno ga otrezni.

14:21 ”ali teško onom čoveku koji će izdati Sina Čovečijeg. Bolje bi mu bilo da se nije ni rodio“ Jn 13:27 nagoveštava da je Juda napustio skup pre treće čaše blagoslova i ustanovljenja Večere Gospodnje. Nema sumnje da je ovaj čovek velika zagonetka i da njegovi motivi izdajstva nisu sasvim jasni. Po jednim on je časni zelot – jevrejski radikal, rodoljub – koji čini sve da Isusa pokrene u oružanu pobunu protiv morskog rimskog okupatora. Drugi ga oslikavaju kao tradicionalistu zgroženog Isusovim odbacivanjem usmenog predanja i prihvatanjem grešnika sa ruba jevrejskog društva. Jovan napominje da je bio lopov koji je od samog početka potkrađao zajedničku blagajnu. Kakogod, ova karakterna odlika se ne uklapa u čin izdajstva. U svakom slučaju – i pored njegovih ličnih motiva; i pored delovanja Sotone; i pored proroštava – Juda je odgovoran za svoje odluke i postupke. Baš kao i svako od nas (Gal 6:7).

**“Kada su jeli, Isus uze hleb, blagoslovi ga, izlomi i dade im. Rekao je:
“Uzmite, ovo je telo moje.”
Zatim je uzeo čašu, zahvalio Bogu, pružio im je, pa su svi pili iz nje.
Rekao im je: “Ovo je krv moja kojom se sklapa novi savez sa Bogom. Ta
krv se proliva za mnoge. Zaista vam kažem: neću više piti vina od roda loze, do
onoga dana kada ću piti novo vino u Carstvu Božijem.”**

Mk 14:22-25

14:22 „uze hleb” Pored pashalnog jagnjeta i gorkog zemlja, ovu večera je bila posebna i po beskvasnim hlebovima (*azumos*, 14:1). Ovde se koristi uobičajena grčka reč hleb – *artos* - (3:20; 6:8,16,36,37; 7:2,5,27; 8:4,14,16,17). Ali ona se u Mt 26:26 i Lk 22:19 koristi za beskvasni hleb. Možda je Isus uzeo hleb jer je znao da jagnje simboliše mnogo toga nacionalnog. U svakom slučaju i pored svih istorijskih povezanosti i sličnosti Psahe i Večere Gospodnje, među njima je jasna i bitna teološka razlika.

U tipološkom smislu ovde je odnos Izlaska i Isusa, s obzirom na „manu“ (Izl 16) koju je JHVH dao svom narodu u pustinji. To je bio nebeski hleb od kojeg su mogli da žive bez smetnji. A sada im u Isusu JHVH daje „pravi hleb“ za „večni život“; daje im savršenog Pastira i novu Pashu koja ih oslobađa greha i smrti. NZ pisci se rado služe ovakvom hristološkom tipologijom SZ.

Isto tako, vino u SZ je „krv grožđa“, što je prepuno simbolike. Ono sada oslikava večnu žrtvu koja donosi večni život. Ovo je još jasnije dočarano u Jn 6.

- „**blagoslovi ga**” Pashalna večera je imala propisani ceremonijal. Isus lomi hleb i podiže čašu vina u trenutku poznatom kao „treća čaša blagoslova“ (1 Kor 10:16).

Posebna tema: Redosled pashalne večere u judaizmu I. veka

- A. Molitva
- B. Čaša vina
- C. Domaćin pere ruke i pruža lavor ostalim gostima
- D. Činija gorkog zelja u sosu
- E. Jagnje i glavno jelo
- F. Molitva i druga činija gorkog zelja u sosu
- G. Druga čaša vina i pitanja na koja odgovaraju deca (Izl 12:26-27)
- H. Pevanje prvog dela Halel Psalma 113-114 i molitva
- I. Vođa ceremonije pere ruke i umače zalogaj za sve prisutne
- J. Nakon glavnog jela svako dobija komad jagnjeta
- K. Pranje ruku i treća čaša vina
- L. Pevanje drugog dela Halel Psalma 115-118
- M. Četvrta čaša vina

Većina tumača smatra da je Večera Gospodnja ustanovljena kod treće čaše vina (K).

- „**ovo je telo moje**” Jn 6:22 i 1 Kor 10:16 pružaju snažnu teološku podlogu ovom činu. Za sve prisutne su Isusove reči o njegovom telu i krvi bile šokantne. Naime, prema Lev 11 kanibalizam i pijenje krvi su strašni gresi. Upravo zato je očigledno da se radi o simboli.

Isus je lomljenjem hleba simbolizovao svoje raspeće, jer je boja hleba slična boji ljudskog tela. Naravno, boja vina je simbol boje ljudske krvi. Isus je pravi Hleb života (mana, Jn 6:31-33,51), prava Pasha i novi Izlazak!

Posebna tema: Večera Gospodnja u Jn 6

(Prema prevodu autorevog komentara Jovanovog evanđelja, izdanje „BMB Plas“, Novi Sad, 2008, str. 105-106)

- A. Jovanovo evanđelje nam ne govori posebno o Poslednjoj večeri, ali ceo odeljak Jn 13-17 beleži dijalog u Gornjoj sobi. Sasvim je moguće da apostol to čini namerno. Crkva drugog veka već naginje sakramentalizmu. U određenim radnjama se vide kanalisani putevi blagodati. Moguće je da Jovan prekoreva tu tendenciju svesnim prećutkivanjem Gospodnjeg krštenja i Poslednje večere.
- B. Neposredni kontekst ovog poglavlja je čudesno hranjenje pet hiljada ljudi. Neki čak i ovde vide učenje o „svetoj tajni“ (sakramentu) Euharistije (Večere Gospodnje). Rimokatolička crkva na osnovu ovoga naučava doktrinu transsubstancijacije (st. 53-56). Ovo pitanje nas upućuje na dvostruku prirodu evanđelja. Naime, evanđelja nam donose Isusove reči i dela, ali su pisana nekoliko decenija nakon svih tih događaja, te u određenoj meri oslikavaju zajednice vere kojoj su autori pripadali. Apostol piše sa tri nivoa: (1) Duh; (2) Isus i njegovi prvobitni slušaoci; (3) sami pisci i prvobitni, izvorni, primaoci spisa. Kako onda tačno da ih tumačimo? Najpouzdaniji pristup je svakako kontekstualni, gramatički, leksički metod poduprt istorijskim kontekstom u kome nijedan stih ne sme da protivureči drugom stihu.
- C. Uvek imajmo na umu da je Isus govorio Jevrejima čija je kulturna pozadina oslikana rabinskim učenjem iščekivanja „super Mojsija“ - Mesije (st. 30-31). To je posebno uočljivo u svetlu iskustva „mane“, prema događajima Izlaska (st. 60-62, 66), kada Isus otvoreno osporava lažna mesijanska očekivanja narodnih masa (st. 14-15).
- D. Rani Oci crkve se ne slažu oko toga da li ovaj odeljak govori o Večeri Gospodnjoj.

Kliment Aleksandrijski, Origen i Jevsevije u svojim tumačenjima ovih reči uopšte ne zastupaju ovaj stav.

E. Metafore ovog poglavlja su vrlo slične onim u Jn 4, kada Isus sreće Samarjanku kraj zdenca. Hleb i voda su u tom kontekstu očigledne slike večnog života i duhovne stvarnosti.

F. Čudno umnožavanje hrane je jedino čudo koje je zajedničko svim evanđeljima!

14:23 „zahvalio” Iz grčkog pojma „*eucharistê*“ dolazi termin „eu(v)haristija“ – „Večera Gospodnja“.

14:24 „Ovo je krv moja kojom se sklapa novi savez” Kazali smo da boja vina ukazuje na bolju ljudske krvi. Tri su moguća izvora ove slike:

1. Izl 24:6-8, ustanovljenje Knjige saveza kroz zavetnu krv.
2. Jer 31:31-34, jedini SZ tekst u kome se spominje „Novi savez“.
3. Zah 9:11, tekst koji je deo literalne celine 9-14, izvor mnogih proroštava (hristološka tipologija) Isusovog života.

Grčki manuskripti nam ovde pružaju dve mogućnosti:

1. „Zavet“, prema Mt 26:28 nalazimo u prepisima B, C, D2, L. Kritički aparat UBS4 mu daje „A“ oznaku – „pouzdan“.
2. „Novi zavet“, prema Lk 22:20 i 1 Kor 11:25 nalazimo u MSS A, E, Vulgati, sirijskom, koptskom i jermenskom prevodu. Najverovatnije se radi o dodatku na osnovu Jer 31:31-34.

Jedno je sigurno: Isusova smrt obnavlja ogrehovaljeno čovečanstvo i vraća ga u zajedništvo sa Ocem (10:45). Isus je došao (1) da nam objavi Oca; (2) da nam primerom pokaže kako da živimo; (3) da umre umesto nas za naše grehe. Ne postoji drugi put otkupljenja (Jn 10:14). Krst je središte svih Božijih večnih planova (Dl 2:23; 3:18; 4:28;13:29).

Posebna tema: Zavet

“*Berit*” je tipičan SZ pojam za “savez”, “zavet” i nije ga lako opisati. Nema odgovarajućeg, paralelnog glagola u jevrejskom, pa su nategnuti svi etimološki (rečnički) pokušaji da se pojam definiše. Utoliko je više posla za tumače da odrede funkcionalno teološko značenje ove reči.

Zavet je odnos koji Bog uspostavlja sa čovekom. Ako pravilno shvatimo ovaj odnos moći ćemo pravilno da razumemo i čitavu Božiju reč. Naime, tek se u zavetu vidi već pominjana napetost suverene Božije i slobodne čovekove volje. Zaveti se temelje na Božijem karakteru, delovanju i naumima.

1. Tvorevina (Post 1 i 2)
2. Poziv Avramu (Post 12)
3. Zavet sa Avraamom (Post 15)
4. Spasenje Noja i obećanja (Post 6 do 9)

Svaki zavet zahteva čovekov odgovor:

1. Adam je u veri trebao da odbije drvo poznanja dobra i zla (Post 2)
2. Avram je verom trebao da napusti dom svojih predaka i očekuje potomstvo (Post 12,15)
3. Noje je u veri gradio poseban brod daleko od bilo kakve vode, u veri je sabirao životinje (Post 6-9)
4. Mojsije je u veri poveo Izraelce iz Egipta; u veri je primio posebne zapovesti za svaku oblast života, prihvatajući blagoslov za poslušnost a prokletstvo za neposlušnost (Pnz 27 i 28).

Istu napetost odnosa Boga i čoveka imamo i u nagoveštajima NZ. Uzmimo samo Jez 18 i Jez 36:27-37. Da li je zavet zasnovan na pozivu Božije milosti ili na čovekovom odazivu? To je goruća dilema oba zaveta – i Starog i Novog. Ali, oba imaju cilj: (1)

obnova odnosa narušenih još u Edenu (Post 3); stvaranje novog naroda koji odražava Božiji karakter.

NZ najavljen u Jer 31:31-34 rešava tkz. napetost tako što sasvim obezvređuje bilo kakav napor u spasenju sa ljudske strane. Božiji zakon naglašava unutrašnji stav a ne spoljašnju ritualnu pojavnost. Dakle, cilj je uvek istinska pobožnost ali se metodologija menja. Ljudski rod mora da bude svestan koliko je u sebi unakazio Božije obličje (Rim 3:9-18). U nama je problem – u našoj grešnosti i nepouzdanosti – a ne u Božijim zavetima (Rim 7; Gal 3).

Napetost SZ bezuslovnosti i uslovnosti traje i u NZ. Spasenje je dovršeno Božije delo u Hristu i potpuno nezasluzeni dar koji se prihvata jedino pokajanjem i verom (pokajanje i vera se zahtevaju i posle obraćenja). I jedno i drugo su deo božanskog proglašenja našeg spasenja, poziva na doživotnu hristolikost. Bog nas proglašava spasenima i svetima ali nas trajno poziva, zapoveda nam da živimo sveto. Ne spasavamo se svojom dobrotom već poslušnošću (Ef 2:8-10). Dobra dela i celoviti pobožni život su dokaz spasenja a ne njegov uzrok. Ovu napetost najviše vidimo u poslanici Jakovljevoj i 1. Jovanovoj.

- **„Ta krv se proliva za mnoge”** Isus ovom slikom opisuje svoju smrt kao žrtvu za greh (Mk 10:45; Mt 26:28; 1 Kor 15:3; 2 Kor 5:21; Jev 9:11-15). Pojam „mnogi“ ne ukazuje na određenu grupu – u duhu našeg jezika – već je semitski idiom za „sve koji se odazovu“. Ovo odgovara tekstovima Rim 5:18-19, kao i Isa 53:6 gde „svi“ stoje u odnosu sa „mnogima“ iz 53:11-12. Vidi 10:45.

Posebna tema: Prolivanje

Glagol „*sheô*“ znači „izliti“, „proliti“, i u svom intezivnom obliku „*sheô*“ ističe:

1. Prolivanje nevine krvi, Mt 23:35; D1 22:20
2. Žrtvovanje, Mt 26:28; Mk 14:24; Lk 22:20

Oba značenja se spajaju na Golgoti (Colin Brown, *The New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2., str. 853-855).

14:25 „neću više piti” Pashalni ritual je propisivao četiri čaše vina, što je rabinski propis na osnovu Izl 6:6-7. Treća čaša je simbolizovala otkupljenje i na njoj je Isus ustanovio Večeru Gospodnju. Zato i nije uzeo četvrtu čašu koja simbolizuje puninu otkupljenja – Mesijansku večeru na kraju vremena (Isa 25:6; 55; Mt 8:11; Lk 13:29; 14:15,24; 22:30; Otk 19:9,17).

- **„do onog dana”** Jasna napomena Dolaska u slavi i sili, u svemu toliko drugačijem od onoga što ga očekuje – sramota, bol, odbacivanje i smrt! Dva Isusova dolaska jasno razdeljuju njegovu otkupiteljsku ulogu (pobedničko i zameničko izmirenje) i sudijsku ulogu. Prvi i Drugi dolazak Mesije su šok za Jevreje. To vidimo iz pouke učenicima na putu za Emaus, kada sam Gospod tumači učenicima smisao ključnih SZ tekstova (Post 3:15; Ps 22; Isa 53; Zah 9-14).
- **„u Carstvu Božijem”** Vidi posebnu temu 1:15c.

“Zatim su otpevali hvalospeve i zaputili se ka Maslinskoj gori.”
Mk 14:26

14:26 „otpevali hvalospeve” Doslovno „himne“. Verovatno još jedan deo Halel Psalama 113-118 (Mt 26:30) koji su se ovom prilikom pevali. Pespom se izražavala zahvalnost i radost za JHVH otkupljenje. Ti prigodni Psalmi su se ili pevali ili recitovali tokom prazničnih dana, osim na sam dan Pomirenja. Psalmi 113 i 114 su se pevali u prvom delu pashalne večere a 115-118 u drugom delu.

- **„ka Maslinskoj gori”** Mesto na kome su se Učitelj i učenici redovno molili tokom osam dana Pashe.

**“Isus im reče: “Svi ćete se vi okrenuti od mene, jer je napisano:
 ’Udariću pastira,
 i ovce će se razbežati.’
 Ali kada uskrsnem, otići ću pre vas u Galileju.”
 Petar mu reče: “Ako se i svi okrenu od tebe, ja neću.”
 A Isus mu reče: “Zaista ti kažem da ćeš me se ti tri puta odreći danas, još
 ove noći, i to pre no što petao dva puta zapeva.”
 No Petar je još upornije tvrdio: “Neću te se odreći, čak i ako treba da um-
 rem sa tobom.”**

Mk 14:27-31

14:27 „Svi ćete se vi okrenuti od mene“ Futur pasiv indikativ. Isus poznaje budućnost i vlada svim događajima koji tek pretstoje. Glagol „skandalizô“ je vrlo slikovit – „namamiti nekoga u zamku“ (Zah 13:7). Pojmove koji iskazuju neverstvo, okretanje, odbacivanje imamo u Mt 11:6; 13:21,57; 24:10; 26:31. Vera učenika će se srušiti. Petrovo odricanje je samo primer onoga što se desilo u svakom učeniku.

- **„jer je napisano“** Perfekt pasiv indikativ, kao prevod uobičajenog jevrejskog idioma za nadahnutost SZ.
- **„udariću“** Citat Zah 13:7. Očev plan je od večnosti bio da Isus da svoj život kao žrtvu za grehe (Isa. 53:4,6,10; Mk 10:45; Lk 22:22; D1 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; 2 Kor 5:21).

14:28 Isus je nekoliko puta kazao učenicima da će ih sresti u Galileji (Mt 26:32; 28:7,10,16). Bio je to trenutak za reč o Velikom misijskom poslanju (Mt 28:16-20), što su verovatno ona post-uskrсна ukazanja spomenuta u 1 Kor 15:6. Ovde se ne spominje vaznesenje, koje se odigralo sa Maslinske gore četrdeset dana nakon vaskrsenja.

Učenici nisu primili ozbiljno ovu najavu vaskrsenja. Ova fraza je posebno važna zbog isticanja sva tri božanska lica u našem otkupljenju:

1. Bog Otac je vaskrsnuo Sina (D1 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30, 33, 34, 37; 17:31; Rim 6:4,9; 10:9; 1 Kor 6:14; 2 Kor 4:14; Gal 1:1; Ef 1:20; Kol 2:12; 1 Sol 1:10).
2. Bog Sin je vaskrsnuo sebe (Jn 2:19-22; 10:17-18)
3. Bog Duh Sveti je vaskrsnuo Sina (Rim 8:11). Trinitarni naglasak imamo i u st. 9-10. Vidi posebnu temu o Svetoj Trojici u 1:11.

14:29 „ako se i svi“ Petar je iskreno verovao u ovo!

- **„ja neću“** „Ala“ – jak oblik suprotnog veznika. Petar uzbuđeno obećava svoju vernost Učitelju (Lk 22:33; Jn 13:37-38). Srce i jezik su mu brži od uma, pa se obavezuje na nešto što ne može da garantuje. Iskreno želi – ali preko svojih moći!

14:30 „Zaista ti kažem da ćeš me se ti tri puta odreći danas, još ove noći, i to pre no što petao dva puta zapeva“ Zamenica „ti“ je u naglašenom obliku a glagol u futur mediju. Lk 22:31-34 daje više podataka. Kukurikanje petla je nešto što Petar nikada nije zaboravio, detalj koji upravo zato srećemo jedino kod Marka.

14:31 „Petar je još upornije tvrdio“ NZ često u različitim oblicima koristi izraz „periseia“ za ekstremni oblik neke radnje (Mt 5:20; 27:23; D1 26:11; Fil 1:9; 1 Sol 4:1). Ali ovo je jedini put da se nalazi sa predlogom „ek“. Moguće je da je ovo naglasak samog apostola! Dobro se sećao svog vatrenog poricanja.

- **„Neću te se odreći“** Svim silama svoga srca Petar je želeo da ostane uz Isusa! Ovaj primer, baš kao i Davidovo pokajanje zbog greha, svima nam je veliko ohrabrenje. Kao grešni, slabi

Ljudi pokušavamo da učinimo najbolje (Rim 7) i otkrivamo koliko smo slabi i nemoćni! Isus prašta slabima koji se kaju a ne nepokajanim nevernima.

“Došli su na jedno dobro koje se zove Getsimanija. Isus reče svojim učenicima: “Sedite ovde dok se pomolim.” Sa sobom je poveo Petra, Jakova i Jovana i tada su ga obuzeli duboki nemir i teskoba: “Duša mi je na smrt tužna. Ostanite ovde i bdite.”

Otišavši malo dalje, pao je na zemlju i molio se da ga, ako je moguće, mimoide čas stradanja. Govorio je: “Ava! (Oče!), tebi je sve moguće. Ukloni ovu čašu stradanja od mene! Ali neka ne bude kako ja hoću, nego kako ti hoćeš.”

Onda se vratio i našao onu trojicu kako spavaju. Rekao je Petru: “Simone, spavaš? Zar nisi ni jedan sat mogao da probdiš? Bdite i molite se da ne dođete u iskušenje. Duh je, naime, voljan, ali je telo slabo.”

Zatim je ponovo otišao i pomolio se istim rečima. Kad se vratio, ponovo ih je zatekao kako spavaju, jer su im kapci bili otežali, pa nisu znali šta da mu odgovore.

Kad je Isus došao treći put, rekao im je: “Stalno spavate i počivate. Dosta! Došao je čas! Evo, Sin Čovečiji će biti predat u ruke grešnicima. Ustanite! Hajdemo! Evo, približio se moj izdajnik.”

Mk 14:32-42

14:32 „Getsimanija” „Presa za masline“. Najverovatnije nečiji maslinjak na obroncima brda, na samoj ivici prestonice. U samom gradu je bilo zabranjeno gajiti masline jer se đubrivo za njih smatralo ceremonijalno nečistim. Očigledno je da su Isus i učenici često svraćali na ovo mesto. Naravno, Juda je znao da su Isus i družina ovde navraćali.

- **„Sedite ovde dok se pomolim”** Prema Mt 26:41 i Lk 22:49 Učitelj ih poziva da se mole za sebe „da ne padnu u napast“.

14:33 „Sa sobom je poveo Petra, Jakova i Jovana” Ova trojka je činila poverljivi unutrašnji krug učenika. Jedini su bili sa Učiteljem u više navrata u posebnim prilikama, što im je lično donelo više pouke nego ostalima. Nažalost, ostatak učeničke grupe im je zavideo zbog toga. Ne znamo zašto je Isus posebno izdvojio ovu trojicu. Činjenica je da se u evanđeljima Dvanaestorica spominju u grupama po troje, kao i da se njihov sastav nikada nije menjao. Moguće je da su pravili neke unutrašnje promene kako bi svako stigao da ode u svoj kraj, obiđe porodicu i svoje. Vidi posebnu temu u 3:16.

- **„tada su ga obuzeli duboki nemir i teskoba“** Izvorni jezik se služi najjačim mogućim izrazima. Kad god čitamo ove reči znajmo jedno – Stojimo na svetom tlu! Božiji Sin drhti od zebnje u najnespokojnijem času svoje ljudskosti. Ovo je nešto na što će podsetiti svoje učenike nakon vaskrsenja. U ovom njegovom iskustvu je putokaz za sve koji žele da shvate veličinu cene Isusove agonije na krstu.
- **„Duša mi je na smrt tužna”** Izjava prepuna bola, straha i nespokoja. Iako nam tekst ovde to ne kaže direktno, izgleda da se Isus lomi pred časom najvećeg užasa za njega – prekid zajedništva sa Ocem. To je sasvim jasno iz Mk 15:34. Ovo je svakako najdirljiviji trenutak stradanja Isusove ljudske prirode, boli u agoniji vere.
Ova fraza je SZ idiom (Ps 42:5) kojom Isus iskazuje najdramatičnije unutrašnje proživljavanje koje od njega zahteva otkupljenje čovečanstva. Inače, čitav Ps 42 opisuje iskustvo Isusove odbačenosti, a Ps 22 iskustvo smrti. Nešto od ove agonije vidimo i u paralelnom tekstu Lk 22:43-44, gde anđeli služe Isusu u krvavom znoju. Ovde, u ovom vrtu je odneta pobeda nad Zlim! Ovde je Isus porazio u konačnosti sva ona podla iskušenja Sotone u pustinji, ali i navodnu Petrovu pomoć u Mt 16:22.

- **„Ostanite ovde i bdite”** Aorist imperativ i prezent imperativ. Isus je znao da Juda uskoro dolazi. Potrebna mu je pomoć prijatelja – koji su zaspali!

14:35 „pao je na zemlju i molio se” Oba glagola su u imperfektu. Obično se odnose na radnju koja traje u prošlosti, što ovde svakako nije slučaj. Naime, imperfekt ovde ima svoju drugu uporebu – početak radnje u prošlosti. Bacanje licem na zemlju je SZ molitveni položaj „prostiranja“ i oslikava najjača moguća osećanja.

14:35 „ako je moguće” Isus zna da JHVH može sve, što i kaže u narednom stihu.

Posebna tema: Čas

Ovaj pojam ima nekoliko upotreba u evanđeljima:

1. Hronološka odrednica (Mt 8:13; Lk 7:21; Jn 11:9)
2. Metafora testiranja i nevolja (Mt 10:19; Mk 13:11; Lk 12:12)
3. Metafora početka Isusove službe (Jn 2:4; 4:23)
4. Metafora sudnjeg Dana (Drugi dolazak, Mt 24:36,44; 25:13; Mk 13:32; Jn 5:25,28)
5. Metafora Isusovog stradanja (Mt 26:45; Mk 14:35,41; Jn 7:30; 8:20; 12:23,27; 13:1; 16:32; 17:1)

- **„mimoide čas stradanja”** Aorist konjunktiv. Ovim Sin potvrđuje JHVH svemoć i nada se da će on, kao Otac, da ga poštedi krsta (st. 36). Upravo to je bila kušnja Sotone u pustinji (James Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*, str. 39-46). Prema Mt 26:39,42,44 i Mk 14:39 vidimo da se Isus ovako molio tri puta, što je u jevrejskoj kulturi broj inteziteta.

14:36 „Ava” Imenica „tata“ iz svakodnevnog govora pokazuje najveću moguću bliskost Sina i Oca JHVH (Jev 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Po Isusovoj smrti i mi smo stupili u taj bliski odnos sa Bogom.

Isus samo u ovom kontekstu ovako oslovljava Boga – aramejskom imenicom „Ava“. To nam ukazuje na intezitet nespokoja koji ga je ophrvao pod naletom iskušenja. Osećanja su mu uzavrela, baca se na zemlju i tri puta moli istu molitvu. Ovo je najviše što može da uradi u nastojanju kako bi uverio Oca da odustane od plana na Gologoti. Zato oslovljava JHVH najnežnije što može! Ipak, svaki put završava molitvu pozivanjem na njegovu volju. Bog Otac je pokazao koliko voli grešno čovečanstvo time što je očutao molitve svoga Sina. Plan spasenja je zahtevao konačnu i savršenu žrtvu za greh, a to je nemoguće bez najveće moguće cene, bez bola i loma u odnosima Sina i Oca!

Zbog svega ovoga što je prošao Isus poznaje sva iskušenja čoveka (ali ne i iskustvo greha). Očaj, strah, ojađenost i obeshrabrenje **nisu** greh! Gospod je pobeđu na krstu izvojevao ovde, u Getsimaniji.

- **„Oče”** Marko se često služi aramejskim rečima i izrazima (3:17; 5:41; 7:34; 14:36;15:34), jer je to bio jezik Isusa i apostola. Ipak, evanđelista prevodi svaku od tih reči jer ne piše Jevrejima već čitaocima grčkog porekla. Najverovatnije je pisao vernicima u Rimu, jer u evanđelju srećemo dosta latinskih izraza. Vidi posebnu temu „Otac“ u 13:32.
- **„čašu”** SZ slika čovekove sudbine (Ps 16:5; 23:5; Jer 51:2; Mt 20:22), najčešće u negativnom smislu (Ps 11:6; 75:8; Isa 51:17,22; Jer 25:15-16,27-28; 49:12; Plač 4:21; Jez 23:31-33; Ava 2:16). Čaša se često odnosi i na pijanstvo, što je još jedna SZ metafora suda (Jov 21:20; Isa 29:9; 63:6; Jer 25:15-16,27-28). Isus se lomi u strahu! Ali, strah nije greh. Štaviše, sa strahom se suočava u veri, a na isto smo i mi pozvani!
- **„Ali neka ne bude kako ja hoću, nego kako ti hoćeš”** Zamenice „ja“ i „ti“ su u izvornom grčkom u naglašenom obliku, čime Isus pokazuje svoju podređenost Očevoj volji. Kako samo ovde blistaju njegova nepokvarena ljudska priroda i vera! Kao čovek, Gospod vapi za izbavljenjem, ali njegovo srce je puno predanja Očevom planu otkupljenja čovečanstva (10:45; Mt 26:39).

14:37,40 „Onda se vratio i našao onu trojicu kako spavaju” Učenici su zaspali i na Gori preobraženja (Mt 26:43; Lk 9:32). Ali ovde nisu savladani ni nebrigom za Učitelja ni nekim zlom, već slabošću svoje ljudske prirode! Pre nego ih osudimo, primetimo da u Lk 22:45 oni „spavaju od žalosti“, nemoćni da podnesu teret Učiteljeve objave da ga čekaju stradanje i smrt na krstu. Koliko god da je želeo blizinu i oslonac prijatelja u ovoj strašnoj krizi, Isus mora sa svim tim da se suoči sam – ali za sve nas!

14:37 „Simone” Ovo je jedini put da Isus ovako oslovljava Petra otkako mu je promenio ime u 3:16. „Stena“ od čoveka je ovde sve samo ne pouzdani prijatelj. Apostol se najverovatnije sa bolom sećao ovog „preimenovanja“. I nema sumnje da je naučio lekciju!

14:38 „Bdite i molite se” Prezent imperativ i prezen mediji opominju na snagu neprijatelja.

- **„da ne dođete u iskušenje”** Nekoliko je mišljenja o prirodi iskušenja u ovom kontekstu:
  1. Isusovo proroštvo, st. 27
  2. Učenici spavaju umesto da se mole, st. 37,40
  3. Bežanje učenika od Učitelja, st. 56
  4. Petrovo odricanje, st. 69-75
  5. Saslušavanje pred državnim i verskim autoritetima (Mt 5:10-12; Jn 9:22; 16:2)„Iskušenje“ (*peirasmos*) ima značenje „testirati nekoga do uništenja“ (Mt 6:13; Lk 11:4; Jak 1:13). Ovaj glagol često stoji u suprotnosti još jednog glagola sličnog značenja – *dokimazo* – „testirati nekoga radi ojačavanja“. Iako ova značenja nisu prisutna u svim kontekstima, sa sigurnošću možemo da izvedemo sledeći teološki zaključak: Bog nikada ne iskušava svoju decu radi zla i uništenja. Štaviše, stalo mu je do našeg duhovnog rasta i napretka (Post 22:1; Izl 16:4; 20:20; Pnz 8:2,16; Mt 4; Lk 4; Jev 5:8). I u zlim kušnjama voljan je da nam pruži izlaz (1 Kor 10:13). Vidi posebnu temu o ovome u 1:13.
- **„Duh je, naime, voljan, ali je telo slabo”** Moguć osvrt na reči Petra i ostalih učenika u st. 29,31. Isus proživljava ovu napetost u potpunosti (st. 36). Ovde je „duh“ sve ono unutrašnje čovekovo (Ps 51:10,12,17), dok je „duh“ kod Pavla najčešće sve ono suprotno „telu“ (Rim 8:1-11).

14:40 „nisu znali šta da mu odgovore” Učenici nisu imali nikakav valjani odgovor (9:6) osim da se slože sa Isusom (Lk 9:32).

14:41 „Stalno spavate i počivate” Nije lako prevesti ovaj grčki idiom jer može da se čita i kao tvrdnja i kao pitanje. Ne znamo ni da li je ovo Isus rekao s primesom ironije. U svakom slučaju, Gospod je izvojevao svoju pobjedu i spreman je za ono što predstoji – hapšenje i suđenje u istoj noći, batinanje i raspeće sledećeg jutra.

- **„Dosta”** Ovaj pojam je doživeo nekoliko prepisivačkih promena u grčkim manuskriptima. Da li Isus misli na spavanje učenika? Prevodici nude sledeća rešenja: (1) „Dosta s tim“ (Birviš); (2) „Dosta je bilo“ (SSP); „Dosta je“ (Vuk; Stefanović; Bakotić; Čarnić). Izraz se sreće u koine grčkom papirusima nađenim u Egiptu, kada bi se u trgovanju isplatila potrebna cena (Moulton & Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*, str. 57-58). Moguće je da Gospod misli na Judu i na breme izdajstva koje mu je ležalo na duši. Ponavljam – Isus je ovde, u Getsimeniji izvojevao svoju pobjedu!

14:41c-42 Asidenton – gramatički oblik nagomilanih reči bez veznika. Na pomolu su svi događaji koje je Isus predskazao. „Došao je Čas“!

- **„Došao je čas”** Vidi posebnu temu u 14:35.

- „predat” Ovo je uobičajeno značenje glagola „*paradidômi*“ (9:31), ali u kontekstu Judinog postupka ovo predanje je delo izdaje. Vidi više o ovome u 14:10.

“I dok je Isus još govorio, dođe Juda, jedan od Dvanaestorice, i sa njim mnogo ljudi naoružanih mačevima i toljagama, koje su poslali sveštenečki poglavari, znalci Svetog pisma i starešine.

Isusov izdajnik im je dao znak: “Koga poljubim, taj je! Uхватite ga i odvedite pod stražom.” Juda mu odmah pristupi i reče: “Učitelju!”, i poljubi ga. Tada navalise na Isusa i uhvatiše ga. Jedan od Isusovih učenika, koji je tu stajao, potegao je mač, udario prvosveštenikovog slugu i odsekao mu uho.

Isus im reče: “Izašli ste sa mačevima i toljagama da me uhvatite kao da sam razbojnik, a svaki dan sam provodio sa vama u hramu poučavajući i niko me nije uhvatio. Ali tako treba da se ispune reči Svetog pisma.” Tada su ga svi učenici ostavili i razbežali se.”

Mk 14:43-50

14:43 “I dok je” „I odmah“ (Vuk; Stefanović; Čarnić; NSP) Vidi 1:10.

- **„mnogo ljudi”** Prema Jn 18:3,12 tu je bila i Rimski kohorta – četa vojnika. Lk 22:52 navodi i predstavnike Sinedriona, što podrazumeva i hramsku policiju. Zbog ogromnog broja hodočasnika i mogućnosti bune, autoriteti su preduzeli sve mere predostrožnosti (14:2; Mt 26:5; 27:24).
- **„naoružanih mačevima i toljagama”** Reč je o kratkim mačevima koje su rimski vojnici nosili za pojasom. Toljage su oružje hramskih čuvara.
- **„sveštenečki poglavari, znalci Svetog pisma i starešine”** Svi oni su činili Sinedrion. Vidi posebnu temu u 12:13.

14:44 „uhvatite ga” Aorist imperativ.

- **„Uхватite ga i odvedite pod stražom”** *Alfa privative*, prefiks sa glagolom „*sfalomai*“ – „pasti“, „spotaknuti se“ – ovde ima značenje „osigurati“. Juda je znao koga hvataju i bojao se da hapšenje ne uspe. Toliko puta je gledao Isusova čudesa i silne znakove.

14:45 „Učitelju!”, i poljubi ga” Poljubac u obraz ili čelo bio je tadašnji uobičajeni pozdrav, posebno među rabinima. Pogledajte Isusov kometar na ovo u Mt 26:50; Lk 22:48. Hramski čuvari su znali ko je Isus, pa se ovaj znak verovatno tiče rimskih vojnika.

14:47 „Jedan od Isusovih učenika, koji je tu stajao, potegao je mač” Iz odeljaka Jn 18:10 i Lk 22:50-51 znamo da je to bio Petar, i da se sluga zvao Malho. Da, Isus je rekao učenicima da kupe mačeve (Lk 22:36-38), ali oni očigledno nisu razumeli zašto im je to kazano. Ovde moramo da primetimo da je Petar u duhu svog obećanja – Ako je potrebno, umreće sa svojim Učiteljem. Očigledno nije mario za svoj život pred silom koju svakako nije mogao da pobedi. Impulsivni i neprimereni postupak, kao vrhunac robusnog karaktera ovog čoveka.

- **„prvosveštenikovog slugu”** Jn 18:10 nam otkriva ime ovog čoveka.
- **„i odsekao mu uho”** Prema Lk 22:51 Isus je na licu mesta zacelio ovu ranu!

14:48 „razbojnik” Zaista, ovako se hvata klasičan kriminalac a ne bogohulnik. Sa Isusom postupaju kao da je Baraba (Jn 18:40).

14:49 „svaki dan sam provodio sa vama u hramu poučavajući” Isus se obraća članovima Sinedriona i hramskim čuvarima, razokrivajući njihove skrivene planove.

- „Ali tako treba da se ispune reči Svetog pisma” Ispunilo se i to da su ga svi njegovi napustili razbežavši se (14:27 citira Zah 13:7 i Mt 26:31). Neki tumači smatraju da je Jn 18:15-16 izuzetak od ovog proroštva. Prema Jn 19:26-27 Jovan je sve vreme pratio Učitelja – od suđenja do raspeća.

“Tu je bio i neki mladić, Isusov sledbenik, koji je bio ogrnut samo platnom. Njega su uhvatili, ali je on ostavio platno i pobegao go.”

Mk 14:51-52

14:51-52 Crkvena tradicija kazuje da je to bio upravo Jovan Marko, pisac ovog evanđelja. Bio je deo prvog misijskog tima, sa ujakom Varnavom i apostolom Pavlom (Dl 12:25). Tradicija tvrdi da je se u njegovom domu odigrala Poslednja Večera (Dl 12:12).

Ne zna se zašto je bio ovako odeven. Možda ga je neko usred noći, na spavanju obavestio da četa vojnika kreće u Getsimeniju na Isusa, pa je neodeven pohitao u vrt?

“Isusa su odveli prvosvešteniku, a tamo su se okupili i svi poglavari sveštenečki, starešine i znalci Svetog pisma. Petar je, pak, izdaleka pratio Isusa, sve do prvosveštenikovog dvorišta, gde je seo sa slugama i grejao se kod vatre.

Tada su poglavari sveštenečki i sav sinedrion tražili dokaz protiv Isusa da bi ga pogubili, ali nisu našli ništa. Naime, mnogi su lažno svedočili protiv njega, ali se svedočenja nisu podudarala.

Onda su ustali neki i lažno svedočili protiv Isusa, govoreći: “Čuli smo da je on rekao: “Srušiću ovaj hram sagrađen ljudskom rukom i za tri dana podići drugi koji neće biti sagrađen ljudskom rukom.” Ali ni ovde se njihova svedočenja nisu podudarala.

Onda je ustao sam prvosveštenik, stao pred sve i upitao Isusa: “Ništa ne odgovaraš? Šta to ovi ljudi svedoče protiv tebe?” Ali Isus je ćutao i nije ništa odgovorio.

Prvosveštenik ga ponovo upita: “Jesi li ti Hristos, Sin Boga blagoslovenoga?”

“Jesam” – odgovori Isus. “A vi ćete videti Sina Čovečijeg kako sedi sa desne strane Svesilnoga i dolazi na oblacima nebeskim.”

Na to prvosveštenik razdra svoju odeću i reče: “Kakav dokaz nam još treba? Čuli ste bogohuljenje. Kako vam se to čini?”

Svi izrekoše presudu: “Zasluzio je smrt!” Tada su neki počeli da pljuju na njega i da mu pokrivaju lice, da ga udaraju pesnicama i govore mu: “Proreci, ko te udario? Stražari su ga takođe šamarali.”

Mk 14:53-65

14:53 „Isusa su odveli prvosvešteniku” Jn 18:13a spominje Anu, ali od 18.-36. god. Kajafa je bio Prvosveštenik (Mt 26:57). Sinoptici ne spominju Anino saslušavanje čiji se uticaj snažno osećao u ovoj službi i nakon zvanične smene (Jn 18:13).

- „svi poglavari sveštenečki, starešine i znalci Svetog pisma” Ovo je sastav Sinedriona. Vidi 12:13.

14:54 Ovde će se odigrati Petrovo odricanje. Ovaj čovek nije mogao da ostavi svog Učitelja, ali nije mogao i hteo da otvoreno stane na njegovu stranu. Kakva ironija!

- **„gde je seo sa slugama“** Opisni imperfekt mediji particip. Petar je želeo da se prikrije u ovoj grupi, ali njegovo tipično lice Galilejca i još karakterističniji naglasak su ga odavali. O, Petar je dobro sećao ove noći!

14:55 Ovaj proces nema blage veze sa pravom i pravičnošću. Štaviše! Klasičan primer montiranog procesa (A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in The New Testament*, str. 24-47).

14:56 „mnogi su lažno svedočili protiv njega“ Imperfekt - dva puta u ovom stihu, kao i u st. 57 i 59 – ističe upornu radnju. Kakva šarada nesložnih i loših lažova!

- **„ali se svedočenja nisu podudarala“** SZ je propisivao najmanje dva svedoka u procesu dokazivanja (Pnz 17:6; 19:15). Takođe, po istom zakonu je propisana kazna za lažno svedočenje.

14:58 „Srušiću ovaj hram“ Ovo je dobar primer Isusove upotrebe metafora u opisivanju budućih događaja. Naime, „hram“ se odnosi na dve stvari i dva vremenska okvira:

1. Isusovo telo (Jn 2:19-22), raspeto i vaskrsnuto trećeg dana (znak Jone proroka, Mt 12:39-40; Lk 11:29-32). Sve ovo će uslediti u narednim satima.
2. Irodov hram u Jerusalimu, koji će 70. god. razoriti Rimljani i koji se više nikada neće obnoviti. To je božanski sud koji dolazi za četiri decenije, ali i eshatološki sud (2 Sol 2; Otk).

Kako je lako ovakvim ljudima – dogmatičnim i religioznim - da pogrešno shvate etiku Isusovog kraljevstva!

- **„za tri dana“** Ova vremenska odrednica (8:31; 9:31; 10:34) je povezana sa SZ proroštvom u 1 Kor 15:3-4, za „novi hram“ Isusovog vaskrsnutog tela. Isus svesno spaja ovo dvoje. U novom dobu njegovi sledbenici su hram – i kao pojedinci i kao zajednica (1 Kor 3:16; 6:19).
- **„podići drugi koji neće biti sagrađen ljudskom rukom“** Moćno proroštvo Mesijine smrti i vaskrsenja. On je u NZ središte bogoslužjenja kao što je to u SZ bio hram. On je odbačeni ugaoni kamen! On je nova žiža pravog slavljenja!
On ima moć da žrtvuje svoj život i da ga uzme nazad (Jn 10:11,15,17,18). On je apsolutni gospodar svog života, svoje smrti i vaskrsenja.

14:60 „Onda je ustao sam prvosveštenik, stao pred sve i upitao“ Ovo je pokušaj da Isus sam sebe upetlja u optužbe. Sinedrionu se žuri jer svi znaju da je noćni proces nelegitiman, pogotovu ako se u istom danu podiže optužnica, izriče i izvršava kazna.

14:61 “Isus je ćutao” Ispunjenje proroštva Isa 53:7 (Mt 26:63; 27:12-14; Mk 15:5; Lk 23:9; Jn 19:9).

- **„Prvosveštenik ga ponovo upita“** Mt 26:63 dodaje da ga je Prvosveštenik obavezao zakletvom.
- **„Hristos“** Grčki prevod jevrejske imenice Mesija – „Pomazanik“. U SZ su se pomazivali proroci i kraljevi u znak božanskog izbora, opremljenosti i zadatka. Vremenom je pojam ukazivao na kraljevsko poreklo „Sina Davidivog“ (2 Sam 7) koji će da otkupi i obnovi sav Izrael.
- **„Sin Boga blagoslovenoga“** „Blagosloveni“ je jedan od jevrejskih uobičajenih surogat Božijih imena. Naime, Jevreji i nisu očekivali da Mesija bude utelovljeni Bog, već silan i nadaren vođa, poput SZ sudija. Isus je ovako blisko oslovljavao Oca samo kada je hteo da pokaže njihovu suštinsku jednakost i istobitnost (Jn 1:1; 5:18; 10:30,33).

14:62 „Jesam” Moguća aluzija SZ Božijeg zavetnog imena JHVH, koje dolazi od glagola „biti“ (Izl 3:14; Pnz 32:39; Isa 41:4; 43:10; 46:4; Jn 4:26; 8:24,28,58; 13:19; 18:5). Vidi posebnu temu o božanskim imenima u 12:36. Ovako jasan i direktan odgovor donekle imamo i u Lk 22:70, dok Mt 26:64 donosi više podataka.

Ovo evanđelje od samog početka (1:1) oslikava Isusovu samosvest o tome da je Božiji Sin i Mesija. Demoni su to znali i silom priznavali (1:24,34; 3:11). Samo su učenici bili sporog srca da shvate (8:29) ličnost i dela svog Učitelja jer su bili tipična deca svog vremena, Jevreji I veka (poput Prvosveštenika).

- **„A vi ćete videti Sina Čovečijeg kako sedi sa desne strane Svesilnoga”** Aluzija na Ps 110:2, kao antropomorfna metafora mesta autoriteta. „Svesilni“ je još jedno JHVH zameničko ime. Isus (Sin Čovečiji, 14:21,41,62) se služi ovakvim eshatološkim imenima kako bi naveo slušaocima na očigledan zaključak – Ja sam JHVH Mesija! Iako Ps 110:4 ima sveštenečki prizvuk, ovaj stih ima kraljevski prizvuk (Jev 1:3).

Podsetimo se da je pitanje mesijanstva za Prvosveštenika jedna stvar, a za Isusa druga i sasvim drugačija. Isto idejno razmimoilaženje vidimo u Pilatovom ispitivanju, Mk 15. Prvosveštenikova pitanja odišu pretećim strahom za vlast Sinedriona, za rimsku silu i autoritet. Nažalost, i apostoli su verovali da je Mesija vojni pobednik nad svim svetskim silama (Mk 10:37).

Isus vidi svoje Carstvo kao nešto što je duhovno i što tek dolazi (Jn 18:36). Upravo zato se i poziva na eshatološke odlomke Ps 110 i Dan 7.

Dva Mesijina dolaska jesu u određenoj meri zbunjujuća: Jedan je u poniznosti sluge koji strada; drugi u kraljevskoj i sudijskoj slavi. SZ govori o oba dolaska ali su se Jevreji usredsredili samo na jedan, tj. na Dugi. Carstvo Božje je duhovna stvarnost koja nam se oslikava u teološkoj napetosti – *Tu je! Ali, ne još!* Ne možemo ni da zamislimo koliko je bilo teško Isusovim savremenikima da shvate ovo, da razumeju Isusovu poruku.

- **„dolazi na oblacima nebeskim”** Citat Dan 7:13, SZ fraza kojom se ukazuje na Isusovu božansku prirodu. Niko sem JHVH ne „dolazi na oblacima“. Niko, sem njega i njegovog Sina (13:26; Dl 1:9; Otk 1:7).

14:63 „razdra svoju odeću” Simbol najtežih osećanja koje donosi nečije bogohuljenje. Prema Lev 24:15 kazna za ovaj greh je smrt kamenovanjem. Ako Isus nije obećani Mesija, Božiji Sin i Spasitelj sveta, onda je prema Pnz 13:1-3; 18:22 zaslužio da umre. Ovde nema srednjeg rešenja – Isus je ono što tvrdi da jeste, ili je bogohulnik vredan prezira do smrti (Josh McDowell, *Evidence That Demands a Verdict*).

14:64 „bogohuljenje” Govoriti bilo koji oblik laži o JHVH, njegovoj ličnosti i delovanju kažnjavalo se kamenovanjem do smrti (Lev 24:14-16).

14:65 „da pljuju na njega” SZ simbol prezira i odbacivanja (Br 12:14; Pnz 25:9; Jov 17:6; 30:10; Isa 50:6). Isusa su pljuvali i članovi Sinedriona i rimski vojnici (15:19).

- **„i da mu pokrivaju lice, da ga udaraju pesnicama i govore mu: “Proreci”** Čuvši ga kako smelo tvdi da je Mesija, počeli su da ga ponižavaju i zlostavljaju. Zanimljiva je pozadina ovog vezivanja očiju. Naime, ondašnji rabini su učili da će Mesija suditi po čulu mirisa a ne po čulu vida! U svakom slučaju, reč je o Isa 52:14, proroštvu koje su rabini tumačili kao Mesijinu gubavost. Tako su verovali, a sada pred sobom imaju čoveka koji tvrdi da je Mesija i čije lice je već naduveno i izobličeno od batiranja! Neki grčki manuskripti imaju određene dodatke na ovom mestu, u želji da se prilagode Mt 26:68; Lk 22:64.
- **„da ga udaraju pesnicama”** Grčki „kolafizô“ – „pesničati, i „hrapizô“ – „šamarati“ (Mt 26:67). U orijentalnom svetu šamar je poseban znak prezira (Mt 5:39; Jn 18:22; 19:3). Isti glagol srećemo i u Dl 17:26. I Jevreji i Rimljani su ponižavali i zlostavljali Isusa (Isa 52:14; 53:4).

“Dok je Petar bio u dvorištu, dođe jedna od prvosveštenikovih sluškinja, pa kada je spazila Petra kako se greje, pogleda ga i reče:
 “I ti si bio sa Isusom iz Nazareta.”
 No, on to poreče, govoreći: “Niti znam, niti razumem o čemu govoriš”, pa iziđe u predvorje. U to se oglasi petao.
 Međutim, sluškinja je i tamo opazila Petra, pa je opet počela da govori onima što su tu stajali: “Ovaj je jedan od njih!” Ali Petar je i dalje to poricao.
 Malo kasnije su mu i drugi rekli: “Ti si zaista jedan od njih, jer si Galilejac!”
 Petar stade da se proklinje i zaklinje: “Ne poznajem tog čoveka o kome govorite!”
 U to petao zapeva po drugi put. Petar se tada setio Isusovih reči: “Pre no što petao dva puta zapeva, triput ćeš me se odreći.” I on zaplaka gorko.”
 Mk 14:66-72

14:66 „dođe jedna od prvosveštenikovih sluškinja” Iz Jn 18:17 vidimo da je ova žena bila vratarka. Kod Mateja (27:69-71), kao i obično, reč je o dve osobe. Marko je iz Petrove propovedi u Rimu čuo ovu, za apostola nezgodnu priču.

14:67 „kada je spazila Petra” Za Pashu sija pun mesec, a pri tome Petar sedi oko vatre (st. 54,67; Jn 18:18,25).

- „sa Isusom iz Nazareta“ Jevreji iz Galileje (Mt 26:69) su govorili prepoznatljivim naglaskom. I Isus i većina učenika su iz tog kraja (st. 70). Vidi posebnu temu u 10:47.

14:68 ” Niti znam, niti razumem o čemu govoriš“ Redosled ovih scena se razlikuje od evanđelja do evanđelja. Ipak, u svakom od njih se naglašava da se Petar tri puta odrekao Isusa.

- „pa iziđe u predvorje” Petar namerava da pobjegne sa ovog mesta. Inače, u grčkim velikoslovnim prepisima, u ovom stihu postoji razlika u frazi „u to se oglasi petao“. Frazu imaju MSS A, C, D, Vulgata i Pešita; izostavljaju je prepisi A, B, L, W. Ali, u st. 72 jasno stoji da se petao oglasio i drugi put. Neki savremni prevodi izostavljaju ovo dok neki ovu varijantu stavljaju u podložnu napomenu (SSP). Kritički aparat UBS4 priznaje da se ne zna koje je rešenje izvornije.

14:70 „malo kasnije” „Kada je prošao otprilike jedan sat“, napominje Lk 22:59 (SSP)

- „Galilejac” Petar ne može da sakrije svoj zavičajni govor i izgled.

14:71 „stade da se proklinje i zaklinje” „Proklinjati“ (*anatematizô*) se izvorno odnosi na Boga, na ono što se njemu posvećuje. Vremenom je glagol radikalno promenio značenje (DI 23:12,14,21). Njime se osiguravala neka izjava na najjači način – zaklinjanjem. Ljudi bi se branili od neistine prizivajući Božiji sud na sebe ukoliko ne govore istinu.

Petar je čovek svog vremena i zna kako na najjači mogući način da se brani – kleo se Bogom. Zar je Juda napravio veće zlo od Petra? Nije! Petar se uporno odricao Gospoda, vatreno se zaklinjući pred svedocima (Mt 26:34,74).

Posebna tema: Proklinjanje (anatema)

Nekoliko je jevrejskih glagola koji se prevode ovako. „*Herem*“ označva ono što se daje Bogu (LXX predovi sa „anatema“ Lev 27:28), ali najčešće kao uništeno (Pnz 7:26; Isu 6:17-18; 17:12). „*Herem*“ je vremenom postao oznaka za „sveti rat“. Prvi put ovu upotrebu srećemo kod Božije zapovesti da se unište Hananci i Jerihon. U NZ anatema ima nekoliko značenja:

1. Dar Bogu na žrtvu (Lk 21:5)
2. Zavet do smrti (Dl 23:14)
3. Proklinjanje i zaklinjanje (Mk 14:71)
4. Izraz proklinjanja Hrista (1 Kor 12:3)
5. Prepuštanje nekoga ili nečega Božijem sudu ili uništenju (Rim 9:3; 1 Kor 16:22; Gal 1:8-9)

- „**Ne poznajem tog čoveka**“ Moguće je da ovaj izraz nosi u sebi omalovažavanje, kao poznati idiom prezira i dipodaštavanja.

14:72 „U to petao zapeva po drugi put” Petar je dobro zapamtio Isusovo upozorenje (Lk 22:31-32). Lk 22:61 ističe da je Učitelj u tom trenu pogledao učenika. Verovatno se sve desilo dok su Isusa vodili od Ane u Kajafin deo prvosveštenskog dvora.

Rekosmo, neki grčki manuskripti izostavljaju ovu frazu. Problem za prepisivače je verovatno u tome što ostala tri evanđelja – Matej, Luka i Jovan – spominju samo jedno kukurikanje, za razliku od Marka (MSS A, B, C2, D, W). Zato neki prepisi sasvim ispuštaju ovo napomenu (MSS, C, L).

- „**on zaplaka gorko**” Petar je svojim odricanjem ne samo ispunio proroštvo o sebi, već je pružio nadu svima nama koji se odričemo Hrista – rečima, delima, prioritetima života. Postoji nada za sve koji su otišli od Gospoda! Svako može da mu se vrati u veri (Jn 21).

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li postoji nesklad između Marka i Jovana s obzirom na dan održavanja Večere Gospodnje?
2. Zašto je Marija tako teatralna? Zašto joj je Isus dopustio toliko razmetanje?
3. Zar st. 7 govori o Isusovoj nebrizi za siromahe?
4. Zašto su verske vođe nastojale da ubiju Isusa?
5. Kako objašnjavate Judine postupke?
6. U kom su odnosu Večera Gospodnja i Pasha? Po čemu je Večera drugačija?
7. Zašto je Isusova molitva u Getsimaniji tako neskladna – ne želi čašu, ali želi Očevu volju?
8. Zašto je Prvosveštenik pohisterisao kada je čuo da se Isus poziva na Ps 110 i Dan 7:13?

Marko 15

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isus pred Pilatom	Isus sreće Pilata	Isus pred Pilatom	Isus pred Pilatom	Isus pred Pilatom
15:1-5	15:1-5	15:1-5	15:1-2a	15:1
			15:2b	15:2-5
			15:3-4	
			15:5	
Isus osuđen na smrt	Isus zamenjen za Varavu		Isusova smrtna presuda	
15:6-15	15:6-15	15:6-15	15:6-10	15:6-15
			15:11-12	
			15:13	
			15:14a	
			15:14b	
			15:15	
Vojnici se rugaju Isusu	Vojnici se rugaju Isusu	Raspeće	Vojnici se rugaju Isusu	Isus okrunjen trnovom krunom
15:16-20	15:16-20	15:16-20	15:16-20	15:16-20a
Isus raspet	Kralj na krstu		Isus raspet	Krsni put
				15:20b-22
15:21-32	5:21-32	5:21-24	15:21-28	Raspeće
				15:23-28
		15:25-32		
			15:29-30	Raspetom Isusu se rugaju
			15:31-32a	15:29-32
			15:32b	
Isusova smrt	Isus umire na krstu		Isus umire	Isus umire
15:33-41	15:33-41	15:33-41	15:33-34	15:33-39
			15:35-36	
			15:37	
			15:38-39	Žene na Golgoti
			15:40-41	15:40-41
Isus sahranjen	Isus sahranjen u Josifov grob		Isusova sahrana	Sahrana
15:42-47	15:42-47	15:42-47	15:42-47	15:42-47

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Jevrejsko veće osuđuje Isusa 15:1
Isus pred Pilatom 15:2-5
Isusa osuđuju na smrt 15:6-15
Vojnici se rugaju Isusu 15:16-24
Isus je razapet na krst 15:25-32
Isusova smrt 15:33-41
Isusova sahrana 15:42-47

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

“Odmah ujutro se sastao sav sinedrion na čelu s poglavarima svešteničkim, starešinama i znalcima Svetog pisma. Odlučili su da svežu Isusa i da ga odvedu pred Pilata.

Pilat upita Isusa: “Jesi li ti judejski car?” Isus mu odgovori: “Ti to sam kažeš.”

Poglavari sveštenečki optuživali su ga za mnoge stvari. Pilat ponovo zapita Isusa: “Zar nemaš ništa da odgovoriš? Gledaj za šta te sve optužuju!”

Isus nije ništa odgovorio, tako da se Pilat čudio.”

Mk 15:1-5

15:1 „Odmah ujutro” Marko je dosledan jevrejskom načinu pisanja i nikada ne navodi tačno vreme. Najviše što su činili u ono doba, osim podele na dan i noć – po dvanaest časova (Jn 11:9) – bila je podela na četiri perioda od po tri sata. Podela na dvadeset i četiri sata potiče iz Vavilona, što su preuzeli i Grci i Jevreji. Sunčani časovnici su imali dvanaest segmenata. Nekoliko je vremenskih odrednica u ovom poglavlju:

1. jutro, st. 1 (oko 6.00, zavisno od doba godine)
2. treći čas (Čarnić), st. 25 (9.00)
3. šesti čas (Čarnić), st. 33 (12.00)
4. deveti čas (Čarnić), st.34 (15.00)
5. večer, st. 42 (zalazak sunca, oko 18.00)

Lk 22:66-71 daje više detalja sa ovog sastanka. Vođe su ranim jutarnjim okupljanjem pokušali da brže-bolje daju legitimitet farsu proceca prethodne noći (A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament*, str. 24-47). Hronologija događaja pred Pilatom i raspeća:

	<u>Matej</u>	<u>Marko</u>	<u>Luka</u>	<u>Jovan</u>
Pilatova presuda				6. čas, 19:14
Raspeće		3. čas, 15:25		
Pomračenje	6.-9. časa, 27:45	6.-9. časa, 15:33	6.-9. časa, 23:44	
Isusov povik	9. čas, 27:46	9. čas, 15:34		

Upoređivanje ovih vremena nameće dva zaključka: (1) Satnica događanja je ista kod svih evanđelista. Naime, Jovan se služi rimskim računjanjem vremena - od 12.00 (Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 364) – dok se Sinoptici služe jevrejskim računanjem – od 6.00; (2) Jovan smešta raspeće nešto kasnije od Sinoptika, što je jedno od posebnosti njegovog evanđelja. Ipak, na osnovu Jn 1:39 i 4:6 čini se da Jovan koristi oba načina računanja vremena – i rimsko i jevrejsko (M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 1, str. 403).

Moguće je da se svi vremenski podaci iz sva četiri evanđelja simbolički odnose na: (1) satnicu svakodnevnog prinošenja žrtava u hramu (9.00 i 15.00, Dt 2:15; 3:1); (2) klanje pashalnog jagnjeta, tačno u podne 14. nisan. U svakom slučaju ne smemo da zaboravimo sledeće: Sveto pismo je drevni istočnjački spis koga ne zanima hronologija u striktnom smislu, kako je to slučaj sa našom današnjom civilizacijom.

- „sav sinedrion na čelu s poglavarima svešteničkim, starešinama i znalcima Svetog pisma” Vidi posebnu temu o Sinedrionu u 12:13
- „Odmah” Markovo evanđelje je prepuno pokreta – „onda“, „tada“, „odmah“. Isus je sebe objavio najviše kroz svoja dela. Markova priča je živa. Vidi 1:10.
- „da svežu Isusa” Uobičajeni postupak sprovođenja zatvorenika ili strah od Isusa? Smatrali su ga čarobnjakom, opsenarom čija je moć baš u rukama.
- „da ga odvedu pred Pilata” Ne zna se tačno gde je Pilat boravio. Neki tumači smatraju da je boravio u Irodovoj palati dok je bio u Jerusalimu. Zvanično sedište mu je bilo u Kesariji na jezeru, gde su takođe bile Irodove odaje. Drugi misle da je bio u kasarni – tvrđavi Antonija – odmah pored hrama. Zna se da su zbog dnevnih vrućina Rimljani od zore vodili sudske procese, što odgovara Markovom „odmah ujutro“. Pilat je kao Cezarev namesnik upravljao Palestinom 25/26.-36/37. god., ali se često selio zbog upornih optužbi Vitelija, sirijskog legata.

Posebna tema: Pontije Pilat

A. Biografija

1. Ne znamo kada i gde se rodio.
2. Pripadao je srednoj klasi rimskog društva.
3. Oženjen, ne zna se za decu.
4. Nepoznate su i ranije činovnike dužnosti (kojih je svakako bilo).

B. Karakter

1. Dva stava:
  - a) Filon (*Legatio and Gaium*, str. 299-305) i Josif Flavije (*Starine*, 18.3.1 i *Judejski rat*, 2.9.2-4) ga opisuju kao okrutnog i beskompromisnog diktatora.
  - b) NZ (evanđelja i Dela) ga oslikava kao slabog vođu, lakog za manipulaciju.
2. Pol Barnet, u delu “*Isus i uspon ranog hrišćanstva*”, daje objašnjenje dvojakog viđenja ovog čoveka:
  - a) Nije Tiberije (inače pro-jevrejski nastrojen) 26. god. imenovao Pilata za prokuratora (Filon, *Legatio and Gaium*, 160-161), već Sejanus, anti-jevrejski opredeljeni Tiberijev savetnik.
  - b) Tiberije je izgubio svoju političku poziciju zbog Aelija Sejanusa, pretorijanskog prefekta, moćnika iz senke koji je mrzeo Jevreje (Filon, *Legatio and Gaium*, 159-160).
  - c) Pilat je bio Sejanusov štićenik, željan dokazivanja:
    - Zaveo je rimske standarde u Jerusalimu (26. god.), što

njegovi prethodnici nisu radili. Kipovi rimskih božanstava su trajno ogorčavali Jevreje (Josif, *Starine*, 18.3.1; *Judejski rat*, 2.9.2-3).

- Uveo je rimski kovani novac u upotrebu (29.-31. god.) na kome je bio cezarev lik. Josif beleži da je to činio namerno, ne bi li ugasio jevrejski Zakon i običaje (Josif, *Starine*, 18.4.1-2).
- Oteo je hramski novac da bi sagradio akvadukt u Jerusalimu (Josif, *Starine*, 18.3.2; *Judejski rat*, 2.9.3).
- Krv nekih galilejskih pobunjenika je žrtvovao u hramu (Lk 13:12).
- Doveo je 31. god. jurišne trupe u grad. Irodov sin ga je bezuspešno molio da ih vrati, pa se ovaj pismom žalio Tiberiju. Imperator mu je naredio da vrati vojsku u Kesariju (Filon, *Legatio and Gaium*, 299-305).
- Izvršio je pokolj Samarjana na Gerizimu (36/37. god.) kada su tragali za svojim relikvijama. Zbog ovog ga je Vitelije, prefekt sirijski, vratio u Rim (Josif, *Starine*, 18.4. 1-2).
- Tiberije se 31 god. vratio na tron, nakon smaknuća Sejanusa, što ukazuje na visoku verovatnoću pomenutog dodvoravanja Pilata svom meceni. Opet, moguće je da je neke od pomenutih stvari Pilat uradio kako bi stekao Tiberijevu naklonost.
- Ako se Tiberijev povratak desio u vreme koje nas ovde zanima, vrlo je moguće da su jevrejske vlasti htele da iskoriste već poznatu naklonost pro-jevrejskog cezara. Tiberije je po povratku na tron posebnim pismom oštro upozorio Pilata na njegov tretman u Izraelu (Filon, *Legatio and Gaium*, 160-161). Prokuratoreva slaba politička pozicija je bila idelna za slučaj zvani "Isus". Moraće da pristane na raspeće. Mislim da Barnetov pristup "jakom" i "slabom" Pilatu daje ključne odgovore.

C. Pilatov sudbina

1. Razrešen je dužnosti prokuratora. U Rim je stigao nešto nakon Tiberijeve smrti 37. god.
2. Novi cesar ga nije vratio na staru dužnost.
3. Nije nam poznat njegov život nakon Judeje. Teorija je mnogo i sve su nedokazive.

15:2 „Pilat upita Isusa” Na kom jeziku? Manje je verovatno da je Pilat govorio arameski nego da se Isus služio „koine“ – narodnim grčkim. Odlični izvori o ovom pitanju su:

1. "Did Jesus Speak Greek", Joseph A. Fitzmeyer, poglavlje 21, str. 253-264 u *Approaches to the Bible: the Best of Bible Review*

2. "The Languages of the New Testament", J. Howard Greenlee u *Expositor's Bible Commentary*, tom 1, str. 410-411

- **„Jesi li ti judejski car?”** Lična zamenica je naglašeno ironična. Lk 23:1-2 navodi optužbe Sinedriona, a Jn 19:8-19 donosi dosta detalja razgovora Pilata i Isusa. Rimskog namesnika nije zanimala verska, već politička pozadina ovog slučaja.
- **„Ti to sam kažeš“** Doslovno „ti kažeš da Ja Jesam“, što je prepoznatljiv idiom potvrđivanja božanske prirode (Mt 26:25,64; Lk 22:70; 23:3). Takođe, Isusov odgovor je zagonetan – „Ti

sam to kažeš, ali ja sam jedan drugačiji kralj“. Kako se ovaj dijalog odigravao u privatnosti pretorijuma (Jn 18:33-38), ili je sam Gospod kasnije preneo ove detalje učenicima, ili je Jovan bio prisutan. Jevreji nisu bili ovde, jer nisu želeli da se ritualno onečiste zbog praznika Pashe. Marko izostavlja Isusov susret sa Irodom Antipom (Lk 23:6-12).

15:3 „optuživali su ga za mnoge stvari“ Imperfekt naglašava uporno ponavljanje radnje. Ovo se verovatno odigravalo nakon ličnog Pilatovog saslušavanja Isusa (st. 4). Neke od optužbi nalazimo i u Lk 23:2.

15:5 „Isus nije ništa odgovorio“ Tako se ispunila Reč iz Isa 53:7 (14:61; Mt 26:63; 27:12; Jn 19:9).

- **„tako da se Pilat čudio“** Zašto?
  1. Isus je slobodno razgovarao nasamo sa njim, ali je ćutao pred svojim tužiteljima.
  2. Prvosveštenik je izneo mnoge najteže optužbe protiv Isusa.
  3. Isus se nije ponašao kao ostali optuženici, nije histerično odbacivao optužbe boreći se za goli život.

“Pilat je za svaki praznik oslobađao jednog zatvorenika koga je narod tražio. U okovima je tada bio neki Varava, zajedno sa pobunjenicima koji su u buni počinili ubistvo. Narod je došao i tražio od Pilata da im učini ono što je običavao da čini.

On ih je upitao: “Hoćete li da vam oslobodim cara judejskog?” Znao je, naime, da su mu poglavari sveštenički predali Isusa iz zavisti. Međutim, poglavari sveštenički podgovoriše narod da traže da im radije oslobodi Varavu.

Pilat ih je ponovo upitao: “Šta da učinim sa onim koga nazivate carem judejskim?” A oni povikaše: “Raspni ga!”

Međutim, Pilat im reče: “A kakvo je zlo učinio?” No oni su još glasnije povikali: “Raspni ga!”

Želeći da udovolji narodu, Pilat je oslobodio Varavu, a Isusa je dao da ga izbičiju i da ga razapnu na krst.”

Mk 14:6-15

15:6 „praznik“ Broj spomenutih Pashi u evanđeljima doneo je sumnje mnogim tumačima u dužinu Isusove javne službe. Naime, jedini razlog zbog kojeg crkvena tradicija tvdi da je Isus delovao u javnosti tri godine jesu tri pashe koje se spominju u Jovanovom evanđelju. Ali i Jovan spominje „praznike“, što može da se odnosi i na još neke Pashe. Moje je mišljenje da je reč o četiri do šest godina javnog Isusovog delovanja. Rekli smo već da evanđeliste zanima teologija a ne hronologija. Evanđelja nisu istorijski zapisi u našem, zapanjačkom stilu, već teološka svedočanstva ljudi drevnog Istoka. Ona nisu ni autobiografije ni biografije, već poseban žanr. Evanđelisti su imali slobodu da – pod nadahnućem Duha – odaberu, prilagode i urede svedočanstva o Isusovim poukama i delima, a sve po potrebi onih kojima pišu. Ne mislim da su svoje reči stvaljali u Isusova usta, ali su mnogo godina nakon opisanih događaja beležili sećanja očevidaca odgovarajući na pitanja nastala iz potreba tadašnjih zajednica vernika. I u tome je ključ jedinstva i različitosti četiri evanđelja.

- **„oslobađao jednog zatvorenika koga je narod tražio“** Tradicija rimskih okupatora onih dana u Isusovoj domovini. Osim Josifovih zapisa, nema drugih istorijskih potvrda ove prakse („Starine“ 20:9:3). Pilat je očigledno želeo da navede narod da odaberu Isusa i tako ga legalo pusti na slobodu (Mk 15:14; Lk 23:14-16; Jn 18:38-39; 19:4).

15:7 „Varava“ „Tatin sin“! Ime ovog čoveka je sačinjeno od dve imenice: „Var“ – sin i „Ava“ – otac. (Varava – Baraba) Apokrifno evanđelje po Jevrejima ga naziva Var Rava – „Sin rabina“. Nekoliko grčkih prepisa NZ čak imaju rešenje „Isus Varava“, što ističe ironiju izbora naroda: Koji je od dva Isusa pravi „Očev Sin“?

- **„koji su u buni”** Ironije li – Onaj koga podgovorena masa traži otužen je za isto ono zbog čega se ta ista masa navodno odriče Isusa!

15:8 „narod” Neki tumači smatraju da je Barabina družina jedva dočekala ovaj dan. Drugi opet ističu da su među najgrlatijima bili lažni svjedoci i ostali učesnici i tvorci šarade oko Isusa, a ne hodočasnici. I jedni i drugi su želeli oslobođenje osvedočenog ustanika, svako iz svojih razloga. Umorni hodočasnici, pa ni oni iz Galileje, svakako nisu ovako rano bili na nogama, posebno ne na Pilatovom sudu.

- **„oni povikaše“** Grčki glagol „ustati“ (*anabainô*) i „vikati“ (*anabaô*) su veoma slični, pa je kod prepisivanja evanđelja lako moglo doći do zabune na relaciji čitača i prepisivača. To se vidi iz sačuvanih manuskripta:
  1. „ustadoše“ (aorist particip) u MSS A, B, Vulgata.
  2. „povikaše“ (aorist particip) u MSS A2, C, W, Pešita.
Glagol „povikati“ ne srećemo nigde više kod Marka, a „ustati“ devet puta:
    1. narasti (4:7)
    2. ukrcati (6:51)
    3. ustati (15:8)

15:9 Marko, poput Luke (i u evanđelju i u Delima) piše da bi svojim savremenikima pokazao da hrišćanstvo nije pretnja rimskom poretku.

15:10 „iz zavisti” Pilat zna motive Sinedriona (Mt 27:18) ali ne želi da uradi po pravu i pravdi! Iako je video da su ljubomorni na Isusa, kako je mogao da bude slep za njihove teološke i političke motive (Lk 23:2)? Vrlo je moguće da je o celom ovom slučaju mnogo ranije obavešten od svojih špijuna (ili od strane svoje žene, Mt 27:19).

15:12 „sa onim koga nazivate carem judejskim?” Jn 19:15 ističe da su masa – radikali i vođe – vikali: „Nama je cesar jedini kralj“! Kakva ironija!

15:13 „a oni opet povikaše“ (Vuk; Bakotić; “ponovo“ Čarnić; „još jednom“ SSP; NSP)

15:14 „A kakvo je zlo učinio?” Prema Jovanu Pilat tri puta postavlja ovo pitanje (18:38; 19:4,6). Rimski namesnik želi da okrene simpatije naroda prema Isusu i oslobodi ga (Jn 18:38; 19:6,12), ali pomamljena rulja nije htela ni da čuje za to!

15:15 „Želeći da udovolji narodu“ Za Pilata su javni red i mir bili važniji od pravde. Jevrejske vođe su uspele da ga zastraše (Jn 19:12)! Nije želeo da rizikuje još pritužbi na svoj rad jer je već imao mnogo toga iz susedne Sirije.

Neki savremeni lingvisti smatraju da je izraz „*hiakon poiêsai*“ latinski idiom (Bauer, Arndt & Gingrich, str. 374; Moulton & Milligan, str. 302; C. F. D. Moule, *An Idiom Book of the New Testament Greek*, str. 192). Ništa neobično, jer Markovo evanđelje ima toliko latinizama razumljivih vernicima u Rimu.

- **„izbičuju”** Ispunjenje Isa 53:5. Ovo je bila uobičajena procedura za sve osuđenike na smrtnu kaznu. Bilo je to najsurovije premlaćivanje. Nesrećnicima bi vezali ruke za niski stub, tako da bi se sasvim povio. Bičevali bi ih ogromnim bičevima sa devet kožnih remena na čijim su krajevima bili pričvršćeni oštri predmeti – opiljci metala, kao žilet tanke kosti i kamenje. Osuđenici bi često umirali posle ovakve torture.

„Vojnici su ga, potom, odveli u unutrašnje dvorište palate, tj. u pretorijum i okupili celu četv. Zaogrnuh su Isusa skerletnim ogrtačem, opleli trnov venac i stavili mu na glavu. Onda su počeli da ga pozdravljaju: „Zdravo, care judejski!” Udarali su ga trskom po glavi, pljuvali ga i klanjali mu se prigibajući kolena. Kada su mu se narugali, skinuli su sa njega skerletni ogrtač, obukli mu njegovu odeću, pa su ga odveli da ga razapnu.”
Mk 15:16-20

15:16 „Vojnici su ga, potom, odveli” Rimski vojnici su otvoreno prezirali Jevreje zbog ekskluzivizma Božijeg naroda prema svim neznabošcima. Isus je u njihovim rukama još jedna žrtva za iskaljivanje te velike mržnje. Iz Lk 23:11 vidimo i da su se vojnici Iroda tetrarha takođe rugali Isusu kao kralju.

- **„u unutrašnje dvorište palate, tj. u pretorijum“** Ovo su službeni rimski prostori u jevrejskoj prestonici. Moguće da se radi o tvrđavi Antonio, koja se nalazila odmah pored hrama, ili su te neke od odaja Irodove palate.
- **„okupili celu četv“** Grčki „*speiran*“ – „kohorta“ (Bakotić), doslovno „upletene niti konopca“. Vremenom je imenica dobila slikovito značenje za grupu ljudi koja zajedno radi neki posao. „Kohorta“ je još jedan latinizam u evanđelju. U vojnom smislu je označavala deseti deo legije, oko šest stotina vojnika, ali se izraz koristio i za mnogo manje formacije (Jn 18:3). Osnovne vojne formacije Rimljana su bile: (1) legion od 6.000 vojnika; (2) kohorta od 600 vojnika; (3) odeljenje od 200 vojnika; (4) centurija od 100 vojnika.

15:17 „Zaogrnuh su Isusa skerletnim ogrtačem” Prema Mt 27:28 izgleda da je to bio oficirski plašt. Skerletna (ljubičasta, purpurna) boja simbolizuje kraljevsku čast. Vojnici se rugaju Isusu kao navodnom kralju svog naroda (st. 18,20; Jn 19:2). Lk 23:22 beleži da su i vojnici Iroda Antipe na isti način ponižavali Isusa.

- **„trnov venac”** Čudovišni mučiteljski izum. Ipak, moguće je da je reč o još jednom vencu od palminog lišća, što je još jedan način rугanja Isusu kao vajnom kralju (Mt 27:27-31; Mk 15:15-20). Slične krune (grč., *stefanos*) su krasile glave atletskih pobednika i rimskih imperatora.

15:19 Ruganje rimskih vojnika je bilo maksimalno:

1. „Zdravo“ je poseban pozdrav za vođe (st. 18).
2. „Udarali su ga trskom po glavi“, onom koju su prvo stavljali u Isusove ruke.
3. „Pljuvali ga“, uobičajeni simbol prezira, ili su imitirali poljubac (što je još jedan način pozdravljanja vođa).
4. „Klanjali mu se prigibajući kolena“
5. Purpurni ogrtača preko ramena simbolizuje kraljevsku čast.
Radnje od 2. do 4. su u imperfektu, što je znak ponavljanja radnje.

15:20 „pa su ga odveli” I Isus je morao da ponese svoj krst na stratište van gradskih zidina, poput svih osuđenika na smrt. Namerno se išlo što dužim putem, kroz gradske ulice, kako bi svi videli šta je rimska pravda.

Pogubljenja izvan grada su verovatno izraz poštovanja prema jevrejskim zakonima, Lev 24:14; Br 15:35-36. Neredi su poslednja stvar koju su Rimljani želeli za praznike, u gradu prepunom ljudi.

- **„da ga razapnu”** Krst i raspeće su fenički izum. Nakon osvajanja Tira Aleksandar Veliki je razapeo dve hiljade zarobljenika. Rimljani su usavršili ovu egzekutorsku tehniku dotle da su mnogi nesrećnici preživljavali razapeti i po nekoliko dana. Krstovi su se stavljali pored puteva, tako da je efekat zastrašivanja bio očigledan. Nad rimskim građanima se nije izvodila ova smrtna kazna.

„Neki čovek po imenu Simon iz Kirine, otac Aleksandrov i Rufov, prolazio je tuda vraćajući se iz polja. Njega su naterali da ponese Isusov krst.“
Mk 15:21

15:21 „naterali“ Stara persijska reč za zvaničnu konfiskaciju imovine ili hitno regrutovanje za potrebe vlasti.

- **„prolazio je tuda vraćajući se iz polja“** Domaći ili gost? Lično mislim da je Simon hodočasnik koji se smestio u predgrađu i sada je na putu u grad. Istina, mnogo je Kirinaca (Severna Afrika) živelo u Jerusalimu, gde su imali svoju posebnu sinagogu (Dl 6:9). Kasnije, u Delima srećemo neke potomke ovih ljudi.
- **„Simon iz Kirine“** Kirina je glavni grad provincije na severu Afrike. Ipak, ovaj čovek nosi klasično jevrejsko ime. Rekosmo, iz Dela saznajemo da je u gradu živelo mnogo ljudi iz ovog područja (Dl 2:10; 6:9; 11:20; 13:1). Nismo sigurno u njihovu rasnu pozadinu. Naime, Jevreji crne kože postoje još od vremena Solomuna i kraljice od Sabe (Etiopije).
- **„otac Aleksandrov i Rufov“** Napomena koja pokazuje da su Simon i njegovi sinovi bili dobro znani ranoj crkvi. Pošto je Marko napisao poslanicu Rimljanima, sasvim je moguće da je ovo onaj Rufus iz pozdrava na kraju – Rim 16:13.
- **„krst“** Tadašnji rimski krstovi su imali nekoliko oblika – T, X, t – sa pomoćnim dodacima. Sve ove oblike je arheologija potvrdila kao relevantne na palestinskim iskopinama iz I veka.

“Isusa su odveli na mesto koje se zove Golgota, što u prevodu znači lobanja. Nudili su mu vino pomešano sa smirnom, ali je on to odbio. Zatim su ga razapeli na krst, a njegovu odeću podelili među sobom bacajući kocku za nju, da se vidi ko će šta uzeti.

Bilo je devet sati ujutro kada su ga razapeli. Tu je bio i natpis na kojem je pisala njegova krivica: “Car judejski.”

Mk 15:22-26

15:22 “Golgota” Aramejska imenica, dok je naziv „Kalvarija“ prevod latinske reči „lobanja“ (ali ne čitava, već samo čeonu deo). Ne zna se sa sigurnošću gde se nalazila Golgota, osim što je sigurno bila izvan gradskih zidina, na uzvišenju pored glavnog drumu (Lev 24:14; Br 15:35-36; Jn 19:20).

15:23 „Nudili su mu vino pomešano sa smirnom“ Imperfekt ukazuje da su dželatari pokušali ovo u više navrata. Talmud beleži da je ovo bila služba žena iz Jerusalima. Reč je o opojnoj mešavini koja ublažava bol tela i zatupljuje um.

- **„ali je on to odbio“** Ne znamo zašto je Gospod ovo uradio.

15:24 „kada su ga razapeli“ Rimljani nisu probadali dlanove već zglobove, dok su ruke vezivali za krst. Da bi mogli da probodu stopala, oslanjali su ih na malu trouglastu izbočinu i tako lagano pregibali noge u kolenima. To se činilo kako bi osuđenik mogao da se oslanja i lagano izdiže radi disanja. Stavljala se i mala poprečna daska na koju bi čovek mogao da osloni svoju težinu i dođe do daha. Ipak, većina raspetih je umirala od gušenja. Krstovi nisu bili visoki, pa su noge osuđenika bile na oko pola metra od zemlje.

- **„a njegovu odeću podelili među sobom“** To je bila dodatna zarada vojnika dželatara.
- **„bacajući kocku“** Proroštvo Ps 22:18 (hristološka tipologija). Sam Isus je citirao prvi deo ovog Psalma u Mk 15:34. Takođe, Ps 22:7-8 nagoveštava izjave onih koji su prolazili putem i rugali se (Mk 15:29).

15:25 „a beše sat treći” (Vuk; Stafanović; Bakotić; Čarnić) Sinoptici se dosledno služe jevrejskom satnicom, dok se Jovan – ne tako dosledno – služi rimskom podelom vremena.

- **„kada su ga razapeli”** Evandjelja ne uzburkavaju osećanja čitalaca opisujući užase Isusovih fizičkih muka. Naglasak nije na „kako“ (iako su značajne napomene Pnz 21:23 i Gal 3:13), već na teološkom „zašto“ i „ko“ je taj koga su razapeli.

15:26 „Tu je bio i natpis“ Iz Jn 19:20 saznajemo da je reč o torojezičnom natpisu, a iz Mt 22:37 da je natpis prikucan. Tek neki prevodi (NSP) napominju da je natpis stavljen „iznad“.

- **„na kojem je pisala njegova krivica”** Rimljani su ovakve natpise zvali „*titulus*“. Obično se pisalo crnim slovima na beloj pozadini. Zvanična optužnica (1) se nosila ispred osuđenika; (2) kačila oko vrata osuđenika. Isusu je prikucana iznad glave (Mt 27:37, *Manners and Customs of the Bible* by James M. Freeman, str. 395-6)

- **„Car judejski”** Zanimljive su razlike u evandeljima oko ovog natpisa:

1. Mt 27:37 – „Isus, kralj Judeja“
2. Mk 15:26 – „Car judejski“
3. Lk 23:38 – „Ovo je kralj judejski“
4. Jn 19:19 – „Isus Nazarećanin, kralj judejski“

Ipak, i ove razlike ukazuju na suštinsko jedinstvo, što vredi za mnoštvo nesložnih istorijskih podataka u evandeoskim spisima. Svaki autor je zahvatao iz sopstvenog sećenja – ili drugog izvora svedočanstva – i po tome se nebitno razlikuje od ostalih kao očevidac svih događaja.

Pilat je ovim natpisom namerno iritirao jevrejske vođe (st. 21-22).

“Sa njim su razapeli i dva razbojnika, jednog s njegove desne strane, a drugog s leve. Time se ispunilo ono što je zapisano u Svetom pismu: “U zločince njega ubrojiše.” Prolaznici su ga vređali, vrteli glavama i govorili: “Ua, ti što rušiš hram i za tri dana ga podižeš! Hajde, spasi sebe, pa siđi s krsta!”

Slično su mu se rugali i poglavari sveštenički sa znalcima Svetog pisma. Govorili su među sobom: “Druge je spasavao, a sebe samog ne može da spase. Hristos, car judejski! Neka sad siđe s krsta, da vidimo i poverujemo! A vređali su ga i razbojnici koji su bili razapeti sa njim”

Mk 15:27-32

15:27 „i dva razbojnika” Ispunjenje proroštva Isa 53:12. Tu su i Ps 22 i Isa 52:13-53:12 sa svojim specifičnostima. Naime, mesijanska proroštva nije lako razumeti jer se nisu u potpunosti, u svim detaljima ostvarila u Isusu. Ima tu simbolike, poetike i istorije koja važi samo za istorijski kontekst neposrednog prorokovanja. Samo u bogonadahnutom tumačenju NZ autora imamo valjano protumačenu hristološku tipologiju. Mi danas, čitajući Pismo, nismo nadahnuti već prosvetljeni (iluminacija) Duhom, pa se ipak ne slažemo u mnogim detaljima! To samo dokazuje koliko je nadahnuće vrednije od prosvetljenja.

Tipološki metod tumačenja Pisma je toliko zloupotrebljen da ne mogu da se usudim i prihvatim ništa osim onoga što su NZ pisci sami istaknuli. Mi sa ove tačke istorije ne možemo da ponovim hermeneutičke postupke tumačenja nadahnutih biblijskih pisaca. Moramo da se oslonimo na njihovo razumevanje (Vidi uvodne napomene komentara „Smernice dobrog biblijskog čitanja“) i tek onda te istine primenimo na naše kulturne posebnosti.

15:28 Ovaj stih ne nalazimo u velikoslovnim manuskriptima A, B, C, D, pa ga zato izostavljaju i neki prevodici NZ (Čarnić ga ovde stavlja u zagradu, a SSP u podložnu napomenu, op. prev.). Pretpostavlja se da je reč o dodatku prepisivača na margini teksta, prema Lk 22:37. Naime, netipično je za Marka – koji piše nejevrejima – da ubacuje SZ citate (st. 28 je aluzija na Isa 53:12).

15:29 „Prolaznici su ga vredali, vrteli glavama i govorili” Rimljani su raspećima želeli da zastraše potencijalne buntovnike, pa su zato ova stratišta postavljali pored glavnih puteva. Ovde se ispunjava proroštvo Ps 22:6-8;12-13, 16-17.

- **„Ua, ti što rušiš hram”** Moguće je da se među ovim rugačima nalaze neki od potkupljenih, lažnih svedoka sa Isusovog suđenja pred Sinedrionom (14:58).

15:30 Ruganje na račun Isusove sile (st. 31-32). Ovakvi ljudi žude za čudesima i onda kada je prekasno. Čak tvrde da će ih to uveriti u Isusovo mesijanstvo (st. 32).

15:31 „Druge je spasavao” Ovde je glagol „spasiti“ upotrebljen u SZ smislu fizičkog izbacivanja. Niko nije mogao da porekne Isusova dela, ali su ih zato pripisali sotonskoj moći (3:22). Jerusalimljani su bili dobro obavesteni o Isusovom oživljavanju Lazara (Jn 11).

15:32 „Hristos, car judejski” Sveštenici su se najviše rugali ovoj Isusovoj tituli koja im je „bola oči“, prikucana iznad glave raspetoga. Zato je ova izjava sarkastična a ne afirmativna. Zato se i uklapa u predskazano u Ps 22:6-8,12-13,16.

- **„A vredali su ga i razbojnici koji su bili razapeti sa njim”** Samo Lk 23:35-43 beleži pokajanje ovih ljudi.

“U podne nastade tama po svoj zemlji, sve do tri sata popodne. Oko tri sata Isus vrlo glasno povika: “Eloi, Eloi, lama savahtani!”, što u prevodu znači: “Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?!”

A neki koji su tu stajali, čuli su ovo, pa su rekli: “Vidi, doziva Iliju!”

Jedan čovek je otrčao i natopio sunder kiselim vinom, pa ga je natakao na trsku i nudio Isusu da pije, govoreći: “Čekajte da vidimo hoće li doći Ilija da ga skine sa krsta.” A Isus vrlo glasno povika i izdahnu.

Zavesa se hramska tada razdera na dva dela, od vrha do dna. A rimski kapetan koji je stajao nasuprot njega, videvši kako je Isus izdahnuo, reče: “Ovaj čovek je zaista bio Božiji Sin.”

Mk 15:33-39

15:33 “U podne” Po jevrejskoj satnici ovo je šesti čas. Vidi 15:1

- **„nastade tama po svoj zemlji”** SZ znak suda dvojakog značenja: zavetog (egipatska zla, Izl 10:21; Pnz 28:28-29) i apokaliptičnog (Jl 2:2; Am 8:9-10; Sof 1:15). Tama je simbol Očevog okretanja od Sina koji je na sebe preuzeo sve grehe sveta. To je ono čega se Isus najviše plašio u Getsimaniji (što se vidi iz karakterističnog povika st. 34). Isus je došao da svoj život da na žrtvu i ponese grehe čitavog sveta (2 Kor 5:21). To ga je odvojilo od Oca.

15:34 „sve do tri sata popodne” Po jevrejskoj satnici ovo je deveti čas.

- **„Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?!”** Citat Ps 22:1. Kako jevrejski sveti spisi (svici) nisu imali podela na poglavlja i stihove (što je učinjeno tek u srednjem veku), citiranjem prvog stiha Isus se poziva na ceo Psalam.
Stručnjaci se ne slažu oko prevoda ove rečenice:
  1. Septuaginta: „O, Bože! Moj Bože, pogledaj me.“ (tipično za Psalme)
  2. Pešita (u prevodu Džordža M. Lamsa):
    - a. Ps 22:1 „Moj Bože, moj Bože, zašto si me ostavio živog?”
    - b. Mk 15:34 „Moj Bože, moj Bože, za ovo sam pošteđen!”
  3. „The Jewish Publication Society of America“ Ps 22:1 „Bože moj, Bože moj, zašto si me napustio?”

4. Bezin kodeks (V vek): „Bože moj, Može moj, zašto me koriš?“ (za širu diskusiju o gnostičkim problemima vidi Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture: The Affect of Early Christological Controversies on the Text of the New Testament*, str. 143-145)

Isus prihvata puninu mere ljudskih greha – odvojenje od Oca (Isa 54:2). Čovek je stvoren za zajedništvo sa Bogom, za stvarnost bez koje nikada ne može da bude potpun!

15:34,35 „Vidi, doziva Iliju!” Isus i apostoli (kao i svi Jevreji onog vremena) su govorili aramejskim dijalektom. Marko piše Rimljanima i zato prevodi takve reči i izraze kojih se Petar vrlo dobro seća. Naime, Ilija se na aramejskom izgovara Elia. Isto beleži i Matej u 27:46. Ovo je svakako najupečatljiviji Isusov povik na krstu. Osetio je neizreciv očaj ostavljenosti od strane Oca. Ilija je prorok koji će doći u dane nevolja pred dolazak Mesije (Mal 3:1'6; 4:4-6), pa su zato - okupljeni oko krsta - pomislili da se Isus moli njemu za pomoć.

Jedan od mojih omiljenih teologa, F. F. Brus naglašava sledeće: Sufiks „moj“ glasi „*iya*“, prema svicima sa Mrtvog mora. Zato povik „Bože moj“ zvuči kao „*Eliya*“, poput imena Ilija (*Answers to Questions*, str. 65, Exploration Quarterly, Jan. - April, 1951, Alfred Guillaume). To dodatno objašnjava zašto su posmatrači pogrešno razumeli Isusa.

15:36 „natopio sunder kiselim vinom” Najjeftinije vino koje su vojnici pili (Ps 22:15). Izmučeni Isus je bio toliko žedan da mu je bila potrebna okrepa za nekoliko poslednjih reči (Jn 19:28-30).

- „**pa ga je natakao na trsku**” Ovo nije čin milosrđa već okrutno produžavanje agonije raspetoga.
- „**Čekajte da vidimo hoće li doći Ilija da ga skine sa krsta**” Zluradost neutažive želje za čudesima! (Mt 27:47-48)

15:37 „vrlo glasno povika” Prema Jn 19:30 viknuo je – „Svršeno je“. Ovaj izraz je pronađen na najstarijim egipatskim papirusima koine grčkog. Koristio se u trgovini za sklapanje poslova i doslovno znači: „Isplaćeno je u potpunosti“ (Isa 53).

15:38 „Zavesa se hramska tada razdera na dva dela, od vrha do dna” Dve su zavese sakrivala srce hrama – jedna ispred Svetinje a druga ispred Svetinje nad svetinjama. Cepenje druge mogli su da vide samo sveštenici, osim ako druga u tom času nije bila pomerena u stranu. Inače, o ovim zavesama piše Izl 26:31-37. Poruka ovog događaja je jasna: Zajedništvo sa Bogom više nije sakriveno, odeljeno od čoveka. Hristova smrt je otvorila put do Boga (Post 3:15; Izl 26:31-35). Mt 27:51-53 spominje i druga čudesa koja su se dogodila u trenu Isusove smrti.

15:39 „rimski kapetan” Centurion je niži oficir rimske vojske odgovoran za stotinu vojnika. Ipak, ovi oficiri su bili kičma sile svetskog vladara. Kornelije iz Dl 10 je bio „stotnik“. Marko zaista piše Rimljanima!

- „**Ovaj čovek je zaista bio Božiji Sin**” Iako u izvornom nema člana, to ne znači automatski gramatičku neodređenost imenice (Mt 4:3,6; 14:33; 27:43; Lk 4:3,9). Ovo je priznanje okorelog ratnika koji je nebrojeno puta gledao agonije umirućih (Mt 27:54). Ovo je „stih svih stihova“ Markovog evanđelja jer je napisano upravo Rimljanima! Odlika mu je malo SZ citata i dosta latinizama, dok su jevrejski običaji objašnjeni a aramejske reči i izrazi prevedeni. Ovde rimski oficir ispoveda veru u raspetog jevrejskog revolucionara.

Teološka pouka je jasna: Sveštenici Božijeg naroda, pa i sami osuđenici se rugaju Isusu, a rimski oficir mu se klanja u veri!

“Tu su bile i neke žene koje su izdaleka posmatrale. Među njima su bile Marija Magdalena i Marija, majka Jakova Mlađeg i Josije, i Saloma. One su ga pratile i brinule se o njemu dok je bio u Galileji. Tu su bile i mnoge druge žene koje su s njim došle u Jerusalem.”

Mk 15:40-41

15:40 „Tu su bile i neke žene koje su izdaleka posmatrale” Nekoliko žena se brinulo za grupu apostola u logističkom i finansijskom smislu (kuvanje, pranje, konačenje, st. 41; Mt 27:55; Lk 8:3).

Posebna tema: Žena u Svetom pismu

I. Stari Zavet

A. Tadašnja kultura je ženu smatrala vlasništvom:

1. ona se nalazi na popisu dobara (Izl 20:17)
2. poseban tretman ropkinja (Izl 21:7-11)
3. nesigurnost ženini zaveta (Br 30)
4. žena je ratni plen (Pnz 20: 10-14; 21:10-14)

B. muško-ženska uzajamnost:

1. oboje su stvoreni po Božijem liku (Post 1:26-27)
2. i žena i muškarac su čast svojih roditelja (Izl 20: 12 – Pnz 5: 16)
3. oboje treba da poštuju roditelje (Lev 19:3; 20:9)
4. oboje mogu da budu Nazireji (Br 6:1-2)
5. ćerke imaju prvo na nasledstvo (Br 27:1-11)
6. i one su deo zavetnog naroda (Pnu 29:10-12)
7. oboje treba da slušaju roditeljsku pouku (Izr 1:8; 6:20)
8. Emanovi sinovi i kćeri (leviti) su vodili slavljenje u hramu (1 Dnv 25:5-6)
9. i jedni i drugi će biti proroci novog doba (Jl 2:28-29)

C. Žene kao vođe

1. Mirjam – Mojsijeva sestra, prorčica (Izl 15:20-21)
2. žene obdaren za izgradnju Šatora sastanka (Izl 35:25-26)
3. Debora, prorčica (Sud 4:4), sudija i vođa (Sud 4:4-5; 5:7)
4. Olda, prorčica koja je kraqu Josiji tumačila zaboravljenu “Knjigu Zakona” (2 Car 22:14; 2 Dnv 34:22-27).
5. Jestira, pobožna kraljica koja je spasila Jevreje u Persiji

II. Novi Zavet

A. Kao i u judaističkom svetu, žena je u kulturnom pogledu i u grčko-rimskom kontekstu bila građanin drugog reda, sa tek nešto malo prava (Makedonija je bila izuzetak).

B. Žene kao vođe

1. Jelisaveta i Marija, pobožne i korisne Božijem delu (Lk 1-2)
2. Ana, bogougodnica iz Hrama (Lk 2:36)
3. Lidija, vođa kućne crkve (Dl 16:14,40)
4. Filipove ćerke, prorčice (Dl 21:8-9)
5. Fiva, đakonesa crkve u Kenherei (Rim 16:1)
6. Prislika, Pavlova saradnica koja je poučavala Apolosa (Dl 18:26; Rim 16:3).
7. Marija, Trifena, Trifosa, Persida, Julija – žene koje su Pavlu mnogo pomagale u službi (Rim 16:1-6)
8. Junija, možda žena apostol (Rim 16:7)
9. Evodija i Sintija, Pavlove saradnice (Fil 4:2-3)

III. Kako ove raličitosti obuhvatiti i primeniti u našem vremenu?

A. Kako stići od istorijski uslovljene istine, koja se tiče samo izvornog konteksta, do nadvrenskog principa koji važi za sve nas – biulo gde i bilo kada?

1. Prvo moramo da krajnje ozbiljno računamo sa izvornim namerama nadahnutog pisca. Sveto pismo je Božija Reč i naš jedini izvor verovanja i delovanja.
2. Posebnu pažnju valja obratiti na istoričnost nadahnutog teksta:
  - a) kult Izraela (rituali, liturgija)
  - b) Judaizam prvog veka
  - c) Pavlovi jasni istorijski osvrti u poslanici:
    - * pravni sistem Rima
    - * položaj robova (7:20-24)
    - * bezženstvo (7:1-35)
    - * devičanstvo (7:36-38)
    - * hrana žrtvovana idolima (8; 10:23-33)
    - * nered u Večeri Gospodnjoj (11)
3. Bog je sebe jasno i glasno objavio u određenoj kulturi, u određenom periodu istorije. Rekli smo da te okolnosti treba pomno proučiti, ali biti svestan da se one ne mogu tek tako preslikati na naše vreme. Božija Reč jeste Božija Reč, ali je pisana jednoj grupi ljudi, koji su bili deca svoga doba i svoje zemlje.

B. Svaki iskreni i dobronamerni tumač teži izvornoj autorevoj misli. Šta je ona značila u to vreme? Ovo je ključno pitanje ispravnog tumačenja. Tek onda sledi primena u našem kontekstu. Ova relacija je bitna i za našu savremenu vruću temu – Žena u duhovnom vođstvu (mada i sam pojam vođstva nije ništa manje jasan). Gde su đakonese prozване kao vođe. Sasvim jasno u Pavlovim tekstovima 1 Kor 14:34-35; 1 Tim 2:9-15 vidimo da žene ne treba da predvodi javnu službu. Ali, kako sve to primeniti danas? Ne želimo ni da naša, ni da Pavlova kultura učutka Božiju volju. Možda apostolovi dani pripadaju dobu skučenosti i nesloboda. Ali, naša vremena su preterala u svakom smislu tkz. slobode. Nije mi ni lako ni prijatno da kažem kako je sve ovo što je apostol napisao samo plod ondašnjeg doba i da se nas ne tiče. Ko sam ja, ili bilo ko, da iz svojih kulturoloških cipela sudim o rečima pisca koga je Duh Sveti nadahnuo?

Ali, kako da razumemo primere žena vođa (uključujući i Pavlove saradnice, Rim 16)? Dobar primer nam je upravo Pavlova rasprava o javnim bogoslužjenjima, u 1 Kor 11 do 14. Ali, dok se u 11:5 ženi dozvoljava učešće, u 14:34-35 zahteva se tišina! Mislim da nam to daje slobodu da apostolove reči protumačimo kao ograničenje uloge žene u Korintu, ali i u Efesu. Naime, žene su o obe sredine imale problem u izražavanju svoje novootkrivene slobode (Brus Vinte, *"Korint nakon Pavlovog odlaska"*). Zato su se crkve srele sa teškoćom u evangelizaciji svojih sredina. Sloboda se zbog toga mora ograničiti. Prodor evanđelja je važniji od svega.

Naše je vreme sasvim drugačije od Pavlovog. Danas će prodor evanđelja biti ograničen ako pozvanim, pomazanim i obučenim ženama ne damo priliku za to, ne damo priliku da vode! Jer, šta je konačni cilj naših bogoslužjenja? Zar nisu evangelizacija i učenje? Može li Bog, onda, da primi slavu i od žena vođa? Poruka Svetog pisma je jezgrovita – Da, može!

Želim ovde da naglasim važnost Pavlove teologije. Mislim da ga i sam najviše sledim u svojim tumačenjima. Jedno znam – Ne želim da budem izmanipulisan savremenim feminizmom! pa opet, vidim kako crkva sporo odgovara na sve te izazove. Recimo, nevoljno kritikujemo ropstvo, rasizma, predrasude, polnu diskriminaciju. Stvarno, mlitavi smo u reagovanju na zlostavljanje žena u savremenom svetu. Bog je u Hristu oslobodio svakog čoveka – i muškarce i žene. Ne smemo da dopustimo da jedan kulturološki tvrd tekst,

kao što je ovaj, potisne ono najvažnije.

I još jedno: Kao tumač sam svestan koliko je problema imala zajednica u Korintu. Duhovni darovi se se prenaglašavali. Izgleda da su baš žene u tome prednjačile. Ali ni Efes nije bio pošteđen problema. Tamošnji lažni učitelji su, u kućnim zajednicama, svoje zablude posebno lako prenosili preko preslobodnih žena.

- **„Marija Magdalena”** Magdala je gradić na obali Galilejskog jezera, oko pet kilometara severno od Tiberiasa. Pratila je Isusa iz Galilje jer ju je oslobodio od nekoliko demona (Lk 8:2). Nepravедno je nazvana prostitutkom jer za to nema NZ dokaza. Vidi posebnu temu u 16:1.
- **„Marija, majka Jakova Mlađeg i Josije”** U Mt 27:56 je nazvana „Jakovljevom i Josifovom majkom“, a u Mt 28:1 se zove „drugom Marijom“. Čije je bila žena? Prema Jn 19:25 verovatno Klopina, ali je njen sin Jakov nazvan „sinom Alfejevim“ (Mt 10:3; Mk 3:18; Lk 6:15). Vidi posebnu temu u 16:1.
- **„Saloma”** Majka Jakova i Jovana, dvojice od trojice najbližih Isusovih učenika, žena Zavedejeva (Mt 27:56; Mk 15:40; 16:1-2). Vidi posebnu temu o ženama Isusovim sledbenicama u 16:1.

“Došlo je večer. Bio je petak, dan uoči subote. Josif iz Arimateje, ugledni član Vrhovnog veća koji je očekivao Carstvo Božije, odvaži se, dođe pred Pilata i zatraži od njega Isusovo telo. Pilatu je bilo čudno da je Isus već umro, pa je pozvao kapetana i upitao ga koliko dugo je Isus mrtav. Kada ga je kapetan upoznao sa stanjem, Pilat je dao mrtvo telo Josifu. Josif je kupio laneno platno, skinuo telo sa krsta, umotao ga u platno i položio u grobnicu koja je bila usečena u steni. Onda je navalio kamen na ulaz u grobnicu. Marija Magdalena i Marija, majka Josijina, su videle mesto gde je Isus bio sahranjen.”

Mk 15:42-47

15:42 „Došlo je večer” Marko jedini od svih evanđelista spominje ovo. Prema Izl 12:6 večer je: (1) 15.00-18.00; (2) 18.00 i kasnije. Prema kontekstu jasno se radi o prvom delu večeri (što je vreme večernje žrtve) ali pre 18.00 kada je započinjao pashalni Sabat.

- **„Dan pripreme”** U petak se pripremalo sve što je potrebno za posebnu, pashalnu subotu i čitav praznik. Naime, praznik Pashe i Beskvasnih hlebova se nadovezuju kalendarski i traju osam dana. Dakle, obuhvata dva dana odmora.

15:43 „Josif iz Arimateje” Josif i Nikodim su najverovatnije bili tajni Isusovi učenici (Mt 27:57; Jn 12:42). Sada Josif smelo istupa pred Pilata i moli za Isusovo telo (Jn 19:38), iako je bilo opasno stati na stranu pogubljenog revolucionara.

Nije mario kao što se kao pravoverni Jevrejin ceremonijalno onečišćuje pred pashalni Sabat:

1. Ušao je u odaje neznabožaca

2. Doticao je telo pokojnika

Josif želi da ispoštuje zakon uklanjanja kletve iz Pnz 21:22-23. Rimljani nisu marili za leševe raspetih, prema čemu su Jevreji bili posebno osetljivi. Okupatori su bili popustljivi po ovom pitanju, pa su pristajali na lokalne običaje. Arimateja („uzvišica“) je drugo ime Rame, mesta desetak kilometara severoistočno od Jerusalima.

- **„ugledni član Vrhovnog veća”** Josif je poput Nikodima član Sinedriona. Vidi posebnu temu u 12:13.

- **„koji je očekivao Carstvo Božije”** Josif je pobožan čovek (Mt 27:58), a Carstvo Božije je ono čemu su se fariseji i običan narod najviše nadali. Isus je zato često govorio o Carstvu. Zapravo njegova prva i poslednja propoved, kao i naglasak mnogih priča, bila su posvećeni ovoj temi. Vidi posebnu temu u 1:15.
Ne znamo kakav je to Josif bio Isusov učenik kada nije znao da je ono već došlo? Najverovatnije je poput učenika imao tradicionalna očekivanja obnove slave zemaljskog carstva (DI 1:6).
- **„odvaži se, dođe pred Pilata i zatraži od njega Isusovo telo”** Ovaj postupak ga je učinio ritualno nečistim za učešće u suboti pashalne sedmice. Takođe, javno je stao na stranu osuđenog Nazarećanina.
- **„zatraži od njega Isusovo telo”** Rimljani su ostavljali leševe na krstu da trule, kako bi zastrašili one koji spremaju pobune protiv njih. Zvanično su tela osuđenika bila njihovo vlasništvo i najčešće ih nisu vraćali porodicama radi sahrane, posebno zato što su znali koliko je to važno Jevrejima. Utoliko je Josifov zahtev samom Pilatu zanimljiviji.

15:44 „Pilatu je bilo čudno da je Isus već umro” Razapinjanje je donosilo užasno bolno i dugotrajno umiranje. Reč je o danima. Dželati su osuđenicima s svremena na vreme davali mešavinu vina i vode, ali ne iz samilosti već radi produženja agonije. Ali, znajući za rizike koje donosi predstojeći praznik, sami su želeli da ubrzaju proces pa su slomili noge kriminalcima raspetim sa Isusom (Jn 19:31). Tako su ih onemogućili da se izdižu i koliko-toliko dišu, što je ubrzo dovelo do gušenja. Isusu nisu stigli to da urade jer je već bio izdahnuo i – ispunio proroštvo o sebi (Jn 19:36 citira Izl 12:46. Vidi komentar 15:27).

15:45 „mrtvo telo” Ovde nemamo klasično „soma“ – telo, već „ptoma“ – leš. Isus je mrtav!

15:46 „Josif je kupio laneno platno, skinuo telo sa krsta, umotao ga u platno” I Nikodim je bio tu (Jn 19:39-40). Žurno su pripremili pokojnika za sahranu jer je u 18.00 započinjao Sabat. Jevreji nisu balzamovali tela pokojnika, poput Egipćana, ali su imali svoj obred umotavanja u lanena platna natopljena određenim mirisima.

- **„i položio u grobnicu”** Ispunilo se i proroštvo Isa 53:9. Mt 27:57-60 nam kaže da je ta grobnica bila Josifova.
- **„koja je bila usečena u steni”** Isus nije položen u zemlju već u porodičnu kriptu Josifa iz Arimateje. Prostor koji se dobijao klesanjem stene omogućavao je smeštanje više tela pokojnika. Ovakvih je kripti bilo mnogo u gradskom području.
- **„u steni”** Ovakve grobnice su se mukotrпно klesale u obliku tocila, ali su često bile na meti pljačkaša, pa su morale da se dodatno osiguravaju teškim kamenjem. Veličina tog kamena je pokazivala raskoš grobnice i status njenog vlasnika.

15:47 „su videle mesto gde je Isus bio sahranjen” Naglašeno je njihovo predano posmatranje svega što se dešavalo. Stalo im je da sve bude kako dolikuje sahrani. Najzad, njih dve čine minimum legalnog svedočanstva (Pnz 17:6; 19:15). Isus je bio zaista mrtav i one kasnije nisu otišle na pogrešan grob!

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Ko je uhapsio Isusa?
2. Zašto je prema jevrejskim zakonima proces protiv Isusa bio nelegitiman?
3. Ko je sluškinja iz odeljka st. 66-69?
4. Zašto je Petar u dvorištu prvosveštenikove palate bio toliko napet?
5. Pročitajte opise sudskog procesa nad Isusom i napravite hronologiju događaja.
6. Kakvi su bili Pilatovi motivi u svemu ovome?
7. Objasnite ponašanje mase naroda.
8. Zašto su se vojnici tako okrutno rugali Hristu? Ko mu se još rugao?
9. Na koji način su mu se rugali?
10. Gde je Isus razapet?
11. Zašto se Isus osećao napuštenim od Oca?
12. Zašto je st. 39 jedan od najvažnijih u Markovom evanđelju?
13. Zašto je Josif žurno sahranio Isusa?

Marko 16

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Vaskrsenje	On je živ	Prvi Uskrs	Vaskrsenje	Prazan grob i poruka anđela
16:1-8	16:1-8	16:1-8	16:1-5	16:1-2
				16:3-8
			16:6-7	
			16:8	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Isusovo uskrsnuće 16:1-8

Isus se javlja Mariji iz Magdale 16:9-11

Isus se javlja dvojici vernika na putu 16:12-13

Isus se javlja učenicima među kojima je i Toma 16:14

Veliko poslanje 16:15-18

Uznesenje Isusuvo 16:19-20

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kanoničnost odeljka st. 9-20

- A. Uverenja sam da ovaj odeljak nije izvorni deo Markovog evanđelja. Da, mislim da nije nadahnut i da mu stoga nije mesto u NZ.
- B. Naime, tekst nakon st. 8 ne nalazimo u starim velikoslovnim grčkim namuskriptima:
  1. *Sinaitikus*, poznat po prvom slovu jevrejskog alfabeta $\aleph$. Ovo je kompletan prepis NZ iz IV veka., pronađen u manstiru sv. Katarine, na Jevul Musa strani brda Sinaj.
  2. *Vatikanus*, poznat po grčkom slovu β . Osim knjige Otkrivenja, i ovaj prepis je celovit i potiče iz IV veka. Pronađen je u novije vreme u vaticanskoj biblioteci.
- C. *Aleksandrinus*, poznat po prvom slovu grčkog alfabeta α . Potiče iz V veka i poseduje sve kanonske knjige. Ime je dobio po mestu pronalaska – Aleksandija, Egipat. Ovaj prepis ima tzv. „duži kraj“ Markovog evanđelja (koji je deo i *Textus Receptus*). Irinej (120.-202. god.)

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

prvi pominje ovu verziju u delu „Protiv jeretika“ (III:10:5). Takođe, „duži kraj“ se nalazi i u Ticianovom *Diatessaronu* – kompilaciji sva četiri evanđelja. S druge strane, Kliment i Origen Aleksandrijski nijednom ne citiraju ili aludiraju na ove stihove. Lično mislim da zbog toga „duži kraj“ ne bi trebalo smatrati izvornim delom ni *Aleksandrinusa*, pošto su ovi crkveni oci delovali u tom gradu.

- D. Jevsevije (275.-340. god), istoričar rane crkve iz IV. veka kaže „da se najpouzdaniji prepisi“ završavaju sa st. 8.
- E. Jeronim (347.-340 god.), prevodilac latinske Vulgate, navodi da se skoro svi grčki manuskripti završavaju osmim stihom.
- F. Odeljak st. 9-20 sadrži 14-17 reči koje se ili uopšte ne nalaze u evanđelju, ili se sreću u drugačijim oblicima. Uočljiva je i promena stila i sintakse. Najzad, nenadahnutost ovih stihova se vidi u st. 18 koji sadrži očigledno nebiblijske znakove.
- G. Koptski prevod (Egipat) ima čak četiri verzije „dužeg kraja“ nakon st. 8. Zanimljivo je da postoje manuskripti koji imaju „duži kraj“ (st. 9-20) i koji na njega dodaju „kraći kraj“; kao što postoje i oni koji na „kraći kraj“ dodaju „duži“.
  - 1. Evo jedne kopzske vertije „kraćeg kraja“: „I tako On završi sve svoje reči zapovedajući Petru i svima koji su Njegovi. I nakon toga objavi im se Isus i – od mesta izlaska sunca pa sve do tamo gde zapada – posla ih da propovedaju večno spasenje po Svetom Evanđelju koje je nezabludivo.“
  - 2. Evo još jednog „kraćeg kraja“: „I one rekoše sve Petru i onima s njim sve što im beše rečeno. I nakon toga Isus ih razasla od istoka do zapada da propovedaju sveto i nepropadljivo večno Evanđelje.“ Ovaj kraj se nalazi u starom latinskom manuskriptu K.
- H. Ova problem je nastao zbog naizgled naglog završetka Markovog evanđelja osmim stihom. Mnogo je teorija o tome, ali nijedna sa sigurnošću ne može da odgovori zašto Marko završava sa strahom žena, svedocima Vaskrslog.
- I. Dobro objašnjenje ovog tekstualnog problema daju: Brus M. Metzger *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, United Bible Societies, str. 122-126; Robert G. Bratcher & Eugene Nida's, *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*, United Bible Societies, str. 517-522.
- J. U II Dodatku ovog komentara pogledajte kratko objašnjenje o tekstualnom kriticizmu.

Tumačenje reči i izraza

“Kad je prošla subota, Marija iz Magdale, i Marija, majka Jakovljeva i Saloma, kupiše mirise da bi otišle i pomazale Isusovo telo. A u nedelju, rano ujutro, čim je izišlo sunce, dođoše do groba, pa rekoše jedna drugoj: “Ko će nam otkotrljati kamen sa vrata groba?”

Kada su pogledale, videle su da je kamen već otkotrljan. Taj kamen je inače bio veoma velik. Ušavši u grob, ugledale su nekog mladića obučenog u belu odeću, kako sedi s desne strane. Žene pretrnuše.

Ali on im reče: “Ne bojte se! Vi tražite Isusa Nazarećanina koga su razapeli. On nije ovde, uskrsnuo je. Evo, ovo je mesto gde je bio položen. Nego, idite i recite njegovim učenicima i Petru da će on pre vas otići u Galileju, tamo ćete ga videti.” One iziđoše iz grobnice i pobegoše, jer su bile van sebe od straha. Nikome nisu ništa rekle, jer su bile uplašene.”

Mk 16:1-8

16:1 „Kad je prošla subota” U drevnom Izraelu dan je počinjao u sumrak (veče), prema Post 1:5,8,13,19,23,31. Grci i Rimljani su prilagodili vavilonsko računanje vremena podelivši dan i noć na po dvanaest časova. Ipak, ova podela nije bila ista tokom cele godine, s obzirom na sezonske promene i trajanje obdanice. Mk 15 koristi nekoliko jevrejskih odrednica – treći čas, st 25; šesti čas, st. 33; deveti čas, st. 34.

Dakle, subota-Sabat je trajao od 18.00 u petak do 18.00 u subotu.

- „Marija iz Magdale, i Marija, majka Jakovljeva i Saloma” Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Žene - Isusove sledbenice

- A. Prvi zapis o ženama sledbenicama, koje su pomagale Gospoda i učenike, čitamo u Lk 8:1-3.
1. Marija Magdalina (st. 2):
    - a) Mt 27:56, 61; 28:1.
    - b) Mk 15:40, 47; 16:1, 9.
    - c) Lk 8:2, 24:10.
    - d) Jn 19:25; 20:1, 11, 16, 18.
  2. Jovana, žene Huze (upravnika Irodovog dvora, st. 3), spominje se i u Lk 24:20.
  3. Suzana (st. 3).
  4. “I mnoge druge koji su im služile onim što su imale” (st. 3).
- B. Grupa žena se nalazi pored samog Gospodnjeg krsta
1. Matejev popis:
    - a) Marija Magdalina (27:56).
    - b) Marija, majka Jakovljeva i Josifova (27:56).
    - c) Majka sinova Zavedejevih (27:56).
  2. Markov popis:
    - a) Marija Magdalina (25:40).
    - b) Marija majka Jakova mlađeg i Josije (15:40).
    - c) Saloma (15:40).
  3. Luka je ovde kratak - “i žene koje su za njim išle iz Galileje” (23:49)
  4. Jovanov popis
    - a) Marija, Isusova majka (19:25).
    - b) Isusova tetka (19:25).
    - c) Marija Klopina (Kleopina (Birviš), žena ili ćerka Klope) (19:25).
    - d) Marija Magdalina (19:25).
- C. Grupa žena koja dolazi na Isusov grob
1. Matejev popis
    - a) Marija Magdalina (27:61).
    - b) druga Marija (27:61).
  2. Markov popis
    - a) Marija Magdalina (15:47).
    - b) Marija majka Josijina (15:47).
  3. Luka jedino kaže “i žene koje su pratile Isusa još iz Galileje” (23:55).
  4. Jovan ne beleži posetu žena grobu.
- D. Grupa žena koja dolazi na grob u rano nedeljno jutro
1. Matejev popis
    - a) Marija Magdalina (28:1).
    - b) Druga Marija (28:1).
  2. Markov popis
    - a) Marija Magdalina (16:1).
    - b) Marija majka Jakovljeva (16:1).
    - c) Saloma (16:1).
  3. Lukin popis: “dodoše na grob”:
    - a) Marija Magdalina (24:10).
    - b) Jovana (24:10).
    - c) Marija majka Jakovljeva (24:10).
  4. Jovan pominje jedino Mariju Magdalinu (20:1, 11).

E. Žene koje su bile u Gornjoj sobi (Dl 1:14)

1. "žene" (1:14).
2. Marija majka Isusova (1:14).

F. Nije jasan odnos žena sa svih ovih lista. Ipak, čini se da Marija Magdalina ima vodeću ulogu u toj grupi. Dobar članak o službi žena u Isusovom životu je u *Dictionary of Jesus and the Gospels* (IVP, str 880-886)

- „kupiše mirise da bi otišle i pomazale Isusovo telo” Iako su se Josif iz Arimateje i Nikodim potrudili oko dostojanstvene Isusove sahrane (15.00-18.00), ove žene su svakako primetile da nije ispoštovano sve oko pogrebnih običaja. Sada su tu – pošto su videle gde je Učitelj sahranjen – da učine sve kako nalaže tradicija.

Posebna tema: Pogrebna smesa

A. Smirna, aromatično ulje koje se dobijalo od jednog drveta iz Arabije

1. Ovaj začim, miris se spominje dvanaest puta u SZ, većinom kao parfem u mudrosnoj literaturi.
2. Smirna je bila jedan od darova koji su mudraci doneli tek rođenom Isusu (Mt 2:11).
3. Očigledan simbolizam:
  - a) sveto ulje pomazanja (Izl 30:23-25).
  - b) kraljevski dar (Mt 2:11).
  - c) miomiris za pomazivanje Isusovog tela (Jn 19:39 i simbolika u Jn 11:2). Talmud takođe govori o ovom običaju (*Berakhot*, 53a).

B. Aloja, mirisno drvo

1. Takođe korišćena kao miris, parfem (Br 24:6; Ps 45:8, Pro 7:17; Pes 4:14)
2. Egipćani su aloju pomešanu sa smirnom koristili za balsamovanje.
3. Nikodim je doneo veliku količinu aloje za pomazivanje Isusovog tela (Jn 19:39). Tako je propisivao Talmud (*Betsah*, 6a).

16:2 „A u nedelju, rano ujutro, čim je izašlo sunce” Evandjelja se ovde neznatno razlikuju:

1. Mt 28:1 – „u svanuće“
2. Lk 24:1 – „vrlo rano“
3. Jn 20:1 – „dok je još bio mrak“

Ove žene su otišle iz svojih domova dok je još bila noć, ali su i pored hitne kupovine pogrebnih mirisa stigle sa prvim dnevnim svetlom.

16:3 „rekoše jedna drugoj” Imperfekt (ponovljena radnja u prošlosti) ističe njihovu zabrinutost.

- „Ko će nam otkotrljati kamen sa vrata groba?” Sve su spremile, samo su zaboravile na nešto što je izvan njihove ženske fizičke snage. Marko ne piše ništa o stražarima na grobu i pečatu na grobnom kamenu (Mk 27:62-66).

Kamen je u funkciji pokretnih vrata, poput žrvnja se gurajući kotrljao po isklesanom žljebu. Samo, lako se gurao na grobni otvor a vrlo teško sa njega.

16:4 “Kada su pogledale” Mora da su spuštenih glava ophrvane tugom došle do samog groba.

- „videle su da je kamen već otkotrljan” Mt 28:2 kaže da je kamen odvaljen od sile zemljotresa koji su izazvali anđeli – Lk 24:4; Jn 20:12.

- **„Taj kamen je inače bio veoma velik”** Pokojnike su sahranjivali sa vrednim predmetima, pa i dragocenostima, zbog čega su grobnice imućnijih ljudi bile na meti pljačkaša. Veličina nadgrobnog kamena je pokazivala bogatstvo vlasnika grobnice (Isa 53:9).

16:5 „Ušavši u grob” Prema Jn 20:11 Marija je ostala napolju, a Lk 24:3 da su ušle u grobnicu.

- **„ugledale su nekog mladića... kako sedi s desne strane”** Matej je poznat po parovima – dvojica demonijaka, dvojica slepaca i sl. Luka i Jovan pišu o dva anđela a Marko samo o jednom. Pismo nam o anđeoskim bićima svedoči u muškom rodu, osim u Zah 5:9-10.
- **„obučenog u belu odeću”** Više detalja o anđeoskoj odeći nalazimo u Mt 28:3: Lk 24:4.

16:6 „Ne bojte se” Odrečni imperativ poziva na radnju koja je već otpočela. Svako ljudsko biće zadržati pred bilo kojim fizičkim pojavama duhovne stvarnosti.

- **„Isusa Nazarećanina”** Vidi više u 14:67.
- **„koga su razapeli”** Perfekt pasiv particip (Mt 28:5). Prisustvo određenog člana stvara novu titulu – „Raspeti“ (I. Šarić) – (1 Kor 1:23; 2:2; Gal 3:1). Kad budemo sreli Isusa videćemo sve ožiljke krsta na njegovom telu, kao oznake slave i časti (1 Kor 15:4; Otk 5:12). Isus je jedino lice Svete Trojice koje ima ljudsko telo.
- **„uskrsnuo je”** Vaskrsenje je kamen temeljac hrišćanske vere (1 Kor 15). Njime je Otac pokazao da prihvata život i žrtvu svoga Sina. Petar četo svedoči o ovome – Dl 2:24-28,32, 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 1 Pet 1:13, 3:18,21; baš kao i Pavle Dl 13:30,33,34,37; 17:31; Rim 4:24, 8:11; 10:9; 2 Kor 4:14. Vaskrsenje je Očev pečat prihvatanja Sinovljene zastupničke žrtve (1 Kor 15). Sva tri božanska lica su aktivna u ovome: Otac (Dl 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34; 17:31); Duh Sveti (Rim 8:11); Sin (Jn 2:19-22; 10:17-18). Vidi posebnu temu o tome u 8:31.
- **„ovo je mesto gde je bio položen”** Jn 20:6-7 dodatno opisuje grob i mesto gde je složeno pogrebno platno.

16:7 „Negu, idite i recite njegovim učenicima i Petru” Zašto je Petar posebno spomenut? Gospod se posebno brine za slomljeno srce svog dragog učenika i zna da mu je potrebna prava reč. O, Petar to nikada nije zaboravio!

- **„da će on pre vas otići u Galileju”** Isus je već osmislio susret sa svojim voljenim učenicima koji nisu sasvim shvatili teološki značaj vaskrsenja (14:28; Mt 28:32; 28:7,10; Jn 21; 1 Kor 15:6). Mislim da se ovde odigralo čuveno Veliko misijsko poslanje.

16:8 „jer su bile van sebe od straha” Mt 28:8 dodaje „sa velikom radošću“.

- **„Nikome nisu ništa rekly”** Da li je ovo bilo zbog privremenog šoka ili žene nisu poslušale anđele (st. 7)? Jn 20:1-10 ističe da je Marija iz Magdale ispričala učenicima sve o praznom grobu, ali ne i poruku anđela!
- **„jer su bile uplašene”** Ovim rečima se nenajavljeno i naglo završava evanđelje. Mnogu su prepisivači „dužim krajem“ pokušali da doteraju Markov spis.

16:9-20 Verujem da su nadahnuti apostolski spisi istinita Božija Reč i jedni izvor našeg verovanja i delovanja. Ali, to nije slučaj sa ovim odeljkom. Štaviše, on je u određenoj meri i krivoveran (otrovi, zmije)! Jednostavno – ne želim da komentarišem te reči. O ovom tekstualnom problemu odlično je pisao Brus M. Metzger, *A Textual Commentary On the Greek New Testament*, str. 122-126.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vodstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto postoje razlike među evanđeljima?
2. Zašto se Markovo evanđelje završava ovako naglo i u negativnom duhu?
3. Zašto je vaskrsenja kamen temeljac hrišćanske vere?

Uvod u Prvu poslanicu apostola Petra

Pisac

- A. Unutrašnji dokazi Petrovog autorstva
1. Predstavljanje na početku, 1:1
  2. Aluzije očevica na Isusove reči i dela, kao i na ostale apostole
    - a. Primeri iz E. G. Selwyn, *The First Epistle of St. Peter*, 1946
      - (1) 1:3 – Jn 21:27
      - (2) 1:7-9 – Lk 22:31; Mk 8:29
      - (3) 1:10-12 – Lk 24:25; Dl 15:14
      - (4) 3:15 – Mk 14:29,71
      - (5) 5:2 – Jn 21:15
    - b. Primeri iz Alan Stibbbs, *The First Epistle General of Peter*, 1971
      - (1) 1:16 – Mt 5:48
      - (2) 1:17 – Mt 22:16
      - (3) 1:18 – Mk 10:45
      - (4) 1:22 – Jn 15:12
      - (5) 2:4 – Mt 21:42ff
      - (6) 2:19 – Lk 6:32; Mt 5:39
      - (7) 3:9 – Mt 5:39
      - (8) 3:14 – Mt 5:10
      - (9) 3:16 – Mt 5:44; Lk 6:28
      - (10) 3:20 – Mt 24:37-38
      - (11) 4:11 – Mt 5:16
      - (12) 4:13 – Mt 5:10
      - (13) 4:18 – Mt 24:22
      - (14) 5:3 – Mt 20:25
      - (15) 5:7 – Mt 6:25
  3. Reči i izrazi koje su slične Petrovim propovedima u Delima
    - a. 1:20 – Dl 2:23
    - b. 2:7-8 – Dl 4:10-11
    - c. 2:24 – Dl 5:30; 10:39 (posebna upotreba grčke reči „xylon“ - krst)
    - d. 4:5 – Dl 10:45
  4. Misionari I. veka:
    - a. Silvan (Sila) – 5:12
    - b. Marko (Jovan-Marko) – 5:13
- B. Spoljašnji dokazi Petrovog autorstva:
1. Poslanica je vrlo rano prihvaćena od čitave rane crkve:
    - a. Kliment Rimski koristi slične fraze – a to su i mogući citati – u svojoj „Poslanici Korinćanima“, 95. god.
    - b. Slične fraze – takođe moguće citate iz 1 Pet – u „Poslanici Varnavinoj“, 130. god.
    - c. Prema nekim naznakama biskupa Papije Hierapolskog (140. god), 1 Pet citira crkveni istoričar Jevsevije.
    - d. Ovu poslanicu citira i Polikarp u svojoj „Poslanici Filipljanima“ 8:1, iako ne navodi direktno da je reč o 1 Pet. Polikarp je mučenički postradao 155. god.
    - e. 1 Pet citira i Irinej (140.-203.).
    - f. Citira je i Origen (185.-253.) Ovaj crkveni otac je verovao da je izraz „moj sin Marko“, iz 1 Pet 5:13 odnosi na činjenicu da je Marko zapisao „Petrovo evanđelje“.
    - g. 1 Pet citira Tertulijan (150.-222.)

- C. Razlozi zbog kojih se sumnja u Petrovo autorstvo:
1. Poslanica se ne spominje u Muratorijevom fragmentu – popisu kanonskih NZ knjiga sačinjenom u Rimu, 180.-200. god.
  2. Grčki jezik poslanice – koine – je više nego ugladen za „*a gramatos*“ (Dl 4:13) – neobrazovanog ribara iz Galileje.
  3. Jezik poslanice veoma podeseća na Pavlov stil u Rimljanima i Efescima poslanici.
  4. Opisi progonstava u poslanici bolje odgovaraju kasnijim događajima:
    - a. Domicijan (81.-96. god.)
    - b. Trajan (98.-117. god.)
- D. Mogući odgovori na prigovore savremenih tumača:
1. Muratorijev fragment je oštećen i nedostaje mu barem jedna linija teksta (B. F. Westcott, *A General Survey of the History of the Canon of the New Testament*, 6. Izdanje, str. 289).
  2. Petar nije bio neobrazovan čovek (Dl 4:13). Naime, iako nije prošao tadašnje poznate rabinske škole poput većine Jevreja iz Galileje od rođena je govorio dva jezika. Takođe, za glavna teološka pitanja koja je tumačio apostol se služio uslugama pisara. Izbor reči u 1 Pet 5:12 nagoveštava da je to mogao da bude Sila.
  3. I Petar i Pavle četo citiraju liturgijski ili učenički materijal (katehizam) tipičan za ranu crkvu. Njih dvojica su kroz mnoge godine služenja imali određene kontakte (Dl, Gal, 2 Pet 3:15-16).
Za mene, lično, najlogičnije objašnjenje sličnosti poslanica ovih apostola je – Sila. I Petar i Pavle su ga angažovali da im zapisuje pisma crkvama.
  4. I Pet ne opisuje nužno progone u čitavom tadašnjem Rimskom carstvu. Najzad, apostolov poziv vernicima na poslušnost vlastima (2:13-17) bio bi više nego neobičan u vreme zvaničnog i frontalnog progonstva.
Razvoj Neronovih (54.-68. god.) mentalnih problema (megalomanija) podstaknula je lokalne kultove ovog imperatora – posebno u Maloj Aziji – na progone hrišćana u tim područjima. Zato I Pet više odgovara Neronovom nego Domicijanovom (81.-96. god.), ili Trajanovom (98.-117. god.) vremenu. Moguće je da su progone prokrenule lokalne zajednice Jevreja, baš kao i fanovi imperatorovog kulta, ili lokalne vlasti.
- E. U samoj poslanici nema ničega što bi ukazivalo na nekog drugog autora ili neko kasnije vreme pisanja.

Vreme pisanja

- A. Vreme pisanja ove poslanice određujemo prema životu autora.
- B. Tradicija tvrdi da su i Petar i Pavle postradali mučenički u Rimu, za vreme Nerona oko 65. god. Ukoliko je ovo tačno, poslanica je nastala 63.-64. god.
- C. Prema naznakama Klimenta Rimskog (95. god.) poslanica je napisana polovinom I veka.
- D. A. T. Robertson smatra da je Petar umro 67.-68. god., a da je ovu poslanicu napisao 65.-66. god. Moje mišljenje je da je apostol umro 64.-65. god, a da je ovo pismo nastalo nešto pre toga.

Primaoci

- A. Poslanica je naslovljena u stilu pisama I veka za: „od Boga izabrane došljake, rasejane po Pontu, Galatiji, Kapadokiji, Aziji i Vitiniji.“ Sve ove rimske provincije (ukoliko je „Galatija“ etnički sever ove pokrajine) su bile na području današnje Turske. Petar i Pavle nisu nosili evanđelje u ovim područjima (Dl 16:6; 1 Pet 1:12). Verovatno je reč o zajednicama koje su nastale nakon povratka prvih obraćenika nakon Pedesetnice (Dl 2:9-11).

- B. Iako su crkve u spomenutim područjima nastale radom obraćenih Jevreja, očigledno je da su u vreme nastanka ove poslanice bile pretežno grčke po etničkom sastavu:
1. Nisu bili deca zavetnih obećanja (1:14)
  2. Živeli su jalovim duhovnim životom nasleđenim od predaka (1:18)
  3. Sada su Božija deca (2:9-10, prema Os 1:9-10; 2:23).
  4. Žive „među mnogobošcima“ (2:12)
  5. Popis mnogobožičkih poroka (4:3-4).
- C. Poslanica ima u sebi neke jevrejske elemente:
1. Termin „tuđinci“ i „dijaspora/rasejanje“ (Jn 7:35; D1 7:6).
  2. Pozivanje na SZ:
    - a. Izl 10 (2:5,9)
    - b. Isa 53 (1:19; 2:22,24,25)
 Ovo ipak ne znači da su crkve bile etnički pretežno jevrejske već:
  1. SZ titule se sa Izraela prebacuju na crkvu („kraljevsko sveštenstvo“)
    - a. 2:5
    - b. 2:9
  2. Poslanica obuhvata već postojeće materijale katehizma – obuke za nove vernike – sa SZ mesijanskim tekstovima:
    - a. 1:19 – Isa 53:7 (jagnje)
    - b. 2:22 – Isa 53:5
    - c. 2:24 – Isa 53:4,5,11,12
    - d. 2:25 – Isa 53:6
- D. Iako je Petar bio posebno pozvan u duhovnu službu svom narodu, Jevrejima (Gal 2:8), i on je – poput Pavla – propovedao svima (D1 10). Na primeru Kornelija i njegovog doma, Petar se uverio u radikalnu inkluzivnost evanđelja! Upravo ova poslanica – Prva Petrova – pokazuje te nove apostolove horizonte.

Razlozi pisanja

- A. Poslanica sadrži pouke o verovanju i delovanju, o doktrini i praksi. Ali, Petar ne prati Pavlov pristup – u prvom delu obrađuje pitanja vere, a u drugom primenu tih istina u životu – već prepliće ovo dvoje u celinu. Upravo zato je teško sačiniti skicu ove poslanice. U mnogo čemu ovaj dokument je više propoved nego poslanica.
- B. Glavna tema su stradanja i progonstva. Petar ovo iznosi na dva načina:
1. Isus nam je primer stradanja zbog odbačenosti (1:11; 2:21,23; 3:18; 4:1,13; 5:1).
  2. Isusovi sledbenici su pozvani da slede primer i put svog Gospoda (1:6-7; 2:19; 3:13-17; 4:1,12-19; 5:9-10).
- C. Zbog teme stradanja i progona, tako čestih u ranom dobu širenja hrišćanstva, ne čudi često spominjanje Drugog dolaska. Zato je poput većina NZ knjiga i ova eshatološka po svom karakteru.

Žanr

- A. Poslanicu odlikuju početak i završetak tipični za grčko-rimski svet I veka.
1. 1:1-2
    - a. pisac
    - b. primaoci
    - c. molitva
  2. 5:12-14
    - a. završni pozdravi:

- (1) od koga
  - (2) kome
  - b. molitva
- B. Veći deo pisma više liči na propoved nego na poslanicu. Zbog toga neki stručnjaci smatraju da je dokumet:
- 1. izvorno bio propoved
  - 2. liturgija za krštenje
  - 3. spoj ranocrkvenog katehizma
- C. Sa 4:11 kao da se završava čitavo pismo slavoslovljem (doksologijom), ali nijedan grči prepis nema takvo rešenje. Moguće je da je odeljak 4:12-5:11 osmišljeni sažetak čitave poslanice.
- D. Moje mišljenje je da poslanica izvorno jeste bila okružnica crkvama koje Petar nije lično otpočeo, poput Pavlovog pisma Kološanima (poslanog u Kolos, Laodikeju i Ierapolis, Kol 4:13). Namera poslanice je da ohrabri vernike u problemima koji dolaze. Pavle je u istom duhu pisao pisma Galatima i Efescima.
- Ukoliko je poslanica bila okružnica, jasno je zašto u njenim uvodnim i završnim pozdravima nema ličnih nota, i poosobljenih primera progostava.

Kanoničnost poslanice

- A. Stavio sam pitanje kanoničnosti u razmatranje Uvoda poslanice zbog kontroverzi koje postoje između ovog apostolskog pisma i Druge Petrove poslanice.
- B. Ranocrkveni istoričar Jevsevije („Istorija crkve“ 3:3:25) navodi 1 Pet kao „neosporni deo kanonskih knjiga“. Rana crkva nikada nije sumnjala da je Petar pisao ovu poslanicu.
- C. Pitanje kanoničnosti poslanice je dovedeno u pitanje zbog brojnih spisa koji su se pojavili kao delo pera apostola Petra. Ali, rana crkva nikada nije prihvatila nijedan od njih, dok je u isto vreme prihvatila Petrovo autorstvo Prve poslanice i s mnogo podozrivosti gledala na Drugu poslancu. Evo naslova nekih od knjiga koje su nosile navodni Petrov potpis:
  - 1. Dela Petrova
  - 2. Dela Petrova i Andrijina
  - 3. Dela Petrova i Pavlova
  - 4. Stradanje Petrovo i Pavlovo
  - 5. Dela Petrova i Dvanaestorice
  - 6. Otkrovenje Petrovo
  - 7. Evanđelje po Petru
  - 8. Propovedanje Petrovo
  - 9. Stradanje Petrovo
  - 10. Slovenska dela Petrova

(Više o ovim i sličnim delima pod apostolovim pseudonimom u *Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 4; str. 721-723, 732-733, 740). Iako se o ovim spisima ozbiljno raspravljalo u doba stvaranja NZ kanona, nijedan od njih nije prepoznat kao deo Božije Reči. To nam na indirektan način potvrđuje kanoničnost Prve i Druge Petrove poslanice.

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Vi, Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome. Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

- 1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
- 2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu. Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine
5. ....

1. Petrova 1:1-2:3

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pozdravi	Pozdravi izabranicima	Poudravi	Uvod	Pozdravi primaocima
1:1-2	1:1-2	1:1-2	1:1a	1:1-2
			1:1b-2a	
			1:2b	
Živa nada	Nebesko nasledstvo	Radost u spasenju	Živa nada	Uvod; nasleđe hrišćana
1:3-9	1:3-12	1:3-9	1:3-5	1:3-5
				Ljubav Hristova; vernost njemu
			1:6-9	1:6-9
				Nada proroka
1:10-12		1:10-12	1:10-12	1:10-12
Poziv na sveti život	Život pred Bogom Ocem	Poziv na svetost	Poziv na sveti život	Zahtevi novog života
		(1:13-2:10)		
1:13-16	1:13-21	1:13-16	1:13-16	1:13-21
		1:17-21	1:17-21	
	Reč ohrabrenja			Reč obnovljenja
1:22-25	1:22-2:3	1:22-2:3	1:22-25	1:22-2:3

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Izvanredni Božiji blagoslovi za njegov narod 1:1-2

Životna nada 1:3-12

Poziv na sveto življenje 1:13-25

Stena života i sveti narod 2:1-10

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne pišćeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

“Petar, apostol, pozdravlja od Boga izabrane došljake, rasejane po Pontu, Galatiji, Kapadokiji, Aziji i Vitiniji. Vas je Bog Otac izabrao na osnovu svog predznanja i posvetio svojim Duhom, da budete poslušni Isusu Hristu, i očišćeni njegovom krvlju: Milost vam i mir u izobilju.”

1 Pet 1:1-2

1:1 „Petar” Petar je bio neosporni vođa grupe apostola, ali i deo unutrašnjeg kruga poverljivih učenika (zajedno sa Jakovom i Jovanom). Njegovo svedočanstvo o Isusovom životu – rečima i delima (5:1) – zabeleženo je kao Markovo evanđelje. Ovo evanđelje je verovatno prvo napisano kao zbirka Petrovih propovedi održanih u Rimu.

Isusov poseban odnos prema Petru nam je opisan u Mt 16 i Jn 21. Ipak, u tome nužno ne prepoznavamo njegovo prejemstvo – vodeću ulogu u grupi apostola. Učenje o ovom apostlu kao prvom papi je stvar istorijskog razvoja hrišćanstva na zapadu (kao što je slučaj i sa učenjem o devici Mariji), a ne jasnog biblijskog učenja. Ova poslanica nam pruža predivan pogled u pastorsko srce i buran život ovog kolosalnog duhovnog vođe.

Grčka imenica „*petros*“ znači „odvojeni kamen“, a „*petra*“ (ž. rod) „temeljni kamen“ (Mt 16:18). Na aramejskom obe se prevode sa „*kefa*“, pa se njihovo razlikovanje u grčkim oblicima gubi u onome što je Isus rekao Petru!

- **„apostol”** U rabinskoj upotrebi reč je o „poslaniku sa autoritetom“. U nabranjanju Dvanaestorice Petar je uvek prvi. Isus ih je sve odabrao da budu sa njim radi posebnih ciljeva i nazvao ih apostolima (Lk 6:13). I sam Isus se često naziva apostolom – onim koji je poslan od Oca (Mt 10:40; Mk 9:37; Lk 9:48; Jn 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). Imena apostola imamo u Mt 10:1-4; Mk 3:13-19; Lk 6:12-16; D1 1:12-13.
- **„Isusu”** Isus – „JHVH spasava“ ili „JHVH donosi spasenje“. Anđeo je objavio ovo ime Mariji i Josifu (Mt 1:21). Ime potiče iz korena jevrejskog glagola „spasiti“ – Osija – sufiksa Božijeg zavetnog imena JHVH. Ime Isus odgovara jevrejskom imenu Jošua/Jozua.
- **„Hristu”** „*Hristos*“ je grčki ekvivalent jevrejskoj imenici „*Mesija*“ – „Pomazanik“. Doslovno – „Onaj koga je Bog pozvao i opremio za poseban zadatak.“ U SZ tri su se grupe vođa pomazivale – sveštenici, kraljevi i proroci. Isus obuhvata sve tri pomazane službe (Jev 1:2-3). Vidi posebnu temu o pomazanju u Svetom pismu, Mk 6:13.
- **„izabrane došljake”** Ovo apostolsko pismo je okružnica za zajednice vernika pretežno grčke nacionalne pozadine (1:14,18; 2:9-10,12; 4:3-4). Petar često opisuje NZ crkvu SZ pojmovima (1 Pet 2:5,9).

- **„rasejane po”** Doslovno „u dijaspori“. Ovaj pojam najčešće ukazuje na Jevreje koji žive izvan svoje zemlje (Jn 7:35). Apostol oslovljava zajednice na severu Male Azije sačinjene i od Jevreja i od ostalih naroda. Ti su vernici sada stanovnici neba (Fil 3:20; Jev 11:8-10,13-16), što ih u ovozemaljskom životu čini „došljacima i tuđincima“.
- **„po Pontu, Galatiji, Kapadokiji, Aziji i Vitiniji”** Pont nije bio u sastavu provincija imperije. Petar najverovatnije prati maršutu donosioca poslanice, u krugu od Crnog Mora pa nazad do Vitinije. Prva grupa obraćenika na dan Duhova je poreklom iz nekih od ovih mesta (DI 2:9-11).

1:2 „Vas je Bog Otac izabrao na osnovu svog predznanja” Ovo je jak izraz priznanja Božije suverenosti, što je inače odlika 1 Pet. Na sličan način se u SZ JHVH slavi za odabir Izraela (Pnz 4:37; 7:6-7; 14:2; Isa 65:9), što se najčešće tiče poziva i službe Božijeg naroda. Ipak, u NZ ova istina govori o spasenju u duhovnom smislu.

Imenicu „predznanje“ (*prognôsis*, „proviđenje“ – Vuk; Stefanović; Bakotić; Čarnić; „unapred znao“ NSP) srećemo samo ovde i u DI 2:23, a glagol „predodrediti“ (*proginôskô*) ima teološku primenu u Rim 8:29; 11:2 i ukazuje na odsustvo bilo kakvih ljudskih napora u ovome (Ef 2:8-9; 2 Tim 1:9; Tit 3:5). Naime, samo mi kao ljudska bića doživljavamo vreme kao prošlost, sadašnjost i budućnost. Ne zaboravimo ko nam ovo piše – Čovek koji je predvodio apostole, a odrekao se svog Gospoda. Ipak, njega je Bog odabrao a ne on Boga! Dakle, Bog nikoga ne odabire zato što unapred vidi njegovu dobrotu i postojanost. Milost spasava zato što je milost.

Sva lica Svete Trojice su aktivna u ovome: Otac (st. 3-5), Sin (st. 6-9), Duh Sveti (st. 10-12). Iako pojam Trojice, Trojstva nije biblijski, kao istina je očigledna u ovom kontekstu. Vidi posebnu temu o Svetoj Trojici u Mk 1:11.

Posebna tema: Predodređenje (predestinacija) I potreba uravnoteženosti

Predestinacija je divna doktrina. Ona nije Božija pristrasnost za jedne, već put spasenja za mnoge! U SZ se ovaj pojam uglavnom koristio za službu, U NZ se tiče spasenja koje je u funkciji služenja. Sveto pismo nigde ne pokušava da ublaži napetost protivurečnosti Božije suverenosti i čovekove slobodne volje. Naprotiv – oboje podjednako naglašava! Dobar primer za ovo je Rim 9, gde se govori o Božijem izboru, a Rim 10 ističe neophodni čovekov odgovor na taj izbor (10:11,13).

Možda je Ef 1:4 ključ za ovu teološku napetost. Isus je Očev izabrani čovek i svi ljudi su potencijalno izabrani u njemu. Isus je Božije “da” ogrehovljenom čovečanstvu (Karl Bart). Takođe, Ef 1:4 nam ističe da cilj predodređenja nije nebo, već svetost – hristolikost. Mi smo mnogo više zagledani u dobrobiti koje nam donosi evanđelje, a manje u svoje odgovornosti! Božiji poziv (izbor) je sada, za vreme i za večnost!

Ova doktrina ne stoji sama za sebe, već je u živom odnosu sa svim drugim istinama. Kao odnos zvezde u sazvežđu. Ne zaboravimo da nam je Bog svoje istine dao u žanrovima istoka, istočne misli, a ne zapada i zapadnih misaonih kategorija. Zato ne smemo da uklanjamo dijalektičku napetost paradoksalne polarizovanosti biblijskih istina:

1. Predesetinacija – slobodna ljudska volja
2. Sigurnost spasenja – poziv na istrajnost
3. Izvorni greh – voljni greh
4. Bezgrešnost (perfekcionizam) – manje grešenja
5. Početno i trenutno, zadato opravdanje – progresivno, trajno posvećenje
6. Hrišćanska sloboda – hrišćanska odgovornost
7. Predokus Božijeg carstva sada i ovde – punina tog carstva sutra
8. Nedokučivi Bog – otkriveni Bog Svetog pisma
9. Pokajanje kao Božiji dar – pokajanje kao neizbežni čovekov zavetni odgovor
10. Isus Bog – Isus čovek
11. Isus jednak sa Ocem – Isus podređen Ocu.

Teološki koncept “zaveta” ujedinjuje Božiju suverenost (koji uvek prvi čini korak ka čoveku) i čovekov odgovor vere – pokajanje koje se desi u obraćenju i koje traje. Čuvajmo se krajnosti u tumačenju. Čuvajmo se da jednu stranu ove protivurečnosti ne podupiremo nedoslednim tumačenjem jedne grupe biblijskih stihova, dok drugu stranu istine i druge odeljke svesno i namerno zanemarujemo! Čuvajmo se da ne propovedamo samo svoje omiljene doktrine!

- **„i posvetio svojim Duhom”** Glagol „posvetiti“ u grčkom dolazi iz istog korena kao i imenice „svetac“, „sveti“. U aramejskom naglasak je na „odvojiti za posebnu namenu“. Dakle, vernici su „pozvani, odvojeni i posvećeni za posebnu ulogu“ (2 Sol 2:13, još jedan trinitaran stih).
Ova otvorena potvrda otkupljujućeg delovanja sva tri božanska lica je ključna za shvatanje evanđelja koje Petar propoveda:
  1. Otac odabire
  2. Duh posevećuje
  3. Sin polaže svoj život
 Pošto isti izraz srećemo i ovde i u 2 Sol 2:13, mnogi pomišljaju da je Sila (Silvan, 5:12) bio i Petrov i Pavlov pisar, da je pisao i 1 Pet i 2 Sol (1 Sol 1:1; 2 Sol 1:1). Ovakvih naznaka ima nekoliko u 1 Pet. Vidi posebnu temu o osobnosti Duha u Mk 3:29. Oni koji su beležili NZ knjige su imali slobodu korišćenja reči i izraza koje su se koristili na službama ranohrišćanskih zajednica.
- **„da budete poslušni Isusu Hristu”** Sveto pismo opisuje odnos Boga i ljudi zavetnim pojmovima. Bog je taj koji sve otpočinje, utvrđuje plan, a na ljudima je da se na njegov poziv odazovu pokajanjem i verom, poslušnošću, služenjem i istrajnošću. Spaseni smo za služenje! A na tom životnom putu najvažnija je poslušnost (Lk 6:46; Ef 2:10). Vidi posebnu temu o zavetu u Mk 14:24.
- **„i očišćeni njegovom krvlju”** SZ metafora:
  1. Očišćenje i oproštenje (Lev 14:1-7)
  2. Objavljivanje Knjige zaveta (Izl 24:3-8)
  3. Postavljenje u službu (Izl 29:20-22)
 Isusova žrtva (Isa 53; Mk 10:45; 2 Kor 5:21) nam je donela usvojenje, očišćenje, oproštenje i prebivanje u novom odnosu sa Bogom (Jev 10:22; 12:24). Otkupljeni smo i posvećeni krvlju.
- **„Milost vam i mir”** Sličan blagoslov imamo i u 2 Pet 2:1 i Juda 2. Apostol Pavle na sličan način otpočinje svoja pisma, pa je moguće da ga Petar sledi u ovome – posebno zbog poslanica Rimljanima i Efescima – ili se obojica služe ranim katehizmom (učeništvo za mlade vernike). Takođe, moguće je da je Sila obojici bio pisar (1 Pet 5:2; 1 Sol 1:1; 2 Sol 1:1), pošto je zamenio Jovana Marka. Moguće je da su i ova dvojica bili mladi vernici. U tom slučaju je Sila sasvim upoznat sa pisanim dokumentima učenika za tadašnje novoobraćene.
„Milost i mir“ je pozdravna fraza jedinstvena za hrišćanstvo, ali i teološka afirmacija Božijem karakteru milosti i delu otkupljenja. Milost i mir su ono što je čovečanstvu najviše potrebno; ono što samo suvereno delovanje trojedinog Boga može da nam pruži (st. 2). I milost i mir su nam omogućeni samo zbog onoga što Bog jeste i što je učinio.
Preterano je tvrditi da je sam uvodni pozdrav dokaz da Petar piše vernicima grčke (*herein* – milost) i jevrejske (*šalom* – mir) pozadine, gde se svaka od ovih reči odnosi na pojedinu grupu vernika.
- **„u izobilju”** Tipična jevrejska molitvena fraza (Juda 2).

“Neka je blagosloven Bog i Otac Gospoda našega Isusa Hrista, koji nam je po svome velikom milosrđu dao novi život time što je uskrsnuo Isusa Hrista iz mrtvih. Taj život nam pruža nadu da ćemo primiti u posed neokaljana i nepropadljiva dobra, koja se čuvaju na nebesima za vas. Ona su za vas, koje Božija sila čuva spasonosnom verom, spremna da se otkriju u poslednje dane.

Vi se ovome radujete, iako ste sad, kad već tako treba da bude, nakratko ožalošćeni raznim nevoljama koje vas snalaze. Nevolje, naime, dokazuju iskrenost vaše vere, koja je dragocenija od zlata. Pa i zlato, iako propadljivo, mora da se ispita vatrom. Tako ćete po svojoj veri primiti hvalu, slavu i čast, kada se pojavi Isus Hristos. Vi ga volite, iako ga niste videli, i verujete u njega, iako ga sada ne vidite, te se radujete neizrecivom i uzvišenom radošću, jer postićete svrhu svoje vere: spasenje svojih duša. “

1 Pet 1:3-9

1:3 „blagosloven” Pojam „*eulogētos*“ se razlikuje od „*makarios*“, koji srećemo samo u „Blaženstvima“ Mt 5. U NZ samo je Bog „*eulogetos*“ („eulogija“ – blagoslov, posveta, pričest). Na sličan način se slave Sveta Trojica u Ef 1:3-14, gde se st. 3-5 odnose na Oca, st. 6-9 na Sina a st. 10-12 na Duha Svetog.

- **„Bog i Otac”** Toma Akvinski je dokazivao Božije postojanje na osnovu:
  1. Očiglednog reda i poretka u kosmosu i prirodi
  2. Logičke neminovnosti postojanja prauzroka i Pokretača svega
  3. Logike principa uzroka i posledicaIpak, ovakav pristup stvarnosti više govori o nama, o našim filozofskim i logičkim potrebama. Jer, Sveto pismo nam objavljuje Boga u kategorijama ličnosti koje izmiču našem poimanju i traganjima. Samo po otkrivenju mi prepoznajemo Boga kao Oca našeg Gospoda Isusa Hrista. Vidi posebnu temu o Ocu u Mk 13:22.
- **„Gospoda”** Grčka imenica „*kurios*“ ima opšte („gospodin“, „gospodar“, „vlasnik“, „muž“) i teološko značenje (Bogočovek, Jn 9:36,38). SZ koristi imenicu „*adon*“ kao zamenu za Božije zavetno ime JHVH (izvedeno iz jevr. glagola „biti“, Izl 3:14). Vidi posebnu temu o božanstvu u Mk 12:26. Naime, Jevreji su se plašili da izgovaranjem Božijeg svetog imena ne prekrše zapovest iz Izl 20:7; Pnz 5:11. Da ne bi rizikovali šta je dobra a šta loša upotreba, zaključili su da je najbolje da uopšte ne izgovaraju Božije ime. Tako su tokom čitanja Pisma umesto JHVH izgovarali *adon(aj)*, što odgovara grčkom imenu *kirios* kojim su pisci NZ izražavali puninu Hristovog božanstva. Fraza „Isus je Gospod“ je najverovatnije bila oblik javnog ispovedanja vere kod krštenja u ranoj crkvi (Rim 10:9-13; 1 Kor 12:3; Fil 2:11).
- **„po svome velikom milosrđu”** Ovo veličanje Očevog karakter (st. 3-5) je verovatno bila himna katehizma. Bog je „glavni junak“ svete Knjige! U njemu, u njegovoj prirodi, naumima i delima je jedina nada ogrehovljenog čovečanstva (Ef 2:4; Tit 3:5).
- **„koji nam je... dao”** Bog je suveren. To je biblijska istina na kojoj se temelji naše spasenje po milosti (Dl 11:18; Jak 1:18; Ef 1:4), ali ona je tek polovina zavetnog odnosa. Vidi posebnu temu o tome u Mk 14:24.
- **„dao novi život”** („preporodi“ Vuk, Bakotić, Sinod; „ponovo rodio“ Stefanović, Čarnić, NSP). Koren „*anagenaō*“ (1:23) imamo i u Jn 3:3 (*genaō*). Glagol je u aorist participu, što naglašava dramatičnost događaja. NZ koristi nekoliko metafora koje opisuju naše spasenje: (1) „oživeti“ (Kol 2:13; Ef 2:4-5); (2) „novo stvorenje“ (2 Kor 5:17; Gal 6:15); (3) „saučesnici božanske prirode“ (2 Pet 1:4). Pavle koristi metaforu usvajanja, a Jovan i Petar najčešće govore o novom rođenju.

Slika „novog rođenja“, „rođenja odozgo“ je biblijski naglasak potrebe radikalno novog početka u potpuno novoj porodici (Rim 5:12-21). Hrišćanstvo nije pokret reforme bilo čega

starog, ili učenje o novom moralu, već objava potrebe za novim odnosom sa Bogom. A taj odnos je moguć zbog:

1. Očeve milosti i mira
2. Smrti i vaskrsenja Sina
3. Dela Duha Svetog (st. 2)

Božiji ostvareni plan spasenja nam je doneo novi život, živu nadu i sigurno nasleđstvo večnosti!

- **„pruža nadu”** „Živu nadu“ (svi naši prevodi). Pridev „živ“ je čest naglasak u ovoj poslanici (1:3,23; 2:4,5,24; 4:5,6). Sva Božija nastojanja su „živa“ i traju (igra reči sa imenicom JHVH).
- **„time što je uskrsnuo Isusa Hrista iz mrtvih”** Otac otkupljuje po Sinu, kao što je stvarao kroz njega i kao što će da sudi po njemu. Isusovo vaskrsenje je ključna istina evanđelja (Rim 1:4; 1 Kor 15). Grci nisu mogli da prihvate Dobru vest upravo zbog ove činjenice (DI 17:16-34).

1:4 „da ćemo primiti u posed” Prema SZ sva su Izraelska plemena, osim levitskog, primila u posed deo Obećane zemlje. Sam JHVH je bio nasleđstvo Levita, sveštenstva, hramskih službenika i lokalnih duhovnih učitelja (Ps 16:5; 73:23-26; 119:57; 142:5; Plač 3:24).

NZ pisci ove levitske privilegije primenjuju na sve Hristove vernike. To je način na koji se ističe da su Gospodnji sledbenici istinski Božiji narod i da smo svi kao pojedinci pozvani u sveštensko bogoslužjenje (1 Pet 2:5,9; Otk 1:6), poput SZ Izraela (Izl 19:4-6). Naravno, naglasak nije na pomenutim pojedinačnim privilegijama, već na istini da smo svi – kao narod – sveštenici i da služimo jedan drugom (1 Kor 12:7). NZ Božijem narodu je poverena SZ služba evangelizacije sveta (Post 12:3; Izl 19:5b; Mt 28:18-20; DI 1:8).

Ova sveštensko-služiteljska služba je Isusova volja. On je gospodar sve tvorevine jer je Otac po njemu sve stvorio (Jn 1:3,10; 1 Kor 8:6; Kol 1:16; Jev 1:2-3). On je vlasnik svega a po njemu mi smo suvlasnici (Rim 8:17; Gal 4:7; Kol 3:24).

Posebna tema: Nasleđstvo vernika

Sveto pismo napominje na više mesta (DI 20:32; 26:18; Ef 1:4; Kol 1:12; 3:24) da nam pripadaju mnoge vrednosti zbog bliskosti sa Isusom – „naslednikom svega“ (Jev 1:2). U njemu smo svi suvlasnici (Rim 8:17; Gal 4:7):

1. Carstva (Mt 25:34, 1 Kor 6:9-10; 15:50; Ef 5:5)
2. Večnog života (Mt 19:29; Jev 9:15)
3. Božijih obećanja (Jev 6:12)
4. Božije zaštite njegovih obećanja (1 Pet 1:4; 5:4)

- **„neokaljana i nepropadljiva dobra”** Pridevi kojima apostol opisuje nasleđstvo vernika su SZ aluzije Obećane zemlje. Taj geografski pojas je jedina kopnena veza Mesopotamije i Egipta, što je u burnoj i dugoj istoriji donosilo brojne invazije moćnih vojski i brojne političke manevre. Ali, naše nasleđstvo ne zavisi od ovozemaljskih osvajanja i sukoba sila.
  1. Nepropadljivo je, sigurno od bilo kakvih zavojevača.
  2. Neokaljano je, neopoganjeno bilo kakvim grehom.
  3. Neuvenljivo (svi ostali naši prevodi), neprolazne lepote i svežine.
- **„koja se čuvaju na nebesima za vas”** Perfekt pasiv particip ističe Božiju istrajnu brigu za ono što je spremio za nas. Ovo je vojnički izraz za utvrđenu vojnu formaciju u tvrđavi (Fil 4:7).

Plural „nebesa“ je tipičan za drevnu jevrejsku gramatiku. Na taj način se naglašava sama imenica, što će kasnije u rabinskoj upotrebi postati standardna tehnika opisivanja Boga,

tzv. „božanski plural“. Zbog ovoga su rabini raspravljali da li postoji tri neba (Pnz 10:14; 1 Car 8:27; Nem 9:6; 2 Kor 12:2) ili sedam nebesa (Post 2:1-3, jer je broj 7 broj savršenstva).

1:5 „koje Božija sila čuva” Prezent pasiv particip. Bog čuva naše nasljedstvo (duhovni život) i nas kao osobe (telesni život). Njegov karakter i obećanja vode sve u našem životu. Ovo je tako ohrabrujuće za sve koji trpe progone, koji stradaju i na meti su lažnih učitelja (2 Pet). To ne znači da će Hristovi sledbenici biti sačuvani od bola zlostavljanja, pa i od same smrti, već nam skreće pogled na njegovo staranje i prisustvo, na konačnu i sigurnu pobjedu koju imamo u njemu. Ova istina je najveća objava knjige Otkrivenja.

- **„čuva spasonosnom verom”** Zavetni odnos je paradoksalan. Naime, Bog čuva i nas i naše nasljedstvo, ali na nama je da ostanemo i istrajemo u veri. To je jedna od dijalektičkih napetosti koje srećemo u Pismu (poput odnosa Božije suverenosti u predodređenju i slobodne čovekove volje) zbog kojih često padamo u zamku da se priklonimo jednoj strani, jednoj realnosti, i na njoj prenglasimo svoje teološke sisteme. Ali, duhovnu stvarnost čini i jedno i drugo; i jedna i druga istina su nam potrebne! Bog se prema nama ophodi prema ustanovljenom zavetnom odnosu u kome su podjednako važni i njegova безусловna ljubav i naša lična uslovljena poslušnost.

Posebna tema: Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje

Spasenje nije puki produkt, nekakav rezultat, već živi odnos. Kada se neko pouzda u Hrista, obrati se, to ne znači da je sve gotovo. Naprotiv, tada sve počinje! Spasenje nije poput polise osiguranja, karte u jednom pravcu za nebo, ono je lični odnos sa Hristom kroz naše suobličavanje u njegov lik.

Spasenje je dovršeno delo (aorist):

- Dela 15:11.
- Rimljanima 8:24.
- 2 Timotiju 1:0.
- Titu 3:5.
- Rim 13:11 (aorist sa futurom).

Spasenje je trenutno stanje (perfekt):

- Efescima 2:5, 8.

Spasenje je trajno delo (prezent):

- 1 Korinćanima 1:18; 15:2.
- 2 Korinćanima 2:15.
- 1 Petrova 3:21; 4:18.

Spasenje je budući događaj (fatur):

- sadržan je u Mt 10:22; 24:13; Mk 13:13.
- Rimljanima 5:9,10; 10:9,13.
- 1 Korinćanima 3:15; 5:5.
- Filipljanima 1:28.
- 1 Solunjanima 5:8-9.
- 1 Timoteju 4:16.
- Jevrejima 1:14; 9:28.
- 1 Petrova 1:5, 9.

Spasenje uvek započinje odlukom vere (Jn 1:12; 3:16; Rim 10:9-13), ali se nastavlja kao način

življenja (Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10). Ali, jednog dana će se u potpunosti ostvariti (1Jn 3:2). To konačno stanje spasenja se zove proslavljenje. Dakle, možemo ga oslikati kao:

1. Inicijalno spasenje – opravdanje (spaseni od kazne za greh).
2. Progresivno spasenje – posvećenje (spaseni od sile greha).
3. Konačno spasenje – proslavljenje (spaseni od prisutnosti greha).

- **„sprema da se otkriju u poslednje dane”** Sveto pismo nam svim glagolskim stanjima opisuje spasenje. Spasenje nam je darovano, tu i sada, ali tek će na Danu vaskrsenja dobiti svoju puninu (1 Jn 3:2). To je dan našeg proslavljenja (Rim 8:29-30). Vidi posebnu temu koja sledi.
- **„u poslednje dane”** Ovo je jevrejski pozni teološki koncept o „dva doba“ – ono koje traje i ono koje tek dolazi. NZ nam pokazuje da se te stvarnosti preklapaju. „Poslednji dani“ su otpočeli Isusovim utelovljenjem i dovršiće se njegovim Drugim dolaskom. Neka nas ne čudi što u tom vremenu živimo već dva hiljadugoda. Vidi posebnu temu o ovom dobu i onom koje dolazi, u Mk 13:8.

1:6 „Vi se ovome radujete“ Glagol može da se čita i kao indikativ (A. T. Robertson) i kao imperativ (Barbara i Timoti Friberg). Ova radost nalazi snagu u sigurnosti odnosa sa Bogom (1:3-5) i u najvećim burama našeg ogrehovljenog sveta (Jak 1:2-4; 1 Sol 5:16; Rim 5:3; 8:18).

- **„iako ste sad”** Nikakve nevolje i progoni ne mogu da se uporede sa slavom večnosti našeg Gospoda (Rim 8:18).
- **„kad već tako treba da bude, nakratko ožalošćeni raznim nevoljama”** Grčki predlog „*dei*“ – „potrebno“, „neizbežno“ – čini rečenicu uslovljenom. Petar zna da pobožan život donosi ovozemaljske nevolje i ne umara se da tu istinu ponavlja - 1:6-7; 2:19; 3:14-17; 4:1,12-14,19; 5:9.
- **„koje vas snalaze”** Aorist pasiv particip. Pasivno stanje glagola ukazuje na uzročnika nevolja – na Zloga – čije pakosno delovanje Bog koristi za svoje dobre razloge. Čak je i Gospod Isus morao da prođe kroz školu nevolja i usavrši se (Jev 5:8-9). Nevolje, boli i stradanja služe konačnim ciljevima našeg života vere!
Večita teološka dilema jeste izvor nevolja:
  1. Zli
  2. Grešni svet
  3. Bog
    - a. kao privremena disciplina zbog greha
    - b. kao mera sazrevanja i menjanja u Hristov likMoj problem je što nikada nisam siguran iz kog od ovih izvora mi nevolje dolaze! Ali odlučujem se da verujem da će Bog sve to upotrebiti za svoje ciljeve. Omiljeno štivo na ovu temu mi je *The Christian's Secret of a Happy Life*, Hana Vithal Smit.
- **„raznim nevoljama”** Isti pridev koristi i Jakov kada govori o raznoraznim nevoljama (Jak 1:2). Zaista, zlo nam dolazi u nebrojenim oblicima. Ali, istom rečju nam se u 1 Pet 4:10 opisuju „raznovrsni Božiji darovi“! Zato, kakve god da su nevolje Bog nas nikada neće njima pretovariti preko snaga (1 Kor 10:13).

1:7 „dokazuju iskrenost vaše vere” Nevolje jačaju veru! U čitavom Svetom pismu vidimo da Bog testira svoju decu (Post 22:1; Izl 15:22-25; 16:4; Pnz 8:2,16; 13:3; Sud 2:22; 2 Dnv 32:31; Mt 4:1; Lk 4:1-2; Rim 5:2-4; Jev 5:8-9; Jak 1:2-4).

Imenica „*dikimon*“ je u participu (*dikimazô*), što ukazuje na plemenitu proveru, na iskušenje koje nas jača i potvrđuje. Vidi posebnu temu o grčkim glagolima u ovom smislu, u Mk 1:13b.

- **„koja je dragocenija od zlata”** Najveće i nadrogećenije što imamo u životu od Boga, kao dar, jeste vera (Jn 20:27; 2 Kor 4:17). Tek će u večnosti vera prestati da ima značaj. Ali sada i ovde Bog se najviše slavi i veliča u veri koja pobeđuje nevolje (4:12-16). Nema duhovnog rasta bez iskušavanja vere (Rim 5:2-5; Jev 12:11; Jak 1:2-4).
- **„kada se pojavi Isus Hristos”** Poslednja knjiga NZ je nazvana po istoj reči „*apokalipsis*“ – Otkrivenje (pojavljenje, objava, razotkrivanje). Petar ovde misli na Drugi dolazak, o događaju koji spominje u više navrata u poslanici - 1:7,13; 2:12; 4:13; 5:4.

1:8 „iako ga niste videli” I u najvećem grotlu stradanja hrišćani veruju u Gospoda. Isus se posebno molio za veru svih onih koji ga nisu videli (Jn 17:20; 20:29).

- **„i verujete u njega”** Etimološka pozadina ovog pojma određuje savremeno značenje. Uvek imajmo na umu da su pisci NZ Jevreji koji pišu na narodnom grčkom jeziku. Naime, za Jevreje glagol „verovati“ oslikava osobu koja s obe noge čvrsto stoji na tlu i niko ne može da je poljulja. U metaforičnom smislu reč je onome koji je lojalan, pouzdan. Grčki ekvivalent – „*pistis*“, „*pisteuô*“ – se u našim prevodima prevodi kao imenica „vera“, „pouzdanje“ i glagol „verovati“, „pouzdati se“. Ali, u suštinskom biblijskom smislu nije reč o onome što mi radimo – verujemo, pouzdajemo, već o onome u koga, u šta se pouzdajemo. Dakle, Bog je pouzdanja vredan jer je pouzdan. Na njemu je žiža a ne na nama! Mi smo grešnici koji su poverovali u njegovu vernost i oslonili se na njegovu sigurnost. Naglasak nije na snazi i količini naše vere već na njenom objektu (1:8,21; 2:6-7). Vidi posebnu temu o ovome u Mk 1:15.
- **„te se radujete neizrecivom i uzvišenom radošću”** Ova radost nam je spomenuta u st. 6, kao osećanje koje se iskazuje povcima, plesom i sl. (Lk 1:44,47; 10:21; Jn 5:35; 8:56). To je radost koja se vidi i u bolu progona (4:13; Rim 5:3; 1 Sol 5:17), neočekivani dar Duha u teškim vremenima iskušavanja.
- **„uzvišenom radošću”** („proslavljenom“ Vuk, Stafanović, Čarnić, Sinod; „slavnom“ Bakotić; SSP). Perfekt pasiv particip. Mi možemo po Duhu u veri da kličemo punim plućima! Radost ne može da se sakrije jer je ona plod Duha Svetog (Jn 4:14; 7:38). Ona je znak sile evanđelja svima koji posmatraju hrišćane koji pate, koji stradaju. Vidi posebnu temu o slavi, u Mk 10:37.

1:9 „jer postižete svrhu svoje vere” Present medij particip. Radost nije vrednost koja nas jedino čeka u nebu, kao nešto buduće, već je i sadašnja realnost. Mi se radujemo makar i u najvećim nevoljama jer Trojedini Bog čini sve za naše dobro (st. 2).

- **„spasenje svojih duša”** Petar misli na proslavljenje. NZ nam oslikava spasenje kao odluku koju smo doneli (aorist, Rim 8:24), kao proces koji traje (present, 1 Kor 1:18; 15:2; 1 Sol 8:24) i kao stvarnost koju ćemo tek da doživimo u punini (futura, Rim 5:9,10; 10:9). Vidi posebnu temu u 1 Pet 1:5. Ovaj stih govori o onome što spasenje tek donosi – proslavljenje (Rim 8:29-30). Uskoro ćemo videti svog Gospoda onakovog kakav jeste, pa ćemo se u potpunosti preobraziti u njegov lik (1 Jn 3:2).
Grčka imenica „*psihê*“ – „duša“ – je česta u Petrovim poslanicama (1:9,22; 2:11,25; 3:20; 4:19; 2 Pet 2:8,14). „Duša“ je u jevrejskom poimanju idiom za celovitu osobu. Zato čovek nije ni dihotomno ni trihotomno biće, već celovito jedinstvo (Post 2:7). Bića smo koja nose sva obeležja zemaljskog, ali stvoreni po smo Božijem liku i težimo nebeskom. Građani smo oba carstva – ovozemaljsko i nebesko.

Pogrešno je graditi sistematsku teologiju na osnovu 1 Sol 5:23 i Jev 4:12 i onda sve druge stihove Pisma ugružavati u kategorije tela, duše i duha. Ove tri stvarnosti nam govore o celovitosti ljudske ličnosti i o prodirućoj sili Božije Reči. Pažljivo prihvatajte tvrdnje svih koji tvrde da je ključ razumevanja čitave Biblije u jednom, dva ili tri nejasna stiha iščupana iz svog konteksta; stihova koji postaju kalauz otvaranja svake brave teoloških nejasnoća (Vočman Ni).

Kada bi Sveto pismo i imalo takva rešenja, zar ih Duh Sveti ne bi izrekao jasno i ponovio više puta? Ne, Biblija nije rubikon u kome tražimo tajna i skrivena značenja! Bog nam u svojoj Reči jasno govori jasno objavljenim istinama u jasnim tekstovima smeštenim u jasne kontekste.

Kontekst odeljka 1:10-21

- A. U prva dva stiha ovog odeljka vidimo kako su SZ proroci shvatali NZ spasenje u Hristu.
- B. „Duh“ je preko proroka objavio vernicima tri stvari, prema st. 11-12:
  - 1. Stradanje Mesije (Post 3:15; Ps 22; Isa 52:13-53:12).
  - 2. Slava koja je usledila (Isa 56-66)
  - 3. Proroci su prorokovali i za buduće vreme (Isaija, Jezekilj, Danilo, Miheja, Zaharija)
- C. U odeljku st. 13-17 Petar moli vernike da urade šest stvari kako bi se zaštitili:
  - 1. Priprema uma, st. 13
  - 2. Trezvenost duha, st. 13
  - 3. Fokusiranje nade na konačnu pobedu milosti, st. 13
  - 4. Odolevanje prilagođavaju svetu, st. 14
  - 5. Sveto življenje, st. 15
  - 6. Život bogobožnosti, st. 17
  - 7. Predano bratoljublje (prema st. 22)

“Ovo spasenje su tražili i ispitivali proroci koji su prorokovali o milosti koja je vama namenjena. Oni su istraživali kada će se i kako to spasenje ostvariti. Na to vreme je ukazivao Sveti Duh koji je bio u njima, unapred najavljujući o Hristovim patnjama i slavi koja ga očekuje posle toga. Njima je Bog otkrio da, time što su govorili o ovim stvarima, nisu služili sebi, nego vama, kojima su to sada objavili glasnici Radosne vesti posredstvom Svetog Duha, poslanog s neba. U ove stvari i anđeli žele da zavire.”

1 Pet 1:10-12

1:10 „Ovo spasenje” Ovo je tema (1) st. 2, koji opisuje učešće sva tri božanska lica u spasenju; (2) st. 3-5, koji opisuju Božiju zaštitu našeg spasenja; (3) st. 6-9, koji opisuju stradanja vernika zbog spasenja.

- **„proroci”** Misli se na proroke SZ (st. 12). Prema rabinskoj tradiciji proroci su svi bogonadahnuti pisci svetih knjiga. Mojsije je prorok (Pnz 18:18), a ono što je u našim Biblijama odeljak istorijskih knjiga (Isus Navin - 1. i 2. Carevima) u Tori se zove „pređašnjim prorocima“.
- **„o milosti koja je vama namenjena”** Proroci su nešto naslućivali o Novom savezu. Sličnu aluziju o Avraamu dao je i Gospod Isus u Jn 8:56, a i pisac poslanice Jevrejima u 11:13b. Teško nam je da odredimo koliko su svi oni znali o evanđelju. Recimo, Jeremijin opis Novog saveza (Jer 31:31-34; Jez 36:22-38) jasno ističe da nije reč o našoj dobroti, već da su Božija ljubav i dela te ljubavi najvažniji. Takođe, Mt 13:17 ističe da su mnogi proroci želeli da čuju i vide ono što je Isus govorio i činio.
Prorok Isaija najavljuje devičansko rođenje (7:14) koje - pažljivo protumačeno u kontekstu - govori o prirodnom događaju u natprirodno određenom vremenu (7:15-16), a ne ekskluzivno o budućem Mesiji. Kod Mateja i Luke vidimo puninu primene ovog Isajinog proroštva. Isto vredi i za posebna proroštva i Os 11:1 i Zah 9:9; 11:13; 12:10. Kada kaže „vama“, apostol misli na Jevreje koji su govorili grčki jezik, na apostole koji su u punini objavili Isusa na osnovu hristološke tipologije SZ. Najzad, sam Isus je učenicima na putu za Emaus objasnio ove istine (Lk 24:13-35, posebno st. 27).

- **„Oni su istraživali“** Doslovno „tražili i ispitivali“, sinonimni glagoli temeljnog istraživanja (*Greek-English Lexicon of the New Testament: based on Semantic Domains*, tom 1, str. 331).

1:11 „kada će se i kako“ Proroke je zanimalo sve – ko, kada, gde i kako? Očekivali su da se Mesija iz Davidovog doma pojavi u božanski određeno vreme. Ali, i oni su poput nas „gledali kao kroz nejasno ogledalo“ (1 Kor 13:9-13).

- **„ukazivao Sveti Duh koji je bio u njima“** SZ povezuje Duha Svetog i Mesiju (Isa 11:1-2; 48:16; 61:1). Primetimo da se Duh Sveti naziva i „Duhom Hristovim“ (Rim 8:9; Gal 4:6). Takođe, primetimo da je i u SZ taj Duh „bio“ u ljudima. To je zato što se službe Sina i Duha preklapaju. Ista istina nam se spominje i u 2 Pet 1:21.

Posebna tema: Isus i Duh Sveti

Između službe Sina i Duha postoji kontinuitet. Kempbel Morgan kaže da je najbolje ime za Duha „drugi Isus“. Evo nekih poređenja njihovih službi:

1. Duh se naziva “Duhom Isusovim” i sličnim imenima (Rim 8:9; 2 Kor 3:17; Gal 4:6; 1 Pet 1:11).
2. Obojica imaju ista imena:
  - a) “istina”:
    - Isus (Jn 14:6).
    - Duh (Jn 14:17; 16:13).
  - b) “branitelj”:
    - Isus (1 Jn 2:1).
    - Duh (Jn 14:16, 26; 15:26; 16:7).
  - c) “sveti”:
    - Isus (Lk 1:35; 14:26).
    - Duh (Lk 1:35).
3. Obojica prebivaju u vernicima:
  - a) Isus (Mt 28:20; Jn 14:20,23; 15:4-5; Rim 8:10; 2Kor 13:5; Gal 2:20; Ef 3:17; Kol 1:27).
  - b) Duh (Jn 14:16-17; Rim 8:9,11; 1 Kor 3:16; 6:19; 2 Tim 1:14).
  - c) i Otac prebiva u hrišćanima (Jn 14:23; 2 Kor 6:16).

- **„unapred najavljujući o Hristovim patnjama“** Ovo je bilo iznenađenje za Jevreje (1 Kor 1:23). Sluga koji strada je postao središte najranijih propovedi Petra i Pavla u Delima, srce poruke koje se na grčkom zove „kerigma“ (2:23,24; 3:18; 4:11; 10:39; 17:3; 26:23). To najvažnije je Isus nastojao da prenese Dvanaestorici dok je bio sa njima (Mt 16:21; 20:17-19; Mk 8:31; Lk 9:22), ali oni to nisu mogli da prihvate (Mk 9:31-32; 10:32-34; Lk 9:44-45; 18:31-34).

SZ najavljuje stradanja Mesije (Post 3:15; Ps 22; Isa 53), ali i pored toga stari Jevreji su očekivali da on dođe kao furiozni oslobodilac i sudija čitavog čovečanstva. Očekivali su obnovu stare slave i moći Izraela. Nažalost, propustili su objavu o dva Mesijina dolaska, istinu koju je Isus jasno propovedao i živeo (Spasitelj i sudija).

Evo kako u posebnoj temi koja sledi H. Vejn Haus sistematizuje kerigmu rane crkve.

Posebna tema: Kerigma rane crkve

- A. Sva obećanja koja je Bog dao u SZ su se ispunila dolaskom Isusa Mesije (Dl 2:30; 3:19,24; 10:43; 26:6-7,22; Rim 1:2-4; 1 Tim 3:16; Jev 1:1-2; 1 Pet 1:10-12; 2 Pet 1:18-19).
- B. Isus je Mesija koga je Otac pomazao Duhom na krštenju (Dl 10:38).
- C. Isus je nakon krštenja započeo službu u Galileji (Dl 10:37).

- D. Isusovu službu su odlikovala dobra dela i moćni znaci učinjeni u Božijoj sili (Mk 10:45; Dl 2:22; 10:38).
- E. Mesija je raspet prema večnim Božijim naumima (Mk 10:45; Jn 3:16; Dl 2:23; 3:13-15,18; 4:11; 10:39; 26:23; Rim 8:34; 1 Kor 1:17-18; 15:3; Gal 1:4; Jev 1:3; 1 Pet 1:2,19; 3:18; 1 Jn 4:10).
- F. Vaskrsnut je iz mrtvih i ukazao se svojim učenicima (Dl 2:24,31-32; 3:15, 26; 10:40-41; 17:31; 26:23; Rim 8:34; 10:9; 1 Kor. 15:4-7,12; 1 Sol 1:10; 1 Tim 3:16; 1 Pet 1:2; 3:18,21).
- G. Otac je uzvisio Sina u imenu „Gospod“ (Dl 2:25-29,33-36; 3:13; 10:36; Rim 8:34; 10:9; 1 Tim 3:16; Jev 1:3; 1 Pet 3:22).
- H. Otac je poslao Duha da stvori novu zajednicu (Dl 1:8; 2:14-18,38-39; 10:44-47; 1 Pet 1:12).
- I. Isus će ponovo doći da sudi svetu i obnovi svu tvorevinu (Dl 3:20-21; 10:42; 17:31; 1 Kor 15:20-28; 1 Sol 1:10).
- J. Svi koji čuju evanđelje i odazovu mu se u pokajanju i veri, trebalo bi da se krste (Dl 2:21,38; 3:19; 10:43,47-48; 17:30; 26:20; Rim 1:17; 10:9; 1 Pet 3:21).
- Ovaj šematizam poruke je srž propovedanja rane crkve, iako različiti autori NZ ponekad ističu i druge duhovne istine. Evanđelje po Marku prati kerigmu apostola Petra. Smatra se da je evanđelista Marko zapisao Petrove propovedi iz Rima, a da su Matej i Luka pratili tu osnovnu strukturu.

- „slavi koja ga očekuje posle toga” Na ovo je aludirano u Isa 53:10-12.

1:12 „nisu služili sebi, nego vama” I apostol Pavle ističe ovu istinu na nekoliko mesta u svojim poslanicama (Rim 4:23-24; 15:4; 1 Kor 9:9-10; 10:6,11). U osnovi istu teologiju imamo u 2 Tim 3:15-17. Sva Božija dela (otkrivenja), njihovi zapisi i tumačenja (nadahnuće) bili su za sve buduće vernike (prosvetljene). Ukoliko Petar ovu poslanicu piše zajednicama koje čine vernici pretežno grčke pozadine, ovo je još jedna teološka potvrda njihovog uključenja u plan spasenja. A to je oduvek bio Božiji plan (Post 3:15; Rim 9-11; Ef 2:11-3:13).

Posebna tema: Pavlovo viđenje Mojsijevog Zakona

- A. Zakon je dobar jer ga je Bog dao (Rim 7: 12,16).
- B. Zakon nije put opravdanja kojim nas Bog prihvata (donosi prokletstvo, Gal 3)
- C. Zakon je i dalje Božija volja za vernike je otkrivenje Božije (Pavle ga često citira kako bi ohrabrio i uverio hrišćane)
- D. Stari zavet nas obeveštava (Rim 4:23-24; 15:4; 1 Kor 10:6,11), ali nas ne spasava (Dl 15; Rim 4; Gal 3; Jevrejima).
- E. Zakon je u službi Novog zaveta:
- * pokazuje nam da smo grešnici (Gal 3:15-29)
  - * vernicima daje pravac života u društvu
  - * daje nam etička uputstva života

Zakon u sebi ima celu paletu duhovne stvarnosti: od prokletstva, preko oslobađanja, do blagoslova i obilja, Ali, to nam i stvara problem u razumevanju pavlovog viđenja Zakona. Evo kako Džejms Stjuart, u delu *A Man in Christ*, objašnjava paradoks u apostolovom razmišljanju i pisanju:

“Od čoveka koji govori i piše sređeni, sistematski, očekujemo sklad misli i učenja. Očekujemo čvrste i jasne termine koja se služi. Tražimo jasno poimanje ključnih ideja. Prosto, očekujete da neka reč iu jednog spisa ima isto značenje i u drugom spisu. Ako to očekujete od Pavla, razočaraćete se. Njegova frazeologija je vrlo fluidna, nipošto rigidna...” Zakon je svet”, piše on. “Svojim unutrašnjim bićem uživam u Božijem zakonu” (Rim 7:12,22). Opet, gde god da

spominje *nomos* na drugim mestima, on kaže – “Hrist nas je otkupio od prokletstva Zakona” (Gal 3.13), str. 26”.

- **„kojima su to sada objavili glasnici Radosne”** Petar nije bio taj koji je otpočeo ove crkve. To su najverovatnije učinili Jevreji koji su se vratili iz Jerusalima, nakon dana Pedesetnice (Dl 2). Ili je reč o zajednicama vernika koje su nastale na misijskim putovanjima apostola Pavla i drugih evangelista.
- **„posredstvom Svetog Duha, poslanog s neba”** Duh Sveti se spominje na nekoliko ključnih mesta u poslanici – 1:2,11; 4:14. Ova fraza je jevrejski idiom za novo doba pravednosti koje je došlo od Boga kroz Duha (Dl 2).
- **„U ove stvari i anđeli žele da zavire”** Doslovno „propinjati se na prste da bi se bolje videlo“, poput Jn 20:5,11. U Jak 1:25 imamo „pomno zagledanje“. U svakom slučaju Petar ovde misli i na anđele i na demone (Ef 3:10; 1 Kor 4:9).
U rabinističkom judaizmu anđeli su posrednici između JHVH i Mojsija na brdu Sinaj (Dl 7:53; Gal 3:19; Jev 2:2). Zapanjeni su Božijom naklonošću prema ljudskom rodu do ljubomore, a u Jev 1:14 su opisani kao sluge „onih koji će naslediti spasenje“. Pavle napominje da će vernici na kraju sveta i veka suditi palim anđelima (1 Kor 6:3).
Bog je sebe na poseban način objavio anđelima kroz sve ono što je uradio u spasenju grešnog ljudskog roda (1 Kor 4:9; Ef 2:7; 3:10).

“Zato, neka vaš um bude spreman, budite trezni, potpuno se pouzdajte u milost koju ćete dobiti po otkrivenju Isusa Hrista. Kao poslušna deca, ne živite kao nekada u neznanju, kada ste bili vođeni raznim željama. Naprotiv, vladajte se sveto kao što je svet Bog koji vas je pozvao. Jer je u Pismu napisano: “Budite sveti, jer Ja sam svet.”

1 Pet 1:13-16

1:13 „Zato” Grčki „*dio*“ srećemo u 2 Pet 1:10,12; 3:14. Apostol izvlači zaključke iz onoga što je do sada rekao.

- **„neka vaš um bude spreman”** Aorist medij particip upotrebljen u zapovednom načinu ističe lični izbor pojedinca. Doslovno „zapregnuti bedra uma“ (Vuk; Stefanović, Bakotić); „opasavši bedra razuma“ (Sinod). U ono doba na Bliskom istoku su i muškarci i žene nosili haljine. Pritezanjem kaiša ili pojasa, sakupljanjem i uvijanjem krajeva haljine, čovek se pripremao za brze pokrete i aktivnosti. Isti poziv na mentalnu spremnost imamo u Rim 12:2; Ef 4:17,23.
- **„budite trezni”** Present particip u seriji imperativa u ovom odeljku. „U svemu budite trezveni“ (NSP) više je od poziva za glavu bistru od alkohola. Trezvenost je metafora bistrih misli i mentalne budnosti (4:7; 5:8; 1 Sol 5:6,7; 2 Tim 4:5).
- **„potpuno se pouzdajte”** Aorist imperativ nas poziva da se voljno predamo nadi u Hristov povratak. „Sasvim se nadajte“ (Sinod). Nada se uvek vezuje za blizinu Gospodnjeg dolaska (Tit 2:13), ukorenjena je u postojani karakter i dosledno delovanje blagodat Trojedinog Boga (st. 2,3-5).
- **„u milost koju ćete dobiti po otkrivenju Isusa Hrista”** To je ona ista milost, ista blagodat koju su SZ proroci pomno istraživali (st.10). Ovo je je još jedna potvrda da je naša nada ukorenjena u karakteru i delima Svete Trojice (1:2,3-5), u milost čiju puninu očekujemo tek kada se Isus vrati (1 Jn 3:2). Naše spasenje je stvarnost koju opisuju sva tri glagolska stanja – prošlost, sadašnjost i budućnost. Vidi posebnu temu o tome 1 Pet 1:5.

1:14 „poslušna deca” Izraz koji dočarava naš porodični odnos sa Ocem i Sinom (negativ tog odnosa je opisan u Ef 2:2: 5:6). Mi smo u Sinu sunaslednici Božiji (Rim 8:15-17). Kakvo čudo – grešnici postaju deo Božije porodice po Hristovoj žrtvi!

- **„ne živite kao nekada u neznanju“** Još jedan prezent medij/pasiv particip u službi imperativa. NZ često opisuje Hristove sledbenike kao one koje vodi Božiji Duh (pasiv), ali ova gramatička mogućnost nas upućuje na drugu stranu ove stvarnosti: Upotrebimo kao Božija deca snagu Duhu za novi način života (medij).
Spasenje je uslovljeni zavetni odnos koji je Bog otpočeo sa nama, ali očekuje da mu se odazovemo doslednim životom. Večni život ima veoma jasne odlike (st. 15). Petar se u ovoj temi dosta služi Pavlovim izrazima (Rim 12:2).
- **„ne živite kao nekada u neznanju, kada ste bili vođeni raznim željama”** Vernici grčkog porekla dolaze iz mnogobožačke nemoralne kulture (4:2-3; Ef 4:17-19).

1:15 „vladajte se sveto kao što je svet Bog koji vas je pozvao“ Ovo je naglasak Božijeg karaktera i suverenosti izbora (2:9;5:10). Niko ne može da dođe Bogu ako nije privučen silom Duha Svetog (Jn 6:44,65). Ovo je jasna teologija spasenja: Bog odbija svako čovekovo nastojanje da izbavi samog sebe (Ef 2:8-9).

- **„Budite sveti”** Aorist pasiv imperativ. Pozvani smo na sveti život. Bog je oduvek želeo da njegova deca odražavaju njegov karakter (Tit 2:14). Cilj hrišćanske vere nije da se domognemo neba nakon smrti, već da sada i ovde živimo hristoliki život (Rim 8:29-30; 2 Kor 3:18; 7:1; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1 Sol 3:13; 4:3,7; 5:23). Isus nije došao samo da bi nas spasio od kazne greha i njegovih večnih posledica, već i da bi obnovio Božiji lik u duhovno zalutalom čovečanstvu. Zato morao da se čuvamo prenaplašavanja istine sigurnosti spasenja na račun zapostavljanja istine svakodnevne životne hristolikosti! Evandjelje je (1) iskazivanje lične dobrodošlice Hristu Spasitelju; (2) verovanje u istine o njemu; (3) življenje po tim istinama (Ef 4:1; 5:1-2,15; 1 Jn 1:7; 2:4-6). Isus je u Mt 5:20,48 izgovorio šokantne reči! Čuvajmo se hrišćanstva po svojoj meri. Spaseni smo da bismo spaseno služili drugima i tako živeli za svog Spasitelja. „Budite sveti“ je vrlo određen poziv. Ipak, sveti Bog je i dalje milostiv crkvi zapadnog sveta koja je zarobljena idejama materijalizma, idejama beskonačnog napretka i besprekornog zdravlja!

Posebna tema: Posvećenje

NZ jasno uči da su svi oni koji se u pokajanju i veri predaju Isusu Hristu tog istog trena bivaju opravdani i posvećeni. Naše duhovno stanje se menja. Dobijamo Hristovu pravednost (Rim 4). Pripisuje nam se njegova prevednost i svetost. Bog nas sam pravno proglašava takvima.

Ali, NZ takođe poziva hrišćane da se uvek posvećuju. I jedna i druga istina o posvećenju su poput dve strane jedne kovanice iskovane Hristovim delom spasenja. Naime, pozvani smo da svakodnevno budemo ono što već jesmo. Spasenje je besplatan dar milosti koji nas košta doživotnog posvećivanja, tj. svetog načina života.

Posvećenje

DI 20:23; 26:18
Rim 15:16
1 Kor 1:2-3; 6:11
2 Sol 2:13
Jev 2:11; 10:10,14; 13:12
1 Pet 1:12

Posvećivanje

Rim 6:19
2 Kor 7:1
Ef 1:4; 2:10
1 Sol 3:13; 4:3-4,7; 5:23
1 Tim 2:15
2 Tim 2:21
Jev 12:14
1 Pet 1:15-16

- „vladajte se sveto” Naglasak je na „u svemu što činite“ (NSP), na sveprožimajućoj svetosti a ne na nekom pojedinačnom obliku ponašanja (1 Jn 3:3).

1:16 „Jer je u Pismu napisano: “Budite sveti, jer Ja sam svet.” Perfekt pasiv indikativ. Idiom za Sveto pismo koji je Isus često koristio, a osim njega jedino Petar na ovom mestu. Ovo je citat Lev 11:44-45; 19:2; 20:7,26. Ovo je ponovljena a ne nova zapovest (Mt 5:48). Svetost u SZ smislu nije bezgrešnost već upodobljavanje Božijim zavetnim zahtevima (Izl 19:6; 22:31; Pnz 14:2,21; 26:19). NZ zahteva da se menjamo u Hristov lik (Rim 8:28-29; 2 Kor 3:18; 7:1; Gal 4:19; Ef 1:4; 4:13; 1 Sol 3:13; 4:3,7; 5:23). Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Svetost

I. Stari Zavet

- A. Prema etimologiji, starojevrejski termin kadosh je najverovatnije hananskog porekla. Mogući rečnički koren je u glagolu “kd” – “odvojiti”. Odatle crpe sve nama poznate definicije “odvojenja” (od hananske kulture, Pnz 7:6; 14:2,21; 26:19) za posebnu, Božansku svrhu.
- B. Pojam svetosti se tiče kulta, mesta, vremena i osoba. U tom smislu je redak u Postanku, ali veoma prisutan u Izlasku, Levitskoj i Brojevima.
- C. U proročkim spisama (Isaija, Osija) vrlo je naglašen momenat svetosti pojedinca. Ipak, ovaj vid upotrebe nije i najvažniji. Proroci ističu Božiju svetost (Isa 6:3). Bog je svet, a njegovo sveto ime oslikava njegov sveti karakter. Zato i njegov narod, koji oslikava njega samog, treba da bude svet (ako u veri poslušaju Savez sa njim).
- D. Božija milost i ljubav su neodvojivi od teoloških ideja Zaveta, pravednosti i suštinskih odlika Božijeg karaktera. Upravo zato je očigledna napetost između svetog Boga i grešnih ljudi, buntovnog ljudskog roda. Robert B. Girdlestone je napisao odličan tekst o odnosu Božije milosti i svetosti u delu “Sinonimi SZ”, str. 112-113.

II. Novi zavet

- A. Pisci NZ su uglavnom Jevreji koji jevrejski i razmišljaju (osim Luke), ali pod uticajem koine grčkog jezika. To se posebno vidi u odnosu prema Septuaginti. Iz nje se crpi rečnik NZ, ne iz starogrčkih klasika ili religioznih spisa.
- B. Isus je svet jer je poslan od Boga i Bog je sam (Lk 1:35; 4:34; Dl 3:14; 4:27,30). On je jedini pravedan i svet (Dl 3:14; 22:14). Svet je jer je bezgrešan (Jn 8:46; 2Kor 5:21; Jev 4:15; 7:26; 1Pet 1:19; 2:22; 1Jn 3:5).
- C. Zato što je Bog svet i njegova deca traba da budu sveta (Lev 11:44-45; 19:2; 20:7,26; Mt 5:48; 1Pet 1:16). Hristovi sledbenici trebaju da budu sveti kao i njihov Učitelj (Rim 8:28-29; 2Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 1Sol 3:13; 4:3; 1Pet 1:15). Hrišćani su spaseni da bi služili svetu svojom hristolikošću.

„Pa ako zovete Ocem Boga koji je nepristrasan, i koji sudi svakoga po njegovim delima, provodite vreme svog života u tuđini u strahu pred njim. Vi, naime, znate da od svog ispraznog načina života, koji ste nasledili od svojih očeva, niste otkupljeni srebrom ili zlatom, nego dragocenom krvlju Hrista, koji je bio kao jagnje bez mane i nedostatka. On je predodređen još pre stvaranja sveta, ali se pojavio u poslednja vremena radi vas, koji njegovim posredstvom verujete u Boga. On je Hrista uskrsao iz mrtvih i dao mu sla-

- **„zovete Ocem“** Prezent medij (Os 11:1-3; Jer 3:19) podrazumeva trajnost radnje. I vernici NZ će zvati JHVH svojim Ocem (Rim 8:15; Gal 4:6), onako kako ih je Gospod poučio (Mz 6:9). Vidi posebnu temu o Ocu u Mk 13:32
- **„Boga koji je nepristrasan i koji sudi“** Bog će suditi i onima koji nisu želeli da ga upoznaju i onima koji tvrde da ga poznaju (4:5,17-18; Rim 14:12; 2 Kor 5:10). Mnogo će se tražiti od onoga kome je mnogo dano (Lk 12:48)!
 Ako ga nazivamo Ocem moramo životom da pokažemo da smo istinski njegova deca, kap što je to činio naš najstariji „Brat“! Naš Otac je sveti i nepristrasni sudija (Pnz 10:17; 2 Dnv 19:7; Dl 10:34; Rim 2:11; Gal 2:6; Ef 6:9; Kol 3:25; 1 Pet 1:17).
 Svaki čovek voljno odabira (Pnz 30:15-20; Isu 24:15; Jez 18:30-32) kako će se postaviti prema Bogu. On može da nam bude voljeni nebeski Otac po Hristu (Jn 1:12; Rim 10:9-13) ili sveti sudija, ukoliko želimo sami sebe da opravdamo dobrim delima, ritualima i tradicijom (Mt 25:31-46; Kol 2:20-23). Dakle, biramo milost ili pravednost?
 Glagol „nepristrasno“ potiče od SZ idioma „podignuti lice“. Naime, sudija ne bi trebalo da gleda ko je ko, već kakav je ko.
- **„svakoga po njegovim delima“** Živimo u moralnom kosmosu čiji je sudija Bog. Svaki čovek će odgovarati za dar života koji je primio (Mt 25:31-46; 2 Kor 5:10; Otk 20:11-15). Mi smo odgovorni upravitelji tog predragocenog dobra i na kraju žanjemo plodove svoje setve (Jov 34:11; Ps 28:4; 62:12; Pri 12:14; 24:12; Isa 3:10-11; Jer 17:10; Os 4:9; Mt 16:27; 25:31-46; Rim 2:6; 1 Kor 3:8; Gal 6:7; Kol 3:25; Otk 2:23; 20:12-13; 22:12).
- **„provodite... u strahu pred njim“** Bog je svet i prirodno je da osećamo najviše strahopoštovanje prema njemu (2 Kor 5:21). Ali, ne u smislu osećanja već kao bogougodni život, jer znamo da ćemo za svoj život da mu odgovaramo.
- **„vreme svog života u tuđini“** Sav naš život je putovanje kroz tuđinu ka nebeskoj otadžbini (st. 1; 2:11; Jev 11:9-11). Ovaj svet nije naš dom!

1:18 „znate“ To što znamo da Bog u Hristu deluje za naše dobro pokreće nas na život bogougodne poslušnosti. Komentatori nisu složni u tome gde i koliko apostol koristi ranocrkvene himne, ispovesti, katehizme ili liturgijske obrasce. Recimo, 1 Pet 1:18-21 i 2:21-25 su poetski odeljci. I apostol Pavle se služi ustaljenim bogoslužbenim oblicima – ispovestima i sl. (Ef 5:19; Fil 2:6-11; Kol 1:15-16; 3:15-20; 1 Tim 3:16; 2 Tim 2:11-13).

- **„otkupljeni“** Ideja otkupljenja u SZ upućuje na „isplatu cene nečijeg oslobađanja iz ropstva ili siromaštva“. Reč je o dva jevrejska pojma – otkup, nadoknada – koja su se koristila za običajno pravo rođačkog otkupljivanja. Iz priče o Ruti (4:1,3,6,8,14) vidimo da je najbliži rođak imao pravo i obavezu na to. Isus je naš „Brat“ koji je svojim životom isplatio cenu naših greha i spasio nas (Isa 53; Mk 10:45; 2 Kor 5:21). Vidi posebnu temu o otkupljenju u Mk 10:45.
- **„svog ispraznog načina života“** Ovu misao možemo dvojako da shvatimo:
  1. Misli se na SZ tradiciju (Isa 29:13; Mt 15:1-20; Mk 7:1-23) i aludira na jevrejske pojmove „taština“, „praznina“ (Jer 2:5; Zah 10:2). Nastavak ove misli aludira na žrtveni sistem SZ, pa je moguće da Petar piše obraćenim Jevrejima.
  2. Misli se na st. 14, na skaradne paganske običaje i mnogobožačku prošlost vernika grčke etničke pozadine. Više o ovim pojmovima vidi Dl 14:15; 1 Kor 15:17; Tit 3:9 i Jak 1:26.

1:19 „nego dragocenom krvlju Hrista” Aluzija na žrtveni sistem Jevreja (Lev 1-7). Bog nam po blagodat dozvoljava da mu pristupimo kroz žrtvu. Jer, greh oduzima život, a život je sadržan u krvi (Lev 18:11,14). Milost Božija je ta koja je u SZ omogućila da neka od životinja umre umesto čoveka. Zato je Krstitelj uzviknuo, videvši Isusa – „Gle! Jagnje Božije koje na sebe uzima grehe sveta“ (Jn 1:29). Isus je od početka svoje službe govorio o toj smrti (Isa 53:7-8), o žrtvi koju čini za sav svet (Jn 3:16,17; 4:42; 1 Jn 2:2;4:14).

- **„bez mane i nedostatka”** Ovo je SZ metafora za ritualno prihvatljivu žrtvu (Lev 22:19-20). Isus je takva žrtva (Jn 8:46; 14:30; Lk 23:41; 2 Kor 5:21; Jev 4:15; 7:26-27; 1 Pet 2:22, 3:18,1 Jn 3:5)– sveta i savršena.

1:20 „On je predodređen” Perfekt pasiv particip. Isti opis Božijeg dela imamo u 1:2. Isusova smrt nije neki plan „B“ (Post 3:15; Ps 22; Isa 53; Mk 10:45; D1 2:23; 3:18; 4:28; 13:29). Gospod je došao da nas otkupi svojom žrtvom.

- **„pre stvaranja sveta”** Ovu frazu srećemo nekoliko puta u NZ. Bog je od večnosti planirao otkupljenje čovečanstva (Mt 25:34; Jn 17:24; Ef 1:4; 1 Pet 1:19-20; Otk 13:8). Ovo nam indirektno dokazuje Isusovo prapostojanje (Jn 1:1-2, 8:57-58; 2 Kor 8:9; Fil 2:6-7; Kol 1:17; Otk 13:8).
- **„ali se pojavio”** Aorist pasiv particip. Doslovno – „Bog je sebe učinio jasnim“ (Jev 9:26; 1 Jn 1:2; 3:5,8).
- **„u poslednja vremena”** Misli se na Isusovo utelovljenje u Vitlejemu. On je Bog koji postoji od večnosti i koji je – prema proroštvu Mih 5:2 - ukoračio u našu istoriju. Od tog dana počela su „zadnja vremena“, od njegove objave da se „približilo Božije carstvo“. To Carstvo ćemo doživeti u punini tek o Gospodnjem Drugom dolasku. Vidi posebnu temu o dva doba, 1 Pet 1:5.
- **„koji njegovim posredstvom verujete u Boga”** Pridev „*pistos*“ je upotrebljen kao substantiv – „verujući“ (u imeničnom smislu, takvog rešenja nema u našim prevodima, op. prev.).
Etimološka pozadina glagola „verovati“ (jev. – *emet*; grč – *pistis*) nam pomaže u određivanju savremenog značenja. Izvorno jevrejsko značenje pojma ukazuje na osobu koja je stabilna. Grčki ekvivalent prevodimo kao „vera“, „verovanje“, „pouzdanje“. U tom smislu biblijska vera nije nešto što činimo već ono u šta/u koga se pouzdajemo. Naglasak je na Bogu – na objektu naše vere – a ne na tome što mi verujemo u njega. Kakvo čudo – U grehu izgubljeno čovečanstvo se pouzdanje u pouzdanog Boga, veruje u njegovu vernost i ljubav. Ponovo: Žiža nije na snazi našeg verovanja već na pouzdanosti Onoga u koga i kome verujemo.

1:21 „On je Hrista uskrsao iz mrtvih” Ovim je Otac pokazao da prihvata Isusov život i smrt. Vaskrsenje je centralna tema Petrovog propovedanja (D1 2:24-28,32, 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 1 Pet 1:13, 3:18,21, Pavle: D1 13:30,33,34,37; 17:31; Rim 4:24, 8:11;10:9; 2 Kor 4:14). Bog Otac je prihvatio zameničku smrt Boga Sina (1 Kor 15). U teološkom smislu, sve ti božanske osobe su delotvorne u Isusovom vaskrsenju:

1. Otac (D1 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34; 17:31)
  2. Duh Sveti (Rim 8:11)
  3. Sin (Jn 2:19-22; 10:17-18)
- **„i dao mu slavu”** Prema ovom kontekstu Očevo prihvatanje i potvrđivanje života i dela Sina se ogleda u dva slavna događaja:
    1. Isusovo vaskrsenje iz mrtvih
    2. Isusovo vaznesenje u slavu s desne Očeve strane

Vidi posebnu temu o slavi, u Mk 10:37b.

„A sada, pošto ste očistili svoje duše poslušnošću istini, tako da imate iskrenu ljubav prema svojoj braći po veri, predano volite jedni druge iz čista srca. Naime, vi ste nanovo rođeni posredstvom Reči živoga Boga koji ne umire, od Roditelja koji nije smrtan, već besmrtan. Jer Pismo govori:

“Svaki je čovek kao trava,
a sva njegova slava
kao poljski cvet.
Trava vene, a cvet otpada,
ali Božija reč traje dovek.”

Ta reč je Radosna vest koja vam je propovedana.”

1 Pet 1:22-25

1:22 „poslušnošću” Poslušnost je česta tema u prvom poglavlju – 1:2,14,22. U njoj prihvatamo evanđelje (istinu, Jn 17:17; 2 Sol 2:12) i u njoj živimo. Uvek imajmo na umu da je evanđelje: (1) Ličnost; (2) istina o toj Ličnosti; (3) život u stopama te Ličnosti. Isus je jasno istaknuo važnost poslušnosti u Lk 6:46. Ona je dokaz da smo zaista upoznali Gospoda i da nas je on promenio. Večni život ima svoje vrlo prepoznatljive osobine.

- **„istini”** Zanimljiv primer objektnog genitiva, gde su istina i poslušnost jedno isto. Istina i istinoljubivost su odlika Božijeg karaktera i karaktera njegove dece. Vidi posebnu temu o istini, 2 Pet 1:12.
- **„očistili svoje duše”** Perfekt particip. Poslušnost istini je plodonosna (Jak 4:8; 1 Jn 3:3) i dovodi do duhovnog očišćenja. Ovo je jasan smer duhovnog procesa spasenja. Naime, niko sebe ne može prvo da očisti od greha da bi zaslužio spasenje. S druge strane, naš duhovni život otpočinje očišćenjem duše, i to je proces koji traje dok smo živi (perfekt particip). Kako to znamo? Po plodu iskrene ljubavi prema braći (1 Jn 4:7-21). To je još jedan dokaz da je hrišćanstvo (1) lični odaziv vere na Božiji spasonosni poziv; (2) zajednički odaziv služenja u telu Hristovom (1 Kor 12:7). Svoju ljubav prema Bogu iskazujemo ljubavlju prema njegovoj deci (Rim 14:1-15:13). Pravo bogoljublje je pravo bratoljublje. Vidi više o „dušama“ u 1:9.
- **„iskrenu ljubav... predano volite jedni druge”** Imenica „ljubav“ je u korenu „*filadelfia*“ – bratska ljubav. Glagol „voleti“ – „*agapaô*“ je u aorist imperativu. *Agape* i *filadelfija* ljubav se često koriste u NZ i isprepletani su u tome (Jn 520 – 3:25; Jn 16:27 – 17:23). U nekim odeljcima – poput Jn 21:15-17 – prepliću se različiti aspekti ljubavi. Ipak, crkva je relativno nepoznatu imenicu „*agapê*“ upotrebila kako bi izrazila posebnu požrtvovanu Božiju ljubav u Hristu.

1:23 „vi ste nanovo rođeni” Perfekt pasiv particip razvija teološku misao iz 1:3. Slika porodice opisuje hrišćane kao nove članove Božije porodice kroz veru u Hrista (Jn 1:12-13). Na sličan način i Isus govori o „rođenju odozgo“ (Jn 3:3). Ovaj glagol nosi u sebi kolosalne istine:

1. Perfekt: naše spasenje je otpočelo u prošlosti i njegove posledice traju i danas.
  2. Pasiv – nismo spasili sami sebe, to je delo Trojedinog Boga.
  3. Isti oblik glagola (druga grčka reč) srećemo u Ef 2:5,8, kao predivnu izjavu naše sigurnosti u veri.
- **„Jer ste ponovo rođeni ne od sjemena, koje trune”** (Vuk) Seme je biblijska metafora (1) razmnožavanja; (2) potomstva (Post 12:1-3, Avraamovo potomstvo).
  - **„posredstvom Reči živoga Boga koji ne umire”** Reč je poosobljeno sredstvo propovedanja evanđelja kojim Otac rađa Hristove vernike (Jak 1:18). Ta Reč, to apostolsko propovedanje evanđelja je živo i traje (Jev 4:12) baš kao i sam JHVH!

1:24 Ovaj i naredni stih su citati LXX Isa 40:6-8 (Jov 14:1-2; Ps 90:5-6, 103:15-17) gde se naglašava prolaznost i krhkost ljudskog života (Jak 1:10-11) kao kontrast neprolaznosti Božije Reči (Jak 1:21). U izvornom kontekstu, ove reči se odnose na Izrael, a ovde se primenjuju na crkvu (2:5,9). Ova promena je tipična za 1 Pet.

1:25 „Božija reč” Dve koine grčke reči se najčešće prevode kao „reč“ ili „poruka“. „Logos“ (Jn 1:1; 1 Pet 1:23) i „*rêma*“ (SZ citat LXX u 1:25a i aluzija na st. 25b) su najčešće sinonimi. Sinonimnost određujemo prema kontekstu a ne prema leksici. Bog se objavio u svojoj Reči!

“Odbacite, dakle, sve što je zlo: svaku vrstu prevare, dvoličnosti, zavisti, i svakovrsne uvrede. Kao što novorođenčad čeznu za majčinim mlekom, tako i vi čeznite za duhovnim mlekom, da biste njime uzrasli do spasenja, budući da ste iskusili “da je Gospod dobar”

1 Pet 2:1-3

2:1 „dakle” Diskusija koja sledi temelji se na svemu što je već rečeno.

- **„odbacite”** Aorist medij particip. Doslovno, „svucite sa sebe“, što je uobičajena biblijska metafora opisivanja duhovnog života (Jov 29:14; Ps 109; 29; Isa 61:10; Rim 13:12; Ef 4:22,25,31; Kol 3:8; Jev 12:1).
Medij naglašava radnju subjekta. Naime, vernici su jednom za svagda (aorist) odbacili zlo. To je moguće samo zbog onoga što je Bog već uradio (st. 2). Ogrehovljeno čovečanstvo nema snage da se odupre zlu, ali svaki čovek u Hristu može u sili Duha da se okrene od zla ka Bogu (Rim 6). Tragično je što se često odričemo te Gospodnje moći i voljno okrećemo zlu (Rim 7).
- **„zlo”** Misli se na dela aktivne zlobe (Rim 1:29; 1 Kor 5:8; 14:20; Ef 4:31; Kol 3:8; Tit 3:3; 1 Pet 2:16). Stoici su voleli da nabrajaju poroke, što je primer i sa NZ (Mk 7:21-27; Rim 1:29-31; 13:13; 1 Kor 5:10; 6:9-10; 2 Kor 12:2; Gal 5:19-20; Ef 4:31; Kol 3:8; 1 Tim 1:9-10; 2 Pet 2:10-14; Otk 21:8, 22:15).
- **„prevare”** Doslovno „mamci“. Misli se na pokušaje zavodenja u zamku (1 Kor 12:16; 1 Sol 2:3; 1 Pet 2:1,22; 3:10).
- **„dvoličnosti”** Doslovno „osuđivati iza leđa“. Ovaj pojam se koristio za glumčev govor iza maske u tadašnjim pozorištima.
- **„zavisti”** Žudnja za nečim što pripada drugome (Mt 27:18; Mk 15:10; Rim 1:29; Fil 1:15; 1 Tim 6:4; Tit 3:3; Jak 4:5).
- **„svakovrsne uvrede”** „Klevetanje“ (SSP, Čarnić), „ogovaranje“ (Sinod). Govor koji omalovažava (Rim 1:30; 2 Kor 12:20; 1 Pet 2:1,12; 3:16). I SZ i NZ ovo zlo pripisuju Sotoni. Nažalost, progonjena crkva je bila na udaru najcrnijih kleveta.

2:2 „Kao što novorođenčad” Petar se verovatno seća Učiteljevog poziva „da budu kao deca“ (Mt 18:3). Najzad, ova slika se oslanja na predašnju porodičnu metaforu novog rođenja (1 Pet 1:3,23; Jn 3:3).

U ovom poglavlju apostol se služi sa nekoliko slika da bi opisao vernike:

1. novorođenčad, 2:1
2. živo kamenje koje se uziduje u duhovnu kuću, 2:5
3. sveštenstvo, 2:5,9
4. narod, 2:9-10
5. stranci i došljaci, 2:11
6. stado, 2:25

- „**čeznite**” Aorist imperativ. Ovaj jaki izraz srećemo i u Fil 1:8; 2:26. Duhovni rast, napredak i sazrevanje nisu vrednosti koje nam se dešavaju seme od sebe u hrišćanskom životu. Srž ove zapovesti vidimo u Ps 42:1-4 i Mt 5:6.
- „**čistim**” (Bakotić, SSP, NSP) Izraz I veka za čistoću vina – „*dolon*“. Posebno se staro vino mešalo sa vodom, jer su i tada prodavci želeli da zarade što više razblaživanjem. „Dolon“ je bilo čisto vino – „nekršteno“ – a izraz je postao metafora za novorođene hrišćane i njihovu osnovnu hranu, mleko. To su hrišćani koji su spaseni Božijom Rečju (1:23) i koji su pozvani da istraju i razvijaju se u toj istoj Reči. Ovo se očekuje od novorođenih. Zar nije onda tragično što tako mnogo hrišćana ostaju večite bebe!
- „**mlekom**” Tertulijan je „novim vernicima“ nakon krštenja davao mleko i med, simbol novog života na osnovu ovog teksta. O, kako nam je samo potrebna Božija istina koja nam je objavljena u Hristu kroz apostolsko propovedanje (Jev 5:12).
- „**duhovnim**” Filozofski termin „*logikos*“ (Rim 12:1), metaforično ili duhovno „duhovno rasuđivanje“. Novim vernicima je potrebno propovedanje i poučavanje apostola (1:23-25). I danas je naša najveća potreba čitanje i poznavanje Svetog pisma.
- „**da biste njime uzrasli do spasenja**” Aorist pasiv konjunktiv kojim je apostolsko propovedanje poosobljeno pasivnim oblikom glagola. Rekli smo da NZ o spasenju govori kao o:
  1. Odluci prošlosti (aorist)
  2. Odluci koju svakodnevno donosimo (prezent)
  3. Događaju prošlosti koji kulminira u sadašnjosti (perfekt)
  4. Događaju koji tek predstoji (futura).

U ovom kontekstu duhovni rast je posledica istine koju nam je Bog otkrio (1:23, 25; 2:2), a to je vrednost bez koje nema praktičnog hrišćanstva. Vidi posebnu temu u 1:5.

2:3 „budući da ste iskusili “da je Gospod dobar” Oni koji su okusili Božiju dobrotu žude za njegovom istinom i rastom u njoj, kako bi svoje spasenje učinili potpunim. St. 3 je aluzija na Ps 34:8. Istina, u Ps 34 se misli na JHVH a ovde na Isusa. Neki pomišljaju da se ovde zapravo govori o prvom učešću u Večeri Gospodnjoj (The United Bible Societies, *Handbook on the First Letter from Peter*, str. 53).

1. Igra reči „dobar“ (*hrēstos*) i Hrist (*Hristos*).
2. Ps 34 se koristio u ranoj crkvi kod Večere Gospodnje.
3. „Iskusili“ (aorist) se verovatno odnosi na prvo učešće u Večeri, moguće nakon krštenja.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li Petar ovu poslanicu piše Jevrejima ili Grcima, ili i jednim i drugima?
2. Šta je sržna istina Petrove molitve u st. 3-9?
3. Zašto hrišćani stradaju?
4. Zašto je naše spasenje sigurno i u budućnosti?
5. Šta su SZ proroci žudeli da saznaju, prema st. 10-12?
6. Koje su zapovesti u st. 13-22?
7. Šta je najveća potreba mladih vernika?

1. Petrova 2:4-25

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Živi kamen svetog naroda	Reč ohrabrenja	Poziv na svetost	Živi kamen svetog naroda	Reč koja preobražava
	(1:22-2:3)	(1:23-2:10)		(1:22-2:3)
2:1-8	Izabrani kamen i izabrani narod		2:1-8	Novo sveštenstvo
	2:4-10	2:4-8		2:4-8
		2:9-10	2:9-10	2:9-10
Živite kao Božije sluge	Život u svetu	Dužnosti hrišćana	Božije sluge	Dužnosti hrišćana prema svetu
		(2:11-4:11)		
2:11-12	2:11-12	2:11-12	2:11-12	2:11-12
	Pokoravanje vlastima			Dužnosti hrišćana prema vlastima
2:13-17	2:13-17	2:13-17	2:13-17	2:13-17
Primer Hristovog stradanja	Pokoravanje gospodarima		Primer Hristovog stradanja	Dužnosti hrišćana prema gospodar.
2:18-25	2:18-25	2:18-25	2:18-25	2:18-20
				2:21-25

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Stena života i sveti narod 2:1-10

Vladanje Božijeg naroda usred stradanja

Hrišćansko vladanje među nehrišćanima 2:11-12

Odnos prema vlastima 2:13-25

Treći krug čitanja – sleđenje izvorne piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Tumačenje reči i izraza

“Pristupite Isusu – živom kamenu, kojeg su ljudi odbacili, ali koji je izabran i dragocen u Božjim očima, pa se kao živo kamenje ugrađuje u duhovni hram. U njemu ćete služiti kao posvećeno sveštenstvo koje posredstvom Isusa Hrista prinosi duhovne žrtve ugodne Bogu. Zato je napisano u Svetom pismu:

**“Evo, postavljam na Sion
kamen ugaoni,
kamen izabran i dragocen.**

**Ko u njega veruje,
neće se postideti.”**

Vama koji verujete, njegova dragocena vrednost služi na korist, a onima koji ne veruju,

**“kamen koji su ljudi odbacili
postade kamen ugaoni.” i,
“kamen o koji se ljudi spotiču,
stena preko koje padaju.”**

Oni se spotiču, jer se ne pokoravaju Reči, na što su i određeni.”

1 Pet 2:4-8

2:4 „Pristupite” Prezent medij particip. Neki prevodi naglašavaju imperativ („Pristupajte k njemu“, Bakotić; „Pridite njemu“, SSP; „Prilazite k njemu“, Čarnić). Particip naglašava stalnost lične radnje. Evandjelje je u prvom redu prihvatanje Spasitelja kao osobe, pouzdanje u istine o njemu i ugledanje na njega. Poziv naslućuje pristup sveštenika ili bogopoklonika (Jev 4:16; 7:25; 10:1,22; 11:6). Sa jedne metafore apostol prelazi na drugu – sa mleka (st. 2-3) na građevinu (st. 4-8) – vernici su živo kamenje koje se uziduže na Isusa koji je ugaoni kamen. Moguće je da se ovim produžava analogija Ps 34:4 iz LXX prevoda.

- **„živom kamenu”** SZ često opisuje Božiju postojanost, snagu i istrajnost metaforom stene, kamena (Pnz 32:4,15,18,30; Ps 18:2,31,46; 28:1; 31:3; 42:9; 71:3). Ovu sliku srećemo u sledećim oblicima:
  1. Odbačeni kamen (Ps 118:22)
  2. Ugaoni kamen (Ps 118:22; Isa 28:16)
  3. Kamen spoticanja (Isa 8:14-15)
  4. Povednički kamen (Dan 2:45)

Isus je svim ovim slikama opisao sebe (Mt 21:40; Mk 12:10; Lk 20:17).

- **„kojeg su ljudi odbacili”** Perfekt pasiv particip. Moguća aluzija na st. 7 citiran prema Ps 118:22 u prevodu LXX. „Ljudi“ su „zidari“, „graditelji“ iz st. 7 – jevrejske vođe – ali je moguće da Petar misli na čitav nevernički ljudski rod. Izraz „*apodokimazô*“ znači „ispitati nečiju istinsku vrednost.“ Jevreji su kao narod uporno odbacivali Isusa kao Mesiju sve dok to odbacivanje nije postalo stanje trajnog duhovnog slepila (Mk 8:31; Mt 6:23).
- **„ali koji je izabran i dragocen u Božjim očima”** Kontrast sa prethodnom frazom. „Izabran“ u smislu „predodređen“ (1:2,20). Odbačeni, raspeti Mesija je oduvek bio Božiji plan spasenja (Lk 22:22; Dl 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Ef 1:11).

2:5 „živo kamenje” NZ pominje nekoliko korporativnih metafora za crkvu:

1. vino (Jn 15:5)
2. stado (Jn 10:16)
3. mlada, porodica (Ef 5:27; Otk 19:7; 21:9)
4. telo (Ef 1:22-23; 1 Kor 12)
5. porodica (Rim 8:15-17; 1 Tim 3:15)
6. grad (Jev 11:10,16; 12:22, 13:14; Otk 2:2,10)

7. hram (1 Kor 3:9,16;6:19)

- **„ugrađujte u duhovni hram”** Prezent pasiv indikativ (NSP), iako može da se čita i kao imperativ (većina naših prevoda, op. prev.). Isti glagol imamo u Mt 16:18, gde se opisuje crkva izgrađena na osnovu lične vere (Petar). Čitav kontekst je razrada st. 4. Isus je novi hram (Jn 2:18-22) a mi smo njegovo novo, pravo sveštenstvo. Preko ove istine se spotiču Jevreji koji ne veruju (st. 7-8), padaju preko kamena na kome je JHVH izgradio svoj duhovni hram: (1) Isusa; (2) crkva (1 Tim 3:15). Samo oni koji veruju u Isusa mogu da budu deo ovog hrama i u njemu prinose odgovarajuće žrtve (sveto žrtvovanje sebe, 1:14-16; Rim 12:1-2).

Posebna tema: Nazidivanje

I *“oikodomeō”* spada u korpus Pavlovih omiljenih reči. Doslovno – “graditi kuću” (Mt 7:24). Slikovito:

1. Hristovo telo – crkva (1Kor 3:9; Ef 2:21; 4:16)
2. graditi:
  - a) slabu braću (Rim 15:1)
  - b) susede (Rim 15:2)
  - c) jedan drugog (Ef 4:29; 1Sol 5:11)
  - d) svete za službu (Ef 4:11)
3. mi se izgrađujemo u:
  - a) ljubavi (1Kor 8:1; Ef 4:16)
  - b) izbegavajući zamlaćivanja (1Tim 1:4)
  - c) ograničavajući ličnu slobodu (1Kor 10:23-24)
  - d) ograničavajući govornike na službi (pevače, učitelje, proroke, govor u jezicima, tumače jezika – 1Kor 14:3-4, 12)
4. Sve treba da nas izgrađuje:
  - a) Pavlov autoritet (2Kor 10:8; 12:19; 13:10)
  - b) zaključna izjava u Rim 14:19; 1Kor 14:26

- **„kao posvećeno sveštenstvo”** Petar opisuje crkvu imenima Izraela, SZ Božijeg naroda (Izl 19:5; 1 Pet 2:9-10; Otk 1:6). JHVH je još u Edenu obećao otkupljenje čovečanstva kroz „Evino seme“ (Post 3:15). Zatim je pozvao Avraama (Post 12:1-3) da bude otac „kraljevstva sveštenika“ (Izl 19:5-6) koje će biti svedok čitavom svetu (Post 12:3; Izl 19:5). Izrael je propustio taj svoj zadatak (Jez 36:27-38), pa je Bog u tu misiju pozvao novi narod vere (Jer 31:31-34; Jez 36:22-38), u misiju evangelizacije sveta (Mt 28:19-20; Lk 24:47; D1 1:8; 1 Pet 2:9).

Martin Luter je autoritetom Svetog pisma, a posebno istinom opravdanja verom – na osnovu Pavlovih poslanica – odbacio tradicionalizam Rimokatoličke crkve. Posebno je ukazivao na istinu „sveštenstva svih vernika“ (singular). Nažalost, zapadnjački individualizam je od ovoga napravio parolu i dozvolu za sebičnu slobodu u verovanju u životu vernika. Ali ovo je istina o korporativnosti a ne o individualizmu (primetimo zamenice u množinu, st. 5,7,9). Sveštenstvo propoveda evanđelje i nije mu stalo do sloboda pojedinaca. Hristovim sledbenicima je poveren zadatak SZ Izraela – evangelizacija sveta (Rim 15:16; Jev 13:15-16). U pravu su oni koji tvrde da istina o našem sveštenstvu govori o mogućnosti direktnog pristupa Bogu, ali to nije pouka ove metafore. Sveštenici su oni koji stoje između Boga i ljudi, između Božije svetosti i potreba grešnog čoveka. Dakle, NZ potvrđuje korporativno sveštenstvo vernika i njegov zadatak – Dovedi izgubljeni svet do spasenja u Hristu.

Posebna tema: Hrišćanska korporativnost

A. Pavlove metafore

1. telo
2. polje
3. zgrada

B. Pojam "sveti" je uvek u množini (osim u Fil 4:21, gde ima korporativan prizvuk)

C. Martin Luter je u Reformaciji naglasio istinu sveštenstva vernika, što nije sasvim biblijski.

Izl 19:6; 1 Pet 2:5,9; Otk 1:6 govri o sveštenstvu svih vernika.

D. Svaki hrišćanin je darovan za opšte dobro crkve (1 Kor 12:7).

E. Duhovni dar jke delotvoran samo u službi svima. Sve su službe zajedničke, korporativne (Ef 4:11-12).

- **„prinosi duhovne žrtve”** Nakon razaranja hrama, 70. god., Jevreji su isticali SZ stihove koji su govorili o beskrvnim žrtvama (Ps 50:14, 51:27, 69:30-31, 107:22, 141:2; Os 14:2). Jev 13:5 govori o tom tipu hrišćanske žrtve. U ovom kontesktu reč je o svetom životu vernika i životu samopožrtvovanosti, prema prvom poglavlju (posebno st. 14-16; Jev 13:15-16).

2:6 „kamen ugaoni, kamen izabran i dragocen” Citat Isa 28:16. Ideja Mesije kao stene je česta u SZ (Ps 118:22; Dan 2:34-35; Isa 8:14, 28:16). Ovi stihovi se često citiraju u NZ (Mt 21:42; Mk 12:10; Lk 20:17; 1 Kor 10:4; Ef 2:22; 1 Pet 2:6-8), kao dokaz da je Isus obećani Pomazanik. Petar takođe to spominje u DI 4:11. Vidi opasku u 2:4b i posebnu temu o ugaonom kamneu, Mk 12:10.

- **„Ko u njega veruje, neće se postideti”** I ova misao je citat Isa 28:16 prema prevodu Septuaginte. Poziv je upućen svima (Jn 1:12; 3:16; Rim 10:9-13; 1 Tim 2:4; 2 Pet 3:9). Dupla negacija naglašava afirmaciju. Vidi više o vernicima u Mk 1:15.

F. F. Brus (*Answers to Questions*, str. 158) ukazuje na razliku LXX i MT prevoda (grčki prevod Septuaginta i jevrejski Masoretski prevod):

1. LXX – „neće se razočarati, posramiti, postideti” – glagol „*jêbôsh*“.

2. MT – „neće zbunjen biti” – glagol „*jahiš*“.

Brus navodi da su NZ pisci najverovatnije citirali one verzije koje su tadašnje zajednice koristile, posebno ako su za njihovo kombinovanje imali određene teološke potrebe. Uopštena vera je je ključ ideje nadahnuća zbog čega ne smemo da sukobljavamo stihove i njihove pojedinačne reči. Bog nam je dao pouzdano otkrivenje o sebi!

2:7 „zidari” Jevrejski Targum (aramijski prevod sa komentarima) sve Pismoznance naziva zidarima. Ovo je citat Ps 118:22 koga je i Isus koristio u paroboli o zlim vinogradarima, Mt 21:42, opisavši tako vođe svoga doba. Ipak, nije sigurno da li se Gospodnje reči suda odnose na (1) odbacivanje vodstva koje nije ukorenjeno u Aronu (Ana i Kajafa), vodstvo koje je postavio Rim; (2) ili je reč o odbacivanju čitavog naroda, čitavog Izraela koji nije hteo da poveruje u njega (Rim 9-11).

2:8 „kamen o koji se ljudi spotiču, stena preko koje padaju ” Citat Isa 8:14 naveden i u Rim 9:32, gde se takođe odnosi na Isusa. On je poseban kamen izgradnje koji su odbacili i koji im je postao kamen propasti!

- **„jer se ne pokoravaju Reči”** Present particip ističe uporno buntovništvo (nevernici Petrovih dana, i Jevreji i Grci) odbacujući Isusa kao Mesiju koji strada. Odbacili su i Isusovo propovedanje i propovedanje njegovih apostola (1:24,25). Tako su odbacili večnu Reč evanđelja (1:22-2:2).
- **„na što su i određeni ”** Calvinisti koriste ovaj stih, zajedno sa Rim 9:22 i 1 Sol 5:9, kako bi dokazali da je Bog jedne predodredio za spasenje a druge za propast. Ali postoje stihovi koji kazuju suprotno – Jn 3:16; 1 Tim 2:4; 2 Pet 3:9. Božiji izbor se prevashodno tiče svetosti (Ef 1:4; 2:10) koja nas menja u Hristov lik (Rim 8:29).

Ovaj stih podseća na Isa 6:9-13. Božiji narod je imao dovoljno svetla objave da bi se primereno odazvao na Božiji poziv. Ali nisu se odazvali. Tvrdokornim srcem su odbijali svaku ponuđenu mogućnost. Zato je Bogu jedino preostalo da im sudi. Bog nadilazi i vreme i istoriju i zato zna šta će ljudi da urade. On im dopušta da učine po svojoj volji, ali za sve izbore te svoje odgovornosti traži da ljudi ponesu i privremene i večne posledice.

Obraćenim Jevrejima svakako nije bilo nimalo lako da se nose sa kolektivnim neverstvom svog naroda. Kako je moguće da je došlo to toga!? Ipak, tu su određeni stihovi koji bacaju svetlo na ovo:

1. Isa 6:9-10; 8:14-15; 43:8
2. Jer 5:21; 7
3. Mt 21:33-44; Mk 12:1-12
4. Lk 2:34; 20:9-18
5. Rim 9-11
6. 1 Kor 1:23

Evo kako F. F. Brus piše o ovome u *Answers to Questions*, str. 196-197:

„Postoji li uzajamnost između određenja za spasenje i određenja za propast? U nekim sistematskim teologijama svakako da postoji, ali uvek je dobro da svoja učenja proveravamo Pismom. Naime, važno je zapamtimo sledeće: Kada je učenje Pisma sistematizovano, uvek postoji nešto što je prepušteno procesu. Pojam „određenje“, „predodređenje“ je u teološkim kontroverzama postao toliko opterećen da nam je bolje – ukoliko želimo da vratimo biblijsku izvornost ovoj istini – da se u ovim razgovorima služimo teološki neopterećenim pojmom, poput glagola „odabrati“. Hrist je odabrao Dvanaestoricu za apostola (Lk 6:13). Odabrao je Pavla da mu bude „izabrano oruđe“ (Dl 9:15, SSP). Ali ovaj odabir za posebne svrhe ne omalovažava ostale koji nisu odabrani. Bog je odabrao Izrael u mnoštvu naroda (Dl 13:17) kako bi bio na dobro čovečanstva. Nisu odabrani zbog nekih svojih prednosti a na račun nedostojnosti svih ostalih. Zato kada govorimo o Božijem izboru, onda nije toliko reč o „predodređenju za spasenje“ koliko o pozivu na svetost. Recimo, u Ef 1:4; 1 Pet 1:1 i Rim 8:29, razlog Božijeg odabira „onih koje je unapred znao“ jeste „da budu saobraženi slici njegovog Sina“ (SSP). Nijedan od ovih stihova ne stavlja u koleraciju „predodređenje za propast“. Zato moramo da se čuvamo kako ne bi uopštavali izjave poput Rim 9:22, o – „posudama gneva predodređenim za propast“ (SSP); ili 1 Pet 2:8. Ovakav pristup ne poriče biblijsko učenje o tome da je Bog neke odabrao, odredio za spasenje. Ali ne kao dokaz da je druge odredio za pakao, već da bi te druge blagoslovio kroz odabrane za spasenje.“

“A vi ste izabrani rod, carsko sveštenstvo, sveti narod, narod koji pripada Bogu, određen da objavi slavna dela onoga koji vas je iz tame pozvao u svoju čudesnu svetlost. Nekada niste bili narod, a sada ste Božiji narod, nekada niste uživali milosrđe, a sada ste primili Božije milosrđe.”

1 Pet 2:9-10

2:9 „Ali vi” Zamenica u množini naglašava kontrast. Petar spaja aluzije na Izl 19:5-6.

- **„izabrani rod”** Opisna titula iz Pnz 7:6; 10:15; Isa 43:20-21. Izabrani smo za služenje! Sveti narod čine odabrane slugе.
- **„carsko sveštenstvo”** Titula iz Izl 19:6; Isa 61:60; 66:21. Izrael je izabran da svetu objavi JHVH, a sada je crkva ta koja grešnom svetu pokazuje put JHVH spasenja.
- **„sveti narod”** Titula iz Izl 19:6; Pnz 7:6; 14:2,21; 26:19. Izrael je pozvan u jedinstvenu službu – Da kao svet narod objavljuje svetog Boga (Mt 5:48; 1 Pet 1:15-16) grešnom svetu.
- **„narod koji pripada Bogu”** Titula iz Izl 19:5; Pnz 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; Mal 3:17. Ovaj stih govori o crkvi kao duhovnom Izraelu (Gal 6:16). Sve ove SZ titule Božijeg naroda sada se primenjuju na NZ telo Hristovo (Rim 2:28-29; Gal 3:29, 6:16; Ef 2:11-3:13; Otk 1:6). Crkva je od Izraela preuzela službu misije sveta (Mt 28:19-20; Lk 24:47; Dl 1:8).

- **„određen da objavi slavna dela onoga”** Naša svrha je da svedočimo o Bogu koji se Stvoritelj i Otkupitelj! Određeni smo i opremljeni za propovedanje evanđelja.
- **„koji vas je iz tame pozvao u svoju čudesnu svetlost”** Tama i svetlost su najjače biblijske metafora greha i svetosti, smrti i života, laži i istine, zla i dobra (Jn 1:4-5; 3:19-21; 8:12; 12:35-36,46; Dl 26:18; 2 Kor 4:6; 1 Jn 1:5; 2:8-9.11). Ako prethodna fraza aludira na Isa 42:12, ova se odnosi na Isa 42:16.

2:10 „Nekada niste bili narod” Citat Os 1:10; 2:23. Jedno od Osijine dece se zvalo „*lo ammi*“ – „Ne narod moj“ – jer se Bog zbog greha idolatrije i odbacivanja Saveza odrekao Izraela. Narod se (1) pouzdao u političke saveznike a ne u Boga; (2) u JHVH ime obožavao idola Vaala.

- **„a sada ste Božiji narod”** Nastavak citata Os 2:23 čiji je kontekst jasan: Izrael je grehom pokidao svoj Zavet sa Bogom koji je voljan da oprost i obnovi zavetni odnos (slika braka). Ali sada se Bog koji voli i oprašta okreće izgubljenim neznabožičkim narodima.
Slikom kojom prorok Osija proziva buntovno severno carstvo Izraela (VIII vek pre n.e.) apostol Petar oslikava mnogobožičke narode. Prebacivanje SZ tekstova u kontekstu Jevreji – Grci na kontekst vernici – nevernici je odlika NZ! Neverni mnogobožci su sada deo novog zavetnog Božijeg naroda (Ef 2:11-3:13).
- **„nekada niste uživali milosrđe”** Prorok Osija je imao troje dece vrlo izražajnih imena:
  1. Dečak zvani *Jezrael* – „Bog daje plodnost“
  2. Devojčica zvana *Loruhama* – „Ona kojoj nije ukazana milost“ (NSP)
  3. Dečak zvani *Loamija* – „Nije moj narod“
 U Os 1:10, u prvom delu stiha srećemo ime trećeg deteta, a u poslednjem delu stiha ime drugog deteta (Os 1:6; 2:20,23). Bog rado prima grešnike jer im je milostiv.
Gramatika st. 10 ističe ovu teološku pouku. Sotona je zaslepljivao mnogobošce (perfekt pasiv particip) ali Bog im je preko Mesije omogućio novi početak i uključenje u zavetni odnos (aorist pasiv particip). Ova istina je veoma slična objavi o Božijem planu spasenja, koji je nekada bio sakriven kao tajna a sad je objavljen (Ef 2:11-3:13).

“Voljeni, molim vas da se kao stranci i došljaci u ovom svetu klonite telesnih želja koje se bore protiv duše. Vladajte se uzorno među mnogobošcima, da bi, pošto vas optužuju kao zločince, videli vaša dobra dela, te proslavili Boga na Dan njegovog dolaska.”

1 Pet 2:11-12

2:11 „stranci” SZ izraz za sve one koji, poput Avrama, nisu svoji na svome (Post 23:4; Ps 39:12; Jev 11:13; 1 Pet 2:11). Ovde je upotrebljen kao metafora za vernike koji žive u ogrethovljenom sistemu sveta.

- **„došljaci”** Pojam (1:1,17) koji ukazuje na činjenicu da vernici pripadaju nebeskoj stvarnosti i da ih ovozemaljska stvarnost ne veže u potpunosti. Mi smo i telesna i duhovna stvorenja (Post 1:26-27).
- **„da se... klonite”** Doslovno „držati sebe po strani“ (prezent mediji infinitiv). U stalnoj smo borbi sa grehom i iskušenjima (Rim 7). Iako smo spaseni nismo pošteđeni duhovnog rata sa zlom (Ef 6:10-20). Štaviše, on je u mnogočemu sve jači! Kada se obratimo i verom prihvatimo Hrista, u nama se nastanjuje Duh Sveti (Rim 8:9) koji nam daje božansku prirodu (2 Pet 1:4). Ali, to ne znači da je stara, grešna priroda uklonjena već da ju je Hristovo dovršeno delo spasenja učinilo nedelotvornom (Rim 6, vidi posebnu temu o ovome).
Rabini su ovu istinu poučavali u priči o belom i crnom psu koji žive u srcu svake osobe. Onaj koga hranimo je jači i tlači. Hrišćani su uvek u prilici da biraju dobro ili zlo, da koriste

silu svoje nove prirode ili da se prepuštaju stihiji stare ogrehovljene prirode. Mi smo stanovnici dva carstva (grešna ljudska priroda i Duh Sveti, Rim 8:5-17) i dva doba (sadašnje zlo doba i buduće dobra pravednosti, Tit 2:11-14). Koja stvarnost preovladava u nama?

- „**telesnih želja**” Naše telo nije zlo samo po sebi, kako su Grci verovali. Ono je bojno polje koje žele da osvoje naša sebičnost i Sotona (Rim 6-8; Gal 5:16-24).
- „**koje se bore**” Prezent mediji. Ovaj rat je opisan u Jak 4:1-4.

2:12 „Vladajte se uzorno među mnogobošcima” Prezent particip u službi imperativa. Ljudi oko nas posmatraju kako živimo! Naše reakcije na životne nevolje su najglasnije svedočanstvo svima koji nas poznaju. Dela su čujnija i vidljivija od reči!

- „**pošto vas optužuju kao zločince**” Prve hrišćane su optuživali za:
  1. Kanibalizam (zbog terminologije Večere Gospodnje)
  2. Incest (zbog isticanja međusobne bratske i sestrinske ljubavi)
  3. Ateizam (zbog vere u nevidljivog Boga)
  4. Izdaju (zbog neprihvatanja vojne službe i nezaklinjanja u cezara)
  5. Nemoral (verovatno zbog prakse svetog celivanja)
Klevetanje „pripadnika Puta“ (DI 24:14; 28:22) bilo je jako u maloazijskim rimskim provincijama koje su polagale na kult imperatora.
- „**videli vaša dobra dela, te proslavili Boga**” Život i dela hrišćana odsijavaju Boga o kome govore i služe mu (2:15; 3:16; Mt 5:16; Fil 2:15; Tit 2:7-8). Konjuktiv ukazuje na mogućnost najavljene radnje. Božija slava je cilj našeg misijskog mandata i naša najveća svrha (4:11,16).
- „**na Dan njegovog dolaska**” Bog nam je sve bliži – ili kao Spasitelj ili kao Sudija (Isa 10:3; Jer 8:12; 10:15; 11:23; 23:12; 46:21; 48:44; 50:27; 51:18; Os 9:7; Mih 7:4). Ovo „pohodjenje“ može da bude i ovovremensko i eshatološko (Lk 19:44). Neki tumači smatraju da je reč o sudu vernicima, ali kontekst ukazuje na svedočenje nevernici životom koji tako imaju priliku da se odluče za Hrista Spasitelja ili za Hrista Sudiju.

Sažeta skica praktičnog odeljka ove poslanice

- A. Odnos prema vlastima (2:13-25)
- B. Bračni odnosi (3:1-7)
- C. Hrišćanske vrline (3:8-22)

“Gospoda radi, pokoravajte se svakoj ljudskoj ustanovi: bilo caru kao vrhovnom poglavaru, bilo namesnicima, koje on postavlja da kažnjavaju zločince, i da pohvale one koji čine dobro. Naime, Božja je volja da čineći dobro učutkate neupućene ljude koji govore o vama iz neznanja. Iako ste slobodni, ne služite se slobodom kao izgovorom za zlo. Naprotiv, kao Božje slugе, svakoga uvažavajte, bratstvo volite, Boga se bojte, cara poštuјte.”

1 Pet 2:13-17

2:13 „pokoravajte se” Aorist pasiv imperativ, iako neki prevode kao medij (2:18). „Sebe“, „se“ nije deo izvornog teksta, ali tako se naglašava voljnost izbora (2:18; 3:1). Sam izraz je uzet iz vojnog komandovanja – „podložiti se autoritetu“ – i česta je Petrova tema (2:13,18; 3:1,5,22; 5:5). Ovo pokoravanje nije znak suštinske nejednakosti jer se na isti način i Sin pokoravao Ocu. Reč je o jednom od pet osobina života koji je ispunjen Duhom Svetim, prema Ef 5:21, gde se govori o međusobnoj pokornosti u Hristu.

Posebna tema: Pokoravanje (*hupotassō*)

Ovom grčkom reči LXX prevodi čak deset jevrejskih SZ pojmova. Temeljni jevrejski pojam je “zapovedati”, “komandovati”. Kao takvog ga pronalazimo u LXX – Septuaginti.

1. Božije zapovesti (Lev 10:1; Jona 2:1; 4:6-8)
2. Mojsijeve zapovesti (Izl 36:6; Pnz 27:1)
3. Kraljeve zapovesti (2Dn 31:13).

Sličnu ideju srećemo i u NZ, u Dl 10:48, kada se govori o zapovestima apostola. Ali, ova je upotreba ipak potisnuta u poređenju sa novim razvojem ideje:

1. Dobrovoljnost
2. Isusovo samoograničavanje i potčinjavanje Ocu (Lk 2:51)
3. Voljnost hrišćana da prihvate neke vrednosti kulture, da napredak evanđelja ne bi trpeo. A to se tiče:
  - a) svih vernika (Ef 5:21)
  - b) hrišćanki koje su supruge (Kol 3:18; Ef 5:22-24; Tit 2:5; 1Pet 3:1)
  - c) hrišćana pred paganskim vlastima (Rim 13:1-7; 1Pet 2:13)

Hrišćani treba da rade sve iz ljubavi, kao glavnog motiva, na Hristovu slavu, napredak Carstva i opšte dobro svih ljudi. Crkva živi po *agape* zakonu, a to znači da ne postoji i ne živi radi sebe i svoga, već za druge, baš kao i njen Mesija. Dakle, “pokornost” je u funkciji najuzvišenih ciljeva Božije porodice.

- **„Gospoda radi”** Ovo je motiv svega što činimo (4:11; 1 Kor 10:31; Kol 3:17; Ef 6:5).
- **„svakoj ljudskoj ustanovi”** O institucijama vidi više u Mk 10:6. Ovo je poziv na pokornost državnim i civilnim autoritetima, poput poziva u Rim 13:1-7; Tit 3:1. Ali, sve ovo zvuči vrlo oporo u svetlu proгона koje hrišćani onog vremena već trpe. Ne znamo da li je reč o protivljenjima jevrejskih krugova moći, o mnogobošcima, lokalnim vlastima ili se radi o progonu na nivou imperije. Ali, upravo to vreme je vreme našeg najснаžnijeg svedočanstva evanđelja. Neverni ljudi nas tada posmatraju i dobro uočavaju šta govorimo, kakvi su nam stavovi i postupci.

Posebna tema: Hrišćani i vlasti

1. Uvod

A. Definicija: Vlast je ozvaničeni red i poredak u cilju zaštite života ljudi i svih životnih potreba.

B. Svrha: Bog je dao vlasti da bi sprečio bezvlašće i propast čoveka.

1. Mojsijev Zakon, čije je srce Dekalog, jeste Božija volja za svako ljudsko društvo. On uravnotežuje svakodnevni život i verski život.

2. Sveto pismo ne preporučuje nijedan društveni poredak, makar da je teokratija ideja koju je Izrael dobio odzgo. Ni demokratija, ni socijalizam, ni komunizam nisu biblijske norme. Hrišćani su pozvani da žive kao hrišćani bilo kada i bilo gde, u bilo kom uređenju, državnom sistemu. Naša svrha života nije revolucija već evangelizacija sveta i duhovna služba svetu.

C. Počeci

1. Rimokatolicizam tvrdi da je u svakom čoveku urođena potreba za redom i vladavinom prava, i to pre pada u greh. Tako je mislio i Aristotel, kada je napisao – “Čovek je politička životinja” – misleći da vlasti “postoje kako bi nam obezbedile dobar život”.

2. Protestantizam, posebno Martin Luter, naglašava kako su vlasti neminovnost posledica pada u greh. Za Lutera je vlast “levica Božijeg carstva”. Pisao je: “Bog kontroliše loše ljude tako što ih stavlja pod kontrolu”.

3. Karl Marks je u vlastima video kliku, šačicu povlašćenih koja drži mase pod kontrolom. Za njega vlast i religija igraju istu ulogu.

II. Sveto pismo o vlasti

A. Stari zavet

1. Izrael poseduje nebeski model vlasti. U drevnom Izraelu sam JHVH je bio kralj. Teokratija je društvo u kome Bog neposredno vlada (1 Sam 8:4-9).
2. Bog ima vlast nad svakom ljudskom vlasti. To je jasno iz primera:
  - a) Jeremija 27:6; Jezdra 1:1
  - b) 2. Dnevnika 36:22
  - c) Isaija 44:28
  - d) Danilo 2:21
  - e) Danilo 2:44
  - f) Danilo 4:17,25
  - g) Danilo 5:28
3. Božiji narod je pokoran i pun poštovanja čak i prema osvajačima:
  - a) Danilo 1-3, Navuhodonosor
  - b) Danilo, Darije
  - c) Jezdra i Nemija
4. Božiji narod se moli za građanske vlasti, autoritete:
  - a) Jeremija 28:7
  - b) Mišna 3:2

B. Novi zavet

1. Isus je poštovao vlasti:
  - a) Matej 17:24-27, plaćao je hramsku taksu
  - b) Matej 22:15-22, plaćao je rimski porez
  - c) Jovan 19:11, Bog je dao civilne vlasti
2. Pavle o vlastima:
  - a) Rimljanima 13:1-7, hrišćani su pozvani da slušaju vlasti
  - b) 1. Timotejeva 2:1-3, hrišćani su pozvani da se mole za vlasti
  - c) Tit 3:1, hrišćani su pozvani da se pokore vlastima
3. Petar o vlastima:
  - a) Dela 4:1-31; 5:29, Petar i Jovan pred Sinedrionom (čin poslušnosti vlastima)
  - b) 1 Petrova 2:13-17, hrišćani su pozvani da se pokore vlastima
4. Jovan o vlastima:
  - a) Otkrivenje 17, "bludnica Vavilonska" stoji na ovozemaljskim vlastima

III. Zaključak

- A. Bog je tvorac ljudskih vlasti. Ne govorimo nužno o "božanskom pravu kralja", već o Bogom-danim autoritetima, čuvarima reda i poretka. Time nipošto ne preporučujemo bilo koji oblik društvenog uređenja.
- B. Verska je dužnost hrišćana da poštuju svaki autoritet sa dužnom čašću.
- C. Hrišćani su dužni da molitvama i porezima podupiru vlasti.
- D. Vlasti imaju prevashodnu ulogu da čuvaju mir, red i upravu društva. U tom smislu su Božije sluge.
- E. Ljudske vlasti nemaju apsolutnu moć. Ograničene su. Hrišćani smeju i moraju da deluju po svojoj savesti, da rađe poslušaju duhovne nego državne zakone. Avgustin je o tome pisao u svom čuvenom delu "Grad Božiji". Mi smo građani dva carstva, jednog privremenog i drugog koje je večno. Odgovorni smo za oba, ali je Božije važnije od ovozemaljskog! U tom smislu smo Bogu odgovorni i kao pojedinci i kao zajednica.
- F. Valja ohrabrivati vernike iz demokratskih društava da učestvuju u životu i radu svojih vlada, kako bi – gde god je moguće – protežirali svetopisamske principe.
- G. Lično obraćenje pojedinca mora da prethodi socijalnim promenama. I najbolja ljudska vladavina ne traje doveka. Nema u njoj eshatološke nade za nas. Svaka

vlada ovog sveta, makar kako i koliko korišćena od Boga, samo je ljudska, grešna tvorevina daleko od našeg Gospoda.
Ovaj koncept podrazumeva Jovanova upotreba pojma "svet" (1 Jn 2:15-17).

- **„kao vrhovnom poglavaru”** Grčki pojam za „gradske vlasti“. U NZ uvek ukazuje na Božiji autoritet (Mt 22:21; Rim 13:1-7; 1 Tim 2:1-7; Tit 3:1-8) koji se predaje svetovnim vlastima. Bog voli red i nije pristalica anarhije.

2:14 „bilo namesnicima koje on postavlja“ Prezent pasiv particip ističe Božiju kontrolu nad svim. Ovo svakako nije pouka o „kraljevom božanskom pravu“ već objavao o Bogu koji zapoveda red i poredak a ne bezvlašće.

- **„da kažnjavaju zločince”** Vlast ima bogomdano pravo da održava red i poredak i kažnjava sve zločince. Smrtna kazna je jedno od tih prava (Rim 13:4; Dl 25:11).

2:15 „Božja je volja” Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Božija volja (thelēma)

Jovanovo evanđelje

- Isus je došao po Očevoj volji (4:34; 5:30; 6:38)
- vaskrsenje “u poslednji dan” svih koje je Otac dao Sinu (6:39)
- odgovor na molitve po njegovoj volji (9:31; 1 Jn 5:14)

Sinoptička evanđelja

- najvažnije je činiti Božiju volju (Mt 7:21)
- u Isusu smo braća i sestre ako činimo po njegovoj volji (Mt 12:5; Mk 3:35)
- nije Božija volja da niko propadne (Mt 18:14; 1 Tim 2:4; 2 Pet 3:9)
- Golgota je Očeva volja za Sina (Mt 26:42; Lk 22:42)

Pavlova pisma

- zrelost i služba svih vernika (Rim 12:1-2)
- izbavljenje vernika od zlog doba (Gal 1:4)
- Božiji plan otkupljenja (Ef 1:5, 9, 11)
- Duhom ispunjen život za sve vernike (Ef 5:17)
- mudrošću ispunjen život svih vernika (Kol 1:9)
- savršenstvo i zrelost svih vernika (Kol 4:12)
- posvećenje svih vernika (1 Sol 4:3)
- zahvalnost svih vernika na svemu (1 Sol 5:18)

Petrova pisma

- vernici čine dobro (potčinjavanje vlastima) i utišavanje bezumnih ljudi (1 Pet 2:15)
- stradanje vernika (1 Pet. 3:17; 4:19)
- nesebičan život (1 Pet 4:2)

Jovanova pisma

- večno postojanje vernika (1 Jn 2:17)
- vera koja uslišava molitve (1 Jn 5:14)

- **„učutkate”** Doslovno „stavite brnjicu“ (Mk 1:25; 4:39).
- **„iz neznanja”** Misli se na odsusto moći razaznavanja duhovne stvarnosti (1 Kor 15:34).

- **„neupuće ljude”** Jedan od stvari iz popisa greha Mk 7:22. Ovim pojmom se opisuju i jevrejski učitelji koji ne veruju, u Rim 3:20, ali i neposlušni vernici u Ef 5:17. „Neupućenost“ je stanje mentalne lenjosti kojem su podložni i nevernici i vernici. Ovde se misli na mnogobošce koji horski optužuju hrišćane potpunim neistinama (2:12).

2:16 „Živite kao slobodni ljudi” (NSP; SSP) Zapovest kao kontrast paganskog ropskog života u grehu. Hrišćani imaju izbor. Isus nas je oslobodio od ropske sile greha (Rim 6) ali mi često tu slobodu koristimo da bismo ponovo grešili.

- **„ne služite se slobodom kao izgovorom za zlo”** Present participium kao imperativ. Prečesto nam je sloboda izgovor (1 Kor 8:9; Gal 5:13) umesto povod za požrtvovano svedočanstvo (Rim 14:1-15:13). Sloboda uvek donosi odgovornosti, ali pazimo se zamke legalizma i ritualizma (1 Kor 8-10; Kol 2:16-23). Mi smo oslobođeni da „živimo... kao Božije sluge“ (Rim 6) i sluge jedni drugima (1 Kor 9:19-23).
- **„kao Božje sluge”** Oslobođeni smo robovanja grehu za služenje Bogu (Rim 6:22).

2:17 „svakoga uvažavajte” Aorist imperativ, prvi u seriji od četiri u ovom stihu. Prepoznamo Božijim očima vrednost svakog čoveka (Post 1:26-27; Jn 3:16) i živimo tako da ih privučemo veri u Hrista (Mt 28:18-20; Lk 24:47; Dl 1:8).

- **„bratstvo volite”** Pozvani smo na istrajnu međusobnu ljubav (1:22; Jn 13:34, 15:12,17; Rim 12:10; 1 Sol 4:9; Jev 13:1; 1 Jn 2:7-8, 3:11, 23; 4:1,11; 2 Jn 5). Ljubav dokazuje da smo upoznali Boga, da smo se pouzdali u Hrista i da nas Duh Sveti vodi. Ljubav je Božija osobina. Hrišćani vole sve ljude zbog evanđelja, vole jedni druge jer su deo Božije porodice.
- **„Boga se bojte”** Present imperativ (Jov 28:28; Ps 111:10; Pri 1:7; 15:33). Grčki pojam „*fobia*“ ovde ima značenje poštovanja. Sve što činimo trebalo bi da potiče iz ovog dubokog i iskrenog odnosa sa Bogom!
- **„cara poštujujte”** Poslednja dva imperativa su moguća aluzija na Pri 24:21. Setimo se da je Neron bio car u ono vreme (2:13)!

“Sluge, pokoravajte se svojim gospodarima s punim poštovanjem, i to ne samo onima koji su dobri i blagi, nego i surovima. Naime, hvale je vredno kada neko podnosi nevolje i trpi nepravedno, svestan da to čini radi Boga. Jer kakve časti ima u tome ako vas tuku za vaše grehe, pa zbog toga trpite? Ali ako trpite čineći dobro, to je Bogu milo. Na ovo ste pozvani, zato što je i Hristos trpeo za vas i ostavio vam primer da idete njegovim stopama.

**On nije učinio greha,
niti je ko čuo da je laž
izišla iz njegovih usta.**

Kada su ga vređali, on nije uzvratio uvredom, kada je patio – nije nikom pretio, nego je to prepustio Bogu koji pravedno sudi. On je na svom telu poneo naše grehe na drvo, da umrevši gresima živimo za pravednost. Njegovim ranama ste isceljeni. Jer ste lutali kao ovce, a sada ste se okrenuli pastiru i čuvaru svojih duša.”

1 Pet 2:18-25

2:18 „Sluge, pokoravajte se svojim gospodarima” Prezent medij particip upotrebljen kao imperativ (vidi kometar i posebnu temu u 2:13). Hrišćani robovi se pokoravaju svojim zemaljskim gospodarima jer se pokoravaju svom nebeskom Gospodaru! Ovde se misli na neverne robovlasnike, nepoštene i okrutne, ali i na hrišćane koji prema svojim robovima postupaju neprimereno. Ova zapovest danas proziva poslovne odnose vernika poslodavaca i radnika. Slično poučava i apostol Pavle u Ef 6:5-9. Primitimo tačku 3 u donjoj posebnoj temi.

Ovo je dobar primer za razgovor o kulturnom aspektu tumačenja Svetog pisma. Naime, da je evanđelje otvoreno odbacivalo (1) patrijahalnu kulturu grčko-rimskog sveta I veka (2) i robovlasništvo, i samo bi bilo odbačeno i uništeno od tadašnjeg društva. Ali, propovedanje evanđelja je vremenom oborilo i jedan i drugi sistem! Zato Bibliju moramo uvek da tumačimo u istorijskom kontekstu pa tek onda da njene istine istom snagom primenimo na naše vreme u našoj kulturi. Ovo nipošto ne znači da nastojimo svakoj epohi i svakom narodu da nametnemo kulturu apostolskog doba. Ne, cilj nam je propovedanje večne istine evanđelja koje menja svakog čoveka ponaosob a onda i samo društvo.

Posebna tema: Pavlovo upozorenje robovima

1. Neka budu zadovoljni i neka ne teže za slobodom pod svaku cenu (1Kor 7:21-24).
  2. U Hristu nema ni porobljenih ni slobodnih (Gal 3:28; Kol 3:11; 1Kor 12:13).
  3. Neka rade i služe kao da rade i služe Gospodu. Jer, on je taj koji plaća sve na kraju (Ef 6:5-9; Kol 3:22-25; 1Pet 2:18-20).
  4. U Hristu i robovi postaju braća (1Tim 6:2; Flm 16-17).
  5. Pobožni robovi proslavljaju Boga (1Tim 6:1; Tit 2:9).
- Ali, Pavle upozorava i robovlasnike:
Ako su i jedni i drugi hrišćani, neka znaju da nad sobom imaju jednog zajedničkog Gospodara. Zato neka se međusobno odnose sa uvažavanjem (Ef 6:9; Kol 4:1).

2:19 „hvale je vredno“ Bog će nagraditi našu pokornost i u danima najgorih progona, onda kada patimo zbog svojih hrišćanskih uverenja i pripadnosti Hristu (3:14,17; 4:13-14,16). „Jer to je blagodat“ (Sinod). „Blagodat“ – grčki „*harris*“ ovde nema teološku težinu.

- „**svestan**“ Vidi 1 Pet 3:16.

2:20 „Jer kakve časti ima u tome“ Reč je o ugledu (Lk 6:32-34). Glagol „*kaleo*“ – „pozvati“; doslovno „pozvati čast, pohvalu, slavu na nekoga“.

- „**ako**“ U prethodnom stihu uslovna rečenica je u negativnom smislu, a ovde je u pozitivnom. Bog se proslavlja kada njegovi sledbenici „trpe čineći dobro“ (1:29; 3:24,27; 4:12-16; Matt. 5:10-16).

2:21 „Na ovo ste pozvani“ Aorist pasiv indikativ. U ovom kontekstu jasno je da su hrišćani pozvani da oponašaju Isusov život jer to proslavlja Boga i donosi spasenje čovečanstvu. Iskreno pokoravanje nam donosi duhovnu zrelost koja ojačava snagu evanđeoskog svedočanstva.

I danas u našoj zapadnjačkoj kulturi vredi ovaj „poziv“, posebno kada se o hrišćanstvu razmišlja u smislu (1) „šta mogu da dobijem od toga“; (2) materijalnog prosperetita i nenarušenog zdravlja. Zaboravljamo da živimo u svetu koji je zbog pada u greh neprijatelj evanđelja (Dl 14:22; Rim 5:3-4; 8:17; Fil 1:29; 1 Sol 3:3-4; 2 Tim 3:12; Jak 1:2-4; 1 Pet 3:14; 4:12-19).

- „**zato što je i Hristos trpeo**“ Patnja Mesije bila je šok za Jevreje koji su očekivali slavnog vojnog osvajača. Ali, SZ jasno govori o tome (Post 3:15; Ps 22; Isa 53). Isus je o tome govorio (1) svojim apostolima (16:21; 17:12,22-23; 20:18-19); (2) ranoj crkvi (Lk 24:25-27).

Mesijino stradanje i smrt su suštinski deo apostolskog propovedanja rane crkve u Delima (kerigma, Dl 2:23; 3:13-14,18; 17:3; 26:23). Vidi posebnu temu u 1:11.

Nekoliko važnih teoloških istina proizilazi iz Spasiteljevih stradanja:

1. Hrist je naš primer (st. 2)
2. Hrist je poneo naše grehe na krst (st. 24)
3. Hristovo delo spasenja nam je donelo smrt grehu i slobodu življenja za Boga (st. 24)
4. Hrist je Pastir i Čuvar naših duša (st. 25)

Glagol „trpeti“ (*epaten*) nalazimo u manuskriptima MSS P72, A, B, C dok MSS, P81 imaju „umreti“ (*apetanen*). Kritički aparat UBS4 daje prednost prvom čitanju, a drugo smatra kao prepisivačko usklađivanje sa 3:18.

- „primer“ NZ otkriva tri razloga Hristovog dolaska:
  1. On nas je otkupio svojom žrtvom, umro je pobjedničkom smrću umesto nas kao savršeno i bezgrešno Jagnje Božije (2:22; Jn 1:29).
  2. On je punina Očevog otkrivenja (Jn 1:1-14; 14:8-9).
  3. On je primer svim vernicima (2:21), idealni Izraelac, savršeni čovek, sve ono na šta smo pozvani, što bismo trebali da budemo i što ćemo biti.

2:22 „On nije učinio greha“ Citat Isa 53:9. Ova ideja je objašnjena u Jn 8:46, 14:30; Lk23:41; 2 Kor 5:21; Jev 4:15, 7:26-27; 1 Pet 1:19; 2:22; 3:18, 1 Jn 3:5. Isus je mogao da umre za naše grehe jer nije morao da umre zbog svojih greha!

- „niti je ko čuo da je laž izišla iz njegovih usta“ Isus je bio idealan Izraelac (Isa 53:9; Sof 3:13).

2:23 „Kada su ga vredali, on nije uzvratio uvredom“ Nekoliko povezanih imperfekta koji naglašavaju ponavljanje akcije u prošlosti. Prvi je aluzija na Isa 53:7. Isus je ispunio ovo proroštvo pred Kajaфом, Prvosveštenikom Anom, Pilatom i Irodom.

- „kada je patio – nije nikom pretio“ Isus nije samo ćutao pred silnicima. Govorio je u duhu praštanja svima koji su učestvovali u njegovoj smrtnoj presudi (Lk 23:34).
- „nego je to prepustio Bogu koji pravedno sudi“ Isus je svakodnevno živio po ovom principu. To se tako jasno i moćno vidi u Lk 22:42 i 23:46.

2:24 „On je...poneo naše grehe“ Očigledan citat Isa 53:4,11,12. Glagol „poneti“ je glagol iz Lev 14:20, iz žrtvenog sistema (Jak 2:21). To je srž njegove pobjedničke smrti, srž otkupljenja kroz njegovu žrtvu za nas (Mk 10:45; Rim 5:6,8,10; 2 Kor 5:21).

- „na svom telu... na drvo“ Prva Petrova poslanica nema u sebi neke specifične gnostičke elemente. (Neki rani hrišćanski filozofi grčkog porekla su tvrdili da Isus nije bio pravi čovek, i pored Kol, 1 Tim, 1 Jn). Ove reči su nepobitan dokaz istinske Isusove ljudskosti i telesne smrti (Kol 1:22).

Izraz „na drvo“ upućuje na Pnz 21:23, zakon po kome je proklet svako ko nije propisno sahranjen. Rabini su u Isusovo vreme posebno isticali da se ovo tiče raspeća od strane Rimljana. Isus je optužen i osuđen kao bogohulnik, što se prema Mojsijevom zakonu kažnjavalo kamenovanjem do smrti. Zašto su onda vođe Jevrejskog naroda želele da ga razapnu kada su znali da im je za to potreban sud Rimljana, a što je značilo ceremonijalno onečišćenje uoči Pashe? Neki tumači kažu da je to zbog činjenice da su samo Rimljani imali pravo na izvršavanje smrtno kazne. Ali, šta je sa kamenovanjem Stafana u Dl 7?

Moje mišljenje je da su raspećem hteli da pokažu kako je Isus kao samozvani galilejski Mesija zapravo proklet od Boga! Tako je bilo. Isus je „radi nas postao prokletstvo“ (Gal 3:13 SSP). Ali i sav SZ je postao „obveznica“ našeg prokletstva (Kol 2:14) koja je zahtevala našu smrt (2 Car 3:22; Jez 18:4,20). Svi su sagrešili (Rim 3:9-18,23; Gal 3:22) i nad svima je smrtna presuda. Ali Isus je kao bezgrešno Jagnje Božije poneo (Jn 1:29) na sebi grehe celog sveta (Rim 5:12-21).

- „**da umrevši gresima živimo za pravednost**“ Predlog „*hina*“ uvek upućuje na svrhu. Ova misao sažima ukupan cilj hrišćanskog života (Rim 6:20; Gal 2:20) – Obnova naše bogolikosti po čemu se obnavlja blisko zajedništvo sa Bogom.
- „**Njegovim ranama ste isceljeni**“ Aorist pasiv. Isa 53:4-6 govori o našem duhovnom isceljenju a ne o telesnom. Ovim ne poručem da milost Božija ne može da leči i naše telo, ali odlučno odbijam da nam je ono obećano u Hristovom delu pomirenja. SZ je bolesti posmatrao kao posledicu greha (Isa 1:5-6; Ps 103:3). Ova izjava je metafora oprostjenja greha a ne blanko obećanje svim vernicima da će im – ukoliko budu dovoljno verovali – biti rešene sve zdravstvene tegobe.

2:25 „Jer ste lutali kao ovce“ Aluzija na Isa 53:6. Perifrastični pasiv imperfekt opisuje učestalu radnju u prošlosti ili njen početak. Da li apostol misli na:

1. SZ Jevreje (Rim 3:9-18, serija SZ citata)?
  2. Čovečanstvo?
  3. Hrišćane grčke pozadine koji su podlegli iskušenju progona (verovatno su se pod pretnjama odrekli Isusa na suđenju)?
  4. Hrišćane – i Jevreje i ostale – koji posreću u svakodnevnoj borbi sa gresima?
- „**a sada ste se okrenuli**“ Aorist pasiv ističe delo Oca ili Sina ili Duha, ali većina prevoda je u mediju. U SZ „okrenuti se“, „vratiti se“ (*šub*) postaje metafora za pokajanje Božijeg naroda i povratak Bogu.
  - „**pastiru**“ Titula za Oca (Ps 23:1; Jez 34) i Sina (Jn 10:1-18; Jev 13:20), kao slika predanog i istrajnog služenja. Moguće je da Petar ovde ima na umu razgovor sa Učiteljem u Jn 21 (5:1-3).
  - „**čuvaru**“ Isus je ovde opisan kao episkop (grč. *episkopos*), kako se obično oslovljavaju vođe mesnih crkava. Episkop je biskup, nadglednik, što kao ideja potiče iz gradskog života Grka, dok pojam prezviter (*presbuteros*) ima pozadinu jevrejskog plemenskog vođe. Svi ovi pojmovi su sinonimi kojima se u NZ opisuje uloga duhovnog pastira (Dl 20:17,28; Tit 1:5,7).

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li su svi hrišćani u početku duhovne bebe? Zašto?
2. Zašto Petar opisuje NZ vernike mnogim SZ titulama?
3. Zašto se vernici nazivaju kamenjem?
4. Zašto je važno kako živimo?
5. Zašto su hrišćani pozvani da se pokoravaju državnim vlastima?
6. Zašto rana crkva nije otvoreno napala robovlasnički sistem?
7. Šta je Petar savetovao one koji su trpeli nepravedne optužbe?
8. U čemu je značaj Hristove smrti?

1. Petrova 3

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Muževi i žene	Pokoravanje muževima	Dužnosti hrišćana	Muževi i žene	Dužnosti hrišćana u braku
		(2:11-4:11)		
3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6
	Preporuke muževima			
3:7	3:7	3:7	3:7	3:7
Stradanje zbog pravednosti	Poziv na blagosiljanje		Stradanje zbog dobročinstva	Ljubav prema braći
3:8-12	3:8-12	3:8-12	3:8-12	3:8-12
	Stradanje zbog dobra i zla			Dužnosti hrišćana u stradanjima
3:13-22	3:13-17	3:13-22	3:13-22	3:13-17
	Hristova i naša stradanja			Vaskrsenje i silazak u pakao
	3:18-4:6			3:18-22

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Bračni odnosi 3:1-7

Hrišćanske vrline 3:8-22

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vodstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Tumačenje reči i izraza

„Tako i vi, žene, pokoravajte se svojim muževima, da bi, ako neki ne slede hrišćansko učenje, bez reči bili pridobiveni ponašanjem svojih žena, kad vide čistotu vašeg ponašanja i vašu bogobožnost. Neka se vaša lepota ne sastoji samo u izgledu: u pletenju kose, u kićenju zlatom ili oblačenju haljina. Umesto toga, krasite se unutrašnjom lepotom koja ne prolazi, krotkim i blagim duhom, jer je to dragoceno pred Bogom. Jer, tako su se nekada pobožne žene, koje su se pouzdavale u Boga, krasile pokornošću svojim muževima. Tako je i Sara bila pokorna Avramu, nazivajući ga gospodarem. Vi ste sada njene kćeri, ako činite dobro i ne dozvolite da vas išta zastraši.“

1 Pet 3:1-6

3:1 „Tako“ Petar se vraća raznim pozivima hrišćanima. Oslovio ih je kao građane (2:13), kao robove (2:18), a sada im govori o bračnim odnosima i vrlinama međusobnih odnosa.

- **„vi, žene, pokoravajte se“** Present medij participij, poput 2:18. Vojnički izraz „podrediti se pod autoritet“ (Ef 5:21-33; Kol 3:18-19; Tit 2:4-5). To je tema čitavog odeljka: pokoravanje vlastima (2:13-17); pokoravanje robova gospodarima (2:18-20). Ali, pokoravanje nije negativan pojam jer opisuje srž samog Gospoda. On se pokoravao svojim zemaljskim roditeljima kao i svom nebeskom Roditelju.
- **„da bi“** „*Hina*“ je predlog koji ukazuje na teološku svrhu pokoravanja žena. Koja je to svrha? Evangelizacija! Hrišćani su svakodnevni primer Božijeg carstva (Beseda na gori, Mt 5-7).
- **„ako“** Kontekst je jasan, reč je o nevernim muževima. Ni za I vek hrišćanske ere nije bilo ništa neobično da jedan od supružnika prihvati veru a drugi ne. Naravno, ovaj tekst nipošto nije opravdanje za sklapanje braka sa nevernim supružnikom!
- **„ako neki ne slede hrišćansko učenje“** Present aktiv podrazumeva trajnost radnje. I biblijska vera i njeno odbacivanje su postojano svakodnevno iskustvo!
- **„Božjoj reči“** (NSP) U ovoj poslanici „reč“ – „*logos*“ je metafora apostolskog propovedanja evanđelja. Hrišćani su preporođeni tom rečju (1:23) i trajno je željni kao odojčad majčinog mleka (*logikos*, 2:2).
- **„bili pridobiveni“** Futur pasiv. Doslovno „profitirali“. Istim izrazom se opisuje spasenje u 1 Kor 9:19-22. Cilj vernosti jedne supruge i majke je spasenje čitave njene porodice. A to bi trebalo da je cilj svakog vernika.
- **„bez reči“** Pimeran život hrišćanke je glasniji i jasniji od bilo kakvih reči! Ipak, bez usmenog svedočanstva je nemoguće preneti poruku evanđelja.
- **„ponašanjem“** Način života je naglasnija propoved.

3:2 „kad vide“ Termin koji ukazuje na očevica. Petar ga koristi tri puta u svojim poslanicama (2:12; 3:2; 2 Pet 1:16). Život hrišćana je otvorna knjiga. Koliko god zvučalo frazerski, naši životi su jedina Biblija koju ljudi čitaju i jedini Isus koga će upoznati. Kakva zadivljujuća odgovornost!

- **„čistotu vašeg ponašanja i vašu bogobožnost“** Petar je već pisao o svetom strahopoštovanju u 1:17 i 2:18 (Dl 9:3; 10:2; Rim 3:18; 13:7; Ef

5:33; Otk11:18). Pozvani smo na nesebičan, pobožan i kulturno prihvatljiv život kako bismo svedočili o Carstvu i jasno objavljivali evanđelje. „Čistota“ (*agnos*) znači i „čednost“ (Sinod), čime se opisuju žene i u 2 Kor 11:2; Tit 2:5.

3:3 „Neka se vaša lepota ne sastoji samo u izgledu“ Petar naglašava unutrašnje vrednosti hrišćanki i nije mu cilj da postavi standarde oblačenja za sve kulture. Kultura može svojim „izgledom“ da postane problem ukoliko se nameće svima, a zapravo je plod ponosa zlog srca (Isa 3:18-24). Zato je oblačenje često ogledalo unutrašnjeg stanja (st. 4).

Pojam „izgled“ je na ovom mestu jedinstveni prevod poznate grčke reči „*kosmos*“ (glagolski oblik u st. 5), i koren nama poznatog pojma „kozmetika“ („spoljašnjost“, „spolja“, ostali naši prevodi, op. prev.).

- **„u pletenju kose, u kićenju zlatom ili oblačenju haljina“** Petar misli na prestižnu i skupu modnu raskoš žena grčko-rimskog sveta I veka. Hrišćanke ne bi trebalo da žude za kulturološkom ekstravagancijom koja prihvata samo one koji „prate modu“. To svako ne znači da bi žene trebalo da nose džakove umesto prikladne odeće – što takođe skreće pažnju na spoljašnjost - već oblačenje sa merom i ukusom koji odgovara vremenu i kulturi.

3:4 „krasite se unutrašnjom lepotoom“ To je lepota unutrašnjeg čoveka nakon spasenja. Novi zavet sa Bogom nad donosi novo srce i novi duh (Jez 36:22-38). O srcu vidi posebnu temu u Mk 2:6.

- **„koja ne prolazi“** Isti pojam Petar koristi za (1) Božije večno nasledstvo koje se za nas čuva na nebesima (1:4); (2) nepropadljivo seme Reči kojim smo preporođeni (1:23). I Pavle ovim posmom opisuje nova vaskrsela tela u 1 Kor 15 i naše nepropadljive krune u 1 Kor 9:25.
- **„krotkim i blagim duhom“** Isus je krotak (*praus*, Mt 11:29; 21:5), kao što su krotki i oni koji ga veruju (Mt 5:5). Krotko je i naše svedočanstvo (1 Pet 3:15). Pojam „blag“ (*hêsucios*, *hêsucia*) srećemo nekoliko puta kod Pavla u opisima vernika (1 Sol 4:11; 2 Sol 3:12; 1 Tim 2:2,11,12). Postoji nepomirljivi kontrast svetskog načina življenja (st. 3) i življenja duhovno preporođenih ljudi (st. 4).

3:5 „krasile pokornošću“ Ovo je osnovna tema i kontekst ove literalne celine: Pokornost vernika državnim vlastima (2:13-17); pokornost robova gospodarima (2:18-20), pokornost Sina Očevima naumima (2:21-25); pokornost hrišćanki nevernim muževima (3:1-6). Sve ovo je šema pada u greh iz Post 3. Vernici ne žive za sebe nego za Boga.

3:6 „Sara ... nazivajući ga gospodarem“ SZ primer pobožnog pokoravanja supruge (Post 18:12).

- **„Vi ste sada njene kćeri“** NZ navodi primere SZ junaka vere kako bi ohrabrio Hristove sledbenike (Jev 11). Oni nam svedoče i o našoj potpunoj prihvaćenosti od Boga, po veri u Hrista (Rim 2:28-29; 4:11; Gal 3:7,9). Po veri pripadamo Avramovoj i Sarinjoj porodici kao novi Božiji narod i novi verni Izrael (Gal 6:16; 1 Pet 2:5,9).
- **„ako činite dobro“** Vidi 2:14. Uslovno „ako“ nije deo grčkog izvornog teksta (Sinod, Čarnić) ali se podrazumeva. Život vere ima svoje jasne odlike.
- **„i ne dozvolite da vas išta zastraši“** I ovo je odlika života vere (3:6,14). Moguća aluzija na Pri 3:25 ; Ps 23:4; 91:5.

“Na isti način i vi, muževi, uzmite u obzir da su vaše žene sa kojima živite slabiji pol. Iskazujte im čast, jer su one, zajedno sa vama, naslednice dara života. Činite to da bi vaše molitve bile neometane.”

1 Pet 3:7

3:7 „vi, muževi“ Odeljak pouka za muževe je vidno kraći od pouka ženema, ali dovoljno govori o radikalnosti međusobnih odnosa i pozitivnoj ravnoteži polova u vreme delovanja apostola (Ef 5:21-31).

- **„uzmite u obzir“** (1) Istine objavljene u Pismu (Post 1:26-27; 2:18-25; Gal 3:28); (2) specifičnosti bića žene (vidi komentar koji sledi).
- **„slabiji pol“** Misli se na fizičku snagu (Jov 4:19; 10:9; 33:6; 2 Kor 4:7) a ne na duhovnu ili intelektualnu (Gal 3:28). Neki komentatori smatraju da Petar misli na socijalni status. Sliku „posude“ srećemo i u 1 Sol 4:4 (idiom večnog duha smeštenog u zemljanom telu, Post 2:7; 3:19).
- **„Iskazujte im čast, jer su one, zajedno sa vama, naslednice dara života“** Muškarci i žene su duhovno jednaki (sunaslednice, 1:4-5; Post 1:27; 2:18 ; Gal 3:28). To znači da već sada i ovde spasenje uklanja neke od posledica Pada u greh (Post 3:16) i obnavlja odnose polova ustanovljene u Post 1-2.
- **„da bi vaše molitve bile neometane“** Međusobni odnosi supružnika utiču na njihov odnos sa Bogom (1 Kor 7:5).

“Na kraju, budite iste misli, imajte saosećanje jedni za druge, iskazujte bratsku ljubav, budite ljubazni i ponizni. Ne vraćajte zlo za zlo, ili uvredu za uvredu, nego blagosiljajte, jer ste na ovo pozvani, da biste dobili blagoslov od Boga. Jer Pismo kaže:

**“Ko želi da uživa život
i da iskusi dobre dane,
od zla govora neka se uzdrži,
i nek mu usne ne govore laži.
Zla neka se kloni, a dobro neka čini,
neka traži mir i za njim neka ide.
Jer oči Gospodnje motre na pravedne,
i uši njegove molitvu im čuju,
a na zločinca mršti mu se lice.”**

1 Pet 3:8-12

- **„Na kraju“** Apostol sažima sve što je rekao o pitanju potčinjavanja (2:13-17,18-25; 3:1-7,8-22).
- **„budite“** Oslovljena je čitava zajednica vere, a u izvornom tekstu među svim ohrabrujućim pridevima nema nijednog glagola.
- **„iste misli“** Zanimljiv izraz sačinjen od imenica „*homos*“ – „jedan“, „isti“, i „*frên*“ – „um“, „razmišljanje“. Istu ideju ohrabrenja imamo u Jn 17:20-23; Rim 12:16; Fil 1:27 and 2:2.
- **„imajte saosećanje“** Predlog „*sun*“ – „sa“ i glagol „*pashô*“ – „trpeti“. Ovu grčku reč smo doslovno preuzeli – „simpatija“. Potrebno nam je mnogo međusobnog saosećanja u vremenu iskušenja i nevolja, među svim ostalim vrlinama spomenutim u st. 8.

- **„iskazujte bratsku ljubav“** „*Filos*“ – „ljubav“ + „*adelfos*“ – braća. Imenica „braća“ ima prizvuk krvne srodnosti, ali misli se na ljubav prema svim pripadnicima duhovne porodice (Rim 12:10; 1 Sol 4:9). Petra zna da je ovo Gospodnja zapovest (Jn 13:34; 1 Jn 3:23; 4:7-8, 11-12, 19-21). U koine grčkom „*filos*“ i „*agapê*“ su sinonimi (uporedi Jn 3:35 i 5:20).
- **„budite ljubazni“** Pridev „*eu*“ – „dobro“ i imenica „*spagosnon*“ – „utroba“. Na drevnom Istoku se verovalo da je stomak (DI 1:18) središte osećanja (Lk 1:28; 2 Kor 6:12; Fil 1:8). Vernici su pozvani da imaju „dobra osećanja“ međusobom (Ef 4:32).
- **„ponizni“** Pridev „*tapeinos*“ - „ponizan“ i imenica „*frên*“ – „um“ (DI 20:19; Ef 4:2; Fil 2:3). Poniznost je jedinstvena hrišćanska vrlina, sušta suprotnost bahatosti i samoljublju.

3:9 „Ne vraćajte zlo za zlo“ Prezet particip u službi imperativa. Ovaj poziv je sinonim za praštanje (Pri 17:13, 20:22; Rim 12:17, 1 Sol 5:15). Imajmo na umu da je ova poslanica upućena progonjenim hrišćanima, vernicima koji stradaju ali su ipak pozvani da postupe poput Gospoda.

- **„ili uvredu za uvredu“** Isus je tako živeo (2:23).
- **„nego blagosiljajte“** Još jedan prezent particip u službi imperativa. „*Eulogize*“ – „dobro govorite o“ (Mt 5:10, 12, 44, 6:14-15; Lk 6:28; Rim 12:14; 1 Kor 4:12).

3:9 „jer ste na ovo pozvani“ Isti poziv je i u 2:21. Na Hristovom primeru vidimo da su stradanja put u duhovnu zrelost (Jev 5:8) i snažno svedočanstvo (st. 15).

- **„da biste dobili blagoslov“** Isus je govorio o tome u Mt 5:44 i Lk 6:28. Petar u par navrata govori o ovom nasleđstvu (1:4-5; 3:7,9). Mi smo članovi Božije porodice i sunaslednici s Hristom (Rim 8:17).

3:10-12 Ovo je citat Ps 34, ali ne prema Spetuaginti (LXX) već prema Masoretskom tekstu (MT). Psalam se spominje na još nekoliko mesta:

1. 2:3 – Ps 34:8 (Jev 6:5)
2. 2:22 – Ps 34:13
3. 3:10 – Ps 34:12-13
4. 3:11 – Ps 34:14 (Rim 14:19; Jev 12:14)
5. 3:12 – Ps 34:15-16

- Primetimo tri upozorenja:
  1. Uzdržavajmo se od zlog govora (st. 10, vidi posebnu temu o tome u Mk 7:20)
  2. Odrecimo se svakog zla (st. 11)
  3. Posvetimo se miru (st. 11)
 Sve ovo su naše odgovornosti u zavetnom odnosu sa Bogom. Evo zašto, st. 12:
  1. Gospod motri na pravednike
  2. Gospod čuje naše molitve
  3. Gospod se gnevi na zlikovce
 „Gospod“ u Psalmima je JHVH – zavetni Bog Izraela – ali ovde, u ovom kontekstu to je Isus. Po njemu imamo Novi zavet sa Bogom (1:25; 2:3). Ovo je zajednički način NZ pisaca u potvrđivanju Isusovog božanstva.

“Jer ko će vam nauditi ako revnosno činite dobro? Naime, blaženi ste ako trpite za pravednost. Ne dajte da vas uplaše niti zbune. Slavite Hrista kao svetog Gospoda u svojim srcima. Budite uvek spremni da date odgovor svakom ko za-trazi od vas da mu objasnite razlog vaše nade. Ali činite to s blagošću i poštova-njem. Neka vam savest bude čista, da se oni koji izvrću ruglu vaše dobro hrišćan-sko vladanje, osramote u onom za šta vas kleveću. Naime, bolje je i stradati čineći dobro, ako je to Božja volja, nego li čineći zlo. Jer je Hristos jednom za svagda pretrpeo za grešnike, pravednik za nepravednike, da nas dovede k Bogu. Telo su mu ubili, ali je Božijim Duhom bio oživljen. Duhom je takođe sišao u tamnicu da propoveda duhovima, koji su nekada, u Nojevo vreme, bili neposlušni Bogu. Bog je strpljivo čekao da se oni pokaju dokle god se gradio brod u kome se nekolicina, to jest, osam duša spasilo kroz vodu, koja je pralik krštenja, koje vas sada spasa-va. Krštenje nije uklanjanje telesne nečistoće, nego molitva Bogu za čistu savest, a zasniva se na uskrsenju Isusa Hrista. On je otišao na nebo i seo s desne strane Bogu, gde su mu potčinjeni anđeli, nebeske vlasti i sile.”

1 Pet 3:13-22

3:13 „ko će vam nauditi“ Moguća aluzija na Ps 118:6 jer je odavde već citirano u 1 Pet 2:7,9. Isto čitamo i u Rim 8:31-34.

Hrišćani bi trebalo stalno da se podsećaju da ovaj svet nije njihov konačni dom i da njegova materijalna stvarnost nije večita! Na ovoj zemlji smo samo putnici i prolaznici. Zato – Ne plašimo se (st. 14)!

Opet, ironično je što su oni koje Gospod čuva isti oni koje svet progoni. Sveznajući Gospod koji nas voli i brine se o nama nije oduzeo bol, nepravdu, pa ni smrt iz naših života. Naizgled, kao da zlo pobeđuje. Ali, i u najcrnjem zlu mi doživljavamo nebeske blagoslove (Mt 5:10-12; Dl 5:41).

- „ako revnosno činite dobro“ Hrišćani onog doba su stradali zbog onoga što jesu (st. 14; 2:19; 3:16; 4:16). Ali, ovo je poziv na predani život ispunjen dobrom!

3:14 „ako trpite“ Redak oblik uslovne rečenice (stanje najdalje od stvarnosti) koja najavljuje moguću, mada ne i sasvim sigurnu akciju (2 Tim 3:12). Ne stradaju svi vernici svuda podjednako. Nikada neće svi hrišćani doživeti ovo iskustvo, ali svako od njih mora da bude spreman (4:12-16; Jn 15:20; Dl 14:22; Otk 8:17)!

- „za pravednost“ U ovom kontekstu se misli na pobožan život ili svedočenje evanđelja. Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Pravednost

Ovo je više nego važna tema i svaki ozbiljan tumač Božije reči joj se mora posvetiti. SZ opisuje Boga kao pravednog. Pojam dolazi čak iz Mesopotamije i doslovno znači “trska”, mera za ravne zidove u građevinarstvu. Bog je baš takav sam po sebi – potpuno “ravan”, bez ikakvih “krivina” i nedostataka. On je mera po kojoj sve drugo treba da se meri. To znači da je Bog i potpuno pravedan sudija.

Stvoreni smo po Božijem liku (Post 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Sazdani smo za zajedništvo sa svojim Stvoriteljem. Sva tvorevina oko nas je poput pozornice života na koju smo postavljeni Tvorčevom voljom. Bog je želeo da uživa u nama, u zajedništvu ljubavi. Zato je i odlučio da isproba našu odanost (Post 3). Nažalost, prvi ljudi su pali na toj probi. Sve se završili u bolnom raskidu (Post 3; Rim 5:12-21).

Ipak, Bog je obećao da će obnoviti porušeno (Post 3:15). I uradio je to po svojoj suverenoj volji kroz svog Sina. U tom planu ljudski rod je bio potpuno nemoćan (Rim 1:18-3:20).

Bog je to uradio kroz Savez – Zavet. Sa njegove strane je urađeno sve kako treba, a čovek je pozvan da u pokajanju i veri prihvati to spasenje (Rim 3:21-31; Gal 3). On je napravio prvi korak i obnovi upropašteno:

1. Proglasio je pravednost svima koji mu pristupe kroz Hrista (legalni proglas opravdanja).
2. Dao je pravednost svima kroz dovršeno Hristovo delo (inputirana pravednost).
3. Darovao nam Duha koji stvara pravednost u nama (etička pravednost).
4. Obnovio je izgubljeno zajedništvo edenskog vrta tako što u nama kroz Hrista obnavlja Božiji lik (Post 1:26-27) (pravednost u odnosima).

Bog očekuje da u Savezu uradimo naš deo. On čini sve, oprašta, brine se a naše je da prihvatimo u:

1. pokajanju
2. veri
3. životnoj poslušnosti
4. izdržljivosti

Reč je o zavetnoj pravednosti, delotvornoj po recipročnosti odnosa Stvoritelja i stvorenja. Zasnovana je na Božijem delu u Hristu, na delotvornosti Duha i na našoj voljnom pojedinačnom odgovoru. Taj se teološki koncept zove "opravdanje verom". Naravno, ovaj pojam ne srećemo u Pismu, ali on je sasvim utemeljen na Božijoj reči. Apostol Pavle je više od stotinu puta pomenuo pravednost u svojim pismima.

Reč koju Pavle koristi je rabinski pojam "*dikaosunê*", paralela je jevrejskom pojmu "pravednost" (*SDQ*) Sreće se samo u LXX. U vanbiblijskoj literaturi pojam se koristio za opis ljudi koji su po svemu odgovarali božanskim ili ljudskim očekivanjima. SZ reč koristi uvek u zavetnim relacijama. Jahve je pravedan Bog. On želi da i njegov narod bude takav. Otkupljeni ljudi postaju i u tome nova stvorenja. Novo u Hristu se ogleda u životu pobožnosti (Rimokatolički fokus na opravdanju). Kako je stari Izrael bio teokratsko društvo nema jasne granice između sekularnog (društvene norme) i sakralnog (božanske norme). U engleskom jeziku se ta razlika vidi u razlikovanju reči "pravda" ("just" na engleskom, op. prev.) i "pravednost" ("righteousness" na engleskom, op. prev.). Prva se tiče odnosa prema društvu a druga odnosa prema Bogu.

Dobra vest – Evanđelje je poruka izgubljenom čovečanstvu da postoji spasenje i obnova u Hristu. Pavle je svestan paradoksa: Bog opravdava krivca. Ali, to je moguće kroz Očevu milost i ljubav, kroz Isusov život, smrt i vaskrsenje. Moguće je kroz službu Duha koji donosi i objašnjava evanđelje. Opravdanje je milostivi Božiji dar ali uvek vodi u pobožan život (Avgustin je naglašavao i jedno i drugo, dok je Reformacija morala da naglasi Božije delo zbog rimokatoličkog prenaglašavanja čovekovog dela u spasenju). Reformacija u opravdanju više teži čoveku kao objektu Božijeg dela. Rimokatolicizam u opravdanju više ističe čoveka kao subjekat, nekoga ko teži spasenju i promeni. A stvarnost ima i jednu i drugu stranu!

Slobodan sam da kažem da sve u Pismu – od Post 1 do Otk 20 – govori o obnovi edenskog zajedništva. Naime, Biblija započinje sa opisom ovozemaljskog zajedništva Stvoritelja i čoveka (Post 1-2), ali tako i završava (Otk 21-22). Bog će obnoviti svoj lik u čoveku i dosegnuti svoje ciljeve sa njim!

Evo i NZ pregleda istine opravdanja:

1. Bog je pravedan (što znači da je i Sudija)
  - a) Rimljanima 3:26
  - b) 2. Solunjanima 1:5-6
  - c) 2. Timoteju 4:8
  - d) Otkrivenje 16:5
2. Isus je pravedan
  - a) Dela 3:14; 7:52; 22:14 (Mesijina titula)
  - b) Matej 27:19
  - c) 1. Jovanova 2:1, 29; 3:7
3. Bog želi pravednost u celoj tvorevini
  - a) Levitska 19:2
  - b) matej 5:48 (5:17-20)

4. Božiji način za postignuće pravednosti
  - a) Rimljanima 3:21-31
  - b) Rimljanima 4
  - c) Rimljanima 5:6-11
  - d) Galatima 3:6-14
  - e) Bog daje pravednost
    - Rimljanima 3:24; 6:23
    - 1. Korinćanima 1:30
    - Efescima 2:8-9
  - f) pravednost se prima verom
    - Rimljanima 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
    - 2. Korinćanima 5:21
  - g) pravednost kroz delo Sina
    - Rimljanima 5:21-31
    - 2. Korinćanima 5:21
    - Filipljanima 2:6-11
5. Bog želi da njegova deca budu pravedna
  - a) Matej 5:3-48; 7:24-27
  - b) Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23
  - c) 2. Korinćanima 6:14
  - d) 1. Timoteju 6:11
  - e) 2. Timoteju 2:11; 3:16
  - f) 1. Jovanova 3:7
  - g) 1. Petrova 2:24
6. Bog će suditi svet na temelju pravednosti
  - a) Dela 17:31
  - b) 2. Timoteju 4:8

Pravedost je odlika Božijeg karaktera. Bog nam je besplatno daje kroz Hrista kao:

- svoj proglas
- svoj dar
- Hristovo delo

Ipak, opravdanje je doživotni proces kome se kao hrišćani trebamo rado i predano posvetiti. Tek će ga Hristov povratak dovršiti. Sada imamo obnovljeno zajedništvo sa Ocem kroz Hrista. I sve dok se Isus ne vrati – za našeg života ili posle njega - pozvani smo da se menjamo u njegov lik.

Evo kako IVP-ov *“Rečnik poslanica apostola Pavla”* kaže na str 834: “Kalvin još više od Lutera naglašava našu pravednost u odnosima. Luter je naglasio ono što je Bog uradio za nas proglašivši na pravednima u Hristu”

Za mene lično naš odnos prema Bogu je trojak:

1. Evanđelje je osoba (naglasak Istočne crkve i Kalvina)
2. Evanđelje je istina (naglasak Avgustina i Lutera)
3. Evanđelje je promenjeni život (naglasak Rimokatoličke crkve)

Svo troje je tačno i vredno za zdravo i biblijski uravnoteženo hrišćanstvo. Zanimarimo li ili prenaslavimo bilo šta – eto nam problema. Zato:

- Dobrodošao Isuse!
- Dobrodošla istino
- Dobrodošla hristolikosti!

- „**blaženi ste**“ Drugačiji termin od onoga u st. 9, onaj koji Isus koristi u Besedi na gori (*makarios*, Mt 5:10-12). Vernici su povezani sa SZ prorocima kao Božije svetlo i otkrivenje izgubljenom svetu. U vrelini progonstava nevernici mogu kroz naše svedočanstvo da se obrate i proslave Boga (3:1,8-9).

- **„Ne dajte da vas uplaše niti zbune“** Aluzija na Isa 8:12-13 (sličan koncept u Isa 50:9; 54:17; Rim 8:31-38). Doslovno „straha njihovog ne bojite se“ (Vuk) Značenje: (1) Strah od Boga koji progonitelji osećaju; (2) Strah koji progonitelji ulivaju progonjenima. Odsustvo straha je odlika Božije dece (st. 6).

3:15 „slavite“ Aorist imperativ („svetite“, Vuk; Bakotić). Odvojiti nekoga za Boga i njegove naume (Isa 8:14, „i biće vam svetinja“). Hrišćani posvećuju sebe Hristu u srcima kao što je Hrist posvetio sebe za njih (Jn 17:19).

1 Sol 5:23 ističe da je Bog taj koji nas posvećuje, a ovde smo pozvani da to sami učinimo sa sobom. To je prepoznatljivi zavetni paradoks biblijske vere (uporedi Jez 18:31 i 36:26-27). Bog jeste suveren ali ljudi imaju slobodu po kojoj saraduju sa Božijom voljom. Kako „svetimo“ Hrista?

1. voleći jedni druge (st. 8-9)
2. svojim životima (st. 13-14)
3. svojim usmenim svedočanstvom (st. 15)

- **„Hrista kao svetog Gospoda“** Stariji prevodi imaju „Gospoda Boga“ (Vuk), kao aluziju na Isa 8:12-13 – „Gospoda nad vojskama“ – dok se st. 14 pojavljuje u Masoretskom tekstu. Ipak, grčki manuskripti P72, A, B, C imaju „Hrista Gospoda“, što bolje odgovara kontekstu (većina naših prevoda, op. prev.)
- **„u svojim srcima“** Srce je SZ idiom za celovitu osobu. Vidi posebnu temu u 2:6.
- **„Budite uvek spremni da date odgovor“** „Apologija“ - pojam sačinjen od predloga „apo“ (iz, od) i imenice „logos“ (reč) – bila je službena odbrana na sudu (DI 19:33; 22:1; 25:16; 26:1,2,24). Ovaj odeljak se često koristi u ohrabivanju vernika za svedočenje evanđelja – što je svakako važno – ali ovaj kontekst se odnosi na zvaničnu državnu istragu ili sam sudski proces. Svi smo pozvani da budemo spremni za razložno izlaganje vere u Hrista, bilo prvom komšiji ili sudiji bilo kog suda. Svaki, baš svaki vernik bi morao da zna, da bude spreman za usmeno svedočanstvo!
- **„razlog vaše nade“** Apostol govori o evanđelju, o budućoj punini koja tek dolazi. To je razlog koji nam daje snagu da živimo pobožno i bogougodno. Verujemo obećanjima Hristovog slavnog povratka.

Posebna tema: Nada

Pavle koristi ovaj pojam u nekoliko međuovisnih značenja. Najčešće se tiče ispunjenja svrhe hrišćaninove vere (1 Tim 1:1) – slava, večni život, konačno spasenje, Drugi dolazak. Ovde je jasan prizvuk dostignuća u budućnosti, ali je vremenski neodređen.

1. Drugi Hristov dolazak (Gal 5:5; Ef 1:18; 4:4; Tit 2:13)
2. Isus naša nada (1Tim 1:1)
3. Vernici izvedeni pred Boga (Kol 1:22-23; 1Sol 2:19)
4. Nada na nebesima (Kol 1:5)
5. Konačno spasenje (1Sol 4:13)
6. Slava Božija (Rim 5:2; 2Kor 3:7-12; Kol 1:27)
7. Spasenje pagana u Hristu (Kol 1:27)
8. Sigurnost spasenja (1Sol 5:8-9)
9. Večni život (Tit 1:2; 3:7)
10. Iskupljenje sve tvorevine (Rim 8:20-22)
11. Konačno proslavljenje (Rim 8:23-25)
12. Nada je Božija titula (Rim 15:13)
13. Starozavetna uteha za novozavetne vernike (Rim 15:4)

- **„s blagošću i poštovanjem“** Prvi pridev smo sreli u opisu vernih žena (3:4) i njihovog stava koji je bogougodan. Ali, blagost je vrлина koja nam nije samo potrebna u domu, već i u odnosima sa drugim ljudima, čak i pred onima koji nas progone (2 Tim 2:25).
Drugi pridev je čest u ovoj poslanici i tiče se vremena progona i zastrašivanja (1:17; 2:17,18; 3:2,15). Pokoravajući se Bogu pokoravamo se muževima, nevernim gospodarima, progoniteljima, i tako svima svedočimo Božiju slavu i Carstvo.

3:16 Nije najjasnije gde počinje ovaj stih. Stariji prevodi ga otpočinju ranije (Vuk; Stefanović Bakotić; SSP) a noviji kasnije (NSP, Sinod).

- **„Neka vam savest bude čista“** Present particip u službi imperativa. SZ vokabular nema paralelu grčkog pojma „savesť“, osim što koncept „grudi“ obuhvata samosvest i poznavanje svojih motiva. Za Greke je savest povezana sa pet čula, kao unutrašnje osećanje (Rim 2:15). Pavle dva puta spominje savest na sudu (Dl 23:1; 24:16). Naime, bio je uveren u sebe da nije prekršio nikakve odgovornosti pred Bogom (1 Kor 4:4).
Savest je dubinska samosvest i samospoznaja onoga što nas pokreće kao hrišćane a tem elji se na:
  1. biblijskom pogledu na svet
  2. prebivanju Svetog Duha u nama
  3. poznavanju Božije Reči
  4. ličnom shvatanju evanđelja
 Petar tri puta spominje savest – 2:19; 3:16.21. Savest je vrednost koju legalizam ne može da stvori ali može evanđelje!
- **„da se oni koji izvrću ruglu vaše dobro hrišćansko vladanje, osramote u onom za šta vas kleveću“** Vidi 2:12 i 2:15

3:17 „ako je to Božja volja“ Redak oblik uslovne rečenice (st. 14). Petar je veoma dosledan kada opisuje poreklo i sadržaj nevolja i progona. Ali ne tvrdi da su one neizbežna sudbina (1:6; 2:15; 3:17; 4:14).

3:18-22 Neki tumači tvrde da su ove reči deo himni kod krštenja (Ričard N. Longenecker, *Biblical Exegesis In the Apostolic Period*, str. 69, 172). Drugi ističu da je samo st. 18 poetski, iako ga nijedan od prevoda ne ističe kurzivom (Grant Osborne, *The Hermeneutical Spiral*). Ukoliko je ovo tačno, ne bi trebalo ovu misao gurati u doktrinu!

3:18 „Jer je Hristos jednom za svagda pretrpeo za grešnike“ Ova fraza se u Spetuaginti koristila za „žrtvu za grehe“ (Lev 5:7, 6:30; Isa 53:2 Kor 5:21). Hristova smrt je slavna, pobednička i zamenička (2:22-24).

Dva dela ove rečenice imaju različite manuskriptne varijante:

1. „Hristos je jednom zauvek umro“ (NSP, Čarnić, SSP, Stafenović) , prema prepisima P72, A, B, C. Ostali pouzdani prepisi kažu „Hristos pretpri“ (Bakotić, „postrada“ Vuk, Sinod). Ovo rešenje bolje odgovara kontekstu Petrovog izbora reči („postrada“, tj. „pretrpi“ 11 puta!). Ne zna se – ukoliko je ovo deo izvornog teksta – zašto su prepisivači menjali glagol u „umro“?
  2. „za grešnike“. U manuskriptima postoji čak sedam varijanti ove fraze. „za grehe“ (svi naši ostali prevodi, op. prev.). Prevodilački problem je u predlogu „peri“, povezanim sa imenico „greh“, umesto sa očekivanim predlogom „huper“.
- **„jednom za svagda“** Ovo je tema Poslanice Jevrejima (Rim 6:10; Jev 7:17; 9:12,18,26,28; 10:10). Hrist je savršena, potpuna i večna žrtva za greh!
  - **„pravednik za nepravednike“** Aluzija na Isa 53:11-12 koja može da se prevede „pravedan za nepravedne“ (SSP). „Pravednik“ je možda bila Gospodnja titula rane crkve (Dl 3:14; 7:52; 1

Jn 2:1,29; 3:7). Pravednost je odlika Isusovog bezgrešnog života (1:19; 2:22), života koji je položio za grešnike (2:24).

- **„da nas dovede k Bogu“** Hrist nas je „predstavio“ Ocu (Rim 5:2; Ef 2:18; 3:12). Isusova smrt je obnovila odnos sa Bogom narušen padom u greh i obnovila je Božiji lik u nama. Hrišćani imaju privilegiju bliskog odnosa sa Bogom, blizinu koju su Adam i Eva imali u Edenu pre greha (Post 3).
- **„Telo su mu ubili, ali je Božijim Duhom bio oživljen“** Postoji kontrast između Isusovog tela (4:1) i duhovnog života (4:6; 1 Kor 15:45). Možda je 1 Tim 3:16 deo prvih sročenihi veroispovedanja ili deo bogoslužbenih himni.

Oba glagola su u aorist pasiv participu, što ukazuje na istorijske događaje (raspeće i vaskrsenje, Rim 1:3-4) uzrokovane spoljašnjom silom (Otac i Duh). Nije sasvim jasno da li je reč o „duhu“ ili o „Duhu“, o Isusovom duhu ili o Svetom Duhu? Tumači i prevodioci nisu složni ovde („duhom“ Stafanović, Čarnić, SSP, Sinod; „Duhom“ Vuk, Bakotić, NSP).
- **„da propoveda“** Glagol „*kêrusô*“ znači „javno objaviti“. U podudarnom stihu 4:4 glagol „*euangelizô*“ se odnosi ekskluzivno na objavljivanje evanđelja. Ali, u ovom kontekstu nije jasno gde bi trebalo istaknuti razliku ova dva pojma (Mk 5:20; Lk 9:60 gde je *kêrusô* objava evanđelja). Lično mislim da su ovu glagoli sinonimi.
- **„duhovima“** Dve su teorije o ovim duhovima: (1) umrli ljudi (4:6; Jev 12:23); (2) zli anđeli (Post 6; 2 Pet 2:4-5; Juda 6; 1. Enohova). NZ nigde ljude ne naziva „duhovima“ bez dodatnih opisa (F. F. Brus, *answers to Questions*, str. 128).
- **„sišao u tamnicu“** Ovde je važno da uočimo i povežemo nekoliko tema o kojima apostol govori:
  1. Isus je sišao „u Duhu“ (st. 18)
  2. Isus je propovedao „duhovima u tamnici“ (st. 19, Vuk)
  3. Duhovi su bili neposlušni u Nojevo vreme (st. 20)

Tekst nam daje dve mogućnosti: pali anđeli iz Post 6 ili ljudi Nojevog vremena. Ovo vreme se spominje i u 2 Pet 2:4-5 zajedno sa Sodomom i Gomorom (2 Pet 2:6). I Juda povezuje pale anđele (st. 6) i ove gradove (st. 7).

Iz šireg konteksta nije jasno zašto Petar otpočinje ovu temu, osim ako ne upoređuje Potop sa krštenjem (spasenje kroz vodu, st. 20).

Dve glavne povezane stvari u tumačenju ovog odeljka su (1) kada se to dogodilo i (2) koji je sadržaj Isusovog propovedanja?- 1. Isus je pre svog utelovljenja propovedao kroz Noja (1:11, Hristov Duh je propovedao kroz SZ pisce ljudima onog doba koji su sada u tamnici (Avgustin).
- 2. Hrist je u vremenu između svoje smrti i vaskrsenja propovedao utamničenihi ljudima Nojevog vremena:
  - a. Donoseći im osudu
  - b. Donoseći im spasenja (Kliment Aleksandrijski)
  - c. Donoseći evanđelje Noju i njegovoj porodici (u raji) pred utamničenihi ljudima (Tartarus)
- 3. Hrist je u vremenu između svoje smrti i vaskrsenja propovedao:
  - a. Anđelima koji su sa ženama imali decu (Post 6:1-2)
  - b. Poluanđelima, poluljudima koji su izdanci Post 6:4 (vidi posebnu temu o tome u www.freebiblecommentary.org). Propovedao im je svoju pobeđu i njihovu osudu. Prva knjiga Enohova tvdi da su ovi bestelesni poluanđeli poluljudi zapravo demoni NZ.
- 4. Hrist se kao pobedonosni Mesija vazneo kroz nebesa (anđeoski nivoi, prema učenju gnostika; sedam nebesa prema učenju rabina, 3:22; Ef 4:9). Druga knjiga Enohova 7:1-5 govori da su pali anđeli utamničeni na drugom nebu. Hrist im je

objavio svoju pobjedu nad njima (pobjeda nad svom duhovnom opozicijom, *Jerome Bible Commentary*, str. 367). Mislim da ovo tumačenje najbolje odgovara kontekstu.

Posebna tema: Gde su umrli

- I. Stari zavet
  - A. Svaki preminuli odlazi u Šeol (imenica nesigurne etimologije). Šeol je eufemizam za smrt, za grob. Sreće se najviše u Mudrosnoj literaturi i kod proroka Isaije. U njemu čovek nastavlja svoje svesno postojanje, ali kao senka, bez radosti (Jov 10:21-22; 38:17; Ps 107:10,14).
  - B. Osobine Šeola:
    1. Povezan je sa Božijim sudom (vatrom), Pnz 32:22
    2. Deo je kazne i pre Sudnjeg dana, Ps 18:4-5
    3. Povezan je sa uništenjem, (Abaddon) koje takode pripada Bogu, Jov 26:6; Ps 139:8; Am 9:2.
    4. Deo je groba, Ps 16:10; Isa 14:15; Jez 31:15-17
    5. Zli će dospeti ovde, Br 16:30,33; Ps 55: 15
    6. Ogromne čeljusti čudovišta su poput Šeola, Br 16:30; Isa 5:14; 14:9; Ava 2:5
    7. U njemu se boravi, drema, Isa 14:9-11
- II. Novi zavet
  - A. Jevrejski Šeol je na grčkom preveden kao Hades (neviđeni svet)
  - B. Osobine Hadesa
    1. Ima moć smrti, Mt 16:18
    2. Mesto smrti, Otk 1:18; 6:8; 20:13-14
    3. Mesto trajne kazne (Gehenna), Mt 11:23 (SZ citat), Lk 10:15; 16:23-24
    4. analogija groba, Lk 16:23
  - C. Moguća podela Hadesa prema učenju rabina
    1. Raj, mesto za pravednike (drugo ime je nebo, 2 Kor 12:4; Otk 2:7), Lk 23:43
    2. Tartarus, mesto za nepravednike, 2 Pet 2:4. Tu prebivaju i demoni (Post 6; I Enohova).
  - D. Gehena
    1. Dolazi od SZ izraza “dolina sinova Hinoma” (jug Jerusalima). Tu su Feničani slavili Moloha, svog boga vatre, prinoseći mu bebe na žrtvu (2 Car 16:3; 21:6; 2 Dnv 28:3; 33:6), što Lev 18:21; 20:2-5 najstrožije zabranjuje.
    2. Prorok Jeremija ovo ogavno idolopokloničko mesto vidi kao poprište Božijeg suda (Jer 7:32; 19:6-7). To je mesto najstrašnijeg i konačnog suda (I Enoh 90:26-27; Sibila 1:103).
    3. Jevrejski naraštaj Isusovog vremena je bio toliko užasnut ovom paganskom praksom, da su celo to područje ostavili za gradsko đubrište. Mnoge Isusove metafore dolaze upravo sa ovog mesta (vatra, dim, crvi, smrad, Mk 9:44,46). Jedino je Gospod upotrebio imenicu Gehena (osim Jak 3:6).
    4. Isusovo korišćenje imenice Gehena:
      - a) tamo je vatra, Mt 5:22; 18:9; Mk 9:43
      - b) večno mesto, Mk 9:48 (Mt 25:46)
      - c) mesto uništenja (tela i duše), Mt 10:28
      - d) odgovara Šeolu, Mt 5:29-30; 18:9
      - e) u njemu su zli, “sinovi pakla”, Mt 23:15
      - f) tamo se ide posle suda, Mt 23:33; Lk 12:5
      - g) koncept Gehene odgovara “drugoj smrti” (Otk 2:11; 20:6,14), a to je “ognjeno jezero” (Mt 13:42,50; Otk 19:20; 20:10,14-15; 21:8). Moguće je da ovo “jezero” bude trajno konačište svih nevernih ljudi i palih anđela (Tartarus, 2 Pet 2:4, Juda 6 “ambis”, Lk 8:31; Otk 9:1-10; 20:1,3).
      - h) ovo mesto nije stvoreno za ljude već za Sotonu i njegove demone, Mt 25:41.
  - E. Pošto su očigledna preklapanja pojmova Šeol, Hades, Gehena:
    1. Svi ljudi odlaze u Šeol/Hades

2. Njihovo iskustvo tog podzemnog sveta (dobrog ili lošeg) biva do kraja pojačano nakon Sudnjeg dana, ali mesto za zle ostaje isto (zato neki bolji zapadni prevodi, kao KJV, hades prevode sa "grob", a gehena sa "pakao").
3. Jedino NZ mesto koje spominje mučenje pre Suda je parabola iz Lk 16:19-31 (Lazar i bogataš). Šeol je mesto gde se i sada kažnjava (Pnz 32:22; Ps 18:1-5). Ali, ne možemo da gradimo čitavu doktrinu na osnovu jedne priče.

III. Stanje između smrti i vaskrsenja

- A. NZ ne naučava "besmrtnost duše", što je jedan od drevnih pogleda na život posle smrti:
  1. Ljudske duše postoje pre telesnog rođenja.
  2. Ljudske duše su večne i pre i posle fizičke, telesne smrti.
  3. Telo je zatvor duše, a smrt je njeno oslobođenje, prelazak na pređašnje stanje postojanja.
- B. NZ nagoveštava vantelesno stanje duše između smrti i vaskrsenja:
  1. Isus govori o razlici duše i tela, Mt 10:28
  2. Avram je dobio novo telo, Mk 12:26-27; Lk 16:23
  3. Mojsije i Ilija su bili u telu o preobraženju, Mt 17
  4. Pavle tvrdi da će o Drugom Hristovom dolasku duše usnulih u Hristu dobiti nova tela, 2 Sol 4:13-18.
  5. Pavle tvrdi da će svi hrišćani da dobiju nova, duhovna tela na dan vaskrsenja, 1 Kor 15:23,52.
  6. Pavle tvrdi da hrišćani po smrti ne idu u Hades, već Gospodu Isusu, 2 Kor 5:6,8; Fil 1:23. Jer, Isus je pobedio smrt i poveo pravednike sa sobom na nebo (1 Pet 3:18-22).

IV. Nebo

- A. Pojam trostrukog značenja u Svetom pismu:
  1. Područje stvarnosti iznad zemlje, atmosfera, Post 1:1,8; Isa 42:5; 45:18
  2. Zvezdano nebo, Post 1:14; Pnz 10:14; Ps 148:4; Jev 4:14; 7:26
  3. Božiji tron, Pnz 10: 14; 1 Car 8:27; Ps 148:4; Ef 4: 10; Jev 9:24 (treće nebo, 2 Kor 12:2).
- B. Sveto pismo ne otkriva mnogo o životu posle smrti. To je najverovatnije zbog naše ogrehovljenosti, ljudske nemoći da pojмимо tu stvarnost (1 Kor 2:9).
- C. Nebo je i mesto (Jn 14:2-3), i stanje, zajedništvo (2 Kor 5:6,8). Možda je ono obnovljeni Edenski vrt (Post 1-2; Otk 21-22). Zemlja će se očistiti i obnoviti (Dl 3:21; Rim 8:21; 2 Pet 3:10). Božiji lik (Post 1:26-27) je obnovljen u Hristu. Zato je edenska bliskost zajedništva ponovo moguća.
Ipak, sve ovo može da bude metafora bez doslovnih ispunjenja (nebo kao ogromni kockasti grad, Otk 21:9-27). 1 Kor 15 nam opisuje razliku između fizičkog i duhovnog tela u slici semena koja postaje izrasla biljka. A 1 Kor 2:9 (citat Isa 64:4; 65:17) je veliko obećanje i velika nada! Znamo da ćemo videti Gospoda i da ćemo tada postati kao on (1 Jn 3:2).

V. Korisna štiva

- A. Viljem Hendriksen, The Bible On the Life Hereafter
- B. Moris Ravlings, Beyond Death's Door

3:20 „Bog je strpljivo čekao“ Imperfekt medij imenica „mekos“ (daljina) i „tumos“ (gnev) naglašava uporno Božije čekanje. Božija dugotrpljivost i „sporost na gnev“ su odlika njegovog postupanja sa buntovnim čovečanstvom (3:20; Izl 34:6; Nem 9:16-23; Ps 103:8-14; Jl 2:13; Mih 6:18-20; 2 Pet 3:15; Rim 2:4; 9:22). Bog želi da i njegova deca pokažu ovu osobinu (2 Kor 6:6; Gal 5:22; Ef 4:2; Kol 1:11; 3:12; 1 Tim 1:16; 2 Tim 3:10; 4:2).

Petrove poslanice jasno opisuju Boga koji ne želi da sudi jer mu je stalo do spasenja ljudi:

1. Čekao je ljude Nojevog vremena, 1 Pet 3:20
2. Odlaze svoj Drugi dolazak, 2 Pet 3:9
Bog želi da se svi ljudi spasu (2 Pet 3:9,15)!

- „**koi su nekada, u Nojevo vreme, bili neposlušni**“ Apostol misli ili na anđele iz Post 6 (2 Pet 2:4-5; Juda 6) ili na neverni naraštaj ljudi.

- **„spasilo kroz vodu“** Osmoro ljudi je bilo spašeno od smrti Potopa (SZ telesno spasenje i/ili NZ duhovno spasenje) istom tom vodom (Potop iz Post 6-9 i/ili hrišćansko krštenje). Ukoliko apostol ima na umu pozadinu Prve Enohove, onda se misli na spasenje od izopačene mutantske rase ljudi i anđela.

3:21 „koja je pralik“ Grčki „*antitipon*“ je složenica predloga „*anti*“ (prema tome ili uprkos tome) i imenice „*tipos*“ (lik, kopija). Ovaj izraz srećemo samo dva puta u NZ: jednom kao pridev, u ovom stihu, i kao imenicu u Jev 9:24. Očigledno je da je cela fraza simbolizam, tipologija.

- **„krštenja“** U ranoj crkvi krštenja su bila prilika da vernici javno ispovede svoju veru. Krštenje nikada nije bilo niti jeste ritual spasavanja već način usmenog potvrđivanja vere. Imajmo na umu da crkva tada nije imala svoje građevine, da su se vernici okupljali po kućama ili na tajnim mestima u vremenu progona.
Mnogi komentatori tvrde da je čitava Prva Petrova poslanica propoved prilikom krštenja. Ova mogućnost je izvesna ali nije i jedina. Nema sumnje da Petar u krštenju vidi ključni čin vere (Dl 2:38.42; 10:47), ali ne kao sakrament već kao čin veroispovedanja koji simbolizuje smrt, sahranu i vaskrsenje vernika koji se u ovim događajima poistovećuje sa Hristom (Rim 6:7-9; Kol 2:12). Krštenje je simboličan a ne sakramentalni čin. Ono je ispovedanje spasonosne vere a ne ceremonijal spasavanja.
- **„koje vas sada spasava“** Ovaj glagol (*sozo*) u SZ najčešće govori o fizičkom izbavljenju a u NZ o duhovnom spasenju. U kontekstu progona očigledno ima oba značenja.
- **„nego molitva Bogu za čistu savest“** Iz ovoga je jasno da ritual krštenja ne spasava već vernikov stav prema Bogu (st. 16). To nipošto ne znači da je krštenje stvar našeg izbora, dobre volje već (1) oponašanje Isusovog primera (Mt 3:13-17; Mk 1:9-11; Lk 3:21-22; Jn 1:31-34); (2) Isusova zapovest (Mt 28:19) za sve vernike. NZ ne poznaje kategoriju nekrštenih vernika. Štaviše, u NZ krštenje je neodvojivo od ispovedanja vere obraćenika. Vidi više o savesti u 3:16.
- **„zasniva se na uskrsenju Isusa Hrista“** Gospodnje vaskrsenje je srž spasenja (Rim 1:4-5) a ne čin krštenja. Sled ove logike je jasan iz Rim 6:3-4. Krštenje podronjenjem simbolizuje smrt, sahranu i vaskrsenje. Ali ni taj mehanizam nije važniji od stanja srca krštenika.

3:22 „i seo s desne strane Bogu“ Antropomorfizam autoriteta, sile i statusa (1 Jn 2:1). Ovu sliku apostol crpi iz Ps 110:1.

Sveto pismo često slikama ljudskog bića opisuje natprirodna bića, mesta i događaje. Očigledni su alegoričnost, simbolizam i metaforičnost. Antropomorfizmi komuniciraju duhovnu stvarnost ali u isto vreme pokazuju da smo samo ograničeni ljudi ogrehovljenog poimanja, da smo uslovljeni vremenom, jezikom i kulturom. Zato jezik antropomorfizma u isto vreme komunicira i zbuñuje.

- **„gde su mu potčinjeni anđeli, nebeske vlasti i sile“** Misli se na različite anđeoske grupacije (Rim 8:38-39; 1 Kor 15:24; Ef 1:20-21, 6:12; Kol 2:15; 1. Enohova). Isus je suvereni vladar nad svim silama duhovnog sveta.
Iako ova poslanica ne oslovljava direktno gnostička učenja, neka druga NZ pisma to otvoreno čine (Kol, Ef, 1. i 2. Tim, 1. Jn). To nam daje vrlo jasan kulturni kontekst grčko-rimskog sveta I veka u kome je ovaj filozofsko-teološki pravac bio veoma jak. U gnosticizmu II veka (Nag-Hamadi tekstovi) grčkim konceptom „*pleroma*“ – „punina“, koji je često koristio apostol Pavle, oslikavala se „Božija punina“ i anđeoski nivoi (*eoni*, verovatno i jevrejskih sedam nebesa) između „dobrog boga“ i „nižih bogova“. Ali - za razliku od gnosticizma koji je spasenje tražio u tajnom znanju i posredništvu anđeoskih i demonskih bića – hrišćanstvo je objavilo da je Isus ključ ulaska u nebo.
Iako se u ovom odeljku ne spominju gnostički eoni tu su anđeli, što verovatno uključuje i „duhove u tamnicama“, demone koji su stvarali potomstvo sa ženama (Post 6:1-4).

Posebna tema: Gnosticizam

- A. Najviša saznanja o ovoj jeresi dobijamo iz samih gnostičkih spisa II veka. Naravno, same ideje su postojale i ranije, u I veku (Svica sa Mrtvog mora) i spominju se u poslanicama apostola Jovana.
- B. Problemi crkava u Efesu (1. Timoteju), na Kritu (Titu) i u Kolosima (Kološanima) su bili u hibridnom učenju gnosticizma i legalističkog judaizma.
- C. Neke od načela gnostika Valentina i Kerinta iz drugog veka:
  - 1. Materija i duh su u večnoj međusobnoj ovisnosti (ontološki dualizam). Materija je zla a duh je dobar. Bog je duh i nije stvorio zlu materiju.
  - 2. Postoje emanacije (eoni, andeoski nivoi) između Boga i materije. Poslednja, tj. najniža Božija emancipacija je starozavetni JHVH, stvoritelj kosmosa.
  - 3. I Isus je emanacija, poput JHVH, ali na višem stepenu i bliži pravom Bogu. Iako ga neki proglašavaju najvišim – uče gnostici – on to svakako nije, pogotovo nije utelovljenje božanstva (Jn 1:14). Jer, Isus nije mogao da preuzme na sebe zlu materiju i ostane božanski. On se samo prikazivao kao čovek a zapravo je ostao duh (1 Jn 1:1-3; 4:1-6).
  - 4. Spasenje se postiže verom u Isusa i posebnim tajnim znanjem koje dokučuje nekolicina posebnih ljudi. Bez tog znanja (tajne lozinke) ne možemo da prođemo kroz nebeske sfere (eone). Judejski legalizam je takođe zahtevao trajno traganje za Bogom.
- D. Gnostički učitelji su propovedali dva suprotstavljena etička sistema:
  - 1. Jedna grupa je tvrdila da način života nema veze sa spasenjem. Govorili su da je spasenje duhovna stvar i da je sadržano u tajnom znanju o prolascima kroz andeoske sfere (eone).
  - 2. Druga grupa je govorila da je način života najodlučniji za spasenje. Gnostici su na osnovu ove poslanice (2: 16-23) isticali asketizam kao uslov spasenja.
- E. Dobro štivo o ovoj temi je knjiga Džejmsa Robinsona i Ričarda Smita, *The Nag Hammadi Library*.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

- 1. Da li su NZ pisci muški šovinisti?
- 2. Kako bi hrišćanke trebalo da se oblače?
- 3. Na koji način naši porodični odnosi utiču na naš molitveni život?
- 4. Koje vrline su važne za naše socijalne odnose?
- 5. Zašto hrišćani stradaju?
- 6. Da li bi svi hrišćani trebalo da svedoče?
- 7. Ko su utamničeni duhovi o kojima apostol piše?
- 8. Da li se spasavamo krštenjem?

1. Petrova 4

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Bobro upravljanje Božijom milošću	Hristova i naša stradanja	Dužnosti hrišćana	Promenjeni životi	Raskid sa grehom
	(3:18-4:6)	(2:11-4:11)		
4:1-6		4:1-6	4:1-6	4:1-6
	Služenje radi Božije slave		Dobro upravljanje Božijim darovima	Blizina Hristovog otkrivenja
4:7-11	4:7-11	4:7-11	4:7-11	4:7-11
Hrišćanska stradanja	Stradanja za Božiju slavu	Osvrt na rečeno	Hrišćanska stradanja	Stradanja za Hrista
4:12-19	4:12-19	4:12-19	4:12-19	4:12-19

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Zahtevi svetog života 4:1-6

Služite jedni drugima 4:7-11

Učestvovanje u Hristovim patnjama 4:12-19

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

“Pošto je, dakle, Hristos propatio telom, i vi se naoružajte istom mišlju. Naime, ko je propatio telom prestao je da greši. 2Zato provedite preostalo vreme svog života u telu po Božjoj volji, a ne u udovoljavanju ljudskim željama. 3Jer dovoljno je da ste nekad živeli kao mnogobošci: u razvratu, požudi, pijančenju, orgijama, terevenkama, i užasnom idolopoklonstvu. 4Njima je čudno što i vi sa njima ne hrlite u istu bujicu raskalašnosti, pa vas zato vređaju. 5Zato će dati račun Onome ko je spreman da sudi živima i mrtvima. 6Naime, Radosna vest je i objavljena mrtvima, da bi, pošto su kao i svi ljudi osuđeni na telesnu smrt, mogli da žive duhom kao što i sam Bog živi.”

1 Pet 4:1-6

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

4:1 „Pošto je“ Apostol se na osnovu svega što je do sada rekao okreće novoj temi.

- **„Hristos propatio telom“** Veza sa 3:17. Telo je sinonim Isusovog ovozemaljskog života. Gospod je istinski bio jedan od nas, istinski čovek. Umro je umesto nas st. 18; Isa 53; Mk 10:45, 2 Kor 5:21). Ova poslanica naglašava Isusova stradanja (2:21,23; 3:18; 4:1) i stradanja vernika kao poslednicu doslednog sledbeništva (2:19-20; 3:14,17; 4:15,19; 5:10).
Hristovu zameničku smrt (3:18; 2:21) naglašava nekoliko grčkih manuskripta dodatkom „za vas“ (Vuk, Sinod).
Ista zamenica se nalazi kao dodatak i u st. 3, što govori o osećanju ranih prepisivača za usklađivanje tekstova.
- **„i vi se naoružajte“** Aorist medij imperativ. Petar koristi vojni izraz za opremanje vojnika za ratni sukob. Ne zaboravimo da u našoj svakodnevnici besni realni duhovni rat (Ef 6:10-20; Rim 13:12; 1 Sol 5:8).
- **„istom mišlju“** Isusov primer nam pokazuje da je stradanje nepravедnika neizbežnost za sve koji hoće da žive pobožno u ovom grešnom svetu (Jn 15:20; Rim 8:17; Fil 1:29; 2 Tim 3:12; 1 Pet 4:12-19).
- **„ko je propatio telom prestao je da greši“** U zavisnosti od gramatičkog oblika u kome se nalazi, ova fraza može da se prevede na više načina. Isus je primer nevinog stradalnika koji iz svoje patnje izlazi kao pobednik (aorist particip). I mi stradamo na isti način jer idemo Hristovim putem.
Glavni glagol može da bude u mediju (A. T. Robertson, *Word Pictures of the New Testament*, str. 121) ili u pasivu (Moulton, *Analytical Greek Lexicon* and Barbara & Tim Friberg, *Analytical Greek New Testament*). Medij ohrabruje vernike da ne greše dok slede Hrista. Pasiv naglašava da smo kao Hristovi oslobođeni od sile greha.
Smrt prekida svaku vezu sa grehom. Moguća je veza sa teološkim konceptom Rim 6. Smrt starog života donosi mogućnost služenja Bogu (Rim 6:2,6,7) a krštenje simbolizuje novi život (Rim 6:4; Kol 2:12).
Dakle, kao što sledimo Hrista u stradanjima, tako ga sledimo i u pobedi nad grehom. Novi smo ljudi u Hristu! Živimo kao novi ljudi jer Bog to želi, on hoće da smo nalik njegovom Sinu (Rim 8:28-29; 2 Kor 3:18; 7:1; Gal 4:19; Ef 1:4; 4:13; 1 Sol 3:13; 4:3,7; 5:23; 1 Pet 1:15). Ova želja počiva na činjenici da je padom u greh Božiji lik u ljudima naružen. Hrišćani imaju mogućnost da žive bogougodno kao oni koji su oslobođeni robovanja grehu. Živimo kao Hrist i hodajmo za njim!

4:2 „Zato provedite preostalo vreme svog života u telu po Božjoj volji, a ne u udovoljavanju ljudskim željama“ Ovo je teološka istina Rim 6. Hrišćani su umrli grehu i žive Bogu (Rim 6:20). Spasenje je novi život novih ljudi. Spasenje se prepoznaje po veoma uočljivim osobinama.

- **„po Božjoj volji“** Vidi posebnu temu o ovome u 1 Pet 2:15.

4:3 Petar podseća vernike na njihov predašnji paganski način življenja. Zbog ovih reči mnogi komentatori zaključuju da su crkve kojima apostol piše sačinjene od vernika pretežno grčke pozadine. Zaista, ondašnje kulture su živele izuzetno nemoralnim načinom života, što se videlo i u religioznim obredima. Hrišćanstvo je ovim ljudima donelo dramatičan i radikalni preobražaj životnih navika. I ta promena je postala razlog progona od strane sredine u kojoj su živeli. Greh voli društvo i ne trpi odvajanje.

Posebna tema: Gresi i vrline u NZ

Ovakvih nabranjanja ima dosta u NZ. Slična su listama koje su sačinjavali rabini i jelinisti.

	Gresi	Vrline
Pavle	Rim 1:28-32 Rim 13:13 1. Kor 5:9-11 6:10 2. Kor 12:20 Gal 5:19-21 Ef 4:25-32 5:3-5 Kol 3:5,8 1. Tim 1:9-10 6:4-5 2. Tim 2:22a,23 Tit 1:7; 3:3	_____ Rim2:9-21 _____ 1. Kor 6:6-9 2. Kor 6:4-10 Gal 5:22-23 _____ _____ Kol 3:12-14 _____ _____ 2. Tim 2:22b,24 Tit 1:8-9; 3:1-2
Jakov	Jak 3:15-16	Jak 3:17-18
Petar	1. Pet 4:3 2. Pet 1:9	1. Pet 4:7-11 2. Pet 1:5-8
Jovan	Otk 21:8 22:15	_____ _____

- „**dok ste se odavali**“ (Sinod) Perfekt mediji particip. Ljudi bez Boga se voljno i ciljano predaju snazi greha.
- „**u razvratu**“ Potpuna razuzdanost, odsustvo kontrole i potpuno kršenje socijalnih normi, posebno u seksu (Mk 7:22; Rim 13:13; 2 Kor 12:21; Gal 5:19; Ef 4:19; 1 Pet 4:3; 2 Pet 2:7,18; Juda 6).
- „**požudi**“ Bezmerna strast prema nekome ili nečemu. To je snaga koja može da bude pozitivna (Lk 22:15; 1 Tim 2:1; 1 Pet 1:12) , ali je u NZ najčešće negativna (1 Pet 1:14; 2:11; 4:2,3; 2 Pet 1:4; 2:10,18; 3:3; Mk 4:19).
- „**pijanjčenju**“ Složenica koju srećmo jedino ovde u čitavom NZ. Imenica „vino“ (*oinos*) i glagol „peniti se“ (*fluô*). U drevnom svetu vino se redovno pilo. Pio ga je i Gospod Isus (Mt 11:18-19) i vernici rane crkve. Ali pijančenje je zlo koje je obeleženo kao proketo (Pri 23:29-35; Rim 13:13; Gal 5:21).

Posebna tema: Vino i žestoka pića

I. Biblijski pojmovi

A. Stari zavet

1. *Yayin* - Opšta imenica „vino“ upotrebljena 141 put. Etimologija joj je nesigurna jer je potiče iz jevrejskog jezika. Odnosi se na fermentisani sok voća, najčešće grožđa. Tipični odeljci su Post 9:21; Izl 29:40; Br 15:5,10.
2. *Tirosh* - „Novo vino“. Klima Bliskog Istoka omogućava fermentaciju voća već nakon šest sati. Novo vino je vino u procesu vrenja. Tipični odeljci su Pnz 12:17; 18:4; Isa 62:8-9; Os 4:11.
3. *Asis* - Alkoholna pića (Jl 1:5; Isa 49:26)

4. *Sekar* - „Jako piće“. Reč „pijanstvo“ je istog korena. To je piće u koje se najčešće dodaju posebno jaki ekstrati.

B. Novi zavet

1. *Oinos* - grčki ekvivalent za *yayin*
2. *Neos oinos* (novo vino) - grčki ekvivalent za *tiros* (Mk 2:22).
3. *Gleuchos vinos* (slatko vino) - vino u ranoj fazi vrenja (DI 2:13).

II. Biblijska upotreba

A. Stari zavet

1. Vino je Božiji dar (Post 27:28; Ps 104: 14-15; Pro 9:7; Os 2:8-9; Jl 2:19,24; Am 9: 13; Zah 10:7).
2. Vino je deo žrtvenih darova (Izl 29:40; Otk 23:13; Br 15:7,10; 28: 14; Pnz 14:26; Sud 9:13).
3. Vino je lek (2 Sam 16:2; Pri 31:6-7)
4. Vino može da stvori probleme (Noje - Post 9:21; Lot - Post 19:33,35; Samson - Sud 16:19; Naval - 1 Sam 25:36; Urija - 2 Sam 11:13; Amon - 2 Sam 13:28; Ila - 1 Car 16:9; Ven-Adad - 1 Car 20:12; vladari - Am 6:6; žene - Am 4).
5. Vino stvara nasilje (Pri 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Isa 5:11,22; 19:14; 28:7-8; Os 4:11).
6. Vino je zabranjeno nekim grupama ljudi: sveštenicima na službi, Lev 10:9; Jez 44:21; nazirejima, Br 6; vladarima, Pri 31:4-5; Isa 56:11-12; Os 7:5).
7. Vino je eshatološki znak (Am 9:13; Jl 3:18; Zah 9:17).

B. Vanbiblijska upotreba

1. Umereno korišćenje vina je korisno (Pro 31:27-30).
2. Rabini kažu: “Vino je najbolji lek. Tamo gde ga nema ljudi koriste drogu” (BB 58b).

C. Novi zavet

1. Isus je veliku količinu vode pretvorio u vino (Jn 2:1-11).
2. Isus je pio vino (Mt 11:18-19; Lk 7:33-34; 22:17).
3. Petra su oklevetali na dan Pentekosta da se “nakitio mladog vina” (DI 2:13).
4. Vino je lek (Mk 15:23; Lk 10:34; 1 Tim 5:23).
5. Vođe ne smeju da budu grubijani. Ovo ipak ne znači obavezu potpune apstinencije (1 Tim 3:3,8; Tit 1:7; 2:3; 1 Pet 4:3).
6. Vino je eshatološki znak (Mt 22:1; Otk 19:9).
7. Pijanstvo je osuđeno kao zlo (Mt 24:49; Lk 11:45; 21:34; 1 Kor 5:11-13; 6:10; Gal 5:21; 1 Pet 4:3; Rim 13:13-14).

III. Teološki značaj

A. Dijalektička napetost

1. Vino je Božiji dar.
2. Pijanstvo je opšti ljudski problem.
3. Hrišćani u mnogim kulturama sklonim ovom zlu moraju da omeđe svoju slobodu (Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; 1 Kor 8-10; Rim 14:1-15:13).

B. Opasnost od prekoračenja datih granica

1. Bog je izvor svih dobrih stvari (sve stvoreno je “dobro veoma”, Post 1:31).
2. Ogrehovljeno čovečanstvo zloupotrebljava dobre Božije darove.

C. Zloupotreba je naš problem, a ne pića i drugih stvari. Ničeg lošeg nema u bilo kojoj tvorevini (Mk 7:18-23; Rim 14:14,20; 1 Kor 10:25-26; 1 Tim 4:4; Tit 1:15).

IV. Jevrejska kultura prvog veka i fermentacija

- A. Zbog klime, vrenje voća počinje samo šest sati nakon muljanja grožđa, posebno u lošim higijenskim uslovima.
- B. Tradicija dozvoljava korišćenje uzavrelog površinskog sloja (*Ma aseroth* 1:7). To je "slatko vino", "novo vino".
- C. To prvo, jako vrenje je gotovo za sedam dana.
- D. Drugo vrenje traje oko četrdeset dana. Tako se dobija "staro vino" koje može da se žrtvuje na oltaru (*Edhuyyoth* 6: 1).
- E. Talog se takođe cenio i koristio u ishrani.
- F. Vino se najčešće pilo godinu dana nakon vrenja. Trogodišnje vino se brižljivo čuvalo kao posebno vredno. Bilo je jako i razblaživalo se vodom.
- G. Današnji, savremeni načini pravljenja vina su poznati tek oko jednog veka. Stari svet nije imao drugi način sem prirodne fermentacije.

V. Zaključci

- A. Neka naši stavovi, iskustva, biblijska tumačenja i teološke izvedenice ne budu bahati spram Isusa i jevrejsko-hrišćanske kulture prvog veka! Posebno kada je reč o apstinenciji. Isus i apostoli to svakako nisu bili.
- B. Nije mi cilj da promovišem korišćenje alkohola. Ipak, mnogo je onih koji potcenjuju biblijsko stajalište o ovom pitanju. Mnogo je onih koji nameću neku svoju superiornu pravednost zasnovanu na svojoj kulturi i denominacijskim uverenjima.
- C. Lično mislim da Rim 14:1-15:13 i 1 Kor 8-10 mogu da nas sigurno vode putevima ljubavi i poštovanja prema uverenjima drugih. Naš cilj je da svuda, u svakoj kulturi širimo evanđelje, a ne lične slobode ili lične osude. Ako tvrdimo da nam je svima Sveto pismo jedini izvor verovanja i delovanja, onda bi bilo dobro da svoje stavove promislimo još jednom u njegovom svetlu.
- D. Ako tvrdo zastupamo stav potpune apstinencije, šta onda kažemo na Isusov stav? Šta je sa drugim današnjim kulturama koje redovno koriste vino (Evropa, Izrael, Argentina)?

- „**orgijama**“ Grčka imenica „*kôsmos*“ je slična imenici „*kômê*“ – „selo“. Misli se na pomesna veselja, na vašare koji su podrazumevali hranu i piće bez mera, ali i razuzdani nemoral (Rim 13:13; Gal 5:21).
- „**terevenkama**“ Pojam sličan prethodnom zbog čega ih neki prevodi spajaju u jedan ili u jednu frazu.
- „**i užasnom idolopoklonstvu**“ Svi pomenuti gresi bili su neizostavni u idolopokloničkoj praksi mnogobožaca. Slično su živeli i starosedeooci Hanana čije užasne običaje osuđuje SZ.

4:4 Ovaj stih je povezan sa 2:12,15; 3:16. Hrišćani su bili neshvaćeni i napadani zbog svojih promena: (1) jer su im životi bli radiklani preobraženi, što su svakako приметili u porodici i okolini; (2) jer su neke radnje crkvenog bogoslužjenja bile pogrešno shvaćene (agape večere kao incest, Večera Gospodnja kao ljudožderstvo i sl.)

4:5 „Zato će dati račun Onome ko je spreman da sudi“ Božiji sud je neizbežan (Mt 12:36; Jev 9:27; 10:27; 2 Pet 2:4,9;3:7). Sudiće:

1. Bog (Rim 2:2-3; 14:10,12; 1 Pet 1:17; 2:23; Otk 20:11-15)
2. Hrist (Jn 9:39; Mt 16:27; 25:31-46; Dl 10:42; 17:31; 2 Kor 5:10; 2 Tim 4:1)
3. Otac kroz Sina (Jn 5:22-27; Dl 17:31; Rim 2:16)

Ova istina nikome nije prijatna tema za razgovor. Ali, to je istina koju nam prenosi Sveto pismo i koja počiva na nekoliko temelja:

1. Kosmos počiva na moralnom zakonu jer je Bog moralan u svom karakteru (žanjemo šta sejemo, Gal 6:7).
2. Čovečanstvo je grešno i svako od nas je otuđen od Boga.
3. Naš svet nije svet koji je Bog osmislio u početku.
4. Sva svesna stvorenja (anđeli i ljudi) će odgovarati pred Bogom za svoj život. Mi smo upravitelji svega što jesmo i imamo.
5. Našu večnost biramo već ovde i sada svoji izborima i njima shodnim postupcima.

- „živima i mrtvima“ Sinonim za svako ljudsko biće (Fil 2:10; Otk 2:13).

4:6 „Radosna vest je i objavljena mrtvima“ Nekoliko je tumačenja ovih reči:

1. Odnosi se na 3:18-20 (na zatočene duhove).
2. Odnosi se na sve ljude jer svi – i vernici i nevernici – umiru telesno od poslednica greha (paralela sa st. 5).
3. Odnosi se na one koji su prihvatili evanđelje ali su umrli (aorist pasiv).
4. Odnosi se na duhovno mrtve (izgubljene u grehu), kako su naučavali Avgustin, Bede, Erazmo i Luter (Lk 15:24,32; Ef 2:1,5; 5:14; Kol 2:13).

Četvrta teorija špekuliše (oni koji nikada nisu čuli evanđelje) sa mogućnošću prihvatanja Hrista nakon smrti. Upravo zbog toga je veoma zanimljiva i prihvatljiva, ali potpuno tuđa svemu što uči Sveto pismo (Jev 9:27). Ovaj stav priče neophodnost evangelizacije i hitnost misije! Lično mislim da treća teorija najbolje odgovara kontekstu.

- „mogli da žive duhom“ Na sličan način se opisuje Isus u 3:18. Ova izjava nas uverava u stvarnost postojanja nakon smrti. Pismo jasno govori o vaskrsenju i spasenih i nespasenih (Dan 12:2; Mt 25:46; Jn 5:28-29; Dl 24:15).

“Približio se kraj svega. Budite pribrani i budni, da biste mogli da se molite. - Iznad svega, održavajte među sobom trajnu ljubav, jer ljubav pokriva mnoštvo greha. Negujte uzajamnu gostoljubivost koja je lišena gundanja. Kao dobri upravitelji raznovrsnih Božjih darova, služite jedni drugima darom koji je svako od vas, milošću Božjom, primio. Ko propoveda, neka to čini kao da propoveda same reči Božje, ko služi, neka to čini snagom koju daje Bog, tako da se u svemu proslavi Bog kroz Isusa Hrista. Njemu pripada slava i sila u sve vekove. Amin.”

1 Pet 4:7-11

4:7 „Približio se kraj svega“ Glagol je u perfektu. Drugi Hristov dolazak je jedna od glavnih tema ove poslanice (1:5,6; 4:13,17; 5:1,10). Planeta zemlja će biti uništena, tj. očišćena vatrom (2 Pet 3:10). Blizina ovog događaja (Parusia) je vidljiva u Isusu (Mk 1:15; Lk 21:32), Pavlu (Rim 13:11), Jakovu (Jak 5:8) i Jovanu (Otk 1:1,3; 3:11; 22:6,7,10,12,20).

Blizina Gospodnjeg povratka je tema nebrojenih propovedi u ova dva već prohujala hiljadugoda. Ipak, do tog slavnog događaja još nije došlo. Da li to znači: (1) da Isus ne dolazi; (2) da je NZ precenio blizinu njegovog povratka? Ni sam Isus ne zna to vreme (Mt 24:36). Ovo je istina koja nas zbunjuje i deo je tajne njegovog utelovljenja.

Svi NZ pisci govore o Drugom dolasku kao o nečem bliskom. Pa, šta se dogodilo? Prvo, uvek imajmo na umu da je vreme nešto što je značajno samo onima koji su u njemu. Bog je izvan vremena, nije spor i ne kasni. Blizina Spasiteljevog povratka je blaženstvo koje ohrabruje i pokreće na život

pobožnosti svaki naraštaj hrišćana. Ipak, 2 Sol nam daje teološke razloge odlaganja Parusije („dok se ne pojavi bezakonik“). Svi hrišćani svih vremena govore i najavljuju Hristov povratak, ali on će biti realnost samo za poslednji naraštaj vernika (2 Pet 3).

- **„Budite pribrani i budni“** Prvi u seriji participa u službi imperativa naglašavanja bogougodnog života (4:6c). Misli se na mentalnu spremnost i to posebno molitvenu. „Pribranost“ (*sôfrenêd*) je „smirenost, razboritost, stabilnost, pronicljivost“ i često je srećemo u Pavlovim pismima (posebno u pastoralnim – 1 Tim 2:9,15; 3:2; 2 Tim 1:7; Tit 1:8; 2:2,4,5,6,12). „Budnost“ (*nêfô*) je suprotnost opijenosti („trezni“ većina naših prevoda, op. prev.), i ovde ima slikovito značenje racionalnosti i samokontrole (1 Sol 5:6,8; 1 Tim 3:11; Tit 2:2; 1 Pet 1:13; 5:8).

Primetimo da Petar ne spominje nikakve događaje koji ukazuju na Hristov povratak. Stalo mu je da ovom istinom generalno ohrabri hrišćane na bogougodan život (aorist imperativ). Moguća je aluzija na Petrov doživljaj u Getsimaniji (Mt 26:40-41). Neposrednost Parusije (prisustvo) je najralnije ohrabrenje na hristoliki život uvek, svima i svuda, makar koliko da su jaka stradnja u progonstvima.

- **„da biste mogli da se molite“** Molitva je moćno duhovno oružje u vremenu progona i iskušenja (Ef 6:18-19), oružje i za nas lično i za druge (1 Sol 5:17,25; Jak 5:16). Kao što st. 3 opisuje nedolično ponašanje mnogobožaca, st. 7-11 opisuje očekivano ponašanje vernika.

4:8 „iznad svega“ Grli idiom za hitnost, prioritete (Jak 5:12). Ljubav je najvažnija (1:22; 3:8; Jn 13:34; 15:12,17; 1 Kor 13; 1 Jn 2:7-8; 3:11,23; 4:7-21).

- **„održavajte... trajnu ljubav“** Present particip u službi imperativa. Ako je ljubav najvažnija trebalo bi je trajno „održavati“ u našim međusobnim odnosima, o čemu je apostol već govorio (1:22; 3:8).
- **„među sobom“** Izraz koji se u ovom poglavlju koristi tri puta (st. 8,9,10). Hrišćanstvo je vera sadržajnih socijalnih odnosa. Mi smo darovani jedni drugima (1 Kor 12:7)!
- **„jer ljubav pokriva mnoštvo greha“** Nekoliko je teorija o ovoj misli:
  1. Veza sa Pri 10:12 (iz MT ne iz LXX), o ljubavi koja nije zlopamtilo.
  2. Veza sa Jak 5:20, o sili ljubavi koja poništava duhovne posledice pada brata ili sestre u veri.
  3. Veza sa Mt 6:14-15 i Mk 11:25, gde se ističe da je naše praštanje drugima dokaz da smo i sami doživeli oprostjenje (Origen i Tertulijan).
  4. Veza sa 1 Kor 13:7, o snazi konstruktivne ljubavi koja ne gleda na očigledne slabosti progonjene braće i sestara.

4:9 „Negujte uzajamnu gostoljubivost“ Imenica nastala spojem „*fileô*“ (ljubav) i „*ksenos*“ (tuđin). Gostoljubivost je osobina koja je u ona vremena bila posebno važna za hrišćane putnike. Naime, javna svratišta i konačišta su tada bila legla svakovrsnog zla (Mt 25:35; Rim 12:13; 1 Tim 3:2; Tit 1:8; Jev 13:2; 2 Jn 5-8). U ovoj frazi na izvornom jeziku nema glagola (osim nekoliko povezanih zapovesti).

- **„koja je lišena gundanja“** Stav koji hrišćani nose u sebi je najvažniji. Znamo da nismo vlasnici ničega što imamo ali smo odgovorni upravitelji svega toga. Otvoreno i srdačno gostoprimstvo je dragoceno i za putnike i za domaće vernike koji su u progonima izgubili dom i posao. I ova zapovest ukazuje na korporativnu prirodu hrišćanske vere.

4:10 „darom koji je svako od vas, milošću Božjom, primio“ Aorist ukazuje na dovršeno delo u prošlosti. „Dar“ (*harisma*) dolazi iz korena imenice „milost“ (*haris*). Milosni dar je nezaslužen i usmeren ka služenju. Svaki vernik ima ovaj dar u spasenju da bi služio zajedništvu crkve (Rim 12:6-8;

1 Kor 12:7,11,18; Ef 4:7). To može da bude prirodni talenat ali i natprirodna snaga koja proslavlja Hrista!

Praktični aspekt ove NZ istine je u tome da je svaki hrišćanin punovremni, opunomoćeni i opremljeni Hristov sluga (Ef 4:12). Zato je svako od nas podjednako važan u životu i delotvornom služenju svoje lokalne zajednice. Takođe, ova istina je opomena svakoj podeli vernika na kler i laike, podeli koja je danas moderna ali sasvim nedelotvorna. Svet nikada nećemo dosegnuti evanđeljem ordinacijom i plaćanjem profesionalaca!

- **„služite jedni drugima“** Još jedan prezent particip upotrebljen kao imperativ. Grčka imenica „sluga“ (*diakonos*) postala je titula crkvenoslužitelja „đakona“ (Fil 1:1). Hrišćanske vođe su sluge a ne gazde! Duhovni darovi koje smo dobili postoje zbog drugih a ne zbog nas samih (1 Kor 12:7). Duhovni darovi nisu medalje i činovi časti već labori i peškiri služenja.
- **„Kao dobri upravitelji“** Doslovno „domoupravitelji“ (Čarnić). Crkva je „dom Božiji“ (st. 17, NSP; Sinod). Bogu ćemo položiti račune za sve duhovne darove koje smo primili u Hristu (1 Kor 3:10-17; 2 Kor 5:10).
- **„raznovrsnih Božjih darova“** „Raznovrsnost“ se spominje dva puta u poslanici. „Raznolikost“ (SSP; Čarnić) darova milosti je poput svetla koja se prelama kroz prizmu. Ovo daje ravnotežu izjavi u 1:6. U svakom iskušenju (Jak 1:2) imamo srazmerno veliku blagodat Božiju koja nam je dostupna u drugim vernicima. Niko od nas nije ostrvo za sebe.

4:11 „Ako neko... neka“ Od milošću obdarenih Božijih sluga se očekuje da deluju u sili koja im je darovana. Govorimo ono što nam je Bog prvi rekao i svaku službu činimo u njegovoj sili.

- **„neka to čini snagom koju daje Bog“** Ovaj izraz se odnosi na osobu koja novčano pomaže hor (*horêgêo*, izraz sačinjen o imenice *horos* i glagola *hêgeomai*). Bog ne prestaje da bogato daruje svoje obdarene (2 Kor 9:10, ista reč sa *epi* predlogom se pojavljuje u 2 Pet 1:5,11)
Zanimljivo je da Pavle duhovne darove pripisuje Duhu Svetom (Rim 12) ili Hristu (Ef 4:11), dok Petar za to daje slavu Bogu Ocu. Ovo je još jedan dokaz da su sva tri božanska lica podjednako delotvorna u širenju Carstva (1 Kor 12:4-6).
- **„tako da se u svemu proslavi Bog kroz Isusa Hrista“** „Hina“ je grčki predlog svrhe. Duhovni darovi proslavljaju Darivaoca a ne darove. Sve što smo primili kao duhovno dobro svedoči o Bogu (Mt 5:16; 1 Kor 10:31; 1 Pet 2:12).
- **„Njemu pripada slava i sila u sve vekove“** Kontekst ukazuje na Isusa (2 Tim 4:18; 2 Pet 3:18; Otk 1:6). U Otk 5:13 misli se i na Oca i na Sina. Inače, obično se ova fraza odnosi na Oca (1 Pet 5:11; Rim 11:36; 16:27; Ef 3:21; Fil 4:20; 1 Tim 1:17; 1 Pet 5:11; Juda 25; Otk 7:12). Vidi više o slavi u 1:21.
- Doksološke izjave su česte u NZ. Piscu poslanica često u svojim izlaganjima daju slavu Bogu (Rim 11:33-36; Ef 3:20-21; 1 Pet 5:11).
- **„Amin“** Vidi posebnu temu u Mk 3:28

“Voljeni moji, ne čudite se ognjenim nevoljama koje vas snalaze da vas kušaju. To što vam se događa nije ništa čudno. Umesto toga, radujte se što učestvujete u Hristovim patnjama, da biste klicali od radosti kada se otkrije njegova slava. Blaženi ste ako vas vređaju radi Hrista, jer to znači da slavni Duh, Božji Duh, počiva u vama. Niko od vas da ne strada kao ubica, lopov, zločinac, ili kao čovek koji se pleće u tuđa posla. Ali ako neko trpi zato što je hrišćanin, neka se ne stidi toga, nego neka slavi Boga što se nazi-

va po Hristu. Jer, došlo je vreme za Sud koji će započeti od Božje crkve. A ako Sud počinje od nas, kakav tek kraj očekuje one koji su neposlušni Božjoj Radosnoj vesti? Jer Pismo kaže: “Ako se pravednik jedva spasava, kako će se bezbožnik i grešnik pojaviti pred Bogom?” Stoga, neka oni koji po Božjoj volji trpe, povere svoje duše vernom Stvo-ritelju čineći dobra dela.

Mk 4:12-19

4:12 „Voljeni moji“ Otac je ovako oslovljavao Sina (na krštenju, Mt 3:17 prema Isa 42:1; 12:18; na Gori preobraženja, Mt 17:5). I sledbenici Sina su Božiji voljeni (2:11; 4:12; 2 Pet 1:17; 3:1,8,15,15,17; mnogo puta u Pavlovim pismima).

- **„ne čudite se“** Negativni imperativ najčešće poziva da se stane sa nečim što već traje. Hrišćani su se pitali o smislu nevolja koje su im doneli progoni.
- **„ognjenim nevoljama“** Metafora kušnji i progona (Iako većina hrišćana danas u svetu nije progonjema, st. 14,18, uvek je važno da se pitamo da li smo dobri svedoci svojim načinom života, svojom kulturom). Mnoštvo biblijskih stihova ukazuje na činjenicu da su nevolje normalan znak odanog hrišćanskog učenja (Mt 5:10-12; Jn 15:18-21; 16:1-3; 17:14; D1 14:22; Rim 5:3-4; 8:17; 2 Kor 4:16-18; 6:3-10; 11:23-30; Fil 1:29; 1 Sol 3:3; 2 Tim 3:12; Jak 1:2-4; 1 Pet 4:12-16). Nevolje su način na koji Otac ostvaruje lik svog Sina u nama (Jev 5:8).
- **„koje vas snalaze“** Present particip. Nevolje nas uvek iznenade!
- **„da vas kušaju“** O grčkom glagolu „*peirazô*“ vidi posebnu temu u Mk 1:13, tačka 2c.
- **„To što vam se događa nije ništa čudno“** Glagol (present particip) i predlog „*sun*“ znače „saučestvovati“. Vernici koji prolaze progone bi trebalo da znaju:
  1. To nije ništa neočekivano za hrišćane.
  2. Nevolje nisu zbog greha (Pnz 27-28).
  3. Nevolje imaju svoje mesto, svoj smisao u Božijoj volji.

Posebna tema: Zašto hrišćani stradaju?

1. Hrišćani stradaju zbog svojih greha (privremni sud). Naravno, to ne znači da su sve naše nevolje i problemi posledica greha (Jov; Ps 73; Lk 14:1-5; Nem 9; D1 5:1-11; 1 Kor 11:29-30; Gal 6:7).
2. Stradanja razvijaju Hristov lik u nama (Jev 5:8). Čak je i Gospod Isus kao čovek morao da se razvija i sazreva na ovaj način. Ovo vredi i za njegove sledbenike (Rim 5:3-4, 8:28-29; 2 Kor 12:7-10; Fil 3:10; Jev 12:5-12; Jak 1:2-4; 1 Pet 1:7).
3. Stradanja su znak, porođajne muke Novog doba koje dolazi (Mt 24:6; Mk 13:8).

4:13 „učestvujete“ Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Koinōnia (κοινωνία)

Značenje:

1. Blisko zajedništvo sa osobom:
  - a) sa Sinom (1 Jn 1:6; 1 Kor 1:9)

- b) sa Duhom (2 Kor 13:13; Fil 2:1)
- c) sa Ocem i Sinom (1 Jn 1:3)
- d) sa braćom i sestrama po veri (1 Jn 1:7; Dl 2:42; Gal 2:9; Flm 17)
- 2. Blisko zajedništvo sa stvarima ili sa grupom:
  - a. sa evanđeljem (Fil 1:5; Flm 6)
  - b. sa Hristovom krvi (1 Kor 10:16)
  - c. sa pićem (2 Kor 6:14)
  - d. sa nevoljama (Fil 3:10; 4:14; 1 Pet 4:13)
- 3. Dar, raskošni poklon (Rim 12:13; 15:26; 2 Kor 8:4; 9:13; Fil 4:15; Jev 13:16)
- 4. Božiji dar milosti kroz Hrista kojim se obnavlja naše zajedništvo sa Bogom i međusobno zajedništvo.
Koinonia se tiče horizontalnih ljudskih odnosa koji dolaze kao posledica vertikalnog odnosa sa Stvoriteljem. Ona donosi radost međuljudskih odnosa. Sam glagol (1:3 dva puta, 6,7) naglašava početak i trajanje zajedništva. Hrišćanstvo je uzajamno (korporativno)!

- **„radujte se“** Prezent imperativ. Zapanjujuće je da su stradanja i radost povezani. Ovo je dokaz radikalno novog pogleda na svet koji primamo verom kada se u potpunosti pouzdamo u Hrista. Isus je govorio o tome u Mt 5:10-12, baš kao i apostol Pavle u Rim 5:2-3.
- **„da biste klicali od radosti kada se otkrije njegova slava“** Punina naše radosti nastaje kada se Gospod vrati u slavi po sve nas (Jn 14:1-3).
- **„vredaju“** Isus govori o tome u Mt 5:11. Očigledno je da se Petar živo seća Gospodnjih pouka o stradanjima.
- **„radi Hrista“** Doslovno „za ime“, „u ime“, „radi Hristovg imena“. To je SZ idiom za osobu. „Prizvati ime Gospodnje“ (Jl 2:32; Dl 2:21; Rim 10:9-13) znači pouzdati se u Hrista kao Spasitelja. Moliti se „u ime Gospodnje“ (Jn 14:13; 15:16; 16:23-24) znači pouzdati se u njegovu ličnost i karakter.
- **„blaženi ste“** Grčki „*makarios*“ srećemo u Isusovim blaženstvima (Mt 5:3-9). Ceo ovaj stih odražava Mt 5:10-12, a istu istinu imamo i u 1 Pet 3:14. Za nas, materijaliste zapada je šokantno saznanje da nevolje i progone mogu da donesu radost i blaženstvo!
- **„slavni Duh, Božji Duh, počiva u vama“** Moguća aluzija na (1) doživljaj sličan Hristovom krštenju (Mt 3:16; Jn 1:32); (2) Mesijino osnaženje Duhom (Isa 11:2, 42:2, 59:21, 61:1). Isusov doživljaj stradanja sada postaje i naš (Rim 8:17). Prisustvo Duha nam ne donosi zdravlje, bogatstvo i napredak već progonstva (Jn 15:18; 17:14). Ali, Gospod nam je obećao da će Duh biti sa nama u danima progona i da će nam dati snagu (Mt 10:16-23, posebno st. 20).
Četiri su varijane ove fraze u grčkim manuskriptima. UBS4 kritički aparat daje prednost čitanju „Duh slave“.
Textus Receptus dodaje „oni dakle hule na Nj, a vi Ga proslavljate“ (Vuk, Sinod), frazu koja se pojavljuje u kasnijim grčkim velikoslovnim prepisima (K iz IX veka, L iz VIII veka I P iz VI veka) i najverovatnije nije deo izvornog teksta.

4:15 „Niko od vas da ne strada kao“ Prezent imperativ u negativu uglavnom se odnosi na radnju koja je već u toku.

- **„kao čovek koji se pleće u tuđa posla“** Ovaj izraz se sreće jedino ovde u čitavoj grčkoj literaturi! („potkazivač“ Stefanović; „nametljivac“ SSP). Izraz čine dva reči: „*alotrios*“ – „pripadati drugome“ i „*episkopos*“ – „proveravati“.

4:16 „ako“ Uslovljena rečenica koja podrazumeva radnju, Naime, hrišćani stradaju baš zato što su hrišćani.

- **„hrišćanin“** Ovaj naziv je u početku bio podrugljiv (Dl 11:26; 26:28). Srećemo ga sam tri puta u NZ i doslovno znači „mali Hrist“ – „*hristianos*“. Tacit piše da su u I veku hrišćanima zvali sve Hristove sledbenike („Anali“ 15:44).
- **„neka se ne stidi toga“** Još jedan Prezent imperativ u negativu istog značenja kao i prethodni. Možda se Petar ovde seća noći Isusovog suđenja kada ga se zastideo (Mt 26:69-75; Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:16-18,25-27).

4:17 „Jer, došlo je vreme za Sud koji će započeti“ Moguća aluzija na Mal 3:1-6, na Sud koji otpočinje iznenadnim Mesijinim dolaskom koji će zateći čak i njegov narod (Mnogo će se tražiti od onih kojima je mnogo dano, Jer 25:29). Prvi će biti suđeni nepokajani grešnici među Božijim narodom. Naša jedina nada je u napromenjivom karakteru JHVH (Mal 1:6).

Moguće je da je čitav ovaj izraz jevrejski idiom za Hristov dolazak i Sud. SZ Jevreji (i apostoli) su imali apokalpitčku viziju kraja sveta i istorije, često nazvanu „porodajne muke Novog doba“, o čemu je Isus jasno govorio u Mk 13:8.

- **„od Božije crkve“** Ova poslanica ima dve slične metafore crkve: (1) „hram“ koji se zida od živog kamenja (2:4-10); (2) „kuća Božija“, „dom Božiji“ (korporativna slika, 4:17; 1 Tim 3:15; Jev 3:6).

4:18 „Ako se pravednik jedva spasava“ Aluzija Pri 11:31 iz LXX.

4:19 „neka oni koji po Božjoj volji trpe“ Bog će svoje provesti kroz stradanja i spasiti ih (3:12,14) ali sudiće sve koji su progonili njegove i koji su istrajali u pobuni svog neverstva (3:12).

- **„povere svoje duše“** Još jedan imperativ koji ohrabruje vernike da istraju u svom pouzdanju u Gospoda. Pavle je „poverio“ evanđelje Timoteju (1 Tim 1:18) i po njemu onima koji će ga poveriti drugima (2 Tim 2:2). Izraz potiče iz bankarskog rečnika (depozit). Isus je tako opisao vreme krsta i svoje smrti, „poverio je“ svoju dušu Ocu (Lk 23:46).
- **„vernom Stvoritelju“** Bog je veran! Ovo je jedna od osnovnih istina koje otkriva Sveto pismo (Br 23:19; Pnz 7:9; Isa 40:8; 49:7; 55:11; 1 Kor 1:9; 10:23; 2 Kor 1:18; 1 Sol 5:24; 2 Sol 3:3; 2 Tim 2:13; 1 Pet 1:19). Vernost je osobina Božijeg nepromenjivog karaktera (Mal 3:6) i u njoj je naša neprolazna nada. On će da uradi sve što je obećao!
- **„čineći dobra dela“** Jedan od tema ove poslanice - 2:14,15,20; 3:6,17; 4:19. Petar uporno poziva vernike da žive bogougodnim životom spremni da zbog toga podnesu stradanja. Vidi posebnu temu o stradanju hrišćana u 4:14.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Kojim stvarima bi hrišćani trebalo da se predaju zbog blizine Drugog dolaska?
2. Da li su NZ pisci očekivali skori ili kasni Gospodnji povratak?
3. Na koje načine „ljubav pokriva mnoštvo greha“? Koje grehe?
4. Da li baš svaki hrišćanin ima neki duhovni dar? Zašto?
5. Da li su progoni normalni ili nisu u životu hrišćana?
6. Šta je smisao stradanja nevinih? Šta je svrha stradanja vernika?
7. Kako bi hrišćani trebalo da reaguju kada stradaju kao nevini?
8. Da li će hrišćanima biti suđeno? Kada? Zašto? Kako? Gde?

1. Petrova 5

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Poučavanje Božijeg stada	Pastiri stada	Završni pozdravi i veličanja	Božije stado	Saveti starešinama
5:1-4	5:1-4	5:1-5	5:1-4	5:1-4
	Pokoravanje Bogu otpor Sotoni			Saveti vernicima
5:5	5:5-11		5:5-7	5:5-11
5:6-7		5:6-11		
5:8-11			5:8-11	
Završni pozdravi	Pozdravi i blagoslov		Završni pozdravi	Poslednje reči pozdrava
5:12-14	5:12-14	5:12-14a	5:12	5:12
		5:14b	5:14b	5:14

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Budno paziti na Božiji narod usred stradanja

Odnos pastira prema crkvi 5:1-11

Zaključak i pozdrav 5:12-14

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

---

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

One koji su starešine među vama molim ja, koji sam i sam starešina i svedok Hristovih muka, te učesnik u slavi koja treba da se otkrije, da napasate Božje stado koje vam je povereno. Ali ne činite to prisilno, nego dragovoljno, kako je Bogu po volji, i ne iz koristoljublja, nego iz oduševljenja. Ne ponašajte se despot-ski prema onima koji su vam povereni, nego budite primeri stadu. A kad se poja-vi vrhovni Pastir, primićete slavni venac koji ne vene.

Tako i vi, mladići, pokoravajte se starešinama. A svi se zaodenite poni-znošću, da služite jedni drugima, jer Pismo kaže da se

**“Bog se suprotstavlja oholima,
a poniznima iskazuje milost.”**

1 Pet 5:1-5

5:1 „koji su starešine... koji sam i sam starešina“ Igra reči „*presbuteros*“ ovde i u st. 5. Naime, prezbiter je i crkveni starešina (st. 1) i stariji čovek (st. 5). Veoma je zanimljivo da je ovaj pojam izvorno označavao vođe jevrejskih plemena, dok su pojmovi „biskup“ (vladika) i „episkop“ (nadglednik) označavali vođe grčkih gradova. Dakle, Petar pojmovima svog naroda oslovljava vernike grčkog porekla.

Elem, Petar sebe naziva „saprezviterom“ (Sinod, predlog *sun* – „sa“). Ovim ne želi da istakne svoj apostolski autoritet (Jovan sebe u 2 Jn 1 naziva „starešinom“) već podseća lokalne vođe da žive i deluju u skladu sa:

1. Hristovim primerom
2. Blizinom Hristovog povratka

Rana crkva nije imala plaćene vođe, ali je jasno prepoznavala bogomdane darove za služne i za vođstvo. Potvrđivanje duhovno obdarenih bi moralo da bude uravnoteženo sa kulturnim očekivanjima od osobe u „mudrim godinama“. To je posebno bilo važno za zajednice obraćenih Jevreja. Zato Petar oslovljava oba tipa vođa.

Primitimo da apostol oslovljava starešine u množini: (1) možda zbog toga što je svaka kućna crkva imala svog vođu (Dl 20:17); (2) možda zbog različitih duhovnih darova među vođama (Ef 4:11). Iz ovoga je očigledno da duhovne službe pripadaju svim vernicima. To je koncept „carskog sveštenstva“ (2:5,9).

- **„svedok Hristovih muka“** Petar je očevidac Isusovog života (Dl 3:15; 10:39). Možda se apostol ovde setio Isusovih reči iz Dl 1:8. U svakom slučaju „muka“ je pojam koji odgovara raspeću i sreće se često u ovoj poslanici (1:11; 2:19,20,21,23; 3:14,17,18; 4:1[2x],13,15,19; 5:1,10). Dva su teološka naaglasaka „muke“: Po njoj smo otkupljeni i na nju smo pozvani kao verni Hristovi sledbenici. Ovo je jedna od glavnih tema Prve Petrove poslanice.
- **„učesnik u slavi koja treba da se otkrije“** Ovo je i napomena o Drugom dolasku (1:5,7; 4:13; 5:4) i sećanje na jedinstveni događaj preobraženja (Mt 17; Mk 9:2-8; 2 Pet 1:16-18). Vidi posebnu temu o slavi, Mk 10:37.

5:2 „da napasate Božje stado“ Aorist imperativ. „Pastir“ je SZ metafora za Boga (Os 23:1; 100:3), ali i titula vođa (Jez 34:7-10). Ovcama je potrebna stalna briga i zaštita. U Jn 10 Gospod sebe naziva „Dobrim Pastirom“ i poziva Petra da bude pastir njegovog stada (Jn 21).

NZ poznaje nekoliko titula za vođe lokalne crkve:

1. starešine
2. episkopi ili biskupi
3. pastiri ili pastori

Upotreba ovih naziva nema neki poseban red (Dl 20:17,28; Tit 1:5,7).

- **„i nadgledajte ga“** (Vuk, Bakotić, Sinod, Čarnić, SSP) Nekoliko grčkih prepisa (P72, A, A, P, Vulgata) imaju glagolski oblik imenice „*episkopos*“ – „nadglednik“ (prezent participij). Opet, neki pouzdani prepisi izostavljaju ovaj glagol (B). Ne zna se zašto su prepisivači to učinili – slučajno ili zato što su smatrali da nije dobro mešati zvanje i službe.

5:2-3 Ovde počinje serija (st. 2-3) oprečnih odlika crkvenih vođa.

pozitive

1. dragovoljno
2. oduševljeno
3. primerno

negativne

- prisilno
- koristoljubivo
- despotski

Tumači se pitaju koliko se iza ovih upozorenja krije stvarno stanje tadašnjih kućnih crkava, tj. koliko se Petar ovde osvrće na delovanje lažnih učitelja (2 Pet)

- „kako je Bogu po volji“ Fraza prisutna u mnogim grčkim prepisima (P72, A2, P), ali ne i u MSS B, K, L. Nalazi se u većini prevoda (Vuk, Stefanović, Čarnić, SSP, Sinod, osim u Bakotić, NSP). Čest izraz u ovoj poslanici - 2:15; 3:17; 4:2,3,19 – i verovatno deo izvornog teksta.
- „primeri“ Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Model (*tupos*)

Grčka reč „*tupos*“ – „tip“, „model“, „primer“, „ugled“

1. Evo kako kažu stručnjaci *The Vocabulary of the Greek New Testament*, str. 645
  - a. model
  - b. plan
  - c. obrazac pisanja
  - d. dekret
  - e. model ljudskog tela kao žrtva paljenica božanstvu izlečenja
  - f. odluka
2. Louw & Nida, *Greek-English Lexicon*, tom 2, str. 249
  - a. ožiljak (Jn 20:25)
  - b. lik (Dl 7:43)
  - c. model (Jev 8:5)
  - d. primer (1 Kor 10:6; Fil 3:17)
3. Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, str. 411
  - a. utisak, znak (Jn 20:25)
  - b. otisak
  - c. lik (Dl 7:43)
  - d. formula, šema (Rim 6:17)
  - e. forma (Dl 23:25)
  - f. figura, duplikat (1 Kor 10:6)
  - g. tip (Rim 5:14; 1 Kor 10:11)
  - h. model (Dl 7:44; Jev 8:5)
  - i. moralni uzor (Fil 3:17; 1 Sol 1:7; 2 Sol 3:9; 1 Tim 4:12; 1 Pet 5:3)

Ovom kontekstu najbolje odgovara i. rešenje. Evanđelje je i za verovanje i za delovanje. Ono je i doktrinarno i praktično. Bog nam je u Hrista dao besplatno spasenje ali očekuje od nas da živimo hristoliko!

5:4 „vrhovni Pastir“ Petar oslovljava Gospoda na ovaj način (2:25) verovatno iz sećanja na susret sa njim nakon vaskrsenja (Jn 21:15-17). Doslovo „*arhipoimen*“ - Arhipastir (Čarnić, Sinod), što odgovara Jn 10:1-18. Sve druge vođe („starešine“ i „episkopi“) su podpastiri.

Mouće je da Petar aludira na Isa 63:11 gde se Mojsije naziva „pastirom“.

- „pojavi“ Još jedna aluzija na Drugi dolazak (st. 1; 1:5,7; 4:13).

- **„slavni venac koji ne vene“** U kontekstu st. 1-5 ovo se tiče duhovnih vođa. Apostol spaja metaforu atletike (1 Kor 9:23) i prirode. Petar ovde misli na nasledstvo koje imamo u Bogu, o kome je već govorio u 1:4, a što odgovara:
  1. Pavlovom „vencu pravedosti“ iz 2 Tim 4:8
  2. Jakovljevom „vencu života“ iz Jak 1:12
  3. Isusovom „vencu života“ iz Otk 2:10; 3:11
 Ovi venci su simbol pobede nad grehom, nagrada za vernu istrajnost za Hristovo ime.

5:5 „mladići“ U jevrejskoj kulturi mladići su bili svi muškarci ispod četrnaest godina. Poruka je jasna: U zajedništvu vernika ne sme da postoji jaz generacija već uzajamno poštovanje („tako i vi“).

- **„pokoravajte se starešinama“** Aorist imperativ naglašava način života. Kontekst ukazuje da su ove „starešine“ one iste iz st. 1. Mladi ljudi bi morali da su svesni razlike u godinama (1 Tim 5:1, gde se govori o starijim, dok se u 1 Tim 5:17 goori o crkvenim starešinama). Vidi više o pokoravanju u 2:13.
- **„a svi se“** Petar je prvo oslovio starešine pa ostale muškarce, a sada se okreće ostatku zajednica (Ef 5:21). Neopisivo je važno da vernici shvate svoju ličnu odgovornost za mir i slogu svog zajedništva (Ef 4:2-3).
- **„zaodenite“** Aorist mediji imperativ. „Svlačenje“ i „oblačenje“ su biblijski idiomi za etički način življenja hrišćana (Jov 29:14; Ps 109:29; Isa 61:10; Ef 4:22,24,25,31). U zajedništvu je potrebno da odustanemo od svakog takmičarskog duha, da „skinemo“ samoljublje i „obučemo“ bratoljublje.
Grčki glagol „obučiti“ doslovno znači „opasati se“ (Čarnić, SSP, NSP). Moguće je da se ovde apostol seća događaja sa večeri Pashe (Jn 13:2-11), kada se Isus „opasao“ i oprao učenicima noge. Tu je video istinsku poniznost na delu i zna da je to vrednost na koju bi trebalo pozvati sve vernike (Fil 2:8; Jak 4:10).
- **„poniznošću“** Ovaj izraz čine imenice „poniznost“ i „um“ („smirenoumlje“, Sinod). Vidi 3:8.
- **„jedni drugima“** Fraza koja naglašava zajedništvo (3:9; Ef 5:21). Mi smo kao vernici dani, darovani jedni drugima (1 Kor 12:7). Zajedno ili stojimo ili padamo!
- **„Bog se suprotstavlja oholima, a poniznima iskazuje milost“** Citat Pri 3:34 (Jak 4:6). „Milost“ je upotrebljena u SZ smislu „blagonaklonosti“.

“Stoga se ponizite pod moćnu ruku Božju, da vas uzvisi u pravo vreme. Prebacite svu svoju brigu na njega, jer se on brine za vas.

Budite trezveni, bdite, jer vaš neprijatelj, đavo, obilazi kao ričući lav i traži koga da proždere. Budite čvrsti u veri, te mu se oduprite, znajući da i vaša braća po veri širom sveta prolaze kroz iste patnje.

A Bog, milostiv u svemu, koji vas je po Hristu pozvao u večnu slavu, on će vas, nakon vaše kratke patnje usavršiti, učvrstiti, osnažiti i utemeljiti. Njegova je sila doveka. Amin.”

1 Pet 5:6-11

5:6 „Stoga se ponizite“ Još jedan aorist pasiv imperativ. Poniznost je Isusova osobina (Mt 11:29) i standard za sve njegove sledbenike (Jak 4:10).

- **„pod moćnu ruku Božju“** Antropomorfizam (Jak 4:6,10) Božijeg staranja, verne i zaštitničke ljubavi i u jeku najgorih progona. To je ona „nevidljiva ruka“ iz doba Jestire!

- „**da vas uzvisi**“ Slično je i u Mt 23:12 i Jak 4:6. JHVH je dosledno opisan kao Bog koji obara ohole a podiže ponizne (Jov 5:11; Ps 138:6; Pri 3:34; Jez 17:24; 21:26).
- „**u pravo vreme**“ Konteks daje dva teološka naglaska: (1) vernici kojima Petar piše prolaze kroz progonstva i poniženja najgore vrste; (2) vreme uzvisivanja dolazi sa Gospodom o njegovom povratku. U periodima najcrnijih sotonskih napada potrebni su nam budnost, poniznost i smirenost.

5:7 „prebacite svu svoju brigu na njega“ Ponovo aorist particip upotrebljen kao imperativ, kao moguća aluzija na Ps 55:22 prema LXX prevodu. Hrist želi da se ne brinemo (Mt 6:25). On je voljan i moćan da ponese naše terete pod naletima nevolja i progona. Zar nije već poneo sve naše grehe? Zar neće onda poneti sve naše strahove, zebnje i brige!?

Mi to možemo istinski da uradimo jer se Gospod brine za nas. To znamo zbog:

1. njegove smrti (2:22-24; 3:18)
2. njegovog zastupanja (1 Jn 2:1-2)
3. njegovog pastirstva (2:25; 5:4)

5:8 „Budite trezveni, bdite“ Aorist imperativ. Trezvenost, mentalna budnost je naš izbor (Mt 24:42; 25:13; 26:41; Mk 13:35,37; 14:38; D1 20:31; 1 Kor 16:13; Kol 4:2; 1 Sol 5:6,10; Otk 3:2-3; 16:15). Petar naglašava ovu potrebu dvostrukim glagolom, a već je to i spomenuo (1:13; 4:7). Samo ovim vrlinama možemo da nadvladamo iskušenja i strahove.

- „**vaš neprijatelj, đavo**“ „Neprijatelj“ je jevrejska titula za Sotonu (36 x u NZ). Imenica „đavo“ (37 x u NZ) je grčka složenica doslovnog značenja „baciti preko“, tj. „bacati kletve“. Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Poosobljeno zlo

Ova tema je osetljiva zbog više stvari:

1. SZ nigde ne izdvaja Đavola kao Božijeg otvorenog neprijatelja. Naprotiv, on je Božiji sluga koji nudi alternativna rešenja, nešto suprotno Božijim putevima.
2. Ideja poosobljenog zla se razvila u nekanonskoj biblijskoj literaturi pod uticajem zoroastranjanizma – persijske religije. To je snažno uticalo na rabinski Judaizam.
3. Opet, NZ nam daje moćne i nepokolebljive kategorije zla i Zloga.

Tako, ko god pokuša da sagleda učenje Pisma o ovoj temi, suočiće se sa ovih nekoliko osnovnih uglova gledanja na stvarnost zla. Opet, ko sagleda i uporedna učenja izvanbiblijskih spisa, učenja drugih religioznih sistema, uočiće sličnosti sa pomenutim persijskim dualizmom i grčko-rimskim spiritizmom.

Oni koji veruju u božansko nadahnuće Svetog pisma videće u svemu tome progresivno otkrivenje. Kao hrišćani moramo se odbraniti od napada i ultimatumata jevrejskog folkloru i zapadnjačke naive Dantea i Miliona. Moramo se vratiti učenju Pisma. Naravno, i u njemu imamo stvari koje nas zbunjuju i nisu nam jasne. No, Bog i nije hteo da nam sasvim predstvi zlo – detalje porekla, delovanja i sl. – već da istakne njegov krah!

U SZ pojam Đavola se može trojako svrstati:

1. Tužitelj ljudi (1 Sam 29:4; 2 Sam 19:22; 1 Car 11:14, 23, 25; Ps 109:6).
2. Tužitelj anđela (Br 22:22-23; Zah 3:1).
3. Tužitelj demona (1 Dnv 21:1; 1 Car 22:21; Zah 13:2).

Zmija iz Post 3 je tek u međuzavetnom vremenu poistovećena sa Sotonom (Knjiga Mudrosti 2:23-24, 2 Enohova 31:3). To je znatno kasnije prihvaćeno od strane rabina. Tako "sinovi Božiji" iz Post 6 postaju anđeli, prema 1 Enohovoju 54:6. Da se razumemo – ja ovo navodim kao činjenice razvoja ove teološke ideje, a ne kao argumente za njenu ispravnost. Dakle, NZ sve pomenute SZ aktivnosti zla poosobljuje u lik Sotone (2 Kor 11:3; Otk 12:9). Pronaći tragove ličnog zla u SZ je ili vrlo teško ili sasvim nemoguće (Naravno, ovo zavisi od ugla vašeg teološkog gledanja). Jedan od razloga ove teškoće je strogi jevrejski monoteizam (1 Car 22:20-22; Prop 7:14 ; Isa 4 5:7; Am 3:6). Sve što se dešavalo – i dobro i zlo – se pripisivalo Jahvi, i to u prilog njegovoj uzvišenoj neprikosnovenosti (Isa 43:11; 44:6, 8, 24; 45:5-6, 14, 18, 21, 22).

Moguće tragove vidimo na sledećim mestima: (1) Jov 1-2, gde Sotona dolazi zajedno sa "sinovima Božijim" (anđelima); (2) Isa 14 i Jez 28, gde se oholi istočni kraljevi Vavilona i Tira uzimaju kao slike Sotone (1Tim 3:6). Iskreno, nisam baš sasvim siguran oko ovoga. Prorok Jezekilj se služi slikom Edenskog vrta ne samo kada je reč o kralju Tirskom, kao Sotoni (Jez 28:12-16), već i kada je reč o egipatskom kralju. Naime, on ga poredi sa stablom poznanja dobra i zla (Jez 31). Tačno je da Isa 14 delimično opisuje pad anđela zbog oholosti. Ali, ako je Bog hteo da nam da kao "2+2" jasnu sliku o svemu tome, onda je to uradio više nego neobično na vrlo nesvakidašnjem mestu. Moramo se čuvati da od parčića vrlo nategnutih značenje ne zidamo kule sistematske teologije.

Alfred Aderšeim, u svom delu "Život i vreme Isusa Mesije" dokazuje da su rabinski spisi bili pod snažnim uticajem međuzavetne apokaliptike, persijske demonologije. No, rabini nisu dobar izvor saznanja po ovom pitanju. Isus se radikalno odvojio od učenja tadašnjih sinagoga. Mislim da rabinska učenja o anđeoskom posredovanju i borbama kod davanja Zakona Mojsiju na Sinaju otvaraju vrata ideje sukoba Boga Jahve sa Zlim – njegovim i našim neprijateljem. Ali, iranski dualizam – oslikan u bogovima *Ahkimanu* i *Ormazi* – je prenaglasio tu borbu Javhe i Sotone. Nema sumnje da NZ progresivno otkriva istinu duhovnog ratovanja, ali ne onako kako nam to objašnjavaju tadašnji rabini. Recimo, razlike u pojmu "rata na nebu". Činjenica je da je Sotona zbačen sa neba, ali nam nisu dati detalji tog događaja. Čak i ono što nam je dano, zamaskirano je teškim žanrom apokalipse (Otk 12:4,7,12-13). Isto tako, premda zbačen zbog greha na zemlju, Sotona je funkcionalno u službi Božijih nauma (Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1 Kor 5 :5; 1 Tim 1:20). Moramo da disciplinujemo našu radoznalost u ovoj sferi. Moramo da razlučimo šta je šta, šta je kušnja Zloga, šta dolazi od naše pale prirode. Posebno treba da znamo da je Bog neprikosnovena sila i da smo pred njim odgovorni za sve svoje odluke i postupke. Samo u njemu možemo da pobedimo Zloga u trajnom duhovnom ratu. Zli je već pobeđen na krstu a uskoro će biti i trajno odstranjen - bačen u večnu propast!

- „obilazi kao ričući lav“ Najverovatnije metafora SZ:
  1. Simbol moćnog neprijatelja (Ps 7:2; 10:2; 17:12; 22:13,21; 2 Tim 4:17)
  2. Simbol Božijeg suda nad njegovim narodom (2 Car 17:25; Isa 15:9; Jer 50:17)
- „i traži koga da proždere“ Sotonine konačne namere su jasne – unuštenje i smrt. On je neprijatelj svega Božijeg, svega istinitog i dobrog.

5:9 „te mu se oduprite“ Aorist imperativ. Hrišćani u Isusu imaju snagu da se odupru Zlome! Sličan poziv imamo i u Jak 4:7, a ovde je reč o upornim nevoljama koje donose progonstva. Pobjeda nad Sotonom ne podrazumeva spas od stradanja!

- „Budite čvrsti u veri“ Pozvani smo na istrajnost u veri (Kol 2:5). Zdravlje i napredak u blagostanju nisu uvek znak Božijeg blagoslova (Jov; Ps 73). Vera je vrednost u kojoj moramo da se vežbamo u svim okolnostima života. Vera zahteva kontinuitet (Dl 14:22; Rim 8:17).

Posebna tema: Istrajnost

Nimalo nije lako našom zapadnjačkom dijalektikom objasniti biblijsko učenje o hrišćanskom životu. Posebno kada pokušavamo da sistematizujemo očigledne paradokse i prividne isključivosti. Zato imamo sklonost da se priklonimo jednoj strani istine, na račun odbacivanja ili zanemarivanja one druge.

1. Da li je spasenje jednokratni događaj, svršeni čin pouzdanja u Hrista ili je reč o doživotnom i predanom učeništvu?
2. Da li je spasenje delo milosti koja suvereno izabira, ili je reč o pokajanju i veri kao našem odgovoru na božanski poziv?
3. Da li je jednom primljeno spasenje nemoguće izgubiti, ili postoji potreba trajnog istrajavanja u njemu?

Pitanje održanja, istrajavanja u spasenju je vekovno pitanje teologije. Problem nastaje prividnim sukobom nekih svetopisamskih odeljaka.

1. Tekstovi o sigurnost spasenja:
  - a) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 6:37; 10:28-29).
  - b) Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5, 8-9; Fil 1:6; 2:13; 2 Sol 3:3; 2 Tim 1:12; 4:18).
  - c) Petrove izjave (1 Pet 1:4-5).
2. Tekstovi o potrebi za istrajnosti:
  - a) Isusove izjave u sinoptičkim evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9, 24-30; 24:13; Mk 13:13).
  - b) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 8:31; 15:4-10, 8:31; 15:4-10).
  - c) Pavlove izjave (Rim 11:22; 1 Kor 15:2; 2 Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23).
  - c) Izjave pisca poslanice Jevrejima (2:1; 3:6, 14; 4:14; 6:11).
  - d) Jovanove izjave (1 Jn 2:6; 2 Jn 9).
  - e) Očeve izjave (Otk 21:7).

Naše spasenje je duhovna stvarnost koja pripada središtu Božijeg srca, njegovoj ljubavi i milosrđu, dobroti Trojedinog Boga. Niko ne može da se spase bez poticaja Duha. Bog je taj koji je sve osmislio i propisao. On traži odgovor pokajanja i vere na svoj poziv. I to trenutni i trajni odgovor. To je njegov zavetni odnos sa ljudskim rodом. A to podrazumeva privilegije i odgovornosti!

On se sam pobrinuo za put i način našeg povratka k njemu. On želi da se svi, kao njemu slična bića, odazovemo Hristovom pozivu ljubavi.

Pismo oslovljava dva različita problema u ovoj sferi: (1) sigurnost kao dozvola da živimo sebično i besplodno; (2) sigurnost kao ohrabrenje onima koji stradaju u službi i ličnim gresima. No, problem nastaje kada pogrešni ljudi govore pogrešne stvari i grade teološke imperije na delimičnim biblijskim stihovima. Jer, neki hrišćani očajnički trebaju dobru reč o sigurnosti spasenja, dok drugi ništa manje nisu u potrebi za opomenama o predanju i izdržljivosti. U kojoj smo mi grupi?

- „znajući da i vaša braća po veri širom sveta prolaze kroz iste patnje“ Petar želi da zajedničkim iskustvom vernika širom Rimskog carstva ohrabri progonjene vernike. Progoni nisu izuzetak već pravilo doslednog hrišćanskog života.

5:10 „nakon vaše kratke patnje“ Svaka nevolja ima svoj početak i kraj (1:6).

- „A Bog, milostiv u svemu“ Doslovno „Bog svake blagodati“. Naša zajednička nada je u nepromenljivom karakteru milostivog Boga. Iako živimo u grešnom svetu prepunom zla, možemo da se pouzdamo u Gospoda od čije ljubavi niko i ništa ne može da nas odvoji (Rim 8:31-39).

Evo nekoliko najpoznatijih genitivnih fraza koje nam na najpoželjniji način opisuju

Boga:

1. Bog mira - Rim 15:33; 16:20; 1 Kor 14:33; 1 Sol 5:23; Fil 4:9; Jev 13:20
2. Bog milosti – Lk 1:78
3. Bog svake utehe – Rim 12:1; 2 Kor 1:3
4. Bog milosti – 1 Pet 5:10,12
5. Bog ljubavi - 1 Kor 13:11
6. Bog reda – 1 Kor 14:33

- „**koji vas je po Hristu pozvao u večnu slavu**“ Još jedna potvrda našeg jedinstva sa Hristom. Sa njim smo se poistovetili u smrti (Rim 6:4), stradanjima (Rim 8:17) ali i u vaskrsenju i slavi (2 Kor 4:17; 2 Tim 2:10). U tu slavu ulazimo ili kroz kapiju svoje smrti ili o Drugom dolasku.

5:11 „nakon vaše kratke patnje usavršiti, učvrstiti, osnažiti i utemeljiti“ Bog želi da u svakom svom detetu nevoljama i stradanjima postigne Hristov lik (4:13; Rim 8:17; 2 Kor 1:5,7; Fil 3:19; 2 Tim 2:12; Jev 2:10; 5:8). Nikada nas ne napušta i brine se za sve naše potrebe, a to nas dovodi do poznatog paradoksalnog zavetnog odnosa. Naime, Bog uvek uradi svoj deo u zavetnom odnosu i očekuje da mi uradimo svoj!

- „**Njegova je sila doveka**“ Ponovljeno slavoslovlje iz 4:11, samo bez glagola. Mnoge teme ove poslanice (kao i u 1 Jn) su poput različitih boja jedinstvene slike tapeserije; poput iste melodije odsvirane na nekoliko načina. Bog je suveren i vlada nad svom tvorevinom (Rim 11:36).

“Napisao sam vam ovo kratko pismo uz pomoć Siluana, koga smatram vernim bratom, da vas opomenem i potvrdim da je ovo što proživljavate prava milost Božija. Nje se držite.

Pozdravlja vas crkva u Vavilonu, koja je zajedno sa vama izabrana od Boga i moj sin Marko. Pozdravite jedni druge poljupcem ljubavi.“

1 Pet 5:12-14

5:12 „uz pomoć Siluana“ To je Sila iz Dl 15:40. Po njemu i po Jovan Marku je Petar čuo Pavlovu teologiju i upoznao se sa njegovim poslanicama. Zato su pisma ovih apostola slična po mnogo čemu.

Teolozi su mnogo raspravljali o ovoj frazi u odnosu na autorstvo čitave poslanice. Lično mislim da nema nikakve sumnje da je Petar koristio usluge pisara. Da li je to bio Sila? E. Randolph Ričards tvrdi da je upravo ova doksologija Silina misao i da mu nije nužno diktirana u pero od strane Petra (*Journal of the Evangelical Theological Society*, tom. 43 No.3, str. 417-432, “Silvanus Was Not Peter’s Secretary”).

Posebna tema: Sila/ Siluan

Sila je bio pratilac apostola Pavla na njegovom drugom misijskom putu, nakon što su se Varnava i Jovan Marko vratili na Kipar.

- A. Prvi put se spominje u Dl 15:22 kao „vodeći čovek među braćom“ crkve u Jerusalimu.
- B. Bio je prorok (Dl 15:32).
- C. Bio je rimski građanin poput Pavla (Dl 16:37).
- D. On i Juda Varsava su iz Jerusalima poslani u Antiohiju da ispituju tamošnja zbivanja (Dl 15:22,30-35).
- E. Pavle ga spominje u 2 Kor 1:19 kao saradnika u propovedanju evanđelja.
- F. Spominje se i kao Petrov saradnik (1 Pet 5:12).
- G. I Petar i Pavle ga zovu Siluan dok ga Luka zove Sila (aramejski oblik imena Saul). Moguće je da je Sila jevrejsko ime a Siluan njegova latinska verzija (F. F. Bruce, *Paul: Apostle of the Heart Set Free*, str. 213).

- **„prava milost Božija“** U vreme pisanja ove poslanice razvili su se neki alternativni pogledi na Isusa. Apostol to zna i želi da naglasi da je evanđelje jedina prava Božija milost. Nekoliko puta je ukazao na nju u poslanici (1:10,13; 2:3; 3:7; 4:10; 5:5,10,12). Hristovo evanđelje otkriva JHVH srce a vernici koji stradaju upoznali su ovu milost kao istinski „pravu“.
- **„Nje se držite“** Aorist imperativ. Razumljiv poziv u vremenu progona. „Držanje“, „stojanje“ odgovara st. 9. To je naš stav prema Bogu, prema Hristu nasuprot odbacivanja sebe, greha i Sotone. Ovo je vojni izraz koji se nalazi i u Ef 6:11,13,14. Pavle ga koristi na nekoliko načina:
  1. Sažetak evanđelja u 1 Kor 15:1
  2. Objašnjenje „opravdanja verom“ u Rim 5:2
  3. Ohrabrenje grčkih vernika da istraju u veri u Rim 11:20
  4. Upozorenje na duhovnu bahatost u 1 Kor 10:12

Hrišćani imaju zavetnu odgovornost da se „drže milosti“. Vidi temu o istrajnosti u 5:9.

5:13 „koja je“ Crkve se često poosobljavaju u ženskom rodu (2 Jn) verovatno zbog SZ metafora JHVH kao muža svoje žene Izraela (Os 1-3). Crkva je Hristova nevesta (Ef 5:21-31).

- **„u Vavilonu“** Najverovatnije šifra za Rim (Otk 14:8; 17:5; 18:2,10; Sibilina proroštva 5:143,152; Baruh 9:1). U vreme pisanja poslanice Rim je bio simbol svih svetskih sila SZ (Asirija, Vavilon, Persija). Bio je oličenje moći, arogancije, idolatrije i svakovrsnog bogootpadništva (Ef 2:2a). Petar piše iz legla zla. Crkva je bila duboko u neprijateljskoj teritoriji.
- **„Marko“** Petar misli na Jovan Marka u čijem se domu okupljala jerusalimska crkva (Dl 12:12). Tu se tri puta javio vaskrsli Gospod i tu se ispunilo obećanje o silasku Duha Svetog na Pedeseticu.

Jovan Marko je bio deo Pavlovog i Varnavinog tima na prvom misijskom putu (Kol 4:10; Dl 12:25-13:13). Iz nekih ličnih razloga sa ovog poduhvata vratio se kući (Dl 15:38). Zbog toga ga Pavle nije uzeo na drugo putovanje iako je Varanava, njegov rođak to želeo (Dl 15:36-41). To je dovelo do razilaska Pavla i Varnave koji je sa Markom otišao na Kipar (Dl 15:39). Pavle je kasnije, iz zatvora pozitivno pisao o Marku (Kol 4:10), a spomenuo ga je u svom drugom tamnovanju u Rimu, neposredno pred smaknuće (2 Tim 4:11).

U nekom trenutku Jovan Marko je postao deo Petrovog misijskog tima (1 Pet 5:13). Crkveni istoričar Jevsevije piše nešto zanimljivo o odnosu ovog misionara, evanđeliste i apostola Petra:

„Papija nam u svojoj knjizi navodi broj Gospodnjih izreka, kako mu je saopštio Ariston ili sam prezviter Jovan. Verujem da će ovo skrenuti pažnju bogoslova, a sada moram da navedem jedan podatak o Marku, piscu evanđelja.

Prezviter je običavao da kaže: „Marko je bio Petrov tumač i pažljivi pisar svih apostolovih reči. Ali, nije zapisivao redom već sve čega se Petar sećao da je Gospod rekao i uradio. Evanđelista nije video Gospoda, nije bio jedan od njegovih sledbenika. Sam Petar se nije trudio da sistematizuje ono što je Isus rekao već je prilagođavao svoje poruke okolnostima i potrebama. Marko je na isti način beležio sve to što je čuo i imao je samo jedan cilj – Da ne propusti ništa što je čuo i da ne pogreši dok zapisuje sve to.“ (Istorija crkve 3:39:12, str. 152).

U ovom citatu Papija spominje „prezvitera Jovana“, a u delu „Protiv jeresi“ 5:33:4 Irinej kaže: „Papija je svedok svega što je rekao Jovan i njegov naslednik Polikarp.“ Ovo nas navodi na zaključak da je Papija slušao poruke apostola Jovana, kao što je Jovan Marko slušao apostola Petra i sve to zabeležio u svoje evanđelje.

5:14 „poljupcem ljubavi“ Uobičajeni familijarni pozdrav ondašnje kulture. Hrišćani su ga prihvatili i prilagodili kao svoj zajednički pozdrav (Rim 16:16; 1 Kor 16:20; 2 Kor 13:12; 1 Sol 5:6). Od IV veka muškarci i žene se nisu celivali međusobno zbog zloupotreba unutar crkve i velikog nerazumevanja onih izvan crkve. Ova praksa se zadržala kao deo zajedništva Večere Gospodnje i agape večera.

5:14b Samo oni koji su u Hristu imaju istinski mir (Lk 2:14). Ako je u nama njegov mir nećemo težiti miru ovog sveta (Mt 10:34; Lk 12:49-53; Jn 14:27)

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Navedite i objasnite NZ pojmove za vođe i lokalne kućne crkve.
2. Navedite četiri upozorenja duhovnim vođama u st. 2-3.
3. Navedite aluzije Petrovih ličnih susreta sa Isusom?
4. U kom su odnosu stradanja hrišćana i njihovo sazrevanje? Gde je u svemu tome uloga Đavola?

Uvod u Drugu poslanicu apostola Petra

Uvodne napomene

- A. Nije mi namera da u ovom uvodu detaljno razmatramo pitanja i nedoumice vezana za autorstvo ove poslanice. Uveren sam da nema razloga zbog kojih bi sumnjali da je apostol Petar pisac ove NZ knjige. Tri izvora su mi najviše pomogla da zaključim ovo:
1. Bruce M. Metzger's article "Literary Forgeries and Canonical Pseudepigrapha", *The Journal of the Society of Biblical Literature*, 1972, str. 3-24.
  2. Michael J. Kruger, "The Authenticity of 2 Peter", *The Journal of the Evangelical Theological Society*, tom 42, No. 4, str. 645-671.
  3. E. M. B. Green, *2 Peter Reconsidered*, Tyndale Press, 1961.
- B. Evo o čemu razmišljam pri pomisli da Petar nije autor ovog kanonskog pisma:
1. Da li bih zbog toga na poslanicu gledao kao manje nadahnutu i manje pouzdanu? Svakako da ne bih. Pitanje autorstva je pitanje hermeneutike a ne nadahnuća, što je petpostavka vere i dokumentovanog istorijskog procesa.
  2. Zašto bi me zanimalo pitanje pisanja pod pseudonimom? To je svakako bio literalni stil I veka grčko-rimske kulture (Metzgerov članak, A1).
  3. Da li bih prihvatio ovaj stav o autorstvu uprkos mojih ličnih ubeđenja, ili bih mogao da pošteno procenim istorijske i tekstualne dokaze? Da li me moja lična tradicija vodi u subjektivne zaključke?
  4. Rana crkva je sumnjala u Petrovo autorstvo ali ne i u poruku poslanice (osim Sirijske crkve). Poruka je pravoverna, teološki usaglašena sa ostalim NZ knjigama i odgovara apostolovim propovedima zabeleženim u Delima.
- C. Jevsevije je hrišćanske spise podelio u tri kategorije:
1. prihvaćeni
  2. osporeni
  3. lažni
- Ovu poslanicu je stavio u drugu kategoriju, zajedno sa Jakovom, Judom, Drugom i Trećom Jovanovom. Inače, ovaj crkveni istoričar je prihvatao Prvu poslanicu Petrovu, sumnjao u Drugu i odlučno odbacivao navodna Petrova pisma: (1) Dela Petrova; (2) Evanđelje po Petru; (3) Petrove propovedi; (2) Otkrivenje Petrovo.

Pisac

- A. Ovoj poslanici je najviše osporavano autorstvo.
- B. Razlozi osporavanja su i unutrašnji (stil i sadržaj) i spoljašnji (kasna prihvaćenost u kanon)

Unutrašnji razlozi

1. Stil
  - a. Stil ove poslanice je znatno drugačiji od Prve Petrove. Ovo su prvi uočili Origen i Jeronim.
    - (1) Origen je znao da neki njegovi savremenici nisu prihvatili Petrovo autorstvo ove poslanice, ali je sam citirao njene reči čest puta u svojim delima.
    - (2) Jeronim je tvrdio da je za ovu poslanicu Petar odabrao drugog pisara. Takođe je naveo da su u njegovo vreme neki sumnjali u Petrovo autorstvo.

- (3) I Jevsevije je pisao o ovom problemu: „Takozvanu Drugu Petrovu poslanicu nismo prihvatili kao kanonsku, ali pokazala se korisnom i usklađenom sa drugim Pismima.“
- b. Stil ove poslanice je poseban – „azijski“ (B. Reicke, *The Epistle of James, Peter and Jude*, Anchor Bible, str. 146-147). „Poslanica je pisana vernicima sa područja Male Azije, što se vidi po brojnim kitnjastim frazama, stilu novele koji krši klasične ideje jednostavnosti...Poslanica je očigledno pisana u stilu azijske škole pisanja koja je bila veoma uticajna u I veku hrišćanstva.“
  - c. Moguće je da je čitav ovaj problem zbog Petrovog pokušaja da piše na jeziku (koine grčki) u kome nije svoj na svome. Naime, maternji mu je aramejski.
2. Žanr
- a. Da li je ova poslanica štivo tipično za I vek?
    - (1) Uvod i zaključak su tipični.
    - (2) Najverovatnije je reč o okružnici pisanoj za nekoliko crkava, poput poslanica Galatima, Efescima, Jakovljeve i Prve Jovanove.
  - b. Moguće je da je poslanica pisana u posebnom jevrejskom žanru zvanom „testament“ čije su odlike:
    - (1) oprostajne reči
      - a) Pnz 31-33
      - b) Isu 24
      - c) Testament 12 patrijarha
      - d) Jn 13-17
      - e) DI 20:17-28
    - (2) predviđanje skore smrti (2 Tim)
    - (3) poziv primaocima pisma da istraju u piščevoj tradiciji
3. Odnos Druge Petrove i Judine poslanice
- a. Očigledno je da postoje određene literalne pozajmice.
  - b. Mnogi su zbog ovih problema odbacili obe poslanice kao nekanonske. Ali, zašto kada i 1 Pet ima aluzije na Prvu Enohovu a Pavle čak i citira grčke pesnike i mislioce?
4. Sama poslanica ukazuje na apostola Petra kao pisca:
- a. On se predstavlja imenom u 1:1. Naziva sebe Simonom Petrom, a ovo drugo ime mu je dao sam Isus (Mt 16). Simeon (ne Simon) je retko, neobično ime. Neobično bi bilo da se neko drugi – ko želi da se predstavi kao apostol – uzme ovo prilično složeno semitsko ime.
  - b. Pisac tvrdi da je očevidac Isusovog preobraženja, 1:16-18 (Mt 17:1-8; Mk 9:2-8; Lk 9:28-36).
  - c. Pisac se u ovom pismu poziva na prvo pismo (3:1), tj. na Prvu Petrovu .
5. Učenje
- a. Ništa u ovom pismu ne protivureči celokupnom NZ apostolskom učenju.
  - b. Poslanica sadrži nekoliko jedinstvenih istina (uništenje sveta u vatri i pozivanje na Pavlova pisma kao na Sveto pismo), ali u njima nema nikakvog gnosticizma, adopcionizma ili bilo čega krivovernog.

Spoljašnji razlozi

1. Jevsevije je hrišćanske spise podelio u tri kategorije:
  - a. prihvaćeni
  - b. osporeni
  - c. lažni
 Ovu poslanicu je stavio u drugu kategoriju, zajedno sa Jakovom, Judom, Drugom i Trećom Jovanovom.

2. Poslanica se ne nalazi u Markionovom kanonu (154. god.), ali ovaj kanon odbacuje još neke prihvaćene knjige NZ.
  3. Poslanica se ne nalazi u Muratorijevom fragmentu (180.-200. god.), ali njegov popis knjiga je oštećen i takođe ne ubraja Prvu Petrovu i poslanice Jevrejima i Jakovljevu.
  4. Poslanicu je odbacila Istočna (Sirijska) crkva kao nekanonsku.
    - a. Nema je u Pešiti (prva polovina V veka)
    - b. Ima je u Filoksenijani (507. god.) iz Iraka i u ekstremno doslovnom prevodu NZ na aramejski (Harklean, 616. god. zapadna Afrika).
    - c. Hrizostom i Teodor Mopsuetski (predvodnici škole antioškog tumačenja) su odbacivali sve poslanice koje su napisane kao okružnice.
  5. Poslanica se citira u gnostičkim spisima „Evandjelju istine“ i „Apokrifon Jovanov“ koji su pronađeni u Nag-Hamadiju (*The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible*, Andrew K. Helmbold, str. 91). Ova dela su pisana na koptskom i kasnije su prevedena na grčki. Nemoguće je da Druga Petrova ima njihove elemente jer su ova dela nastala u II. veku.
  6. Poslanica se nalazi u starom manuskriptu P72 koji kritički aparat UBS4 datira u III vek.
  7. Aludiran je ili citiran od strane Klimenta Rimskog (95. god.)
    - a. I Klimentova (9:2 – 2 Pet 1:17)
    - b. I Klimentova (23:3 – 2 Pet 3:4)
    - c. I Klimentova (35:5 – 2 Pet 2:2)
  8. Poslanicu spominje Justin mučenik (115.-165. god. „Dijalog sa Trifom“ 82:1 – 2 Pet 2:1). Navedena mesta su jedina mesta gde se sreće grčki pojam „*pseudopofetai*“ u drevnim hrišćanskim spisima.
  9. Irinej (130.-200. god.) najverovatnije aludira na ovu poslanicu (citira ga Jevsevije u svojoj „Istoriji crkve“ 5:32:2 – 2 Pet 3:8; 3:1:1 – 2 Pet 1:15).
  10. Kliment Aleksandrijski (150.-215. god.) je napisao prvi komentar (koji je izgubljen) na Drugu Petrovu.
  11. Poslanica se nalazi na popisu kanonskih knjiga u Atanasijevom uskršnjem pismu (367. god.).
  12. Poslanicu je u kanon prihvatio rani crkveni sabor u Laodikeji (372. god) i Kartagini (397. god.).
  13. Zanimljivo je da je mnoštvo tzv. Petrovih dela bilo odlučno odbijeno kao nenadahnuo od strane rane crkve (Dela Petrova, Dela Andrijina i Petrova, Dela Petrova i Pavlova, Stradanje Petrovo i Pavlovo, Dela Petrova i Dvanaestorice apostola, Otkrivenje Petrovo, Propovedi Petrove).
- C. Ričard N. Longneker napominje mogućnost da je Petar pisao ovu poslanicu sam, bez pomoći pisara (Sila u 1 Pet 5:12 i Jovan Marko evanđelista). Kao dokaz iznosi podatak da je u 1 Pet SZ citiran isključivo po LXX prevodu, a u 2 Pet (2:2) po MT prevodu (Pri 26:11), što ukazuje na apostolovo poreklo.

Vreme pisanja

- A. Vreme pisanja ove poslanice određujemo prema životu autora.
- B. Poslanica je najverovatnije nastala pred samu apostolovu smrt (1:14).
- C. Tradicija tvrdi da su i Petar i Pavle postradali mučenički u Rimu, za vreme Nerona koji je 64. god. zvanično pokrenuo progone. Neron se ubio 68. god.
- D. Ukoliko je neki od Petrovih bliskih sledbenika napisao ovu poslanicu, onda je to bilo 130.-150. god., jer se poslanica citira u nekanonskim delima „Otkrivenje Petrovo“, „Evandjelje istine“ i „Apokrifon Jovanov“.

- E. Uvaženi američki arheolog W. F. Albrajt tvrdi da je poslanica nastala pre 80. god. zbog sličnosti sa svicima pronađenim kraj Mrtvog mora.

Primaoci

- A. Ako se u 2 Pet 3:1 misli na Prvu petrovu onda su primaoci isti, tj. hrišćani zajednica na zapadu današnje Turske.
- B. Poslanica je najverovatnije pisana kao ohrabrenje hrišćanima koji trpe progonstvo i zavodenja lažnih učitelja, kako bi uprkos svemu tome živeli verno evanđeoskoj tradiciji u blizini Drugog dolaska.

Razlozi pisanja

- A. Kao što Prva Petrova govori o progonstvima i nevoljama, Druga Petrova govori o problemu lažnih učitelja.
- B. Ne znamo tačno o kojim lažnim učiteljima se radi. Možda su to bili gnosticici antinominijanci (2:1-22; 3:15-18). Naime, jezik poslanice sadrži pojmove osnovnih učenja gnosticizma i drevnih misterija, kultova. Naravno, to je klasičan apologetski način odbrane verovanja – Poraziti protivnika njegovim učenjem.
- C. Ova poslanica, poput 2 Sol govori o sigurnosti Drugog dolaska – iako odloženog – kada će Božija deca biti proslavljena a nevernici osuđeni (3:3-4). Zanimljivo je da 1 Pet pojmom „*apokalipsis*“ govori o Hristovom povratku a ova poslanica koristi izraz „*parusia*“. Ovo najverovatnije ukazuje na različite pisare poslanica (Jeronimova opaska).

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Vi, Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome. Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu. Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine
5. ....

2. Petrova 1

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pozdravi	Pozdravi vernicima	Pozdravi	Uvod	Pozdravi
1:1-2	1:1-4	1:1-2	1:1	1:1-2
			1:2	
Hrišćanski poziv i izbor		Pozdrav svetima	Božiji poziv i izbor	Božija darežljivost
1:3-11		1:3-11	1:3-9	1:3-11
	Dosledan rast u veri			
	1:5-11			
	Petrovo viđenje smrti			
1:12-15	1:12-15	1:12-15	1:12-15	1:12-15
Hristova slava i proročka reč	Poudana proročka reč		Očevici Hristove slave	
1:16-21	1:16-21	1:16-18	1:16-18	1:16-18
				Vrednost proroštva
		1:19-21	1:19-21	1:19-21

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Vodilje za hrišćane u (duhovnom) životu 1:1-2

Život dostojan Božijeg poziva 1:3-15

Pouzdanost apostolskog svedočanstva 1:16-21

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Kontekstualni uvid u odeljak st. 1-11

- A. Čitav odeljak je u izvornom jeziku jedna rečenica koja spaja dva aspekta zaveta: suverenu i slobodnu milost i zahteve hristolikog života vernika.
- B. Skica odeljka:
1. uobičajeni uvod (st. 1-2)
    - a) ko piše
    - b) kome se piše
    - c) pozdravi
  2. st. 3-4: Božiji deo
  3. st. 5-7: naš deo
  4. st. 8-9: pozitivna i negativna strana vernosti
  5. st. 10-11: sigurnost kroz bogougodan život

Tumačenje reči i izraza

“Simon Petar, sluga i apostol Isusa Hrista, pozdravlja one koji su pravednošću našega Boga i Spasitelja Isusa Hrista, primili istu dragocenu veru kao i mi.

Neka vam Bog da milosti i mira u izobilju poznanjem Boga i Isusa, Gospoda našega.

Njegova božanska sila dala nam je sve što je potrebno za život u pobožnosti, kroz poznanje onoga koji nas je pozvao svojom slavom i dobrotom. Time nam je darovao dragocena i velika obećanja da pomoću njih umaknemo pokvarenim željama koje vladaju u svetu, te postanemo učesnici u božanskoj prirodi.

Zato uložite sav trud da svoju veru udružite sa dobrotom, dobrotu sa znanjem, znanje sa uzdržljivošću, uzdržljivost sa postojanošću, postojanost sa pobožnošću, sa pobožnošću bratoljublje, a sa bratoljubljem ljubav. Jer ako posedujete ove vrednosti i razvijate ih, nećete biti besposleni i neplodni u poznanju Gospoda našeg Isusa Hrista. A ko tih vrednosti nema, taj je slep i kratkovid, jer je zaboravio da je bio očišćen od svojih predašnjih greha.

Zato, braćo, uložite truda da svojim životom potvrdite da vas je Bog pozvao i izabrao; ako tako činite, nikada nećete posrnuti. Tako će vam se, naime, velikodušno obezbediti siguran ulazak u večno Carstvo Gospoda našega i Spasitelja Isusa Hrista.”

2 Pet 1:1-11

1:1 “Simon” Doslovno “Simeun” (Bruce Metzger, *A Textual Commentary On the Greek New Testament*, str. 699). Ovo je Petrovo jevrejsko ime (Stefanović, Čarnić) i jedno od imena Izraelskih plemena. Srećemo ga i u Dl 15:14. Kada bi ova poslanica bila napisana pod pseudonimom, pisac bi se verovatno odlučio za poznatiju varijatu – “Simon”.

- **“Petar”** Doslovno “*petros*” – veliki kamen, stena. Isus ga je ovako prozvao prema Mt 16:18 I Jn 1:42. U ovom drugom stihu sreće se i aramejsko ime *Kefa*. Naime, Isus u svakodnevici nije govorio ni grčki ni jevrejski, već aramejski dijalekt. Apostol Pavle se često služi imenom Kefa (1 Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Gal 1:18; 2:9,11,14).

Rimokatolički i potestantski teolozi mnogo raspravljaju o ovoj promeni apostolovog imena (To ima značenje i u SZ, kada je Bog menjao ime Avrama, Jakova i drugih). Naime, Gopod je rekao u Mt 16:18 da će svoju crkvu da sazidati na steni. Protestanti ukazuju na činjenicu da je imenica Petar muškog roda (*Petros*), ali da je “stena” ženskog roda (*Petra*). To znači da je Petrova ispovest vere temelj crkve, a ne Petar kao ličnost. Ipak, ove gramatičke razlike nema u aramejskom i *Kefa* može da se upotrebi i na prvom i na drugom mestu.

Kao teologu mi ne pada na pamet da osporavam očigledno liderstvo koje je Petar imao u grupi apostola, ali mi je takođe jasno da ostali u toj grupi nisu ničim i nigde prepoznavali njegovo prejemstvo (Mk 9:34; Lk 9:46; 22:24-27; Mt 20:20-24). Najzad, iako Isus nije govorio grčki, bogonadahnuti tekst NZ nam je dat na ovom jeziku, što znači da su i važne gramazičke razlike takođe nadahnute.

- **“sluga”** Grčka imenica *“dulos”* znači i “sluga” i “rob”. Očigledno je da u apostolskim pismima dobija određenu težinu, posebno zbog SZ pozadine “Božijih sluga” Mojsija, Isusa Navina, Davida i Isaije. U NZ ukazuje na apostolsku poniznost pred Isusom kao pred Gospodom (Mt 10:24-25).
- **“apostol”** Pisac poslanice se na samom početku identifikuje kao očevidac, sledbenik i izabrani Isusov učenik.
Imenica je izvedena iz glagola *“apostellō”* – “Ja šaljem”. Isus je odabrao dvanaesticu Izraelaca da budu sa njim kao njegovi učenici. Nazvao ih je apostolima (Lk 6:13). I Isus sebe naziva apostolom poslanim od Oca (Mt 10:40; Mk 9:37; Lk 9:48; Jn 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). Jevreji su apostolima zvali zvanične predstavnike vlasti (ambasadori, 2 Kor 5:20). Petar želi da oni kojima pišu jasno znaju da ima bogomdani autoritet!
Istina, apostolima se nazivaju još neki učenici izvan kruga Dvanaestorice (Dl 14:4, 14, Varnava; Rim 16:7, Andronik i Junije; 1 Kor 4:6, 9; 12:28-29; 15:7, Apolo; Fil 2:25, Epafrodit; 1 Sol 2:6, Sila i Timotej). Ne znamo tačno koje su duhovne službe imali ovi apostoli ali ih vidimo kako propovedaju evanđelje i deluju u crkvi. Moguće je da je u Rim 16:7 reč o Juniji – ženi apostolu! (Vuk, Bakotić, Sinod)
- **“Isusa Hrista”** Vidi 1 Pet 1:1 .
- **„primili istu dragocenu veru kao i mi“** Aorist particip glagola *„laghanō“* doslovnog značenja „baciti kocku“:
  1. u igri na srcu (Jn 19:24)
  2. u određivanju dužnosti (Lk 1:9)
  3. u prepoznavanju Božije volje (Dl 1:17)
 Drugo značenje glagola je “steći”, “primiti”, ali samo sa LXX dodatkom “po Božijoj volji”. Istu temu imamo u st. 3 i 4 – “darovana” (2x) i “pozvani”. Vidi opsaku u st. 10 “pozvao i izabrao”.
Ova gramatička napetost odgovara napetosti paradoksa spasenja. Naime, da li smo spaseni zato što nas je Bog odabrao ili zato što smo mi prihvatili spasenje? Odgovor je – da – na obe tvrdnje. Sveto pismo je Božija Reč koja nam otkriva obe strane stvarnosti spasenja. Bog je odlučio da kroz zavet sklopi odnos sa nama, svesnim bićima. On nam je pristupio prvi. On je odredio šta i kako i zahteva naš primereni odgovor (početni i kontinuirani).
Vernici kojima Petar piše su prihvatili spasonosu veru po Božijoj volji (Bog to isto želi za sve ljude). Grčki “pistis” prevodimo kao “vera”, “pouzdanje”, “poverenje”. U izvornoj jevrejskoj misli ova ideja nosi mentalnu sliku postojanog stanja, čvrstog tla, u prenosnom smislu ukazuje na nekoga ko je pouzdan, od reči, ko je lojalan, siguran. Ali, Sveto pismo nam ne govori o našoj pouzdanosti već o Božijoj! Vidi posebnu temu o tome u Mk 1:15.
- **“istu dragocenu“** Imenica *„isotimos“* – „isos“ (jednak, poput, odgovarajuć) i *„timē“* (cena, vrednost). Neprocenjiva je vera koju nam je Gospod dao (1 Pet 1:7), vera koju delimo kao njegova deca. Apostoli nisu imali jednu vrstu vere a neku drugu propovedali svoji sunarodicima i ostalim narodima (1 Kor 12:13; Gal 3:28; Kol 3:11). Darovi su različiti ali je vera jedna (Ef 4:5).

- **“pravednošću”** Misli se na dodeljenu pravednost (Rim 4), onu koji smo dobili u Hristu (Dl 3:14; 7:52; 22:14; 1 Jn 2:1,29; 3:7). Vidi o tome posebnu temu u 1 Pet 3:14. Ovaj stih je najotvoreniji NZ dokaz Isusovog božanstva. Isus je *Theos*!

Inače, grčki koren imenice “pravednost” srećemo nekoliko puta u ovoj poslanici:

1. Pravednik, doličnik (*dikaios*), 2:8
2. Pravednost, pravda (*dikaioSunē*)
  - 1:1 – Isusova pravednost
  - 2:5 - Nojeva pravednost (post 7:1)
  - 2:21 – put pravednosti
  - 3:13 – nova nebesa i nova zemlja u kojoj prebiva pravednost
3. Ispravno, prigodno (*dikaion*)
  - 1:13 – odgovarajuće
  - 2:7 – pravedni Lot
  - 2:8 – pravednik

Isus je pravednik i pravedni su svi koji su u njemu. Zato smo pozvani da živimo u duhu pravednosti i tako najavimo dolazak Novog doba.

- **“Boga i Isusa, Gospoda našega”** Jedinostveni opis našeg Spasitelja:
  1. Određeni član se nalazi samo ispred prve imenice (Grenvil-Šarp pravilo)
  2. Sve četiri imenice ove fraze su u genitivu (muški rod jednine, većina naših prevoda ima “Isusa Hrista”, “Hrista Isusa”, op. prev.).
  3. Ova gramatička forma (osim “Gospod” umesto “Bog”) se nalazi u 1:11; 2:20; 3:18.
  4. Teološki koncepti “*gnosis*” i “*epignosis*” se u ovoj poslanici uvek odnose na Isusa (A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 6, str. 148)
  5. NZ na više mesta potvrđuje Isusovu božansku prirodu (Jn 1:1; 8:57-58; 20:28; Rim 9:5; Fil 2:6-11; 2 Sol 1:12; Tit 2:13; Jev 1:8; 1 Jn 5:20). Sve te izjave su veliki izazov SZ monoteizmu.

U SZ JHVH ili Mesija je “Spasitelj”, a u NZ je to najčešće Bog Otac – tri puta u Tit 1.3; 2:10; 3:4, ali i u istom kontekstu se govori i o Bogu Sinu (1:1,11; 2:20; 3:2,18).

1:2 “Neka vam Bog da milosti i mira u izobilju” Aorist pasiv. Slično je i u 1 Pet 1:2. Pavle voli da frazu „milost vam i mir“ nastavi sa „od Boga našeg Oca“ i doda „i Gospoda Isusa Hrista“.

Milost je ono bez čega nema spasenja grešnom ljudskom rodu. Milost je Božiji karakter ljubavi na delu. A spasenje po milosti nas uvodi u novi odnos sa Bogom – u mir sa njim. Stvoreni smo za zajedništvo sa svojim Stvoriteljem jer nosimo u sebi njegov pečat, njego lik. Stvoreni smo i spaseni za međusobno zajedništvo. Milost uvek stvara mir odnosa! Ovo je apostolova molitva, žudnja (glagol je u optativu) da vernici imaju milost i mir.

- **“poznanjem”** Bog Otac nam je dao milost i mir (pasiv) po iskustvenom poznanju (*epignosis*) njega i njegovog Sina.

Ovo poznanje je jedna od tema poslanice verovatno zbog delovanja lažnih učitelja (gnostika, Kol I 1 Jn).

1. “*epignosis*” (potpuno saznanje); “*epignōskō*” (poznati u potpunosti)
  - 1:2
  - 1:3
  - 1:8
  - 2:20
  - 2:21 (2x)
2. “*gnosis*” (spoznaja); “*ginōskō*” (saznati)
  - 1:5
  - 1:6
  - 1:10
  - 3:3
  - “*gnōrizō*”
  - 1:16

Lažni učitelji 2 Pet 2 imaju odlike učenja koje je kasnije nazvano antinominijanski gnosticizam. To je učenja koje se kao filozofsko-teološki pravac razvilo u II veku, ali koje

ima korene u I veku i odlikuje ga ekskluzivizam tzv. "tajnog znanja". Za sledbenike ove misli spasenje u je u tom znanju a ne u evanđeoskoj etici. Vidi više u posebnoj temu 1 Pet 3:22.

- **"Boga i Isusa, Gospoda našega"** U gramatičkoj analizi 1:1 sam naglasio da apostol ovde misli na Isusa:
  1. određeni član
  2. genitivna formaIstovetna gramatička forma je uočljiva i u različitim grčkim manuskriptima, ali nije sigurno da li se ovo odnosi samo na Sina ili na Oca i Sina. (O ovim varijacijama vidi više u podložnim napomenama United Bible Society, IV izdanje Greek New Testament, str. 799; Bart Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 85).

1:3-7 Čitav odeljak na grčkom je jedna rečenica.

1:3 "Pošto nam je" (Sinod) "Budući" (Vuk); "Kako nam je" (Stefanović, Bakotić, Čarnić); "Jer nam je" (NSP). Izvorni tekst nema glagolski prilog.

- **"njegova"** Moguće je da se misli i na Boga Oca i na Boga Sina. Sve zamenice u ovom odeljku su dvoznačne, što je osobina Petrovog stila pisanja. Takođe je moguće da autor ovo čini svesno (dvostruki smisao, kao u Jovanovim poslanicama). Isus je označen kao "Bog" u st. 1; Otac i Sin su gramatički povezani u st. 2; pridev "božanski" se odnosi na obojicu u st. 3.
- **"dala nam je"** Perfekt medij particip. Ovaj oblik glagola „*didōmi*“ (*dōreomai*) nalazi se samo u 1 Pet 1:3-4 i Mk 15:45, što po mnogima dokazuje da su ova dva dela potekla iz istog pisarskog pera.
- **"sve što je potrebno za život"** Ovaj stih pobija učenje krivoveraca o spasenju kroz tajna znanja i nebitnosti svakodnevnog pobožnog života. Bog nam je dao večni život (*zoe*) i sve što nam je potrebno za svakodnevni hristoliki život (*eusebia*). Prava spoznaja je vera u Isusa Hrista koja deluje na našu svakodnevicu. Hrišćani imaju sve što im je potrebno za duhovnost u Hristu! Nije nam potrebno da poniremo u neka navodna tajna znanja kroz navodna dublja iskustva!
- **"u pobožnosti"** Grka reč "*eusebia*" je spoj reči "dobro" i "slavljenje". Pobožnost je svakodnevni bogougodni život. Petar uporno ponavlja potrebu za tim jer lažni učitelji ništa manje uporno poriču potrebu za ličnom etikom i moralom (1:3,6,7; 2:9; 3:11). Vidi više u 1:6.
- **"kroz poznanje"** Još jedan šamar histeričnom zahtevanju krivoveraca na tajnom znanju (2:20-21). U evanđelju je – onom i onakvom kakvo su propovedali apostoli – pravo znanje jer je Isus istina (Jn 14:6). Imenica "znanje", "poznanje" je ovde u naglašenom obliku (*epignōsis*), u smislu iskustvenog otkrića (st. 2,3,8; 2:20). Evanđelje je u Hristovoj osobi koja se doživljava a ne samo teološki definiše.
- **"onoga koji nas je pozvao"** Čest glagol u Petrovim pismima (1 Pet 1:15; 2:9,21; 3:9; 5:10; 2 Pet 1:3) koji se uvek odnosi na Božiji poziv. Niko ne može da dođe Bogu ako ga Duh ne pozove i "privuče" (Jn 6;44.65; Ef 1:4-5).
- **"svojom slavom i dobrotom"** Grči manuskripti se ovde razlikuju:
  1. P72, B, K, L i većina maloslovnih prepisa imaju predlog "*dia*" (kroz).
  2. A, C, P i većina starih prevoda imaju predlog "*idia*" (svojom).Egzegetsko pitanje: Da li smo pozvani (1) kroz božanske vrline Oca i Sina; (2) ili smo pozvani da te vrline delimo sa njima? Kritički aparat UBS4 daje "skoro sigurno" ocenu prvom čitanju.

1:4 “Time nam je darovao” Ovaj perfekt medij se slaže sa predlogom st. 3. Božanska sila nam je darovala i daruje nam sve što nam je potrebno incijalno (opravdanje) i kontinualno (posvećenje) po datim obećanjima.

- **“dragocena i velika obećanja”** Raskošno opisano sredstvo „svega“ se svakako odnosi na evanđelje po kome smo postali učesnici u božanskoj prirodi (po prebivanju Duha Svetog u nama). Jedina nada grešnog čovečanstva je u nepokolebivom Božijem karakteru koji nam se raskošno darovao u njegovim obećanjima (i u SZ, ali posebno u Hristu, Jev 6:17-18). Inače pridevi „dragocen“ i „veliki“ su vrlo česti u grčkim manuskriptima.
Pridev “dragocen” je upotrebljen u 1 Pet 1:19 za Hristovu žrtvenu krv. Iz korena ove reči potiče ime Timotej.
- **“te postanemo učesnici u božanskoj prirodi”** Dva moguća značenja: (1) Prebivanje Duha Svetog u nama (st. 3); (2) novo rođenje (1 Pet 1:3,23). Ovo je bitno drugačije od grčkog filozofskog koncepta (iako je upotrebljen jezik stoika) navodne božanske iskre koja postoji u svakom čoveku. Naravno, Petar ne kaže da spasenjem postajemo bogovi i da ćemo to nekada postati. Ali, postaćemo nalik Hristu (Rim 8:29; Ef 1:4; Jn 3:2). U nama se stvaraju božanske osobine, obnavlja se Božiji lik. Pojam „*teios*“ – „božanski“ – u st. 3 i 4 znači „bogolik“.
- **“umaknemo”** Ovu reč srećemo jedino ovde u čitavom NZ (1:4; 2:18,20). Aorist particip podrazumeva dovršeno delo (dovršeno spasenje, čas prihvatanja evanđelja, st. 1).
- **“pokvarenim željama koje vladaju u svetu”** Petar se obračunava sa zabludama krivoveraca koji tvrde da je najvažnije imati neka navodna tajna znanja, a da svakodnevni život pobožnosti nije važan (1 Pet 1:14; 2:11; 4:3; 2 Pet 2:10,18). St. 3-11 su apostolov odgovor na ovu zabludu!
Naš pobožni život je dokaz (ne uzrok) istinitog obraćenja (Jak; 1 Jn). Ako nema ploda nema ni korena (Mk 4:1-20).

1:5 “Zato” Božiji darovi i obećanja zahtevaju naš odaziv (Fil 2:12-13). Vidi posebnu temu o gresima i vrlinama u 1 Pet 4:3.

- **“Zato uložite sav trud da ... udružite”** „Uložite svu revnost“ (Sinod); „Zato se svrsrдно potrudite“ (NSP). Bog se tako divno pobrinuo za naše spasenje (st. 3-4) u kome bi sada trebalo da živimo (st. 5-7). Glagoli su u aorist particip imperativu i aorist imperativu. Evanđelje je potpuno slobodno: (1) Božjom voljom; (2) dovršenim Hristovim delom; (3) uveravanjem Duha Svetog koji se u nas nastanjuje jednom i zauvek, ali od nas zahteva svakodnevni života učenika. To je prepoznatljiv paradoks evanđelja. S jedne strane ono je dar (Jn 4:10; Rim 3:24; 6:23; Ef 2:8; Jev 6:4), ali s druge je naša zavetna privilegija i odgovornost. Evanđelje prvo deluje na naš um, naše srce i našu volju!
- **“veru”** Na nekoliko načina možemo da razumeo veru:
  1. SZ pozadina “vernosti”, “pouzdanosti”
  2. Čin našeg prihvatanja Božijeg besplatnog dara spasenja u Hristu
  3. Dosledan, pobožni način življenja
  4. Zajedništvo hrišćanskog života ili istina o Isusu Hristu (Dl 6:7; Juda 3,30)U ovom kontesktu reč je prihvatanju Hrista za Spasitelja nakon čega bi vernici trebalo da rastu, duhovno napreduju i sazrevaju. To je duhovni razvoj koji Bog očekuje od nas (Rim 5:3-4; Jak 1:3-4).

Posebna Tema: Hrišćanski rast

Rim 5:3-4

plodovi nevolja:

- Istrajnost
- proveren karakter
- nada (st. 2)

Gal 5:22-23

plodovi Duha:

- ljubav
- radost
- mir
- suzdržljivost
- strpljivost
- dobrota
- vernost
- čestitost
- samokontrola

Jak 1:3-4

plodovi testiranja:

- postojanost
- zrelost
- 1. čvrstina
- 2. celovitost

2 Pet 1:5-7

plodovi na delu:

- vrline
- znanje
- istrajnost
- pobožnost
- bratoljublje
- ljubav
(*agapē*)

- **“dobrotom”** Ova osobina je pripisana Hristu (ili Bogu Ocu) u st. 3. Dobrota je jedan od plodova Duha Svetog (Gal 5:22-23) i antonim (suprotnost) gresima spomenutim u 2:3,14. Vidi posebnu temu o vrlinama i gresima u 1 Pet 4:2.
- **“znanjem”** Poznavanje (*gnōsis*) evanđelja koje nas vodi hristolikosti je nešto predivno! Lažni učitelji su propovedali lažna znanja koja vode u lažne vrednosti.
- **“uzdržljivošću”** Uzdržljiv je onaj koji može da savlada samoživost svoje grešne prirode (DI 24:25; Gal 5:23; Tit 1:8). U nekim kontekstima (1 Kor 7:9) aludira se na neprimerene seksualne odnose. Moguće je da zbog antinominijanskih učenja gnostika apostol i to ima ovde na umu.
- **“postojanošću”** Aktivna, voljna i nepokolebiva istrajnost. I ovo je Božija osobina. Gospod “ima živce” sa ljudima i njihovim životnim peripetijama (Rim 5:3-4; Jak 1:3).
- **“pobožnošću”** Veoma važan pojam u Pastoralnim poslanicama, kakva je ova (vidi 1:3). Ovde bih hteo da navedem deo svog komentara na 1 Tim 4:7:
“Ovo je najvažniji doktrinarni i praktični pojam u Pastoralnim pismima, ideja koja objašnjava suštinu primene evanđelja (3:16). Pobožnost nije izuzetna već očekivana vrлина. Sama reč je sačinjena od prideva “*eu*” – “dobar” i imenice “*sebomai*” (slavljenje). Pravo bogoslužjenje je u svakodnevnoj pobožnosti koje otpočinje ispravnim razmišljanjem (4:16). Primitimo koliko puta i u kojim se sve oblicima ovaj pojam javlja u ovom korpusu poslanica:
  1. imenica “*eusebia*”, 1 Tim 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2 Tim 3:5; Tit 1:1
  2. prilog “*eusebēs*”, 2 Tim 3:12; Tit 2:12
  3. glagol “*eusebeō*”, 1 Tim 2:10
  4. sličan pojam “*teosebia*”, 1 Tim 2:10
  5. negacija “*asebia*”, 2 Tim 2:16; Tit 2:12

1:7 “bratoljublje” Imenica koju čine dve imenice: “*fileō*” (“ljubav”) i “*adelphos*” (brat). Srećemo je i u 1 Pet 1:22. U ovom kontekstu reč je o bratskoj i sestrijskoj zavetnoj ljubavi.

Često se kaže da je “*fileō*” ljubav manja od “*agapēō*” ljubavi (st. 7). Ipak, u koine grčkom ove imenice su sinonimi (Jn 5:20, gde je “*fileō*” ljubav Očeva ljubav za Sina). Možda se na ovom mestu i u Jn 21 namerno napravila razlika.

1:8 “Jer ako” Neuobičajen oblik uslovne rečenice u grčkom jeziku. Tek, nema sumnje da život koji je doživeo promenu kroz pokajanje i veru mora da pokaže to na delu. Večni život ima božansku prirodu u sebi i neskrivene odlike promenjenog života:

1. Hrišćani pokazuju kvalitet novog života, st. 5-7
2. To su kvaliteti koji rastu (prezent particip), st. 8
3. Hrišćani su upotrebljivi za Boga i plodonosni su, st. 8
4. Hrišćani žive po istinskom bogopoznanju (život hristolikosti, st. 8)

- **“besposleni i neplodni”** Nažalost, ovo je često duhovno stanje vernika.

1. “prazni i bezvredni” – Jak 2:20
2. “besplodni” – Mt 7:16-19; 13:22; Mk 4:19; Kol 1:10; Tit 3:14
3. Pavle upozorava vernike “da ne učestvuju u jalovim delima tame”
Čuvajmo se! Večni život ima jasne i prepoznatljive osobine. Ako nema ploda – nema ni korena!

1:9 Kao što st. 8 opisuje živog hrišćanina, st. 9 opisuje vernike koji su pod uticajem dihotomnog učenja lažnih učitelja na relaciji znajne – život, teologija – etika, pravovernost – pravodelnost!

- **“kratkovid”** Doslovno “razrok”, “škiljav”. Ovo je metafora za nekoga ko žmirka naprežući se da jasno vidi, ali i za onog koji se namerno okreće od svetla (*The Vocabulary of the Greek Testament: Illustrated from the Papyri and Other Non-literary Sources*, James Hope Moulton & George Milligan, str. 420).

- **“jer je zaboravio da je bio očišćen od svojih predašnjih greha”** Ovo su vernici koje su zablude lažnih učitelja povukle nazad, na mnogobožački način života. Tragedija!

1. Ovakav način života ne zna za radost, mir i sigurnost.
2. Ovakav način života guši evangelizaciju.
3. Ovakav način života gasi svaku duhovnu službu.
4. Ovakav način života donosi preuranjenu smrt.

Petar pokušava da takve vernike otrezni podsećanjem na očišćenje od greha koje su doživeli kroz Hristovu pobedničku i zameničku smrt (1 Pet 1:18; 2:24; 3:18).

1:10 “uložite truda” Aorist imperativ (1:15; 3:14) može da znači:

1. uradite nešto brzo (Tit 3:12)
  2. uradite svoje najbolje (Ef 4:3)
  3. budite predani (Dl 20:16; Gal 2:10)
- Treća mogućnost najbolje odgovara kontekstu.

- **“da... potvrdite”** Tri su primene ove fraze:

1. sigurnost dobrog utemeljenja (Rim 4:16)
2. pouzdanost (2 Pet 2:19; Jev 3:14; 6:19)
3. proverenost (garancija, tj. validnost testamenta, prema pronađenim koine papirusima iz Egipta)

Hrišćani poseduju ovu i ovakvu sigurnost. Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Sigurnost

A. Mogu li hrišćani zaista da budu sigurni u svoje spasenje (5:13)? Jovan nam daje tri vrste dokaza u prilog tvrdnji da mogu:

1. Doktrina (sadržaj vere) st. 1, 5, 10; 2:18-25; 4:1-6, 14-16; 5:11-12.
2. Način života (poslušnost) st. 2-3; 2:3-6; 3:1-10; 5:18.
3. Odnosi (ljubav) st. 2-3; 2:7-11; 3:11-18; 4:7-12, 16-21.

B. Ovo važno pitanje je postalo i denominacijski predznak:

1. Jean Calvin je sigurnost spasenja temeljio na Božijem predodređenju (predestinaciji). Govorio je kako, dok smo živi, nikada ne možemo da budemo sigurni u svoje spasenje.
2. John Wesley je sigurnost spasenja video u verskom iskustvu. Verovao je da možemo da živimo iznad poznatih greha.
3. Rimokatolička crkva i Crkva Hristova smatraju da je sigurnost jedino u autoritetu crkve. Grupa kojoj pripadamo je ključ sigurnosti.
4. Većina evanđeoskih hrišćana temelji ovu važnu istinu na osnovu obećanja Svetog pisma i plodovima Duha Svetog u životu pojedinca, kao dokazima spasenja (Gal 5:22-23).

C. Mislim da kao bića sklona grehu svoju sigurnost u prvom redu treba da vežemo za nepromenljivost Božijeg karaktera.

1. Ljubav Boga Oca:

- a) Jovan 3:16; 10:28-29.
- b) Rimljanima 8:31-39.
- c) Efescima 2:5, 8-9.
- d) Filipljanima 1:6.
- e) 1. Petrova 1:3-5.
- f) 1. Jovanova 4:7-21.

2. Delo Boga Sina:

- a) umro je umesto nas:
  - * Dela 2:23.
  - * Rimljanima 5:6-11.
  - * 2. Korinćanima 5:21.
  - * 1. Jovanova 2:2; 4:9-10.
- b) molio se kao Prvosveštenik za nas, Jovan 17:12.
- c) i dalje se zastupnički moli:
  - * Rimljanima 8:34.
  - * Jevrejima 7:25.
  - * 1. Jovanova 2:1.

3. Moć Duha Svetog:

- a) Njegov poziv, Jovan 6:44, 65.
- b) Njegov pečat:
  - * 2. Korinćanima 1:22; 5:5.
  - * Efescima 1:13-14; 4:30.
- c) Njegovo lično uveravanje:
  - * Rimljanima 8:16-17.
  - * 1. Jovanova 5:7-13.

D. Svaki čovek mora da odgovori na ovaj Božiji zavetni poziv (početnim i trajnim pokajanjem).

1. Odreknimo se greha (pokajmo se) i dodimo Bogu kroz Hrista (vera):
  - a) Marko 1:15.
  - b) Dela 3:16, 19; 20:21.
2. Primimo Božiji dar u Hristu:
  - a) Jovan 1:12; 3:16.
  - b) Rimljanima 5:1 (i po analogiji 10:9-13).
  - c) Efescima 2:5, 8-9.
3. Živimo po veri:
  - a) Marko 13:13.
  - b) 1. Korinćanima 15:2.

- c) Galatima 6:9.
- d) Jevrejima 3:14.
- e) 2. Petrova 1:10.
- f) Juda 20, 21.
- g) Otkrivenje 2:2-3, 7, 10, 17, 19, 25-26; 3:5, 10, 11, 21.

4. Proverimo sebe na tri nivoa:

- a) doktrina (st. 1, 5, 10; 2:18-25; 4:1-6, 14-16).
- b) način života (st. 2-3; 2:3-6; 3:1-10).
- c) odnosi (st. 2-3; 2:7-11; 3:11-18; 4:7-12, 16-21).

E. Istina sigurnosti spasenja je teška zbog:

1. Hrišćani često tragaju za iskustvima koja nisu obećana u Božijoj Reči.
2. Često ne razumemo dovoljno evanđelje.
3. Prečesto voljno grešimo (1 Kor 3:10-15; 9:27; 1 Tim 1:19-20; 2 Tim 4:10; 2 Pet 1:8-11).
4. Različiti smo tipovi ličnosti (najteže je perfekcionostima, melanholicima). Neki od nas prosto ne mogu nikada da prihvate Božiju безусловnu ljubav i prihvatanje.
5. Sveto pismo otkriva primere lažne vere (Mt 13:3-23; 7:21-23; Mk 4: 14-20; 2 Pet 2:19-20; 1 Jn 2:18-19).

- „**pozvao**“ Naša najveća i najsigurnija nada je u Očevom karakteru, Sinovljevom delu i uveravanju Duha Svetog. Delovanje Svete Trojice vidimo u pobožnosti i veri svakog pojedinog vernika (st. 5-7; Fil 2:12-13). Bog je sebe predao čovečanstvu u zavetnom odnosu. Naime, on je odredio plan, prvi nam pristupio i privukao k sebi, a na nama je da mu se odazovemo u pokajanju i odazivamo verom, služenjem, poslušnošću i istrajnošću. Evanđelje je Osoba kojoj iskazujemo dobrodošlicu, istina koju prihvatamo verom i život koji živimo! Ukoliko bilo šta od ovih vrednosti nedostaje, ne možemo govoriti o zreom spasenju u biblijskom smislu.

Posebna tema: Pozvani

Bog je taj koji izabira, poziva i uverava vernike da mu dođu (st. 12; Jn 6:44,65; 15:16; Ef 1:45,11). Nekoliko je teoloških naglasaka u pojmu “pozvanja”:

- A. Blagodat Božija poziva grešnike na spasenje kroz dovršeno Hristovo delo (*klétos*, Rim 1:6-7, što teološki odgovara 1 Kor 1:1-2, 2 Tim 1:9; 2 Pet 1:10).
- B. Grešnik se spasava prizivajući Božije ime (*epikaleô*, Dl 2:21; 22:16; Rim 10:9-13). Ova ideja je ujedno idiom jevrejskog slavljenja.
- C. Vernici su pozvani na hristoliki život (*klêsis*, 1 Kor 1:26; 7:20; Ef 4:1; Fil 3:14; 2 Sol 1:11; 2 Tim 1:9).
- D. Vernici su pozvani u mnoge službe (Dl 13:2; 1 Kor 12:4-7, Ef 4:1)

- **“I izabrao vas”** Imenica “*eklogê*” se uvek odnosi na Božji izbor:
  1. Jakov/ Izrael – Rim 9:11
  2. Verni ostatak – Rim 11:5,28
  3. NZ vernici Rim 11:7
  4. Crkva – 1Sol 1:4; 2 Pet 1:10
 Vidi posebnu temu u Mk 13:20; 1 Pet 1:2.
- **“ako tako činite, nikada nećete posrnuti”** „... ako to činite“ (NSP). Misli se na vrednosti odeljka st. 3-7. Večni život ima jasno prepoznatljive osobine. Gramatika ove fraze i predlog “*pote*” (“u svako doba”, “uvek”) veliko su ohrabrenje vernicima koji stradaju u progonstvima (1 Pet) i pod naletom krivovernih zabluda (2 Pet).

- **“nikada nećete posrnuti“** Dvostruka konjunktivna negacija je najjači način da se iskaže nemogućnost neke radnje. Isto je i u Juda 24. Poput Poslanice Jevrejima (2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:9-39; 12:14-29) i 2 Pet ima nekoliko šokantnih upozorenja (2:1,20-22; 3:17). Spasenje je sigurno (1 Pet 1:4-6) ali moramo da ga održavamo.

Posebna tema: Otpadništvo od vere (apostazija - *afistēmi*)

Grčki *afistemi* ima bogato značenje. Naš pojam “apostazije” - otpadništva dolazi iz njega, ali sa mnogim predrasudama savremenih čitalaca. Naravno, i ovde je kontekst presudan za značenje, a ne puka semantika.

Afistemi čini predlog *apo* - “od”, ili “iz” i *histemi* - “sesti”, “stajati”, ili “popraviti”. Evo nekoliko neteoloških upotreba:

1. Fizičko odstranjenje:
  - a) iz Hrama, Lk 2:37,
  - b) iz kuće, Mk 13:34,
  - c) iz osobe, Mk 12:12; 14:59; Dl 5:38,
  - d) iz svega, Mt 19:27, 29.
2. Političko odstranjenje, Dl 5:37.
3. Odstranjenje iz odnosa, Dl 5:38; 15:38; 19:9; 22:29.
4. Legalno odstranjenje (razvod), Pnz 24: 1,3 (LXX); NZ: Mt 5:31; 19:7; Mk 10:4; 1 Kor 7:11.
5. Odstranjenje duga, Mt 18:24.
6. Pokazivanje nebrige odlaženjem, Mt 4:20; 22:27; Jn 4:28; 16:32.
7. Pokazivanje brige ostajanjem, Jn 8:29; 14:8.
8. Dozvola, dopuštenje, Mt 13:30; 19:14; Mk 14:6; Lk 13:8.

Glagol ima široku teološku upotrebu:

1. Ukidanje, oprostjenje, uklanjanje krivice zbog greha, Izl 32:32 (LXX); Br 14:19; Jov 42:10; NZ: Mt 6:12,14-15; Mk 11:25-26.
2. Uzdržavanje od greha, 2 Tim 2:19.
3. Nebriga uklanjanjem od:
  - a) Zakona, Mt 23:23; Dl 21:21,
  - b) Vere, Jez 20:8 (LXX); Lk 8:13; 2 Sol 2:3; 1 Tim 4:1; Jev 2:13.

Savremeni vernici obično imaju mnoga pitanja na koja NZ pisci nisu nikada ni pomišljali. Jedna od tih tendencija jeste da se vera odvoji od vernosti.

Otpadništvo od vere je karakteristično za mnoge koji su bili deo Božijeg naroda:

A. Stari zavet

1. Korej, Br 16.
2. Ilijevi sinovi, 1 Sam 2, 4.
3. Saul, 1 Sam 11-31.
4. lažni proroci:
  - a) Pnz 13:1-5; 18:19-22.
  - b) Jeremija 28.
  - c) Jezekilj 13:1-7.
5. lažne proročice:
  - a) Jezekilj 13:17.
  - b) Nemija 6:14.
6. zle vođe Izraela:
  - a) Jeremija 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4.
  - b) Jezekilj 22:23-31.
  - c) Mihej 3:5-12.

B. Novi zavet

1. Rekli smo da je reč o doslovnom terminu *apostazie*. Oba Zaveta naglašavaju da će se pred Hristov povratak povećati otpadništvo od vere (Mt 24:24; Mk 13:22; Dl 20:29,30; 2 Sol 2:9-12; 2 Tim 4:4). Moguće je da ovaj pojam ima pozadinu u Isusovoj priči o sejaču, semenu i različitim vrstama tla, prema Lk 8:13. Svakako da lažni učitelji nisu hrišćani, ali pojavljuju se iz njihovih redova (Dl 20:29-30; 1 Jn 2:19). Imaju moć da zavode, obmanjuju izabrane ali nezrele vernike (Jev 3:12).

Teološka dilema koja se ovde pojavljuje glasi: da li su ovi ljudi ikada bili pravi vernici? Teško je dati odgovor na to, jer su bili deo svojih lokalnih crkava (1 Jn 2:18-19). Prečesto na ovo pitanje odgovaramo samo iz domena naše crkvene, denominacijske tradicije, bez jasnih biblijskih odrednica (osim kada čupamo izolovane stihove iz njihovog izvornog konteksta, ne bi li tako potvrdili svoje ili "naše" stavove)

2. Očigledna vera:
  1. Juda, Jn 17:12.
  2. Simon mag, Dl 8.
  3. ljudi iz Mt 7:21-23.
  4. ljudi iz Mt 13.
  5. Aleksandar i Imenej, 1 Tim 1:19-20.
  6. Dima, 2 Tim 4:10.
  7. lažni učitelji, 2 Pet 2:19-20; Juda 12-19.
  8. antihrist, 1 Jn 2:18-19.
3. Besplodna vera:
  1. Matej 7.
  2. 1. Korinćanima 3:10-15.
  3. 2. Petrova 1:8-11.

Retko dosledno razmišljamo o ovim tekstovima zbog svojih jakih sistematskih teologija (kavinizam, arminijanizam i sl.). Uglavnom imamo već sročene odgovore. Molim vas da mi ne zamerite što pokrećem ovo pitanje. Stalo mi je do ispravne hermeneutičke procedure. Moramo dopustiti Svetom pismu da nam govori a ne da mi govorimo njemu naše unapred spremljene teološke govore. Znam da je ovo bolno i teško jer je naša teologija ogledalo naše denominacije, kulture i odnosa (u domu, u crkvi). Valja biti vrlo prezan ovde, jer nije svako iz Božijeg naroda i njegov stvarni deo (Rim 9:6).

1:11 "večno Carstvo" Misli se na neprolaznu vladavinu JHVH I Mesije (Isa 9:7; Dan 7:14,27; Lk 1:33; 1 Tim 6:16; Otk 11:15, 22:5) a ne na hiljadugodišnju vladavinu. Nijedan drugi tekst – osim Otk 20 – nam ne opisuje to Carstvo. Za razliku od mene, neki ovde vide aluziju milenijuma u 1 Kor 15:25-28.

- **"Gospoda... i Spasitelja"** Ovako su zvali rimskog imperatora u ono vreme. Ovo titule retko srećemo u NZ ali često u ovoj poslanici (1:11: 2:20; 3:2,18).
- **"Tako će vam se, naime, velikodušno obezbediti"** Futur pasiv. Imperativni oblik ovog glagolskog vremena imamo u 1:5. Bog će se pobrinuti za sve naše potrebe a na nama je da se primereno odazovemo na to njegovo staranje (1:4). Taj odaziv nije ono o čemu nas Bog prihvata već ono po čemu dokazujemo da smo već prihvaćeni.

"Zato ću nastojati da vas uvek podsećam na sve to, iako vi to već znate i utvrđeni ste u istini koju ste primili. Smatram ispravnim da vas, dok sam još u ovom telu" budim svojim podsećanjem. Znam, naime, da će se moj zemaljski život ubrzo završiti, kao što mi je to obznanio naš Gospod Isus Hristos. Zato ću se neštedimice truditi da se vi i posle moje smrti sećate ovih stvari."

1:12 “Zato” Apostol izvlači zaključke na osnovu iznesenih istina.

- **“Zato ću nastojati da vas uvek podsećam na sve to“** Jedna od najprisutnijih tema (1:12-13,15; 3:1-2; Fil 3:1; Juda 5,17). Istine evanđelja valja uporno ponavljati kako bi novi vernici valjano otpočeli život vere a ostali još više sazreli i utemeljeli se u toj istoj veri.
Odeljak st. 12-15 spada u žanr “svedočanstava”. Najčešće su to poslednje reči onoga koji uskoro umire (Isu 23-24; 1 Sam 12; 2 Tim 4:6-8; 2 Pet 1:12-15).
- **“iako vi to već znate i utvrđeni ste“** Perfekt pasiv particip: (1) utvrđeni propovedanim evanđeljem; (2) utvrđeni čudesnim pojavama. Primetimo da pasiv naglašava Božiju silu koja nam daje stabilnost (1 Pet 5:10). Ipak, to je vrednost koju valja da čuvamo (3:17; 1 Pet 5:9).
- **“u istini”** “Istina”, “pouzdanost” i slični pojmovi su veoma važne biblijske teme i hteo bih da ih naglasim u narednim posebnim temama preuzetim iz komentara poslanica apostola Jovana.

Posebna tema: “Istina” (ideja) u Jovanovim spisma

Jovan spaja jevrejsku i grčku misao *alêtheia* - “istina”, kao što čini i sa konceptom *logos* (1:1-14). Jevrejski *emeth* ukazuje na nešto što je “tačno”, “pouzđano” (u LXX često zajedno sa *pisteuô*). Grčki pojam istine je Platonov kontrast realnog i nerealnog, nebeskog i zemaljskog. Ovo odgovorava potrebama apostolovog dualizma. Bog je sebe jasno objavio u svom Sinu (etimologija *alêtheia* je “pokazati, ne sakriti, jasno istaknuti”). Nekoliko je pojmova za to:

1. imenica *alêtheia* – istina:
  - a) Isus je pun milosti i istine (1:14,17 - SZ zavetni pojmovi).
  - b) Isus je središte Krstiteljevog svedočanstva (4:33; 18:37, poslednji je SZ prorok).
  - c) Isus govori istinu (8:4, 44-46, otkrivenje i objektivno i lično).
  - d) Isus (*Logos*, 1:1-3) je istina (17:17).
2. pridev *alêthês* - stvaran, pouzđan:
  - a) Isusovo svedočanstvo (5:31-32; 7:18; 8:13-14).
  - b) Isusov sud (8:16).
3. pridev, *alêthinus* - stvaran, pravi:
  - a) Isus je pravo, istinito svetlo (1:9).
  - b) Isus je pravi hleb (6:32).
  - c) Isus je pravi čokot (15:1).
  - d) Isus je pravi svedok (19:35).
4. prilog *alêthôs* – istinit:
  - a) Svedočanstvo Samarjanke o Isusu, Spasitelju sveta (4:42):
  - b) Isus je istinska hrana i istinsko piće, drugačiji od pustinjske mane Mojsijevih dana (6:55).

Pojam istine i sve njegove izvedenice - poput *alêthês* - svedočanstvo drugih o Isusu:

- a) Svedočanstvo Krstitelja je istinito (10:41).
- b) Svedočanstvo oficira kod krsta je istinito (19:35).
- c) Svedočanstvo samog Jovana apostola je istinito (21:24).
- d) Isus je istinit prorok (6:14; 7:40).

Odličan članak o istini u oba Zaveta daje Džordž Lad u svojoj knjizi “Teologija Novog zaveta” (George E. Ladd's *A Theology of the New Testament*, str 263-269).

Posebna tema: "Istina" (pojmovi) u Jovanovim spisima

1. Bog Otac:

- a) Bog je istinit/pouzdan (Jn 3:33; 7:18,28; 8:26; 17:3; Rim 3:4; 1 Sol 1:9; 1 Jn 5:20; Otk 6:10).
- a) Božji putevi su istiniti (Otk 15:3).
- b) Božiji sudovi su istiniti (Otk 16:7; 19:2).
- c) Božije reči su istinite (Otk 19:11).

2. Bog Sin:

- a) istinito svetlo (Jn 1:8; 1 Jn 2:8).
- b) istinito vino (Jn 15:1).
- c) pun milosti i istine (Jn 1:14, 17).
- d) On je istina (Jn 14:6; 8:32).
- e) On je istinit (Otk 3:7, 14; 19:11).
- f) Njegovo svedočanstvo je istinito (Jn 18:37).

3. Istina naspram ostalog:

- a) Mojsijev zakon naspram Isusove milosti i istine (Jn 1:17).
- b) Šator sastanka u pustinji naspram nebeskog Svetišta (Jev 8:2; 9:1).

4. Ovaj pojam kod Jovana ima nekoliko naglasaka (jevrejski i grčki). Jovan njima opisuje Oca i Sina, kao ličnosti, one koji govore i prenose svoju poruku na sledbenike (Jn 4:13; 19:35; Jev 10:22; Otk 22:6).

5. Pridevi "jedini i pravi" opisuju Oca kao nekog ko je neprikosnoveni Bog dostojan svakog poverenja (5:44; 1 Jn 5:20); opisuju Sina koji je savršeno otkrivenje. Ali, ne na kognitivnom nivou, radi same činjenice, već radi našeg spasenja.

- **"koju ste primili"** Prihvatanje istine je: (1) pouzdavanje u Božiji karakter i Reč; (2) pouzdavanje u Isusa i Radosnu vest o njemu (živa Reč i pisana Reč). Pojam „*parousê*“ – „prisutnost“ upotrebljen je za opisivanje Drugog dolaska.

1:13 "dok sam još u ovom telu" Pavle koristi istu frazu u 2 Kor 5:1-10 za fizičko telo. St. 14-15 jasno pokazuju da Petar očekuje svoju skorbu mučeničku smrt.

1:14 "naš Gospod Isus Hristos" U ovoj divnoj tituli sadržano je nekoliko kolosalnih istina i za Jevreje i za hrišćane.

- **"Gospod"** Grčki "*kurios*" ima i teološko i šire značenje – "gospodin", "vladar" (Jn 4:11), "vlasnik", "muž", ali i "potpuni Bogočovjek" (Jn 9:36,38). SZ imenica "*adon*" je jevrejska zamena svetog zavetnog Božijeg imena JHVH (glagol "biti" – "Ja jesam", Izl 3:14). Vidi posebnu temu o božanskim imenima u Mk 12:36. Naime, Jevreji su se plašili da će izgovarajući Božije ime prekršiti zapovest iz Izl 20:7; Pnz 5:11. Zaključili su da samo neizgovaranjem JHVH imena mogu da izbegnu ovaj veliki greh. Zato su uveli imenicu *Adon* u upotrebu, pojam sličnog značenja kao i grčki *Kurios*. NZ pisci su imenicom Gospod iskazivali puninu Hristovog božanstva. Tako je izraz "Isus je Gospod" bila javna ispovest vere i ispovest krštenika u ranoj crkvi (Rim 10:9-13; 1 Kor 12:3; Fil 2:11).

- **“Isus”** Ime koje znači “JHVH spasava” ili “JHVH donosi spasenje”. Ovo je anđeo rekao Josifu (Mt 1:21). Koren imena je jevrejska imenica “*osija*” – “spasenje” koja često ide uz Božije zavetno ime JHVH - “Gospod spasava” (SZ ime Osija, Isus Navin, Jošua).
- **“Hristos”** Grčki ekvivalent jevrejskoj imenici Mesija – Pomazanik. Hristos je onaj koji je pozvan i od Boga opremljen za poseban zadatak. SZ je poznavao tri grupe pomazanika: sveštenike, kraljeve i proroke. Isus je u sebi objedinjavao sve tri službe (Jev 1:2-3).
- **“kao što mi je to obznanio”** Ovo može da se odnosi na Petrovu smrt (Jn 13:36) i/ili način na koji će apostol završiti svoj zemaljski život (Jn 21:18-19).

1:15 “i posle moje smrti” “nakon mog odlaska” (NSP) Termin “*egzodus*” (Lk 9:31) je ovde eufemizam za smrt ili povratak na nebo.

- **“da se vi i posle moje smrti sećate ovih stvari”** Moguće je da apostol misli na svoju Prvu poslanicu, ovu poslanicu ili Markovo evanđelje (Irinej). Petar zna da će Duh Sveti da upotrebljava njegova pisma. Osećao je da Duh govori kroz njega i da će vernicima biti od koristi sve što je napisao i nakon njegove smrti!

“Jer, mi vam nismo obznanili silu i dolazak Gospoda našeg Isusa Hrista služeći se mudro smišljenim pričama, nego na osnovu toga što smo bili svedoci njegovog veličanstva. Jer kada je primio čast i slavu od Boga Oca, začuo se glas Boga koji je veličanstven u svojoj slavi: “Ovo je Sin moj voljeni, koji mi je po volji!” Mi smo čuli da je taj glas došao s neba kad smo bili s njim na Svetog gori.”

2 Pet 1:16-18

- **“mudro smišljenim pričama”** Perfekt pasiv particip ukazuje na trajno stanje zablude (perfekt) nastalo delovanjem spoljašnje sile (pasiv). Verovatno se misli na delovanje lažnih učitelja ili samog Lažova. Grčki pojam „*mit*“ srećemo u:
  1. 1 Tim 1:4; 4:7
  2. 2 Tim 4:4
  3. Tit 3:9,14
  4. 2 Pet 1:16
 Lažni učitelji o kojima apostol piše su gnostici koji su svoja učenja spojili sa jevrejskim verskim idejama. “Priče” koje su pričali:
  1. Anđeoski nivoi između svetog boga i nižih duhovnih bića (eona) tajnih imena.
  2. Rodoslovlje kojim se dokazuje da je Mesija nebeski čovek drugačiji od čoveka Hrista.
  3. Teološko razdvajanje spasenja i etike. (Više o načinima upotrebe koncepta “mit” vidi G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, poglavlje 12-13, str. 201-243)
- **“dolazak Gospoda”** Jedna od tema ove poslanice. „*Parusia*“ je „prisustvo“, „dolazak“ (isti koren u st. 12), prema drevnim koine papirusima na kojima se opisuje kraljeva poseta. Parusija je Drugi dolazak (3:4,12) ali i utelovljenje, što je moguće značenje u kontekstu narednog stiha koji govori o preobraženju.

Posebna tema: Drugi dolazak

Parusija je kraljevsko prisustvo, a NZ pisci ovaj termin koriste za Drugi dolazak: (1) “*epifaneia*” - “susret licem k licu”; (2) “*apokalipsis*” – “razotkrivanje”; (3) “Dan Gospodnji” i varijacije ovog izraza.

NZ je pisan rukom ljudi koji su imali SZ pogled na život i stvarnost:

1. Ova doba je doba zla i bogoborstva.
2. Dolazi novo doba pravednosti.
3. Novo doba dolazi kroz Mesiju (Pomazanika) i delovanje Duha.

NZ pisci su donekle promenili ova očekivanja Izraela jer to zahteva progresivnost otkrivenja. Mesija nije vojni osvajač i nacionalni vođa koji dolazi dva puta. Prvi put se utelovio kao božanstvo, kao Isus iz Nazareta. Došao je kao “sluga patnik” koje ne osvaja i ne sudi (Isa 53), koji jaše na magarcu umesto na doratu ili na kraljevskoj muli (Zah 9:9). Prvi njegov dolazak je doneo Novo mesijansko doba i Božije carstvo na zemlju. U jednu ruku, to carstvo je sada tu, prisutno je, ali u drugu ruku još je daleko. U tom smislu postoji napetost između dva Mesijina dolaska u kojima se preklapaju dva pomenuta jevrejska doba. Ovo preklapanje nije bilo prepoznatljivo u SZ. Dva Mesijina dolaska naglašavaju JHVH predanost u otkupljivanju čovečanstva (Post 3:15; 12:3; Izl 19:5 i propovedanje proroka, posebno Isaije i Jone).

Crkva ne očekuje ispunjenje SZ proroštava jer se većina njih već ispunila u Prvom dolasku Mesije (*How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 165-166). Sve što sada Božiji narod čini deo je Mesijinog slavnog Drugog dolaska – Kralja kraljeva i Gospoda gospodara – i ispunjavanja svega što donosi Novo doba pravednosti na nebu i na zemlji (Mt 6:10). To ne znači da su SZ očekivanja bila pogrešna već nepotpuna. Mesija će doći onako kako su proroci predvideli – u JHVH sili i autoritetu.

Sam termin Drugi dolazak nije biblijski ali kao ideja natapa čitav NZ. Bog će poraziti svaku silu koja mu se suprotstavlja. Zajedništvo Stvoritelja i otkupljenog čovečanstva će biti zauvek obnovljeno. Zlo i Zli će biti osuđeni i trajno otklonjeni. Božiji naumi neće propasti!

- **“što smo bili svedoci njegovog veličanstva”** Petrov autoritet je neosporiv. Bio je sa Isusom i svedok je njegovog života, reči i dela. Ovde govori o preobraženju (st. 18; Mk 9:2-8). Ovu frazu su koristili u inicijacijama mističnih religija kako bi doživeli jedinstvo sa božanskim. Apostol se u više navrata služi izrazima gnostika kako bi im povratio ispravno značenje.

Isus je ovde opisan kao „veličanstvo“ a u sledećem stihu Bog Otac je takođe opisan kao „veličanstven u svojoj slavi“. Bog je unutrašnjem, poverljivom krugu učenika (Petar, Jakov i Jovan) otkrio svoju slavu u Isusu na jednom običnom brdu.

1:17 “čast i slavu” Moguća aluzija na “šekina” slavu, kako su rabini zvali oblak Božijeg prisustva koji je vodio narod kroz pustinju (Izl; Br) i u kojem je Bog govorio (Mk 9:2-8). Vidi posebnu temu o slavi, 1 Pet 1:21.

- **“Oca”** Vidi posebnu temu u Mk 13:32.
- **“začuo se glas”** Rabini ovaj glas zvali “glas sa neba” – “*Bat kol*” – glas potvrde Božije volje od vremena Malahije do Jovana Preteče, u kome nije bilo proroštava. Otac je potvrdio Sina i na krštenju i na brdu preobraženja (Mk 1:11; Mt 17:5-6).
- **“Ovo je Sin moj voljeni”** Mesijanska titula iz Ps 2:7.
- **“koji mi je po volji”** Aluzija na Isa 42:1 (Mt 3:17; 17:5). Povezujući Ps 2 i Isa 42 Petar naglašava Mesijino kraljevsko poreklo i službu sluga koji strada. Ova dva aspekta definišu njegova dva dolaska: Utelovljenje – sluga koji strada; Drugi dolazak – Kralj i sudija!

“Po tome znamo da je poruka proroka pouzdana. Dobro je što se te poruke pažljivo držite, kao lampe koja svetli u mraku, dok ne svane dan i zvezda Danica ne zasvetli u vašim srcima. A pre svega znajte da se nijedno proroštvo ne može tumačiti samovoljno. Naime, nijedno proroštvo nije poteklo od ljudske volje, nego su Duhom Svetim pokrenuti ljudi govorili ono što je Bog hteo.”

2 Pet 1:19-21

1:19 “poruka proroka” Dve su mogućnosti: (1) SZ tekstovi (st. 17); (2) NZ apostolsko svedočanstvo (st. 12; 1 Jn 1:1-5).

- **“pouzdana”** Božije SZ otkrivenje je potvrđeno NZ otkrivenjem. SZ je ključ razumevanja NZ (Mk 1:1-3). Ceo odeljak se odnosi na odloženi Drugi dolazak u koji su neki počeli da sumnjaju. Petar želi da uveri hrišćane:
  1. Svojim ličnim iskustvom Novog doba (Isusovo preobraženje).
  2. Ispunjenim proroštvima u životu, učenju, smrti i vaskrsenju Isusa Hrista. Novi dan je došao i tek će doći u punini.
- **“kao lampe koja svetli u mraku”** Aluzija na Ps 119:105 i možda Pri 6:23. Bog se pobrinuo da ogrehovljeno čovečanstvo sazna sve što je potrebno za odaziv verom na njegov poziv (otkrivenje, nadahnuće i prosvetljenje). Bog je objavio sebe u SZ i u Isusu Hristu u svoj punini, što su pisci NZ jasno objasnili. Ta objava je dovoljna iako nije iscrpna. Otkrivenje SZ i NZ je poput svetiljke u tami ljudskog greha i anđeoske pobune. Jednog dana će svetlo bliskog susreta sa Hristom potpuno prosvetliti srca i umove vernika. Svrha otkrivenja nije informacija već transformacija, spasenje, obnovljeno blisko zajedništvo s Bogom.

Lažni učitelji su tvrdili da imaju posebno otkrivenje od božanstva, ali Petar ističe da je živi Bog sebe potpuno objavio u Isusu Hristu.
- **“zvezda Danica”** Doslovno „zvezda koja donosi dan“ (Otk 2:28; 22:16, *forsorus*). Svetlost ima nekoliko značenja u SZ:
  1. Jevrejski helel – “zvezda Danica” (“Lucifer” na latinskom, Isa 14:12), tj. Venera.
  2. Mesija koji dolazi, Br 24:17 (“izaći će zvezda iz Jakova”) i Mal 4:2 (“granuće sunce pravednosti”).
  3. Vaskrsli vernici iz Dan 12:3 (“sijaće se kao sjajne zvezde nebeske”).
  4. Utelovljeni Mesija kraljevskog porekla u Otk 22:16 (“Ja sam izdanak iz korena i rod Davidov, sjajna zvezda Danica”).
- **“ne zasvetli u vašim srcima”** U ovom kontekstu misli se na novo, preporođeno stanje koje nam je Bog doneo po svom otkrivenju: u Pismu (SZ), po Isusu (utелovljenje), apostolskim pismima (NZ). To je onaj „klik“ trenutak, čas kada nam „postaje jasno“ i kada božanska istina prosvetljuje našu svest i savest. To je proces koji vodi Duh Sveti i koji kulminira nepokolebivim uverenjem (Jn 6:44,65). Hrišćanska vera otpočinje kao lični odaziv verom na Božiji poziv pokajanja u Hristu. Ovo iskustvo nas vodi u zajednički doživljaj porodične ljubavi i porodičnog služenja (1 Kor 12:7). Vidi posebnu temu o srcu u 2:6.

1:20 “proroštvo” “proroštvo Pisma” (Čarnić). Ovo je jedan od nekoliko biblijskih stihova koji govori o Božijem objavljivanju sebe u SZ i NZ spisima (Pismo):

1. Mt 5:17-19
2. 1 Kor 2:9-13
3. 1 Sol 2:13
4. 2 Tim 3:16
5. 1 Pet 1:23-25
6. 2 Pet 1:20-21
7. 2 Pet 3:15-16

Sušтина svih ovih stihova je u poruci da je Pismo od Boga a ne od očoveka. Bog je nadahnuo biblijske pisce (2 Pet 1:20-21) i njihova dela (2 Tim 3:16).

- **“nije poteklo od ljudske volje”** Petar se obračunava sa zabludama lažnih učitelja koji su najverovatnije citirali Pismo na svoju ruku (što je sličnima i danas svojstveno).

Iz konteksta se ne vidi da li se misli na: (1) SZ pisce; (2) ondašnje lažne učitelje. U prvom slučaju – koji najbolje odgovara kontekstu - reč je o teološkom konceptu nadahnuća (2

Tim 3:16). Stihovi koji slede potvrđuju ovo tumačenje. U drugom slučaju reč je o konceptu prosvetljenja (iliminacije) – kada Duh vodi vernike u tumačenju Pisma.

Evandeoski koncept “sveštenstva svih vernika” se shvata kao Duhom Svetim dana sposobnost tumačenja Božije Reči. Ipak, u strogo biblijskom smislu ovo “sveštenstvo” se tiče crkve koja ispunjava Veliko misijsko poslanje, 1 Pet 2:5,9; Otk 1:6. Prisetimo i to da je u SZ (Izl 19:6) i NZ fraza “carsko sveštenstvo” u množini a ne u jednini (korporativnost a ne individualizam služenja).

1:21 “nego su Duhom Svetim pokrenuti ljudi” Doslovno „nošeni“ (Čarnić). Prezent pasiv particip ističe da je Pismo Božija a ne ljudska poruka. Sveto pismo jesu pisale ljudske ruke ali ih je u tome vodila ruka Duha Svetog. To ne znači da je Božija Reč detaljno izneta istina o svemu, jer ljudi ionako ne bi mogli da pojme sve nivoe stvarnosti, ali znači sledeće: Ona je potpuno pouzdana jer nam je daje živi Gospod. Pisana je za naše spasenje jer nam iznosi istinu o nama, našoj grešnosti, pokajanju, pobožnosti i večnosti.

Načini nadahnuća su različiti:

1. teofanija
2. urim i tumim
3. snovi
4. vizije
5. transevi
6. anđeli
7. simbolična dela
8. posebni događaji i njihova tumačenja

Pitanje: (1) Da li je Bog davao sadržaj a pisci oblik; (2) Da li je Bog davao i jedno i drugo?

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li je hrišćanski život ono što Bog radi u nama ili mi svojom silom?
2. Koja je naša uloga u odnosu prema Bogu?
3. Da li je moguće živeti hrišćanski a ne biti spasen?
4. Da li je spasenje nečim uslovljeno?
5. Sa kojim lažnim učenjima se apostol obračunava u ovoj poslanici?
6. Kakav je značaj Očevih reči u st. 19?
7. Šta nam st. 20-21 kazuju o Svetom pismu?

---

^Doslovno, “dok sam još u ovom Ćatoru”

2. Petrova 2

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Lažni proroci i učitelji	Razarajuća učenja	Napad lažnih učitelja	Lažni učitelji	Lažni učitelji
2:1-3	2:1-3	2:1-3	2:1-3	2:1-3
	Sudbina lažnih proroka			Pouke prošlosti
2:4-10a	2:4-11	2:4-10a	2:4-10a	2:4-10a
				Kazna stiže
2:10b-16	Izopačenost lažnih učitelja	2:4-10b-16	2:4-10b-16	2:10b-12
	2:12-17			
				2:13-16
2:17-22	Obmana lažnih učitelja	2:17-22	2:17-22	2:17-22
	2:18-22			

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Opasnost za hrišćane u (duhovnom) razvoju

Lažnih učitelja se treba čuvati 2:1-22

Treći krug čitanja – sleđenje izvorne piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Kontekstualni uvid u odeljak 2:1-11

- A. Ovaj odeljak odgovara Judinoj poslanici. Očigledne su literalne pozajmice, ali nije jasno ko je od koga pozajmljivao. Moguće je da Juda aludira na Petrovo proroštvo koje se ispunilo nakon apostolove smrti.
- B. Lažni učitelji su najverovatnije bili antinominijanci, gnostici klasičnog učenja visoko razvijene anđelologije (persijski uticaj, 1 Tim 6:3-5). Svi spomeni SZ se na neki način tiču anđela.

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

- C. Petar crpi svoju temu iz očekivanog znanja svog vremena (SZ događaji; Prva Enohova; paganski izvori).
- D. Sveto pismo nam ne otkriva detalje nastanka i razvoja anđela, kao ni pad nekih od njih. Čuvamo se da naša radoznalost ne prevaziđe bogomdane podatke (gomila savremenih knjiga i romana na ovu temu!).
- E. Produženi popis odlika lažnih učitelja:
1. Prikriveno delovanje razarajućih krivoverja (st. 1)
  2. Poricanje Gospodara (st. 1)
  3. Odavanje senzualnosti (st. 2)
  4. Pohlepa (st. 3)
  5. Preziranje autoriteta (st. 10)
  6. Delovanje po životinjskom nagonu (st. 12)
  7. Odavanje zadovoljstvima (st. 13)
  8. Obeščašćivanje hrišćanskih večera ljubavi (st. 13)
  9. Spoticanje slabih vernika na greh (st. 14)
  10. Slatkorečiva obećanja slobode, a sami su robovi greha (st. 19).

Tumačenje reči i izraza

“Naime, među izrailjskim narodom bilo je i lažnih proroka, kao što će i među vama biti lažnih učitelja, koji će unositi pogubna učenja i poricati Gospodara koji ih je otkupio. Tako će na sebe navući brzu propast. Ipak, mnogi će se povesti za njihovom raskalašnošću, pa će se zbog njih zlo govoriti o putu istine. Vodeni pohlepom, oni će vas obmanjivati svojim izmišljotinama i iskorišćavati vas. Njihova osuda je odavno na snazi, i njihova propast neumorno čeka.”

2 Pet 2:1-3

2:1 „lažnih proroka“ O pravim prorocima apostol je raspravljao u 1:19-21. SZ dosta spominje lažne proroke (Pnz 13:1-5, 18:19-22; 1 Car 18:19, 22:6; Jer 5:3, 23:9-18) baš kao i NZ (Mt 7:15; 24:11,24; Mk 13:22; Lk 6:26; D1 13:6; 2 Pet 2:1; 1 Jn 4:1; Otk 16:13; 19:20; 20:10). Vidi posebnu temu o otpadništvu, 2 Pet 1:10.

- **„među izrailjskim narodom“** Misli se na SZ Izrael. Primetimo paralelu „među... među“ koja jasno govori o poreklu krivoveraca – Dolaze od nas a ne izvan nas!
- **„lažnih učitelja“** Čitavo drugo poglavlje naslućuje da je reč o klasičnim gnosticima. Vidi više o ovom učenju u 1 Pet 3:22.
- **„Oni će neprimetno uvesti“** (NSP) Grčki predlog „*para*“ i glagol „*eisagō*“ naglašavaju podlost namera ovih ljudi („krišom unositi“ SSP, Gal 2:4; Juda 4).
- **„pogubna učenja“** Pojam „*ieresies*“ – „podele“ je upotrebljen samo tri puta u NZ:
  1. Verska sekta (D1 24:24; 26:5)
  2. Podele među hrišćanima (1 Kor 11:19)
  3. Učenje suprotno ortodoksiji

Ova učenja su obično mešavina istine i zablude. Najčešće se pojedine istine preuveličavaju a neke druge odbacuju ili se iskrivljavaju u hristološkom smislu. Krivoverja uvek dolaze iz krila hrišćanskih zajednica (Mt 7:15-23, 24:24; 1 Tim 4:1-5; 1 Jn 2:18-25). Uticaj ovih učenja je opisan u kontekstualnom uvidu „E“ i komentaru na Gal 5:19.
- **„i poricati Gospodara“** Prezent medij particip ističe trajno lično odbijanje Hrista od strane ovih lažnih učitelja. Dve su mogućnosti: (1) poricanje Hristovog učenja; (2) poricanje Hristovog načina života (Juda 4). Ovo je prvi od četiri opisa (st. 1-3) onih koji „poriču Gospodara“:

1. delovanje i verovanje
2. nemoral
3. pohlepa
4. samoobmana

„Gospoda“ – „*despotôs*“ znači i „Gospod“, „robovlasnik“ (1 Tim 6:1-2; Tit 2:9; 1 Pet 2:18). Zanimljivo je da se ova titula najčešće odnosi na Boga Oca (Lk 2:29; Dl 4:24 [citat LXX Izl 20:11 ili Ps 146:6]). U nekoliko slučajeva se odnosi i na Hrista (2 Tim 2:21; Juda 4; Otk 6:10), što je još jedan dokaz transfera titule sa Oca na Sina i dokaz Isusovog božanstva.

- **„koji ih je otkupio“** Aorist particip. Kao da je reč o onima koji su bili spaseni (st. 20-22) ali više nisu! Misli se na: (1) JHVH spasenje u SZ; (2) Hristovo spasenje u NZ (Mk 10:45; Dl 20:28; 1 Kor 6:20; Ef 1:7; 1 Tim 2:6; Jev 2:9; 1 Pet 1:19; 1 Jn 2:2; Otk 5:9). U SZ su robovi mogli da se „otkupe“ i tako im se da fizičko i pravno oslobodjenje. U NZ „otkup“ je slika duhovnog spasenja. Zato je u SZ slika suda bila fraza „prodati nekoga u neprijateljske ruke“. Engleski NJB prevod ima rešenje „koji im je kupio slobodu“, što odgovara kontekstu st. 2-3, tj. nepobožnom životu na sramotu Hristu i hrišćanstvu. Moguće je da apostol misli na vernike koji su rano umrli zbog takvog neprimernog skardnog života.

- **„Tako će na sebe navući brzu propast“** Ne verujem da su vernike rane crkve mučila pitanja koja nas danas muče, posebno ne ona pitanja koja prozivaju naša crkvena ili denominacijska uporišta! Inače, neki tumači smatraju da „Gospodar“ i „narod“ ukazuju na Izlazak i čudesa u pustinji.

Elem, goruće pitanje je: Da li su ovi jeretici bili spaseni? Moj stav je sledeći: Biblijska učenja su nam data u dijalektičnim protivurečnim parovima, što je karakteristična literalna forma istočnjačke literature. Mi robujemo nastojanjima da sve raščlanimo, dekontekstualizujemo. Naime, duboko verujem u sigurnost spasenja ali me fraza „jednom spasen – zauvek spasen“ veoma onespokojava zbog stihova poput ovog! Sigurnost spasenja je plod pobožnog života (Jak; 1 Jn). I kao vernici mnogo grešimo ali istrajno se pouzdajemo u Hrista i odazivamo (ponekad presporo) korekcijama Duha.

Ipak, priča o Sejaču (Mt 13), tj. o vrstama tla i živahnim ali izgubljenim religioznjakovićima u Mt 7:15-27 nas uverava da postoje lažne ispovesti vere (st. 20-22; 1 Jn 2:18-19). Lažni učitelji su oduvek izazivali i izazivaju velike pometnje u crkvi. Apostol Jovan nam daje nekoliko testova za ovakve ljude:

1. Voljnost da se priznaju gresi (1:5; 2:22)
2. Poslušnost kao životna vrlina (2:3-6)
3. Ljubav kao način života (2:7-11)
4. Pobeda nad zlom (2:12-14)
5. Odricanje od sveta (2:15-17)
6. Istrajnost (2:19)
7. Doktrina (2:20-24)

Petar jasno navodi nedolične postupke lažnih učitelja (Vidi kontekstualni uvid „E“). Ako je pravo evanđelje: (1) Osoba; (2) poruka o toj Osobi; (3) način života ugodan toj Osobi, onda lažni učitelji krše sva tri postulata.

Može li neko da bude „otkupljen“ i da poriče Otkupitelja? Ovde već imamo problem. Spasenje je besplatno za sve one koji ga prihvataju u pokajanju i veri i koji ga žive u poslušnosti i istrajnosti. Ali, proces duhovnog sazrevanja je proces doživotnog učenja. Moramo uvek da se držimo i jedne i druge istine o spasenju. Rekli smo da nam je ova istina objavljena u dijalektičkoj napetosti sigurnosti i istrajavanja u toj sigurnosti. Hrišćanstvo nije samo skup biblijskih doktrina (Rim 6) već i svakodnevna borba pobožnosti (Rim 7). Spasenje je živi odnos a ne jednom doneta izolovana odluka!

2:2 „mnogi će se povesti“ Ovo je najtragičnija posledica duhovnog zavodenja (Mt 18:6-7). Petar se često služi ovom frazom (1:16; 2:2,15,21; Mt 18:6).

- **„za njihovom raskalašnošću“** Grčki pridev „*aselgeia*“ je vrlo slikovit: „besramna dela“ (NSP); „nečistota“ (Sinod“; „razuzdanost“ (SSP) i ukazuje na polnu razularenost (2:2,7,18; 1 Pet 4:3; Juda 4). Ovaj greh je među prvima na popisu zala mnogobožičkih naroda (Rim 13:13; 1 Kor 12:21; Gal 5:19).
- **„pa će se zbog njih zlo govoriti o putu istine“** Od suštinske je važnosti kako živimo. Ako smo Božija deca onda bi trebalo da pokazujemo osobine svog nebeskog roditelja. Bog je u Hristu obnovio svoj lik u nama (1 Tim 6:1; Tit 2:5).
- **„o putu istine“** Najranije ime koje su hrišćani nosili bilo je „sledbenici Puta“ (Dl 9:2; 18:25-26; 19:9,23; 22:4; 24:14,22). Postoji jasan SZ koncept biblijske vere na koji se nastavlja ovaj „Put“ (Ps 119:105; Pri 6:23), tj poruka evanđelja. Nema sumnje da je pobožni način života suštinski deo spasenja (Ef 1:4; 2:10).
- **„zbog njih zlo govoriti“** Mnogobošci nisu shvatali evanđelje i optuživali su hrišćane za nemoral. Posebno su im životi lažnih učitelja davali povoda za osudu i klevete.

2:3 „Vodeni pohlepom“ Pohlepa je zlo koje osuđuju oba Zaveta. Odlika lažnih učitelja je neugasiva nezajazljivost za što više uživanja i dobra pod svaku cenu (2:14; Mih 3:11; 1 Tim 6:5; Tit 1:11; Juda 16). NZ dosta govori o ovom grehu (Mk 7:22; Lk 12:15; Rim 1:29; 2 Kor 9:5; Ef 5:3; Kol 3:5; 1 Sol 2:5; 2 Pet 2:3,14) kao o samoljubivoj sili ljudske grešne prirode. Lažni učitelji žude za slavom i časti, za novcem i seksom.

- **„oni će vas obmanjivati“** Doslovno „iskorištavati“ (NSP, Sinod. Ćarnić, SSP).
- **„svojim izmišljotinama“** Pridev poput onog u 9:20 – „rukotvorina“. Grčki pojam „plastika“ nam je dobro poznat. Lažni učitelji stvaraju nevolje i u zajednici vernika i u širem okruženju. Zbog njih ljudi omalovažavaju evanđelje i odbacuju ga.
- **„Njihova osuda“** Ovakvih prevaranata će uvek biti u Božijem narodu. Njih je još SZ prepoznao i osudio (Pnz 13:1-5,6-11,12-18). Ta osuda je i ovovremenska i onovremenska (Gal 6:7). I „osuda“ i „propast“ su poosobljeni.

Petar iznosi duhovni princip: Bog je moralan i njegova tvorevina počiva na istom zakonu. Nažalost, mi padamo na ovom ispitu i uvek žanjemo ono što smo sejali. Ovo važi i za vernike (iako ne utiče na spasenje) i za nevernike (Jov 34:11; Ps 28:4; 62:12; Pri 24:12; Pro 12:14; Jer 17:10; 32:19; Mt 16:27; 25:31-46; Rim 2:6; 14:12; 1 Kor 3:8; Gal 6:7-10; 2 Tim 4:14; 1 Pet 1:17; Otk 2:23; 20:12; 22:12).

“Jer Bog nije poštedeo ni anđele koji su sagrešili, nego ih je okovane bacio u mračno Podzemlje, gde su predati da se čuvaju za Sud. Bog nije poštedeo ni stari svet, nego je sručio potop na bezbožne ljude, ali je spasio Noja, propovednika pravednosti, uz sedmoro njih. Tako je i gradove Sodomu i Gomoru osudio na propast i uništio ih ognjem, učinivši ih primerom za ostale bezbožnike. Ipak, izbavio je pravednog Lota kojeg je mučio razvratni život izopačenih ljudi.

Živeći među njima, njegova pravedna duša je patila, dok je dan za danom gledao i slušao dela izopačenih ljudi. Ali Gospod zna kako da pobožne izbavi od iskušenja, a nepravedne da sačuva za kaznu do dana Suda, posebno one koji se povode za prljavim strastima tela i preziru Božje gospodstvo...“

2 Pet 2:4-10a

2:4 „Jer“ „Zaista“ (NSP) Sledi duga rečenica od st. 4 do st. 10a. U grčkom se ovde nalazi uslovno „ako“ s kojim otpočinje opis serije SZ sudova koji obuhvataju i anđele.

- **„anđele koji su sagrešili“** Misao koja odgovara Juda 6. Evo mog komentara na ove reči iz Judine poslanice (tom 11).
- **„A anđele koji se nisu držali svog poretka, nego su napustili mesto svoga boravišta, Bog čuva u večnim okovima pod mrakom za veliki Dan kada će biti osuđeni“ (Juda 6)** Poput žitelja Sodome i Gomore i ovi anđeli su pomahnitali u nemoralu i žudnji za polnim opštenjem sa ljudima. Sada su i jedni i drugi zastrašujući primer kazne večnim ognjem.
- **„anđele“ Juda 6** Poput nekad „otkupljenih“ ljudi i ovi anđeli su u početku služili JHVH, dok se nisu odmetnuli i na sene navukli Božiji sud i uništenje. Koji su ti anđeli? Evo šta znamo o njima:
  1. Nisu se držali svog poretka
  2. Nisu se držali svog boravišta
  3. Ostali su vezani večnim okovima u mraku do časa konačnog Suda
  4. Zgrešili su (2 Pet 2:4)
  5. Bačeni su u Tartarus (2 Pet 2:4)
  6. Predani su na čuvanje do dana Suda (2 Pet 2:4)
Koji anđeli SZ su se pobunili i zgrešili?
    1. Anđeli koji su delovali u mnogobožačkim obredima
    2. Niža anđeoska bića nazvana SZ imenima demona: Lilit (Isa 34:14), Azazel (Lev 16:8), demon jarca (Lev 17:7).
    3. „Sinovi Božiji“ iz Post 6 (često spominjani u međuzavetnim apokaliptičkim spisima: 1. Enohova 86-88; 2. Enohova 7,18; 2. Baruhova 56, Jubileji 5).
    4. Anđeli jevrejske apokaliptične međuzavetne literature (Juda spominje jednu od njih u st. 9 i 14).
- **„koji se nisu držali svog poretka“ Juda 6** Apostol se jezički poigrava sa glagolom „držati“ u st. 6. Pošto anđeli nisu hteli da budu tamo gde im je mesto (aorist particip), Bog ih je stavio tamo gde ih čeka samo jedno – čekanje dana Suda (perfekt indikativ). Oni već doživljavaju Stvoriteljevu osudu i tek će da je dožive (ovovremeni i eshatološki sud), poput Izraela u pustinji i poput stanovnika Sodome i Gomore.

„Poredak“, grčki „*arhe*“ znači i „početak“, „izvor“:

  1. početak stvorenog reda i poretka (Jn 1:1; 1 Jn 1:1)
  2. početak evanđelja (Mk 1:1; Fil 4:15)
  3. prvi očevici (Lk 1:2)
  4. početak čudesima (Jn 2:11)
  5. početni principi (Jev 5:12)
  6. početak sigurnosti/ pouzdanja (Jev 3:14)

„*Arhe*“ znači i „pravilo“, „autoritet“:

  1. ljudske zvanične vlasti:
    - a) Lk 12:11
    - b) Lk 20:20
    - c) Rim 13:3; Tit 3:1
  2. anđeoski autoriteti:
    - a) Rim 8:38
    - b) 1 Kor 15:24
    - c) Ef 1:21; 3:10; 6:10
    - d) Kol 1:16; 2:10,15

Lažni učitelji preziru sve autoritete, i zemaljske i nebeske, odbacuju zakone i predaju se strasti. Za njih su strasti važnije i od Boga, od anđela, državnih i crkvenih autoriteta.
- **„nego su napustili mesto svoga boravišta“ Juda 6** Ovi anđeli su napustili svoje nebesko boravište i otišli su na zemlju. To sasvim odgovara anđeoskom tumačenju Post 6:1-4. Oni su svesno i namerno odbacili Božiju volju i autoritet.

- **„u večnim okovima“ Juda 6** Prva Enohova govori o ovim okovima, baš kao i Otk 20:1-2 o „velikom lancu“. „Večan“ znači i „moćan“, „odgovarajući“, „siguran“. Dakle, ne nužno večan jer se ti anđeli drže u okovima do dana Suda kada će se upotrebiti drugi oblici utamničenja (Otk 20:10,14-15). Svrha ovog sadašnjeg okivanja jeste kontrola njihovog delovanja.
- **„pod mrakom“ Juda 6** „Tartarus“ (Juda ga ne koristi već Petar u 2 Pet 2:4; 1. Enohova 20:2) je mesto mrtvih grčke mitologije gde su boravili Titani, bića polu božanstva i polu divovski ljudi. Ovo se podudara sa anđeoskim tumačenjem Post 6. Prva knjiga Enohova opisuje novo prebivalište ovih pobunjenih anđela (10:5,12) kao mesto večne tame. Rabini su delili Šeol na raj i Tartarus, mesto blaženih i mesto prokletih. Termin „bezdan“ (Lk 8:3, Otk 9:1; 11:7; 20:3) je sinonim tartarusa sa metaforom tame u st. 13b.
- **„za veliki Dan“ Juda 6** Sinonim Suda kada će Bog od svakog svesnog bića tražiti odgovor za odgovorno upravljanje darom života (Fil 2:10-11; Isa 45:23; Rim 14:10-12).

Posebna tema: Sinovi Božiji (Post 6)

- A. Ko su sinovi Božiji? Tumači daju više kontroverznih odgovora koji mogu da se grupišu u tri pravca:
1. To su Setovi potomci, linija pravednih i pobožnih ljudi (Post 5).
  2. To su anđeoska bića.
  3. To su vladari tirani, potomci Kajina (Post 4).
- B. Dokazi da su sinovi Božiji Setovi potomci:
1. Neposredni kontekst Post 4 i 5 opisuje potomke nepravednog Kajina i pravednog Seta. Naravno, Setovi potomci su sinovi Božiji.
  2. Rabini se nisu slagali oko tumačenja ovih tekstova. Neki su smatrali da je reč o Setovim potomcima, ali većina je mislila da je ipak reč o anđelima.
  3. Sam izraz „sinovi Božiji“ se najčešće odnosi na anđeoska bića i retko na ljudska bića:
    - a) Pnz 32:5
    - b) Ps 73:15; 82:1-4
    - c) Os 1:10
- C. Dokazi da su sinovi Božiji anđeoska bića:
1. Najtradicionalnije tumačenje koje podupire širi kontekst knjige Postanja. Naime, natprirodne sile zla su nastojale da osujete Božiju volju za ljudski rod. Rabini su naučavali da je Sotona to činio iz čiste zavisti.
  2. Izraz „sinovi Božiji“ se u SZ najčešće odnosi na anđele:
    - a. Jov 1:6
    - b. Jov 2:1
    - c. Jov 38:7
    - d. Dan 3:25
    - e. Ps 29:1
    - f. Ps 89:6-7
  3. Prva knjiga Enohova je bila omiljena među vernicima rane crkve, baš kao i „Genesis Apokrifon“ sa Mrtvog mora i knjiga „Jubileja“. Ova dela su sinove Božije tumačili kao pale anđel (1. Enohova 12:4; 19:1; 21:1-10; Jubileji 5:1).
  4. Neposredni kontekst Post 6:4 govori o „starinskim ljudima čuvene snage“ (A. Birviš) koji su bili potomci mešanja anđeoske i ljudske vrste.
  5. Prva Enohova otvoreno tvrdi da je Potop došao kao kazna za novu vrstu anđeosko-ljudskih bića koji su otvoreno prezirali JHVH i njegove planove (1. Enohova 7:1; 15:1; 86:1).
- D. Dokazi da su sinovi Božiji vladari tirani, potomci Kajina:
1. Nekoliko drevnih prevoda podržava ovo tumačenje:

- a) *Targum Onkelos* (prevod iz II veka nove ere) umesto „sinovi Božiji“ ima „sinovi plemića“
  - b) *Simakus* (prevod iz II veka nove ere) umesto „sinovi Božiji“ ima „sinovi kraljevi“.
  - c) Imenica „elohim“ se ponekad odnosi na izraelske vođe (Izl 21:6; 22:8; Ps 82:1,6).
  - d) „Nefilimi“ su povezani sa „giborima“ iz Post 6:4 – „starinskim ljudima čuvene snage“ (A. Birviš)
2. Eksperti tumačenja smatraju da je ovo tumačenje primereno „*Hard Sayings of the Bible*“, str. 106-108.

E. Dokazi da su sinovi Božiji kroz istoriju tumačenja:

1. Setovi potomci:
  - Kirili Aleksandrijski
  - Teodor
  - Avgustin
  - Jeronim
  - Kalvin
  - Kajl
  - Glison Arčer
  - Vats
2. andeoska bića:
  - prevodioci Septuaginte
  - Filon
  - Josif Flavije („Starine“ 1.3.1)
  - Justin Mučenik
  - Kliment Aleksandrijski
  - Tertulijan
  - Origen
  - Luter
  - Delič
  - Hegstenberg
  - Olford
  - Venham

F. U kakvoj su vezi „Nefilimi“ iz Post 6:4, „sinovi Božiji“ i „ljudske kćeri“ iz Post 6:1-2?

1. Nefilimi su divovskog rasta, što je očigledna posledica mešanja anđela i ljudi (Br 13:33).
2. Nisu dugo postojali jer se spominju tek u par biblijskih odlomaka.
3. Neobična je opaska R. K. Harisona o ovome: „Mislim da propuštamo predragocenu i neistraživu antropološku vezu *Homo sapiensa* i ljudi pre-adamosvke vrte. Posebno su tome skloni oni tumači koji bi mogli i znali da kažu nešto o tome“ (*Introduction to the Old Testament*, str. 557). Znači li to da u zagonetki koju rasvetljavamo imamo predstavnike dve čovekolike vrste? Znači li to da su Adam i Eva tek kasnije stvoreni za razliku od *Homo erectusa*, ljudske vrste koja se razvila evolucijom?

G. Želim u zaključku na naglasim nekoliko stvari. Prvo, u knjizi Postanja imamo samo nekoliko poprilično zbunjujućih stihova. Mojsijevi čitaoci su ih razumeli neuporedivo bolje od nas jer su bili deca svoga vremena, jer su imali usmeno i pisano predanje iz doba patrijarha koje ni oni sami nisu dovoljno jasno shvatali. Ali, sve ovo nije ključno za shvatanje teološke pouke ovog pitanja. Nevolja je u tome što bi mi voleli da znamo mnogo više o onome što nam Pismo tek ovlaš spominje. Zato je uvek loše graditi teološke kule i zamkove na delićima biblijskih objava. Da nam je bilo potrebno da više znamo o ovoj uzbudljivoj temi, Bog bi nam to svakako otkrio. Dakle, lično verujem da su „sinovi Božiji“ i anđeli i ljudi. Razlozi:

1. Izraz „sinovi Božiji“ se u SZ koristi dosledno, iako ne i ekskluzivno za anđele.
2. LXX prevod SZ (aleksandrijski) s kraja I veka nove ere prevodi „sinove Božije“ kao „anđele Božije“.
3. Pseudoepigrafska knjiga Prva Enohova (najverovatnije pisana oko 200. god. pre

n.e.) jasno kaže da su to bili anđeli (1. Enohova 6-7).

4. Druga Petrova i Judina poslanica govore o anđelima koji su sagrešili jer se nisu držali svoga mesta i stanja koje im je Bog odredio. Iako je ovo protivurečno sa Mt 22:30, ovi anđeli su očigledno posebni i nalaze se u Tartarusu – ni na nebu ni na zemlji.
5. Nije tajna da događaje opisane u Post 1-11 srećemo i u pričama kultura drugih naroda (slični opisi stvaranja, potopa, opštenja anđela i žena). To je zato što su u to vreme svi ljudi bili zajedno i što su imali svest o JHVH. Ipak, nakon rasejanja zbog rušenja Vavilonske kule, ta svest i to sećanje se izopačilo u mnogoboštvo.

Ovde je najbolji primer grčka mitologija. Titani su polu ljudi polu divovi zatočeni u Tartarusu. Inače, imenica „Tartarus“ se spominje samo jednom u Svetom pismu (2 Pet), kao tamnica za anđele koji su se pobunili protiv Boga. Rabinska teologija je delila Hades na raj i Tartarus - mesto za pravednike i nepravednike.

- **„mračno Podzemlje“** Doslovno „mračne jame“ (NSP). Imenica „*sirois*“ se nalazi u velikoslovnim prepisima A, B, C i slična je sa „*seirais*“ – „lanci“ i „*demois*“ – „okov“ u Juda 6, u čuvenom manuskriptu P72.

2:5 „Bog nije poštedeo ni stari svet“ Bog je sudio tadašnjem izopačenom čovečanstvu (Post 6:5,11-12,13; 8:21b). Bio je to „sud vodom“ opisan u Post 6-9, događaj koji se spomenut u 1 Pet 3:18-22.

- **„Noja“** Jedan čovek i njegova porodica su „našali milost pred Gospodom“ (Post 6:8-9.18). O ovome pišu „Judejske starine“ 1.3.1; Prva Klimentova 7.6; 9.4 i „Sibilini orakuli“ 1.128.
- **„propovednika pravednosti“** SZ ne spominje Nojeve propovedi ali rabinska tradicija to svakako čini (Jubileji 7:20-29; Sibilini orakuli 1.128-129).
- **„potop“** Doslovno „kataklizmu“. Prva Enohova jasno navodi da je Bog na ovaj način uništio rasu nastalu mešanjem anđela i ljudi (Post 6:1-4).

2:6 „Sodomu i Gomoru“ Uništenje ovih moralno trulih gradova nam je opisano u Post 19:24-28. Anđeli su iščupali Lota i njegove da bi potom razorili gradove. Ova misao je paralelna sa Juda 7. Tako je Noje primer „vodenog suda“ a Sodoma i Gomora primer „vatrene suda“. I ovde ću rado citirati svoj komentar iz Juda 7:

- **„Sodoma i Gomora“ (Juda 7)** Ovo je treći primer bogoborstva u obliku seksualnog greha, protivljenja Božijem planu braka:
  1. Hananska mnogobožačka slavljenja božanstava plodnosi u Sitimu (Br 25)
  2. Mešanje anđela i ljudi (Post 6:1-4; 2 Pet 2:4)
  3. Homoseksualizam sodomljana prema anđelima (Post 19; 2 Pet 2:6).
- **„zajedno sa okolnim gradovima“ (Juda 7)** Imena ovih gradova su navedena u Pnz 29:23.
- **„na isti način“ Juda 7** Akuzativ koji upućuje na anđele iz st. 6 a ne na „okolne gradove“. Neki tumači zbog ovog primera – polno opštenje anđela sa ženama, Post 6 – smatraju da su muškarci to isto činili sa anđelima (Post 18:22; 19:1). Ukoliko je to tačno, to je drugi pokušaj mešanja vrsta i narušavanja božanskog poretka. Ipak, meni se čini da sodomljani nisu znali da su Lotovi gosti anđeli (Post 18:22).
- **„odavali bludu i žudeli za telom drugačije vrste“ Juda 7** Doslovno „*heteros*“, što se odnosi na: (1) anđele i žene, prema Josifu („Judejske starine“ 1:3:1); (2) homoseksualizam (Rim 1:26-27) omiljen u sodomskom kraju.

- „**stoje kao primer, trpeći kaznu u večnom ognju**“ **Juda 7** Juda želi da primerom iz SZ prenese jasnu poruku svojim čitaocima. Čuvajmo se bilo čijeg polnog iskorišćavanja!
NZ otvoreno i jasno govori o večnoj kazni (Mt 25:41,46; 2 Sol 2:8-9; Otk 19:20; 20:11,14-15; 21:28; kao i 1. Enohova 54:1).

O nebu i paklu nije jednostavno razgovarati jer nam Sveto pismo ne daje previše podataka o ovim mestima. Svakako, Pismo nam potvrđuje njihovo postojanje ali ih ne opisuje detaljno, a i u onome što ih opisuje služi se slikovitim jezikom. Recimo, Isus je govrio o „dolini Hinom“, polju iza južnih jerusalimskih zidina. Tu su Jevreji za vreme kralja Manasije obožavali Moloha, hanansko božanstvo vatre kome su prinosisli decu na žrtvu. Nakon perioda duhovne obnove, a u znak pokajanja i žaljenja nad ovim gnusnim periodom, Jevreji su od Hinoma napravili gradsko smetlište. Ono se zvalo i Gehena, pa je Isus zbog toga govrio u metafori vatre, dima, crva. Drugo, pakao nije stvoren za ljude već za pale anđele (Mt 25:41). Bacanje u pakao svakog zla je zahtev odvojenja od Božije tvorevine. U tom smislu je pakao biblijski način opisivanja poslednjeg i konačnog odvojenja.

Pre nego krenemo dalje, dozvolite mi da iskreno naglasim da me boli kada govorimo o ovome. Naime, prema Pismu pakao je jedina patnja kojoj nema leka ni otkupljenja. Zato Bog i ne želi da bilo koji čovek završi tamo! Ali drugog kraja nema ni ljudima ni anđelima koji se svesno, voljno i uporno protive Bogu. Pakao je živa rana na Božijem srcu, bol koja nikada neće uminuti! Njegova volja da svojim stvorenjima da slobodnu volju nekima je donela razdiruće i večne gubitke.

The Jerome Biblical Commentary, tom 2., str. 379 napominje da je ovo Judino opisivanje večne kazne palih anđela slično 1. Enohovoj 10:4-6,11,13; 12:4; 15:3; 19:1. Očigledno je da je Juda bio upućen u vanbiblijska dela jevrejske apokaliptike.

2:7-8 „pravednog Lota“ Moguća aluzija na: (1) vankanonsku jevrejsku knjigu „Mudrost Solomonova“ 10:6; (2) rabinsku tradiciju. Lot je duhovno patio zbog zla svojih savremenika (prizvuk rabinskog učenja u st. 8 i 1. Klimentovoj 11:1), kao što su hrišćani Petrovog doba bili zgroženi ponašanjem lažnih učitelja.

Čitav odeljak je u obliku SZ tipologije. Ono što se Izraelu dešavalo nekad davno dešava se u vreme apostola i prvih hrišćana.

2:9 Zaključak rečenice koja je započeta još u st. 4. Bog će znati kako da sačuva svoje (Noje st. 5; Lot st. 7) i kako da pravedno sudi i anđelima i ljudima za sva počinjena nedela.

2:10 „posebno one koji se povode za prljavim strastima tela“ Bog je stvorio čoveka sa nagonima, sa potrebama koje je usmerio određenim ograničenjima (seksualnost je za okvire braka). Ali, grešni ljudi koriste bogomdane potrebe za sebične prohteve izvan granica Božije volje (sve više i više bez obzira na cenu).

- „**preziru Božije gospodstvo**“ Misao paralelna sa Juda 8 na više načina.

2 Pet 2:10

- prljave strasti tela
- preziranje Božijeg gospodstva
- vredanje slavni anđela

Juda 8

- kaljanje sopstvenog tela
- preziranje Božije vlasti
- vredanje slavni anđela

Očigledno je da Juda 8 govori o anđelima, dok je 2 Pet povezana sa st. 4 i ostatkom odlomka koji govori o odbacivanju Hrista.

- „**na isti način**“ **Juda 8** Lažni učitelji Judinog doba neodoljivo liče na stare jeretike, iako nam ovde nisu dati detalji tih sličnosti.
- „**ti**“ **Juda 8** Juda na svoj način ukazuje na lažne učitelje koji dele crkvu (st. 8,10,12,14,16,19).

- **„što sanjaju“ Juda 8** Na ovaj način su opisani lažni proroci SZ (Pnz 13:1-5; Jer 23:25-32), oni koji su na sva usta govorili da imaju posebna božanska otkrivenja (Kol 2:18).
- **„kaljaju svoje telo“ Juda 8** Ovi ljudi su i naučavali nemoral i praktikovali ga. Zanimljivo je da svi navedeni primeri SZ imaju u sebi neki oblik seksualnog greha (2 Tim 3:1; 2 Pet 2).
- **„preziru Božiju vlast, i vređaju slavne anđele“** Judin opis je precizan:
  1. kaljanje tela
  2. preziranje božanskog autoriteta
  3. vređanje anđela

Očigledno je da prvo zlo jeste seksualne prirode, ali kakvo je drugo i treće? „Preziranje autoriteta“ se može dvojako shvatiti:

  1. Grčki „*kuriotêa*“ - „autoritet“ potiče iz prepoznatljive imenice „*kurios*“ – „Gospod“. Zbog toga neki tumači smatraju da se radi o preziranju Hrista iz st. 4 (iako glagoli nisu isti).
  2. „*Kuriotêa*“ potiče i iz „*kuriotôs*“, prema 2 Pet 2:10 (Ef 1:21; Kol 1:16) i tiče se anđela. Ovo shvatanje bolje odgovara neposrednom kontekstu. Treća odlika je „vređanje slavnih anđela“. SZ pojam „*kabod*“ – „slava“ odnosi se na Boga (st. 24,25; 2 Pet 1:3,17; 3:18) i na sve što je u vezi sa njim – posebno na nebesa i život koji dolazi. Juda se ovde služi vanbiblijskim slikama koje proširuju SZ koncept anđeoskih bića i bića sile i autoriteta.

Moguće je da se misli i na odbacivanje SZ zakona koji je dat posredstvom anđela. Jevreji su verovali da su anđeli od JHVH doneli zakon Mojsiju na Sinaju (Dl 7:35).

U svakom slučaju naglasak je na raspojasanom načinu života lažnih učitelja, na njihovoj nemoralnosti i nepokornosti autoritetima. Njihov opis započet u st. 1-4 se nastavlja opisom: (1) preziranja autoriteta, st. 10; (2) životinjskim ponašanjem, st. 12; (3) traganjem za zadovoljstvima, st. 13; (4) podrivanjem crkvenih večera ljubavi, st. 13; (5) guranjem slabih vernika u greh, st. 14; (6) obećavanjem slobode drugima dok su i sami robovi zla, st. 19.

“To su drski i uobraženi ljudi koji se ne ustežu od vređanja Božjeg veličanstva. Pa čak ni anđeli, iako veći po sili i snazi, ne iznose uvredljive optužbe protiv njih pred Bogom.

Ti ljudi su kao nerazumne životinje, bića koja žive po nagonu prirode, rođena za lov i ubijanje, jer ne znaju koga vređaju. Stoga će kao životinje i biti istrebljeni,

snoseći kaznu za svoju nepravednost. Oni čine razvrat u sred bela dana i nalaze uživanje u tome. Pogani su i bestidnici! Uživaju u svojim obmanama, bančeći na vašim gozbama. Oči su im pune preljube, nezasite greha. Oni love kolebljive duše. Kako im je pohlepa u srcu, izvežbani su da izvlače korist od drugih. Božija kletva leži na njima! Zastranili su, napustivši pravi put, te krenuli putem Valaama, sina Veorova, kojem je omilela plata za nepravedno delo. Međutim, bio je ukoren za svoj prestup; nemušta magarica je progovorila ljudskim glasom i sprečila proročku ludost.“

2 Pet 2:10b-16

2:10b „drski“ (Mk 12:34; 15:43)

- **„uobraženi“** (Tit 1:7)
- **„koji se ne ustežu“** (Mt 28:4; Lk 8:47; Dl 7:32; 1 Kor 2:3). Ova tri opisa rečito dočaravaju neduhovnost lažnih učitelja i bahatost prema bilo kakvim autoritetima. To je najverovatnije posledica gnostičke ekstenzivne teologije o eonima (anđeoskim nivoima), tajnim lozinkama

koje su nam navodno potrebne na putu uzdizanja kroz ove nebeske sfere kako bi se konačno sjedinili sa najvišim i dobrim bogom.

- „od vredanja Božjeg veličanstva“ Vidi više iz prethodnog odeljka proučavanja Jude 7 i 8.

2:11 „ne iznose uvredljive optužbe protiv njih pred Bogom“ Još jedna paralela sa Judom 9. Najverovatnije je reč o citatu iz „Vaznesenja Mojsijevo“. Naime, reč je o sukobu arhandela Mihaila, zaštitnika Izraela, i Sotone oko Mojsijevo tela (Pnz 34:6).

Nekoliko je varijanti ovog stiha u grčkim manuskriptima:

1. „pred Gospodom“ (predlog „para“ u lokativu, A, B, C, K, P, većina naših prevoda, op.prev.).
2. „prema Gospodu“ (predlog „para“ u ablativu, P72, u našem NSP).

2:12 Stih paralelan sa Juda 10. Ako Juda 9 opisuje Mihailov sukob sa Sotonom, ovaj stih i Juda 10 opisuju kako lažni učitelji reaguju na andeoske autoritete:

1. Ponašaju se poput nerazumnih životinja.
2. Imaju instikte nerazumnih životinja.

Oni deluju prema onome što veruju, a to je ono što će ih na kraju koštati života i večnosti!

- „ubijanje... istrebljeni“ Vidi posebnu temu što sledi.

Posebna tema: Uništiti, istrebiti, iskvariti (grč. *phtheirō*)

Osnovno značenje ovog glagola je „uništiti“, „istrebiti“, „iskvariti“. Primena:

1. Finansijski slom (verovatno 2 Kor 7:2)
2. Fizičko uništenje (1 Kor 3:17a)
3. Moralno rasulo (Rim 1:23; 8:21; 1 Kor 15:33,42,50; Gal 6:8; Otk 19:2)
4. Seksualno zavođenje (2 Kor 11:3)
5. Večno uništenje (2 Pet 2:12,19)
6. Razarajuće ljudske tradicije (Kol 2:22; 1 Kor 3:17b)

Ovaj pojam se često koristi u istom kontekstu kao i njegov negativ (Rim 1:23; 1 Kor 9:25; 15:50,53). Primetimo paralelu u kontrastu zemaljskih fizičkih tela i nebeskih večnih tela.

1. rasparljivo – neraspaljivo, 1 Kor 15:42,50
2. bez časti – sila, 1 Kor 15:43
3. slabost – snaga, 1 Kor 15:43
4. prirodno telo – duhovno telo, 1 Kor 15:45
5. prvi Adam – poslednji Adam, 1 Kor 15:45
6. zemaljko – nebesko, 1 Kor 15:49

2:13 „snoseći kaznu za svoju nepravdu“ Neobična jezička konstrukcija. Najverovatnije igra reči „*adikoumenoi*“ i „*adikias*“ – „naneti zlo... zla dela“ (NSP).

- „u sred bela dana“ Ovi krivoverci su namerno paradirali svojim gresima pred očima drugih ljudi. Ova fraza i kraj st. 12 govore isto.
- „Pogani su i bestidnici“ Prvi pridev „*spilas*“ (u svim svojim oblicima) ima dva značenja: (1) sakrivena opasnost, podvodne hridine (Juda 12); (2) uočljiva brljotina (Ef 5:27; Jak 3:6; 2 Pet 2:13; Juda 23).
Drugi pridev je sinoniman i slikovito govori o „ljagi“ (NSP), „nevaljalstvu“ (Sinod), „rugobi“ (SSP). Apostol želi da do kraja raskrinka seksualnu raskalašnost lažnih učitelja koji crkvene večere ljubavi (zajedništva Večere Gospodnje) koriste za svoje grabežljive pohotne namere.
- „bančevići na vašim gozbama“ Stih paralelan sa Juda 12. Misli se na proslavu Večere Gospodnje (1 Kor 11:17-22), euharistijsko zajedništvo čitave hrišćanske zajednice.

2:14 „Oči su im pune preljube“ Možemo samo da zamislimo kako su ovi ogavni ljudi požudno zurili u žene okupljene oko stola Gospodnjeg. Lažni učitelji nisu ni mogli ni hteli da sakriju svoje seksualne apetite (2:2,10,14,18). Rabini su oduvek govorili da su oči ogledalo duše. Greh kreće iz srca i preliva se u život. Oči lažnih učitelja su uvek nemirne!

- **„Oni love kolebljive duše“** Ovi ljudi tragaju za neukim i slabim, najčešće mladim vernicima, kako bih ih ulovili u svoje zamke (Mt 18:6; 2 Tim 3:6).
- **„Kako im je pohlepa u srcu, izvežbani su“** Perfekt pasiv particip. I mi koristimo reč „gimnazija“ – „vežbanje“. Predani su svojim obmanama i sve su veštiji u njima. Ostvaruju svoje ciljeve ne mareći za cenu. Vidi posebnu temu o srcu, Mk 2:6.
- **„Božija kletva leži na njima“** Još jedan jevrejski idiom (Ef 2:3). Lažni učitelji životom pokazuju osobine svog duhovnog oca – Đavola. Oni su „deca prokletstva“ (Sinod) a mi smo „deca poslušnosti“ (1 Pet 1:14)!

2:15 „napustivši pravi put“ Jevrejski idiom za „greh“. Pravednost se u Pismu često opisuje kao staza, kao put života. Oni koji pripadaju Bogu slede njegov put (Ps 119:105; Pri 6:23). Svaki silazak sa njegovog puta je opasno zastranjenje – greh.

- **„Zastranili su“** I ova misao je paralelna sa Juda 13.
- **„te krenuli putem Valaama“** I Juda 11 spominje ovaj događaj zapisan u Br 22-25; 31:8,16. Poput Valaama i ovi učitelji zabluda pohlepno žele novac (st. 14).
- **„sina Veorova“** Prvo čitanje je preuzeto iz LXX prevoda Br 22 (prema MS B) a drugo iz MSS P72, A2, Ac, C, čemu kritički aparat UBS4 daje „A“ ocenu („sigurno“). Ipak, ime ovog čoveka ne srećemo više nigde u Pismu.

2:16 „nemušta magarica je progovorila ljudskim glasom“ Br 22:24 i 31 opisuje čudne događaje u kojima su učestvovali Božiji anđeli.

“Oni su kao presahli izvori i kao oblaci gonjeni olujom. Za njih je pripremljena najernja tama. Oni, naime, visokoparnim jezikom propovedaju besmi-slice, te telesnim strastima i porocima mame one koji su tek pobegli od onih koji žive u zabludi. Obećavaju im slobodu, a sami su robovi izopačenosti. Naime, sva-ko je rob onoga čime je svladan. Jer, ako se oni koji su pobegli od pokvarenosti ovog sveta upoznavši Gospoda našeg i Spasitelja Isusa Hrista, ponovo upliću u njih i podlažu im, njihovo poslednje stanje postaje gore nego prethodno. Za njih bi bilo bolje da nikad nisu ni upoznali put pravednosti, nego što su se, upoznavši ga, odvratili od svete zapovesti koja im je predata. Njima se dogodilo ono što kaže istinita poslovice: “Vratio se pas na svoju bljuvotinu”, i “okupana svinja vraća se u blato da se valja.”

2 Pet 2:17-22

2:17 „Oni su kao presahli izvori i kao oblaci gonjeni olujom“ Misao paralelna sa Juda 12. Pojavom i govorom mnogo obećavaju, ali daju samo pustoš i smrt.

- **„Za njih je pripremljena najernja tama“** „Mrkla tama“ (NSP, 2:4; Juda 6,13). Glagol je u perfekt pasivu, što naglašava sigurnost i stalnost posledica Božijeg suda.
I ova misao je paralelna sa Juda 13, kao metafora večnog suda tamom (Mt 8:12; 22:13; 25:30; 1. Enohova 10:4-5; 63:6).

2:18 „Oni, naime, visokoparnim jezikom propovedaju besmislice“ Paralela sa st. 17 i Juda 12-13,16. Sve to zvuči pompezno i stručno ali se svodi na prodavanje magle!

- **„te telesnim strastima i porocima mame“** Još jedan opis seksualne opsesivnosti ovih opasnih ljudi. Njihova zabluda je potpuna – i teološka i moralna; i u verovanju i u delovanju.
- **„one koji su tek pobjegli od onih koji žive u zabludi“** Nekoliko je čitanja u grčkim manuskriptima:
  1. „*oligôs*“ – „tek“ (MSS P72, A2, A, B, Vulgata, sirijski i koptski prevod)
  2. „*ontôs*“ – „stvarno“ (Sinod) (MSS A, C, jermenski i slovenski prevodi).Teološko pitanje: Gde su ovi vernici zavedeni? Ko su vernici „koji odskora beže“ (Vuk); „koji su skoro pobjegli“ (Stefanović); „koji jedva izbeguše“ (Bakotić)? Kontekst st. 20-21 nesumnjivo govori da je reč o pravim vernicima.

2:19 „Obećavaju im slobodu“ Obećavaju: (1) teološku slobodu na osnovu tajnih znanja o anđelima i uzdizanju duše kroz eone; (2) moralnu slobodu od bilo kakvih ograničenja, tvrdeći da je spasenje jedino potrebno na intelektualnom nivou (libertinizam, antinominijanski gnosticizam).

Apostol Pavle upozorava da sloboda nikada ne sme da nas povede u greh (Gl 2:16). Isto naučava i apostol Petar (1 Pet 2:16). Sloboda je bila i ostala zabranjeno voće! Zato je samokontrola odlika duhovne zrelosti (Gal 5:23). Svakako, ne govorimo o samokontroli kao stoičkoj vrlini zauzdavanja i poricanja čula i prohteva tela, već o voljnom predanju vođstvu Duha Svetog koji prebiva i nama i preobražava nas u skladu sa NZ otkrivenjem. Zato je uvek dobro da se pitamo: Ko ili šta kontroliše naš život?

- **„izopačenosti“** Vidi posebnu temu u 2:12.

2:20 „ako“ Uslovna rečenica naglašava opasnost u kome se nalaze vernici spomenuti u st. 18.

- **„oni koji su pobjegli od pokvarenosti ovog sveta“** Aorist particip naglašava dovršenost dela (ispovedanje vere u Hrista). Evanđelje ih je oslobodilo od sile grešne ljudske prirode (Rim 6).
- **„upoznavši Gospoda“** „*Epignôskô*“ naglašava puninu iskustvenog znanja (1:2). Evanđelje kojim su ovi vernici spaseni je u Gospodnjoj osobi, u istini o njemu i njegovom načinu života. Lažni učitelji opovrgavaju svo troje!
- **„ponovo upliću u njih i podlažu im“** Prvi glagol je u aorist pasiv participu a drugi u prezent pasiv indikativu. Pasiv uvek ukazuje na spoljašnju silu (lažni učitelji ili sam Zli). Neposredni kontekst ukazuje na „uplitanje“ u seksualne grehe i druge „telesne strasti“. Dobru diskusiju o ovome imamo *Hard Sayings of the Bible*, str. 729-730. Lično se slažem sa stavovima autora po ovom pitanju.
- **„njihovo poslednje stanje postaje gore nego prethodno“** Misli se na: (1) mlade vernike (st. 14b, 18b, 21); (2) ili na lažne učitelje (st. 17, 18a). Sličnu dvoznačnost imamo i u st. 19.

2:21 Kako je moguće da im potonje stanje bude gore nego stanje pre obraćenja? (1) Postaju neosetljivi na pravu veru, poput onih iz Jev 2:1-4; 6:4-6; 10:26-31 (nevernici izloženi velikom svetlu); (2) Novi i/ili slabi vernici svojim načinom života gube više na svedočanstvu nego na ličnom spasenju. Naime, naša stara i nova priroda neprestano ratuju (Rim 7) – i pre spasenja i nakon njega.

- **„put pravednosti“** Misli se na evanđelje, jer je „sveta zapovest“ (st. 21) isto što i „poznavanje Gospoda“ (st. 20, 3:2).

2:22 „istinita poslovice“ Poslovice o psu je citirana iz Masoretskog teksta (MT) a ne iz Septuaginte (LXX), Pri 26:11. Poslovice o svinji je aramejska mudrost iz knjige Ahikana (8:18) koju su Jevreji

dobro upoznali u vremenu Asirskog ropstva. Naime, Ahikana spominje Tovija kao mudrog čoveka, pripadnika jednog od deset severnih prognanin plemena. Tradicija tvrdi da je vaspitavan kao budući državnik (poput Danila) tokom vladavine Senaheriba i Esarhadona. Dakle, lažni učitelji su izgledali kao pravi vernici i mudri ljudi, ali samo na prvi pogled. Njihova vera je plitka i neiskrena a njihovo pokajanje lažno (Mt 7 i 13).

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li su lažni učitelji pravi hrišćani?
2. Zašto su ih mnogi sledili?
3. Koje su osobine lažnih učitelja?
4. Zašto se u ovom poglavlju toliko puta spominju anđeli?
5. Šta je praktična pouka st. 20-22?

2. Petrova 3

Podela poglavlja savremenih engleskih prevoda*

UBS4	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Obećanje dolaska Gospodnjeg	Božije obećanje je sigurno	Dan Gospodnji	Obećanje dolaska Gospodnjeg	Dan Gospodnji: proroci i apostoli
3:1-7	3:1-9	3:1-7	3:1-7	3:1-2
				Lažni učitelji i Gospodnji dan
				3:3-7
3:8-13	Dan Gospodnji	3:8-10	3:8-9	3:8-10
	3:10-13		3:10-13	Novi poziv na svetost; slavopoj
	Budite čvrsti	3:11-13		3:11-18
3:14-18	3:14-18	3:14-18	3:14-16	
			3:17-18	

Podela poglavlja prema „Novom srpskom prevodu s napomenama“¹

Nada za hrišćane u (duhovnom) razvoju 3:1-13

Završne opomene 3:14-18

Treći krug čitanja – sleđenje izvorene piščeve misli na nivou odeljka

I za ovaj krug vredi sve što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Elem, kada ste sami skicirali teme, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

¹ Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

Tumačenje reči i izraza

„Voljeni moji, ovo je već druga poslanica koju vam pišem. U njima svojim podsećanjem budim vaš zdrav razum, da biste se setili reči koje su sveti proroci govorili, i zapovesti našega Gospoda i Spasitelja koje su vam apostoli predali. Pre svega, treba da znate da će se u poslednja vremena pojaviti podrugljivci koji će živeti po sopstvenim željama. Oni će se rugati i govoriti: „Nije li on obećao da će se vratiti? Pa gde je onda? Jer i naši praoci su pomrli, a sve je isto od kako je svet stvoren.“ Oni svesno zanemaruju da su u davna vremena nebesa bila stvorena po reči Božjoj, i da se po istoj reči zemlja pojavila iz vode, te opstoji pomoću vode, a vodom je i tadašnji svet bio poplavljen i uništen. A sadašnje nebo i zemlja su istom Božjom rečju ostavljeni za uništenje. Oni se čuvaju za dan Suda kada će bezbožnici biti uništeni.“

2 Pet 3:1-7

3:1 „Voljeni moji“ Otac je ovako oslovio Sina na krštenju (Mt 3:17) i preobraženju (Mt 17:5; 2 Pet 1:17). Upotrebom se ova titula počela odnositi i na Božiji narod (Rim 1:7). Srećemo je par puta u prvoj apostolovoj poslanici (2:11; 4:12) i više puta u ovoj, posebno u ovom završnom poglavlju (3:1,8,14,15-17). Izraz je vrlo tipičan i za 3 Jn.

- **„druga poslanica“** Ovo se svakako odnosu na 1 Pet, ukoliko poput mene verujete da je apostol Petar pisac ovih nadahnutih knjiga.
- **„vaš zdrav razum“** Doslovno „čisti razum“, u smislu moralne bistrine i snage (Fil 1:10). Lažni učitelji su bili nečisti i nezdravi u svakom smislu. Njima je jedini cilj bio da zadovolje svoje prohteve.
- **„svojim podsećanjem budim“** Skoro istu frazu imamo u 1:13-14 (Juda 17). U Pismu imamo mnogo poziva da se setimo Boga, njegove Reči i dela. Sa druge strane, Pismo podseća Boga da zaboravi naše grehe (Jer 31:34; Isa 43:25; slikovito u Ps 103:3; Isa 1:18; 38:17; 44:22; Mih 7:18).

3:2 „da biste se setili reči“ Aorist pasiv infinitiv. Moguće je da se misli na: (1) SZ (1:21); (2) Isusove reči (2:21); (3) apostolsku primenu Isusovih reči (1:1). Ova misao je paralelna sa Juda 17.

„Sećanje“ nas okreće blizini Drugog dolaska, daje nam pouzdanje u Gospoda i ohrabruje nas na hristoliki život!

- **„koje su sveti proroci govorili“** Perfekt pasiv particip naglašava stalnost otkrivenja (Mt 5:17-19; 1 Pet 1:25) od strane Duha Svetog (2 Pet 1:20-21).
Misli se na SZ proroke. Jevreji su verovali da je čitavo pismo napisano rukom proroka. Zato je Mojsije nazvan prorokom u Pnz 18:15 i zato je Isus Navin u Knjizi o carevima ubrojan u proroke.
- **„zapovesti našega Gospoda i Spasitelja“** Idiom za evanđelje („sveta zapovest“, 2:21; „zapovest“, 1 Tim 6:14). Isto značenje ima i idiom „zakon Hristov“ (Gal 6:2).
- **„apostoli“** Proroci su doneli prvi a apostoli drugi Zavet!

3:3 „Pre svega, treba da znate“ Istu frazu imamo u 1:20. Petar želi da naglasi ono najvažnije.

- **„u poslednja vremena“** Ovo je SZ izraz koji se odnosi na vreme neposredno pred vrhunac ljudske istorije. Istina, Petar baš i nije precizan na koje vreme misli kada ovako govori. Naime, u drugom poglavlju je najavio dolazak učenja lažnih proroka, ali i njihovo prisustvo u sadašnjosti. U teološkom smislu ovo sasvim odgovara Jovanovom ideji „Antihrista“ i

„antihrista“ (1 Jn 2:18). Lažni proroci će se rugati istini u svakoj epohi istorije crkve, počevši od doba apostola! Vidi posebnu temu o tome u Mk 13:8.

- **„pojavit će podrugljivci ... Oni će se rugati“** Misao paralelna sa Juda 18. Nominativ i instrumental naglašavaju smisao jedne iste imenice. Lažni učitelji su se od početka ismejivali i ismejavaju se sa istinom Hristovog dolaska (st. 4).
- **„koji će živeti po sopstvenim željama“** Zabluda krivoveraca je očigledna u njihovim rečima i delima (Mt 7:15-20; 2 Tim 3:2-5). Paralelna misao je Juda 18.

3:4 „Nije li on obećao da će se vratiti? Pa gde je onda?“ (1) SZ dan JHVH povratka; (2) Drugi Hristov dolazak?

- **„naši praoci“** Vreme SZ je već pomenuto u st. 2, pa su ovi „praoci“ svakako patrijarsi ili plemenske vođe. Ovo dokazuje govor o stvaranju u st. 4-6.
Iz konteksta je jasno da se govori o Božijem pohodu kroz sud (2 Pet 2). SZ jasno objavljuje da će svi ljudi jednom odgovarati pred Bogom za upravljanje svojim životom (Mt 25:31-46; 20:11-15). Lažni učitelji se rugaju i Isusovom utelovljenju i njegovom Dolasku i njegovom Sudu.
- **„su pomrli“** „... upokojiše se“ (Sinod) je SZ eufemizam za smrt koji je prihvaćen i u NZ (Mt 27:53; Mk 5:39; Jn 11:11; 1 Kor 11:30; 15:51; Ef 5:14; 1 Sol 4:14).
- **„a sve je isto od kako je svet stvoren“** U čitavoj geologiji, period koji zovemo našom istorijom je vrlo postojan. Uniformitarizam – pretpostavka savremene nauke – smatra da se doslednost prirodnih zakona može projektovati i u kroz prošlost i kroz budućnost. Ipak, Biblija tvrdi da vreme i istorija imaju svoj početak i da će imati svoj završetak. Bog je stvorio kosmos i svet sa svrhom – Želi prisno zajedništvo sa sebi nalik bićima, sa ljudima. Zato je čovečanstvo odgovorno moralnom Bogu. Nažalost, očigledna ciklinost prirodnih procesa daje povoda lažnim učiteljima da s prezirom odbacuju otkrivenje Pisma, Isusove reči i apostolsko učenje. Doslednost istorije uljulkuje mnoge u lažne nade tipa „što je bilo – biće opet; što će biti – već je bilo“!

3:5 „Oni svesno zanemaruju“ „Oni namerno previđaju činjenicu“ (NSP) (1:9; 3:5,8). Njihova odluka je svesna – „namerno zaboravljaju“ (SSP) Božiji stvaralački pothvat i sudijsko ovlašćenje nad odgovornošću svakog čoveka.

- **„po reči Božjoj“** Misli se na Reč koju je Bog izgovorio (Post 1:3,6,8,14, 20,24). Na latinskom „*fiat*“ – „pomoću izgovorene reči“ (Džon L. Valter tvrdi da Post 1 ne opisuje stvaranje materije već funkcionalnog kosmosa, John L. Walter, *The Lost World of Genesis One*). Gnosticima su vatreno poricali da sveti Bog može da stvara nešto tako prljavo i grešno kao što je materija, i da ima bilo šta sa njom.
- **„i da se po istoj reči zemlja pojavila iz vode, te opstoji pomoću vode“** Voda je prema Post 1:2 element stvaranja i nije navedeno da je kao takva pozvana u postojanje. Grčki predlog „*dia*“ znači i „iz“, „unutar“ (Ps 24:2; 136:6). Ova fraza odgovara Post 1:2,6,9.

3:6 „a vodom je i tadašnji svet bio poplavljen i uništen“ O potopu u Nojevo doba vidi više u mom komentaru Post 1-11.

Postanje

Pojam „potop“ je povezan sa asirskim glagolom „uništiti“. Da li je potop kataklizma koja je zahvatila čitavu planetu ili samo područje drevnog Bliskog istoka? Ponekad se imenica „zemlja“ odnosi na lokalno geografsko područje. Ukoliko se ljudi nisu već bili raselili po čitavom tadašnjem svetu – što je svakako naznačeno kao posledica poduhvata Vavilonska kula, Post 10 i 11 – onda je potop lokalnih razmera poslužio svrsi. Najbolje štivo koje sam pročitao na ovu temu, o dokazima za potop ograničenih razmera je Bernard Ramm, *The Christian View of Science and Scripture*” (str, 62).

3:7 „istom Božjom rečju“ Bog je Rečju stvorio svet i održava ga (Hristos, Jn 1:1). Po istoj Reči smo preporođeni, po njoj živimo i u njoj prebivamo (1 Pet 1:23). Reč će očistiti svu tvorevinu (sud vode i sud vatre). U Otk 19:15 imamo prelepu metaforu „dvoseklog mača“, sliku Reči silnog i konačnog delovanja.

- **„A sadašnje nebo i zemlja su istom Božjom rečju ostavljeni za uništenje“** Opisni perfekt pasiv particip naglašava ono što se već odigralo. Ovo je proroštvo o budućem događaju čija se sigurnost oslanja na proverenu pouzdanost Božije Reči. Čitav kontekst naglašava svemoć Božije Reči (1:19; 3:5,7; 1 Pet 1:23; 2:8; 3:1).
Najava suda vatrom ima SZ pozadinu: (1) Psalmi govore o tome (18:8; 50:3; 97:3); (2) JHVH sudovi u pustinjskom lutanju (Lev 10:2; Br 11:1-3; 16:35; 26:10) i budućim događajima (Dan 7:10; Isa 30:27,30,33).
Vatra je simbol JHVH prisutnosti u SZ: (1) Bog je izvor istine i saznanja (svetlost); (2) Bog je onaj koji sve pročišćava; (3) Bog je sudija.

Posebna tema: Oganj

Oganj, vatra ima i pozitivan i negativan prizvuk u Svetom pismu.

1. Pozitivan prizvuk:

- * toplota (Isa 44:15; Jn 18:18).
- * svetlost (Izl 12:8; Isa 44:15-16; Jn 21:9).
- * pročišćenje (Br 31:22-23; Pri 17:3; Isa 1:25; 6:6-8; Jer 6:29; Mal 3:2-3).
- * svetost (Post 15:17; Izl 3:2; 19:18; Jez 1:27; Jev 12:29).
- * Božije vođstvo (Izl 12:21; Br 14:14; 1 Car 18:24).
- * Božija snaga (Dl 2:3).
- * zaštita (Zah 2:5).

2. Negativan prizvuk:

- * spaljivanje (Isu 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7).
- * uništenje (Post 19:24; Lev 10:1-2).
- * gnev (Br 21:28; Isa 10:16; Zah 12:6).
- * kazna (Post 38:24; Lev 20:14; 21:9; Isu 7:15).
- * lažni eshatološki znak (Otk 13:13).

3. Božiji gnev se oslikava ognjem:

- * gori njegov bes (Os 8:5; Sof 3:8).
- * oganj se izliva (Naum 1:6).
- * oganj je večan (Jer 15:14; 17:4).
- * neugasivi sud koji dolazi (Mt 3:10; 13:40; Jn 15:6; 2 Sol 1:7; 2 Pet 3:7-10; Otk 8:7; 13:13; 16:8).

4. Kontekst određuje da li je vatra blagoslov ili prokletstvo. To je slučaj sa mnogim biblijskim metaforama (kvasac, lav).

- **„Oni se čuvaju za dan Suda kada će bezbožnici biti uništeni“** Present pasiv particip. Obe poslanice – i 2 Pet i Judina – naglašavaju da će i zli anđeli i bezbožnici odgovarati pred Bogom. Sva svesna stvorenja (Fil 2:9-11) imaju odgovornost za upravljanje životom koji im je darovan (Gal 6:7).
„Dan Suda“ dolazi sigurno. Za bezbožnike će biti strava i užas a za vernike dan velike radosti i nagrađivanja. Progonjena crkva bi trebalo tome da se raduje – Dolazi Dan kada će Bog okončati zlo Zlog i zlih!
- **„uništeni“** Ovu reč srećemo kao imenicu „Apolion“ u Otk 9:11.

„Ali ne gubite iz vida, voljeni moji, da je za Gospoda jedan dan kao hiljadu godina, a hiljadu godina kao jedan dan. Gospod ne odlaže da ispuni obećanje, kako neki misle, nego je strpljiv prema vama, jer ne želi da iko propadne, nego da se svi pokaju. Jer Dan Gospodnji će doći kao lopov, i tada će nebesa sa silnom bukom nestati, i nebeske sile biti ognjem uništene, a zemlja sa svim što je na njoj izgoreti.“

2 Pet 3:8-10

3:8 „ne gubite iz vida“ Imperativ u negativu uglavnom poziva da se stane sa nečim što traje, što je u toku. Pod naletima progonstava (1 Pet) i lažnih učitelja (2 Pet) vernici su počeli da sumnjaju u pouzdanost događaja prorečenih u Pismu.

- **„jedan dan kao hiljadu godina“** Aluzija na Ps 90:4. Vreme nije dimenzija koja ograničava Božiju večnost. Samo su stvorenja omeđena prošlošću, sadašnjošću i budućnošću. Mi, ljudi smo uslovljeni vremenom i njegovom prolaznošću. Pozvani smo da verujemo neprolaznom i nadvremenom Bogu, da se pouzdamo u njegova obećanja i njegovu volju (1 Car 8:24,26,56). Verujemo Božijem karakteru i njegovom Sinu! Bog sprovođi svoje večne planove u našem prolaznom vremenu – suvereno i nezadrživo.

Prvi naraštaj hrišćana je očekivao da se Isus brzo vrati (Mk 13:30). To je jedan od najvećih razloga zašto dugi niz godina nisu zapisali Gospodnje reči i dela. Ipak, odloženi Dolazak je doneo sledeće:

1. Očevici Isusovog života su umirali.
2. Lažni učitelji su vršljali po zajednicama hrišćana.
3. Neki su klonuli u veri i počeli da sumnjaju.

I Pavle (2 Sol 2) i Petar (2 Pet 3) rasvetljavaju ovo pitanje „Gospodnjeg kašnjenja“. Čak se i u Isusovom učenju oseća napetost između najave skorog povratka (Mt 10:23; 24:27,34,44; Mk 9:1; 13:30) i najave da nešto „prvo mora da se zbude“:

1. Evangelizacija čitavog sveta (Mt 24:15; Mk 13:10)
2. Pojava „čoveka greha“ (Mt 24:15; 2 Sol 2; Otk 13)
3. Veliki progoni (Mt 24:21,24; Otk 13)

Petar na sebi svojestven način povezuje „Gospodnje kašnjenje“ sa njegovom milošću za izgubljene! Gospod namerno odlaže svoj povratak kako bi što više ljudi čulo evanđelje i obratilo se! Naš život je putokaz povratka izgubljenima do Boga!

3:9 „Gospod ne odlaže“ Gospod = JHVH. Ljudima se čini da je Božiji plan prespor (Av 2:3). Ali vreme je ono u čemu pokazujemo vrlinu stpljenja i vere! Život koji imamo je jedina prilika da verom ugodimo Bogu. Pobožnost i strpljivost pokazuju da li i koliko verujemo Gospodu i koliko smo mu predani.

- **„nego je strpljiv prema vama“** Bog pokazuje dugotpljenje i prema grešnicima i prema vernicima. Ali, ova njegova osobina ima svrhu – da obnovi našu bogolikost koja je narušena padom u greh.

- „**jer ne želi da iko propadne**“ Prezent medij particip. Gospod želi da se svi ljudi spasu (Jez 18:23,32; 33:11; Jn 3:16; 4:42; Dl 17:30; Rim 11:32; 1 Tim 2:4,6; 4:10; Tit 2:11; Jev 2:9; 1 Jn 2:2). Svaki čovek u sebi nosi njegov lik i svi smo sazdani za intimno zajedništvo sa njim. Bog je poslao svoga Sina da nas otkupi svojom smrću i na svakome od nas je da se lično odazovemo tom pozivu spasenja (Rim 5:12-21). Zato je neophodno da u teologiji očuvamo ravnotežu Božijeg (većinskog dela zavetnog odnosa) spasenja i naše (manjinskog dela zavetnog odnosa) odgovornosti. Ovde bih želeo da navedem deo svog tumačenja 1 Tim 2:4:

1 Tim 2:4 „koji hoće da se svi ljudi spasu“ Zbog ovoga smo pozvani smo da se molimo za „sve ljude“. Ova istina, iznesena u Pastoralnim poslanicama je nemila lažnim učiteljima i njihovim isključivim stavovima – i gnosticima i judaistima. Bog isitinski želi spasenje svakom čoveku (Jez 18:23,32; 33:11; Jn 3:16; 4:42; Dl 17:30; Rim 11:32; 1 Tim 2:4,6; 4:10; Tit 2:11; Jev 2:9; 1 Jn 2:2). Svi ovi stihovi pokazuju koliko je pogrešan svaki dognatizam predestinacije koja preneglašava Božiju suverenost a zapostavlja čovekovu odgovornost. Tzv. „Pet tačaka reformisane teologije“, a posebno „Bezuslovno izabranje“ i „Ograničeno otkupljenje“ krše princip biblijske uravnoteženosti. Neispravno je na taj način pripisivati Bogu poigravanje sa slobodom čovekove volje kao što je neispravno pripisivati čovekovo slobodi poigravanje sa Božijom voljom. Bog je u svojoj suverenosti odlučio da sa čovečanstvom gradi zavetni odnos. On je taj koji nam prvi pristupa, određuje zavetna pravila (Jn 6:44,65) i očekuje od nas da mu se odazovemo i odazivamo pokajanjem i verom (Mk 1:15; Acts 3:16,19; 20:21), poslušnošću i istrajnošću!

Nažalost, teološke se debate o Božijem suverenom izabranju (predestinaciji) i slobodnoj čovekovo volji uglavnom pretvore u dokazivanje oprečnih stavova izolovanim, vankontekstualnim citiranjem biblijskih stihova. S jedne strane, Pismo jasno objavljuje da je JHVH suveren kao što – s druge strane – objavljuje da je čovek potpuno svesno i odgovorno bogoliko moralno biće. Pozvani smo da svojim odlukama saradujemo sa Bogom u svakoj životnoj oblasti.

Dakle, termin „mnogi“ ukazuje na to da je Bog odabrao neke (predodredio) ali ne i sve; da je Isus umro za neke ali ne sve ljude. Ali, pažljivo čitanje navedenih tekstova nam pokazuje da su pojmovi „mnogi“ i „svi“ paralelni, istoznačni!

Isaija 53

1. „svi“ (st. 6)
2. „mnogi“ (st. 11-12)

Rimljanima 5

1. „svi“ (st. 18)
2. „mnogi“ (st. 19).

Posebna tema: Moje evanđeoske pristrasnosti i predubedenja

Ovde želi svima vama koji čitate ovaj komentar da priznam svoje pristrasnosti po ovom pitanju. Moja sistematska teologija nije ni kalvinizam ni disepnzacionalizam već evagelikalizam Velikog misijskog poslanja (Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; Dl 1:8). Verujem da Bog ima večni plan otkupljenja za čovečanstvo (Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Jer 31:31-34; Jez 18; 36:22-39; Dl 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rim 3:9-18,19-20,21-31), da su svi ljudi stvoreni po njegovom liku (Post 1:26-27). Verujem da su svi spaseni zavetno ujedinjeni u Hristu (Gal 3:28-29; Kol 3:11). Verujem da je Isus neiscrpna i nedokučiva Božija Tajna, ali ipak objavljena (Ef 2:11-3:13)! Verujem da je novozavetno evanđelje a ne Izrael ključ čitavog Svetog pisma.

Ova predubedenja daju pravac mom ukupnom tumačenju Sveto pisma. Priznajem da sve tekstove čitam kroz ove naočari! To su moje teološke pretpostavke i nema tumača Božije Reči koji nema neke svoje pristrasnosti i predubedenja. Ipak, verujem da u tome imam biblijsku potporu.

- „**nego da se svi pokaju**“ Primitimo „svi“ a ne „neki“ (predodređeni). Svaki čovek je potencijalno izabran u Hristu. Vidi posebnu temu o pokajanju u Mk 1:4.

3:10 „Jer Dan Gospodnji će doći kao lopov“ „Dan Gospodnji“ je SZ idiom za kraj sveta i veka. I „lopov“ je metafora neočekivane Božije posete (Mt 24:43-44; Lk 12:39; 1 Sol 5:2; Otk 3:3; 16:15, Dan Suda, Drugi dolazak, Dan vaskrsenja).

- **„i tada će nebesa sa silnom bukom nestati“** Ovo je jedna od udarnih tema poslanice. Sva tvorevina će nestati ali ne i Božija Reč (Mk 13:31; Mt 5:18; 24:35). Materija nije večna, menja se i nestaje u konačnim promenama kraja sveta i veka (Otk 21:1).
- **„sa silnom bukom“** „uz tutnjavu“ (SSP; NSP) Kao što je Pentekost došao čujno i vidljivo tako će doći i punina očišćavajućeg Novog doba (Dl 2:2-3).
- **„i nebeske sile“** Mnoge reči su razvile značenje iz doslovnosti svojih slika koje su upotrebom postale slike neke stvarnosti. „*Stoiheia*“ doslovno znači „poredak“, „serija“ a ima nekoliko prenosnih značenja:
  1. Osnovni elemenat materijalnog sveta (vazduh, voda, zemlja i vatra, 2 Pet 3:10,12).
  2. Osnovno značenje nekog pojma (Jev 5:12; 6:1 za judaizma).
  3. Anđeoske sile iza nebeskih tela (1. Enohova 52:8-9; rani crkveni oci; Kol 2:8,20; 1 Kor 15:24); anđeoski redovi (eoni) prema učenju gnostičkih lažnih učitelja (Kol 2:10,15; Ef 3:10).
  4. Anđeli koji mrze čovečanstvo i koji su pokušali da spreče davanje zakona Mojsija (Dl 7:38; Jev 2:2).
  5. Bezlične strukture našeg ogrethovljenog sveta po kojima ljudi žive naizgled nezavisno od Boga (obrazovanje, država, medicina, religija, nauka, ... Gal 4:3,8-9, Hendrik Berkhof, *Christ and the Powers*, Herald Press, str. 32).
- **„ognjem uništene“** Prezent pasiv particip pretpostavlja Božije delovanje. U ono doba ovo je bio medicinski izraz za groznicu.
- **„a zemlja sa svim što je na njoj izgoreti“** U grčkim manuskriptima postoji obilje varijacija ove misli:
  1. „biće razotkriveni“ (MSS A, B, K, P, kod nas NSP,)
  2. „biće ogoljena“ (MS, C, kod nas SSP)
  3. „izgoreće“ (MS A, kod nas skoro svi prevodi)Niko ne može sa sigurnošću da kaže koji izraz je najpribližniji izvornom tekstu.

“Budući da će se sve ovo dogoditi na ovakav način, kako tek sveto i pravedno morate da živite vi, koji očekujete i požurujete dolazak Dana Božjeg, kada će se nebesa u plamenu raspasti i nebeske sile zažarene rastopiti. A mi po Božjem obećanju očekujemo nova nebesa i novu zemlju, gde pravednost prebiva.”

2 Pet 3:11-13

3:11 „kako tek sveto i pravedno morate da živite vi“ Lažni učitelji su sasvim odbacivali moralnost i pobožan način života. Petar to zna i neumorno podseća hrišćane da je osvedočen život najvažniji.

- **„u svetom vladanju i pobožnosti“** (Sinod) „Pobožnost“ je neprocenjivo važna apostolu Petru u ovoj poslanici (vidi i Pastoralne poslanice). I ovde bi naveo deo svog komentara iz 1 Tim 4:7. 2 Pet koristi imenicu u 1:3,6,7; 3:11 i glagol u 2:9.

Izvod iz mog komentara 1 Tim

- **„pobožnost“** Ključna ideja i pojam u Pastoralnim pismima. Pobožnost je svakodnevni način života u skladu sa evanđeoskim učenjem (3:16). Pobožnost ne sme da bude izuzetak već pravilo! Sama imenica je sačinjena od prideva „*eu*“ – „dobar“ i „*sebomai*“ – „slavljenje“,

„bogoslužjenje“. Pravo bogoslužjenje je bogougodan život na osnovu bogougodnog razmišljanja (4:16a). Primetimo koliko se puta ovaj pojam nalazi u Pastoralnim pismima:

1. imenica (*eusebeia*), 1 Tim 2:2; 3:16; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2 Tim 3:5; Tit 1:1
2. prilog (*eusebês*), 2 Tim 3:12; Tit 2:12
3. glagol (*eusebeô*), 1 Tim 5:4
4. srodan pojam (*teosebeia*) 1 Tim 2:10
5. negacija (*asebeia*), 2 Tim 2:16; Tit 2:12

3:12 „koji očekujete i požurujete dolazak Dana Božjeg“ Oba glagola su u prezent participiju, što je stanje aktivne pripreme za Drugi dolazak koji se ovde jedinstveno naziva „Dan Božji“. „Očekivanje“ je priprema za ono što je očigledno blisko (Dl 3:5; 10:24), čekanje sa „željom, zebnjom“ (Lk 21:26; Dl 27:33; 28:6). Izraz se tri puta sreće u ovoj poslanici – 3:12,13,14. Hrišćani iščekuju Gospodnji povratak „željno“ (Stefanović) a nevernici kalkulišu.

Drugi participij „požurujete“ ima dva značenja u ovoj gramatičkoj formulaciji:

1. Prelazni glagol (radnja prelazi na direktni objekt): „imate na umu“ (NSP), „želeći da skorije bude“ (Sinod). Slično značenje ima i ranohrišćanski pozdrav „maranata“.
2. Neprelazni glagol (opisuje stanje, ukazuje na izvršioca radnje) – „požurivati“, „ubrzati“ (Lk 19:5; Dl 22:18). Teološka osnova za naše požurivanje Gospodnjeg dolaska je Mt 6:10; Dl 3:19-20 (probudjenje); Rim 9-11 (punina spasenih Jevreja i mnogobožaca). Kontekst je jasan: Blizina Hristovog povratka nas ohrabruje na život pobožnosti.

I ova misao je teško prihvatljiva našem savremenom načinu razmišljanja koji ne voli protivurečnosti. Bog je u svojoj suverenosti odredio čas Hristovog dolaska, ali naše delovanje kroz molitvu, svedočanstvo i pobožnost može da promeni to vreme (požuri ili odloži)! Ovde ponovo imamo zavetni aspekt biblijske vere koji zbunjuje naš zapadnjači um. Naš život kroz sve dobro i loše što činimo utiče na Boga! I ova istina je očigledan razlog zašto smo pozvani na zastupničke molitve.

- **„kada će se nebesa u plamenu raspasti i nebeske sile zažarene rastopiti“** Ključno pitanje kod ove izjave: Da li je ovo metafora, apokaliptička slika ili će se doslovno sve ovako odigrati? Apostol koristi SZ slike poput Isa 10:10-13; 34:4; 51:6; Jl 2:28-32; Mih 1:4. U kontekstu srećemo nekoliko puta osvrt na vreme i prostor, na materiju koja okončava svoje postojanje u vatri. Ovo očišćenje stvara duhovnu pozornicu novom nebu i novoj zemlji. Da li je reč o novoj materiji (obnovljeni Eden) ili je to duhovna stvarnost (1 Kor 15:35-58)? Veoma je teško opisati nepoznatu duhovnu realnost poznatim slikama materijalne stvarnosti. Ali, ono što jeste i postoji ne zavisi od našeg jezika!

3:13 „A mi po Božjem obećanju“ (Isa 65:17-25; 66:22-24)

- **„nova nebesa i novu zemlju“** (Isa 11:6-9; 65:17; 66:22; Otk 21:1-27)
- **„gde pravednost prebiva“** Bog želi da u novom svetu sve bude po njegovoj volji, želi da njegov narod odražava njegov karakter (Isa 45:24-25). Sveti Bog želi svete ljude (Isa 60:12; Mt 5:48). Naglasak je na novom jer je svet u kome živimo ogrehovljen (Post 3).

“Stoga, voljeni moji, ne štedite truda da se nađete neokaljani i besprekorni pred Bogom i da budete miru sa njim. Smatrajte da je vaše spasenje u Božjem strpljenju, kao što vam je i naš brat Pavle po danoj mu mudrosti pisao. On o tome govori u svim svojim poslanicama. U njima ima nekih teško razumljivih stvari, koje neupućeni i nepostojani naopako tumače. Oni to čine i sa ostalim mestima u Svetom pismu, na svoju sopstvenu propast. Prema tome, voljeni moji, pošto ste unapred upozoreni, čuvajte se da vas ne zavede zabluda bezakonika, te da izgubite postojanost. Rastite, stoga, u milosti i poznanju Gospoda našeg i Spasitelja Isusa Hrista. Njemu neka je slava sada i zauvek. Amin.”

2 Pet 3:14-18

3:14 „ne štedite truda ... da budete miru sa njim“ Aorist imperativ naglašava hitnost potrebe. Odgovorni smo za svoj primerni život. Samo tako možemo dosledno da uzvratimo na Božiju zavetnu ljubav.

Drugi glagol je u aorist pasiv infinitivu i odnosi se na „Dan Božiji“ iz st. 12. Isus je često govorio o svojim sledbenicima kao o slugama koji je gospodar zadužio svojim dobrima. Od njih se očekuje da u svako vreme budu spremni za njegov povratak na imanje, spremni da „daju račun kako su kućili kući“ (Mk 13:33-37; Lk 18:8).

Mir sa Bogom imamo: (1) samo ako smo prihvatili dar evanđelja; (2) ako smo razumeli poruku evanđelja; (3) ako svakodnevno živimo po evanđelju. Lažni učitelji nemaju nijednu od ovih vrednosti i zato nemaju mir sa Bogom!

- **„da se nađete neokaljani i besprekorni“** Fraza iz 1 Pet 1:19 se odnosi na Hrista (Jn 8:46; 14:30; Lk 23:41; 2 Kor 5:21; Jev 4:15; 7:26-27; 1 Pet 2:22; 3:18; 1 Jn 2:2; 4:14). Ovo je SZ metafora za čistoću žrtvenih životinja (Lev 22:19-20). Pozvani smo da živimo: (1) odražavajući Hrista; (2) ispunjavajući Hristove zapovesti; (3) iščekujući Hristov dolazak!

3:15 „Smatrajte da je vaše spasenje u Božjem strpljenju“ Da li apostol ovde misli na: (1) već spasene hrišćane; (2) nepobožne lažne učitelje i njihove sledbenike? Nema sumnje da je reč o „strpljenju“ iz st. 9. Naime, neki vernici su zloupotrebili Božiju blagodati za grešenje i sebičnost. Drugi su prigrlili to oproštenje i životom odražavaju Spasiteljev karakter.

- **„kao što vam je i naš brat Pavle po danoj mu mudrosti“** Očigledno je da među apostolima ne postoji napetost. Oni su jasno prepoznali poziv od Boga i duhovne darove jedan u drugome (Gal 2:7-10). Sokob opisan u Gal 2:11-21 ih nije razdvojio.
- **„pisao“** Ne znamo na koje poslanice ovde misli apostol Petar. Ukoliko je reč o vernicima sa tla Male Azije – poput primaoca 1 Pet – i ako je Poslanica Galatima pisana baš toj grupi, onda je Pavle Poslanicu Galatima pisao na istom području kao i Petar ovo pismo. Ali, ni ovo ne znamo sa sigurnošću.

Druga mogućnost je sledeća: Pošto je Drugi dolazak glavna tema 1 Pet onda Petar ovde najverovatnije misli na Poslanicu Solunjanima. Treća teorija, po nekim tumačima je da je deo Poslanice Rimljanima kružio po crkvama. Budući da su Poslanice Galatima i/ ili Rimljanima pisma u kojima se Pavle više bavi teologijom spasenja, lično mislim da apostol Petar ovde misli baš na ova pisma.

3:16 „u svim svojim poslanicama“ Kritičati Petrovog autorstva ove poslanice svoje dokaze nalaze upravo u ovim rečima. Tačno je da su Pavlove poslanice bile sakupljene i da su kružile po crkvama pod naslovom „Apostol“, ali to se desilo mnogo kasnije od Petrove smrti pod vladavinom Nerona (64.-68. god.). Ne znamo na koliko Pavlovih pisama ovde misli Petar i da li je reč o korpusu „Apostol“.

- **„U njima ima nekih teško razumljivih stvari“** Koje „stvari“? (1) Otkrivenje (3:2); (2) poslednji dani (3:4a); (3) stvaranje (3:4b-5); (4) Nojev potop (3:6); (5) sudnji dan (3:7,10); (6) Božije vreme (3:9); (7) Drugi dolazak (3:12); (8) Novo doba pravednosti (3:12-13); (9) lično spasenje (3:14a, 15a); (10) pobožan život (3:11,14b); (11) nešto iz prvog ili drugog poglavlja? Štagod to bilo, reč je o istinama koje su lažni učitelji izvrtali „na svoju sopstvenu propast“. Kontekst „propasti“ nas možda vodi na zaključak da je Petar ovde mislio upravo na Pavlovu poruku spasenja koja je besplatni dar Božije milosti bez udela bilo kakvih ljudskih pravednih dela (opravdanje verom). Moguće je da je i Jakov želeo (Jak 2:14-16) da otkloni zablude nastale oko Pavlovog propovedanja i poučavanja.
- **„koje neupućeni i nepostojani naopako tumače. Oni to čine i sa ostalim mestima u Svetom pismu“** Teši me činjenica da uprkos trogodišnjem svakodnevnom životu sa Isusom apostoli ipak nisu uvek razumeli njegova učenja i dela (Mk 9:32; Lk 2:50; 9:45; 18:34; Jn 2:22; 10:6; 12:16; 16:18). Nisu ni svi apostoli razumeli pisma jedni drugih. Ipak, svi smo

pozvani da budemo verni svedoci i zavetna braća koja žive pobožno! Niko od nas ne razume sve duhovne istine!

Naime, u NZ pojam „Pismo“ uvek ukazuje na SZ. Kanon NZ nije bio završen i uobličen do kraja I veka, tako da se većina poznatih tekstova o bogonadahnutosti i pouzdanosti Pisma odnosi na SZ (Mt 5:17-19; 1 Kor 2:9-13; 1 Sol 2:13; 2 Tim 3:16; 1 Pet 1:23-25; 2 Pet 1:20-21).

Ovo je jedno od par mesta gde se NZ pisma izjednačavaju sa SZ. Dakle, ovde apostol Petar potvrđuje bogonadahnuti autoritet poslanica apostola Pavla.

- **„na svoju sopstvenu propast“** Bog je sebe objavio grešnom i izgubljenom svetu u Svetom pismu. Nažalost grešni ljudi, a posebno lažni učitelji duhovnosti izvrću te istine u korist svoje večne štete. Isus je bio i ostao jedina nada za čovečanstvo. On uskoro dolazi – kao Spasitelj ili kao Sudija. Svi ćemo jednog stada stati pred njim!

3:17 „pošto ste unapred upozoreni“ Lažnih učitelja je oduvek bilo i biće ih! Petrovi čitaoci su bili zabrinuti zbog čerečenja Pisma od strane ovih krivoveraca, kako SZ tako i apostolskih spisa (3:2).

Pismo nam otkriva nekoliko načina prepoznavanja lažnih učitelja:

1. Čine znake i čudesa, ali u ime drugih bogova (Pnz 13:1-5)
  2. Precizna predviđanja budućnosti, ali u ime drugih bogova (Pnz 18:18-22)
  3. Način života (Mt 7; Jak; 1 Jn; 2 Pet)
  4. Čudesa ne dolaze uvek od Boga (Mt 24:24)
  5. Poruka im nije hristocentrična (1 Jn 4:1-6)
  6. Ne shvataju Božije otkrivenje (2 Pet 3:2).
- **„čuvajte se“** Prezent medij imperativ, vojnička fraza poput 1 Pet 1:4. Svako od nas je odgovoran da proverava šta nam neko govori o Bogu, o Hristu. Lažni proroci vrebaju i unutar crkve i izvan nje (Ef 4:14; 6:11-12). Ne smemo da budemo duhovni naivci!
  - **„da vas ne zavede“** Aorist pasiv particip. Zavodjenje je potpuna suprotnost SZ pojmu vere – stabilno stajanje na obe noge. Sam Petar je bio „zaveden“ i zavodio je druge, prema Gal 2:13.

3:18 „Rastite, stoga, u milosti i poznanju Gospoda našeg i Spasitelja Isusa Hrista“ Ovo je ključna poruka poslanice. Najbolja odbrana od zabluda je u upoznavanju i praktikovanju evanđelja. Juda 20 je paralelna misao.

- **„Njemu neka je slava“** Slavoslovlje kojim se najčešće veliča Otac (1 Pet 4:11; Juda 24-25) ali i Sin (2 Tim 4:18; 2 Pet 3:18; Otk 1:6).
Najčešća SZ reč „slava“ – „*kbd*“ bila je izvorno trgovački pojam „teško“. Vredan/ vredno je ono što je teško! Ovoj slici se najčešće dodavala slika „svetlosti“, „sjaja“ za Božije veličanstvo (Izl 19:16-18; 24:17; Isa 60:12). Bog je sam po sebi slavan i uzvišen. Njegova slava je tolika da ljudi ne mogu da je pojme (Izl 33:17-23; Isa 6:5) i zato samo kroz Hrista možemo da ga upoznamo (Jer 1:14; Mt 17:2; Jev 1:3; Jak 2:1).
Sam pojam „slava“ je višeznačan:
  1. Paralelan je sa „pravednošću Božijom“.
  2. Odgovara Božijoj svetosti i savršenosti.
  3. Ukazuje na Božiji lik po kome smo stvoreni (Post 1:26-27; 5:1; 9:6), lik koji je kasnije narušen našom dhovnom pobunom Post 3:1-22).Slava se prvi put spominje kad deo JHVH prisutnosti pred njegovim narodom u Izl 16:7,10; Lev 9:23; Br 14:10.
- **„sada i zauvek“** „Sada i u Dan večni“ (Sinod); „... u Večni dan“ (SSP). Jedinstvena završna forma, paralelna sa Juda 25. Jevreji su istoriju delili na dva doba – Zlo doba koje sada vlada i Novo doba pravednosti koje tek dolazi. To Novo doba je sinonim za večno Carstvo Božije. Vidi posebnu temu u Mk 13:8.

- „**Amin**“ Ove reči nema u drevnim velikoslovnim grčkim manuskriptima (Vatikanus), ali je ima u P72, A, C. Vidi posebnu temu u Mk 3:28.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto su gnostici poricali Drugi dolazak?
2. Šta je ključna poruka NZ u pogledu Drugog dolaska?
3. Zašto Petar spominje poslanice apostola Pavla?

Dodatak 1.

Sažete definicije pojmova gramatike biblijskog grčkog jezika

Koine grčki jezik, često nazivan i jelinistički grčki, beše zajednički jezik mediteranskog sveta koji je otpočeo vladavinom Aleksandra Velikog (336.-323. god). Njime se govorilo oko osam vekova (300. pre n.e – 500. n.e). To nije bio samo pojednostavljeni klasični jezik, već po mnogo čemu novi oblik grčkog. Bio je drugi govorni jezik drevnog istoka i mediteranskog sveta.

Opet, novozavetni grčki je imao još neke posebnosti. Oni koji su se služili njime, osim Luke i pisca poslanice Jevrejima, najverovatnije su kao maternji govorili aramejski jezik. To je razlog zbog kojeg su njihova dela pod uticajem idioma i jezičkih oblika aramejskog. Takođe, pisci NZ su SZ citirali prema prevodu Septuaginte (LXX, grčki prevod SZ), takođe napisanim koine grčkim. S druge strane, Septuagintu su takođe prevodili jevrejski intelektualci čiji maternji jezik nije bio grčki.

Sve ovo bi trebalo da nas trajno podseća da ne možemo gurati NZ u stroge gramatičke strukture. Jer, NZ je po tome poseban, koliko god da ima zajedničkog sa (1) Septuagintom; (2) jevrejskim delima, poput onih Josifa Flavija; (3) papirusima pronađenim u Egiptu. Pa, kako onda da pristupimo gramatičkom analizi NZ?

Gramatički oblici koine grčkog i NZ koine grčkog su promenljivi. Naime, gramatika je u mnogo čemu pojednostavljena, pa da bismo je razumeli najvažniji je kontekst. Reči imaju svoje značenje samo u širem kontekstu, pa se stoga gramatička struktura jedino može shvatiti u svetlu (1) posebnosti piščevog stila i (2) neposrednom kontekstu. Zato i ne možemo da donesemo konačne definicije gramatičkih oblika i struktura.

Koine grčki beše prevashodno govorni jezik. Najčešći ključ njegovog tumačenja je u vrsti i obliku **glagola**. Naime, u većini ključnih rečenica glagol stoji na početku kao dominantna gramatička forma. Zato u analizi grčkih glagola moramo da pazimo na tri stvari: (1) osnovni naglasak **vremena, stanja, modaliteta** (morfologija); osnovno značenje glagola (leksika); (3) tok priče – kontekst (sintaksa).

I. VREME

- A. Glagolsko vreme pokazuje da li je neka radnja završena ili nije, da li je svršena (**perfekt**) ili nesvršena (**imperfekt**).
1. Svršeni glagoli se usredsređuju na posledicu neke radnje. Nešto se dogodilo i – to je sve. Nemamo više podataka o događaju. Ne znamo ništa o početku, razvoju i vrhuncu događaja.
  2. Nesvršeni glagoli se usredsređuju na tok određene radnje. Ponekad se opisuju kao glagoli linearnog delovanja, trajni, progresivni i sl.
- B. Vremena se slažu po tome kako pisac vidi tok neke radnje.
1. desilo se – **aorist**
  2. desilo se i posledice toga traju – **perfekt**
  3. desilo se i posledice toga traju, ali ne sada – **pluskvamperfekt**
  4. dešava se – **prezent**
  5. dešavalo se – **imperfekt**
  6. desiće se – **futur**

Hajde da na glagolu „spasiti“ pogledamo kako i koliko poznavanje glagolskih vremena može da nam pomogne u tumačenju. Naime, ovaj glagol srećemo u svim ključnim vremenima koji naglašavaju da je naše spasenje i proces i kulminacija:

1. aorist, „... mi smo spaseni“ (Rim 8:24)
2. perfekt, „... blagodaću ste spaseni... ste spaseni“ (Ef 2:5,8)
3. prezent, „... koji se spasavamo... kojim se i spasavate“ (1 Kor 1:18; 15:2)
4. futur, „... biti spaseni od gneva...“ (Rim 5:9,10; 10:9).

- C. Kada se u tumačenju usredsredimo na glagolska vremena, shvatamo zašto pisac biblijskog teksta nešto piše. Rekli smo da je aorist vreme kojim se nešto najjednostavnije iskazuje. Aorist je bio uobičajen „nespecifičan“, „neobeleženi“ glagolski oblik. Koristio se na najrazličitije načine i njegovo značenje je moglo da se dokuči samo iz konteksta. Jednostavno, nešto se dogodilo. U tom smislu prošlo vreme izražava samo indikativ kao glagolski modalitet. Ali ako je upotrebljeno neko drugo vreme onda se nešto drugo naglašava. Šta to?
1. **Perfekt:** Vreme koje izražava dovršenju radnju obilnih posledica. U nekom smislu perfekt spaja aorist i prezent. Pisac se tada najčešće fokusira na posledice radnje ili na njenu dovršenost, puninu (Ef 2:5,8 – spaseni smo i još uvek smo spaseni, trajno).
  2. **Pluskvamperfekt:** (davno svršeno vreme): Perfekt u osnovi, ali opisuje posledice radnje koje jenjavaju, prestaju (Jn 18:16 – „Petar je stajao napolju kraj vrata...“).
  3. **Prezent:** Nedovršena radnja koja se trenutno odvija. Glagol se fokusira na trenutak zbivanja, na neposredni događaj (1 Jn 3:6,9 – „Svako ko ostaje u njemu, ne greši... Niko, ko je od Boga rođen, ne čini greha...“).
  4. **Imperfekt:** Odnos ovog glagolskog vremena prema prezentu odgovara odnosu perfekta prema pluskvamperfektu. Naime, imperfekt opisuje nedovršenu radnju koja se odigrava, ali koja sada prestaje; radnju koja je otpočeta u prošlosti (Mt 3:5 – „Tada izlazaše k njemu Jerusalimljani (Čarnić); „K njemu su dolazili...“ SSP).
  5. **Futur:** Glagolsko vreme koje radnju smešta u budućnost. Futur se usredsređuje na moguću aktivnost i daje utisak njene neizbežnosti (Mt 5:4-9 – „Blaženi su... oni će...“)

II. STANJE

- A. Glagolsko stanje opisuje odnos glagolskog vremena i subjekta radnje.
- B. **Aktiv** je uobičajeno, očekivano i nenaglašeno stanje koje jednostavno opisuje da subjekt nešto radi (radio je, radiće).
- C. **Pasiv** opisuje radnju koju je subjekt primio, prima na sebe od nekoga sa strane. Taj „neko“ u NZ grčkom se izražava **predlozima** i padežima:
1. Predlog *hupo* opisuje neposredno, direktno delovanje u genitivu (Mt 1:22; D1 22:30).
  2. Predlog *dia* opisuje neposredno delovanje takođe u genitivu (Mt 1:22).
  3. Predlog *ev* opisuje posredno delovanje u instrumentalu.
  4. U nekim slučajevima spoljašnji činilac delovanja može da bude i neposredan i posredan, a iskazan je samo u instrumentalu.
- D. **Medij** (srednje glagolsko stanje, različito od aktiva i pasiva, karakteristično za grčki jezik) opisuje radnju koju čini sam subjekt. Naziva se i glagolskim stanjem od „izrazitog ličnog interesa“ i naglašava subjekt ili čitavu rečenicu. Ovakvih rečničkih oblika nema u mnogim jezicima, pa zato postoje mnoga značenja u grčkom. Uostalom, to se i vidi iz različitih prevoda. Primeri:
1. **Povratni** (refleksiv): direktna radnja subjekta na sebi (Mt 27:5 - ... obesi se“).
  2. **Intenzivni**: direktna radnja subjekta u svoju korist (2 Kor 11:14 - „Sam Sotona se pretvara u anđela svetla“).
  3. **Recipročni**: pokazuje odnos dva subjekta (Mt 26:4 – „pa se dogovoriše...“).

III. MODALITET

- A. Koine grčki poznaje četiri glagolska modaliteta. Modalitet pokazuje odnos glagola prema stvarnosti, ili barem odnos glagola prema piščevoj zamisli. Dele se u dve grupe: **indikativ**, oblik koji iskazuje određenju stvarnost; i oblici koji iskazuju moguću stvarnost, **konjuktiv**, **imperativ**, **optativ**.
- B. **Indikativ** je najkorišćeniji glagolski modalitet koji iskazuje radnju koja se dešava ili se desila, u stvarnosti ili prema piščevoj zamisli. To je jedini grčki modalitet kojim se iskazuje određeno vreme, ali i taj aspekt u tumačenju nije u prvom planu.
- C. **Konjuktiv** najčešće govori o budućoj radnji koja se još nije zbilja, ali najverovatnije hoće. Veoma je sličav futur indikativu, samo što konjuktiv ima određenu dozu neizvesnosti – „moglo bi“, „trebalo bi“ i sl.
- D. **Optativ** iskazuje moguću teoretsku želju. U tom smislu je korak ispred konjuktiva. Mogućnost optativa uvek ima određene uslove. Kao takav, ovaj glagolski modalitet je redak u NZ, a najčešći je u rečima apostola Pavla – „Bože sačuvaj“ – upotrebljen petnaest puta (Rim 3:4, 6, 31; 6:2, 15; 7:7, 13; 9:14; 11:1, 11; 1 Kor 6:15; Gal 2:17; 3:21; 6:14). Srećemo ga još u Lk 1:38, 20:16, D1 8:20, 1 Sol 3:11.
- E. **Imperativ** glagolu daje zapovedni oblik, kao realnu mogućnost ili kao želju onoga koji zapoveda. Imperativ naslućuje voljnu poslušnost jer je to stvar izbora. Postoji i posebna upotreba imperativa u molitvi, kada se nešto traži u ime nekoga (3. lice). U NZ ovakav imperativ uvek prati prezent i aorist.
- F. **Particip** je, premena nekim lingvistima, još jedan glagolski modalitet. Uobičajen je za NZ grčki i obično ga prepoznajemo po pridevu. Uvek stoji naspram glavnog glagola i kao takav se prevodi na različite načine. Zato je dobro da u proučavanju Svetog pisma koristimo što više prevoda.
- G. **Aorist aktiv indikativ** je još jedan uobičajeni način iskazivanja radnje koine grčkog bez posebnih obeležja s obzirom na vreme, način i modalitet.

IV. Za sve koji se ne snalaze najbolje u NZ grčkom predlažemo sledeće izvore dobrih podataka:

- A. Friberg, Barbara and Timothy. *Analytical Greek New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*. Grand Rapids: Zondervan 1993.
- D. Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek*. Nashville: Broadman, 1950.

Izvori na hrvatskom i srpskom jeziku:

- A. Nela HORAK-WILLIAMS, *Grčki jezik Novog zavjeta: početnica* (Zagreb: KS, ³ 1999).
- B. Rudolf AMERL, *Grčko-hrvatski rječnik Novog zavjeta* (Zagreb: Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, 2000)
- C. Zdravka MARTINIĆ-JERČIĆ i Damir SALOPEK, *Grčki glagoli* (Zagreb: Školska knjiga, 2001)

- D. August MUSIĆ i Niko MARJANIĆ, *Gramatika grčkog jezika* (Zagreb: Školska knjiga, 1962)
- E. Vlastimir H. ĆORIĆ, *Osnovi novozavetnog grčkog jezika* (Beograd: Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve, 1982)

V. IMENICE

- A. I u koine grčkom imenice se određuju prema padežima koji ih stavljaju u određeni položaj prema glagolu i ostalim rečima u rečenici. Opet, posebnost biblijskog grčkog je u tome što padeži stoje u odnosu sa predlozima. Dakle, ako padeži pokazuju odnose reči i rečenici, predlozi jasno odvajaju te odnose.
- B. Koine grčki jezik ima osam padeža:
1. **Nominativ** (ko ili šta?) imenuje subjekt. Koristi se i kao predikatna imenica i pridev zajedno sa glagolom „biti“, „postati“.
  2. **Genitiv** (koga, čega?) opisuje subjekt, njegove osobine i kvalitete.
  3. **Ablativ** (ablativni genitiv) je genitiv u suštini, ali opisuje odvajanje s obzirom na vreme, mesto, izvor i stepen odvajanja.
  4. **Dativ** (kome, čemu?) opisuje lični interes, kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu. I to najčešće kao indirektni objekt.
  5. **Lokativ** (gde, o kome, o čemu?), poseban oblik dativa koji opisuje poziciju, mesto u prostoru, vreme i logičke granice.
  6. **Instrumental** (s kim, čime?) je takođe oblik dativa i lokativa, opisuje sredstvo delovanja.
  7. **Akuzativ** (koga, šta?) opisuje završetak radnje i njena ograničenja. Najčešće se koristi kao direktan objekt.
  8. **Vokativ** (hej! oj!) oslovljava.

VI. VEZNICI

- A. Grčki je veoma precizan jezik upravo zahvaljujući veznicima. Oni povezuju članove, rečenice i paragrafe. Tipični su za grčki i njihovo je odsustvo (asindenton) uvek egzegetski značajno. Veznici najviše iskazuju piščeve namere i često su ključni u značenju napisanog.
- B. Sledi popis veznika i njihovo značenje (U ovome sam se najviše oslanjao na H. E. Dana & Julius K. Mantey, *A Manual Grammar of the Greek New Testament*.)
1. vremenski veznici:
    - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* – „kad“
    - b. *heōs* – dok, iako, dokle
    - c. *hotan, epan* – „svaki put kad“
    - d. *heōs, ahri, mehri* – „dok“
    - e. *priv* (infinitiv) – „pre“
    - f. *hōs* – „kad, kao“
  2. logični veznici:
    - a. svrha:
      - (1) *hina, hopos, hos* – „zbog“,
      - (2) *hōste* – „da“
      - (3) *pros, eis* – „da“
    - b. ishod (gramatički veoma slični veznicima svrhe):
      - (1) *hōste* – „tako, prema tome“
      - (2) *hiva* – „dakle“
      - (3) *ara* – „znači“
    - c. kauzalni:
      - (1) *gar* – „za“, „zbog“

- (2) *dioti, hoti* – „zbog“
- (3) *epei, epeidê, hôs* – „pošto“, „otkad“
- (4) *dia* – „zbog“
- d. deduktivni:
  - (1) *ara, poinun, hôste* – „stoga“, „dakle“
  - (2) *dia* – „za račun“, „zbog“
  - (3) *oun* – „zato“, „dakle“, „shodno tome“
  - (4) *toinoun* – „prem tome“
- e. suprotan:
  - (1) *alla* – „ali“, „osim“
  - (2) *de* – „ali“, „ma kako“
  - (3) *kai* – „ali“
  - (4) *mentoi, oun* – „međutim“
  - (5) *plên* – „kakogod“ (najčešći veznik kod Luke)
  - (6) *oun* – „ipak“
- f. uporedni:
  - (1) *hôs, katos* – uvodna klauzula
  - (2) *kata* – uvek u spoju sa *kato, katoi, katosper, kataper*
  - (3) *hosos* (u poslanici Jevrejima)
  - (4) *ê* – „to“
- g. serijski:
  - (1) *de* – „i“, „sad“
  - (2) *kai* – „i“
  - (3) *tei* – „i“
  - (4) *hina, oun* – „to“
  - (5) *oun* – „tada“ (čest veznik kod Jovana)
- 3. emfatički:
  - a. *alla* – „sigurno“, „zapravo“
  - b. *ara* – „zaista“, „zbilja“
  - c. *gar* – „ustvari“
  - d. *de* – „uistinu“
  - e. *ean* – „čak“, „baš“
  - f. *kai* – „stvarno“
  - g. *mentoi* – „očigledno“
  - h. *oun* – „u svakom slučaju“

VII. USLOVNE REČENICE

- A. **Uslovna rečenica** sadrži u sebi jednu ili više uslovnih klauzula. Ovaj gramatički oblik doprinosi boljem tumačenju jer objašnjava zašto se dešava radnja (glagol). U grčkom postoje četiri tipa uslovne rečenice koji se kreću od pretpostavke šta je pišćeva namera, šta je ostvarivo od onoga što piše, do toga što je tek njegova želja.
- B. **Uslovna rečenica prve klase** - i pored „ako“ - iskazuje radnju ili stanje koje se podrazumeva kao stvarno sa stanovišta pisca, stanje koje odgovara ciljevima njegovog pisanja. U nekim kontekstima „ako“ može da se prevede i kao „jer“, „pošto“ (Mt 4:3; Rim 8:31). Opet, to ne znači da sve rečenice ovog tipa odgovaraju stvarnosti. Biblijski pisci na ovaj način ponekad ističu poentu, naglašavaju argument ili ukazuju na neku zabludu (Mt 12:27).
- C. **Uslovna rečenica druge klase** se naziva i rečenica „uprkos činjenicama“. Naime, njome se izriče nešto neistinito da bi se nešto drugo istaknulo. Primeri:
  - 1. „Farisej koji je pozvao Isusa gledao je ovo i mislio u sebi: - Da je ovaj čovek stvarno prorok, on bi znao ko je i kakva je ova žena koja ga dodiruje, znao bi da je pokvarena.“ (Lk 7:39 Birviš)

2. „Kad biste zaista verovali Mojsiju, verovali biste i meni, jer on je o meni pisao.“ (Jn 5:46 Birviš)
3. „Da ja možda ne uveravam ljude ili Boga da sam u pravu? Ili se možda trudim da ugodim ljudima? Kada bih ugađao ljudima, ne bih bio Hristov sluga.“ (Gal 1:10 Živković)

- D. **Uslovna rečenica treće klase** izražava moguću buduću radnju. U njoj uvek provejava neizveznost, mogućnost. Tu je „ako“ u svom punom značenju. Primeri: 1 Jn : 1:6-10; 2:4,6,9,15,20,21,24,29; 3:21; 4:20; 5:14,16.
- E. **Uslovna rečenica četvrte klase** izražava radnju koja je najdalje od stvarnosti i kao takva je retka u NZ. Zapravo, skoro da i ne postoji primer koji zadovoljava ovaj gramatički oblik. 1 Pet 3:14 je njen delimičan oblik u svom prvom delu, dok je D1 8:21 takođe njen delimičan oblik u drugom, zaključnom delu.

VIII. ZABRANE

- A. Present imperativ sa prefiksom *me* često, mada ne i uvek, poziva na prestanak radnje koja je već otpočela i koja traje. Primeri:
- „Ne zgrčite sebi blaga na zemlji...“ (Mt 6:19 Birviš)
  - „Ne brinite za svoj život...“ (Mt 6:25 Birviš)
  - „Ne predajte svoje udove da služe kao oruđe nepravde“ (Rim 6:13 Živković)
  - „I ne žalostite Božijeg Svetog Duha“ (Ef 4:30 Živković)
  - „Ne opijajte se vinom“ (Ef 5:18)
- B. Aorist konjunktiv sa prefiksom *me* naglašava: I ne počinjite to i to! Primeri:
- „Nemojte misliti da sam došao da ukinem...“ (Mt 5:17 Birviš)
  - „Ne brinite se...“ (Mt 6:31 Birviš)
  - „Ne stidi se da svedočiš...“ (2 Tim 1:8 Živković)
- C. Dvostruka negacija u konjunktivu je veoma emfatična – „Nikada, baš nikada“, „ni pod koju cenu“. Primeri:
- „Zaista, zaista vam kažem: ko pazi na moju reč neće umreti doveka.“ (Jn 8:51 Birviš)
  - „...neću jesti meso doveka ...“ (Rim 8:13 Živković)

IX. ČLANOVI

- A. Grčki koine jezik ima određeni član (poput „the“ u eng.). Kao što sam naziv kaže, on pokazuje, skreće pažnju na neku reč, ime ili izraz. Pisci NZ ga različito koriste. Takođe, određeni član se koristi kao:
1. Kontrast, tj. kao pokazna zamenica.
  2. Znak za prethodno spomenuti subjekt.
  3. Znak za prepoznavanje subjekta u rečenici sa vezivnim glagolom Primer:
- „Bog je Duh“ (Jn 4:24 Birviš)
  - „Bog je svetlost“ (1 Jn 1:5 Živković)
  - „Bog je ljubav“ (1 Jn 4:8,16)
- B. Grčki jezik ne poznaje kategoriju neodređenog člana (poput „a“, „an“ u eng.). Tako da odsustvo određenog člana znači:
1. Usredsređivanje na nečije osobine ili kvalitet.
  2. Usredsređivanje na kategoriju nečega.
- C. Pisci NZ na najrazličitije načine koriste određeni član u svojim delima.

X. NAČIN NAGLAŠAVANJA U NZ GRČKOM JEZIKU

- A. Pisari NZ na različite načine koriste naglaske u svojim tekstovima. Luka je u tome najdosledniji, baš kao i pisac poslanice Jevrejima.
- B. Već smo rekli da je aorist aktiv indikativ uobičajeni glagolski oblik kojim se ništa posebno ne ističe. Ali zato svakog drugo vreme, stanje i modalitet nešto naglašavaju. Ovo svakako ne znači da se aorist aktiv indikativ ne koristi često da bi se istaknulo nešto značajno (Rim 6:10 dva puta).
- C. Redosled reči u koine grčkom jeziku:
1. Koine grčki je veoma inflektivan jezik koji ne zavisi od redosleda reči u rečenici. Pisari su mogli da slažu reči drugačije od očekivanog, kako bi istaknuli:
    - a. nešto što su želeli da naglase čitaocima
    - b. nešto što je iznanađujuće za čitaoce
    - c. nešto što duboko osećaju u sebi
  2. Pitanje uobičajenog redosleda reči u rečenici je još uvek nedorečeno, kada je u pitanju NZ grčki. Ipak, evo nekih odrednica:
    - a. za povezivanje glagola:
      - (1) glagol
      - (2) subjekt
      - (3) dodatak
    - b. za prenosne glagole:
      - (1) glagol
      - (2) subjekt
      - (3) objekt
      - (4) indirektni objekt
      - (5) dolazni glagol
    - c. za imenične fraze:
      - (1) imenica
      - (2) modifikator (reč koja određuje drugu)
      - (3) predložna fraza
  3. U tom smislu redosled reči u rečenici može da bude od neizreivog značaja za tumačenje. Primeri:
    - a. „...pružili su desnice meni i Varnavi u znak zajedništva“ (Gal 2:9). Fraza „desice... zajedništva“ je podeljena i stoji na početku rečenice kao naglasak.
    - b. „sa Hristom“ (Gal 2:19) stoji na početku rečenice jer je njegova smrt ključna istina.
    - c. „... mnogo puta i na mnogo načina“ (Jev 1:1) stoji na početku rečenice. Bog je tako objavljivao sebe, i to nije činjenica otkrivenja već iskazani kontrast.
- D. Uobičajeno je da se naglasci donekle iskazuju na sledeće načine:
1. Ponavljanje zamenice koja je već sadržana u glagolskom promenljivom obliku. Primer: „Ja... sa vama... u sve dane“ (Mt 28:20).
  2. Odsustvo očekivanog veznika ili drugih vezivnih reči, fraza i sl. koje skreću pažnju. Primer:
    - a. Blaženstva, Mt 5:3, lista vrlina
    - b. Rim 9:1, novi odeljak
    - c. 2 Kor 12:20, lista greha
    - d. Jn 14:1, nova tema
  3. Ponavljanje reči ili izraza u datom kontekstu. Primer: „da hvalimo slavu njegove blagodati“ (Ef 1:6,12,14). Ovom frazom se ističe delovanje svake božanske osobe svete Trojice.
  4. Igra rečima, idiomima po zvučnosti:

- a. Eufemizam (reč kojom se zamenjuje neki tabu), kao „spavati“ za smrt (Jn 11:11-14), ili „noge“ za muške genitalije (Ruta 3:7-8; 1 Sam 24:3).
  - b. Perifraze (opisni govor). Primer: Božije ime se zamenjuje izrazima „Carstvo nebesko“ (Mt 3:21) ili „glas sa neba“ (Mt 3:17).
  - c. GOVORNE FIGURE:
    - (1) nemoguća preterivanja (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
    - (2) preblag govor (Mt 3:5; Dl 2:36)
    - (3) poosobljavanje (1 Kor 15:55)
    - (4) ironija (Gal 5:12)
    - (5) poetski odeljci (Fil 2:6-11)
    - (6) igra reči po zvučnosti:
      - (a) crkva
        - (i) crkva (Ef 3:21)
        - (ii) poziv (Ef 4:1,4)
        - (iii) pozvani (4:1,4)
      - (b) sloboda
        - (i) slobodna žena (Gal 4:31)
        - (ii) sloboda (Gal 5:1)
        - (iii) slobodan (Gal 5:1)
  - d. Idiomi – način izražavanja poseban za određenu kulturu:
    - (1) slikovita upotreba imenice „hrana“ (Jn 4:31-34)
    - (2) slikovita upotreba imenice „hram“ (Jn 2:19; Mt 26:61)
    - (3) jevrejski idiom osećanja „mržnja“ (Post 29:31; Pnz 21:15; Lk 14:36; Jn 12:25; Rim 9:13)
    - (4) „sav“ u poređenju sa „mnogi“. Uporedite Isa 53:6 sa 53:11-12 Ovi pojmovi su sinonimi, kako to vidimo u Rim 5:18-19.
  5. Upotreba pune fraze umesto jedne reči. Primer: „Gospod Isus Hrist“.
  6. Posebna upotreba reči *autos*:
    - a. Kada je sa članom (kao pridev), prevodi se „isto“.
    - b. Kada je bez člana (kao predikat) prevodi se kao reflektivna zamenica „sebi“, „sebe“.
- E. Oni koji ne čitaju NZ na izvornom jeziku mogu na nekoliko načina da prepoznaju naglaske:
1. Koristite analitičke leksikone i uporedne tekstove (grčko-srpski).
  2. Upoređujte različite prevode NZ, posebno one za koje znate da pripadaju različitim pristupima veštini prevodjenja. Primer: uporedi doslovne sa dinamičnim prevodima.
  3. Koristite prigodnu teološku literaturu koja govori o naglascima.

Sva ova priča oko gramatike, a posebno proučavanje NZ kroz njen vizir, deluje vrlo zamorno, ali je neophodna za dobro i zdravo tumačenje. Sve ove sažete definicije, osvrti i primeri su navedeni da biste se ohrabрили i opremili kao osoba koja ne čita NZ na izvornom koine grčkom i da biste koristili sve rečeno. Nema sumnje da je ovaj osvrt na gramatiku krajnje pojednostavljen, ali je dobra polazna osnova za dublje i sadržajnije razumevanje NZ sintakse. Nipošto nemojte koristiti ovaj Dodatak na kruti, dogmatični način. Štaviše, ove osnove vam pomažu da razumete NZ komentare i drugu teološku pomoćnu NZ literaturu.

Uvek moramo da proveravamo svoje stavove i tumačenja u svetlu podataka koje pronalazimo u biblijskim tekstovima. Gramatika je moćno sredstvo u tom smislu, ali ne i jedino. Tu su istorijski kontekst, saavremena upotreba reči i uporedni odeljci.

Dodatak 2.

Tekstualni kriticizam

O ovoj temi razgovaramo onako kako smo pristupili biblijskom tekstu u ovom komentaru. Sledimo sledeću šemu:

- I. Izvori biblijskog teksta:
  - A. Stari zavet
  - B. Novi zavet
- II. Sažeta objašnjenja problema teorije tekstualnog kriticizma.
- III. Predloženi izvori za dalja proučavanja.

I. Izvori biblijskog teksta

A. Stari zavet

1. **Masoretski tekst (MT)** – Jevrejski konzonantski tekst koji je uredio rabi Akviba (100. god. pre n.e.). Tek u VI. veku pre n.e. počelo se da dodavanjem vokala, akcenata, marginalnih napomena, interpunkcije, da bi se taj proces okončao u IX. veku u okviru tadašnje jevrejske teološke škole Masoreta. Tekst koji su oformili isti je kao i u Mišni, Talmudu, Targumu, Pešiti i Vulgati.
2. **Septuaginta (LXX)** – Prema predanju, Septuagintu su prevela sedamdesetorica jevrejskih pismoznanaca. Prevod je rađen sedamdeset dana za potrebe biblioteke u Aleksandriji, a pod sponzorstvom kralja Ptolomeja II. (285-246. god.). Ovo predanje potiče iz „Aristejevog pisma“. LXX se tu i tamo oslanja na nekoliko jevrejskih tekstualnih tradicija rabija Akvibe (MT).
3. **Svici sa Mrtvog mora (DSS)** – Nastali su u eri Rimljana (200. god. pre n.e. – 70. god. n.e.) rukom članova jevrejske seke zvane Eseni. Jevrejski manuskripti nađeni na nekoliko različitih lokacija oko Mrtvog mora pokazuju da iza MT i LXX prevoda stoji nekoliko drevnih različitih prepisa.
4. Evo nekoliko primera iz kojih vidimo kako upoređivanje ovih tekstova pomaže u tumačenju SZ:
  - a. LXX pomaže prevodiocima i teolozima da bolje shvate MT:
    - (1) LXX prevod Isa 52:14 – „kako su se mnogi užasnuli nad njim“ (Birviš).
    - (2) MT prevod istog teksta – „Kao što su se mnogi čudili gledajući ga“ (NSP).
    - (3) LXX prepoznaje promenu zamenica u Isa 52:15:
      - (a) LXX – „Ipak, puci mnogi diviče se njemu“ (Birviš)
      - (b) MT – „tako će on zapanjiti mnoge narode“ (NSP)
  - b. DSS ovde pomaže prevodiocima i teolozima da razumeju MT:
    - (1) DSS prevod Isa 21:8 – „I povika lav sa stražarnice...“ (Birviš)
    - (2) Mt prevod istog teksta – „zatim se oglasio kao lav...“ (NSP)
  - c. Oba prevoda – LXX i DSS – rasvetljaju Isa 53:11
    - (1) LXX i DSS – „Zbog patnje svoje duše, on će videti plodove truda svoga“ (NSP)
    - (2) MT - „Videće trud duše svoje...“ (Vuk)

B. Novi zavet

1. Postoji preko 5.300 grčkih manuskripta celovitog ili delimičnog teksta NZ. Oko 85 je napisano na papirusu a 268 velikim slovima (unicijali – velikoslovni). Tek oko IX. veka razvijeno je pisanje malim slovima. U formi knjige postoji oko 2.700 kopija a

postoji i oko 2.100 primeraka delova Pisma koji su se koristili na bogoslužjenjima (lekcionari).

2. Oko 85 manuskripta sadrži delove NZ napisanih na papirusu koji se čuvaju u muzejima. Neki od njih potiču iz III. veka, a većina iz IV. i V. veka. Nijedan od tih MSS nema čitav NZ. Dakle, iako su to najstariji poznati prepisi to samo po sebi ne znači da imaju najmanje varijanti. Mnogi od njih su prepisani u brojnim primercima za lokalnu upotrebu, a u procesu prepisivanja se baš i nije previše pazilo. Upravo to je i donelo brojne tekstualne varijante.
3. *Codex Sinaiticus*, poznat po prvom slovu jevrejskog alfabeta א – alef, tj. 01 – pronašao je Tišendorf je u manastiru svete Katarine na brdu Sinaj. Smatra se da potiče iz IV. veka. Kodeks sadrži LXX prevod SZ i grčki NZ i poznat je po tzv. aleksandrijskom tipu teksta.
4. *Codex Aleksandrinus*, poznat kao „A“ manuskript, ili 02, potiče iz V. veka. Ime je dobio po mestu pronalaska – Aleksandrija, Egipat.
5. *Codex Vaticanus*, poznat pod oznakom „B“ ili 03. Njegov nastanak se datira na sredinu IV. veku. Pronađen je u Rimu, u vaticanskoj biblioteci. I njegov tekst je „aleksandrijski“.
6. *Codex Efraemi*, poznat kao „C“ manuskript, ili 04. Potiče iz V. veka i delimično je uništen.
7. *Bezin codex*, poznat kao „D“ ili 05. Potiče iz V. ili VI. veka i tipičan je primer onoga što se u teologiji zove „zapadni tekst“. Sadrži mnoge dodatke a čuveni „Kralj Jakov“, engleski prevod Svetog pisma (King James Version – KJV), najviše se oslanjao na njega.
8. *Svici sa Mrtvog mora* (MSS) se po određenim osobinama dele u tri grupe, a ponekad i četiri:
  - a. Aleksandrijski tekstovi iz Egipta:
    - (1) P75, P66 (oko 200. god.), sadrži evanđelja.
    - (2) P46 (oko 225. god.), sadrži Pavlova pisma.
    - (3) P72 (oko 225.-250. god.), sadrži Petra i Judu.
    - (4) Vatikanus (oko 325. god) sadrži čitav SZ i NZ.
    - (5) Origen je citirao Pismo prema ovim tekstovima.
    - (6) Drugi MSS tekstovi ovog tipa su א, C, L, W, 33.
  - b. Zapadni tekstovi iz zapadne Afrike:
    - (1) Iz ove grupe tekstova citiraju crkveni oci Tertulijan i Kiprijan, kao i iz grupe starih latinskih prevoda:
    - (2) Koristio ih je Irinej.
    - (3) Koristio ih je Tacijan, kao i stare sirijske prevode.
    - (4) Bezin kodeks (D) prati jezičku strukturu ove grupe tekstova.
  - c. Istočni, vizantijski tekstovi iz Konstantinopolja:
    - (1) Ova grupa se prepoznaje u više od 80% MSS tekstova.
    - (2) Koristili su ih Teodor, Hrizostom i kapodikejski crkveni oci u Antiohiji Sirijskoj.
    - (3) Kodeks „A“, ali samo u evanđeljima.
    - (4) Kodeks „E“ (VIII. vek) čitav NZ.
  - d. Kesarijski tekstovi poreklom iz Palestine:
    - (1) Najviše ih koristi evanđelista Marko.
    - (2) Najpoznatiji manuskripti ove vrste su P45 i W.

II. Sažeta objašnjena problema i teorija tekstualnog kritičizma

A. Odakle toliko različitih manuskripta?

1. Nesmotrenost ili slučajnost (najveći deo neslaganja):
  - a) Previdima tokom prepisivanja u obliku preskakanja reči zbog sličnosti. Naime, prepisivači su zbog toga ispuštali određene reči (*homoioteleuton*).
    - (1) Preskakanje reči sa dva ista slova u nizu (*haplografi*).

- (2) Ispuštanje fraza koje se ponavljaju u nizu (*ditografi*).
- b) Čujna greška prepisivača kod diktiranja (*itacizam*). Ponekad je reč o ispuštanju reči a ponekad o greški, jer mnoge grčke reči zvuče slično.
- c) Izvorni grčki tekstovi nisu bili podeljeni na poglavlja i stihove. Imali su tek po koji znak interpunkcije. Najgore je to što se pisalo bez razmaka između reči.
2. Namerne greške:
- a) Prepisivači su doterivali, poboljšavali gramatičke oblike kopija.
- b) Prepisivači su usklađivali tekst sa drugim kanonskim tekstovima (harmonizacija).
- c) Spajanje dva slična teksta u jedan duži (konflacija).
- d) Ispravljjanje uočenih grešaka u tekstu koji se prepisivao (1 Kor 11:27; 1 Jn 5:7-8).
- e) Prepisivači su na margine manuskripta zapisivali određene istorijske podatke, ili ispravna tumačenja, da bi sve to naredni prepisivač uvrstio u tekst. (Jn 5:4).
- B. Osnovna pravila tekstualnog kriticizma (logične vodilje u određivanju izvornog teksta u obilju postojećih tekstualnih varijanti):
1. Najneobičniji i gramatički najneusklađeniji tekst je najverovatnije najizvorniji.
  2. Najkraći tekst je najverovatnije originalan,
  3. Što je tekst stariji, to mu pripada više pažnje jer je bliži izvorniku.
  4. MSS tekstovi sa različitih lokacija su izvorni.
  5. Dobri su oni tekstovi koji su doktrinarno slabiji u odnosu na teme koje su bile u žiži pažnje tokom nastanka samih manuskripta. Recimo, tema Trojstva u 1 Jn 5:7-8.
  6. Dobar je tekst koji najbolje objašnjava nastanak drugih varijanti tekstova.
  7. Tekstovi koji nam pomažu da vidimo ravnotežu u problematičnim tekstovima:
    - a. J. Harold Grinli: *Introduction to New Testament Textual Criticism*, str. 68: „Nijedna hrišćanska doktrina se ne zasniva na spornim tekstovima, pa bi svi koji proučavaju NZ morali da se čuvaju od kušnje da određenim tekstovima daju teološki, doktrinarni značaj veći nego nadahnutom originalu“.
    - b. W. A. Krisvel je u jednom razgovoru za *The Birmingham News* rekao Gregu Garisonu da ne veruje kako je svaka reč u Bibliji nadahnuta. Barem ne svaka reč koja je do nas došla nakon vekova provođenja. Krisvel je rekao: „Verujem u tekstualni kriticizam. Mislim da je najmanje polovina Mk 16 čisto krivoverje, nenadahnuto i izmišljeno... Kada uporedite sve te manuskripte očigledno je da takav završetak Markovog evanđelja ne postoji. To je nečiji dodatak...“
- Ovaj patrijarh američkih južnih baptista takođe tvrdi da je takva interpolacija očigledna u Jn 5, gde je opisan Isus kod banje Vitezde. Krisvel spominje i dva različita opisa Judinog samoubistva (Mt 27 i Dl 1). „Ove dve priče nisu iste“ – kaže – „Ako su obe u Bibliji onda za njih postoji objašnjenje, a jesu – u Bibliji su. Zato je tekstualni kriticizam predivna nauka. Ona nije ni jednokratna ni bahata već dinamična i sveobuhvatna...“

III. Manuskriptni problemi (tekstualni kriticizam)

- A. Naslovi koje predlažem za dalja proučavanja:
1. *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual*, R.H. Harison
  2. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration*, Brus M. Metzger
  3. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, J. H Greenlee

BIBLIOGRAFIJA

- Berkhof, L. *Principles of Biblical Interpretation*, Grand Rapids: Baker, 1950.
- Brownlee, W. H. „Biblical Interpretation Among the Sectaries of the Dead Sea Scrolls“ *Biblical Archaeology* 14 (1951): 60-62.
- Crim, Keith, ed. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, Nashville: Abingdon. S. V. „Hermeneutics“, J. A. Sanders.
- Farrar, Frederic W. *History of Interpretation*, Macmillan, 1886.
- Grant, Robert M., and David Tracy. *A Short History of the Interpretation of the Bible*, Philadelphia: Fortress Press, 1984.
- Gilbert, George Holley *Interpretation of the Bible a Short History*, Macmillan, 1908.
- Kaiser, Walter C. Jr. *Toward An Exegetical Theology*, Grand Rapids: Baker 1981.
- Knight, Douglas A., and Tucker, Gene M. *The Hebrew Bible and Its Modern Interpreters*, Chico. 1985.
- Knight, Robert A., and Nikelsburg, George W. E. *Early Judaism and Its Modern Interpreters*, Atlanta, 1986.
- Longenecker, Richard N. „Can We Reproduce the Exegesis of the New Testament?“ *Tyndale Bulletin* 28 (1969).
- Mickelsen, A. Berkeley, *Interpreting the Bible*, Grand Rapids, Eerdmans, 1963.
- Moore, George Foot, *Judaism in the First Century of the Christian Era*, New York: Schocken Press, 1971.
- Osborne, Grant. „Hermeneutics“ Deerfield, Illinois: *Trinity Evangelical Divinity School*, fotokopija
- Patte, Daniel, *Early Jewish Hermeneutics in Palestine*, Society of Biblical Literature and Scholars Press, 1975.
- Price, James L, *Interpreting the New Testament*, Holt, Rhinehart and Winston, Inc., 1961.
- Ramm, Bernard *Protestant Biblical Interpretation*, Grand Rapids: Baker, 1970.
- Roth, Cecil, ed. *Encyclopaedia Judaica*, Jerusalem: Keter. S. V. „Hermeneutics“ by Louis Jacobs.
- Strack, Hermann L. *Introduction to the Talmud and Midrash*, Philadelphia: Jewish Publication Society of America, 1931.
- Terry, Milton *Biblical Hermeneutics*, Grand Rapids: Zondervan., 1974.
- Weingreen, J. *From the bible to the Mishnah*, Manchester University Press, 1976.

Dodatak 3.

Izjava verovanja

Kredo, načelo verovanja nije moja najveća briga. Mnogo više mi je stalo da Sveto pismo govori samo za sebe i o sebi. Ipak, znam da me mnogi od vas ne poznaju i da ne poznaju moju doktrinarnu orijentaciju. Živimo u vremenu ogromnih teoloških zabluda i obmana, pa zato želim da vrlo kratko iznesem svoja osnovna teološka uverenja.

1. Sveto pismo –Stari Novi zavet – nadahnuta je, nepogrešiva, autoritativna i večna Božija Reč. Ono je knjiga u kojoj nam se Bog sam objavio, knjiga koju su zapisali ljudi po natprirodnim, božanskim vođstvom. Pismo je naš jedini izvor jasno objavljene istine o Bogu i njegovoj volji. Pismo je jedini izvor verovanja i delovanje Njegove crkve.
2. Bog je jedan i nema drugoga. On je večni Stvoritelj i Otkupitelj. Stvorio je sav vidljivi i nevidljivi svet. Objavio nam se kao Bog ljubavi i staranja, kao pravedan i pravdoljubiv. Objavio nam se u tri različite osobe – Otac, Sin i Duh – osobe koje su odvojene ali su jedno i jednake po suštini.
3. Bog je živo i delotvorno prisutan u svom svetu. Njegov večni plan za tvorevinu je nepromenljiv ali je svakom čoveku dao slobodnu volju. Ništa se ne događa bez njegovog znanja i dopuštenja, mada i anđeoska i ljudska bića imaju mogućnost slobodnog izbora. Isus je Očev izabrani Čovek i svo čovečanstvo je potencijalno izabrano u njemu. Božije sveznanje i predznanje ne ograničavaju čoveka na predodređena dela. Svako od nas je odgovoran za svoje misli i za svoje postupke.
4. Čovečanstvo, premda stvoreno po Božijem liku i bez greha, odlučilo se za pobunu protiv svog Stvoritelja. Iskušani od natprirodne sile, Adam i Eva su se odgovorno i svojevoljno okrenuli sebi. Njihova duhovna pobuna je uticala na svu tvorevinu i sav ljudski rod. Svakome od nas je potrebna Božija milost i blagodat zbog problema sveopšte ogrehovljenosti u Adamu i zbog našeg ličnog greha.
5. Bog se pobrinuo za oprostjenje i obnovu u greh palog čovečanstva. Isus Hrist, Božiji jedini i jedinstveni sin postao je čovek. Živeo je bezgrešnim životom i zastupničkom smrtću, umrevši za nas i umesto nas, doneo nam spasenje po veri u to njegovo dovršeno delo.
6. Svaki čovek je u potrebi za spasenjem. Svako mora lično da prihvati Božiju ponudu oprostjenja i obnove u Isusu Hristu. To postizemo voljnim pouzdanjem u Božija obećanja kroz Iusa i voljnim odricanjem i okretanjem od znanih greha.
7. Na osnovu pouzdanja verom u Hrista i na osnovu pokajanja zbog greha, primamo potpuno opraštenje i obnovljenje. Dokaz tih promena i novog odnosa sa Bogom je u promenjenom životu koji se stalno menja. Božiji cilj za čovečanstvo nije samo nebo jednog dana već njegova hristolikost ovde i sada. Oni koji su istinski otkupljeni ipak greše, ali se kaju i istrajavaju u novom životu po veri i pokajanju.
8. Duh Sveti je „drugi Isus“. On je prisutan u svetu, dovodi nespasene Hristu i spasene menja u Hristov lik. Darovi Duha su nam dani u spasenju. Oni su prisutni u Isusovom životu i služenju među udovima Njegovog tela, Crkve. Darovi Duha u nama su pokrenuti Isusovim stavom i rađaju plodove Duha. Duh Sveti je živo prisutan i delotvoran i danas kao i u biblijska vremena.
9. Otac je vaskrsnuo Sina i postavio ga za Sudiju svega. Isus se vraća na zemlju da sudi čovečanstvu. Oni koji su se pouzdali u njega i čija su imena zapisana u Jagnjetovoj Knjizi života, o Hristovom povratku primaju večna i proslavljena tela. Kao takvi ćemo biti sa njim zauvek. Oni koji ne prihvate Božiju istinu biće večno odvojeni od radosti zajedništva sa Trojedinim Bogom. Biće prokleti zajedno sa Đavolom i njegovim anđelima.

Svestan sam da ove izjave nisu ni potpune ni iscrpne, ali se nadam da u njima vidite teološke sklonosti moga srca. Držim se onog načela:

„U bitnom jedinstvo; u nebitnom sloboda a u svemu – ljubav!“